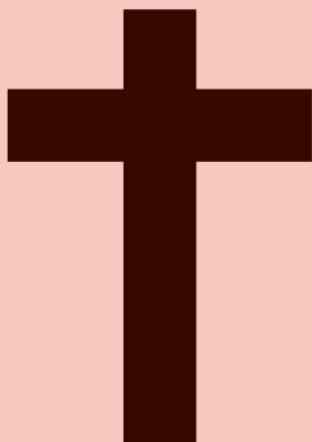

Nhanderuete ayvu
iky'a e'ŷ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

Nhanderuete ayvu iky'a e'ŷ va'e

New Testament in Guarani, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guarani (Guarani, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guarani, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957

Contents

Mateus	1
Marcos	75
Lucas	120
João	199
Atos	260
Romanos	333
1 Coríntios	366
2 Coríntios	397
Gálatas	418
Efésios	430
Filipenses	442
Colossenses	451
1 Tessalonicenses	459
2 Tessalonicenses	466
1 Timóteo	470
2 Timóteo	480
Tito	487
Filemom	491
Hebreus	493
Tiago	518
1 Pedro	527
2 Pedro	536
1 João	542
2 João	550
3 João	552
Judas	554
Apocalipse	557

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus ombooxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokue omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderuete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderuete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderuete omombe'u uka ma voi nhandereraa jepearã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py "Messias" 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma "Cristo" 'ea. Tery Jesus voi "Jogueraa jepea" 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iague Mateus omombe'u vy aipoe'i: "Remboery rã Jesus, mba'eta ojeupega kuery ogueraa jepe rã heko vaia gui" (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ŷ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderuete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: "Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã" (4.17b). Nhanderuete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porã ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderuete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderuete oipotaa rami, Nhanderuete Ra'y ae vy.

*Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa
Lucas 3.23-38*

¹ Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.

² Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.

³ Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y ma Arão,

⁴ Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

⁵ Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

⁶ Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias ra'yxykue pi'a va'e.

⁷ Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,

⁸ Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,

⁹ Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acaz, Acaz ra'y ma Ezequias,

¹⁰ Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias,

¹¹ Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave py oiko va'ekue.

¹² Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,

¹³ Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma Azor,

¹⁴ Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,

¹⁵ Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.

¹⁶ Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

¹⁸ Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ŷ mbove oguereko'i kyrĩ va'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui.

¹⁹ Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuua ukaxe. Ha'e rami vy onhembopy'a oeja aguã avave rei oikuua e'ŷ re.

²⁰ Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrã, mba'eta kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ guigua.

²¹ Ha'e ramo oikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupergua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.

²² Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:

²³ “Peteĩ kunhataĩ ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã 'rã ava'i. Ha'e va'e pe ma ‘Emanuel’ 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderuete nhandereve oiko” 'ea.)*

²⁴ Ha'e rami rã José okeague gui ovv vy oiko Senhor-a guigua anjo aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrã.

* **1:23** Isaías 7.14

25 Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavā e'ŷa ja.
Ha'e va'e ma omboery Jesus.

2

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

¹ Huvixave Herodes oĩ jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetā py.

² Ha'e kuery oporandu jogueruvy:

— Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverā oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta kuaray oua katy roexa karamboae ikuua ukaa jaxy-tata. Ha'e rami vy apy roju romboete aguã — he'i.

³ Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyi, Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.

⁴ Ha'e rami vy oenoimba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i 'rãa re.

⁵ Ha'e kuery ombovai:

— Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oĩ profeta ombopara va'ekue:

⁶ “Ndee Judá yvy regua Belém tekoa, Judá regua tetā tuvix-akueve ikuai va'e gui mba'eve py nane'yvyivei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko Juguerekooarã, xevygua Israel kuery re opena va'erã”, he'i va'ekue.*

⁷ Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoĩ uka ha'e ae'ia py. Ha'e kuery pe oporandu vy oikuua pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.

⁸ Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo, peikuua pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka xevy, xee voi aa aguã amboete vy — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde ju oaxa ovvy, ava'i ituia áry ovaẽ peve. Ha'e py ma opyta.

¹⁰ Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovvy'a ete.

¹¹ Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoẽ vy ixupe ome'ẽ ogueru va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.

¹² Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuete oikuua uka huvixa Herodes-a rupi ve'ŷ ojevy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevy oyvy katy.

Egitoyvy katy oguerojava heravyague

* **2:6** Miquéias 5.2

¹³ Ha'e kuery oje'oipa rire José oexa ra'u jevy rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito yvy katy. Ha'e py ma peiko xeayvu jevy e'ÿa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.*

¹⁵ Ha'e py optya Herodes omano e'ÿa ja, profeta pe Senhor aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Egito gui aenoï Xera'y”, he'iague.*

Avakue'i ojukapaague

¹⁶ Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuua vy ipoxy vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoaa, ha'e ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoï ma'etÿ ete'ÿ-te'ÿ oguereko va'e guive ojuka ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami vy.*

¹⁷ Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ “Ramá tekoaa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae'o va'e], ipoaẽ rei va'e guive, Raquel opi'a kuery re ojae'o okuapy vy. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai.”*

Egito gui ojevyague

¹⁹ Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

²⁰ — Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i jukaxeare kuery omanomba ma — he'i.

²¹ Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevy ju Israel yvy re.

²² Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oña oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuete oikuua uka jevyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ový,

²³ peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã profeta kuery pe aipoe'i ukaague: “Ixupe ‘Nazare pygua’ 'ea 'rã”, he'iague.

3

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

* **2:14** Apocalipse 12.1-6 * **2:15** Oséias 11.1 * **2:16** Apocalipse 12.13-18

* **2:18** Jeremias 31.15

¹ Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i tekaoa e'ŷa rupi omombe'u oikovy ayvu.* Ha'e vy aipoe'i:

² — Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã — he'i.

³ Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaías pe omombe'u ucaa va'ekue: “Tekoa e'ŷa rupi onhendu 'rã 'Perekó katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã, he'i oikovy va'e.”*

⁴ João ao ma camelô rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

⁵ Ha'e ramo ha'e oĩa py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e Jordão yakã yvýry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.

⁶ Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojejavyague omombe'upa vy.

⁷ Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?*

⁸ Pendekuai ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.

⁹ Ha'e jomeme pemboypy eme “Nhande ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pêvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanderuete omoingo kuaa Abraão ramyminorã.

¹⁰ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ŷ va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.†

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

¹¹ — Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã xerakykue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyïve ete va'e vy neñipy regua araa aguã voi nda'evei. Ha'e ma Nhe'ë Ky'a E'ŷ reve 'rã penemongarai, tata py guive.

¹² Mba'eta opo py oguereko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa 'rã ha'yí oĩ va'e. Trigo ra'yí ete omoõ porã 'rã omoõ porãaty py, ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ŷ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

¹³ Ha'e jave py Galiléia yvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe onhemongarai uka aguã.

¹⁴ Ha'e rami teñ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:

— Xee ma ha'eve ndevy pe anhemongarai uka aguã. Ndee ri ty'x ea py reju?

¹⁵ Ha'e rã Jesus ombovai:

* **3:1** João 1.19-23 * **3:3** Isaías 40.13 * **3:7** Ha'e kuery pe “Mboi ramigua” he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxei guive. † **3:10** “Haxa py yvyra ojaya 'rã” he'ia py Nhanderuete pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijayvu vy.

— Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi jajapo — he'i. Ha'e ramo omongarai.

¹⁶ Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepé'a jekuaa ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvy rã peteĩ apykaxu'i rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.

¹⁷ Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arov'y'a va'e — he'i va'e.

4

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

¹ Ha'e rire tekao e'ŷa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã py.*

² Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytū re oiko okaru e'ŷ re. Ha'e rire okaruxe ma.

— Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ãa onhemboja vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: "Mbojape re anho e'ŷ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re" — he'i.*

⁵ Ha'e gui anha ogueraa tetã iky'a e'ŷ va'e py, templo apyte áry omoi.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy, mba'eta ipara oiny: "Ombou 'rã ojeupegua anjo kuery ndere opena aguã." Ha'e rã "Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ŷ aguã" — he'i.*

⁷ Jesus ombovai:

— Ipara avi oiny: "Eko a'ã eme Senhor Nderuete" — he'i.*

⁸ Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka ko yvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.

⁹ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Satanás, ejepé'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: "Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia" — he'i.*

¹¹ Ha'e rami rã anha oeja ový, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

¹² João nhuã py ombotya ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepé'a ový Galiléia katy.

* **4:1** Hebreus 2.18; 4.15

* **4:4** Deuteronômio 8.3

* **4:6** Salmo 91.11-12

* **4:7** Deuteronômio 6.16

* **4:10** Deuteronômio 6.13

13 Nazaré tetā oeja vy Cafarnaum py ju oo oiko aguā, ye'ẽ yvýry, Zebulom ha'e Naftali yvy katy'i,

14 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguā:

15 "Zebulom ha'e Naftali yvy, ye'ẽ katy tape oo va'e yvýry, Jordão yakā rovaigua re, judeu e'ŷ va'e kuery ikuia Galiléia rupi,

16 ha'e pygua kuery ma pytū rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e. Ha'e rã hendy va'e omoexakā manoa guy pytū reia rupi ikuai va'ekue" he'i ukaague rami.*

17 Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguā. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguā.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

18 Galiléia regua yupa yvýry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa, pira mbo'aa rupi ikuai ramo.

19 Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

20 Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.

21 Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.

22 Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu oejapa vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

23 Galiléia yvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhan-deruete po'akaa regua. Heta va'e kuery omonguera guive opa marāgua gui imba'eaxy va'e.

24 Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria yvy ha'e javi rupi. Ha'e ramo oĩa py oguerua imba'eaxy va'e opa marāgua mba'eaxy oendu va'e gui omonguera aguā: anha onhemondea va'e, he'o'ã va'e ha'e oguata e'ŷ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.

25 Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

5

Lucas 6.20-23

¹ Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ yvy'ã re, ha'e oguapy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.

² Ha'e ramo ombo'e vy aipoe'i:

* **4:16** Isaías 9.1-2

3 — Ovy'a ete 'rā onhe'ē py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery peguarā yva pygua po'akaa oī.

4 — Ovy'a ete 'rā ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rā.

5 — Ovy'a ete 'rā ivai rei e'ŷ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarā yvy itui.

6 — Ovy'a ete 'rā teko porā re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa 'rā.

7 — Ovy'a ete 'rā nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxy'a 'rā.

8 — Ovy'a ete 'rā ipy'a ky'a e'ŷ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rā Nhanderuete.

9 — Ovy'a ete 'rā peteī rami nhomoingo va'e, mba'eta ha'e kuery pe "Nhanderuete ra'y kuery" 'ea 'rā.

10 — Ovy'a ete 'rā heko porā ramo rive oguereko axy reia va'e, mba'eta ha'e kuery peguarā yva pygua po'akaa oī.

11 — Pevy'a ete 'rā xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e penderereko axya rei ramo, ha'e ijapu vy opa marā pendere ijayvu vai rā guive.

12 Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oī yva re pendevy guarā. Mba'eta ha'e rami ae oguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ŷ mbove ikuai va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

13 — Peē kuery ma juky rami peiko yvy regua moe'earā. Ha'e rā xapy'a rei juky nae'ēvei ramo mba'exa 'rā tu he'ē ju? Ndovarevei 'rā mba'verā. Ha'e ramo oka py rive 'rā nhamombo, avakue opyrōmba aguā py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

14 — Peē kuery ma hendy va'e peiko yvy regua moexakāarā. Yvyty áry tetā ojapo pyre ma ndojekuaa e'ŷi 'rā.

15 Tataendy voi avave rei omoendy vy nomoīai 'rā ajaka guýry.

Oīaty py ae 'rā omoīa, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakā aguā.

16 Ha'e rami ae hendy va'e perekō va'e voi taexakā avakue renonde, pendereko porāa ha'e kuery oexa vy oguerovy'a avi aguā Penderu yva pygua.

Lei ojeupitypa aguā Jesus oua re ijayvuague

17 — Pexa'ā eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa aguā ajua re. Ambovaipa aguā e'ŷ aju, ojeupity aguā.

18 Mba'eta anhetē aipoa'e pēvy: Yva ha'e yvy okanhy e'ŷa ja neī peteī ipara'i, neī peteī ikarē'i va'e nokanhyi 'rā lei gui, ha'e javi ojeupity e'ŷa ja.*

19 — Ha'e gui ijayvua yvyīive va'e teī ha'e va'e ramo e'ŷ ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvyīve'i va'e" 'ea 'rā yva pygua

* 5:18 Lucas 16.16,17

po'akaa py. Ha'e rã ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvateve va'e" 'ea 'rã yva pygua po'akaa py.

²⁰ Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery reko gui peẽ kuery napendeko porävei vy yva pygua po'akaa py ndapeikei 'rãe.

*Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u poräveague
Jojukaa re ijayvua*

²¹ — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: "Pejojuka eme." Ha'e rã "Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã", 'ea ague.*

²² Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Ha'e javive [mba'e re'ŷ] guyvy kuery pe ivai va'e ombopagaa 'rã. Guyvy pe "Mba'e vare'ŷ" he'i va'e ma heraa 'rã nhomongeta va'ety ikuiaia py. Ha'e rã guyvy pe "Inhakã porã ve'ŷ va'e" he'i va'e ma tata ogue e'ŷ va'e py 'rã opaga.

²³ — Altar oĩa py mba'emo reme'ẽ va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei nema'endu'a 'rã nderyvy nderovai mba'emo oguerekoa re.

²⁴ Ha'e rami vy ejá ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ẽ va'erã, tereo ha'e peteĩ rami ju pejogueroayvu nderyvy reve. Ha'e gui mae ma ejevy ju eme'ẽ reme'ẽxe va'ekue.

²⁵ — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve, huvixa po py nderovaigua nemboaxa e'ŷ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa nemboaxa e'ŷ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ŷ aguã.

²⁶ Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nereẽi 'rã ha'e gui repagapa katuĩ'i e'ŷa ja.

Tavy reia re ijayvua

²⁷ — Pendu aipo'ea ague: "Ndetavy rei eme."*

²⁸ Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ẽ va'e voi hexeve itavy ae ma opy'a py.

²⁹ Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri ndereity ramo enoẽ, emombo ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

³⁰ Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri ndereity ramo ejaya, eipe'a ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

³¹ Aipo'ea avi va'ekue: "Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ẽ ixupe kuaxia para omendaague ombovaipa aguã", 'ea va'ekue.*

* 5:21 Êxodo 20.13, Deuteronômio 5.17 * 5:27 Êxodo 20.14, Deuteronômio 5.18

* 5:31 Deuteronômio 24.1

32 Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ŷ opoi va'e ma ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

33 — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Peura rive eme. Senhor pe pejapo ete 'rã peuraague” 'ea ague.

34 Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Nda'evei mba'eve re peura aguã, neĩ yva re, mba'eta Nhanderuete openaaty;

35 neĩ yvy re, mba'eta opyrõa; neĩ Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa yvateve va'e pegua.

36 Neĩ peura eme peneakã re, mba'eta peteĩve pende'a nape-moxiĩ kuaai, neĩ napemoũ kuaai guive.*

37 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: “Tá, tá”, e'ŷ vy “Any, any”, peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua

Lucas 6.27-30

38 — Pendu ma aipo'ea ague: “Joexa mombuare rexâ ju 'rã omombua, ha'e nhoaĩ mopẽare raí ju 'rã omopẽa” 'ea ague.*

39 Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Pêvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova hovai re ju oipete aguã.*

40 Huvixa kuerya py pendereraa vy pendeparito oipe'aa rã pendecapa avi peipe'a uka.

41 Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoĩa peve tapeo hupive.

42 Peme'ẽ 'rã pêvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo oiporuxe va'e katy.

Mborayvu re ijayvua

Lucas 6.32-36

43 — Pendu aipo'ea ague: “Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã penderovaigua kuery re ma pendea'e eme” 'ea ague.*

44 Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e Nhanderuete pe pejerure 'rã pendererekó axy va'e re,

45 Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.

46 Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e rami ikuai.

* 5:36 Tiago 5.12 * 5:38 Êxodo 21.24, Levítico 24.20 * 5:39 Romanos 12.14

* 5:43 Levítico 19.18

47 Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery gui pendekuai porāve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.

48 Ha'e rā peē ma heko porā va'e 'rā peiko opa mba'e py, Penderu yva pygua opa mba'e py heko porāa rami avi.

6

Nhanderuete pe mba'emo jajapoa re ijayvua

1 — Peiko kuaa pota avakue renonde e'ŷ mba'emo pejapo aguā Nhanderuete pe, ha'e kuery oexa aguā rive. Ha'e rami ri vy Penderu yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rā hekovia.*

Mba'emo nhame'ēa re ijayvua

2 — Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ē vy penerenonde rupi pemonhe'ē uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porā merami rive va'e ojapo 'rā okuapy onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete ukaxe vy rive. Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

3 Ha'e rā peē ma mba'emo peme'ē vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka eme pendeaxu e'ŷa ojapo va'e,

4 joupe mba'emo peme'ē rā avave oikuua e'ŷ aguā. Ha'e gui peikuaa uka e'ŷ va'e Penderu oexa vy ome'ē 'rā hekovia.*

Nhanhembo'e aguā re ijayvua

5 — Ha'e gui penhembo'e vy heko porā merami rive va'e rami e'ŷ pendekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetā mbyte rupi onhembo'exe vai 'rā ho'amy avakue oexa aguā rive. Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

6 Ha'e rā peē ma penhembo'exe vy peike 'rā penderopy, okē pemboty 'rā guive. Ha'e gui mae ma 'rā penhembo'e Penderu pexa e'ŷ va'e pe. Ha'e ramo peikuaa uka e'ŷ va'e Penderu oexa vy ome'ē 'rā hekovia.*

7 — Penhembo'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ā tei ijayvu reta rā oendua aguā re.

8 Ha'e rā peē ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuua ma voi peipota va'e, pejerure e'ŷ mbove.

Lucas 11.2-4

9 — Ha'e vy po rami 'rā penhembo'e: "Oreru yva pygua, tove nderery tomboetea.

10 Tovaē ndepo'akaa ojekuaa aguā. Reipota va'e tojapoa yvy re, yva re ojapoa rami avi.

11 Ko'ẽ nhavō ejou uka ro'u va'erā.

* 6:1 Mateus 23.1-5

* 6:4 Lucas 21.1-4

* 6:6 Lucas 18.9-14

12 Ha'e emboguepa ke ndevy rorevea, ore voi orevy orevve va'e roperdoaa rami avi.

13 Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakāa oī riae 'rā raka'e rā peve guarā. Amém,]" peje 'rā.

14 — Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva pygua voi ombogue 'rā pejeavyague.

15 Ha'e rā amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoai ri ramo Penderu voi nomboguei 'rā pejeavyague.

Nhanderuete pe jakaru e'ŷ re jaikoa re ijayvua

16 — Ha'e gui pekaru e'ŷ re peiko vy pexa uka eme pendeporiau reia heko porā merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa uka 'rā amboae kuery oikuua aguā okaru e'ŷ re ikuia. Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

17 Ha'e rā peē ma pekaru e'ŷ re peiko vy pemoatyrō pende'a, ha'e pejeovai guive,

18 pekaru e'ŷ re peikoa amboae kuery oikuua e'ŷ aguā, Penderu pexa e'ŷ va'e anho. Ha'e ramo peikuua uka e'ŷ va'e Penderu oexa vy ome'ē 'rā hekovia.

Yva re nhandejeupe guarā nhamoī porā aguā re ijayvua

19 — Ko vyv re pemoī porā eme mba'emo pendejeupe guarā, mba'eta vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa 'rā, ha'e imonda va'e oipe'a ha'e ogueraapa 'rā.

20 Yva re ae pemoī porā uka 'rāgue pendejeupe guarā. Ha'e py ma jipoi 'rā vixo'i ho'upa va'erā, iky'a nombovaipai 'rā, neī imonda va'e ndoipe'a heravyi 'rā guive.*

21 Mba'eta pendevy guarā pemoī porāa py ma penekuraxō avi 'rā oī.

Lucas 11.33-36

22 — Penderexa ma penderete moexakāarā oī. Xapy'a rei penderexa iporā ramo penderete ha'e javi 'rā hexakāmba.

23 Ha'e rā penderexa na'iporāi ri ramo penderete pytūmba 'rā. Ha'e penemoexakāarā oī va'e pytū ramo pytū ete 'rā pēvy.

Mokoī patō re ijayvua

24 — Avave rei nomba'eapoi 'rā mokoī patō pe. Mba'eta peteī re nda'iija'eive 'rā amboae oayvuve vy, ha'e'ŷ vy peteī ojou porāve vy amboae ma ndojou porāive 'rā. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguā, mba'emo perekopaa rupi nda'evei reve.*

Lucas 12.22-31

25 — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pēvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neī pe'u ha'e pey'u va'erā pejou aguā

* **6:20** Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4 * **6:24** Lucas 16.13

re guive, penderete re pemoī va'erā re voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?*

26 Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotŷi, nomono'ōi, neī omoī porāaty py nomboatyi guive. Ha'e rami teī ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'rā ho'u va'erā. Peē kuery nda'u guyra'i gui ndapevareive ri?

27 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rā ruxā'i peikove aguā?

28 Mba'e re tu pendeaorā re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy yvoty nhuūndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma om̄ba'eapo va'e'ŷ, neī oipopē va'e'ŷ.

29 Ha'e rami teī xee aipoa'e pēvy: Huvixa Salomão minha opa marāgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

30 Nhanderuete omonhemonde porā 'rā jai rogue aŷ nhuūndy re ikuai va'e, ha'e gui ko'ē tata py omomboa va'erā va'eri. Ha'e gui peē ndapejerovia porāi va'e, peē kuery re katuve ma opena porāve 'rā.

31 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: "Mba'e tu ja'u 'rā, ha'e jay'u 'rā? Ha'e mba'e py tu nhanhemonde 'rā?" peje eme.

32 Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu yva pygua oikuua ae ha'e nunga peikotevē va'e.

33 Ha'e rami 'rāgue py jypy'i peka 'rā ipo'akaa ha'e ixuguiuga tekó porā. Ha'e ramo 'rāe peikotevē va'e ha'e javi ome'ē avi pēvy.

34— Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme ko'ē rā guarā re, peja ko'ē ramo guarā ae. Mba'eta ára nhavō oiko 'rāe mba'emo vai ha'e jave guarā.

7

Lucas 6.37,38,41,42

1 — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'ŷ aguā.*

2 Mba'eta penhombopagaague rami ae 'rā peē ju penembopagaa, ha'e joe pejapoague rami pendere ju ojapoa 'rā.

3 Mba'e re tu nderyvy rexā py iky'a oī va'e re rexā pota, ha'e rā nderexā py ae yvyra oī va'e re ma ndereikuua potai?

4 Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: "Tove tanoē iky'a nderexā gui", 're, nderexā py ae yvyra oī teri reve?

5 Heko porā merami rive va'e, enoē ndee ranhe yvyra nderexā gui. Ha'e vy 'rāe rexā porā nderyvy rexā gui iky'a renoē aguā.

* **6:25** Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7

* **7:1** Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

Jagua pe iporā va'e nhame'ẽ e'ŷ aguã re ijayvua

⁶ — Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'ŷ va'e, ha'e poryko ikuiaia katy pemombo eme ovareve va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'ŷ aguã, ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'ŷ aguã.*

Lucas 11.9-13

⁷ — Pejerure, ha'e ramo ome'ea 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'rã pãvy.*

⁸ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.

⁹ Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita?

¹⁰ Ha'e rami e'ŷ vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã?

¹¹ Ha'e nunga rupi peẽ penderekó vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?

¹² — Pãvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

¹³ — Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy aguã katy oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)

¹⁴ Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

¹⁵ — Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue py onhemonde va'e, ha'e rã iguýry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.*

¹⁶ Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa. Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y gui? Ha'e rami e'ŷ vy juu rakua endy gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?

¹⁷ Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'ŷ va'e ma ndai'a porãi 'rã.

¹⁸ Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'ŷ va'e voi ndai'a porãi 'rã.

¹⁹ Yvyra hi'a iporã e'ŷ va'e ojayapaa vy omomboa 'rã tata py.

²⁰ Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã ramigua paa.*

²¹ — Pavẽ e'ŷ xevy “Senhor, Senhor” he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.

* **7:6** Lucas 9.5 * **7:7** João 14.13,14; 1 João 5.14,15 * **7:15** 2 Pedro 2.1-3

* **7:20** Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6

22 Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xevy: "Senhor, Senhor, nderery rupi e'ŷ ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'ŷ ri ty'y roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?" he'i 'rã.

23 — Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: "Peẽ kuery ma xee roikuua va'e'ŷ. Pendeko vai va'e, pejep'e'a ke xea gui!" ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

24 — Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.

25 Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvytu oipeju atã vy ha'e va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.

26 — Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava hi'arandu e'ŷ va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.

27 Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvytu oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi vy oity, ombovaipa ete 'rã — he'i.*

Opa vy ma yvyty áry ijayvuague

28 Jesus povae ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa ombo'ea gui,

29 mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ŷ.*

8

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

1 Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.

2 Ha'e gui ma peteĩ lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy aipoe'i:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

3 Ha'e ramo Jesus okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

4 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo sacerdote pe anho ejexa uka, ha'e eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã.

Lucas 7.1-10

5 Cafarnaum tetã py Jesus ovaẽ ma ramo hexe onhemboja peteĩ xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerure ixupe:

6 — Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei, ojexavai guive — he'i.

7 Jesus ombovai:

* 7:27 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

* 7:29 Marcos 1.22; João 7.46

— Xee aa 'rā amonguera — he'i.

⁸ Ha'e rā xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

— Xee ma xe'yvyī'i ete xero py revaē aguā. Peteī ayvu rive ri eraa uka. Ha'e ramo xerembiguai kunumi va'e okuera 'rā.

⁹ Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvu rami ikuai va'e. Peteī pe "Tereo", ha'e ramo oo 'rā. Ha'e rā amboae pe ma "Eju", ha'e rā ou 'rā. Xerembiguai pe "Ejapo ha'e nunga", ha'e ramo ojapo 'rā — he'i.

¹⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue oje'oi va'e pe:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Neī Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e rami ojerovia ete va'e.

¹¹ Aipoa'e pēvy: Heta ou 'rā kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva pygua po'akaa py ikuai 'rā mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.

¹² Ha'e rā Nhanderuete po'akaa pygurarā va'ekue ma oka py 'rā omomboa pytūa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marā onhendu 'rā okuapy — he'i.

¹³ Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:

— Tereo ju. Ndee rejeroviaa rami toiko — he'i. Ha'e va'e hora-ve hembiguai okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

¹⁴ Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaē. Ha'e vy haixo oexa ipire raku vaipa vy tupa py itui ramo.

¹⁵ Ipo re Jesus ojopy rā ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ā vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

¹⁶ Ka'aru'i jave oīa py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo ayvu py rive oipe'a nhe'ē iky'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e javi.

¹⁷ Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguā: "Ha'e ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa nhanemba'eaxy", he'iague.*

Lucas 9.57-62

¹⁸ Jesus oyvýry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguā.

¹⁹ Ha'e va'e jave py hexe peteī kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy aipoe'i:

— Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.

²⁰ Ha'e rā Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rā okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neī oakā omboguejyaty ndoguerekoi — he'i.

²¹ Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:

* **8:17** Isaías 53.4

— Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.

²² Jesus ombovai:

— Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

²³ Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.

²⁴ Yy rupi oaxa jave ou yvytu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.

²⁵ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyi. Ha'e vy ojapukai reve aipoe'i:

— Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejeroviaa kyr'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? — he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy yvytu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.

²⁷ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

²⁸ Yupa rovaigua Gadara pygua kuery yvy re ovaẽ ramo ovaexi jogueruvy mokoĩ ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.

²⁹ Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojapukai:

— Nhanderuete Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ŷ mbove? — he'i.

³⁰ Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.

³¹ Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:

— Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.

³² Ha'e rã — Tapeo ha'vy — he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojep'e'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma yvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.

³³ Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.

³⁴ Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijvytgui oo ju aguã re.

9

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

¹ Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.

² Ha'e oĩa py oguerua peteĩ oguata e'ŷ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ŷ va'e pe:

— Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejejavyague omboguepaa ma — he'i.

³ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e tu ijayvu vai — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuua vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?

⁵ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: "Rejejavyague omboguepaa ma", tyrã pa "Epu'ã, ha'e eguata" ha'e aguã?

⁶ Ha'e rami teĩ peikuua aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko teĩ joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ŷ va'e pe ju aipoe'i:

— Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py — he'i.*

⁷ Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.

⁸ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderuete, ha'e rami aguã avakue ombo'aka ramo.

Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.

Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32

¹⁰ Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.

¹¹ Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?

¹² Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.

¹³ Tapeo, peikuua pota povae ayvu mba'e he'ia paa re: "Xevy pe mymba peme'ẽ 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy." Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ŷ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].*

Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

¹⁴ Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu ixupe:

* 9:6 João 10.37,38

* 9:13 Oséias 6.6

— Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ŷ] rokaru e'ŷ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ŷ ikuai?

¹⁵ Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã okaru e'ŷ re.

¹⁶ — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

¹⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã aguã.

Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

¹⁸ Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju aguã — he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

¹⁹ Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.

²⁰ Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etŷ re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,

²¹ mba'eta ojeupe ae "Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã" he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe — he'i. Ha'e ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

²³ Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ëa ha'e heta va'e kuery ojae'o rã. Ha'e vy aipoe'i:

²⁴ — Pejepa'ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima — he'i. Ha'e ramo ojojai rei okuapy.

²⁵ Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.

²⁶ Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ŷ omongueraague

²⁷ Ha'e gui Jesus oo rã hakykue rupi ou mokoĩ ára revegua e'ŷ. Ojapukai jogueruvy:

— Davi ramymino, oremboaxy ke — he'i.

²⁸ Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára revegua e'ŷ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?

Ha'e kuery ombovai:

— Tá, Senhor — he'i.

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

— Toiko ha'vy pejeroviaa rami — he'i.

³⁰ Ha'e ramove hexa ojepe'a.

Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ŷ aguã — he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ŷ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiague

³² Ha'e kuery oje'oi rire oĩa py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.

³³ Anha oipe'a rã ijayvu e'ŷ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Peva'e nunga jaexa va'e'ŷ teri Israel kuerya rupi — he'i.

³⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:

— Anha ruvixa po'akaa rupi rima oipe'a anha.*

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e ombo'eapo va'e kuery re ombojojaague

³⁵ Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi oguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.

³⁶ Heta va'e kuery oexa vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ŷ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.*

³⁷ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:

— Anhetẽ heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã ombo'eapo va'e kuery ma mbovy'i.*

³⁸ Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe om-bouve aguã imba'ety rupi ombo'eapo va'erã.

10

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

¹ Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy om-bopo'aka nhe'ẽ vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.

² Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,

³ Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,

* 9:34 Lucas 11.14-18 * 9:36 Marcos 6.34 * 9:37 Lucas 10.2

⁴ Simāo Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarā Judas Iscar-iotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

⁵ Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu:

— Tapeo eme judeu e'ŷ va'e ikuaia rupi, neĩ Samaria pygua kuery retā py voi pevaẽ eme.

⁶ Ha'e rā tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.

⁷ Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei maa.

⁸ Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'o lepra revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rire peme'ẽ rive ju 'rā joupe.

⁹ Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,

¹⁰ neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ pendepopoka guive, mba'eta ombo'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u va'erā.

¹¹ Ha'e tetā py e'ŷ vy tekaoa oĩ va'e rupi pevaẽa py peporandu 'rā heko porā va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rā pepyta, peove aguã ára peve.

¹² Oo py pevaẽ vy pexarura 'rā ha'e pygua kuery pe.

¹³ Ha'e ramo oo pygua kuery heko porā ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rā peroayvu porāague. Ha'e rā heko vai ramo pendere ae ju tojevy peroayvu porāague.

¹⁴ Ha'e kuery napenemovaẽi, neĩ pendeayvu noenduxei ramo ha'e va'e oo e'ŷ vy tetā gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rā yvy ku'i.*

¹⁵ Anhetẽ aipoa'e pêvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetā pygua kuery gui omboaxyave 'rā Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.*

Mba'emo gui omonheanguague

¹⁶ — Ma'ě, xee ma vexa'i rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga rupi peiko kuaa 'rā mboi rami, ha'e rā apykaxu'i rami 'rā pendekuai rive.

¹⁷ Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rā huvixa kuery po py, ha'e penenupā 'rā onhembo'eaty oĩ va'e rupi.

¹⁸ Xekáuxa pendereraa 'rā huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e ramigua oiko 'rā ha'e kuery ha'e judeu e'ŷ va'e kuery pe xeregua ayvu pemombe'u aguã.

¹⁹ Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepẽxa rei eme marā rami e'ŷ vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve pendeayvurā oikuua ukaa 'rā pêvy.

* **10:14** Atos 13.50,51; 18.6 * **10:15** Lucas 10.1-12

20 Mba'eta pendejegui ae e'ŷ 'rā pendeayvu, ha'e rā Penderu Nhe'ẽ ijayvu 'rā pēgui.*

21 Amongue ojopy uka 'rā guyvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rā gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rā nguu kuery re ojuka uka avi aguã.

22 Xerery káuxa pavē nda'ija'ei 'rā pendere. Ha'e rami teĩ opa peve ogueropo'aka va'e oo jepe 'rā.

23 Ha'e gui tetā py pendere opu'ã reia ramo amboae henda katy ju penha, mba'eta anhetē aipoa'e pēvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaẽmba jepei 'rā Israel regua tetā ikuai va'e rupi.

Omokyre'ŷa rupi ijayvuague

24 — Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ŷ, tembiguai kuery voi opatō gui yvateve va'e'ŷ guive.

25 Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai kuery ikuai aguã opatō oikoa rami. Hoo va'e pe "Anha ruvixa Belzebu" 'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rā teve.*

26 Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomni mbyre oexa ukapaa 'rā, ha'e oikuaa e'ŷ pyre voi oikuaapaa 'rā.

27 Pytūa py xee rombo'eague ma hexakāa py ju 'rā pemombe'u, pendeapyxa'i py xeayvuague ma oo apyte áry gui ju 'rā pemombe'u.

28 Pekyje eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ẽ ma ha'e kuery ndojuka kuaai 'rā. Pejererokyje 'rā nhonhe'ẽ ha'e joete tata ogue e'ŷ va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.

29 — Mokoï guyra'i nda'u peteĩ'i hatã'i va'e repy e'ŷ ri? Ha'e rami teĩ yvy py neĩ peteĩ've ndo'ai 'rā Penderu oipota e'ŷ rā.

30 Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a peneakā re oĩ va'e voi oipapapa.

31 Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui peẽ pevareve.

32 Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e javi ma xee voi ha'e rami 'rā amombe'u Xeru yva pygua renonde.

33 Ha'e rā avakue renonde naxemombe'uxei ya'ekue ma xee voi namombe'ui 'rā Xeru yva pygua renonde.*

Haxy va'e re ijayvuague

34 — Pexa'ã eme ko yvy re aju peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã. Peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã e'ŷ aju, ha'e rā kyxe.

* **10:20** Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19 * **10:25** Lucas 6.40; João 15.20

* **10:33** Lucas 12.29-31

35 Mba'eta aju rire avakue joo rami e'ŷ 'rā ikuai nguu reve, ha'e imemby kuery ha'e rami ae 'rā ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy reve 'rā ikuai.

36 Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rā ikuai.*

37 Amongue xegui nguu, e'ŷ vy oxy ri oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguā. Ha'e rami ae avi gua'y e'ŷ vy guajy ri xegui oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguā.

38 Ha'e ojeupegua kuruxu ndogueraaxe, ha'e xerupive ndooxei va'e ma nda'evei xeremimbo'erā.

39 Nomanoxei va'ekue omokanhya 'rā guekove. Ha'e rā xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rā guekove.*

Mba'emo rekovia re ijayvuague

40 — Amongue penemovaẽ ramo xee avi ha'e kuery xemovaẽ, ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ.

41 Profeta kuery pe "Profeta" he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rā profeta pegua rami. Ha'e heko porā va'e kuery pe "Heko porā va'e" he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rā heko porā va'e pegua rami.

42 Ha'e rami ae avi anhetē aipoa'e pêvy, amongue kova'e kyrī va'e rami ikuai va'e pe "Jesus remimbo'e" he'i vy peteĩ karo yro'yxā ome'ẽ va'ekue voi ndojopy e'ŷi 'rā hekovia.*

11

Tetā ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uague

1 Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i tetā ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

2 Nhuã py João Batista oĩa py Cristo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rā oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguā:

3 "Ndee ae teve reju 'rā va'ekue, tyrā pa roarōve 'rā amboae?" he'i aguā.

4 Ha'e rā Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo ju João pe pemombe'u mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,

5 mba'eta ára rewegua e'ŷ oma'ẽ ju, oguata e'ŷ va'ekue oguata ju, lepra rewegua ojeky'a'o ju, ijapyxa e'ŷ va'ekue oendu ju, omano va'ekue onhemboete ju, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porā.*

* **10:36** Miquéias 7.6, Lucas 12.51-53, 14.26,27 * **10:39** Marcos 8.34,35; Lucas 9.24; Apocalipse 12.11 * **10:42** Mateus 25.34-40; Marcos 9.41; João 13.20

* **11:5** Lucas 4.16-21

⁶ Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e.

Lucas 7.24-35

⁷ Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João Batista reko re. Aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e teko a'ÿa py? Takua'i yvytu omomy-momyí va'e ramigua rive ri ty'y?

⁸ Ha'e rami e'ÿ rã marã ramigua pexa aguã tu peo? Peteí ava ao porã py onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

⁹ Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pêvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

¹⁰ Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteí xerembiguai, nderaperã oguereko katu aguã.”*

¹¹ Anhetẽ aipoa'e pêvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py yvýigueve'i va'e ma ixugui yvateve.

¹² Mba'eta João Batista oikoa ára guive aÿ peve ma onhea'ãa 'rã oupity aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.

¹³ Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.

¹⁴ Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.

¹⁵ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

— Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aÿgua kuery reko? Ha'e va'e kuery ma ikuai kyrígue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami:

¹⁷ “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyxei, ha'e rã omanoa pygua ju romonhendu teĩ ndapejae'oxei”, he'i va'e kuery rami.

¹⁸ Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ÿ re oiko. Ha'e rami rã ixupe “Anha reve rima oiko” 'ea.

¹⁹ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e”, 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

²⁰ Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã. Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova

* **11:10** Malaquias 3.1

voi 'rāgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde 'rāgue tanhimbu py oguapy reve.

²² Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui omboaxyave 'rā Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

²³ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rā teve yva peve? Any, tata ogue e'ŷ va'e py 'rā pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rāgue.

²⁴ Pēvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rā Sodoma yvy regua kuery.

Lucas 10.21,22

²⁵ Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe e'ŷ reikuua uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ŷ guive. Yvyīgueve'i pe anho reikuua uka.

²⁶ Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

²⁷ — Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuuai Ta'y, Tuu e'ŷ vy. Ha'e avave rei ndoikuuai Tuu, Ta'y e'ŷ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuua ukaxeia va'e ete'i.

"Peju ke xea py", he'iague

²⁸ — Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee romokane'õguia 'rã.*

²⁹ Pendejee pemoõ xeregua canga, peikuua xegui, mba'eta xepy'a re xevai reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rā penenhe'ẽ opytu'u aguã.

³⁰ Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.*

12

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

¹ Ha'e jave py sábado ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy aguã.

² Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, neremimbo'e kuery ojapo sábado ára py nda'evei va'e — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor renonde pe omoõ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, neĩ hupive ikuai va'e, sacerdote kuery pe anho ha'eve.

* **11:28** João 7.37 * **11:30** Filipenses 2.5-8

⁵ Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábado py sacerdote kuery ma iky'a va'e opyta e'ŷ re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábado py amboae kuery ojapo aguã nda'evei va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pêvy:

⁶ Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.

⁷ Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: "Mba'emo peapy reve xevy peme'ẽ 'râgue py aipotave penhomboaxy", he'iague peikuaa va'e rire ndapejou vai 'râgue ojeavy e'ŷ va'e.*

⁸ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhembo'eaty py.

¹⁰ Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery ijayvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

— Ha'evea rami ri nda'u sábado ára py nhanhomongueraa?
— he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábado py penerymba vexa'i yvykua py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?
¹² Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábado py joupe jajapo porã aguã — he'i.

¹³ Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:

— Embo'yvi ndepo — he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.

¹⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

¹⁵ Jesus ha'e nunga oikuua vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁶ Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'ŷ aguã,*

¹⁷ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ "Ma'ẽ, pee ma oĩ xerembiguairã aiporavo va'ekue, xerembiaayvu Xenhe'ẽ py arov'y a va'e. Hexe amoĩ 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe voi omombe'u 'rã ha'evea rami joguerekaoa.

¹⁹ Nanhomotare'ŷi 'rã, nda'ijayvu atãi 'rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui 'rã guive.

²⁰ Nomondoi 'rã takua opẽ va'e, neĩ nomboguei 'rã tataendy ogue rai'i va'e, ha'evea rami joguerekaoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ŷa ja.

* **12:7** Oséias 6.6 * **12:16** Marcos 3.7-12

21 Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarō 'rā okuapy.*

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

22 Jesus oïa py oguerua peteī ava hexe anha onhemonde rā ndoexai neī nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ŷ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.

23 Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy — Peva'e e'ŷ nda'u Davi ramymino? — he'i okuapy.

24 Ha'e rā fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

25 Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuua vy aipoe'i:

— Tetā pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rā. Tetā, ha'e e'ŷ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rā.

26 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã 'rāgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?

27 Anhetē ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuua uka 'rā pendeayvu rivea.

28 Ha'e rā Nhanderuete guigua Nhe'ẽ po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetē ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peē kuery pe.

29 Ha'e rami ae avi mba'exa 'rā tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike vy ojokua ranhe e'ŷ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rāe ogueraapa hoo gui.

30 Xereveguia e'ŷ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguāembā 'rā.

31 Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Avakue ojeavyague ha'e ijayvu vaiague ha'e javi omboguea 'rā. Ha'e rā Nhe'ẽ re ijayvu vaiague ma nombogueai 'rā.

32 Ava ra'y ojeapo va'ekue re teī amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue omboguea 'rā. Ha'e rā Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ re ri ijayvu vai ramo nombogueai 'rā kova'e yvy re, neī yvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

33 — Peiko ke yvyra porā ha'e hi'a porā va'e rami, ha'e rami e'ŷ vy yvyra porā e'ŷ ha'e hi'a iporā e'ŷ va'e rami peiko. Mba'eta yvyra ikuai va'e ma hi'a re jaikuua pota vy 'rāe jaikuua.

34 Mboi rami pendekuai va'e, mba'exa tu pendeko vai va'eri pendeayvu ta mba'emo porā re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rā mba'emo nhandepy'a re tynyē va'e re.

* **12:21** Isaías 42.1-4

35 Heko porā va'e ma mba'emo porā omoī porā va'ekue gui oguenoē 'rā mba'emo porā anho. Ha'e rā heko vai va'e ma mba'emo vai omoī porā va'ekue gui oguenoē 'rā mba'emo vai.
 36 Aipoa'e pēvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rā opaga nhomboayvua ára py.

37 Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porāa, ha'e rami e'ý vy pendeayvuague re penembopagaa 'rā.

Lucas 11.29-32

38 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrā rejapo rā — he'i.*

39 Ha'e ramo ombovai:

— Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rā ojerure hexa pyrā ajapo aguā. Ha'e rami teñ ha'e kuery pe peteīve ndojapoai 'rā, profeta Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ý vy.

40 Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytū re pira guaxu rye py oīague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytū re oī 'rā yvy guýry.*

41 Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy ijayvu 'rā okuapy aÿgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rā ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rā apy oī va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

42 Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã vy ijayvu 'rā aÿgua kuery re, mba'eta yvy apy gui ou raka'e Salomão arandua oendu aguā. Ha'e rā apy oī va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

43 — Ha'e rami avi avakue gui nhe'ẽ vai oē vy tekao e'ýa rupi ju 'rā oiko, ikane'õgua aguā oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy

44 ojeupe aipoe'i 'rā: "Aa ju ta xero ajepe'aague py", he'i 'rā. Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rā oo avave rei noñai va'e, oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

45 Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ẽ ju ogueru 'rā ixugui nda'eveive va'e, ha'e py oike vy ikuai va'erā. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rā ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rā oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

46 Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave ixy ha'e tyvy kuery ovaẽ oka py, hexeve ijayvuxe vy.

47 Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe okuapy — he'i.

48 Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:

— Marā ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? — he'i.

* 12:38 Marcos 8.11,12 * 12:40 Jonas 1.17

49 Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ẽ vy aipoe'i:
— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

50 Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i,
xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

13

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

1 Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy oguapy ye'ẽ yvýry.

2 Heta ijyvýry ono'õ ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy oguapy oiny
ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã
okuapy.

3 Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re
ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

4 Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yígue ho'a tape yvýry rupi.
Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

5 Amboae ma itaty yvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue
ma yvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

6 Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy
ojukapa.

8 Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma
hi'a, cem, sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.

9 Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

10 Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu ix-
upe:

— Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e
kuery pe?

11 Ha'e ramo ombovai:

— Pendevy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo
oiko va'e ndoikuua ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma
ndoikuua ukai.

12 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko
retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ŷ va'e gui ma oguereko'i va'e
voi oipe'aa 'rã.

13 Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeayvu ha'e
kuery pe. Mba'eta ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexai, ha'e oendu
teĩ noendu kuaai, neĩ ndoikuuaai guive,

14 Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: "Pendeapyxa py pendu teĩ
mba'eve napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve
ndapexa kuaai 'rã.

15 Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapyxa py
noenduxei okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ŷ aguã, oapyxa
py oendu e'ŷ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oikuaa e'ŷ aguã, ha'e

* 12:50 Hebreus 2.11,12

rami vy ojeko rerova e'ŷ aguã, xevy pe onhemonguera uka e'ŷ aguã", he'iague.*

16 Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e pendeapyxa oendu.

17 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pêvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe va'eri noendui.

18 — Pejapyxaka ke ha'vy mba'emo ra'yî moaĩ re ambojo-jaague amombe'u porãve rã.

19 Amongue Nhanderuete po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oipe'a 'rã ha'yî omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape yvýry omoaĩ mbyre rami ikuai.

20 Ha'e gui yvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy voi 'rã ový'a reve.

21 Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu káuxa oguereko axya, e'ŷ vy opu'âa rei ramo ndarei re ojep'e'a 'rã.

22 Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e ombo'e rei-rei re nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ŷ aguã rami.

23 Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy oikuua porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

Trigo ramigua re ombojojaague

24 Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava ombo'ety rupi trigo ra'yî iporãve va'e omoaĩ va'e rami.

25 Ha'e gui pavẽ oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo ramigua rive, ha'e vy ojep'e'a ju.

26 Ha'e gui onhotŷ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi ojekuaa ra'e.

27 Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i ixupe: "Senhor, trigo ra'yî iporã va'e e'ŷ ri ty'y remoaĩ nemba'ety py? Magui nda'u oiko trigo ramigua?"

28 Ombovai: "Nhanderovaigua rima ojapo ra'e", he'i.

— Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: "Reipota pa roo romondoro trigo ramigua?"

29 Ombovai: "Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro e'ŷ aguã.

30 Tove ranhe, ta'yvate jojaví omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: 'Trigo ramigua ranhe

* 13:15 Isaías 6.9-10

pemono'õ, pejokua oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoõ porã xeroguy py.'**

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

³¹ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteõ mostarda ra'yõ peteõ ava ojopy vy ombo'ety re onhotõ va'e rami.

³² Ha'e nunga ma anhetõ ha'yõ ikuai va'e gui ruxãve'i va'e. Ha'e rami teõ yvate vy mba'emo nhanhõtõ va'e ha'e javi gui tuvixave'rã. Yvyra ete oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

³³ Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta peteõ kunha ogueraa vy omoirõ 'rã trigo re irõmba peve.

Marcos 4.33,34

³⁴ Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'õ re nda'ijayvui ha'e kuery pe,

³⁵ profeta pe aipo'ea ukaague ojeupity aguã: "Xeayvu 'rã mba'emo re ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [yvy] itui ypy'i guive ndokuua ukai pyre", he'iague.*

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

³⁶ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oñaty katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Émombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhotõ mbyre re ndeayvuague.

³⁷ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'emo ra'yõ iporãve va'e moaõa ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.

³⁸ Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'yõ iporãve va'e ma Nhanderuete po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.

³⁹ Ha'e nunga moaõa ma nhanderovaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.

⁴⁰ Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omomboa rami avi 'rã oiko opaa ára py.

⁴¹ Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeupega anjo kuery, openaa gui oipe'apa aguã nhombojejavya ha'e mba'emo vai apoaa kuery ha'e javi.

* 13:30 Mateus 13.36-43 * 13:35 Salmo 78.2

42 Ha'e vy omombopa 'rā tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa marā onhendu 'rā okuapy ha'e py.*

43 Ha'e rā heko porā va'e kuery ma kuaray rami hexakā 'rā okuapy Nguuete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguā] oī va'e toendu.

Mba'emo ovareve va'e onhomī mbyre re ijayvua

44— Yva pygua po'akaa py oiko 'rā mba'emo ovareve ete va'e peteī mba'ety py onhomī mbyre rami. Ha'e va'e ma peteī ava ojou vy onhomive ju ranhe. Ha'e gui ov'y'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.*

Pérola re ijayvua

45— Yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteī ava pérola porāgueve ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.

46 Ha'e gui peteī pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa 'rā ojogua aguā.*

Pira mbo'aa re ijayvua

47 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rā pira mbo'aa ye'ẽ py omomboa rami avi. Opa marāgua ombo'a 'rā pira.

48 Ha'e gui tynyē ma ramo pira jopoia kuery omoatā 'rā heruvy yvy'ã re, ha'e oguapy vy oiporavo 'rā ombo'a va'ekue. Iporāgueve omboyrū 'rā ajaka py, ha'e rā iporā e'ŷ va'e ma omombopa ju 'rā.

49 Ha'e rami ae 'rā oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery oipe'apa 'rā heko porā va'e kuery mbyte gui,

50 ha'e vy omombo 'rā tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa marā onhendu 'rā okuapy.*

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

51 Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e nunga?

— Tá — he'i okuapy.

52 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia re nhombo'e va'ety ombo'ea porā ramo hoo va'e kuery rami avi 'rā oiko, mba'eta omoī porāague gui oguenoẽ 'rā mba'emo pyau ha'e mba'emo ymague.*

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

53 Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy ojepe'a ha'e gui.

* **13:42** Mateus 13.47-50 * **13:44** Provérbios 2.4,5; Filipenses 3.7,8 * **13:46** Provérbios 8.11 * **13:50** Mateus 13.24-30,36-43 * **13:52** Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20

⁵⁴ Guekoia py ae ovaẽ vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Magui nda'u peva'e ava oikuua o'arandurã ha'e opo'akaa rupi mba'emo ojapo aguã?

⁵⁵ Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ŷ ri? Maria nda'u ixy e'ŷ ri? Tiago, José, Simão ha'e Judas e'ŷ ri ty'y tyvy kuery ikuai?

⁵⁶ Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ŷ ri ikuai? Magui ha'vy oikuua ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.

⁵⁷ Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.

Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Profeta ikuai va'e ma hekoia pygua ha'e hoo pygua kuery anho nomboetei — he'i.

⁵⁸ Ha'e rami vy mba'emo porã ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery ndojeroviai ramo.*

14

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

¹ Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rã Jesus mba'emo ojapo oikovya.

² Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboete ju va'ekue. Ha'e rami vy 'rãe ipo'aka mba'emo porã ojapo aguã — he'i.

³ Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuã py ombo'a tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.

⁴ Mba'eta João “Nda'evei nderai'xyrã rerekó aguã” he'i ramo.

⁵ Huvixa ojukaxe tei' okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuua okuapy ramo.

⁶ Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaẽ ramo pavẽ ikuai va'e renonde Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguerovy'a.

⁷ Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ẽ aguã re.

⁸ Ha'e ramo kunhataĩ ma ixy ombo'eague rami vy aipoe'i:

— Eme'ẽ xevy peteĩ hy'a py João Batista akãgue — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ndovy'avei. Ha'e rami tei' hexeve mesa py ikuai va'e oendua py oura rire ojapo uka nho.

¹⁰ Ha'e vy ijayvu João akã ojayaag Aguã nhuã py.

¹¹ Ha'e gui inhakãgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ẽa ramo oxy pe ju ogueraaa.

¹² Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraaa vy onhono porã. Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

¹³ Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekua e'ŷa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami

* **13:58** João 1.11

teĩ heta va'e kuery oikuua avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi vyv rupi.

¹⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.

¹⁵ Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Apy ma tekao e'ŷa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekao rupi oo vy ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Oje'oi e'ŷ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã — he'i.

¹⁷ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguererekoi apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ŷ vy.

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Peru ha'vy apy — he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy peteĩ nhiruїve mbojape ha'e mokoїve pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

²⁰ Ha'e javive okaru vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy doze varai omonyẽ.

²¹ Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrígue reve e'ŷ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

²² Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae omondoukapaa ja.

²³ Ha'e gui heta va'e kuery omondoukapa ma vy yvyty áry katy oẽ ov, ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.

²⁴ Ha'e ramia ja kanoã mombyry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api, ha'eve e'ŷa katy gui yvytu ramo.

²⁵ Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry oguata ouvy.

²⁶ Yy áry oguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Âgue rima! — he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.

²⁷ Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:

— Pendep'y a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme — he'i.

²⁸ Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.

²⁹ Ha'e ramo

— Eju ha'vy — he'i.

Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy oguata yy áry, Jesus-a katy.

³⁰ Ha'e gui yvytu atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ový vy ojapukai:

— Senhor, xereraa jepe ke!

³¹ Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ava rejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviai ri? — he'i.

³² Ha'e gui ma kanoã py mokoõve oĩ ramove yvytu optytu'u.

³³ Ha'e rã kanoã py optyta va'ekue omboete vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuete Ra'y!

Marcos 6.53-56

³⁴ Ha'e gui hovaigua re ovaẽ vy Genesaré yvy re ikuai.

³⁵ Ha'e va'e yvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oĩ py ogueru imba'eaxy va'e.

³⁶ Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei okuerapa.

15

Marcos 7.1-23

¹ Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:

² — Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

³ Ha'e ramo ombovai:

— Ha'vy peẽ kuery mba'e re tu ndapejapo Nhanderuete ojapo uka va'e, ymagua kuery nhombo'eague pejou porâve vy?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka “Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã amongue nguu re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py” he'iague.*

⁵ Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje: “Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: ‘Pêvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa’,

⁶ he'i teĩ ha'eve”, peje. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy naapeipytyvõ ukai. Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague pejou porâve vy.

⁷ Heko porã merami rive va'e, ha'evea rami peẽ kuery reko re Isaías ijayvu vy aipoe'i:

⁸ “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

* **15:4**Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16

⁹ Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive okuapy", he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoīmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejapyxaka porā peikuaa aguā:

¹¹ Pendejuru rupi oike va'e ū penemboeko ky'a, pendejuru gui oē va'e anho 'rā penemboeko ky'a — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?

¹³ Ombovai:

— Mba'emo renhoī Xeru onhoty va'ekue e' ū ma omon-doropaa 'rā.

¹⁴ Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e' ū va'eri ára revegua e' ū rerekaoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e' ū ri oirū oguereko vy mokoīve 'rā ho'a hugua katy — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Emombe'u porāve orevy pov'a ayvu mba'emo re rembo-joja vy remombe'u va'ekue — he'i.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Peē voi napendu kuaai teri teve?

¹⁷ Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderyepy katy rive 'rā oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rā?

¹⁸ Ha'e rā avakue juru gui oē va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oī imboeko ky'aa.

¹⁹ Mba'eta avakue py'a gui ae 'rā ou opa marā rei oikoxea: jojukaxe, itavy reixe, kunhague mboae re opena reixe, imondaxe, joe ijayvu reixe ha'e gui ijayvu vaikue reixe.

²⁰ Ha'e nunga anho imboeko ky'aarā oī. Ha'e rā ojepoei e' ū re okarua ma nomboeko ky'ai 'rā.

Marcos 7.24-30

²¹ Ha'e gui Jesus ojepe'a ov y Tiro ha'e Sidom katy.

²² Ha'e rami jave ou peteī kunha Canaā pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e ojapuka-pukai:

— Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha onhemonde ramo nda'evei ete itui — he'i.

²³ Ha'e rami teī Jesus nombovai ranhe.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Emondouka na, mba'eta ojapukai ouvy nhanderakykue.

²⁴ Ha'e rā Jesus ombovai:

— Israel kuery regua vexa'i okanhy va'ekue anho aeka aguā xemboua — he'i.

²⁵ Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, xepytyvō ke.

²⁶ Jesus ombovai vy aipoe'i:

* **15:9** Isaías 29.13

— Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguā — he'i.*

²⁷ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u kure ho'a va'ekue.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Kunha rejerovia ete va'e, toiko reipota va'e — he'i. Ha'e va'e jave py ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevy vy heta ju omonguer-aague

²⁹ Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui yvyty re oẽ vy oguapy ha'e py.

³⁰ Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarẽgue'i, ára revegua e'ŷ, ijayvu e'ŷ va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py yvýry onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.

³¹ Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ŷ va'ekue ijayvu rã, ikarẽgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue oguata, ha'e ára revegua e'ŷ va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

³² Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguererekoi ho'u va'erã. Namondoukaxei guive okaru e'ŷ re, tape rupi ho'apa e'ŷ aguā — he'i.

³³ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Mamo nda'u kova'e tekao e'ŷa py oĩ 'rã mbojape heta va'e kuery nhamongarupa aguā?

³⁴ Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Mbovy ha'vy perekó mbojape?

Ombovai:

— Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa yvy py.

³⁶ Ha'e vy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuete oguerovy'a rire oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguā.

³⁷ Ha'e javive okarupa vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete ajaka renyẽ omboyru.

³⁸ Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyr̄igue reve e'ŷ vy.

³⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e vy Magadã regua katy oo.

* **15:26** Jesus “Ta'y kuery” he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã “Jagua'i” he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete.

16

Marcos 8.11-13

¹ Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã vy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.

² Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re pytãmba.”

³ Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytã rei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa kuaai va'e ty'y aÿ oiko va'e?

⁴ Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ÿ vy — he'i. Ha'e rami vy ojep'e a ovy ha'e kuerya gui.*

Marcos 8.14-21

⁵ Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vy hemimbo'e kuery oikuua pota rã hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua gui — he'i.

— Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire — he'i okuapy.

⁸ Jesus ha'e nunga oikuua vy aipoe'i:

— Avakue pejeroviaa kyri'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekia re pendeayvu?

⁹ Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue pemboyrueague re?

¹⁰ Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyrueague re giuve?

¹¹ Mba'ixa tu napendu kuaai mbojape re ete'ÿ xeayvua, ha'e rã trigo mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'eagui penheangu aguã re — he'i.

¹² Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuua mbojape mbovua gui ete'ÿ omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Cesáreia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporanduguemimbo'e kuery pe:

— Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery oikuua?

¹⁴ Ha'e kuery ombovai:

* **16:4** Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma “Jeremias” e'ŷ vy “Profeta mboae” he'i.

¹⁵ Oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

¹⁶ Simão Pedro ombovai vy

— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Simão, João ra'y, revy'a ete 'rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ŷ ha'e nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.

¹⁸ Aipoa'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xevyguia igreja. Ha'e gui xevyguia igreja re ma manoa rokẽ rupi nhomoingea voi nda'ipo'akai 'rã.

¹⁹ Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokẽ pe'aa ame'ẽ 'rã. Mba'emo yvy re rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã yvy re rejora va'e ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko – he'i.

²⁰ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ŷ aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

²¹ Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

²² Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami ijayvu vy aipoe'i ixupe:

— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ŷ aguã.

²³ Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:

— Satanás, ejep'e a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta Nhanderuete guigua e'ŷ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34-9.1; Lucas 9.23-27

²⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeupguea kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanhý 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

²⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerekopa va'eri guekove ae omokanhý vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

* **16:25** João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

27 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rā Nguu rexakāa rupi, ojeupegua anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteī-teī pe ombojoja 'rā ojapo va'ekue rekovia.*

28 Anhetē aipoa'e pēvy: Apy peī va'e regua amongue nape-manoi 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rā pexa e'ŷa ja.

17

Marcos 9.2-8; Lucas 9.28-36

¹ Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i ikuai aguā py peteī yvyty yvate va'e áry.

² Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakā py ojekuaa. Hova hexakā kuaray rami, ha'e rā ijao ma xiimba rei hendy va'e rami ojekuaa.*

³ Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elias. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:

— Senhor, ha'eve apy nhaïve aguā. Ha'e ramo reipota rā ajapo 'rā mboapy oo'i: peteī ma ndevy guarā, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarā — he'i.

⁵ Pedro ijayvu teria ja peteī arai hexakā va'e ou vy ojao'ipa. Arai gui onhendu peteī ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovya'a va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i.

⁶ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, vyv re ngova omovaē reve.

⁷ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

— Pevy ke, pekyje eme — he'i.

⁸ Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ŷ vy.

Marcos 9.9-13

⁹ Vvyty áry gui ha'e kuery oguejy rā Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ŷa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rāa re?

¹¹ Jesus ombovai:

— Anhetē ae Elias ou vy opa mba'e omoimba porā ju 'rā. *

¹² Ha'e rami avi xee aipoa'e porāve pēvy: Elias ma ou ae ma teī heta va'e kuery ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rā — he'i.

* **16:27** Proverbios 24.12 * **17:2** 2 Pedro 1.16-18 * **17:11** Malaquias 4.5-6

¹³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ikuiaia py ha'e kuery ovaẽ rã peteĩ ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oĩ vy aipoe'i:

¹⁵ — Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ŷ ho'a tata py ha'e yy py.

¹⁶ Neremimbo'e kuerya py aru kuri teĩ ha'e kuery nomonguera kuaai – he'i.

¹⁷ Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ŷ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy – he'i.

¹⁸ Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.

¹⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁰ Ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'eta pejeroviaa kyrĩ'i rã. Anhetẽ aipoa'e pãvy: Peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e yvyty pe "Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo", peje ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pãvy.

²¹ [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ŷ re jaiko vy 'rãe jaipe'a.]

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

²² Ha'e gui Galiléia yvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.

²³ Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã – he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

²⁴ Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhombopaga va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:

— Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? — he'i okuapy.

²⁵ — Tá, opaga ri – he'i ombovai vy.

Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:

— Simão, mba'exa tu reikuua? Mava'e kuery tu kova'e yvy regua huvixa kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?

²⁶ Pedro ombovai:

— Amboae regua ri – he'i.

Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ŷ teĩ ha'eve.

²⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ŷ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ pira ogueraa ypy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ peráta hatã'i va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.*

18

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oportandu:

— Mava'e nda'u yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?

² Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pêvy: Ndapejeko rerovai, ha'e kyrĩ va'e rami ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.

⁴ Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'yvyf'i va'e anho 'rã yvateve yva pygua po'akaa py.*

⁵ Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

⁶ — Ha'e rã kova'e kyrigue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ typyvea py oy'upa va'e rire.

⁷ — Nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi ndepo, e'ŷ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo ndejegui. Mba'eta ndepo e'ŷ vy ndepy jobaive reve tata ogue'ŷ va'e py nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã.

⁹ Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui. Mba'eta mokoïve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

¹⁰ — Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei "Mba'e vare'ŷ" peje aguã. Mba'eta aipoa'e pêvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riae Xeru yva pygua renonde.

¹¹ [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhigue ogueraa jepe aguã.]

¹² — Mba'exa tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei peteĩ ava oguereco 'rã cem vexa'i. Ha'e gui ha'e va'e regua peteĩ okanhigue ramo

* **17:27** Romanos 13.5-7; 1 Coríntios 10.32-11.1 * **18:4** Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

noventa e nove ikuai va'e oejapa 'rā yvyty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.

¹³ Ha'e gui anhetē aipoa'e pêvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'ŷ va'e gui oguerovy'ave 'rā.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ peteĩ kova'e kyrīgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

¹⁵ — Xapy'a rei nde-irmão [ndeavy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapyxaka ramo peteĩ rami ju 'rā peiko nde-irmão reve.*

¹⁶ Ha'e rā ndeayvu re ndojapyxakaxeí ramo peteĩ, mokoĩ ju eraa nderupive, mokoĩ e'ŷ vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuua porã aguã.*

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rā igreja kuery pe. Ha'e rā igreja kuery ayvu re voi ndojapyxakai ramo amboae regua rami 'rā perekó, imposto re nhombopaga va'ety rami.

¹⁸ Anhetē aipoa'e pêvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rā ojokua pyre. Ha'e rā yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rā ojora pyre.

¹⁹ Anhetē aipoa'e avi pêvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rā pêvy.

²⁰ Mba'eta mokoĩ e'ŷ vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ 'rā peẽ kuery mbyte.

Lucas 17,3,4

²¹ Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandum:

— Senhor, xevy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rā tu aperdoa? Sete-kue peve ri nda'u?

²² Ombovai:

— Sete-kue peve'i nda'eí, ha'e rā setenta vezes sete-kue peve 'rā peperdoa.*

Nhomboreveare nhomboaxy e'ŷ va'e re ijayvua

²³ — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ huvixave guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.

²⁴ Jypy'i ha'e oĩa py peteĩ oguerua dez mil poyikue prata guigua orevea va'e.

²⁵ Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerekoi ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã escravo-rā, ta'yxy, ta'y kuery ha'e oguerekoi va'e ha'e javi guive, orevea omboekoviapa aguã.

²⁶ Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rā”, he'i.

* **18:15** Gálatas 6,1,2; 2 Tessalonicenses 3,14,15; Tiago 5,19,20

* **18:16**

Deuteronomio 10,15 * **18:22** Efésios 4,32; Colossenses 3,13

27 Ha'e ramo ipatō omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.

28 — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy peteī oirū ojou cem ára repy ete'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i: "Epagapa ke rerevea."

29 Ha'e ramo irū ipy yvy'iry oī vy aipoe'i ixupe: "Xerarōve'i ranhe, apagapa 'rā", he'i.

30 Ha'e rami teī noendu potai. Ha'e rami 'rāgue py oo vy omboty uka nhuā py orevea opagapa peve.

31 — Ha'e rami joguerekox y rā irū kuery oexa vy iporiaupa okuapy. Opatōa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

32 Ha'e ramo ipatō guembiguai oenoī uka ju vy aipoe'i ixupe: "Tembiguai heko vai va'e, ndee rejerurea rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.

33 Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirū remboaxy aguā?" he'i.

34 Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarā kuery pe, orevea opagapa peve.

35 Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua pendererekox 'rā, pendepy'a py peteī-teī pende-irmāo peperdoa e'ŷ ramo.*

19

Marcos 10.1

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia katy'i oo Jordão yakā rovaigua re.

² Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

³ Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ā vy oporandu okuapy:

— Ha'eve nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguā gua'yxy gui?

⁴ Ha'e ramo ombovai:

— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapoague?*

⁵ Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e nunga rupi ava oeja 'rā nguu ha'e oxy, onhemoirū 'rā gua'yxy re, mokoī 'rāgue py peteī'i to'o ikuai aguā" he'iague?*

⁶ Ha'e rami vy mokoī ve'ŷ ma ikuai, peteī'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirū rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

⁷ Ha'e gui oporanduve ju ixupe:

* **18:35** Mateus 6.14,15 * **19:4** Gênesis 1.27, 5.2 * **19:5** Gênesis 2.24 * **19:6** Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?

⁸ Jesus ombovai:

— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami tei jypy'i guive e'ŷ oeja ha'e ramigua.

⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pêvy: Itavy reiague re'ŷ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery reve joguereko ramo ha'eveve omenda e'ŷ re ae ikuai aguã.

¹¹ Jesus ombovai:

— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ŷ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguã ome'ẽa va'e pe anho.

¹² Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ŷ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguã rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboae ju ikuai avi yva pygua po'akaa rupi vy omenda e'ŷ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguã ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrigue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguã. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.

¹⁴ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Tove tou kyrigue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa — he'i.

¹⁵ Ha'e vy kyrigue re opo omoĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

¹⁶ Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ŷ aupity aguã?

¹⁷ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:

— Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?

^{Jesus ombovai:}

— Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,

¹⁹ emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami — he'i.*

²⁰ Kunumi va'e aipoe'i:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevy oata teri?

²¹ Jesus ombovai:

* **19:19** Levítico 19.18

— Opa mba'e py nderekō porāxe vy tereo, evendepā rerekō va'e ha'e javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rā rerekō ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvu rā kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepē'a, oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua po'akaa py oike aguā.*

²⁴ Aipoa'e avi pēvy: Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa aguā — he'i.

²⁵ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ha'e rami vy mba'e xagua 'rā tu oo jepe?

²⁶ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rā Nhanderuete pe ma mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁷ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguā. Mba'e 'rā tu ha'vy ore rojopy?

²⁸ Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Peẽ kuery xerupive peo va'e, opa mba'e ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda ope-naaty hexakāmba va'e áry oguapy ramo peẽ voi peguapy 'rā doze tenda áry, Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena vy.

²⁹ Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, nguu, oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ŷ vy oyvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rā, ha'e gui tekove marā e'ŷ avi 'rā oupity.

³⁰ Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rā opyta takykue py, ha'e rā takykue pyguare ma tenonde py 'rā ikuai.

20

Uvaty py om̄ba'eāpo va'e kuery om̄ombe'uague

¹ — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ hoo va'e oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai ramove oo om̄ba'e uvaty rupi om̄ba'eāpo va'erā reka vy.

² Ha'e gui om̄ba'eāpo va'erā kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára repy ome'ẽ aguā re. Ha'e rami vy om̄ondouka uvaty katy.

* **19:21** Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 * **19:23** 1 Timóteo 6.6-10

³ Kuaray mbyte e'ŷ mbove oo vy tetā mbyte py ojou ikuai rive va'e.

⁴ Ha'e vy aipoe'i: "Tapeo peẽ voi uvaty py. Ha'e rã xee ma ha'evea rami 'rã apaga", he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.

⁵ — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.

⁶ Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: "Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive apy?"

⁷ Ombovai: "Mba'eta avave rei noremomba'eapoai", he'i okuapy. Ha'e ramo aipoe'i: "Peẽ voi ke tapeo ha'vy uvaty py."

⁸ — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: "Enoimba omiba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy 'rã oo ypy va'ekue peve", he'i.

⁹ Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omiba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ peteĩ ára repy.

¹⁰ Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.

¹¹ Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.

¹² Ha'e vy aipoe'i: "Peva'e kuery takykue py ou va'ekue tu peteĩ hora ete'i omiba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku rogueropo'aka va'ekue ri", he'i okuapy.

¹³ — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: "Xeirũ, xee ma ha'eve e'ŷa rami ndoroguerokoi. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty ra'e peteĩ ára repy re?

¹⁴ Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py ou va'ekue pe avi ame'exe pêvy ame'ea rami.

¹⁵ Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguã? Tyrã pa rejou vai teve xeporayvua?" he'i.*

¹⁶ Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py. Ha'e rã tenonde pyguare ma takykue py 'rã opyta. [Mba'eta heta 'rã oenoña, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavoa.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

¹⁷ Jerusalém tetā katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoña ha'e kuery ae'i. Tape rupi oje'oia rupi aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁸ — Pendu ke. Aŷ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.

* **20:15** Romanos 9.14-16

19 Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rā omboaxa ojavyky rei, oinupā ha'e kuruxu re omoī aguā. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemboete ju 'rā.

Marcos 10.35-45

20 Ha'e gui Jesus oĩa py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete vy ojerure oipytyvō aguā re.

21 Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:

— Mba'e tu reipota?

Kunha va'e ombovai:

— Ndepo'akaa py ma kova'e mokoī xepi'a toguapy peteī reiporu kuaa regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re — he'i.

22 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rā ri ty'y karo xee ay'u aguā va'e gui peẽ voi pey'u aguā?

Ombovai:

— Ha'eve 'rā — he'i okuapy.

23 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pey'u 'rāe xekaro gui. Ha'e rā aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re oguapy va'erā ma xee e'ŷ 'rā aiporavo. Ha'e rami aguā ma Xeru oiporavo va'ekue pe anho — he'i.

24 Ha'e rā hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ivai okuapy mokoī joegua pe.

25 Ha'e ramo Jesus oenoīmba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguerekoo atā 'rā, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rāe joe.

26 Ha'e rā pende kuery ma ha'e rami e'ŷ 'rā pendekuai. Ha'e rami 'rāgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavē rembiguai rami.*

27 Tenondexa va'e ma nhoembiguai rami toiko,

28 Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jojokuai aguā e'ŷ ou, ha'e rā tembiguai rami ou guekove ome'ē aguā heta rekoria, ogueraa jepe aguā.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

29 Ha'e kuery Jericó tetā gui oo jave heta ete oje'oi hupive.

30 Ha'e jave tape yvýry mokoī ára revegua e'ŷ oguapy oiny va'e ma Jesus oaxa ovya oendu vy ojapukai:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! — he'i.

31 Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirī aguā. Ha'e rami teī ha'e kuery ojapukaive tema:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!

32 Ha'e ramo Jesus optyta ho'amy vy oenoī. Oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pěvy

33 Ombovai:

* **20:26** Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

— Senhor, ore ma roexaxe — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

21

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

¹ Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'i ma vy Betfagé tekoá py ranhe ovaẽ, Oliveiras yvyty katy'i. Ha'e gui omon-douka mokoĩ guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'i:

² — Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoá oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ mburika ixã re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'i avi hi'aĩ. Pejora vy ke peru.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue pendevy ijayvu ramo ha'e kuery pe "Senhor ma oipota" peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pêvy — he'i.

⁴ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:

⁵ "Aipo'ere Sião pygua kuery pe: 'Pee ma ou oiny penderuvixaverã. Ha'e ma onhemboyvate va'e'ý vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y áry', 're."*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.

⁷ Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oipyo okuapy oao, ha'e amboae kuery ma yvyra rogue ojaya vy onhono avi tape rupi.

⁹ Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojapukai vy aipoe'i:

— Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re! Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'iviy.*

¹⁰ Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa ndoikuaai vy oporandu okuapy:

— Mava'e tu peva'e?

¹¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai:

— Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

¹² Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda.

¹³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny "Xero ma onhembo'e atyrã oĩ" 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

* **21:5** Zacarias 9.9 * **21:9** Salmo 118.26 * **21:13** Isaías 56.7, Jeremias 7.11

Templo py nhombo'eague

¹⁴ Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ŷ ha'e oguata e'ŷ va'e kuery. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁵ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãi okuapy, ha'e kyrígue "Toguerovy'aa Davi ramymino" he'i okuapy rã oendu vy guive.* Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupe:

¹⁶ — Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?

Jesus ombovai:

— Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua: "Kyrígue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraei iporã ete va'e py rejererovy'a uka", he'iague?*

¹⁷ Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

¹⁸ Ko'ë aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembyayi.

¹⁹ Tape yvýry peteĩ figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve ndojoui hogue e'ŷ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: "Toikove eme nde'a", he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.

²⁰ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Ipiru vyvoi nda figo'y.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pãvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y re oiko va'ekue ramigua anho e'ŷ 'rã oiko. Kova'e vyty pe "Ejepe'a, enhemombo ye'ẽ py", peje ramo voi oiko 'rã.

²² Pejeroviaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³ Templo py Jesus ovaẽ vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy oporandu okuapy:

— Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu nembopo'aka?

²⁴ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pãvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

²⁵ Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa avakue guigua raka'e? — he'i.

Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei "Yva gui", ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: "Mba'e re ha'vy ndapejeroviai hexe?" he'i 'rã nhandevy.

* **21:15** Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48 * **21:16** Salmo 8.2

26 Ha'e rã "Ava gui", ja'e aguã nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy, mba'eta oikuua pavẽ João Batista profeta oikoa – he'i okuapy.

27 Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

– Ore ma ndoroikuuai.

Ha'e rã ha'e ju ombovai:

– Xee voi namombe'ui 'rã pãvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mokoĩ ta'y re ombojojaague

28 — Mba'exa tu peikuua? Oiko peteĩ ava mokoĩ ta'y va'e. Tyke'y oĩa py oo vy aipoe'i: "Xera'y, tereo aŷ, emba'epo xemba'e uvaty py."

29 Ha'e ramo "Ha'eve senhor", he'i va'eri ndooi.

30 — Ha'e gui tyvy oĩa py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma aipoe'i: "Xee ndaa reguai" he'i rire nda'evei nho vy oo.

31 Mava'e ete nda'u mokoĩ va'e gui ojapo nguu oipotaa rami?
Ombovai:

– Tyvy rima – he'i okuapy.

Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:

– Anhetẽ aipoa'e pãvy: Peẽ kuery gui imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oike Nhanderuet po'akaa py.

32 Mba'eta João Batista ou vy peẽ kuery pe oikuua uka raka'e tape porã, teĩ peẽ ma ijayvua ndapejeroviai. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'e ma oguerovia. Peẽ ma ha'e nunga pexa va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neĩ ndaperoviai.*

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

33 — Pejapyxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã. Oiko peteĩ ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotõ uva, ha'e rire ijyvýry rupi ojapo kora. Ojapo uva oubiri atyrã ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.

34 — Hi'a omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ija ombou guembiguai kuery, ojopy aguã uva'a ixupegua.

35 Ha'e ramo opena va'e kuery hembiguai kuery ojopy vy amongue oinupãmba, amboae ojuka, ha'e rã amboae ma ojapipa ita py.

36 Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembiguai. Ha'e rã ha'ekue rami ae ju oguereko.

37 Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: "Xera'y ete ramo omboete 'rã ko", he'i.

* 21:32 Mateus 7.21

38 — Ha'e rami teĩ ombo'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upé: "Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta aguã", he'i okuapy.

39 Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.

40 — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rã opena va'e kuery re?

41 Ha'e ramo ombovai okuapy:

— Ojuka ukapa 'rã heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ẽ va'erã pe — he'i okuapy.

42 Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Ha'vy peẽ ndaperoayvui teve ipara oĩ va'e: "Oo apoa kuery ita ndoiptai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã. Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e", he'iague?*

43 Ha'e nunga rupi aipoa'e pêvy: Pendegui Nhanderuete oipe'a 'rã opo'akaa, amboae regua pe ju 'rã omboaxa, ixupegua ome'ẽ va'erã kuery pe.

44 Ha'e va'e ita re ho'a va'e opẽmba 'rã. Ha'e rã amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã — he'i.

45 Pova'e ayvu omombe'u rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy oikuua ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvua.

46 Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuua pavẽ ramo.

22

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

1 Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

2 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave ta'y omendaa py ngaru ojapo va'e rami avi.*

3 Ha'e gui guembiguai kuery omondouka omombe'u aguã omendaa py ou va'erã va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxei.

4 Amboae guembiguai ju omondouka po rami ijayvu reve: "Aipo're ke aenoĩ va'e kuery pe: 'Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oĩmba ma. Peju ke ngaru oĩa py', 're 'rã.'

5 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuua potai vy oje'oipa. Peteĩ oo ombo'ety katy, ha'e rã amboae ma vendeaty katy oo.

6 Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavyky rei, ojuka guive.

* 21:42 Salmo 118.22-23 * 22:2 Lucas 14.15-24

⁷ Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omondouka vy ojuka ukapa jojukaare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retā.

⁸ — Ha'e rire guembiguai kuery pe ju aipoe'i: "Areko katupa ma ngaru teī aenoī uka va'ekue ma nda'evei amovaē aguā.

⁹ Ha'e rami ri rā tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexī va'e rei penoī omendaa py ou aguā", he'i imondovy.

¹⁰ Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e javi, heko porā ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rā opy okaru aguā py tynyē oenoī va'ekue.

¹¹ — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi peteī ava omendaa pygua ao py e'ŷ onhemonde va'e.*

¹² Ha'e vy oporandu ixupe: "Xeirū, mba'exa tu apy reike omendaa pygua ao remoī e'ŷ re?" he'i ramo ha'e va'e nombovai.

¹³ — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: "Pejokua ipo ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytūa py", he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e opa marā onhendua 'rā.

¹⁴ Mba'eta heta 'rā oenoīa, ha'e rā mbovy'i 'rā oiporavoa.

Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

¹⁵ Ha'e ramo fariseu kuery ojep'e vy joo meme oikuua pota okuapy marā rami vy pa omoī vai aguā re ayvu py.

¹⁶ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve, Jesus pe aipoe'i aguā:

— Porombo'ea, ore roikuua ndee anhetē va'ea, ha'e anhetē rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Neī joegui peteīve ndereayvuvei, mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.

¹⁷ Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'exa tu ndee reikuua? Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ē imposto repy, tyra pa any?

¹⁸ Jesus ha'e kuery ija'e e'ŷa oikuua vy aipoe'i:

— Pendeko porā merami rive va'e, mba'e re tu xerekō a'âxe ri?

¹⁹ Pexa uka ha'vy xevy peteī hatā'i va'e imposto peguarā — he'i. Ha'e ramo ixupe ogueru peteī hatā'i va'e.

²⁰ Ha'e rā oporandu ha'e kuery pe:

— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oī?

²¹ Ombovai okuapy:

— César mba'e rima.

Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— César mba'e ri rā peme'ē ha'vy César pe. Ha'e rā Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rā peme'ē — he'i.*

* **22:11** 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8 * **22:21** Romanos 13.7

22 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oe-japa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

23 Ha'e va'e árave oña py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rāa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

24 — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: “Amongue ta'y e'ŷ re omano ramo tyvy ju omenda 'rā imeve'ŷ va'e re, omano va'e ra'yrā va'ekue oguereko aguā”, he'i raka'e.*

25 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ŷ re omano vy gua'yxykue oeja guyvy pe.

26 Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e javive re.

27 Ha'e kuery ha'e javi omanomba rire kunha va'e avi omano.

28 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e ete'i 'rāa oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire.

29 Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oña, neĩ Nhanderuete po'akaa.

30 Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomendaavei ma 'rāa guive. Ha'e rami 'rāgue py anjo kuery rami 'rā ikuai yva re.

31 Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rāa re ndaperoayvui teve Nhanderuete pendevy aipoe'iague:*

32 “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko” he'iague? Ha'e ramo ma omanogue Ruete e'ŷ oiko, ha'e rāa oikove va'e Ruete — he'i.*

33 Ha'e rami ombo'e rāa heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

34 Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyrirīague fariseu kuery oendu vy ha'e kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguā.

35 Ha'e gui peteī ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ā vy. Ha'e vy oporandu ixupe:

36 — Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavē gui yvateve va'e?

37 Jesus ombovai:

— “Reayvu 'rāa Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.*

38 Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporāve ha'e yvateve va'e oī.

* 22:24 Deuteronômio 25.5 * 22:31 1 Coríntios 6.14, 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 22:32 Éxodo 3.6 * 22:37 Deuteronômio 6.5

39 Ha'e va'e rire ma po rami ju: "Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeavyua rami", he'i va'e.*

40 Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery nhombo'eague ha'e javi – he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

41 Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:

42 – Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?

Ha'e kuery ombovai:

– Davi ramymino rima – he'i okuapy.

43 Jesus aipoe'i:

– Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi "Senhor" he'i Nhe'ẽ gui?

Mba'eta aipoe'i:

44 "Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ŷa ja', he'i raka'e."

45 Ha'e rami vy Davi voi "Senhor" he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? – he'i.*

46 Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

23

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

1 Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery guive:

2 – Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy Moisés renda py.

3 Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaria rami, mba'eta ha'e kuery nhombo'e teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.

4 Ha'e kuery ma nhombovoyi raxa 'rã [ndogueropo'akai va'erã py], ijaxi'y áry oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi nanhypotyvõi 'rã.

5 Ha'e kuery ikuaria ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami vy lei ryru'i ipyve va'e anho ojeee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã ipukuve va'e py.*

6 Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

7 Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy "Xembo'ea" he'i aguã.

8 – Ha'e rã peẽ ma pendejeupe "Xembo'ea" peje uka aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'i meme pendekuai.

* 22:39 Salmo 118.26 * 22:45 Romanos 1.3,4 * 23:5 Judeu kuery gueko rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'i lei regua ayvu oĩa.

⁹ Ha'e apy yvy re avave rei pe "Oreru" peje eme, mba'eta Penderu pete'i oiko yva pygua.

¹⁰ Neñ joupe "Xererekoa" peje aguã nda'evei, mba'eta pete'i oiko pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.

¹¹ Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã pendekuai.

¹² Ha'e javive onhembovatave va'ekue ma omo'yvy'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvy'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus "Nda'evei ete 'rã", he'iague

¹³ — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ŷ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã, ha'e oikexe va'e pejokopa.

¹⁴ [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peipe'a rivepa 'rã imeve'ŷ va'e kuery ro gui. Ha'e penhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]

¹⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi peo 'rã pete'i ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata ogue'ŷ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.

¹⁶ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ŷ rami pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: "Henda iky'a e'ŷ va'e ropy mba'emo oĩ va'e re jaura teĩ ovare va'e'ŷ. Ha'e rã henda iky'a e'ŷ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

¹⁷ Hi'arandu e'ŷ ha'e ára revegua e'ŷ pendekuai va'e, mava'e tu joegui omboetevepy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ŷ va'e? Mba'eta henda iky'a e'ŷ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ŷ va'e opyta aguã.

¹⁸ — Peẽ kuery aipopeje avi: "Altar re jaura teĩ ovare va'e'ŷ. Ha'e rã altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

¹⁹ Ára revegua e'ŷ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetevepy: mba'emo ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a e'ŷ va'e opyta aguã.

²⁰ Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ŷ, altar áry oĩ va'e ha'e javi re avi oura.

²¹ Ha'e henda iky'a e'ŷ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.

²² Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuete renda openaaty re oura, guenda py oguapy oiny va'e re avi.

23 — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ hortelā, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rā lei regua ojapo uka pyre yvateve va'e rupi ma ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porā aguā, penhomboaxy ha'e pejerovia aguā. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rāgue, amboae nunga pejapoa rami avi.

24 Ára revegua e'ŷ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexī pemoē va'eri pemokō camelō oĩ va'e.

25 — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive pejoi karo ha'e hy'a. Ha'e rā pendepy'apy py ma oĩ pejokorea ha'e pejejoko e'ŷa anho.[†]

26 Fariseu kuery ára revegua e'ŷ, karo ryepy rupi oĩ va'e ranhe peiky'a'o. Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rā nda'iky'ai.

27 — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryru omoxiimbā pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporā rei, ha'e rā ipy rupi ma omano va'ekue kāgue ha'e opa marāgua ky'akue oĩ.

28 Ha'e ramo ae avi peē kuery voi avakue penderexa rā heko porā va'e merami peiko, ha'e rā pendepy'a re ma pendeko porā merami rivea ha'e pendeko vaia anho oĩ.

29 — Peē kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā. Heko porā merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa áry guarā pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrōmba 'rā guive heko porā va'e onhono porāague. 30 Ha'e vy aipopeje: "Nhaneramoĩ kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaikoi 'rāgue", peje.

31 Ha'e ramo vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery peikoa rami.

32 Pejapopa ha'vy penamoĩ kuery omboypy va'ekue.

33 Peē mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rā tu peo jepe tata ogue e'ŷ va'e py pepaga aguā gui?

34 Ha'e nunga rupi peē kuery pe xee ambou 'rā profeta ha'e hi'arandu va'e kuery penembo'earā. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rā kuruxu re pemoĩ vy. Ha'e rā amboae kuery ma peinupā 'rā penhembo'eaty py, ha'e tetā nhavō gui pemoxē 'rā,

35 peē kuery ae pepaga aguā heko porā va'e ruguy omoēague ha'e javi re, heko porā va'e Abel ruguy omoēague guive'i

[†] 23:25 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marāgua ojoi va'erā okaru e'ŷ mbove, nonhemongy'a ukaxeи vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rā apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oĩa re.

Baraquias ra'y Zacarias ruguy omoëa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ŷ va'e ha'e altar mbyte.

³⁶ Anhetē aipoa'e pěvy: Aŷguá kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rã ou.

Lucas 13.34,35

³⁷ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ŷ xee aikuavāmbaxe teĩ nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

³⁸ Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rã.

³⁹ Aipoa'e porã pěvy: Peẽ kuery ndaxerexavei ma 'rã, ovaẽ e'ŷa ja "Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re" peje aguã ára.*

24

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy ixupe oexa uka templo mba'emo porã gui anho ojapoague.

² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetē aipoa'e pěvy: Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

³ Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery onhemboja ju hexe. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?

⁴ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ŷ aguã avave rei pe.

⁵ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi "Xee ae ma Cristo" he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.

⁶ Pendu avi 'rã "Joe opu'ã ma", e'ŷ vy "Joe opu'ã 'rã" 'ea rã. Peikuaa pota ke penhemondyi e'ŷ aguã, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ŷ teri.

⁷ Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Opa rupi oiko 'rã karuai ha'e yvy ryryi.

⁸ Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ypy'i aguã.

⁹ — Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejukaa 'rã. Xerery káuxa pavẽ nda'i ja'e 'rã pendere.

¹⁰ Ha'e va'e jave heta 'rã ojeity uka vy jojopy uka ndajoayvuvei vy.

¹¹ Heta 'rã ikuai profeta ramigua rive, heta 'rã ombotavy.

* **23:39** Romanos 11.25-27

12 Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavē rai ojepe'a 'rā porayvua gui.*

13 Ha'e rā opa peve oī atā va'e ma oo jepe 'rā.

14 Nhanderuete po'akaa regua ayvu porā omombe'ua 'rā yvy jave re, ha'e javi regua oikuaa aguā. Ha'e gui mae ma opa ete 'rā.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

15 — Ha'e gui henda iky'a e'ŷ va'e py pexa 'rā ojeguarupy nhomokanhyarā oī rā, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)*

16 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.

17 Ngoo áry oī va'e totejy eme ngopy gui mba'emo oguenoẽ aguā,

18 ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevy eme guive oparito ogueraa aguā.

19 Ha'e va'e ára nda'evei 'rā imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

20 Pejerure ke yro'y py e'ŷ penha aguā, neī sábado ára py voi,

21 mba'eta ha'e va'e ára py ma ojexavaia ete 'rā. Jypy'i guive aŷ peve ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neī ndoikovei ma 'rā guive ha'e rami.

22 Ha'e va'e ára Nhanderuete nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rāgue. Va'eri ojeupe guarā oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rā.

23 — Ha'e gui amongue pēvy aipoe'i 'rā: "Ma'ẽ, apy ma Cristo", e'ŷ vy "Pee py ma hiny", he'i ramo perovia eme,

24 mba'eta oiko 'rāe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rā hexa pyrā ha'e nhomondyipaarā oiporavo pyre kuery voi ombotavy aguā teĩ, ha'eve va'e rire.

25 Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.

26 Ha'e nunga rupi xapy'a rei pēvy "Tekoa e'ŷa py Cristo oī", 'ea ramo tapeo eme. Xapy'a rei "Pee oopy ma hiny", 'ea ramo perovia eme.

27 Mba'eta overa va'e minha kuaray oua katy gui oẽ vy oikea peve ojekuaa va'e rami avi ojekuaa 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ou rā.

28 Mamo rā te'õgue ituia py xapirē onhemboaty 'rā okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

29 — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytūmba 'rā, jaxy voi naendyvei 'rā. Jaxy-tata ho'apa 'rā yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rā.*

30 Ha'e gui yva re ojekuaa 'rā hexa pyrā Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua. Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e

* **24:12** Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9 * **24:15** Daniel 9.27; 11.31; 12.11

* **24:29** Isaías 13.10, 34.4

ojae'o 'rã okuapy oexa vy Ava ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rã arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

31 Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atã reve omondouka 'rã guembiguai anjo kuery. Ha'e kuery omboatypa 'rã heruvy hembiporavo kuery irundy henda vvytu oipejua gui, yva guy jovaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

32 — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

33 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague ha'e javi oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

34 Anhetẽ aipoa'e pêvy: Aÿgua kuery opa e'ÿ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

35 Opa 'rã yva ha'e vvy. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

36 — Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuuai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuuai. Xeru anho'i oikuua.

37 Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi 'rã oiko.

38 Mba'eta yy ou e'ÿa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omendaan ha'e nhomendaa guive, kanoã py Noé oikea ára peve.

39 Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravya ára peve. Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.

40 Ha'e va'e jave py mokoõ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oeja 'rã.

41 Mokoõ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oeja 'rã.

42 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuuai mba'e ára pa pende-Senhor ou 'rãa.

43 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa oikuua va'e rire oikuua pota 'rãgue ngopy gui ogueraa ukapa e'ÿ aguã.

44 Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.*

Lucas 12.42-46

45 — Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoõ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru aguã.

46 Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

47 Anhetẽ aipoa'e pêvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

* 24:30 Daniel 7.13-14 * 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses 5.1-3

* 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses

48 Ha'e rā xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae "Xepatō ndou voi 'rā teve", he'i 'rā.

49 Ha'e rami vy oinupāmba 'rā oirū kuery. Ha'e rā oka'u va'e kuery reve ma okaru ha'e oy'u 'rā.

50 Ha'e rami vy tembiguai noexa'āi reia ára ha'e ndoikuuai reia hora 'rā ipatō ou.

51 Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rā heko porā merami rive va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa marā 'rā onhendu.

25

Dez kunhataīgue re ombojojaague

¹ — Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rā dez kunhataīgue guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexī aguā oje'oi va'e rami avi.

² Ha'e kuery regua peteī nhiruī hi'arandu e'ŷ va'e, ha'e rā peteī nhiruī ma hi'arandu va'e.

³ Hi'arandu e'ŷ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rā tykue ma ndogueraai.

⁴ Ha'e rā hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.

⁵ Ha'e gui ma omenda va'erā ndou voi ramo kunhataīgue hopeyipa. Ha'e vy okepa.

⁶ — Pytū mbyte jave onhendu peteī ojapukai va'e: "Ou ma oiny omenda va'erā. Peē ke peovaexī", he'i va'e.

⁷ Ha'e ramo kunhataīgue ha'e javive opu'ā vy omoatyrō guataendy.

⁸ Ha'e ramo hi'arandu e'ŷ va'e kuery aipoe'i oirū kuery hi'arandu va'e pe: "Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue ta ma", he'i okuapy.

⁹ — Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: "Nda'evei teve, orevy oata e'ŷ aguā, ha'e pēvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguā", he'i.

¹⁰ Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguā oje'oi jave ovaē ma omenda va'erā. Ha'e ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okē ombotya.

¹¹ — Are ma jave kunhataīgue hi'arandu e'ŷ va'e ovaē vy ojapukai: "Senhor, Senhor, eipe'a ke okē orevy", he'i okuapy.

¹² — Ha'e ramo ombovai: "Anhetē aipoa'e pēvy: Peē ma xee aikuaa va'e'ŷ", he'i.

¹³ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neī hora.*

Peráta oiporuka pyre re ombojojaague

* 25:13 1 Tessalonicenses 5.1-3

14 — Ha'e nunga oiko 'rā peteī ava oyvy gui oo ta ma vy guembiguai kuery oenoī va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka mba'emo oguereko va'e.

15 Ha'e vy jypygua pe ome'ẽ peteī nhiruĩ poyikue prata guigua, amboae pe ma mokoĩ, ha'e rā opa vygua pe ma peteī'i poyikue ome'ẽ. Peteī-teī oiporu kuaa-a rami ome'ẽ. Ha'e gui mae ma oo.

16 — Peteī nhiruĩ poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguã. Ha'e vy teī nhiruĩ mboae ju onganave.

17 Ha'e rami ae mokoĩ poyikue jopyare voi mokoĩ ju ongana.

18 Ha'e rā peteī'i jopyare ma oo vy ojo'o yvy, ha'e ojaty opatō peráta.

19 — Yma ete ma rire tembiguai kuery patō ojevy. Ha'e vy oikuua pota ha'e kuery ojapoague re.

20 Ha'e ramo teī nhiruĩ poyikue jopyare ou vy teī nhiruĩ mboae ju ogueru. Ha'e vy aipoe'i: "Senhor, xevy pe reiporuka va'ekue peteī nhiruĩ poyikue prata guigua. Koo, aru peteī nhiruĩ mboae ju angana va'ekue."

21 — Ixupe ipatō aipoe'i: "Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapreiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoĩ 'rā heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguã py", he'i.

22 — Ha'e gui mokoĩ poyikue jopyare ou vy aipoe'i: "Senhor, mokoĩ poyikue xevy reiporuka. Apy mokoĩ ju aru angana va'ekue."

23 — Ixupe ipatō aipoe'i: "Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapreiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire romoĩ 'rā heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguã py", he'i.

24 — Opa vygua ovaẽ peteī'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: "Senhor, xee aikuua rā ndee porayvu va'e'ỹ. Mba'eta renhotyague gui e'ỹ 'rā remono'õ, ha'e remoañague gui e'ỹ 'rā remoa'yigue, xee aikuua rā.

25 Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomikaramboae yvy guy py. Koo, aru ju nemba'e peráta", he'i.

26 — Ha'e rami rā ipatō ombovai: "Tembiguai porā e'ỹ ha'e inhate'ỹ va'e, reikuua va'e ri ty'y anhotyague gui e'ỹ amono'õa ha'e amoañague gui e'ỹ amoayigue?

27 Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee ajevy vy hetave ju ajopy aguã."

28 Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: "Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e dez oguereko va'e pe ju peme'ẽ.

29 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rā, oguereko retave aguã. Ha'e rā oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rā.

30 Ha'e gui tembiguai ovare'ŷ va'e ma pemombo oka py, pytūa py. Ha'e py ma ojae'opaa vy opa marā 'rā onhendu okuapy."

Nhomboayvu aguã ára re ijayvua

31 — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rā guexakā ha'e anjo kuery ha'e javive reve. Ha'e rami vy guexakāa py oguapy 'rā oiny tenda openaaty áry.

32 Ha'e gui henonde omboatypaa 'rā yvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo peteĩ-teĩ omboja'o 'rā joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui guymba kuery omboja'oa rami avi.

33 Mba'eta omoĩ 'rā vexa'i kuery oaxu e'ŷa re, ha'e rā kavara kuery ma oaxua re 'rā omoĩ.

34 Ha'e gui oaxu e'ŷa re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rā: "Xeru penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa py yvy itui ypy'i guive pendevy oguereko katu va'ekue pejopy aguã.

35 Mba'eta akaruxe ramo peme'ẽ ha'u va'erā. Xey'uvei ramo peme'ẽ ay'u aguã. Peẽa rupigua e'ŷ aiko ramo xemovaẽ.

36 Ndaxeaoovei ramo xemonhemonde. Xemba'eaxy rā xepou. Nhuã py xembotya rā peju xerexa aguã", he'i.

37 — Ha'e ramo heko porā va'e kuery oporandu 'rā: "Senhor, araka'e tu rekaruxe rā roexa vy rome'ẽ re'u va'erā, ha'e ndey'uvei rā roexa vy rome'ẽ rey'u aguã?

38 Araka'e tu oreia rupigua e'ŷ reiko rā roexa vy romovaẽ, ha'e nandeaaoovei rā romonhemonde?

39 Araka'e tu nemba'eaxy, e'ŷ vy nhuã py reĩ rā roexa vy roo roipou?" he'i okuapy.

40 — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rā ha'e kuery pe: "Anhetē aipoa'e pêvy: Kova'e xe-irmão kuery yvyigueve'i va'e pe ha'e nunga pejapo nhavõ xevy pe avi pejapo", he'i.

41 — Ha'e gui oaxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rā: "Ayyu vaipy pendekuai va'e, pejep'e a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ŷ va'e anha ha'e hembiguai kuery pe oguereko katu pyre katy.

42 Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ẽi ha'u va'erā. Xey'uvei teĩ napeme'ẽi ay'u aguã.

43 Peẽa rupigua e'ŷ aiko ramo naxemovaẽi. Ndaxeaoovei teĩ naxemonhemondei. Xemba'eaxy, ha'e nhuã py aĩ ramo ndapeoi xerexa aguã", he'i.

44 — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rā ixupe: "Senhor, araka'e tu rekaruxe rā roexa, e'ŷ vy ndey'uvei rā, oreia rupigua e'ŷ reiko, e'ŷ vy nandeaaoovei rā, nemba'eaxy, ha'e e'ŷ vy nhuã py reĩ rā roexa teĩ noroipytyvõi?"

45 — Ha'e ramo ombovai 'rā: "Anhetē aipoa'e pêvy: Kova'e kuery yvyigueve'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapo nhavõ, xevy pe avi ndapejapo", he'i.

46 Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rā ikuai axy riae aguā katy. Ha'e rā heko porā va'e kuery ma tekove marā e'ŷ katy 'rā oo.*

26

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

¹ Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

² — Mokoï araa py oiko 'rā ngaru Páscoa regua, peikuua. Ha'e gui Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rā kuruxu re omoña aguā — he'i.

³ Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.

⁴ Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka aguā re.

⁵ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ŷ aguā.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

⁶ Ha'e gui Betânia tetā py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave

⁷ hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xiĩ va'e guigua, heakuā porā va'e hepyve va'e tynyē va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ jave onhoẽ inhakā re.

⁸ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porāi. Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erā tu guĩ rami ojavyky rei?

⁹ Mba'eta peva'e heakuā porā va'e ma heta peráta re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguā — he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvua Jesus oikuua vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo porā ete ojapo xevy.

¹¹ Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riae 'rā pendereve. Ha'e rā xee ma ndaxerexa riae'i 'rā.

¹² Kova'e kunha ma xerete re heakuā porā va'e onhoẽ xen-hono porāa rā guarā.

¹³ Anhetē aipoa'e pêvy: Mamo rā yvy jave re kova'e ayvu porā omombe'ua py omombe'ua avi 'rā kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

¹⁴ Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuiaia py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁵ — Mba'e tu peme'ẽ ta xevy, pendepo py amboaxa aguā? — he'i ramo ixupe opaga trinta hatā'i va'e prata guigua.

* **25:46** Apocalipse 20.11-15

16 Ha'e va'e ára guive oikuua pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

17 Ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷ ijypyá ára ma hemimbo'e kuery ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Mamo tu reipota roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

18 Ombovai:

— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: "Orembo'ea aipoe'i uka kuri: 'Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py xeremimbo'e kuery reve', he'i uka", peje.

19 Ha'e ramo Jesus ijayvuague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

20 Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.

21 Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pêvy: Peẽ kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

22 Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:

— Senhor, xee teve?

23 Ombovai:

— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.

24 MBA'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.

25 Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:

— Xembo'ea, xee teve?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

26 Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhan-deruete oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:

— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.

27 Ha'e rire karo ju ojopy. Oguerovy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pey'u ha'e javive.

28 MBA'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojejavyague omboguepaa aguã.

29 Aipoa'e pêvy: Aŷ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, peẽ kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ŷa ja — he'i.

30 Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras yvyty katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

31 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Kova'e pytū ma peẽ kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa. Mba'eta ipara oiny: "Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaïmba 'rã", he'i va'ekue.*

32 Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy – he'i.

33 Pedro aipoe'i ixupe:

— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.

34 Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojapukai e'ŷ mbove, mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ŷ va'e rami.

35 Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndax-eayvui 'rã roikuua e'ŷa rami – he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

36 Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peguapy ke apy, pe'i py xee anhembo'e ainya ja – he'i.

37 Ngupive ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoïve. Ha'e vy iporiaua ha'e nda'eveia oendu.

38 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy, peikuua pota xereve – he'i.

39 Ojepe'ave'i ovv vy ngova omovaõ yvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:

— Xeru, ha'eve rã xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko – he'i.

40 Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevy vy oexa rã okepa ra'e. Ha'e ramo aipoe'i Pedro pe:

— Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuua pota aguã?

41 Peikuua pota, ha'e penhembo'e penderek a'âa py pejeity ukapa e'ŷ aguã. Penenhe'ë ma anhetẽ ikyre'ŷ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy – he'i.

42 Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevy vy aipoe'i:

— Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ŷ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko ndee reipota va'e – he'i.

43 Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vy.

* 26:31 Zacarias 13.7

⁴⁴ Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁵ Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴⁶ Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

⁴⁷ Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ouvy hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas. Hexeve heta ete ou kyxé ha'e yvyra rewegua, sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

⁴⁸ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: "Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy", he'i va'ekue.

⁴⁹ Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ouvy vy aipoe'i:

— Xembo'ea, ha'eve vai pa? — he'i vyve oayvu hova py.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Xeirũ, mba'e re tu rej? — he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy Jesus re opoko, ojopy okuapy.

⁵¹ Ha'e jave Jesus rewegua kuery va'e regua peteĩ oekyi xapy'a kyxé. Omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Emboyrú ke ndekyxé, mba'eta kyxé oiporu va'ekue ma kyxé py ae ju 'rã omano.

⁵³ Ndereikuai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo aÿ'i ma voi doze aty anjo kuery ombou aguã?

⁵⁴ Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rãgue ipara re xerekorã oĩa? — he'i.

⁵⁵ Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery kyxé ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã? Ko'ẽ nhavõ templo py [peẽ kuery pendekuaia rupi] aiko vy xee anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue.

⁵⁶ Ha'e rami avi guĩ nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi ojeupitypa aguã — he'i.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oeja onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

⁵⁷ Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdote yvateve va'e Caifás ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu va'ety kuery.

⁵⁸ Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdote roka peve. Ha'e py ovaẽ vy oguapy oiny tembiguai kuery mbyte, opa peve oexa aguã.

⁵⁹ Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxe okuapy hekokue ramigua mombe'uarā.

⁶⁰ Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ŷ hekokue ramigua mombe'uarā ikuai va'eri.

Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:

⁶¹ — Peva'e ma aipoe'i: "Xepo'aka Nhanderuete pegua templo ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive", he'i va'ekue.

⁶² Ha'e gui sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?

⁶³ Ha'e rami teĩ Jesus okyrirĩ.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e aipoe'i ixupe:

— Xee aipoa'e ndevy Nhanderuete oikove va'e rery rupi: Emombe'u orevy ndee pa Cristo Nhanderuete Ra'y reikoa — he'i.

⁶⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pãvy: Aŷ gui ma pexa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive — he'i.*

⁶⁵ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:

— Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu ae ma ange'i ijayvu vai rã.

⁶⁶ Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e kuery ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁷ Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, ounaga guive. Amboae kuery ma oipete vy aipoe'i:

⁶⁸ — Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁹ Ha'e ramia ja Pedro oguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.

⁷⁰ Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomí. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ndaikuuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvua — he'i.

⁷¹ Ha'e gui oka katy oẽ ový rã amboae kunha'i omongakuaapy ju oexa. Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:

— Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.

⁷² Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomí ju:

— Xee tu rima ha'e va'e ava — he'i.

* **26:64** Daniel 7.13-14

⁷³ Ha'e rireve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:

— Anhetē ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae ndeayvu va'e.

⁷⁴ Ha'e ramo ijayvu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:

— Xee tu ndaikuuai ha'e va'e ava! — he'i. Ha'e ramove uru ojapukai nhendu.

⁷⁵ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iague re: "Kuri uru ojapukai e'ŷ mbove ndee mboapykue 'rā ren-hemombe'u xekuaa e'ŷ va'e rami", he'iague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

27

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

¹ Ko'ëgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka aguā re.

² Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojejukaague

³ Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy rā oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatā'i va'e prata guigua ome'ẽ ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ojejavy e'ŷ va'e ruguy amoẽ ucaa py xee ajejavy — he'i.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'e tu ore roguereko guĩ nunga reve? Ndereve ae toptya — he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatā'i va'e omombopa vy ojepe'a. Oo vy ojejyryvipy.*

⁶ Ha'e gui hatā'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:

— Nda'evei ome'ẽmby ryru py nhamoĩ aguā, mba'eta tuguy repykue — he'i.

⁷ Ha'e gui jogueroayvuve rire ojogua peteĩ yvy nhae'ũ re ombo'eapo va'ety gui, amboae regua omano ramo onhono porāa aguā.

⁸ Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aŷ peve hery Yvy-Tuguy.

⁹ Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: "Trinta hatā'i va'e prata guigua hepyrā Israel kuery regua oikuua va'ekue ogueraa vy.

¹⁰ Ha'e vy opaga nhae'ũ re ombo'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor aipoe'i uka xevy", he'iague.*

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33-19.16

* **27:5** Atos 1.16-19 * **27:10** Zacarias 11.13

¹¹ Huvixave renonde Jesus hi'aĩ ramo oporandu vy aipoe'i:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

¹² Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.

¹³ Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:

— Nerendui ri ty'y mbovy e'ŷ ndere ijayvua rã?

¹⁴ Ha'e rami teĩ Jesus neĩ peteĩ ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave onhemondyi vaipa.

¹⁵ Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e, heta va'e kuery oipota va'e rei.

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma peteĩ oĩ nhuã py pavẽ oikuua va'ety Barrabás hery va'e.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peipota apoi pãvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery va'e? — he'i,

¹⁸ mba'eta oikuua ha'e kuery ija'e e'ŷ vy rive ipo py omboax-aague.

¹⁹ Ha'e gui nhomboayvuaty py huvixa oĩ jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:

— Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange ajexavai vaipa ra'u ikáuxa — he'i.

²⁰ Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka uka aguã Jesus.

²¹ Teĩgue ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:

— Mava'e tu mokoïve gui peipota apoi?

Ha'e kuery ombovai:

— Barrabás — he'i okuapy.

²² Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?

— Emoï kuruxu re! — he'i pavẽ.

²³ — Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? — he'i Pilatos oporandu vy.

Ha'e rã ojapukaive tema:

— Emoï kuruxu re! — he'i okuapy.

²⁴ Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavẽ nda'eveive oje'oivy rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma mba'eve ndarekoi kova'e [heko porã va'e] ruguy pemoë ukaxeа reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!

²⁵ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Orere ae toī huguy romoē ukaague re ropaga aguā, orera'y kuery re guive — he'i.

²⁶ Ha'e rami rā Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rā Jesus ma oinupā ukapa rire omboaxa kuruxu re omoña aguā.

Marcos 15.16-20; João 19.2,3

²⁷ Ha'e rire'ive huvinavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.

²⁸ Ijao omboipa vy omonhemonde peteī ao pytā va'e py,

²⁹ ha'e juu gui peteī coroa ramigua ojapo vy omoī inhakā re, ha'e ipo oiporu kuaa regua re peteī takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapyā re oī vy ojojai rei reve aipoe'i:

— Iporā ete judeu kuery pegua huvinave! — he'i okuapy.

³⁰ Ha'e gui hexe onyvō reve takua ojopy vy oinupā inhakā rupi.

³¹ Ha'e gui ojojai reipa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e gui ma ogueraa kuruxu re omoī aguā katy.

Marcos 15.21; Lucas 23.26

³² Ha'e kuery oje'oī vy ovaexī peteī Cirene pygua Simāo hery va'e. Ha'e va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.

Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24

³³ Ha'e gui ovaē peteī henda Gólgota “Akāgue renda” 'epy va'e py.

³⁴ Ha'e vy ixupe ome'ē vinho iro va'e re omoirū va'ekue. Ha'e rami teī oa'anga vy ndoy'uxei.

³⁵ Kuruxu re omoī rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguā.*

³⁶ Ha'e gui oguapypa ha'e py oarō vy.

³⁷ Inhakā a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “*Kova'e ma Jesus, judeu kuery pegua huvinave*” he'ia.

³⁸ Kuruxu mboae re hexeve omoī avi mokoī imonda va'e: ijaxu e'ŷa re peteī omoī, ha'e rā amboae ma ijaxua re.

³⁹ Ha'e rupi oaxa ovu va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakā ombovava reve aipoe'i:

⁴⁰ — Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rā va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae, Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy kuruxu gui — he'i oje'oivy.

⁴¹ Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomoneta va'ety kuery ojojai rei vy aipoe'i:

⁴² — Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai. Israel kuery pegua huvinave ri oiko vy toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo jajerovia 'rā hexe.

* ^{27:35} Salmo 22.18

43 Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe, anhetē ri oayvu vy. Mba'eta "Xee ma Nhanderuete Ra'y" he'i.

44 Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoī mbyre voi ojojai rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

45 Kuaray mbyte jave pytūmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

46 Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus ojapukai atā reve aipoe'i:

— Eli, Eli, lamá sabactâni — he'i, "Xeru, Xeru, mba'e re tu xereja?" he'ia.*

47 Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:

— Elias rima oenoī — he'i okuapy.

48 Ha'e ramo ha'e kuery regua peteī va'e onha pojava ovy, peteī esponja ogueru. Vinagre py omoakŷ, ha'e takua apy re omoī vy omovaē oy'u aguā.

49 Ha'e rā amboae kuery aipoe'i:

— Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rā jaexa aguā — he'i.

50 Ha'e gui ma Jesus teīgue ju ojapukai atā reve omondouka onhe'ē.

51 Ha'e ramove henda iky'a e'ŷ va'e ropy ajukue okē regua oī va'e oxoro mbyte rupi. Yvate gui oxoro yvy peve. Yvy oryryi, ha'e itaova ovopa guive.

52 Ha'e gui yvyra rupa ikuai va'e oipe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a e'ŷ va'e oke va'ekue,

53 ha'e vy onhono porāague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e kuery voi tetā iky'a e'ŷ va'e py ovaē vy heta pe ojexa uka.

54 Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirū kuery Jesus rarõa ikuai va'e ma yvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rā oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetē ae ra'e peva'e ava Nhanderuete Ra'y — he'i.

55 Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oipytyvō va'ekue.

56 Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e gui Zebedeu ra'xxy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

57 Ka'aru'i jave ou peteī ava Arimatéia pygua oguerekopa va'e, José hery va'e. Jesus remimbo'e oiko.

58 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo Pilatos ogueraa uka.

59 Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovā peteī ajukue puku xiñ porā va'e iky'a e'ŷ va'e py.

* **27:46** Salmo 22.1

60 Ha'e vy onhono porā nguparā itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui peteī ita tuvixa va'e ombojere itakua rokē omboty aguā. Ha'e vy oo ju.

61 Ha'e ramia ja onhono porāague rexei oguapy okuapy Maria Madalena ha'e Maria mboae.

Onhono porāague huvixa oarō ukaague

62 Ko'ēgue mba'emo oguerekō katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy

63 aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve aipoe'iague re: "Mboapy ára rire anhemboete ju 'rā", he'iague re.

64 Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearō uka 'rāgue onhono porāague, hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ŷ aguā, ha'e gui heta va'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ŷ aguā. Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'eveive 'rā — he'i okuapy.

65 Pilatos ombovai:

— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearō uka onhono porāague peikuua rami — he'i.

66 Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarō uka onhono porāague. Omboja ita imbotyarā oī va'e, ha'e oeja imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

28

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

1 Sábado oaxa rire semana ijypyá ára ko'ē rai'i jave ma Maria Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'ē aguā.

2 Ha'e gui yvy oryryi atā xapy'a, mba'eta peteī anjo Senhora guigua yva gui oguejy rā. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy oguapy hi'āry.

3 Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiimb'a va'e.

4 Ha'e rā itakua rarōa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami ikuai.

5 Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:

— Pekyje eme, mba'eta aikuua peē kuery kuruxu re omoī mbyre Jesus pekaa.

6 Ha'e va'e ma apy noīvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju pexa onhono porāague.

7 Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevy maa, ha'e vy penerendorā oo 'rāa Galiléia katy. Ha'e py ma pexa ju 'rā. Ha'e va'e anho areko pendevy amombe'u va'erā — he'i.

⁸ Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ov'y'a reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguā.

⁹ Ha'e gui ma Jesus ae ovaexī ouvy. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeiko porā — he'i.

Ha'e rā ha'e kuery onhemboja vy oikuavā ipy rupi, omboete.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekyjeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmāo kuery pe Galiléia katy oje'oi aguā. Ha'e py ma ha'e kuery xererexa 'rā.

Xondaro kuery ijapu aguā judeu kuery opagaague

¹¹ Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porāague rarōa kuery regua tetā re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

¹² Ha'e ramo nhomoneta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta ome'ẽ peráta xondaro kuery pe.

¹³ Ha'e vy aipoe'i:

— Aipopeje 'rā: "Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda hetekue re", peje 'rā.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rā hexeve, pendere mba'eve oiko e'ŷ aguā — he'i okuapy.*

¹⁵ Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu. Ha'e rami rire ha'e nungakue aŷ peve omombe'ua judeu ikuia rupi.

Galiléia yvy re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

¹⁶ Ha'e rā hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, yvyty Jesus oikuaa uka va'ekue py.*

¹⁷ Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rā amongue ma ndoguerovia porāi.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

¹⁸ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:

— Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹⁹ Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erā ha'e javi regua gui.* Ha'e vy pemongarai 'rā Tuu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ rery rupi.

²⁰ Pembo'e 'rā pêvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguā. Ha'e rā xee ma ko'ẽ nhavõ aiko 'rā peẽ kuery reve, opaa ára peve.

* **28:14** Lucas 16.31 * **28:16** Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28 * **28:19** João 20.21; Atos 1.6-8

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Jesus rekoke Marcos omombe'u vy ijayvu Mateus ha'e Lucas omombe'ua rupi avi. Jypy guive Marcos omombe'u Jesus nhandereraa jepe aguã ipo'aka va'ea, mba'eta ipo'aka nhe'ẽ vai gui oipe'a aguã (1.21-27), nhomonguera aguã (1.32-34), jajejavyague ombogue aguã (2.1-12), yvytu atã omombytu'u aguã (4.35-41) ha'e omano va'ekue omboete jevy aguã (5.22-42).

Jesus ipo'akapa va'eri ndou raka'e joguereko poyi aguã, ha'e rã nhanderekovia guekove ome'ẽ aguã, ha'e ae aipoe'iague rami vy: "Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ŷ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã" (10.45). Ojeupe ae "Ava ra'y ojeapo va'ekue" he'i, mba'eta Nguuetea gui ko yvy re ou vy ava ojeapo vy onhembo'yyviri ete raka'e, kuruxu re omano guive. Ha'e rami teī omanoague gui onhemboete ju, ha'e guemimbo'e kuery pe ojexa uka guive. Ha'e kuery pe aipoe'i: "Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã" (16.15). Ha'e nunga rupi nhandevy pe voi omombe'ua ayvu porã Jesus nhandereraa jepea regua.

¹ Nhanderuete Ra'y Jesus Cristo reko regua ayvu porã ijypya.

Mateus 3.1-6; Lucas 3.1-6

² Profeta Isaías ombopara vy aipoe'iague rami oiko: "Ne'exa, nerenonderã ambou 'rã xerembiguai. Ha'e va'e oguereko katu 'rã nderaperã.*

³ Ha'e rami vy tekaoa e'ŷa py ijayvu atã 'rã: 'Perekó katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i 'rã.'*

⁴ Ha'ekue rami ae João Batista ojekuaa raka'e tekaoa e'ŷa py. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavyague omboguepaa aguã.*

⁵ Ha'e va'e oikoa py jogueru Judéia katy'i ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi. Ojejavyague omombe'upa ramo omongarai Jordão yakã py.

⁶ João ao ma camelو rague guigua, ha'e rã iku'a xã ma ipirekue guigua. Tuku ha'e ei ka'aguy regua ho'u oikovy.

Mateus 3.11; Lucas 3.15,16; João 1.19-28

* **1:2** Malaquias 3.1 * **1:3** João Batista ma Jesus raperã oguereko katua rupi ijayvu raka'e, mba'eta heta va'e kuery pe omombe'u oikovy opa marã rei ikuiai gui ojepe'a vy Jesus re ojerovia aguã (Isaías 40.3). * **1:4** João 1.6-8,19-23

⁷ Joāo ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Xerakykue ou 'rā peteī xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyīve va'e vy nda'evei ajero'a vy ipy regua xā ajora aguā voi.

⁸ Xee ma romongarai yy py. Ha'e rā ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rā penemongarai.*

Mateus 3.13-17; Lucas 3.21,22; Joāo 1.32-34

⁹ Ha'e va'e jave Galiléia regua Nazaré tetā gui Jesus ou. Ha'e vy Joāo pe onhemongarai uka Jordāo yakā py.

¹⁰ Yy gui oẽ vyve oexa yva ojepe'a, ha'e apykaxu'i rami hexe Nhe'ẽ oguejy ouvy rā.

¹¹ Ha'e ramo onhendu peteī ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13

¹² Ha'e rire'ive tekao e'ŷa katy Nhe'ẽ ogueraa.

¹³ Ha'e py ma quarenta ára oĩ Satanás oeko a'ã rā. Mymba inharõ va'e mbyte py oĩ teī anjo kuery opena.*

Mateus 4.12-17; Lucas 4.14,15

¹⁴ Nhuā py Joāo ombotya ma rire Jesus ojevy ju Galiléia katy, Nhanderuete guigua ayvu porā omombe'u vy.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i:

— Ára ojeupity ma, namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā. Pejeko rerova, ha'e perovia ayvu porā.

Mateus 4.18-22; Lucas 5.1-11

¹⁶ Galiléia yupa yvýry rupi oiko vy oexa mokoī joegua Simão ha'e André. Ha'e kuery ma pira mbo'aa rupi ikuai vy yy py pira mbo'aa omombo okuapy.

¹⁷ Ha'e va'e kuery pe Jesus aipoe'i:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarā ju 'rā romoingo — he'i.

¹⁸ Ha'e ramove ha'e kuery oejapa vyvoi pira mbo'aa, ha'e oje'oi hupive.

¹⁹ Oove'ia py oexa Zebedeu ra'y Tiago ha'e tyvy Joāo, kanoā py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rā.

²⁰ Ha'e vyve oenoī. Ha'e rā ha'e kuery ma nguu Zebedeu ha'e hembiguai kuery kanoā py oeja vy oo Jesus rakykue.

Lucas 4.31-37

²¹ Ha'e rire ovaē Cafarnaum tetā py. Sábado ára py onhembo'eaty oĩ va'e py oo nhombo'e vy.

²² Nhombo'e rā pavē oendu vy onhemondyi okuapy, mba'eta opo'akaa rupi ijayvu, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ŷ.

* **1:8** Atos 19.4 * **1:13** Hebreus 2.18, 4.15

²³ Are'ŷ'i re onhembo'eaty py ou peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

²⁴ — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu ndee rereko orereve? Oremokanhy aguã teve rej? Xee ma aikuua ndee Nhan-deruete guigua iky'a e'ŷ va'e reikoa — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyrirĩ, ha'e ejepo'a upe va'e ava gui — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai omboryryipa ha'e ojapukai atã reve ojepo'a ixugui.

²⁷ Ikuai va'e kuery ha'e javi onhemondyipa vy oporandu joupe-upe:

— Mba'erã 'rã nda'u guĩ ramigua oiko? Mba'emo pyau re nhombo'earã teve? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai voi onhe'ẽ rendu — he'i okuapy.

²⁸ Ha'e rire Galiléia yvy katy ha'e javi rupi onhendu Jesus mba'emo porã ojapoague.

Mateus 8.14,15; Lucas 4.38,39

²⁹ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Tiago ha'e João reve jogueraa Simão ha'e André ro py.

³⁰ Oo py ma Simão raixo ipire raku oupy. Ha'e ramo Jesus pe omombe'ua imba'eaxy.

³¹ Ha'e ramo onhemboja vy ipo re ojopy ramove ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Lucas 4.40,41

³² Ka'aru kuaray oike ta ma jave Jesus-a py oguerua imba'eaxy va'e ha'e anha gui oiko axy va'e ha'e javi.

³³ Tetã pygua kuery ha'e javi onhemboaty avi okẽ py.

³⁴ Ha'e ramo heta omonguera opa marãguia mba'eaxy gui oiko axy va'e, heta avi anha oipe'a omboayvu e'ŷ re, mba'eta ha'e kuery oikuua mava'e paa.

Lucas 4.42-44

³⁵ Ko'ẽ rai ramove Jesus opu'ã vy oo peteĩ henda tekao e'ŷa oĩ va'e katy. Ha'e py ma onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

³⁶ Ha'e ramo Simão ma ou oeka vy, hupive ikuai va'e reve.

³⁷ Ojou vy aipoe'i:

— Pavẽ rei ndereka.

³⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Amboae henda katy jaa kii rai'i tekao ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e py voi ayvu amombe'u aguã, mba'eta ha'e rami aguã ae aju — he'i.

³⁹ Ha'e rami vy Galiléia yvy ha'e javi rupi oiko. Ha'e pygua onhembo'eaty ikuai va'e rupi omombe'u ayvu, oipe'a guive anha kuery.

Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16

⁴⁰ Hexe onhemboja ouvy peteĩ lepra revegua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ reve ojerure:

— Lepra gui xeky'a'oxe vy xeky'a'o 'rāgue — he'i.

⁴¹ Jesus omboaxy vy okuave'ē, ha'e hexe opoko vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i.

⁴² Ha'e ramove lepra okanhymba ramo okuera.

⁴³ Ha'e gui ixupe ijayvuve imondovy

⁴⁴ vy aipoe'i:

— Emombe'u eme avave rei pe. Va'eri tereo sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ē mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuua aguā — he'i.

⁴⁵ Ha'e rami teī ava va'e oo vy opa rupi omombe'u. Ha'e rami rire tetā ikuai va'e rupi nda'evevi Jesus ovaē aguā. Tekoa e'ŷa rupi rive oiko mombyry. Ha'e ramo opa rupi gui jogueru oĩa py.

2

Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26

¹ Kueve ma rire Jesus ovaē ju Cafarnaum py. Ha'e ramove opa rupi omombe'upaa oo py oĩa.

² Heta ete ou ramo okē rexei'i oĩ aguā voi nda'evei. Ha'e rā ha'e kuery pe ayvu omombe'u.

³ Oĩa py peteī oguata e'ŷ va'e oguerua. Irundy avakue ogueru teī

⁴ heta va'e kuery gui nda'evei hexe onhemboja aguā. Ha'e ramo oĩa áry oo ao'ia oipe'a vy oipe'aague rupi omboguejy imba'eaxy va'e hupa reve.

⁵ Ha'e kuery ojeroviaa Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ŷ va'e pe:

— Xera'y, rejavyague omboguepaa ma — he'i.

⁶ Ha'e gui kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e py oguapy okuapy va'e opy'a py aipoe'i:

⁷ — Mba'e re tu po rami ijayvu? Po ramigua ma ayvu vai. Mava'e tu ombogue kuaa joeko vaiague, peteī'i e'ŷ vy? Ha'e va'e ma Nhanderuete — he'i okuapy.

⁸ Ha'e kuery opēxaa Jesus oikuua vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?

⁹ Mba'exa nda'u ndaxyive xeayvu aguā oguata e'ŷ va'e pe: “Rejavyague omboguepaa ma” tyrā pa “Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo”, ha'e aguā?

¹⁰ Ha'e rami avi peikuaa aguā Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re joeko vaiague ombogue aguā voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ŷ va'e pe ju aipoe'i:

¹¹ — Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

¹² Ha'e ramove opu'ã vy oupi ngupa ituiaty, ha'e oẽ ov y pavē oexaa gui.

* **2:11** João 10.37,38

Ha'e kuery onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete.
Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Guĩ ramigua jaexa va'e'ŷ teri aŷ peve.

Mateus 9.9; Lucas 5.27,28

¹³ Teīgue ju Jesus oo yupa katy. Heta va'e kuery ha'e javi ou ovaex̄i aguã. Ha'e ramo ombo'e.

¹⁴ Oovea py oexa Alfeu ra'y Levi imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramove opu'ã vy oo hupive.

Mateus 9.10-13; Lucas 5.29-32

¹⁵ Ha'e gui Levi ro py Jesus oĩ mesa py. Hexeve ha'e hemimbo'e kuery reve heta ikuai imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'ekue, mba'eta ha'e kuery ma Jesus rupive ikuai va'ety meme.

¹⁶ Ha'e rã fariseu kuery regua kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e ma oexa okuapy Jesus okaru rã heko vai va'ekue ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery reve. Ha'e rami vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu Jesus okaru [ha'e oy'u] ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oendu vy ombovai ha'e kuery pe:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota. Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoõ aguã e'ŷ aju, ha'e rã heko vai va'e anho.

Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39

¹⁸ João remimbo'e ha'e fariseu kuery okaru e'ŷ re jepi 'rã ikuai. Ha'e ramo amongue ou vy oporandu Jesus pe:

— Mba'e nunga rupi tu João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery okaru e'ŷ re jepi ikuai, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami nda'ikuai?

¹⁹ Jesus ombovai:

— Omenda py ha'eve nda'u oenoõ mbyre kuery okaru e'ŷ re ikuai aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Any, omenda va'e oĩ teria ja ha'e kuery nda'ikuai 'rãe okaru e'ŷ re.

²⁰ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e jave mae 'rã ha'e kuery okaru e'ŷ re ikuai.

²¹ — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao ymague gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

²² Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau. Ha'e rami e'ŷ rã ombovaipa 'rã hyru. Vinho ha'e hyru ivaipa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoõ.

Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5

²³ Peteĩ sâbado ára py Jesus guemimbo'e kuery reve oaxa ov y trigoty rupi. Hemimbo'e kuery ma ooa rupi oipo'o heravy hi'a.

²⁴ Ha'e ramo fariseu kuery ha'e nunga oexa vy aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, mba'e re tu neremimbo'e kuery ojapo sábado py nda'evei va'eri?

²⁵ Ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi ojexavai ha'e okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

²⁶ Mba'eta Nhanderuete ro py oike raka'e sacerdote yvateve va'e Abiatar oĩ jave py, ha'e vy ho'u mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote pe anho ha'eve. Ngupive ikuai va'e pe voi ome'ẽ avi — he'i.

²⁷ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Sábado ára ma avakue pe oejaaa raka'e, ha'e rã sábado pe avakue oejaaa nda'ei.

²⁸ Ha'e nunga rupi Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

3

Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11

¹ Teǐgue ju Jesus ovaẽ onhembo'eaty py. Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e.

² Ha'e py ikuai va'e ma Jesus re oexa pota okuapy, sábado py rã pa nhomonguera ra'ea oexa aguã, ijayvu reixe vy.

³ Ha'e rã Jesus ma ava ipo piru va'e pe aipoe'i:

— Eju mbyte katy.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery pe ranhe oporandu:

— Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano?

— he'i. Ha'e rami teĩ okyrirĩmba okuapy.

⁵ Ha'e ramo ipoxy ha'e iporiau rei reve oma'ẽ ijyvýry ikuai va'e re, ha'e kuery inhakã ratã ramo. Ha'e vy aipoe'i ava pe:

— Embo'yvi ndepo.

Ha'e ramo opo ombo'yvi vyve okuera.

⁶ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy hovai jogueroayvu Herodes-a katygua kuery reve. Marã rami pa ojuka uka aguã re ijayvu okuapy.

Ye'ẽ rembe re heta omongueraague

⁷ Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery reve oje'oi yupa katy. Heta ete ou Galiléia gui, Judéia,

⁸ Jerusalém, Iduméia, Jordão yakã rovaigua, Tiro ha'e Sidom gui avi heta ete ou. Jesus mba'emo ojapoague omombe'ua rã oendu vy jogueru oĩa py.

⁹ Ha'e ramo guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i peteĩ kanoã ogueru aguã ha'e oĩ aguã, heta va'e kuery omboty rei e'ŷ aguã.

10 Mba'eta heta omonguera ramo imba'eaxy va'e kuery nhomoanha-anha jogueruvy hexe opokoxe vy.*

11 Nhe'ẽ vai revegua voi oexa vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojapukai reve aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y.

12 Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ijayvu atã oikuua uka e'ŷ aguã re.

Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16

13 Ha'e rire vyty oĩ va'e áry oẽ vy oenoĩ ha'e ae oipota va'e kuery. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery ou.

14 Ha'e ramo doze oiporavo hexeve ikuai va'erã, ha'e gui ayvu omombe'u aguã katy omondouka aguã,

15 ha'e ipo'akaa rupi anha kuery oipe'a aguã guive.

16 Doze oiporavo va'ekue ma pova'e: Simão hery mboaerã Pedro omoĩ va'ekue,

17 ha'e gui Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery reryrã omoĩ Boanerges, "Yapu va'e ra'y kuery" he'ia.

18 Ha'e gui André, Filipe, Bartolomeu, Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago, Tadeu, Simão Zelote,

19 ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23

20 Ha'e ramo ngoo katy ju oo. Ha'e ramive ma heta ete ju onhemboaty ramo neĩ okaru aguã ma voi nda'evei.

21 Jesus retarã kuery ha'e nunga oendu vy ou ogueraa aguã, mba'eta omombe'ua rã oendu na'inhakã porãveia rami.

22 Ha'e py ikuai avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Hexe tu anha ruvixa Belzebu rima onhemonde. Anha po'akaa rupi ae rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.*

23 Ha'e ramo Jesus oenoimba vy ha'e kuery pe ijayvu mba'emo re ombojoja reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu anha ha'e ae onhemoxẽ?

24 Mba'eta joa pygua meme joe opu'ã vy nhomomba 'rã.

25 Peteĩ oo pygua meme joe opu'ã vy nhomomba avi 'rã.

26 Ha'e rami ae avi anha kuery jomeme opu'ã vy joo rami e'ŷ ikuai va'e rire nda'ikuaivei 'rãgue, okanhymba 'rã guive.

27 — Avave rei ma ndoikei 'rã ava ojeroviave va'e ro py imba'e rei-rei re imonda aguã, oipokua ranhe e'ŷ re. Oipokua rire vy 'rãe oipe'apa.

28 — Anhetẽ aipoa'e pendevy: Avakue ojejavvyague ha'e ijayvu vaiague omboguea aguã ma ha'eve meme.

29 Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã, ha'e nunga jejavya ma omboguea va'erã e'ŷ — he'i.

* **3:10** Mateus 4.23-25; Lucas 6.17-19 * **3:22** Lucas 12.10

30 Po rami ijayvu mba'eta "Hexe anha onhemonde" he'i okuapy ramo.

Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21

31 Ha'e rami jave ovaẽ ixy, tyvy ha'e heindy kuery. Oka py ikuaiia py oenoĩ uka.

32 Ha'e ramo heta ijyvýry oguapy okuapy va'e aipoe'i ixupe:
— Pee oka py ma ndexy, nderyvy ha'e nereindy kuery ikuai. Nderekva vy je ou — he'i.

33 Ha'e ramo ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery?

34 Ha'e oyvýry oguapy va'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i:
— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

35 Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

4

Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8

1 Teĩgue ju Jesus nhombo'e oiny yupa yvýry. Ha'e py heta ikuai ramo peteĩ kanoã py oĩ. Yy rembe re heta va'e kuery ikuaiia gui mombyry'i oguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ye'ẽ rembe re ikuai, ita ku'i reia py.

2 Ha'e gui opa mba'e re ombo'e mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

3 — Pejapyxaka ke. Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

4 Ha'e va'e omoaĩ rã amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

5 Amboae ma itaty yvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

6 Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombiru, ndapoi rã.

7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a rire juu yvate vy ojukapa. Ha'e ramo ndai'ai.

8 Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma henhoĩ porã, yvate ha'e hi'a porã guive. Trinta, sessenta, cem ha'yĩ peve oiko peteĩ-teĩ gui — he'i.

9 Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15

10 Jesus-a gui ojepe'apaa ma ramo hupive ikuai va'e hemimbo'e kuery doze va'e reve ou vy oporandu okuapy mba'emo re ombojoja vy ayvu omombe'u va'ekue re.

11 Ha'e ramo ombovai:

— Pendevy pe Nhanderuete oikuua uka ipo'akaa py mba'emo oiko va'e ndikuua ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery ma mba'emo re ambojoja rupi anho 'rã ambo'e,

* 3:35 Hebreus 2.11,12

12 ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã, ojeko rerova e'ŷ aguã ndoperdoaai aguã – he'i.*

13 Ha'e gui ma ha'e kuery pe oporandu:

– Napendu kuaai teve mba'e nunga re ambojoja vy pa pova'e ayvu amombe'uague? Mba'exa tu ha'vy pendu kuaa ta ayvu amombe'u va'e ha'e javi?

14 Ha'e gui mba'emo moaĩ ma omoaĩ ayvu.

15 Po rami ikuai tape yvýry omoaĩ mbyre rami: Ayvu oendu vy ojapyxaka teĩ Satanás ou vy ayvu oipe'a 'rã ha'e kuery re oĩ va'ekue.

16 Ha'e gui po rami ma itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai: Ayvu oendu vy ojopy vyvoi 'rã ový'a reve.

17 Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai. Are'ŷ'i re ovaẽ 'rã imoingo axyarã, ha'e ayvu porã káuxa ijavyky reiarã. Ha'e nunga oiko rã ayvu porã rupi ikuaiague gui ojepe'apa 'rã.

18 Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu avi,

19 teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openave vy, peráta, opa marãguia ojou porãve vy noendu potavei 'rã ayvu. Ha'e rami vy ndai'ai.

20 Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy 'rã, hi'a porã 'rã guive trinta, sessenta, cem peteĩ-teĩ gui.

Lucas 8.16-18

21 Ha'e gui aipoe'i avi:

– Tataendy nda'u nhamoendy vy jajao'i 'rã ri ajaka py, ha'e e'ŷ vy tupa guýry 'rã ri nhamoĩ? Any, imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi imoiny.

22 Mba'eta ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomí mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

23 Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu – he'i.

24 Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

– Peikuuaa pota porã ayvu pendu va'e re. Mba'eta joupe pejapoague rami ae 'rã ojapoa pendevy, ojapoave 'rã guive.

25 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ŷ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue.*

Mba'emo ra'yĩ re ombojojaague

26 Aipoe'i avi:

– Nhanderuete po'akaa py oiko 'rã yvy re ava mba'emo ra'yigue onhotõy va'e rami.

27 Mba'eta oke 'rã pyávy, ha'e rã ára py ový 'rã. Ha'e ramia ja ha'yigue henhoĩ ha'e yvate 'rã marã rami paa oikuaa e'ŷ re.

* 4:12 Isaías 6.9-10 * 4:25 Mateus 13.10-15; Lucas 8.18; Tiago 1.22-25

28 Yvy ae ojapo 'rā hi'a aguā rami. Jypy'i ma henhoī, ha'e gui ipoty, ha'e gui ma ha'yī omonyē 'rā hi'a.

29 Hi'a ijajupa ma ramo ojaya 'rā kyxe py, mba'eta ovaē ma omono'ō aguā.

Mateus 13.31,32; Lucas 13.18,19

30 Aipoe'ive ju:

— Marā ramigua nda'u Nhanderuete po'akaa py oiko va'e reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguā?

31 Mostarda ra'yī re ha'eve, mba'eta ha'yīgue ikuai va'e gui ruxāve'i va'e 'rā nhanhoty.

32 Ha'e gui nhanhoty ma rire yvate 'rā, mba'emo nhanhoty va'e ha'e javi gui tuvixave 'rā guive. Hakā voi tuvixa ramo guyra'i oveve va'e ou vy kuaray'ā py ojapo 'rā guaityrā.

Mateus 13.34,35

33 Heta ayvu ha'ekue ramigua omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy, ojapyxaka va'e kuery oendu kuaa peve.

34 Ha'e rami avi mba'emo re ombojoja e'ŷ re nda'ijayvui ha'e kuery pe. Ha'e rā guemimbo'e kuery pe ma omombe'u porāve kuerei 'rā ha'e kuery ae'ia py.

Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25

35 Ha'e va'e ára ka'aru'i Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaaxa yupa rovaigua re – he'i.

36 Ha'e ramo heta va'e kuery omondoukapa ma vy ogueraa Jesus kanoā py oīague reve ae. Ha'e rā amboae kuery ma kanoā mboae py oo hakykue.

37 Ha'e gui ou yvytu atā ramo kanoā re yai ojeapi-api. Ha'e ramo kanoā py yy tynyē ta ma.

38 Ha'e rā Jesus ma kanoā revi katy oke oupy akāngtyá áry. Ha'e ramo omomyī vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ndee nerepenai va'e ty'y nhamanomba taa re?

39 Ha'e ramo ovv vy ijayvu atā yvytu ha'e yai pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Epytu'u, ekyrirī ke – he'i. Ha'e ramove yvytu optyu'u, yai okyrirīmba guive.

40 Ha'e gui ma aipoe'i:

— Mba'e re tu guī rami pekyjepa? Mba'e re tu noī pejeroviaa? – he'i.

41 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy joupe-upe ju aipoe'i:

— Marā ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e ye'ẽ voi onhe'ẽ rendu aguā?

5

Mateus 8.28-33; Lucas 8.26-34

¹ Ha'e rire yupa rovaigua re ovaē Gerasa pygua kuery yvy re.

² Oguejy ramove yvyra rupa oī va'e gui ovaexī ouvy peteī ava nhe'ē vai onhemondea va'e.

³ Ha'e va'e ma itakua rupi tema oiko. Neī corrente py teī avave rei nomombytaai.

⁴ Mba'eta ojopya vy ipy rupi corrente py ojokuaa teī omondo kuerei 'rā, ipy jokoa ferro guigua voi omondopa. Avave rei nda'ipo'akaai hexe.

⁵ Pytū nhavō ha'e ára pukukue re ojapukai oikovy itakua rupi, yvyty áry guive. Onheungapa rei oikovy ita re.

⁶ Ha'e gui ma mombyry gui oexa Jesus. Ha'e vy onha ouvy vy omboete.

⁷ Ojapukai reve aipoe'i:

— Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y Jesus, mba'e tu ndee rerekoxereve? Nhanderuete rery rupi ajerure xemoingo axy e'ŷ aguā — he'i,

⁸ mba'eta nhe'ē vai pe Jesus aipoe'i ae ma: “Ejepe'a ke upe va'e ava gui.”

⁹ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Marā rami tu nderery?

Ombovai:

— Xerery ma Heta va'e, mba'eta heta orekuai — he'i.

¹⁰ Ha'e vy ojerure ha'e va'e yvy gui oipe'a e'ŷ aguā.

¹¹ Ha'e'i py heta ikuai poryko yvyty áry okaruaty py.

¹² Ha'e ramo nhe'ē vai kuery aipoe'i Jesus pe:

— Oremondouka 'rāgue poryko kuerya katy ha'e kuery re ju roī aguā — he'i.

¹³ Ha'e ramo Jesus omondouka. Ha'e gui nhe'ē vai kuery ojepe'a vy poryko re ju onhemonde. Dois mil poryko rānda'u ikuai. Ha'e gui poryko kuery onhemondyipa vy yvy'ā guy katy onha oje'oivy, ha'e yy py ho'apa vy oy'upa.

¹⁴ Poryko re opena va'e kuery onhamba jogueravy tetā katy, ha'e mba'ety rupi ikuai va'e kuery pe guive omombe'u aguā.

Mateus 8.34; Lucas 8.35-39

Ha'e ramo ha'e pygua kuery oupa oexa aguā oiko va'ekue.

¹⁵ Jesus oña py ha'e kuery ovaē vy oexa ava anha kuery onhemondeague va'e onhemonde ha'e hi'arandua oī porā ju ramo. Ha'e rami vy ndaekorāvei rei okuapy.

¹⁶ Ha'e nunga hexaare kuery omombe'upa ava anha onhemondea va'e re oiko va'ekue, ha'e poryko re guive.

¹⁷ Ha'e rami vy Jesus pe ojerure okuapy ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguā.

¹⁸ Ha'e ramo kanoã py Jesus oĩ ramo ava anha onhemondeague va'e ojerure hupive oo aguã.

¹⁹ Ha'e rami teĩ Jesus ndogueraai. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ndero katy, ha'e neretarã kuery pe emombe'u Senhor nemboaxya rupi ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.

²⁰ Ha'e ramo oo vy Decápolis tetã rupi omboypy omombe'u aguã ixupe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

Mateus 9.18,19; Lucas 8.40-42

²¹ Yy rovaigua re kanoã py Jesus oo ju ramo heta ete oje'oi avi ye'ẽ rembe re oña katy.

²² Ovaẽ avi peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua ruvixa. Ha'e va'e ma oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde.

²³ Ha'e vy ojerure ete:

— Xerajy'i omano rai'i ma oupy. Eju ke hexe epoko, okuera vy oikove nho aguã — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Jesus oo hexeve.

Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48

Heta va'e kuery omboty rei oje'oivy hupive.

²⁵ Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etõ re ma gueko re riae oiko va'e.

²⁶ Poropoanoa kuery opa marã oguereko va'ekue, ha'e kuery pe kunha va'e mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi ma ome'ẽ teĩ ndokuerai. Ha'e rami 'rãgue py nda'eveive tema ov.

²⁷ Jesus mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã kunha va'e oendu vy hakykue gui ou. Heta va'e mbyte gui opoko ijao re,

²⁸ mba'eta aipoe'i vy: "Ijao re rive apoko teĩ akuera 'rã" he'i.

²⁹ Ha'e ramove imba'eaxy optyu'u vyvoi, guete re oendu ombo'eaxy gui okuera ma ra'ea.

³⁰ Ha'e gui Jesus oikuua vyvoi ixugui ipo'akaa oẽ rã. Ha'e vy heta mbyte pyve ojere vy oporandu:

— Mava'e tu xere opoko?

³¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ombovai:

— Mba'e re tu teta nemboty rei va'eri "Mava'e tu xere opoko?" 're?

³² Ha'e gui Jesus oyvýry rupi oma'ẽ ho'amy, mava'e pa hexe opoko va'ekue oexa aguã.

³³ Ha'e ramo kunha va'e ma okueraague oikuua vy okyje va'eri oryryipa reve ou. Henonde guenapy'ã re oĩ vy omombe'u oiko va'ekue.

³⁴ Ha'e ramo aipoe'i:

— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke, tanemba'eaxyve eme.

Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56

³⁵ Jesus ijayvu teri ho'amy reve amongue ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy tuu pe aipoe'i okuapy:

— Nderajy omano ma. Mba'erā tu remoangeko teri porombo'ea?

³⁶ Ha'e rā Jesus ma ha'e nunga ayvu re nopenai. Ha'e vy onhembo'eaty pygua ruvixa pe aipoe'i:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema — he'i.

³⁷ Avave rei ndogueraai ngupive, Pedro, Tiago ha'e tyvy João e'ŷ vy.

³⁸ Onhembo'eaty pygua ruvixa ro py Jesus ovaẽ vy oendu opa marā onhendu va'e, ojae'o ha'e haxē-axē va'e guive.

³⁹ Ha'e oike vy aipoe'i:

— Mba'e re tu opa marā penhendu pejae'o vy? Kunha'i nomanoi, oke rima — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo ojojai rei okuapy. Ha'e gui omoẽ ukapa ma rire kunha'i va'e ituia py ogueroike tuu, ixy ha'e ngupive ogueraa va'ekue.

⁴¹ Ipo re ojopy vy aipoe'i:

— Talitá cumi — he'i, "Kunha'i, evy ke", he'ia.

⁴² Ha'e ramove kunha'i va'e opu'ã vy oguata. Doze ma'etŷ ma oguereko. Ha'e ramo onhemondyi pavē.

⁴³ Ha'e rā Jesus aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ŷ aguā. Ha'e gui omongaru uka kunha'i va'e.

6

Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30

¹ Ha'e gui Jesus guekoa katy oo guemimbo'e kuery reve.

² Sábado ovaẽ ramo nhombo'e onhembo'eaty py.

Nhombo'e rā heta oendu vy onhemondyipa, ha'e vy aipoe'i:

— Magui nda'u ha'e rami oikuua? Mba'exa tu ha'e ramigua 'arandu ixupe ome'ëa? Mba'exa nda'u mba'emo porā ojapo opo py?

³ Peva'e e'ŷ ri nda'u oo apoa, ha'e Maria memby, Tiago ryke'y, José, Judas ha'e Simão ryke'y? Ha'e apy nhanembyte rupi e'ŷ teve ikuai heindy kuery? — he'i okuapy. Ha'e vy ndojou porāi.*

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porā va'erā — he'i.

⁵ Ha'e rami rā ha'e py nda'evei mba'eve ojapo aguā opo'akaa rupi. Mbovy'i re opo omoï vy omonguera mba'eaxy gui.

⁶ Ha'e kuery ndojeroviaia oexa vy onhemondyi. Ha'e rami vy tekua ha'e katy rai-rai'i oĩ va'e rupi oo nhombo'e aguā.

Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6

⁷ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ë vai re. Ha'e vy mokō-mokoï omondouka.

⁸ Ha'e kuery pe aipoe'i:

* **6:3** João 1.11

— Mba'eve peraa eme tape rupi peguataa rupi, peteī popoka e'ŷ vy, neī mbojape, voko, neī peráta nda'evei.

⁹ Pendepy regua pemoī aguā ha'eve teī peraa eme mokoī kamixa.

¹⁰ Ha'e gui peteī oo py pevaēa py ae 'rā pepyta ha'e va'e tekoa gui peove peve.

¹¹ Ha'e rā tekoa py napenemovaēai ha'e pendeayvua noendu potaai ramo pejep'e 'rā ha'e gui. Ha'e pendepy regua gui peity-ity 'rā yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguā peja peovya — he'i.*

¹² Ha'e gui ma hemimbo'e kuery oje'oi vy heta va'e kuery pe omombe'u ojeko rerova aguā.

¹³ Oipe'a reta anha kuery, ha'e heta avi imba'eaxy va'e omonguera azeite oikyty reve.

Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9

¹⁴ Jesus re opa rupi ima'endu'aa ramo huvixave Herodes avi oendu. Ha'e va'e pe amongue aipoe'i avi:

— João Batista rima omanoague gui onhemboete ju. Ha'e vy 'rāe mba'emo ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹⁵ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Elias rima — he'i.

Ha'e gui amboae ju aipoe'i:

— Peteī profeta oiko, yma oiko va'ekue ramigua rima — he'i.

¹⁶ Ha'e rā Herodes ma ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— João akā xee ae ajaya uka va'ekue ri nhi'ā onhemboete ju — he'i.

¹⁷ Mba'eta Herodes ae João ojopy vy nhuā py ojokua uka va'ekue guyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa, hexe omenda rire.

¹⁸ Mba'eta ixupe João “Nda'evei nderyvy ra'yxy rerekoy aguā” he'i ramo.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Herodiasndoayvui vy ojukaxe teī nda'evei,

²⁰ mba'eta João pe Herodes “Heko porā ha'e iky'a e'ŷ va'e” he'i vy okyje. Ha'e rami vy opena porā. Ijayvua oendu vy ndoikuuai rei teī ojapyxaka porā.

²¹ Peteī ára ta'yxy oipotaa rami oiko. Herodes ituiague ára py ngaru ojapo guembiguai kuery yvatekueve reve, xondaro ruvixa ha'e Galiléia pygua huvixa kuery pe guive.

²² Ha'e kuery ikuaria py Herodias memby oike vy ojeroky ramo Herodes ha'e oenoī uka va'ekue oexa vy ojou porā okuapy. Ha'e ramo kunhataī pe huvixa aipoe'i:

— Ejerure reipota va'e re, xee ame'ē 'rā.

²³ Oura guive:

— Mba'emo areko va'e mbyte rupi peve rejerure teī ame'ē 'rā — he'i.

* **6:11** Atos 13.50,51; 18.6

²⁴ Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oxy pe ranhe oporandu:

— Mba'e nunga re tu tajerure?

Ixy ombovai:

— João Batista akāgue re — he'i.

²⁵ Ha'e ramove huvixa oĩa py ju ou pojava vy aipoe'i:

— Aipota aŷ'i ma voi xevy reme'ẽ João Batista akāgue peteĩ hy'a py — he'i.

²⁶ Ha'e ramo huvixa iporiau vaipa, teĩ mesa py hexeve ikuai va'e oendua py oura rire nda'evei ndojapoi aguã.

²⁷ Ha'e rami vy ijukaarã omondouka vy ijayvu João akāgue ogueru aguã. Ha'e ramo nhuã py oo vy ojaya inhakã,

²⁸ ha'e peteĩ hy'a py ogueru. Kunhataĩ pe ome'ẽ rã oxy pe ju ogueraa.

²⁹ João remimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã huparã ojapo pyre py.

Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

³⁰ Ha'e gui Jesus oĩa py apóstolo kuery ojevypa ju vy ixupe omombe'u ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi.

³¹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaje'oi nhande kuery ae'i japytu'u ranhe peteĩ henda tekao e'ŷa py — he'i, mba'eta heta oo ha'e ou va'e gui ha'e kuery okaru aguã ma voi nda'evei.

³² Ha'e rami vy ha'e kuery ae'i kanoã py oje'oi tekao e'ŷa katy.

³³ Ha'e kuery oje'oi rã heta oexa. Oexa kuaa vy tetã ikuai va'e ha'e javi gui onha jogueravy ha'e katy. Yvy rupi oo vy ha'e kuery ranhe ovaẽmba.

³⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vyve heta ikuai va'e oexa. Ha'e vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ŷ va'e rami ikuai. Ha'e vy opa mba'e re ombo'e oiny.

³⁵ Ka'aru'i jave Jesus-a py hemimbo'e kuery ou vy aipoe'i:

— Apy ma tekao e'ŷa py nhandekuai, ka'aru ete ma guive.

³⁶ Emondoukapa ha'vy imba'ety ha'e kii rai'i tekao ikuai va'e rupi, ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:

— Ore kuery pa toroo duzentos ára repy re torojogua mbojape ha'e kuery ho'u aguã? — he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Mbovy mbojape ha'vy perek? Tapeo pexa.

Ha'e kuery oikuaa vy ombovai:

— Peteĩ nhiruĩ mbojape roguereko, mokoĩ pira'i guive — he'i.

³⁹ Ha'e ramo nhuã hovy reia oĩ va'e py Jesus omboguapy ukapa peteĩ henda-enda py.

40 Ha'ekue rami omboja'o peteĩ-teĩ henda py cem, ha'e rã amboae py ma cinqüenta ikuai aguã rami.

41 Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruïve mbojape ha'e mokoïve pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe ombojoja aguã, mokoïve pira'i guive omboja'o heta va'e kuery pe.

42 Ha'e javive okaru ma vy hevyatãmba.

43 Ha'e gui doze varai ju omono'õ mbojape ra'ykue ha'e pira rembyrekue.

44 Mbojape re avakue okaru va'ekue ma cinco mil.

Mateus 14.22-33; João 6.16-21

45 Ha'e rire'ive Jesus omondouka guemimbo'e kuery kanoã py ha'e kuery ranhe oaxa aguã yupã rovaigua re Betsaida katy, heta va'e kuery ha'e omondoukapa peve.

46 Omondoukapa ma vy yvity áry oẽ ový onhembo'e aguã.

47 Pytû'i jave yy mbyte rupi kanoã oo oiny jave Jesus ma yvity áry ha'e ae'i oĩ.

48 Hemimbo'e kuery renonde katy gui yvitu oipeju ramo ndopykui porãvei rã Jesus oexa. Ha'e gui ko'ẽ rai jave mae ha'e kuerya katy oo. Yy áry rupi oguata ouvy, ha'e kuery renonde oaxa ta merami.

49 Yy áry rupi oguata ouvy rã ha'e kuery oexa vy "Ãgue po" he'i vy ojapukai okuapy.

50 MBA'eta ha'e kuery Jesus oexa vy ndaekorãveipa.

Ha'e ramo ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

— Pendepy'a guaxu ke, xee rima. Pekyje eme — he'i.

51 Ha'e vy ha'e kuery reve kanoã py oĩ ramove yvitu opytu'u. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy,

52 mba'eta inhakã ratã vy ndoikuaai teri neĩ opo'akaa rupi mbojape omboetaveague.

Mateus 14.34-36

53 Yy rovaigua re oaxa vy Genesaré yvy re ovaẽ. Ha'e py ma kanoã omboja.

54 Kanoã gui ha'e kuery oẽmba ramove heta va'e kuery oexa kuua okuapy Jesus.

55 Ha'e rami vy tekao ikuai va'e ha'e javi rupi onha-onha vy ogueru imba'eaxy va'e kuery. Hupa reve ogueru Jesus oĩa oendua katy.

56 Ha'e gui ma tekao py Jesus ovaẽa py rei, tetã e'ŷ vy imba'ety va'e kuerya py, e'ŷ vy tetã mbyte py mba'e ovaẽ rã oguerua 'rã imba'eaxy va'e kuery. Ovaẽ aguã py omoĩ vy ixupe ojerure iiao apy'i re ri jepe opoko aguã. Ha'e ramo opoko va'e ha'e javi okuera.

¹ Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue.

² Ha'e vy oexa rā hemimbo'e kuery regua ojepoei e'ŷ re okaru.

³ (Ha'e rā fariseu ha'e judeu kuery ha'e javi ma ymagua kuery nhombo'eague rami vy ojepoei ma vy mae 'rā okaru.

⁴ Tetā mbyte gui ovaẽ vy voi onhemoakŷ ranhe 'rā okaru aguã. Ha'e rami vy hekorā oeja pyre heta oguereko mba'emo ojoi aguã: karo, yryru, oja overa va'e guigua, [ha'e tupu guivel].)

⁵ Ha'e nunga rupi fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oporandu Jesus pe:

— Mba'e re tu neremimbo'e kuery ma ymagua kuery nhombo'eague rami nda'ikuai? Mba'eta ojepoei e'ŷ re okaru.

⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Pendeko porā merami rive va'e, peẽ kuery reko re profeta Isaías ha'evea rami ijayvu raka'e. Ha'e vy ombopara imoiny: "Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rā ipy'a ma mombyry xegui.

⁷ Avakue ojapo uka va'e re nhombo'e vy xembojerovia merami rive", he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy peẽ kuery Nhanderuete ojapo uka va'ekue ndapejapoi pekuapy, avakue ojapo uka va'e rive pejapoxeve vy — he'i.

⁹ Aipoe'ive ju:

— Peẽ kuery opa marā pemboyke Nhanderuete ojapo uka va'ekue, pende ae reko rami rive pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta Moisés aipoe'i: "Remboete 'rā nderu ha'e ndexy. Ha'e rā nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'e pejuka 'rā", he'i va'ekue.*

¹¹ Ha'e rā peẽ ma aipopeje: "Nguu e'ŷ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rā: 'Mba'emo pêvy peguarā areko va'ekue ma Nhan-deruete pe ju amboaxa', he'i teĩ ha'eve", peje.

¹² Ha'e rami vy tuu ha'e ixy naapeipytyvõ ukai.

¹³ Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, penderekro rami rive penhomongo vy. Peẽ kuery ha'e rami anho pen-hombo'e. Oĩ retave ju ha'e va'e ramigua pejapo va'e — he'i.

¹⁴ Teĩgue ju heta va'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Pejapyxaka pavẽ peikuaa aguã.

¹⁵ Avakue ryepy py mba'emo oike va'e'ŷ omboeko ky'a. Avakue gui oẽ va'e anho 'rā omboeko ky'a.

¹⁶ [Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu] — he'i.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery oeja vy oike opy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy ojerure mba'emo re ombojojaague omombe'u porâve aguã re.

* **7:7** Isaías 29.13 * **7:10** Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16

18 Ha'e ramo ombovai:

— Peē voi teve napendu kuaai, ha'e ndapeikuaai? Avakue ryepy py oike va'e'ŷ 'rā omboeko ky'a,

19 mba'eta ndoikei 'rā ikuraxō re. Hye rupi oaxa vy oẽ ju 'rā hete gui — he'i. Ha'e rami vy tembi'u ma guive rā nanhanemboeko ky'ai 'rāa re ijayvu.

20 Aipoe'i avi:

— Mba'emo avakue gui oẽ va'e anho 'rā omboeko ky'a.

21 Avakue py'a gui ae 'rā oẽ imboeko ky'aarā: opa marā rei oikoxea, imondaxeа, jojukaxeа, itavy reixeа,

22 nhomba'e re hakāte'ŷa, ojapo vaixea, nhombotavypaxea, ndojejokoia, joapo vaixea, ijayvu vaixea, onhemboyvate reixeа ha'e na'inhakā porāveia rupi oikoa.

23 Ikuraxō gui ha'e va'e nunga oẽ va'e anho 'rā imboeko ky'aarā oĩ.

Mateus 15.21-28

24 Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Tiro [ha'e Sidom] yvy katy. Peteĩ oo py ovaẽ vy oĩa ndoikuaa ukaxeи avave rei pe teĩ nda'evei onhemi aguã.

25 Mba'eta peteĩ kunha ou imemby re nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Jesus re ima'endu'aa rā oendu vy ou, ha'e vy guenapy'ã re oĩ ipy yvýry.

26 Ha'e va'e kunha ma Siro-fenícia pygua, ha'e grego ayvu py ijayvu va'eri ojerure oiny imemby gui anha oipe'a aguã.

27 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ta'y kuery ranhe tokarupa. Nda'evei mbojape jajopy aguã ta'y kuery po gui, jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã.*

28 Kunha va'e ombovai:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ mesa guýry ho'u 'rā kyrĩ va'e rembi'u kure — he'i.

29 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Po rami ri rembovai rire tereo ju. Nememby gui anha ojep'e'a ma — he'i.

30 Ha'e ramo ngoo py ovaẽ vy ojou kunha'i va'e tupi rupi itui porã rã, ixugui anha ojep'e'a ma ra'e.

Noendui ha'e nda'ijayvui va'e omongueraague

31 Tiro yvy gui ojep'e'a vy oaxa ov y Sidom rupi. Galiléia yupa peve oo Decápolis yvy rupi.

32 Ha'e ramo oĩa py peteĩ oguerua noendui ha'e nda'ijayvui va'e. Ha'e vy ojerure hexe opoko aguã.*

33 Ha'e ramo heta va'e mbyte gui Jesus ogueraa ranhe mombyry'i ha'e ae'ia py. Ha'e vy ijapyxa py opo'ẽ, inhapekũ re opoko guive guendyry reve.

* **7:27** Judeu e'ŷ va'e kuery pe judeu kuery "Jagua kuery" he'i. Ha'e rami Jesus ijayvu ojerovia ete paa oexaxe vy. * **7:32** Mateus 15.29-31

³⁴ Yva re oma'ẽ vy ipytuẽ atã. Ha'e vy aipoe'i:

— Efatá — he'i, “Ejepe'a ke” he'ia.

³⁵ Ha'e ramo oendu xapy'a, na'inhapekũ ratãvei vyvoi guive. Ha'e vy ijayvu porã.

³⁶ Ha'e gui ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ŷ aguã. Ha'e rami teĩ omongetavea ramive ma omombe'uve tema oje'oivy.

³⁷ Mba'eta onhemondyipa vy aipoe'i okuapy:

— Ha'evea rami meme ojapo. Mba'eta ojapo nda'ijayvui va'ekue ijayvu, ha'e noendui va'ekue oendu ju aguã rami.

8

Mateus 15.32-39

¹ Ha'e jave heta va'e kuery ono'õa py teĩgue ju ndoguerekoi ho'u va'erã. Ha'e ramo Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

² — Xee amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekovei ho'u va'erã.

³ Okaru e'ŷ re hoo katy amondouka ramo ho'apa 'rã tape rupi, mombyry gui ou rire — he'i.

⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Apy tekao e'ŷa py magui 'rã tu jajou mbojape kova'e kuery peguarã?

⁵ Jesus oporandu:

— Mbovy tu mbojape perekó?

Ha'e kuery ombovai:

— Sete — he'i.

⁶ Ha'e gui Jesus aipoe'i heta va'e kuery oguapy aguã yvy py, ha'e vy ojopy sete-ve mbojape. Nhanderuete oguerovy'a vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ heta va'e kuery pe ju omboja'o-ja'o aguã.

⁷ Oguereko avi amongue pira'i. Ha'e gui oguerovy'a vy aipoe'i ha'e va'e voi ombojoja aguã.

⁸ Ha'e kuery okaru ma vy hevyatãmba. Ho'u va'ekue rem-byre ma sete ajaka py omboyu.

⁹ Quatro mil avakue rãnda'u ikuai. Ha'e gui mae ma Jesus omondoukapa.

¹⁰ Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery reve kanoã py oĩ vy Dalmunuta yvy katy ju oje'oi.

Mateus 16.1-4

¹¹ Jesus oĩa py fariseu kuery jogueru vy hexeve ijayvu ete okuapy. Ha'e rami vy oeko a'ã vy ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹² Ha'e ramo Jesus opy'apy guive ipytuẽ atã vy aipoe'i:

— Mba'e re tu peẽ kuery pejerure yva guigua hexa pyrã re? Anhetẽ aipoa'e pãvy: Aÿgua kuery pe ndojapoai 'rã peteїve — he'i.

¹³ Ha'e gui ojope'a vy oĩ ju kanoã py, ha'e yy rovaigua re oo.

Mateus 16.5-12

¹⁴ Hupive hemimbo'e kuery oo vy hexarai mbojape ogueraa aguã. Peteї'i mbojape anho oguereko kanoã py.

¹⁵ Jesus aipoe'i:

— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu kuery ha'e Herodes regua trigo mbovua gui — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i jomeme:

— Po rami ijayvu mbojape ndoroguerui rã — he'i.

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oikuua vy oporandu:

— Mba'e re tu pendeayvu mbojape ndaperekia re? Pe-neakã ratã vy napendu kuaai, neї ndapeikuaai teri teve?

¹⁸ Penderexa oĩ va'eri ndapexai teve, pendeapyxa voi oĩ va'eri napendui teve? Napanema'endu'ai teve

¹⁹ cinco mil pe peteї nhiruĩ mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy varai renyã tu ha'ykue pemono'õ raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Doze — he'i okuapy.

²⁰ — Ha'vy quattro mil pe sete mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy ajaka renyã tu ha'ykue pemono'õ?

Ha'e kuery

— Sete — he'i okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndapeikuaai teri teve?

Betsaida py ára revegua e'ÿ omongueraague

²² Ha'e gui ma Betsaida py ovaẽ. Ha'e ramo ixupe peteї ára revegua e'ÿ herua vy ojerurea opoko aguã re.

²³ Ha'e ramo ára revegua e'ÿ po re Jesus ojopy vy oguerojepe'a tekaoa gui. Ha'e gui hexa re oikyty guendyry, ha'e hexe opoko vy oporandu:

— Rexa ma pa mba'emo?

²⁴ Ha'e rã oma'ẽ vy ombovai:

— Aexa avakue va'eri yvyra merami oguata rã — he'i.

²⁵ Ha'e ramo opoko ju. Ha'e ramo okuera vy opa mba'e oexa porã.

²⁶ Ha'e vy Jesus aipoe'i imondovy:

— Tereo ke ndero py tekaoa py revaẽ e'ÿ re.

Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21

²⁷ Ha'e rire Jesus guemimbo'e kuery ogueraa Cesaréia de Filipe regua tekaoa ikuai va'e katy. Tape rupi ooa rupi opo-randu ha'e kuery pe:

— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuua?

28 Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Ha'e rã amboae kuery ma "Elias" he'i. Ha'e rã amboae kuery ju ma "Peteĩ profeta" he'i 'rã ndevy — he'i okuapy.

29 Ha'e ramo oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peẽ peikuua?

Pedro ombovai:

— Ndee ma Cristo — he'i.

30 Ha'e ramo Jesus aipoe'i avave rei pe nomombe'ui ranhe aguã.

Mateus 16.21-23; Lucas 9.22

31 Ha'e gui omboypy po rami ombo'e aguã:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue oiko axy 'rãe opa mba'e py. Hexe opu'ã rei 'rã nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ojukaa 'rã. Ha'e rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

32 Ha'e rami Jesus ijayvu vy onhemombe'u porã. Ha'e ramo Pedro ha'e ae'ia py oenoĩ vy ndojou porãia rami ijayvu.

33 Ha'e ramo Jesus ojere vy guemimbo'e kuery ikuiaia katy ju oma'ẽ. Ha'e vy Pedro pe ijayvu vy aipoe'i:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui, mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua ndereikuuai, avakue guigua anho.

Mateus 16.24-28; Lucas 9.23-27

34 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery oenoĩmba, heta va'e kuery guive. Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeupagua kuruxu, ha'e gui tou xerakykue.

35 Mba'eta no manoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

36 Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy?

37 Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekivia?

38 Mba'eta aÿgua kuery itavy rei ha'e ojejavypa rei va'e mbyte amongue ikuai vy xereroxí 'rã, ha'e xeayvua guive. Ha'e rami rire ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxí 'rã Nguu rexakã rupi ou vy, anjo iky'a e'ÿ va'e kuery reve.

9

¹Aipoe'ive ju:

— Anhetẽ aipoa'e pêvy: Apy peẽ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ÿ ja, opo'akaa oexa uka jave.

Mateus 17.1-8; Lucas 9.28-36

* **8:35** João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

² Mboapy meme araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i. Peteĩ yvyt yvate va'e áry oo. Ha'e py ma guexakā py ojekuaa ha'e kuery renonde.

³ Ijaõ voi hexakāmba ha'e xiimbā rei. Ao joia jipoí ha'e rami ojoi kuua va'e.

⁴ Hexeve ojekuaa avi ho'amy Elias ha'e Moisés. Ha'e vy ijayvu okuapy Jesus reve.

⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaïve aguã. Ha'e rami vy rojapo 'rā mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i.

⁶ Oikuaa vy e'ŷ ijayvu, mba'eta ha'e kuery onhemondyipa.

⁷ Ha'e ramove peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Ha'e va'e mbyte gui peteĩ ayvu onhendu:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae

— he'i va'e.*

⁸ Ha'e ramo ha'e kuery oyvýry rupi oma'ẽmba teĩ peteĩve ndoexavei hexeve. Oexa va'e Jesus anho.

Mateus 17.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy jogueruvy rā Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ŷa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvuague ha'e kuery omoĩ porã. Ha'e rami avi jomeme oporandu okuapy omanoague gui onhemboete ju 'rāa oikuaaxe vy.

¹¹ Oporandu avi okuapy Jesus pe:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rāa re?

¹² Ombovai:

— Anhetê ae Elias ha'e ranhe ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rā. Ha'e rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue rekora re ipara oinya py, mba'exa tu oĩ oiko axy ha'e ombojaru reia 'rāa rami?

¹³ Xee aipoa'e pêvy: Elias ou ae ma teĩ hekorã re ipara oinya rami vy hexe ha'e kuery ojapo okuapy oipotaa rami ae.*

Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43

¹⁴ Hemimbo'e kuery mboae ikuaia py ovaẽ jogueruvy ramo heta avi ou ha'e py. Ha'e rā kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy ha'e kuery reve.

¹⁵ Heta va'e kuery Jesus oexa vy onhemondyipa okuapy. Ha'e vy onhamba jogueruvy oxarura aguã.

¹⁶ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e ha'e kuery reve?

¹⁷ Ha'e gui heta va'e mbyte gui peteĩ aipoe'i:

* **9:7** 2 Pedro 1.16-18

* **9:13** Elias re ijayvu João Batista re ijayvu vy. Mateus 17.11-13

— Porombo'ea, ndea py aru xera'y nhe'ẽ vai nomboayvui rã.
 18 Mba'eta oikoa rupi oity xapy'a jepi 'rã. Ijuru ryjui ha'e
 haï jekyty, inhangai ma ovv. Ajerure teñ neremimbo'e kuery
 oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ŷ va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve?
 Raka'e peve 'rã tu rogueropo'aka? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ogueru. Ha'e gui ava'i Jesus oexa ramove nhe'ẽ
 ombovava ratã vyvoi. Ha'e vy yvy rupi ho'a vy oyere-jere
 oupy, ijuru ryjuipa guive.

²¹ Jesus oporandu kyrĩ va'e ru pe:

— Araka'e ma tu guĩ nunga oiko hexe?

Tuu ombovai:

— Kyrĩ'i guive.

²² Mbovykue rei e'ŷ ma tata py ha'e yy py oity ojukaxe vy.
 Ndevy pe ha'eve ri rã oremboaxy 'rãgue, oreptytvõ.

²³ Jesus ombovai:

— “Ha'eve ri rã” 're va'e ty'y? Opa mba'e ndaxyi ojerovia va'e
 pe — he'i.

²⁴ Ha'e ramo kyrĩ va'e ru [hexay reve] ojapukai:

— Xee ajerovia. Xepytyvõ avi ajeroviave aguã — he'i.

²⁵ Heta va'e kuery oupa rã Jesus oexa vy ijayvu atã nhe'ẽ vai
 pe:

— Nhe'ẽ nanhomboayvui ha'e nanhomboapyxai va'e,
 ejep'e a ke kyrĩ va'e gui, ejuve eme hexe — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai ojapukai reve ombovava ratã vy
 ojep'e a, oeja ovv he'õgue rami. Pavõ rei “Omano” he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rã Jesus ma ipo re ojopy vy ombovy ramo opu'ã
 ho'amy.

²⁸ Ha'e gui ma opy oike ma ramo hemimbo'e kuery opo-
 randu ha'e kuery ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁹ Ombovai:

— Ha'e va'e nunga ma nhahembo'e [ha'e jakaru e'ŷ re
 nhandekuai] vy 'rãe jaipe'a.

Mateus 17.22,23; Lucas 9.43b-45

³⁰ Ha'e kuery oje'oi vy oaxa Galiléia rupi. Jesus ndoipotai
 avave rei oikuua oña,

³¹ mba'eta guemimbo'e kuery ombo'e vy aipoe'ia rami:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py, ha'e
 rã ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete
 ju 'rã omanoague gui — he'i.

³² Ha'e rã ha'e kuery ndoikuaai teñ nda'ipy'a guaxui vy nopo-
 randui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48

³³ Ha'e gui Cafarnaum katy ju ha'e kuery oje'oi. Opy Jesus oike vy oporandu guemimbo'e kuery pe:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e tape rupi?

³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery okyrirī okuapy, mba'eta mava'e pa joegui yvateve 'rāa re tape rupi ijayvu rire.

³⁵ Ha'e ramo oguapy oiny vy oenoī doze-ve guemimbo'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e ranhexe va'e ma opyta 'rā takykue pavē rembiguairā — he'i.

³⁶ Ha'e gui peteī kyrī va'e ogueru vy omopu'ā heno'amy ha'e kuery mbyte. Oikuavā vy aipoe'i ha'e kuery pe:

³⁷ — Amongue xerery rupi peteī kyrī va'e kova'e ramigua omovaē vy xee avi xemovaē. Ha'e xemovaē va'e ma xee anho e'ŷ xemovaē, xembouare avi omovaē.

Lucas 9.49,50

³⁸ Ha'e gui João aipoe'i:

— Orembo'ea, roexa kuri peteī ava ndererry rupi anha oipe'a rā, nhanderupive e'ŷ oiko va'e. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, nhanderupiveguia e'ŷ ramo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguā, mba'eta xerery rupi tembiapo porā ojapo va'e nda'ijayvu vai 'rā xere.

⁴⁰ Mba'eta nhanderovaigua e'ŷ va'e ma nhanderupiveguia ae.

⁴¹ Anhetē aipoa'e pēvy: Cristo pegua peiko ramo xerery rupi amongue peteī karo yy ri jepe pendevy ome'ē rire ndojopy e'ŷi 'rā ojapoague repy.

Mateus 18.6-9; Lucas 17.1,2

⁴² — Ha'e rā kova'e kyrīgue va'e regua ojeroviaa gui amongue oity 'rāgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ē mbyte py omomboa va'e rire.

⁴³ Xapy'a rei rā ndepo ri ndererojejavu ramo ejaya, mba'eta ha'eveve ndepo rovaikue'i reve reikove aguā py reike aguā, ndepo jovaive reve tata ogue e'ŷ va'e py reo 'rāgue py.

⁴⁴ [Mba'eta ha'e py ma yxo noomanovei ma 'rā, neī tata voi ndoguevei ma 'rā.]

⁴⁵ Ha'e rami e'ŷ vy ndepy ri ndererojejavu ramo ejaya. Mba'eta ha'eveve ndepy rovaikue'i reve reikove aguā py reike aguā, ndepy jovaive reve tata ogue e'ŷ va'e py nemomboa 'rāgue py.

⁴⁶ [Ha'e py ma noomanovei ma 'rā yxo, neī tata voi ndoguevei ma 'rā.]

⁴⁷ Xapy'a rei nderexa ri ndererojejavu ramo enoē. Mba'eta ha'eveve Nhanderuete po'akaa py peteī'i nderexa reve reike aguā, mokoīve nderexa reve tata ogue e'ŷ va'e py nemomboa 'rāgue py.

48 Ha'e py ma nomanovei ma 'rā yxo, neī tata voi ndoguevei ma 'rā.*

Mateus 5.13; Lucas 14.34,35

49 — Mba'eta peteī-teī tata rupi peaxa vy omoe'ē mbyre 'rā pendekuai.

50 Juky ma iporā vaipa. Ha'e rā xapy'a rei nae'ēvei rire mba'exa 'rā tu he'ē ju? Peē kuery voi pendejee ae perekō 'rāgue juky, jomeme pendekuai porā aguā.

10

Mateus 19.1,2

1 Jesus opu'ā vy oo ha'e gui Judéia rupi Jordāo yakā rovaigua re. Teīgue ju oīa py heta va'e kuery ono'ō okuapy. Ha'e ramo ojapoaty rami vy ombo'e ju.

Mateus 19.3-9; Lucas 16.18

2 Ha'e jave py fariseu kuery regua onhemboja jogueruvy vy oeko a'ā. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Ha'eve ri nda'u ime kuery opoi aguā gua'yxy gui?

3 Ha'e ramo ha'e ju oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu Moisés ojapo uka pendevy?

4 Ha'e kuery ombovai:

— Moisés ojapo uka raka'e kuaxia omendaague regua ombovai aguā, ha'e gui ma opoi aguā — he'i.

5 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peneakā ratā ramo ha'e rami oeja ipara va'e pejapo aguā.

6 Ha'e rā yvy itui ypy'i guive ma Nhanderuete omoingo ava ha'e kunha.*

7 Ha'e nunga rupi ava oeja 'rā nguu ha'e oxy, [gua'yxy reve onhemoirū aguā].*

8 Ha'e gui gua'yxy reve mokoī 'rāgue py peteī'i to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoī ve'ŷ ikuai, peteī'i to'o ma.

9 Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirū rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

10 Opy ikuai jave ixupe hemimbo'e kuery oporandu ju ha'e nunga re.

11 Ha'e ramo aipoe'i:

— Gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy gua'yxy ae pe.

12 Ha'e rami ae ome gui kunha va'e opoi vy amboae re omenda va'e voi itavy avi.

Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17

13 Ha'e gui oīa py oguerua kyrīgue ha'e kuery re opo omoī aguā. Ha'e rā hemimbo'e kuery ma herua kuery pe ijayvu ete.

14 Jesus ha'e nunga oexa vy ndojou porāi. Ha'e vy aipoe'i:

* 9:48 Isaías 66.24 * 10:6 Gênesis 1.27 * 10:7 Gênesis 2.24 * 10:9 1 Coríntios 7.10-16

— Tove tou kyrīgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarā ae Nhanderuete po'akaa.

¹⁵ Anhetē aipoa'e pēvy: Amongue kyrīgue rami e'ŷ Nhanderuete po'akaa nomovaẽxei vy ndoikei 'rāe ha'e py — he'i.

¹⁶ Ha'e gui kyrīgue oikuavā vy ha'e kuery re opo omoĩ ogueroayyu porā reve.

Mateus 19.16-22; Lucas 18.18-23

¹⁷ Ha'e gui tape rupi Jesus oo ju ma oiny rā onha ouvy peteĩ ava ovaexī aguā. Guenapy'ā re oĩ vy oporandu:

— Porombo'ea nderekō porā va'e, mba'e nda'u ajapo 'rā tekove marā e'ŷ aupity aguā?

¹⁸ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu "Nderekō porā va'e", 're xevy? Avave rei ndaeko porāi peteĩ'i e'ŷ vy. Ha'e va'e ma Nhanderuete.

¹⁹ Reikuua ae ma ojapo uka va'ekue: Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme, ejokore eme, emboete nderu ha'e ndexy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Porombo'ea, ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrī guive.

²¹ Ha'e rā Jesus hexe oma'ẽ vy oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Tereo evendepa rerekō va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rāe rerekō ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvuague ava va'e ndojou porāi vy iporiau ovv, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e gui Jesus oyvýry oma'ẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguā — he'i.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rā hemimbo'e kuery oendu vy onhemondiyipa. Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Xera'y kuery, haxy ete mba'emo oguerekō va'e re rive ojerovia va'e oike aguā Nhanderuete po'akaa py.

²⁵ Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive camelo oaxa aguā juu nambi kua rupi — he'i.*

²⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondiyipave vy aipoe'i jomeme:

— Marā ramigua 'rā tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rā Nhanderuete pe ma any, mba'eta Nhanderuete pe mba'eve ndaxyi — he'i.

* **10:21** Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 * **10:25** 1 Timóteo 6.6-10

28 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguā.

29 Jesus ombovai ju:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Ha'e javi xekáuxa ha'e ayvu porā káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, oxy, nguu, gua'y e'ŷ vy ombo'ety,

30 ha'e kuery ma aŷ voi ojou retave 'rā: guyvyrā, gueindyrā, oxyrā, gua'yrā ha'e ombo'etyrā ojou 'rā oiko axy reve, ha'e gui yvy pyau re ju oupity 'rā tekove marā e'ŷ.

31 Ha'e rami avi tenonde pyguare heta optyta 'rā takykue py, ha'e rā takykue pyguare ma optyta 'rā tenonde py.

Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-33

32 Ha'e gui ma Jerusalém katy oguata oje'oivy. Jesus ma guemimbo'e kuery renonde oo oiny. Ha'e rā ha'e kuery ma onhemondyi ha'e okyje rei reve hakykue oje'oi. Ha'e gui ma ha'e kuery ae'i ikuai aguā py Jesus ogueraa doze guemimbo'e kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u porāve hexe oiko va'erā. Ha'e vy aipoe'i:

33 — Pendu ke. Aŷ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ojopy ukaa 'rā sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e kuery ojuka uka vy omboaxa 'rā amboae regua kuery pe.

34 Ha'e kuery ojavyky rei ha'e onyvõmba 'rā hexe, ha'e gui oinupāmba ma rire ojuka 'rā. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rā.

Mateus 20.20-28

35 Ha'e ramo Jesus re onhemboja Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ejapo orevy rojerure taa.

36 Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pēvy?

37 Ha'e kuery ombovai:

— Nerexakā reve rejuy oremoī 'rāgue peteī ndeaxu e'ŷa re, ha'e rā amboae mā ndeaxua re — he'i.

38 Jesus ombovai:

— Ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Peē nda'u pey'u 'rā ri karo xee ay'u aguā va'e gui? Penhemongarai uka 'rā ri xee anhemongarai ukaa rami?*

39 Ha'e kuery aipoe'i:

— Ha'eve.

Jesus aipoe'i ju:

— Pey'u 'rāe karo xee ay'u aguā gui, ha'e penhemongarai uka avi 'rā xee anhemongarai ukaa rami.

* **10:38** “Anhemongarai” ha'e “Karo gui ay'u” he'ia ma oiko axy aguā re ijayvu vy.

40 Ha'e rā xeaxu e'ŷa re ha'e xeaxua re oguapy va'erā ma xee e'ŷ 'rā aiporavo. Ha'e rami aguã ma oguereko katu pyre pe anho – he'i.*

41 Ha'e nunga hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy Tiago ha'e João re.

42 Ha'e ramo Jesus ojea py oenoimba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atā 'rā, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rā joe, peikuua rami

43 Ha'e rā pende kuery ma ha'e rami e'ŷ 'rā pendekuai. Ha'e rami 'rāgue py peē kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e ma penerembiguai rami toiko.

44 Peneranhexe va'e ma peiko 'rā pavē rembiguai.

45 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ŷ ou, ha'e rā tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43

46 Ha'e vy Jericó tetā py ranhe ovaē. Ha'e gui tetā gui guemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery reve oje'oi jave peteĩ ava ára revegua e'ŷ oguapy oiny tape yvýry. Timeu ra'y Bartimeu hery va'e mba'emo re ojerurea py oĩ.

47 Ha'e va'e ma Jesus Nazaré pygua va'e ou oinya oendu vy ojapukai reve aipoe'i:

— Davi ramymino Jesus, xemboaxy ke – he'i.

48 Ha'e ramo heta ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino, xemboaxy ke.

49 Ha'e ramo Jesus opyta vy aipoe'i:

— Penoĩ.

Ha'e ramo oenoĩá ára revegua e'ŷ. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu, epu'ã ke, mba'eta nerenoĩ.

50 Ha'e ramo capa omboi vy opo reve opu'ã ový Jesus-a katy.

51 Jesus oporandu:

— Mba'e tu reipota ajapo ndevy?

Ára revegua e'ŷ ombovai:

— Xee ma aeaxaxe – he'i.

52 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tereo, rejeroviaa ndereraa jepe ma.

Ha'e ramove ava va'e oexa ju vy Jesus rakykue oo tape rupi.

11

Mateus 21.1-17; Lucas 19.28-40; João 12.12-19

1 Jerusalém py ha'e kuery ovaẽ rai'i ma. Ha'e vy Oliveiras yvyty re Betfagé ha'e Betânia tekoa rupi oaxa vy Jesus omon-douka mokoĩ guemimbo'e.

* **10:40** Lucas 22.24-30; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

² Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo tenonde peva'e teko a oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vyve pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã va'e, hi'áry avave rei noñai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³ Xapy'a rei amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e rami rã aipopeje: "Senhor ma oipota, ha'e gui ogueru ruka voi ju 'rã apy", peje 'rã.

⁴ Ha'e ramo oje'oi vy tape py ojou mburika'i ixã va'e peteĩ kora rokẽ rexei. Ha'e vy ojora.

⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ijayvu:

— Mba'erã tu pejora mburika'i?

⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery ma Jesus aipoe'iague rami ombovai. Ha'e ramo ogueraa uka.

⁷ Ha'e gui mburika'i ogueru ma vy hi'áry omoõ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Tape rupi heta oipyo okuapy oao, ha'e rã amboae kuery ma jai rogue mba'ety yvýry gui ojaya va'ekue onhono.

⁹ Ha'e gui henonde ha'e hakykue oo va'e kuery ojapukai vy aipoe'i:

— Iporã ete! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re!*

¹⁰ Ima'endu'a porãmby toiko opo'akaa rupi ovaẽ ouvy va'e, nhaneramoõ Davi rami ipo'aka va'e. Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.

¹¹ Ha'e gui Jerusalém py ovaẽ ma vy templo py oike. Ha'e vy oma'ẽmba ma rire ka'aru ma ramo Betânia katy ju oo doze guemimbo'e kuery reve.

Mateus 21.18-22

¹² Ko'ẽ jevy Betânia gui oo vy inhembyayi.

¹³ Mombyry gui oexa peteĩ figo'y hogue va'e. Ha'e gui oo oexa aguã mba'emo ojou rivyvyyi gui. Ha'e rami teĩ yvyla hi'aña py ovaẽ vy mba'eve ndojoui hogue e'ŷ vy, mba'eta figo oikoa ára e'ŷ rã.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Aŷ gui ma to'uave eme nde'a — he'i. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oendu.*

Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48

¹⁵ Ha'e gui Jerusalém tetã py ovaẽ. Templo py oike vy omoẽmba mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oity peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda guive.

¹⁶ Templo rupi avave rei pe ndogueraa ukai mba'emo ryru.

¹⁷ Ha'e vy nhomongeta vy aipoe'i:

* **11:9** Salmo 118.25-26

* **11:14** Figo'y pe Jesus ijayvu vai oikuua uka aguã judeu kuery ndojeroviaia re Nhanderuete ombopaga taa (Lucas 13.5-9).

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrā oī” 'ea va'eri peē ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami – he'i.*

¹⁸ Ha'e nunga ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oendu. Ha'e vy oikuaa pota okuapy marā rami vy pa ojuka aguā. Ha'e rami teī okyje guive, mba'eta ombo'e rā heta va'e kuery ha'e javi ojou porā.

¹⁹ Ha'e gui ka'aru ma ramo Jesus ha'e hemimbo'e kuery oje'oi ju tetā gui.

Ojerovia va'e po'akaa re ijayvua

²⁰ Ha'e gui ko'ēgue aje'ive'i reve ha'e kuery ojevy jogueruvy vy oexa rā figo'y ipiru ma ra'e hapo ha'e javi.

²¹ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ema'ē. Figo'y ndeayvu vaiague nda ipiru ra'e – he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejerovia tema Nhanderuete re.

²³ Mba'eta anhetē aipoa'e pēvy: Amongue peva'e yvyty pe “Epu'ā ke, enhemombo ye'ē py”, he'i vy opy'a py oexa'ā rei 'rāgue py ijayvuague oiko 'rāa oguerovia ete ramo ha'ekue rami ae 'rā oiko ixupe.

²⁴ Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Penhembo'e vy pejerurea pejopy maa re pejerovia ramo ha'ekue rami ae 'rā oiko pēvy.

²⁵ Ha'e gui penhembo'e vy xapy'a rei amongue reve mba'emo perekō vy peperdoa ranhe, Penderu yva pygua pejejavyague avi operdoa aguā.

²⁶ [Ha'e rā ndapejoperdoai ramo Penderu yva pygua voi ndoperdoai 'rā pejejavyague.]*

Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8

²⁷ Ha'e gui Jerusalém katy ojevy ju jogueravy. Ha'e vy templo rupi oiko jave oña py ou sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuery.

²⁸ Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu rejapo ha'e nunga? Mava'e tu nembopo'aka guī rami rejapo aguā?

²⁹ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pēvy. Pemombe'u ke. Ha'e ramo xee voi amombe'u 'rā pēvy mba'e nunga po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

³⁰ João nhomongaraia pa yva guigua tyrā avakue guigua raka'e? Pembovai ke – he'i.

³¹ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rā: “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i 'rā nhandevy.

* **11:17** Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * **11:26** Tiago 1.6; Mateus 6.14,15

32 Ha'e rã "Avakue gui", ja'e aguã nda'evei avi – he'i okuapy, mba'eta ha'e kuery okyje heta va'e kuery gui, João anhetẽ profeta oikoa pavẽ oikuaa ramo.

33 Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

– Ore ma ndoroikuuai.

Ha'e ramo Jesus ju ombovai:

– Xee voi namombe'ui 'rã pěvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

12

Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19

1 Ha'e rire ha'e kuery pe Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy.

– Peteĩ ava onhoty uva. Ojapo ikora yvate va'erã, ojapo guive uva oumbiri atyrã ha'e torre, ha'e gui ma opena va'erã kuery po py omboaxa. Ha'e vy oo guekoa gui.

2 – Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupegua uva'a ome'ẽ okuapy aguã.

3 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojopy vy oinupãha'e ojavyky rei ma rire omondouka rive ju.

4 – Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba inhakã rupi, ojavyky rei.

5 – Amboae ju ombou. Ha'e va'e ma ojuka. Amboae kuery heta ombou avi. Ha'e kuery oinupãmba amongue, ha'e rã amboae kuery ma ojuka.

6 – Peteĩ'i ma oguereko teri, gua'y oayvuve va'e anho. Ha'e va'e ma ija ombou vy "Xera'y ramo omboete 'rã ko", he'i.

7 – Ha'e ramo ombo'eapo va'e kuery aipoe'i joupe-upé: "Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã", he'i okuapy.

8 Ha'e rami vy ojopy vy ojuka, ha'e gui uvaty gui omombo mombyry'i.

9 – Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã? Ha'e va'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e rã amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty.

10 Ha'vy peẽ ndaperoayvui teri teve po rami ipara va'e: "Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pygurarã.

11 Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e", he'iague?*

12 Ha'e rami rã ha'e kuery ojopyxe teĩ heta va'e kuery gui okyje, mba'eta ha'e kuery re ae ri ijayvua oikuaa. Ha'e rami vy ojope'apa jogueravy.

Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26

* 12:11 Salmo 118.22-23

¹³ Ha'e ramo Jesus oña py omboua fariseu regua ha'e Herodes-a katygua kuery, ayvu py ojopy aguã.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ovaẽmba vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore roikuua ndee anhetẽ va'ea, ha'e ndereikuua potai 'rã mava'e paa re, mba'eta nerema'ẽi avakue yvatea re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any? Ha'eve tyrã pa nda'evei nhame'ẽ aguã?

¹⁵ Jesus oikuua ha'e kuery ijayvu rivea. Ha'e vy ombovai:

— Mba'e re tu xerekó a'axe ri? Peru ha'vy peteĩ hatã'i va'e, taexa — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery ogueru ramo ha'e ju oporandu:

— Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu kova'e re oĩ?

Ha'e kuery ombovai:

— César mba'e rima.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhan-deruete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i. Ha'e ramo onhemondyipa ijayvua gui.

Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-38

¹⁸ Jesus oña py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

¹⁹ — Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: "Ta'y e'ŷ re tyke'y omano ramo tyvy ju 'rã omenda imeve'ŷ va'e re, omano va'ekue ra'yrã va'ekue oguereko aguã", he'i va'ekue.*

²⁰ Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ŷ re omano.

²¹ Ha'e ramo tyvy ju omenda imeve'ŷ va'e re teĩ ha'e va'e voi omano ta'y e'ŷ re. Ha'e gui mboapya ma ha'ekue rami ae ju.

²² Ha'e rami py sete-ve ndata'yi. Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

²³ Ha'e gui onhemboetepa jevya ára ha'e kuery onhemboete ju rã mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejavy, mba'eta ipara re oña neĩ Nhanderuete po'akaa peikuaa e'ŷ vy.

²⁵ Mba'eta omanoague gui onhemboete ju va'ekue ma nomendavei 'rã, neĩ nanhomomendavei 'rã. Anjo kuery yva pygua rami 'rã ikuai.

²⁶ Ha'e gui omano va'ekue onhemboetepa ju 'rãa re ndap-eroayvui teri teve Moisés ombopara va'ekue? Mba'eta yvyra

* **12:19** Deuteronômio 25.5

yky hendy va'e mbyte gui Nhanderuete aipoe'i ixupe: "Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko", he'i raka'e.*

²⁷ Ha'e ma omanogue Ruete e'ŷ oiko, ha'e rā oikove va'e Ruete. Ha'e nunga rupi pejavy vaipa.*

Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28

²⁸ Ou avi peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety. Ha'e va'e ma amboae kuery reve Jesus ijayvu ha'e ombovai porā rā oendu ma vy oporandu:

— Mba'e nunga ojapo uka pyre tu pavē gui yvateve va'e?

²⁹ Jesus ombovai:

— Yvateve va'e ma pova'e: "Israel kuery, pendu ke: Senhor Penderuete ma peteĩ'i.*

³⁰ Reayvu 'rā Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, ne'arandua ha'e nembaraetea ha'e javi py guive" he'iague.*

³¹ Ha'e va'e rire ma po rami ju oĩ: "Reayvu 'rā neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami" he'iague. Amboae ojapo uka pyre pova'e gui yvateve va'e ma jipoi – he'i.*

³² Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety aipoe'i:

— Porombo'ea, ha'evea rami ndeayvu anhetẽ rupi meme. Mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i, amboae jipoi ha'e e'ŷ vy.*

³³ Ha'e gui Nhanderuete jayvu 'rā nhandepy'a, nhane'arandua ha'e nhanebaraaetea ha'e javi py. Ha'e nhaneirũ kuery ma nhande ae jajeayvua rami 'rā jayvu. Ha'e nunga jajapo aguã ma ixupe mymba nhame'ea gui ha'eveve – he'i.

³⁴ Ha'e rami o'arandua rupi ombovai rā Jesus oendu vy aipoe'i:

— Ndee ma mombyry e'ŷ reiko Nhanderuete po'akaa gui – he'i.

Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guauxuavei ixupe oporandu aguã mba'eve re.

Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44

³⁵ Ha'e gui templo py Jesus nhombo'e vy oporandu:

— Mba'exa nda'u kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Cristo reko re ijayvu vy aipoe'i Davi ramymino oikoa rami?

³⁶ Mba'eta Davi eteve voi Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui aipoe'i: "Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ŷa ja', he'i va'ekue."*

³⁷ Ha'e rami vy Davi voi "Senhor" he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? – he'i.*

* **12:26** Êxodo 3.6 * **12:27** 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18

* **12:29** Deuteronomio 6.4 * **12:30** Deuteronomio 6.5 * **12:31** Levítico 19.18

* **12:32** Deuteronomio 4.35 * **12:36** Salmo 110.1 * **12:37** Romanos 1.3,4

Ha'e rami ijayvu rā heta va'e kuery oenduxe vai.

Mateus 23.1-7,14; Lucas 20.45-47

³⁸ Ha'e gui nhombo'e vy aipoe'i ju:

— Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery ma ao puku py 'rā onhemonde, ha'e tetā mbyte rupi ikuai vy oipota 'rā oxarura porāa.

³⁹ Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py ha'e kuery oguapy 'rā tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rā imeve'ŷ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porāxe vy onhembo'e are 'rā. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rā.

Lucas 21.1-4

⁴¹ Ha'e gui templo py Jesus oguapy oiny hyru peráta omoĩaty oĩ va'e rexei'i. Ha'e vy oexa heta va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rā. Oguerekopa va'e kuery ome'ẽ retave.

⁴² Peteĩ imeve'ŷ va'e iporiaukue'i oexa avi mokoĩ hatā'i va'e ndovareive'i va'e omoĩ rā.

⁴³ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery oenoĩmba vy aipoe'i:

— Anhetē aipoa'e pêvy: Peva'e imeve'ŷ va'e ma iporiaukue'ia ramive ma peráta me'ẽa kuery ha'e javi gui omoĩ retave hyru py.

⁴⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rā peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguerekoko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

13

Mateus 24.1,2; Lucas 21.5-9

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave peteĩ hemimbo'e aipoe'i:

— Orembo'ea, ne'ema'ẽ ave ita tuvixakue gui anho nda ojapo raka'e!

² Jesus ombovai:

— Aŷ pexa pa kova'e oo tuvixa va'e? Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rā amboae ita áry.

Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19

³ Ha'e gui templo rexei Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave Pedro, Tiago, João ha'e André oporandu ha'e kuery ae'ia py:

⁴ — Emombe'u na orevy: Araka'e 'rā tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rā roikuua aguã ha'e nunga ha'e javi ojeupity rai'i maa?

⁵ Jesus ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ŷ aguã avave rei pe.

⁶ Mba'eta heta 'rā ou xerery rupi "Xee ae ma Cristo" he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rā ombotavy.

⁷ Penhemondyi eme guive “Joe opu'ã”, 'ea rã pendu vy, neĩ “Joe opu'ã 'rã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ý teri.

⁸ Mba'eta peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Amongue henda py oiko 'rã yvy ryryi ha'e karuai. Ha'e nunga ma jypy'i ojexavaia aguã.

⁹ — Peiko kuaa pota ke, mba'eta pendejopy ukaa 'rã, ha'e pendereraa 'rã nhomboayvua kuery ha'e onhembo'eaty pygua ruvixa pe penemboayvu uka aguã. Xekáuxa penenupãa ha'e pendereraa 'rã pejexa uka aguã huvixa ha'e huvixave renonde. Ha'e ramo ha'e kuery pe pemombe'u 'rã ayvu.

¹⁰ Mba'eta jypy'i ha'e javi regua pe ayvu porã omombe'ua 'rãe.

¹¹ Ha'e nunga rupi pendereraa ha'e pendejopy ukaa teĩ pendep'y eta rei eme pendeayvurã re. Ha'e va'e hora ayvu py ae pendeayvurã ome'ëa va'e rupi 'rã pendeayvu. Mba'eta pendejegui ae e'ý 'rã pendeayvu, ha'e rã Nhe'ë Ky'a E'ý gui.

¹² — Tyke'y kuery ojopy uka 'rã guyvy ojukaa aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery. Ta'y kuery ngu'u kuery re opu'ã vy ojuka uka avi 'rã.

¹³ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere. Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24

¹⁴ — Ha'e gui pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã ha'eve e'ýa py oĩ rã. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.) Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.*

¹⁵ Ngoo áry ikuai va'e toguejy eme, toike eme ngopy gui mba'emo oguenoë aguã,

¹⁶ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e voi tojevy eme oparito re.

¹⁷ Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

¹⁸ Pejerure ke ha'e nunga oiko e'ý aguã yro'y py.

¹⁹ Mba'eta ha'e va'e ára ojexavaia ete 'rã. Ha'e rami ete ndoikoi teri jypy'i Nhanderuete yvy onhono guive aÿ peve, ha'e gui ha'e va'e rire ndoikovei 'rã ha'ekue rami.

²⁰ Senhor ha'e va'e ára nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'râgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ë vy omomba voi 'rã ha'e va'e ára.

²¹ — Ha'e gui pêvy amongue aipoe'i 'rã: “Ma'ë, apy ma Cristo”, ha'e e'ý vy “Pe py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²² mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua kuery rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ombotavy aguã Nhanderuete rembiporavo kuery, ha'eve va'e rire.

* **13:14** Daniel 9.27, 11.31

23 Peiko kuaa pota ke, opa mba'e gui xee romonheangu ma voi.

Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28

24 — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytumba 'rā, jaxy voi naendyvei 'rā.

25 Jaxy-tata ho'apa 'rā yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rā.*

26 Ha'e gui oexa pavē 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rā opo'aka ha'e guexakāmba reve.*

27 Ha'e vy ojeupegua anjo kuery omondouka 'rā irundy henda yvytu oipejua rupi hembiporavo kuery omboaty heruvy aguā, yvy apy guive yva apy peve.

Mateus 24.32-44; Lucas 21.29-36

28 — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rā. Mba'eta hakā ipyaupa ha'e hokypa rā pexa vy peikuaa 'rā ára ovaē rai'i maa.

29 Ha'e rami ae avi peē kuery voi xeayvuague oiko rā pexa vy peikuaa 'rā xe'ára ovaē rai'i maa, okē py ae.

30 Anhetē aipoa'e pēvy: Aÿgua kuery opa e'ý re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rā.

31 Opa 'rā yva ha'e yvy. Ha'e rā xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rā.

32 Ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuai, neī anjo kuery yva pygua, neī xee Ta'y voi ndaikuai. Xeru anho'i oikuua.

33 — Peiko kuaa pota, peiko katu [ha'e penhembo'e] guive, mba'eta ndapeikuai raka'e pa ha'e va'e ára ovaē 'rāa.

34 Ha'e nunga oiko 'rā peteī ava guekoa gui oo va'e rami. Ngoo oeja vy guembiguai kuery pe opena uka 'rā. Peteī-teī pe ojapo uka 'rā mba'emo. Ha'e rā okē rarōa pe ma oikuua pota uka 'rā.

35 Peē voi peiko kuaa pota 'rāgue, mba'eta ndapeikuai raka'e pa hoo va'e ou 'rāa. Ka'aru tyrā pa pytū mbyte jave, uru ojapukai jave tyrā pa ko'ëmba'i jave paa voi ndapeikuai,

36 mba'eta ovaē xapy'a vy peke reve pendejou ramo nda'evei 'rā.

37 Pendevy aipoa'ea rami ma aipoa'e pavē pe: Peiko kuaa pota ke.

14

Mateus 26.1-5; Lucas 22.1,2

1 Mokoī ára'i ma oata ovaē aguā Páscoa ha'e ngaru mbojape imbovua reveguia e'ý va'e ára. Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuua pota okuapy nhemi rupi ojopy vy ojuka aguā.

* 13:25 Isaías 13.10, 34.4 * 13:26 Daniel 7.13-14

² Mba'eta aipoe'i okuapy: “Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'āmba e'ŷ aguā.”

Mateus 26.6-13; João 12.1-8

³ Betânia tetā py Jesus oĩ mesa py, Simão lepra oguereko va'ekue ro py. Oĩa py ou peteĩ kunha heakuā porā va'e ryru ita xiĩ va'e guigua ogueru va'e. Heakuā va'e ma hepyve va'e, nardo anho'i tynyē. Ha'e gui ma hyru oipe'a vy Jesus akā re onhoẽ heakuā porā va'e.

⁴ Amongue ikuai va'e ojou vai vy jomeme aipoe'i:

— Mba'erā tu ojavyky heakuā porā va'e?

⁵ Mba'eta ha'e nunga ma trezentos raxa ára repy re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguā — he'i. Ha'e vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ri. Mba'e re tu pendeayvu rei kunha va'e re? Mba'emo porā ete ojapo xevy.

⁷ Mba'eta iporiaukue'i ma pendereve riae 'rā ikuai. Peipytyvõxea hora rei ha'eve peipytyvõ aguā. Ha'e rā xee ma ndaiko riae'i 'rā pendereve.

⁸ Kunha va'e ma ha'eve va'e ojapo. Amano e'ŷ mbove voi omoeakuā xerete xenhono porāa rā guarā.

⁹ Anhetē aipoa'e pêvy: Mamo rā yvy jave re ayvu porā omombe'ua py omombe'ua avi 'rā kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6

¹⁰ Hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas Iscariotes hery va'e ma sacerdote yvatekueve va'ea py oo, Jesus ojopy uka aguā.

¹¹ Ha'e kuery ha'e nunga oendu vy oguerovy'a rei, ha'e vy ixupe ijayvu peráta ome'ẽ aguā re. Ha'e ramo Judas oikuua pota ha'eve jave ojopy uka aguā re.

Mateus 26.17-19; Lucas 22.7-13

¹² Ha'e gui ovaẽ ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷ ijypa ára, Páscoa pyguarā vexa'i ojukaa aguā. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu Jesus pe:

— Mamo tu reipota roo roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguā?

¹³ Ha'e ramo mokoĩ guemimbo'e omondouka vy aipoe'i:

— Tapeo ha'vy tetā re. Ha'e py penerovaexi 'rā peteĩ ava yryru ogueraa va'e.

¹⁴ Tapeo hupive, ha'e mamo rā oikea py hoo va'e pe aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri: ‘Mamo pa opy ja'o oĩ Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguā?’ he'i uka”, peje.

¹⁵ Ha'e ramo pendevy pe oexa uka 'rā peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩmba ma voia. Ha'e py 'rãe perekó katu — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery tetā re oo vy Jesus aipoe'iague rami ae ojou. Ha'e rami vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguā.

Mateus 26.20-25

¹⁷ Ka'aru'i ma jave oo doze guemimbo'e kuery reve.

¹⁸ Ha'e gui mesa py okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Peē kuery xereve pekaru va'e regua peteī xejopy uka nhemi 'rā — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy jorire-rire aipoe'i:

— Xee teve?

²⁰ Ha'e ramo ombovai:

— Xeremimbo'e kuery doze pendekuai va'e regua peteī, xereve hy'a py opo'ē oiny va'e ae.

²¹ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorā ipara oĩa rami ae 'rā oo. Ha'e rā ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rā. Ixupe ma ha'eveve 'rāgue ndoikoi ma voi va'e rire.

Mateus 26.26-30; Lucas 22.16-20,39

²² Ha'e kuery okaru teri reve Jesus ojopy peteī mbojape. Nhanderuete oguerovy'a ma vy oipe'ā-pe'ā vy ome'ē ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejopy, kova'e ma xerete — he'i.

²³ Ha'e rire karo ju ojopy. Oguerovy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e rā ha'e javive oy'u.

²⁴ Ha'e gui aipoe'i:

— Kova'e ma xereve guarā [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoē uka ta va'e rupi.

²⁵ Anhetē aipoa'e pēvy: Uva rykue xee nday'uwei ranhe 'rā, Nhanderuete po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ŷa ja — he'i.*

²⁶ Ha'e gui peteī mboraei oporaei rire Oliveiras yvyty katy oje'oi.

Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

²⁷ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Peē kuery ha'e javive xerejapa 'rā, mba'eta ipara oiny: "Ajuka uka 'rā vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rā", he'iague.*

²⁸ Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonderā aa 'rā Galiléia katy — he'i.

²⁹ Pedro aipoe'i:

— Ha'e kuery ha'e javive nderejapa teī xee any 'rā.

³⁰ Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru mokoïgue ojapukai e'ŷ mbove, mboapykue 'rā renhemombe'u xekuua e'ŷ va'e rami — he'i.

³¹ Ha'e rami teī Pedro aipoe'i:

* **14:25** 1 Coríntios 11.23-26

* **14:27** Zacarias 13.7

— Ndereve xejukaa ta teĩ ae ma peteĩ henda py ndax-eayvui 'rã roikuua e'ŷa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46

³² Ha'e gui Jesus oo peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e py ovaẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Peguapy apy, xee anhembo'e ainya ja — he'i.

³³ Ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João. Ha'e vy oendu nda'eveia ha'e ojexavai etea.

³⁴ Ha'e vy aipoe'i:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy peikuaa pota aguã — he'i.

³⁵ Ojepe'ave'ia py ngova omovaẽ yvy re. Ha'e vy ojerure ha'eve ramo ha'e va'e hora oaxa aguã.

³⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, xeru, opa mba'e ndevy ha'eve. Xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

³⁷ Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa okuapy. Ha'e rã aipoe'i Pedro pe:

— Simão, reke ri ty'y? Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei reikuua pota aguã?

³⁸ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e penderekoo a'âa py pejeity ukapa e'ŷ aguã. Penenhe'ë ma anhetë ikyre'ŷ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy — he'i.

³⁹ Ha'e gui ojepe'a ju vy onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁰ Ojevy vy oexa rã okepa ju, hopeyi vaipa vy. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu rã nombovai kuaai.

⁴¹ Ha'e gui ma mboapykuea ma ou vy aipoe'i:

— Peke teri va'e ty'y pejupy? Ha'eve ma. Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴² Pepu'ã ke, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.1-11

⁴³ Are'ŷ'i re Jesus ijayvu teri reve ovaẽ peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua, Judas hery va'e. Hexeve heta avi ou kyxe ha'e yvyra revegua kuery. Sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuerya gui ou va'ekue.

⁴⁴ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy ukaa aipoe'i va'ekue: "Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy, ha'e gui peipokua reve peraa", he'i va'ekue.

⁴⁵ Ha'ekue rami vy ovaẽ vyve Jesus re onhemboja. Ha'e vy

— Xembo'ea — he'i vy oayvu.

⁴⁶ Ha'e ramo ojopy vy ojokua okuapy.

⁴⁷ Ha'e rami rā ha'e py peteī hi'aī va'e regua okyxe oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁴⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peē kuery kyxē ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguā?

⁴⁹ Ko'ē nhavō templo py peē kuery pendekuaia rupi aiko vy anhombo'e teī ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi guī nunga oiko ipara oiny va'e ojeupitypa aguā — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami rā hemimbo'e kuery ha'e javive ojepe'apa ojava vy.

Kunumi Jesus rakykue ooague

⁵¹ Hakykue oo peteī kunumi ajukue puku py onheovā va'e. Ha'e rā ojopya ta ramo

⁵² ajukue puku gui ojepe'a vy ojava avi ovv ipire reve.

Mateus 26.57-68; Lucas 22.63-71

⁵³ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'ea py ogueraa Jesus. Ha'e py ijatypa sacerdote yvatekueva'e, nhomongetaa ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e javive.*

⁵⁴ Ha'e ramia ja hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi, sacerdote yvateve va'e roka peve. Ha'e vy tembiguai kuery reve ojape'e oiny tata yvýry.

⁵⁵ Ha'e gui sacerdote yvatekueva'e ha'e nhomboayvu va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxe hekokue mombe'uarā, teī ndojoui.

⁵⁶ Mba'eta Jesus re heta ijayvu rive va'eri ha'ekue rami e'ŷ-e'ŷ guive.

⁵⁷ Ha'e rami vy amongue opu'ā vy hekokue ramigua omombe'u vy aipoe'i:

⁵⁸ — Ore roendu aipoe'i rā: "Xee ambovaipa 'rā kova'e templo avakue ojapo va'ekue, ha'e mboapy araa py amboae ju 'rā ajapo avakue rembiapo e'ŷ", he'i va'ekue.

⁵⁹ Ha'e rami teī ijayvuague rami e'ŷ ae tema ijayvu.

⁶⁰ Ha'e gui ha'e kuery mbyte py sacerdote yvateve va'e opu'ā vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y ndere ayvua ramo?

⁶¹ Ha'e rā Jesus okyrirī, mba'eve nde'i.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e oporanduve ju:

— Ndee ma nhi'ā Nhanderuete ijayvu porāmby Ra'y Cristo?

62 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rā Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi — he'i.*

* **14:53** João 18.12-14,19-24 * **14:62** Daniel 7.13-14

63 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e omondoro oao reve aipoe'i:

— Mba'erā tu jaipotave hekokue mombe'uarā?

64 Pendu ae ma ijayvu vai rā. Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e javive ombovai:

— Jajuka aguā rami ijayvu — he'i okuapy.

65 Ha'e gui hexe amongue onyvō, ha'e hova onhovā vy ouna guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Emombe'u ke mava'e pa neunga ra'e — he'i. Xondaro kuery voi oipetepa okuapy.

Mateus 26.69-75; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

66 Ha'e ramia ja oka yvy reia py Pedro oña py ou peteī kunha'i sacerdote yvateve va'e omongakuaa va'ekue.

67 Pedro ojape'e oiny rā oexa vy oma'ẽ porā, ha'e vy aipoe'i:

— Ndee voi teve reiko Jesus Nazaré pygua va'e reve.

68 Ha'e ramo onhenhomu vy aipoe'i:

— Xee ndaikuuai, neī ndeayvua voi naendu kuaai — he'i.

Ha'e vy oēve oka katy. [Ha'e jave uru ojapukai nhendu.]

69 Ha'e gui teīgue ju omongakuaa pyre oexa vy amboae kuery pe

— Peva'e voi ha'e kuery regua — he'i.

70 Ha'e ramo onhenhomu ju.

Ha'e rire'ive ha'e py ikuai va'e aipoe'i Pedro pe:

— Anhetē teve ndee ha'e kuery regua, mba'eta ndee voi Galiléia pygua.

71 Ha'e ramo ijayvu vaikue, oura guive:

— Xee tu ndaikuuai rima ava pendeayvua! — he'i.

72 Ha'e ramove mokoīguea ma uru ojapukai nhendu.

Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus aipoe'iague re: "Kuri mokoīgue uru ojapukai e'ŷ mbove ndee mboapykue 'rā ren-hemombe'u xekuaa e'ŷa rami", he'iague re. Ha'e rā onhem-boaxy vy ojae'o vaipa.

15

Mateus 27.1,2,11-26; Lucas 23.1-7,13-25; João 18.28-19.16

¹ Ko'ẽ aje'ive'i reve sacerdote yvatekueve va'e jogueroayvu, nhomongetaa kuery, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy Jesus ojokua uka vy Pilatos-a py ju ogueraa.

² Ha'e gui ma Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

³ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e opa marā ijayvu hexe.

⁴ Ha'e gui teīgue ju Pilatos oporandu:

— Nerembovai 'rā ri ty'y? Ne'endu po rami ete ndere ayvu ou.
⁵ Ha'e rami teī Jesus nombovai ae. Ha'e ramo Pilatos onhemondyi vaipa.

⁶ Ha'e gui ngaru oikoa ára nhavō huvixa opoi jepi 'rā peteī nhuā py oī va'e regua, heta va'e kuery ojerurea va'e rei.

⁷ Peteī oī nhuā py Barrabás hery va'e, oirū kuery reve joe opu'ā vy jojukaague py.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery ou vy huvixa pe ojerure okuapy jepiaty rami ojapo aguā.

⁹ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Peipota pa apoi judeu kuery pegua huvixave? — he'i,

¹⁰ mba'eta oikuua sacerdote yvatekueve va'e ija'e e'ŷ vy rive ipo py omboaxaague.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguā.

¹² Ha'e rami rā Pilatos oporandu:

— Mba'e 'rā tu ha'vy ajapo “Judeu kuery pegua huvixave” pejea re?

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai vy

— Emoī kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e rā Pilatos aipoe'i:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e?

Ha'e rā ha'e kuery ojapukaive rei:

— Emoī kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami rā Pilatos heta va'e kuery ombovy'axe vy opoi Barrabás, ha'e rā Jesus ma oinupā uka rire omboaxa kuruxu re omoña aguā.

Mateus 27.27-31

¹⁶ Ha'e gui ma huvixa ro guaxu py ju xondaro kuery ogueraa. Ha'e py ijatypa xondaro kuery ha'e javi.

¹⁷ Ha'e rami vy ajukue púrpura guigua py omonhemonde, ha'e juu gui peteī coroa ramigua ojapo vy omoī inhakā re.

¹⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Iporā ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

¹⁹ Takua py oinupā inhakā rupi, hexe onyvō, ha'e guenapy'ā re oī vy omboete.*

²⁰ Ojavyky rei ma rire ajukue púrpura guigua omboi vy iiao py ae ju omonhemonde. Ha'e gui oka katy ogueraa kuruxu re omoī aguā.

Mateus 27.32; Lucas 23.26

²¹ Ha'e va'e jave peteī oaxa ov y mba'ety gui ou va'ekue, Cirene pygua Simão hery va'e, Alexandre ha'e Rufo ru. Ha'e va'e pe ma ogueraa uka okuapy kuruxu.

Mateus 27.33-44; Lucas 23.33-43; João 19.17-24

* **15:19** João 19.2,3

22 Ha'e gui ma Gólgota, "Akāgue renda" 'epy va'e katy ogueraa Jesus.

23 Ixupe ome'ẽ vinho mirra revegua teĩ ndoy'ui.

24 Ha'e gui omoĩ kuruxu re, ha'e ijaõ omboja'o-ja'o jomeme. Oexa okuapy xortea mba'e pa peteĩ-teĩ ogueraa 'rāa oikuaaxe vy.

25 Nove hora jave kuruxu re omoĩa.

26 Hi'áry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: "*Judeu kuery pegua huvixave*", he'ia.

27 Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ŷa re peteĩ omoĩ, ha'e rā amboae ma ijaxua re.

28 [Ha'e rami ojeupity ipara "Heko vai va'e kuery reve oguerekoa" he'iague.]

29 Oaxa oje'oivy va'e ijayvu rei hexe. Oakā ombovava-vava vy aipoe'i:

— Ndee templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rā va'ekue,

30 ejereraa jepe ha'vy ndee ae kuruxu gui reguejy vy – he'i okuapy.

31 Ha'e rami ae avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery reve sacerdote yvatekueve va'e ojojai rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.

32 Tove Israel kuery pegua huvixave Cristo toguejy kuruxu gui, jaexa vy jajerovia aguã – he'i okuapy. Hexeve kuruxu re omoĩ mbyre kuery voi ojojai rei.

Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.25-30

33 Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

34 Ha'e gui kuaray ojero'a puku jave Jesus ojapukai atã:

— Eloí, Eloí, lamá sabactâni? — he'i, "Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja?" he'ia.*

35 Ha'e py ikuai va'e regua ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— Ne'endu, Elias rima oenoĩ – he'i okuapy.

36 Ha'e rami vy peteĩ ha'e kuery va'e regua onha vy vinagre py peteĩ esponja omoakŷ, ha'e takua apy re omovaẽ oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove, tajaexa Elias pa ou ra'e omboguejy aguã – he'i.

37 Ha'e gui ma Jesus onhendu atã vy omano.

38 Ha'e ramo henda iky'a e'ŷ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi, yvate gui yvy peve.

39 Ha'e rami omano ramo kuruxu rexei'i xondaro ruvixa hi'aĩ va'e oexa vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava ma Nhanderuete Ra'y – he'i.

* 15:34 Salmo 22.1

⁴⁰ Ha'e py ikuai avi amongue kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago kyrīve va'e ha'e José xy Maria, ha'e gui Salomé.

⁴¹ Ha'e kuery ma Galiléia rupi Jesus oiko jave hupive ikuai va'ekue oipytyvõa rupi. Ha'e kuery reve hetave ju hupive oje'oi va'ekue Jerusalém katy.

Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-55; João 19.38-42

⁴² Ha'e va'e ára ma sábado pyguarã mba'emo oguereko katupaa aguã ára. Ha'e nunga rupi ka'aru jave

⁴³ ou peteĩ Arimatéia pygua José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua omboetevepy, Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã oarõ oikovy va'e. Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

⁴⁴ Ha'e ramo Pilatos ma Jesus omano ma ra'ea omombe'u rã oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy xondaro ruvixa oenoĩ vy ixupe oporandu aje'i ma pa omano ra'ea re.

⁴⁵ Xondaro ruvixa omombe'u rã oikuaa porã rire hetekue ogueraa uka José pe.

⁴⁶ Ha'e ramo José ma kuruxu gui hetekue omboguejy vy onhovã peteĩ ajukue puku xiõ porã va'e ojogua va'ekue py. Ha'e vy onhono porã peteĩ tuparã itaova re ojo'o pyre py, ha'e peteĩ ita ju ombojere hokẽ omboty aguã.

⁴⁷ Ha'e ramia ja Maria Madalena ha'e Maria José xy oexa pota ho'amy oikuaa aguã mamo pa onhono porã ra'ea.

16

Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-10; João 20.1-10

¹ Sábado ára oaxa rire Maria Madalena, Tiago xy Maria ha'e Salomé ojogua heakuã porã va'e, oje'oi vy hetekue omoeakuã aguã.

² Ha'e gui ko'ẽmba'i jave semana ijypyä ára kuaray oẽ ouvy jave oje'oi hupa katy.

³ Joupe-upe aipoe'i jogueravy:

— Mava'e nda'u hupa rokẽ gui oipe'a 'rã ita jaike aguã? — he'i.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery oma'ẽ vy oexa ita tuvixa va'eri ombojerea ma ra'ea.

⁵ Ha'e rami vy ikua py oike vy peteĩ kunumi va'e oexa onhemondea xiõmba va'e, oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã. Ha'e va'e ma ha'e kuery oexa xapy'a vy okyje okuapy.

⁶ Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:

— Pekyje eme. Peka pekuapy kuruxu re omoĩ mbyre Jesus Nazaré pygua va'e. Ha'e va'e ma onhemboete ju ma, noïvei ma apy. Pema'ẽ ha'vy ituiague py.

⁷ Ha'e gui ma tapeo hemimbo'e kuery ha'e Pedro pe aipopeje: "Galiléia katy Jesus oo 'rā penerenonderā. Ha'e py ma pexa 'rā aipoe'iague rami", peje.

⁸ Ha'e gui itakua gui oẽ vy onhamba jogueravy onhemondyipa ha'e okyje reve. Okyje vy avave rei pe nomombe'ui ranhe.

João 20.11-18

⁹ Semana ijypy'ia ára aje'ive Jesus onhemboete ju rire Maria Madalena pe ranhe ojexa uka, ixugui sete anha oipe'aague va'e pe.

¹⁰ Ha'e ramo kunha va'e oo vy Jesus irū kuery pe omombe'u. Ha'e kuery ma ojae'o ha'e iporiaupa teri vy

¹¹ ndogueroviai ranhe oikove jevya, kunha pe ojexa ukaague omombe'u rā oendu va'eri.

Lucas 24.13-35

¹² Ha'e rire Jesus amboae rami ojexa uka mokoī ha'e kuery regua tetā rovai katy oo va'e pe.

¹³ Ha'e rami rire ha'e kuery ojevy vy amboae kuery pe omombe'u teī ha'e kuery ndogueroviai.

Ayvu porā omombe'ua aguā re ijayvua

¹⁴ Ha'e rire guemimbo'e kuery onze-ve pe ju Jesus ojexa uka, mesa py ikuai jave. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ndogueroviaiague ha'e inhakā ratāa re, mba'eta hexaare kuery "Onhemboete ju ma", he'i rā oendu teī ndogueroviai rire.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'i avi:

— Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porā.*

¹⁶ Ha'e ramo oguerovia vy onhemongarai uka va'e oo jepe 'rā. Ha'e rā ndogueroviai va'e ma ombopagaa 'rā.

¹⁷ Ojerovia va'e kuery ombopo'aka 'rā po ramigua hexa pyrā ojapo aguā. Xerery rupi oipe'a 'rā anha, ha'e ayvu mboae py ijayvu 'rā.

¹⁸ Ojopy 'rā mboi, ha'e veneno oy'u teī mba'eve ndoikoi 'rā. Imba'eaxy va'e kuery re opoko ramo okuera 'rā guive.

Lucas 24.50,51; Atos 1.6-11

¹⁹ Ha'e kuery reve Senhor Jesus ijayvupa ma rire heraa yva re. Ha'e gui ma Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

²⁰ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvō hexa pyrā ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetē memea oikuaa uka aguā.

* **16:15** Mateus 28.18-20; Lucas 24.44-49; João 20.21; Atos 1.6-8

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekoke oña. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokue oña Atos 'epy va'e ju. Atos omboopya py Lucas aipoe'i: "Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve" he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. "Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue" (19.10). "Okanhy va'ekue" he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: "Nhande kuery ha'e javi nhakan-hymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty" (Isaías 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatâ'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhanderekovia vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuete nhanem-boaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta Gua'y re nhanderekovia vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu upyague

¹ Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue mboparaare.

² Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery orevy ijayvuague rami vy.

³ Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e javi aikuua porã rire aÿ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã aguã,

⁴ nembo'eague reikuua aguã anhetẽ etea.*

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

⁵ Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão ramymino Isabel hery va'e.

⁶ Ha'e kuery ma Nhanderuete renonde heko porã va'e ikuai, Senhor ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.

* **1:4** Atos 1.1,2

⁷ Ta'y va'e'ŷ guive, mba'eta Isabel imemby va'erā e'ŷ, ha'e mokoïve ikakuaakue meme.

João Batista itui'i aguã omombe'u ma voiague

⁸ Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuete renonde rupi ombo'eapo oikovy sacerdote reko rami vy, xortea oexaa rupi oiporavoa rire.

⁹ Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ŷ va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.

¹⁰ Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhembo'e okuapya py.

¹¹ Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.

¹² Zacarias oexa vy onhemondyi vaipa, okyje guive.

¹³ Ha'e rã anjo aipoe'i ixupe:

— Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aŷ ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery'rã João.

¹⁴ Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ov'y'a oiko'iague oendu vy.

¹⁵ Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.

¹⁶ Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko rerova aguã rami Senhor Nguuete re.

¹⁷ Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy, ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu e'ŷ va'ekue heko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua oguereko katu aguã Senhor peguarã — he'i.

¹⁸ Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:

— Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e xera'yxy voi guaimi'i ma.

¹⁹ Anjo ombovai:

— Xee ma Gabriel, Nhanderuete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xeayvua ndereroviai rire nandeayvuẽvei 'rã, nda'evevei 'rã ndeayvu aguã ha'e nunga ojeupity e'ŷa ja, mba'eta ojeupity 'rã oa'angaague py ae — he'i.

²¹ Ha'e ramia ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery onhemondyipa, henda iky'a e'ŷ va'e py oiko are rã.

²² Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapya henda iky'a e'ŷ va'e py mba'emo oexa ra'league. Okuã py rive omombe'u, nda'ijayvuẽvei vy.

²³ Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojapopa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ov'y'a vaipa oikovyague

²⁴ Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteī nhiruī jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:

²⁵ — Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ē vy, amboae kuery ndaxejou vaivei aguā.

Jesus oiko aguā omombe'u ma voiague

²⁶ Mboapy meme jaxy py ma Galiléia yvy re Nhanderuete ombou anjo Gabriel Nazaré tetā py.

²⁷ Ha'e py oiko peteī kunhataī omenda va'erā peteī ava Davi ramymino José hery va'e re. Kunhataī rery ma Maria.*

²⁸ Ha'e va'e oña py anjo oike vy aipoe'i:

— Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oī ramo — he'i.

²⁹ Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondyi vy opēxa rei: "Mba'e he'i vy nda'u po rami oxarura xevy?" he'i.

³⁰ Ha'e rā anjo aipoe'i:

— Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderuete nemboaxy.

³¹ Ha'e rā rerekoi'rā, reikuavā'rā peteī ava'i. Remboery'rā Jesus.

³² Ha'e va'e ma yvate'rā, ha'e ixupe "Yvate ete va'e Ra'y", 'ea'rā. Senhor Nhanderuete omoī'rā huvixarā, tamoī Davi rekoria.

³³ Jacó ramymino kuery re opena riae'rā, ipo'akaa ndopai'rā guive — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:

— Mba'eda 'rā tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteīgueve ma avakue pe ndajekuaa ukai teri va'eri.

³⁵ Anjo ombovai:

— Ndere oguejy'rā Nhe'ē Ky'a E'ŷ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa ndeao'i'rā okuaray'ā py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ŷ va'e oiko ramo ixupe "Nhanderuete Ra'y" 'ea'rā.

³⁶ Neretarā Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teī. Kova'e re mboapy meme jaxy ma oguereko'iague, imemby'rā e'ŷ va'ekue ri.

³⁷ Mba'eta Nhanderuete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Apy ma aī Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague — he'i. Ha'e gui anjo ojepe'a ju oña gui.

Maria oipouague Isabel

³⁹ Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojava yvy'ā ikuai va'e katy, peteī tetā Judá regua py.

⁴⁰ Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.

* **1:27** Mateus 1.18-21

⁴¹ Maria oxaruraa ha'e oendu rā kyrī va'e omyī guyru'i py.
Ha'e ramo Isabel re Nhe'ē Ky'a E'ŷ anho oĩ ramo

⁴² ijayvu atā:

— Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porāave, ha'e rerekoi va'e voi ima'endu'a porāmbye ete 'rā.

⁴³ Marā ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguā?

⁴⁴ Mba'eta rexaruraa aendu ramove kyrī va'e ovya vy omyī guyru'i py.

⁴⁵ Revy'a ete 'rā rerovia rire, mba'eta ojeupity 'rā Senhor ndevy ijayvuague — he'i.

Maria oporaeiague

⁴⁶ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Xepy'a py amboete Senhor,

⁴⁷ ha'e xenhe'ē ovya Nhanderuete xereraa jepeare re.

⁴⁸ Mba'eta oma'ē xee hembiguai yvyī'i va'e aikoa re.

Ha'e ramo aŷ guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavē 'rā,

⁴⁹ mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porā xevy,

Iky'a e'ŷ va'e hery va'e.

⁵⁰ Ha'e ma omboaxy 'rā henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, raka'eve rā ikuai jevy-jevy va'e kuery voi.

⁵¹ Ipo'akapaa rupi oiko vy omoaīmba opy'a py onhemboyvate rei va'e kuery.

⁵² Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rā yvyīgueve'i ma omboyvateve.

⁵³ Omoevyatāmba inhembyayi va'ekue,

ha'e rā iporiau e'ŷ va'e kuery ma omondoukapa rive.

⁵⁴ Omboaxyo rupi vy oepy guembiguai Israel kuery ijayvuague re ima'endu'a vy,

⁵⁵ Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porā riae aguā re, nhaneramo'i kuery pe ijayvuague rami vy — he'i.

⁵⁶ Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire oo ju ngoo katy.

João Batista itui'iague

⁵⁷ Ha'e gui Isabel oguereko'i aguā ára ovaẽ ramo oikuavā ava'i.

⁵⁸ Ha'e ramo Senhor omboaxyo ha'e katyi'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery oikuaa vy ovya avi okuapy hexeve.

⁵⁹ Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguā. Ha'e rami vy omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

⁶⁰ Ha'e ramo ixy aipoe'i:

— Any teve. Ha'e rami 'rāgue py João 'rā hery — he'i.

⁶¹ Ha'e ramo hetarā kuery aipoe'i:

— Ha'e gui ha'e rami peneretarā kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.

62 Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marā rami pa omboeryxea re.

63 Ha'e gui tuu ojerure peteĩ yvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: "Hery ma João" he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.

64 Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuete.

65 Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéia katy'i yvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.

66 Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omoĩ okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e ava'i oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaeiague

67 Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ anho oĩ ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

68 — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re,
mba'eta oikuua pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy aguã.

69 Ha'e vy ombou peteĩ nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai Davi ramymino.

70 Ha'e rami ojapo aguã yma guive omombe'u uka
profeta iky'a e'ŷ va'e kuery ijayvua rupi,

71 nhanderovaigua kuery gui nhandereraa jepe aguã,
ha'e nhandere ija'e e'ŷ va'e ha'e javi po gui.

72 Ha'e rami vy nhaneramoĩ kuery omboaxyague rami ju oiko aguã,
guexeve guarã iky'a e'ŷ va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,

73 nhaneramoĩ Abraão pe ouraague re guive.

74 Mba'eta ijayvu raka'e nhanderovaigua kuery po gui nhandereraa jepe aguã re,
jakyje e'ŷ re nhambojerovia aguã,

75 ha'e jaikoa pukukue re henonde
iky'a e'ŷ va'e jaiko aguã teko porã rupi.

76 — Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe "Yvate ete va'e pegua profeta" 'ea 'rã.

Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rerek
katu aguã.

77 Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuua uka 'rã
ojejavyague gui oo jepe aguã,

78 Nhanderuete nhanemboaxy etea rupi.

Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avi ojekuaa uka 'rã yva gui

79 omoexakã aguã manoa guy pytû reia rupi ikuai va'e,
nhanderereko aguã tape jaiko porã aguã rupi — he'i.

⁸⁰ Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeteve tema ovy onhe'ẽ re guive. Tekoa e'ŷa rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka aguã ára peve.

2

Mateus 1.18-25

¹ Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi aguã guery ombopara uka vy.

² Ha'e va'e ma tery mbopara uka ypy'ia, Síria pygua huvixa Quirino oĩ jave py oiko va'e.

³ Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoá py ae.

⁴ Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy oo vy.

⁵ Guery ombopara uka vy oo gua'yxy Maria hye guaxu'i va'e reve.

⁶ Ha'e gui Belém py ikuai jave py ma ovaẽ oikuavã aguã ára.

⁷ Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

⁸ Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuñdy re ikuai guymba kuery re openaa rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e kuery ikuiaia py oguejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e kuery yvýry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:

— Penhemondyi eme, mba'eta xee aju pãvy amombe'u aguã mba'emo porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

¹¹ Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jepearã Cristo Senhor.

¹² Po rami oiko peẽ kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py, ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e — he'i.

¹³ Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro kuery. Ha'e kuery ma Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i okuapy:

— Yvate etea py toporaeia Nhanderuete pe, ha'e yvy re voi toĩ avakue hemimboaxy ikuai porã aguã — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re ojep'apa ramove aipoe'i joupe-upe:

— Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka va'ekue — he'i okuapy.

16 Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José, kyrí'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.

17 Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuua ucaa ague.

18 Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa.

19 Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omoĩ porã ima'endu'a riae aguã.

20 Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy Nhanderuete oguerovy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa rire.

Jesus pire omboiaague

21 Oito araa py ovaẽ ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya Jesus, oguerek'o'i e'ŷ mbove ma voi anjo omboery ukaague rami vy.*

Templo py Jesus oexa ukaague

22 Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka aguã ára oaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa uka aguã,

23 Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã pemboaxa Senhor peguarã.”*

24 Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ŷ vy mokoĩ apykaxu'i” Nhanderuete pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.*

Simeão oporaeiague

25 Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyarã oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ hexe oĩ.

26 Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oikuua uka ma voi omano e'ŷ mbove Senhor remimbou Cristo oexa 'rãa.

27 Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.

28 Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i:

29 — Aŷ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguai xemondouka porã aguã ndeayvuague rami vy,

30 mba'eta aexa ma orereraa jepearã rembou va'ekue.

31 Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rerekoo katu va'ekue

32 imoexakãärã, judeu e'ŷ va'e kuery oikuapa aguã, ha'e nerembiporavo Israel kuery voi oguerovy'a aguã — he'i.

* 2:21 Mateus 1.21 * 2:23 Êxodo 13.2,12 * 2:24 Iporiaukue'i Senhor peguarã vexa'i ndojouí vy ome'ẽ 'rã mokoĩ jeruxi e'ŷ vy mokoĩ apykaxu'i (Levítico 5.11, 12.1-8).

33 Ha'e rami ijayvu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.

34 Simeão ma ha'e kuery ogueroayvu porā vy ixy Maria pe ju aipoe'i:

— Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rā, ha'e heta avi oo jepe 'rā Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rā hexe ijayvu rei va'e,

35 heta py'a re oī va'e ojekuaa aguā. Ndepy'a re voi rendu 'rā kyxe py oikutu imoiny va'e rami – he'i.

Profeta kunha Ana ovaē aviague

36 Oiko avi petei profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser ramymino kuery regua. Kakuaa vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etŷ ete'i ime oiko,

37 ha'e gui oitenta e quattro ma'etŷ re ma oiko imeve'ŷ va'e. Ha'e va'e ma templo gui ndooi 'rāe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ŷ re jepi 'rā oiko onhembo'ea rupi.

38 Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaē vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyarā oarō okuapy va'e ha'e javi pe omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetā py ava'i Jesus oiko jave guare

39 Senhor guigua lei re oña rami ha'e kuery ojapopa ma vy ojevy ju Galiléia regua gueko Nazaré katy.

40 Ava'i ma tuja ha'e imbaraeteve pojava, hi'aranduve guive ovv, Nhanderuete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oīague

41 Ha'e gui ma'etŷa nhavō tuu kuery jogueraa 'rā Jerusalém py Páscoa ára ngaru oiko aguā py.

42 Doze ma'etŷ ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju Jerusalém katy ngaru oiko aguā py.

43 Ngaru opa jave ha'e kuery ojevy ju ngoo katy. Ha'e rā ava'i Jesus ma Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ŷ re.

44 Tuu kuery ma oirū kuery reve ha'e oua rami oexa'ā vy petei ára re ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarā ha'e hexaaty kuery mbyte rupi.

45 Ndojoui vy Jerusalém tetā katy ju ojevy oeka aguā.

46 Mboapy araa py ojou templo py oguapy oiny rā, porombo'ea kuery reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.

47 Ijayvu rā oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyi okaa rupi ombovai rā.

48 Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixy aipoe'i:

— Xepi'a, mba'e re tu evoko rami rejapo orevy? Nderu reve nda'evei vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.

49 Ombovai nguu kuery pe:

— Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rāe aikoa? — he'i.

50 Ha'e rami teī ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.

51 Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rā ixy ma ha'e nunga ha'e javi omoī porā opy'a re.

52 Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovv. Ha'e ramo Nhanderuete ha'e avakue renonde rupi oguerovy'aa.

3

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

1 Quinze ma'etý re ma Tibério César huvixave oī jave py, ha'e Judéia pygua huvixa Pôncio Pilatos oī jave, Galiléia pygua huvixa Herodes, ha'e gui Ituréia ha'e Traconites pygua huvixa tyvy Filipe oī jave, Abilene pygua huvixa Lisâncias oī,

2 ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py ma Nhanderuete ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, teko e'ña rupi oikoa py.

3 Ha'e ramo João ma Jordão yakā yvýry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u oikovy pavē ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavyague omboguepaa aguã.

4 Mba'eta profeta Isaías kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: “Tekoa e'ña py onhendu 'rā aipoe'i va'e: Pereko katu Senhor raperā, pembo'yvi ou aguã.

5 Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rā, yvyty ha'e yvy'ā'i ha'e javi guive. Tape ikarē va'ekue hi'yvipa 'rā, ha'e ijoja e'ñague voi ijojapa 'rā.

6 Ha'e gui avakue ha'e javi 'rā oexa Nhanderuete guigua jogueraa jepea”, he'iague rami.*

7 Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:

— Peē mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erā gui peo jepe 'rāa rami?

8 Peiko ha'vy yvyra hi'a porā va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã. Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pêvy: Kova'e ita gui voi Nhanderuete omoingo kuaa Abraão ramyminorā.

9 Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porā e'ñ va'e ma ojayapa 'rā tata py omombo aguã — he'i.

10 Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e 'rā tu ha'vy rojapo?

11 Ombovai:

— Mokoī kamixa oguerekva'e tome'ẽ oguerekva'e'ñ va'e pe. Tembi'u oguerekva'e ha'e rami ae tomboja'o — he'i.

* **3:6** Isaías 40.3-5

¹² Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?

¹³ Ombovai ha'e kuery pe:

— Nda'evei penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve — he'i.

¹⁴ Xondaro kuery voi oporandu ixupe:

— Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?

Aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejoavyky reieme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pemba'epaoague repy áryve — he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

¹⁵ Ha'e jave ma pavẽ rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e'ý ri nda'u Cristo oiko?

¹⁶ Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:

— Xee anhetẽ yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'yvyïve ete va'e vy nda'evei ipy regua xã ajora aguã voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ë Ky'a E'ý reve, tata py guive.

¹⁷ Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboyrupa aguã omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ý va'e py — he'i.*

¹⁸ Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongogeta reve.

¹⁹ Huvixa Herodes pe voi ijayvu tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiague re.

²⁰ Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

²¹ Pavẽ onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo

²² hexe Nhe'ë Ky'a E'ý oguejy ouvy apykaxu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 1.1-17

²³ Jesus ma trinta ma'etõ rivyvyi oguerekoreve omboypy nhombo'e aguã. Ixupe ma "José ra'y" 'ea.* Ha'e rã José ma Heli ra'y,

²⁴ Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma Janai ra'y, Janai ma José ra'y,

* **3:17** Atos 19.4 * **3:23** Jesus ma José ra'y ete'ý raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuua. Jesus ma Nhanderuete ra'y ae oiko, Nhe'ë Ky'a E'ý po'akaa rupi Maria oguerekoi'i va'ekue ava reve'ý, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oĩa rami.

25 José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y, Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,
 26 Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y, Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,
 27 Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y, Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,
 28 Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,
 29 Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,
 30 Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,
 31 Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatá ra'y, Matatá ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,
 32 Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,
 33 Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,
 34 Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,
 35 Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y, Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,
 36 Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y, Arfaxade ma Sem ra'y, Sem ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,
 37 Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma Jaredé ra'y, Jaredé ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,
 38 Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão ma Nhanderuete ra'y raka'e.

4

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

¹ Jesus re Nhe'ë Ky'a E'ë anho oï ramo ojevy ju Jordão yakã gui, ha'e teko a'e'ëa py ju Nhe'ë ae ogueraa.

² Quarenta ára re anha oeko a'ë herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oï va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ë 'rã avakue oikove” — he'i.*

* **4:4** Deuteronômio 8.3

⁵ Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko yvy re tetā ikuai va'e.

⁶ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Kova'e tetā ame'ẽmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko yvy regua ha'e javi, mba'eta xevy ome'ẽmbaa rire ame'ẽ 'rã ame'ẽxea va'e pe.

⁷ Xapy'a rei nerenaipy'ã re reĩ reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nemba'e.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

⁹ Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoi. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy.

¹⁰ Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”

¹¹ Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ŷi aguã” — he'i.*

¹² Jesus ombovai:

— Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.*

¹³ Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã ára ovaẽ peve.*

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

¹⁴ Ha'e gui Nhe'ẽ po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia yvy katy. Ha'e ramo ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.

¹⁵ Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo ombaete pavẽ.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

¹⁶ Nazaré tetā py ombokakuaague py oo vy sábado ára py oike onhembo'eaty py gueko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe ome'ẽa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a vy ojou po rami ipara va'e:

¹⁸ “Senhor-a guigua Nhe'ẽ xere oĩ vy xemoi iporiaukue'i pe amombe'u aguã ayvu porã. Xembou nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oẽmba ju aguã, ára revegua e'ŷ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ẽmba ju aguã, ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,

¹⁹ ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'etŷa” — he'i.*

* **4:8** Deuteronômio 6.13

* **4:11** Salmo 91.11-12

* **4:12** Deuteronômio 6.16

* **4:13** Hebreus 2.18; 4.15

* **4:19** Isaías 61.1-2

20 Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ẽ ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vy oguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ẽ okuapy.

21 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oĩ va'e penduague — he'i.

22 Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi ijayvu rã oendu vy onhemondyi. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Peva'e nda'u José ra'y e'ŷ ri?

23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xevy pe aipopeje 'rã: "Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy nderekaoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua ha'e javi", peje 'rã xevy.

24 Aipoe'ive ju:

— Anhetẽ aipoa'e pendevy: Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã va'erã.

25 Anhetẽ aipoa'e pêvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery regua imeve'ŷ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'etŷ rire mboapy meme jaxy re nda'okyvei ramo yvy jave re karuai oiko.

26 Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteĩvea py ma Elias nombouai, peteĩ imeve'ŷ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pyguaa py e'ŷ vy.

27 Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteĩve ma ixupe ndoiky'a'o ukaai, Síria pygua Naamã e'ŷ vy — he'i.*

28 Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu vy ipoxypa.*

29 Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoẽ vy ogueraa peteĩ itaova áry peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity aguã.

30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovv.

Marcos 1.21-28

31 Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py nhombo'e oiny.

32 Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, op'akaa rupi ijayvu ramo.

33 Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha iky'a va'e onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

* **4:27** Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboae yvy pygua kuery, hekoa py ae nomboeteai ramo. * **4:28** João 1.11

³⁴— Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rerekó? Oremomba aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhan-deruete guigua iky'a e'ŷ va'e reikoa — he'i.

³⁵ Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyrirĩ, ha'e ejep'e ava gui — he'i. Ha'e ramo pavẽ renonde yvy rupi anha oity ma vy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ŷ re.

³⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy aipoe'i joupe-upé:

— Mba'e nunga ayvu tu povae? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai kuery voi ojepe'a 'rã — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

³⁸ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy kunha va'e re.

³⁹ Ha'e ramo ituia katy ojero'a vy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa vyvoi. Ha'e rire'ive opu'ã vy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

⁴⁰ Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vy omonguerapa.

⁴¹ Heta gui anha kuery ojapukai reve ojepe'a vy aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y — he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã okyrirĩ aguã re, Cristo oikoa oikuua ramo.

Marcos 1.35-39

⁴² Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vy oo tekao e'ŷa katy. Ha'e rã heta va'e kuery oeka vy jogueraa oĩa peve. Ha'e vy ixupe ojerure okuapy oeja e'ŷ aguã.

⁴³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae xemboua rire — he'i.

⁴⁴ Ha'e rami vy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua on-hembo'eaty ikuai va'e rupi.

5

Pira ombo'a retaague

¹ Ha'e gui ma Genesaré yupa yvýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e kuery omboty rei okuapy Nhanderuete ayvu oenduxe vy.

² Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoi aguã.

³ Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vy ojerure yy rembe gui ogueraave'i aguã. Ha'e gui kanoã py oguapy vy ombo'e oiny heta va'e kuery.

⁴ Ijayvupa ma vy aipoe'i Simão pe:

— Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.

⁵ Simão ombovai:

— Orembo'ea, pytũ mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve. Teĩ ndeayvua rupi vy amombo ju'rã pira mbo'aa — he'i.

⁶ Ha'e rami ojapo vy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.

⁷ Ha'e ramo opo py oenoĩ oirũ kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã oipytyvõ vy. Ha'e vy mokoïve kanoã omonyẽ pira ramo yy py ogueroike rai-rai'i heravy.

⁸ Ha'e nunga Simão Pedro oexa vy guenapy'ã re oĩ Jesus renonde. Aipoe'i:

— Senhor, ejep'e a ke xea gui, mba'eta xee ma ajejavypa va'e — he'i.

⁹ Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vy onhemondyi, irũ kuery ha'e javive reve.

¹⁰ Irũ kuery Zebedeu ra'y Tiago ha'e João voi onhemondyi.

Jesus aipoe'i Simão pe:

— Enhemondyi eme, aÿ gui ma avakue jouarã 'rã reiko — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivy hupive.

Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

¹² Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova yvy re omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

¹³ Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

¹⁴ Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'u e'ŷ aguã.

— Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekuerague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuua avi aguã — he'i.

¹⁵ Jesus aipoe'iague rami e'ŷ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, ombo'eaxy gui okueraxe vy guive.

¹⁶ Ha'e rã Jesus ma ojep'e a jepi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

¹⁷ Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.

¹⁸ Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ oguata e'ŷ va'e hupa reve ogueru va'e. Ogueroikexe teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

¹⁹ Heta va'e kuery gui nda'evei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo áry, ha'e oipe'aague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus renonde.

²⁰ Avakue ojerovia etea Jesus oikuua vy aipoe'i oguata e'ŷ va'e pe:

— Ava, rejavyague omboguepaa ma – he'i.

²¹ Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porãi vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai 'rã joeko vaiague, Nhanderuete e'ŷ vy – he'i okuapy.

²² Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuua vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?

²³ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: “Rejavyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e eguata” ha'e 'rã?

²⁴ Va'eri peikuua aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko vy joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea –

Oguata e'ŷ va'e pe ju aipoe'i:

— Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy – he'i.*

²⁵ Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo katy. Nhanderuete pe oporaei ovy.

²⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Okyjepa reve aipoe'i:

— Ange ma jaexa mba'emo porã – he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

²⁷ Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Eju ke xerupive – he'i.

²⁸ Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovy hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

²⁹ Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery hexeve okaru aguã.

³⁰ Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:

* **5:24** João 10.37,38

— Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?

³¹ Jesus ombovai:

— Hexaí va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery anho 'rã oipota.

³² Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoī aguā e'ŷ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoī aguā ojeko rerova aguā — he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

³³ Ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'ŷ re ikuai jepi 'rã onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Omendaa py pejapo 'rã ri ty'y oenoī mbyre kuery okaru e'ŷ re ikuai aguā rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?

³⁵ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguā ára. Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'ŷ re — he'i.

³⁶ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Avave rei ao pyau gui nomboi 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguā. Ha'e rami vy omondoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porãi 'rã inhymague re.

³⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaiipa 'rã.

³⁸ Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyr. [Ha'e ramo 'rãe mokoõve oĩ porã.]

³⁹ — Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxei 'rã ipyau va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: "Inhymague ma iporãve."

6

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

¹ Peteĩ sábado py trigoty rupi Jesus kuery oaxa jogueravy jave hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokytv va'ekue.

² Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu evoko rami pejapo sábado ára py nda'evei va'eri?

³ Jesus ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoī mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e

pe, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve – he'i.*

5 Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.
Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

6 Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

7 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy sábado ára py pa nhomonguera 'rãa re, hexe ijayvu reixe vy.

8 Ha'e rã ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:

– Epu'ã ejuvy mbyte katy – he'i ramo opu'ã ouvy.

9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:

– Mba'exa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã, tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? – he'i.

10 Ha'e gui oyvýry ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e pe:

– Embo'yvi ndepo.

Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.

11 Ha'e rami rã amboae kuery ma ipoxypa, ha'e joupe-upe oporandu mba'e pa Jesus re ojapo aguã re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

12 Ha'e va'e jave py oo vytyr áry onhembo'e aguã. Ha'e vy pytã mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

13 Ko'ẽmba jave ojea py oenoĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vy oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma "Apóstolo" he'i:*

14 Simão hery mboaerã Pedro omõi va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e João, Filipe ha'e Bartolomeu,

15 Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão "Zelote" 'ea va'e,

16 Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

17 Ha'e kuery reve oguejy vy yvy joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery mboae ha'e heta rei va'e ikuaiia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.

18 Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vy ou va'ekue, ombo'eaxy gui okueraxe vy guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.

* 6:4 1 Samuel 21.1-6 * 6:13 "Apóstolo" 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguã.

19 Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

20 Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Iporiaukue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa pendevy guarã oĩ.

21 — Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

— Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riae 'rã.

22 — Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e rami oikuua ramo.

23 Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oĩ pendevy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoī kuery oguereko axy raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

24 — Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa ma penembovy'aarã.

25 — Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.

— Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendepy'a vai ha'e pejae'o 'rã.

26 — Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami ae peneramoõ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

27 — Ha'e rã xeayvua re pejapyxaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ý va'e pe.

28 Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere ijayvu rei va'e re.*

29 Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguã. Amongue pendeparito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.

30 Peme'ẽ 'rã pëvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemb'a'e ogueraa ramo nda'evei "Eme'ẽ ju" peje aguã.

31 Pëvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe.

Mateus 5.43-48

32 — Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua kuery.

33 Pendevy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.

* **6:28** Lucas 23.34; Romanos 12.14

34 Pendevy omboekovia va'erā pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e 'rā tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe oiporuka 'rā mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguā.

35 — Ha'e rā peē ma peayvu 'rā pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porā joupe, mba'emo peiporuka 'rā hekivia re'ŷ. Ha'e rami rā 'rāe heta omoī porāa pendevy guarā, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma ojapo porā 'rā hexe ima'endu'a e'ŷ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.

36 Penhomboaxy kuaa 'rā Penderu nhomboaxya rami.

Mateus 7.1-5

37 — Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuuaa potaa e'ŷ aguā. Penhombopaga eme penembopagaa e'ŷ aguā. Pejoperdoa 'rā pendeperdoaa aguā.*

38 Joupe mba'emo peme'ē ri ramo pendevy ju ome'ēa 'rā mba'emo. Omboyrū porā'i, omomy-momyī, ojapete ramo tynyē vaipa vy onheēmba rei va'e 'rā ome'ēa pendevy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendevy ju ojapoa 'rā.

Ára revegua e'ŷ meme jogueraa va'e re ijayvuague

39 Ha'e kuery pe omombe'u avi peteī ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ŷ ogueraa aguā amboae ára revegua e'ŷ? Ha'e rami vy nda'u mokoīve ndo'ai 'rā ri hugua katy?

40 Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ŷ. Imbo'e porā mbyre ma imbo'eare rami avi 'rā ikuai.*

41 — Mba'e re tu nderyvy rexā py iky'a oī va'e re rexā pota, ha'e rā yvyra nderexā py oī va'e re ma ndereikuuaa potai?

42 Mba'e re tu nderyvy pe "Xeryvy, tove tanoē iky'a nderexā gui" 're va'eri nderexā py yvyra oī va'e re ma ndereikuuaa potai? Heko porā merami rive va'e, enoē ndee ranhe yvyra nderexā gui. Ha'e vy 'rāe rexā porā nderyvy rexā gui iky'a renoē aguā.

Mateus 12.33-37

43 — Jipoi yvyra porā hi'a iporā e'ŷ va'e, neī yvyra iporā e'ŷ va'e voi jipoi hi'a porā va'e.

44 Mba'eta yvyra ikuai va'e jaikuuaa 'rā hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rā juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rā juu rakuaendy gui.

45 Heko porā va'e oexa uka 'rā opy'a re mba'emo porā omoī va'ekue, ha'e rā heko vai va'e ma mba'emo vai omoī va'ekue

* **6:37** Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12 * **6:40** Mateus 10.24; João 13.16

'rā oexa uka. Mba'eta nhandepy'a re oī va'e re ae 'rā nhan-deayvu.

Mateus 7.24-27

⁴⁶ — Mba'e re tu xevy “Senhor, Senhor” peje va'eri ndape-japoi ajapo uka va'e?

⁴⁷ Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee amombe'u ta marā rami pa ikuai.

⁴⁸ Ha'e kuery ma ikuai peteī ava oorā ojapo vy ijyta kuarā yvy ojo'o puku vy ita áry omo'ā va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teī ndoityi, omboytia porā rire.

⁴⁹ Ha'e rā xeayvu oendu teī ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorā ojapo vy omboytia vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa vyvvoi, ombovaipa katuī'i.*

7

Mateus 8.5-13

¹ Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo Cafarnaum tetā py.

² Ha'e py ma peteī xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy omano rai'i oupy.

³ Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oīa katy omon-douka amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rā ou vy omonguera aguā hembiguai.

⁴ Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaē vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Huvixa ma ha'eve reipytyvō aguā,

⁵ mba'eta nhande kuery irū oiko vy ojapo karamboae ron-hembo'e atyrā — he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.

Oo py ovaē rai'i ma ovjave xondaro ruvixa omondouka ju oirū kuery regua aipoe'i aguā:

— Senhor, xero py revaē e'ŷ teī ha'eve, mba'eta xee xe'yvyī'i ete xero py romovaē aguā.

⁷ Ha'e nunga rupi ndaxepy'a guaxui xee aju aguā ndea py. Peteī ayvu ri eruruka xerembiguai tokuera.

⁸ Mba'eta xee voi xeruvixa oī va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteī pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rā. Ha'e rā amboae pe ma “Eju” ha'e rā ou 'rā. Xerembiguai kuery pe “Ejapo ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rā — he'i.

⁹ Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy hupive ou va'e kuerya katy ojere vy aipoe'i:

— Xee ma aipoa'e pēvy: Neī Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e ramo ojerovia ete va'e — he'i.

* **6:49** Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

¹⁰ Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevy vy oexa rā tembiguai okuera ma ra'e.

Naim tetā py kunha imeve'ŷ va'e pi'a omboete jevyague

¹¹ Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetā Naim hery va'e katy. Hupive hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

¹² Tetā kora rokē py ovaẽ rai ovj jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery. Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ŷ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa. Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetā pygua kuery.

¹³ Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Ejae'o eme.

¹⁴ Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery omombyta vy aipoe'i:

— Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo omano va'ekue oguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rā ixy pe ju Jesus omboaxa.

¹⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderuete omboetea rupi aipoe'i:

— Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhan-deruete ojekuaa uka ra'e ojeupequa kuery pe — he'i okuapy.

¹⁷ Ha'e va'e omombe'ua rā oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

¹⁸ Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u. Ha'e rā ha'e kuery regua mokoĩ João oenoĩ vy

¹⁹ omondouka Senhor-a katy oporandu aguã: "Ndee teve reju 'rā va'ekue, tyrā pa roarõve 'rā amboae?" he'i aguã.

²⁰ Jesus oĩa py avakue ovaẽ vy aipoe'i ixupe:

— João Batista orembou apy ndevy roporandu aguã: Ndee ae pa reju 'rā va'ekue, tyrā pa roarõve 'rā amboae? — he'i.

²¹ Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui, anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ẽ ára rewegua e'ŷ.

²² Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára rewegua e'ŷ oma'ẽ ju, oguata e'ŷ va'ekue oguata, lepra rewegua ojeky'a'o, ijapyxa e'ŷ va'ekue oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.

²³ Ovy'a ete 'rā xere ojeroviaa gui ndojep'e ai va'e — he'i.

Mateus 11.7-19

²⁴ Oporandu aguã ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo tekao e'ŷa py? Takua'i yvytu omomy-momyi va'e ramigua ri ty'y?

25 Marā ramigua pexa aguā tu peo raka'e? Peteī ava ao porā py onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porā ha'e oguerekopa va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

26 Marā ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pēvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

27 Mba'eta hekorā re ae ipara oiny: "Xee amondouka 'rā peteī xerembiguai nerenonderā, nderaperā oguereko katu aguā", he'i va'ekue.*

28 Xee aipoa'e pēvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rā Nhanderuete po'akaa py yvyīgueve'i va'e ma ixugui yvateve – he'i.

29 Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery voi Nhanderuete guigua teko porā João omombe'u rā oendu vy ixupe onhemongarai uka va'ekue.

30 Ha'e rā fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuete oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai ukai va'ekue. Ha'e gui aipoe'ive ju:

31 — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rā aÿgua kuery reko? Marā rami nda'u ha'e kuery ikuai?

32 Ha'e kuery ma ikuai kyrīgue tetā mbyte rupi oguapy vy joupe-upo ojapukai va'e rami: "Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejeroky, ha'e gui omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi", he'i va'e kuery rami.

33 Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'ŷ re oiko, vinho ndoy'ui guive. Ha'e rami rā ixupe peẽ kuery "Anha reve rima oiko", peje.

34 Ha'e rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe "Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety heko vai va'e kuery re onhemoirū va'e", peje.

35 Ha'e rā hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porā 'rā 'arandu rupi ikuai va'e – he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuā porā va'e oikytyague

36 Peteī fariseu oenoī Jesus hexeve oo vy okaru aguā. Ha'e rā fariseu ro py Jesus ovaẽ ma vy mesa py oī.

37 Peteī kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetā pygua ae oikuaa fariseu ro py okaru oinya. Ha'e rami vy oĩa py peteī heakuā porā va'e ryru ogueru, ita xii va'e guigua.

38 Hakykue gui onhemboja vy ojae'o reve omoakŷ ipy guexay py, ha'e o'a py ju omombiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuā porā va'e.

39 Ha'e nunga fariseu henoīare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:

* 7:27 Malaquias 3.1

— Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rāgue mba'e nunga kunha pa hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:

— Simão, peteĩ mba'e areko amombe'u va'erā ndevy.

Ombovai:

— Emombe'u ha'vy, porombo'ea — he'i.

⁴¹ Aipoe'i:

— Oiko peteĩ nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoĩ oreve.

Peteĩ oreve quinhentos ára repy, ha'e rā amboae ma cinqüenta oreve.

⁴² Nei peteїve ma ndoguerekoi omboekovia aguã. Ha'e ramo imboreveare omboguepa mokoїve orevea. Mokoїve gui mava'e nda'u oayvuve?

⁴³ Simão ombovai:

— Xee aikuaa rā oreve retave va'ekue — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Ha'evea rami rembovai — he'i.

⁴⁴ Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ẽ vy aipoe'ive ju Simão pe:

— Rexa pa kova'e kunha? Ndererui yy xepy ajoi aguã. Ha'e rā peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui o'a py ju omombiru.*

⁴⁵ Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rā peva'e ma avaẽ guive xepy rupi oayvupa.

⁴⁶ Ndee ma azeite ndereikytyi xeakā re. Ha'e rā peva'e ma xepy re oikyty oiny heakuã porã va'e.

⁴⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Peva'e ojejavy eteague omboguepaa ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rā ojejavyague nombogueaive va'e ma ndaxerayvuive 'rā — he'i.

⁴⁸ Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:

— Rejejavyague omboguepaa ma.

⁴⁹ Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upa aipoe'i:

— Mava'e nda'u peva'e ava jejavya voi ombogue va'e? — he'i okuapy.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:

— Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

8

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

¹ Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Omombe'u ov yvy ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Hupive hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,

* **7:44** Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ipoua kuery ojepyei aguã, tape rupi yvy ku'i heta va'e gui (Gênesis 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, João 13.1-14).

² ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe va'ekue avi: Maria Madalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,

³ huvinha Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

⁴ Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁵ — Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yigue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'i ho'upa guive.

⁶ Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'i vyve ipiru, na'inhakŷi ramo.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.

Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'i:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

⁹ Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Pendevy ma Nhanderuete oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuua ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.*

¹¹ — Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yigue'i ma Nhanderuete ayvu.

¹² Tape yvýry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy ipy'a gui oipe'a 'rã, oguerovia e'ŷ ha'e oo jepe e'ŷ aguã.

¹³ Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'i anho 'rã ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.

¹⁴ Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo yvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'aarã re openave vy hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.

¹⁵ Ha'e rã yvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy opy'a re omoi. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ŷ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

* **8:10** Isaías 6.9-10

16 — Avave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rā mba'emo ryru py, neī tupu guýry nanhamoī. Ha'e rami 'rāgue py imoiny oīaty py ae 'rā jaupi, oike va'e kuery oexa aguā hendy va'e.

17 Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rā, ha'e onhom i mbyre oikuaa ukapaa 'rā.

18 Ha'e nunga rupi peikuua pota ke marā rami pa pendua re. Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ēave 'rā. Ha'e rā oguereko e'ŷ va'e gui ma oipe'apaa 'rā oguereko rei'i merami va'ekue — he'i.*

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

19 Jesus oīa py ixy ha'e tyvy kuery ovaēxe teī heta va'e kuery ikuai va'e gui nda'evei ovaē ete aguā.

20 Ha'e ramo omombe'ua ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy — he'i.

21 Ombovai:

— Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ae ikuai va'e.*

Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41

22 Peteī ára oī kanoā py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe

— Jaaxa yupa rovai re — he'i. Ha'e vy oje'oi.

23 Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.

Ha'e gui yupa áry rupi ou yvytu atā. Ha'e ramo kanoā oike rai-rai'i yy py.

24 Ha'e ramo ha'e kuery ovaē Jesus ituia py. Omomyī vy aipoe'i:

— Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rima! — he'i okuapy. Ha'e ramo Jesus omyī vy ijayvu atā yvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove optytu'upa, nda'yvytuvei.

25 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mamo tu oī pejeroviae?

Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i joupe-upe:

— Marā ramigua tu peva'e, yvytu ha'e yai pe ijayvu ramo voi onhe'ē rendu aguā?

Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14

26 Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.

27 Kanoā gui oguejypa ramove ou peteī ava tetā gui. Ha'e va'e re ma anha onhemonde ramo yma rei ma ao nomoīvei, neī ngoo rupi ndopytavei va'e. Yvyra rupa rupi rive tema oiko.

* **8:18** Marcos 4.24, Tiago 1.22-25

* **8:21** Hebreus 2.11,12

²⁸ Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ā re oī henonde. Ha'e vy aipoe'i ojapukai atā reve:

— Jesus Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Xee ajerure xemoingo axy e'ŷ aguā — he'i.

²⁹ Mba'eta anha pe Jesus ijayvu ae ma ava gui oẽmba aguā, mba'eta mbovykue rei e'ŷ ma oguerekō axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rā tekoa e'ŷa rupi.

³⁰ Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:

— Mba'exa tu nderery?

Ombovai vy

— Heta va'e — he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.

³¹ Ha'e vy ojerure yvykua vaikue py omondouka e'ŷ aguā.

³² Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py yvyty re. Anha kuery ojerure omondouka aguā poryko re ju onhemonde aguā. Ha'e ramo Jesus omondouka.

³³ Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde. Ha'e ramo yvy'ā guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.

³⁴ Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy onhamba jogueravy, omombe'u tetā ha'e tekua ikuai va'e rupi.

Mateus 8.34; Marcos 5.14-20

³⁵ Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oĩa py ovaẽ vy oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porā ju ma. Jesus yvy'iry oguapy oiny. Ha'e rā ha'e kuery ndaekorāvei rei okuapy.

³⁶ Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marā rami vy pa anha gui oepyague.

³⁷ Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e kuery rekua gui ojepe'a aguā. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.

³⁸ Ha'e rā ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguā. Ha'e rami teĩ Jesus omondouka vy aipoe'i:

³⁹ — Tereo ndero pygua kuery pe emombe'u Nhanderuete ndevy ojapo va'ekue — he'i. Ha'e ramo tetā jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi.

Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24

⁴⁰ Ha'e gui Jesus ojevy ramo heta va'e kuery oarō okuapy va'e omovaẽ porā ov'y'a reve.

⁴¹ Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ā re oĩ vy ojerure hoo py ovaẽ aguā,

42 mba'eta tajy pete'i va'e doze ma'et̄ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.

Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oivy.

43 Oiko avi pete'i kunha doze ma'et̄ re ma gueko re riae oiko va'e. Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ē ma poropoanoa kuery pe.]

44 Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaē vy opoko ijaō apy re. Ha'e ramove optyu'u vyvoi hekoaxy.

45 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Mava'e tu xere opoko?

Ha'e javive nomombe'uxei ramo Pedro [oirū kuery reve] aipoe'i:

— Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee "Mava'e tu xere opoko?" 're.]

46 Ha'e rami te'i Jesus aipoe'ive tema:

— Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rā — he'i.

47 Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguā nda'evei ramo ou oryryipa reve, guenapy'ā re oĩ henonde. Ha'e vy pavē oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.

48 Ha'e ramo ixupe aipoe'i:

— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porā ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

49 Jesus ijayvu teri ho'amy reve pete'i ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Nderajy omano ma. Nda'evevei ma porombo'ea remoangekove aguā — he'i.

50 Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rā — he'i.

51 Ha'e gui oo py ovaē vy avave rei ndogueroikei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixy e'ŷ vy.

52 Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rā oexa vy aipoe'i:

— Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanoi, oke rima — he'i.

53 Ha'e ramo ojojai rei okuapy, omano maa oikuua vy.

54 Ha'e rā kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atā reve aipoe'i ixupe:

— Kunha'i, evy ke.

55 Ha'e ramove hexe inhe'ē ojevy ramo opu'ā. Ha'e ramo omongaru uka.

56 Tuu kuery onhemondyiipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ŷ aguā oiko va'ekue.

9

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

¹ Doze guemimbo'e kuery Jesus oeno'i vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.

² Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.

³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.

⁴ Oo py pеваїа py ae pepyta peove peve.

⁵ Ha'e gui tetã re napenemovaїai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã peovy yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekao ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

⁷ Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo oikovya. Ha'e vy ndoikuuai rei, mba'eta amongue aipoe'i:

— João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.

⁸ Amboae ma — Elias rima oiko — he'i.

Ha'e rã amboae ma — Peteї profeta yma oiko va'ekue rima oiko — he'i.

⁹ Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:

— João akã ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marã ramigua tu ha'vy oiko ha'e nunga apoa omombe'ua rã aendu? — he'i. Ha'e rami vy onhea'ã oexa aguã.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

¹⁰ Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetã py ha'e kuery ae'i ikuai aguã.

¹¹ Ha'e rami teї heta va'e kuery oikuua vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo omovaїmba vy ijayvu Nhanderuete po'akaa re, imba'eaxy va'e voi omonguera.

¹² Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:

— Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetã ha'e tekao kii rai'i ikuai va'e rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erã ojou aguã, mba'eta apy ma tekao e'ÿa py nhandekuai — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peї ae peme'ë ho'u va'erã.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguerekoi, peteї nhiruї mbojape ha'e mokoї pira'i e'ÿ vy. Tyrã pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguã ha'e javive peguarã? — he'i.

* **9:5** Atos 13.50,51; 18.6

¹⁴ Ha'e py rānda'u ikuai cinco mil avakue.

Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemboguapy peteī-teī henda py cinqüenta ikuai aguā rami — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy omboguapypa.

¹⁶ Ha'e gui Jesus ma peteī nhiruī mbojape ha'e mokoī pira ojopy vy yva re oma'ē reve oguerovy'a Nguete. Ha'e vy oipe'āmba'i vy ome'ē guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ē-me'ē aguā heta va'e kuery pe.

¹⁷ Ha'e javive okaru vy hevyatāmba. Ha'e ramo hembyrekue omono'ō vy doze varai ju omonyē.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

¹⁸ Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Marā ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuua?

¹⁹ Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rā amboae kuery ma peteī profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuua — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma oporanduve ju:

— Ha'vy peē kuery, marā ramigua aikoa pa peikuaa?

Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Ndee ma Cristo Nhanderuete remimbou — he'i.

²¹ Ha'e rami rā aipoe'i omombe'u e'ŷ aguā avave rei pe.

²² Ha'e vy aipoe'i:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rāe. Mba'eta nhomoneta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery nda'ija'ei 'rā hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rā.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34-9.1

²³ Ha'e gui ma aipoe'i pavē pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ē nhavō togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁴ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rā guekove. Ha'e rā xekáuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rā guekove.*

²⁵ Mba'e 'rā tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy, e'ŷ vy ha'e ae onhemoingo axy uka rire?

²⁶ Mba'eta amongue xee ha'e xeayvua ogueroxī rire, ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxī 'rā guexakā rupi ou jevy ma vy, Nguu rexakā ha'e anjo iky'a e'ŷ va'e kuery rexakā rupi.

* **9:24** João 12.24-26; Apocalipse 2.10, 12.11

²⁷ Anhetē aipoa'e pēvy: Apy peī va'e regua amongue nape-manoī 'rā Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rā pexa e'ŷa ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

²⁸ Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago ogueraa vy peteī vyty áry oẽ onhembo'e aguã.

²⁹ Onhembo'e oiny jave hova guexakā py ojekuaa, ha'e ijao ma xiimbā rei hexakāmba vy.

³⁰ Ha'e jave mokoī avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.

³¹ Ha'e va'e kuery ma hexakā rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy Jerusalém tetā py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erāa re.

³² Ha'e rā Pedro ha'e oirū kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke etei'i vy oexa hexakā ha'e mokoī avakue hexeve hi'aī va'e.

³³ Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaïve aguã. Ha'e ramo rojapo 'rā mboapy oo'i: peteī ma ndevy guarā, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarā — he'i. Oikuaa vy e'ŷ ha'e rami ijayvu.

³⁴ Ha'e rami ijayvu teria ja peteī arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rā ha'e kuery okyjepa.

³⁵ Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteī ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re — he'i.*

³⁶ Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'aī. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e kuery okyrirī okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

³⁷ Ko'ě jevy vyty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexī vy.

³⁸ Teta mbyte gui peteī ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ajerure rema'ē aguã xera'y re, peteī'i va'e ramo.

³⁹ Hexe ma nhe'ē vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a'rā vyty rupi. Anha oguereko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma vy mae ma 'rā oeja.

⁴⁰ Ajerure teī neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peē pejerovia e'ŷ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rā nda'u xee aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y — he'i.

* **9:35** 2 Pedro 1.16-18

42 Oguerovaẽ heruvy rã anha oity ju yvy rupi. Opa marã rei oguereko ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy omboaxa ju tuu pe.

43 Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderuete po'akaa oexa uka rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

44 — Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py — he'i.

45 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuua uka porãvei ramo. Nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

46 Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoña 'rãa re.

47 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuua vy ojee omonhemboja peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoõ oyvy'iry.

48 Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e regua pavẽ gui yvyïve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

49 João aipoe'i:

— Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oipe'a rã. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ŷ ramo — he'i.

50 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ŷ va'e ma penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiaque

51 Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém katy oo aguã opy'a re omoõ va'ekue.

52 Ha'e vy guenonderã omondouka imombe'uarã. Ha'e ramo ha'e kuery oo vy peteĩ Samaria pygua kuery rekoa py ovaẽ oguereko katu aguã oke aguã.

53 Ha'e rã ha'e pygua kuery ma nomovaẽxei, Jerusalém katy ooa oikuua vy.*

54 Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:

— Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba aguã?

* 9:53 Samaria pygua kuery nomovaẽxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ŷ va'e vy (João 4.9).

⁵⁵ Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atā ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:

— Peē kuery ndapeikuaai mba'e nunga nhe'ẽ gui pa peikoa.

⁵⁶ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ẽ omomba aguā e'ŷ ou, ha'e rā ogueraa jepe aguā — he'i.]

Ha'e gui amboae tekoaa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

⁵⁷ Ha'e kuery oje'oia rupi amongue aipoe'i:

— Xee aa ta nderupive reoa katy rei.

⁵⁸ Ha'e rā Jesus ombovai:

— Aguara'i oguerekoo 'rā okua, guyra'i oveve va'e voi oguerekoo guaity. Ha'e rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakā omboguejyat yndoguerekoi — he'i.

⁵⁹ Amboae pe Jesus aipoe'i:

— Eju katu xerupive.

Ha'e va'e ombovai:

— Taa ranhe xeru tanhono porā.

⁶⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Tove omanogue ae tonhono porā omano va'ekue. Ha'e rā ndee ma tereo emombe'u Nhanderuete po'akaa — he'i.

⁶¹ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teĩ taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.

⁶² Ha'e rā Jesus ombovai:

— Avave rei yvy karaĩa re ojopy heravy reve guakykue re oma'ẽ va'e nda'evei Nhanderuete po'akaa pygurarā — he'i.

10

Setenta guemimbo'e kuery omondoukaague

¹ Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderā mokō-mokoĩ omondouka tetā ha'e tekoaa nhavō ha'e oo aguā rupi.

² Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Mba'ety ma tuvixa, ha'e rā ombo'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguā imba'ety rupi ombo'eapo va'erā.

³ Tapeo. Xee romondouka vexa'i rami aguara mbyte rupi.

⁴ Peraa eme voko, popoka, neĩ py regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.

⁵ Joo py pevaẽ vy aipopeje 'rā: "Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porā", peje.

⁶ Xapy'a rei ha'e py oiko porāxe va'e oĩ ramo hexe oiko 'rā peroayvu porāgue. Ha'e rā jipoí ramo pendere ae 'rā ojeapa peroayvu porāgue.

⁷ Oo pevaēague py ae 'rā pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rā ha'e kuery ome'ẽ va'e rei. Mba'eta ombo'epo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguā ombo'epoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.

⁸ Tetā pevaēa py penemovaē porā ri ramo pe'u 'rā ome'ẽ va'e rei.

⁹ Ha'e py pemonguera 'rā imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: "Pendevy namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā", peje.

¹⁰ Ha'e rā tetā pevaēa py napenemonhembojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rā:

¹¹ "Peneretā guigua yvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuua uka aguā roeja ma rovya. Ha'e rami teī peikuua pota pova'e re: Namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguā", peje.*

¹² Aipoa'e peē kuery pe: Opaa ára ha'e va'e tetā pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaaive 'rā.

Mateus 11.20-24

¹³ — Peē Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rā.* Mba'eta pendea py hexa pyrā ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetā py ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rerova voi 'rāgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde vy oguapy 'rāgue tanhimbu py.

¹⁴ Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peē kuery guiomboaxyave 'rā Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

¹⁵ Ha'vy peē Cafarnaum pygua kuery, peo 'rā teve yva peve? Any, pe'a 'rā tata ogue e'ŷ va'e py.

¹⁶ — Pendeayvu oendu va'e ma xeayvu avi oendu, ha'e rā napenenhe'ẽ rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rā naxenhe'ẽ rendui va'e ma xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaague

¹⁷ Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ov'y'a reve ojevy vy aipoe'i okuapy:

— Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu karamboae! — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rā ombovai:

— Xee ma Satanás aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rā.

¹⁹ Ha'e gui peē kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrō aguā, nhanderovaigua po'akaa ha'e javi re guive, pendere mba'eve rei oiko e'ŷ re.

²⁰ Ha'e rami teī perovy'a eme anha kuery re pendepo'akaa rive, ha'e rā yva re penderery omboparaa ma imoinyague.*

Mateus 11.25-27

* **10:11** Lucas 9.5 * **10:13** Tiro ha'e Sidom tetā ma yma heko vai ete va'e ikuaiague (Isaías 23.1-18). * **10:20** Apocalipse 3.5

²¹ Ha'e va'e jave ae Jesus ov'y'a Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe ndereikuua ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ŷ guive. Yvyīgueve'i pe anho reikuua uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

²² — Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuuaai Ta'y, Tuu e'ŷ vy. Ha'e avave rei ndoikuuaai Tuu, Ta'y e'ŷ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuua ukaxea va'e ete'i — he'i.

²³ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:

— Ovy'a ete 'rã mba'emo peẽ kuery pexa va'e rexaa kuery.

²⁴ Mba'eta xee aipoa'e porāve pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e huvixave peẽ kuery pexa va'e oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uague

²⁵ Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ŷ aupity aguã?

²⁶ Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:

— Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuua?

²⁷ Ava va'e ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, nderekoo, nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive.”

Ha'e “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” — he'i.*

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Ha'evea rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove — he'i.

²⁹ Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porāxe vy oporandu Jesus pe:

— Marã ramigua tu xeirũ kuery?

³⁰ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ov'y Jericó katy oo vy. Ha'e gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oipe'apa, oinupãmba guive. Ha'e vy oeja oje'oivy omano rai'i va'e.

³¹ — Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ ojepekuavo ov'y.

³² — Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo avi ov'y.

³³ — Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua oguata ouvy vy oaxa avi ha'e rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.

* **10:27** Levítico 19.18, Deuteronômio 6.5

³⁴ Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve. Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.

³⁵ — Ko'ẽ ju mokoĩ ára repy oguenoẽ vy ome'ẽ hoo va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: "Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi regatave ri ramo ajevy vy amboekovia 'rã", he'i.

³⁶ — Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuua rã mava'e nda'u jojuka va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?

³⁷ Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:

— Omboaxy va'ekue rima.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.*

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

³⁸ Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaẽ peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ kunha Marta hery va'e omovaẽ ngoo py.

³⁹ Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma oguapy oiny Senhor yvýry ombo'e rã oendu aguã.

⁴⁰ Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojapura rei oikovy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:

— Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã oeja rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.

⁴¹ Ha'e rã Senhor ombovai:

— Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepy'a eta reia rupi.

⁴² Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ŷ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aai 'rã ixugui.

11

Mateus 6.9-13

¹ Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijayvupa ma jave peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:

— Senhor, orembo'e na ronhembo'e kuua aguã re, João guemimbo'e kuery ombo'eague rami avi.

² Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Penhembo'e vy aipopeje 'rã: "Xeruete, tove nderery tomboetea. Tovaẽ ndepo'akaa ojekuua aguã.

³ Ha'e ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

⁴ Emboguepa rojejavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi. Orereity uka eme guive poromoangecko pe", peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

⁵ Jesus aipoe'i avi:

* **10:37** 1 João 3.17,18

— Amongue peē kuery va'e regua pytū mbyte jave peneirū ovaē 'rā pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rā pēvy: "Xeirū, eiporuka xevy mboapy mbojape.

6 Mba'eta peteī xeirū oguataague gui ovaē teī mba'eve ndarekoi ixupe ame'ē va'erā", he'i 'rā.

7 Ha'e rā penderopy gui pembovai 'rā: "Xemoangeko eme, mba'eta okē onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei ame'ē aguā ndevy", peje 'rā.

8 Ha'e rami teī xee aipoa'e pēvy: Peneirū ae teī xapy'a rei napepu'āxei 'rā mba'emo peme'ē aguā. Ha'e ramia gui on-hea'āve tema ramo peme'ē nho 'rā oikotevē va'e ha'e javi.*

Mateus 7.7-11

9 — Ha'e nunga rupi aipoa'e pēvy: Pejerure, ha'e ramo ome'ēa 'rā. Peka, ha'e vy pejou 'rā. Penhendu uka, ha'e ramo okē oipe'aa 'rā pēvy.

10 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rā, oeka va'e ojou 'rā, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rā.

11 Mava'e peē avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rā peme'ē 'rā ita? Xapy'a rei rā] pira re ojerure rā mboi ri nda'u peme'ē 'rā pira rekoria?

12 Ha'e rami e'ŷ vy uru rupi'a re ojerure rā japeuxa ri nda'u peme'ē 'rā?

13 Pendu ke, peē kuery penderekō vai va'eri mba'emo porā peme'ē kuaa va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u nome'ēi 'rā ri Nhe'ē Ky'a E'ŷ ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

14 Amboae py Jesus oipe'a anha nhomboayvu e'ŷ va'e. Anha ojep'e a rire ijayvu e'ŷ va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa.

15 Ha'e rami teī ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

16 Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ā vy ixupe ojerure yva guigua hexa pyrā ojapo aguā re.

17 Ha'e rami rā ha'e kuery py'a re oī va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:

— Tetā pygua kuery minha jomeme ri opu'ā vy nhomomba 'rā, ha'e peteī-teī oo pygua kuery joguero'a 'rā.

18 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opu'ā va'e rire mba'exa tu ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha kuery aipe'aa rami.

19 Anhetē ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a?

* **11:8** Lucas 18.1; Efésios 6.18

Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuua uka 'rā pendeayvu rivea.

²⁰ Ha'e rā Nhanderuete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetē ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peē kuery pe.

²¹ — Ha'e gui peteī ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarō oikovy ramo opa mba'e oguerekva'e oī porā 'rā.

²² Ha'e gui ma peteī ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rā. Ha'e vy hembiporu ojeroviaague oipe'apa vy joupe omboja'opa 'rā oguerekva'e ekue.

²³ — Xereveguia e'ŷ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguāemba 'rā.

Mateus 12.43-45

²⁴ — Ha'e rami avi peteī ava gui nhe'ẽ vai ojepe'a vy oo 'rā tekaoa e'ŷa rupi oiko, ikane'õguia aguā oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rā: "Aa ju ta xero ajepe'aague py", he'i 'rā.

²⁵ Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rā ngopy oipeipa ha'e omoatyrōmba pyre.

²⁶ Ha'e gui ma oo vy sete irūrā ju ogueru 'rā nhe'ẽ ixugui nda'eveive va'e, ha'e py ovaē vy ikuai va'erā. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rā.

Peteī kunha ijayvu nhenduague

²⁷ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteī kunha ijayvu nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ovy'a ete 'rā nekuavāare, nemokambuare.

²⁸ Ha'e rā ombovai:

— Ha'e rami 'rāgue py ovy'a ete 'rā Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e — he'i.*

Mateus 12.38-42

²⁹ Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarā ajapo aguā. Ha'e rami teī ha'e kuery pe peteīve ndojapoai 'rā, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ŷ vy.

³⁰ Mba'eta Nínive pygua kuery oikuua aguā Jonas oikoague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rā aŷgua kuery oikuua aguā.

³¹ Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy vy ijayvu 'rā aŷgua kuery re, mba'eta vy vy apy gui kunha va'e ou rire Salomão 'arandua oendu aguā. Ha'e rā apy oī va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

³² Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rā okuapy aŷgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rā ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rā apy oī va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6.22,23

* **11:28** Lucas 8.19-21

33 — Avave rei tataendy omoendy vy nomoī 'rā hi'ā py, neī ajaka guýry guive. Oīaty py ae 'rā omoīa, oike va'e kuery hendi va'e oexa porā aguā.

34 Ha'e rāmi ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakāarā oī. Xapy'a rei nderexa iporā vy omoexakā 'rā nderete ha'e javi rupi. Ha'e rā nderexa na'iporāi ramo ma nderete ha'e javi pytūmba 'rā.

35 Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakāarā oī va'e pytū e'ŷ aguā.

36 Ha'e rā xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakāa, neī peteī henda py pytūa noī ri ramo tataendy rāmi 'rā omoexakā opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

37 Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteī fariseu aipoe'i hupive oo aguā okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaē vy oguapy okaru aguā py.

38 Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoei e'ŷ re okaru ta ramo oexa vy onhemondyi.

39 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Peē fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rā hi'ārykue rupi rive. Ha'e rā pendepy'apy rupi ma pejokore ha'e pejejoko e'ŷa anho oī.*

40 Pene'arandu e'ŷ va'e, penderete apoare e'ŷ ri nda'u pendepy'apao avi oiko?

41 Ha'e rāmi 'rāgue py iporiaukue'i pe mba'emo perekō va'e peme'ē vy 'rāe opa marāgua gui ha'eve va'e ju 'rā peiko.

42 — Peē fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā, mba'eta dízimo peme'ē 'rā hortelā, arruda ha'e mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rā ha'evea rāmi pejoguereko ha'e Nhan-deruete peayvua rupi ma napendekuaixei. Ha'e nunga voi pejapo 'rāgue amboae ramigua pejapoа rāmi avi.

43 — Peē fariseu kuery pe nda'evei ete 'rā, mba'eta pen-hembo'eaty py peñxe 'rā tenda tenondeve oī va'e py anho. Tetā mbyte rupi voi peipota 'rā pendevy oxaruraa porā'i.

44 — Nda'evei ete 'rā pēvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rāmi pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rā oikuua e'ŷ vy.*

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rāa re ijayvuague

45 Ha'e ramo peteī lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:

* **11:39** Mateus 23.5-7,23-28; Marcos 7.1-5 * **11:44** Ha'e kuery reko rāmi vy yvyra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rā. Ha'e nunga rupi omoxiī 'rā pavē oexa vy oikuua aguā (Mateus 23.27).

— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu ra'e.

⁴⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Peē kuery lei re penhombo'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rā, mba'eta avakue pembovoyi 'rā ndogueropo'akai va'erā py. Ha'e rā peē ma neī penekuā py voi naapeipytyvōi 'rā.*

⁴⁷ — Peē kuery pe nda'evei ete 'rā, mba'eta pejapo 'rā oo ra'angaa'i penamoī kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarā.

⁴⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoī kuery jojukaague pejou porāa, mba'eta ha'e kuery ma profeta kuery ojuka rire peē ju pejapo hupa áry guarā.

⁴⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: "Ha'e kuerya py xee ambou 'rā profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery regua amongue ojuka 'rā, ha'e rā amboae kuery ma oguereko axy 'rā", he'i va'ekue.

⁵⁰ Ha'e rami aÿgua kuery ikuai yvy itui ypy guive profeta ruguy omoëague re opaga aguā rami,

⁵¹ Abel ruguy omoëague guive'i Zacarias ruguy omoëa peve. Ha'e va'e ma Nhanderuete ropy altar oī va'e yvýry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga rupi xee aipoa'e porāve pēvy: Aÿgua kuery ae 'rā opaga ha'e nungakue re.

⁵² — Peē kuery lei re penhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rā, mba'eta peipe'a mba'emo kuaa ukaarā oī va'e. Peē ae voi ndapeikuaa pota etei, ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguā re onhembopy'a okuapyague

⁵³ Jesus ojepē'a ta ma ovy rā lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ipoxypa vy ijayvu ete okuapy ixupe. Opa mba'e re oporandu omoī vaixe vy,

⁵⁴ ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

12

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomon-getaague

¹ Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-api rei okuapy ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anhō'i:

— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma heko porā merami rivea.

² Mba'eta onhomī mbyre oexa ukapaa 'rā, ha'e oikuaa uka e'ŷ pyre oikuaapaa 'rā.

³ Ha'e rami vy opa mba'e pytū py pemombe'u va'ekue hexakāa py ju oendupaa 'rā, ha'e opy joapyxa py pendeayvuague oo apyte áry gui ju omombe'ua 'rā.

* **11:46** Mateus 23.1-4,13,29-36

⁴ — Xeirū kuery, xee aipoa'e porāve pēvy: Pekyje eme penderete jukaarā kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rā pendere.

⁵ Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguā: Pejererokyje 'rā jojuka rire tata ogue e'ŷ va'e py nhomombo aguā ipo'aka va'e renonde. Tá, aipoa'e pēvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje aguā.*

⁶ Peteī nhiruī guyra'i nda'u mokoī hatā'i va'e repy rive e'ŷ ri? Ha'e rami va'eri neī peteīve re Nhanderuete ndaexarai.

⁷ Pende'a peneakā re oī va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui voi peē pevareve.

⁸ — Aipoa'e avi: Avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u porā va'ekue ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rā Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

⁹ Ha'e rā avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rā Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue re teī amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue omboguepaa 'rā. Ha'e rā Nhe'ē Ky'a E'ŷ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rā.*

¹¹ — Onhembo'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ŷ vy huvixa ha'e nhomboayvu va'ety kuery renonde teī pendepy'a eta rei eme pembovai ha'e pendeayvu aguā re.

¹² Mba'eta ha'e jave py Nhe'ē Ky'a E'ŷ oikuaa uka 'rā pendeayvu aguā.

Mba'e rakāte'ŷa re ijayvuague

¹³ Ha'e va'e jave peteī ava tetu mbyte gui aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xevy.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ava, mava'e tu xemoī penderuvixarā, penemba'e amboja'o uka aguā? — he'i.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakāte'ŷa gui, mba'eta avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ŷ.*

¹⁶ Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteī ayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteī ava iporiau e'ŷ va'e onhotŷ va'ekue oiko porā.

¹⁷ Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: "Mba'e nda'u ajapo 'rā, mba'eta ndarekovei amono'ō va'ekue amoī porā aguā."

¹⁸ Aipoe'ive ju: "Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoī porāaty, ha'e gui tuvixave va'e ju 'rā ajapo, ha'e va'e py amoī porā aguā amono'ō va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi.

* **12:5** Mateus 10.26-33 * **12:10** Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30 * **12:15** 1 Timóteo 6.9,10

19 Ha'e gui ma aipoa'e 'rā xejeupe: 'Heta mba'e porā areko heta ma'etŷa reguarā. Aŷ ma apytu'u 'rā, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rā aikovy', ha'e 'rā", he'i.

20 — Ha'e rā ixupe Nhanderuete aipoe'i: "Mba'e 'arandu e'ŷ, kova'e pyavyve oipe'aa 'rā nenhe'ē. Ha'vy mba'emo remoĩ porā va'ekue, mava'e pe 'rā tu opyta?" he'i.

21 — Ha'e rami ae 'rā oiko ojeupe guarā mba'emo omoĩ porā teĩ Nhanderuetea py ma mba'eve ndoguerekoi va'e re.

Mateus 6.25-34

22 Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pêvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u va'erā ha'e penderete re pemoĩ va'erā re guive.

23 Mba'eta penderekove ma tembi'u gui ovareve, ha'e penderete ma ao gui ovareve.

24 Peikuua pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotŷi, nomono'õi, nomoĩ porāi, neĩ oguy ma voi ndoguerekoi guive. Ha'e rami teĩ Nhanderuete omongaru herekovy. Peẽ kuery ma guyra'i gui voi pevareve.

25 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rā ruxâ'i peikove aguã?

26 Mba'emo ruxâ'i va'e ndapejapo kuaai va'eri mba'e re tu mba'emo mboae re rive nda'eveive pendekuai?

27 — Peikuua pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopê va'e'ŷ, omboyvi kuaa va'e'ŷ guive. Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pêvy: Salomão minha opa marâguia oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

28 Ha'e gui Nhanderuete ha'e rami omonhemonde 'rā jai rogue aŷ nhuündy re ikuai, ha'e gui ko'ẽ tata py omomboa va'erā va'eri. Peẽ kuery re katuve opena porâve 'rā, ndaperovia porāi va'eri.

29 Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erā pejouxea rupi rive, neĩ pejapura rei eme,

30 mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai yvy jave re. Penderu ma oikuua ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

31 Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rā ipo'akaa. Ha'e ramo 'rãe opa mba'e ome'ẽ avi pendevy.

32 — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teĩ pekyje eme, mba'eta Penderu pendererovy'a vy pendevy ome'ẽ 'rā opo'akaa.

33 Ha'e nunga rupi pevendepa ke perekva'e, ha'e hekoviakue peme'ẽ iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rā yva re pejou voko ivaipa e'ŷ va'erā ha'e mba'emo imarā e'ŷ va'e, mba'eta ha'e py

ma imonda va'e novaẽi 'rã, neĩ vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rã guive.*

³⁴ Mba'eta penembovy'a va'e oĩa py penekuraxõ py peẽ voi peĩxe avi 'rã.

Tembiguai opatõ oarõ kuaa va'e omombe'uague

³⁵ — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive. ³⁶ Pendekuai ke avakue opatõ omendaa gui ojevy rã guarã oarõ va'e rami, mba'eta okẽ re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oipe'a vyvoi aguã.*

³⁷ Ha'e rami vy hembiguai kuery ov'y'a ete 'rã ipatõ ou vy oexa rã oarõ okuapy va'e. Anhetẽ aipoa'e pãvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rã mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rã ha'e kuery pe.

³⁸ Pytũ mbyte e'ŷ vy pytũ mbyte raxa'i jave ovaẽ xapy'a teĩ oarõ okuapy va'e ov'y'a ete 'rã ha'e rami ikuia py ojou ramo.

³⁹ — Ha'e rami avi peikuua pota ke pov'a'e re: Peteĩ hoo va'e oikuua va'e rire mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa, [oarõ vy] ndogueraa ukapai 'rãgue ngopy gui.

⁴⁰ Pendekuai kuaa pota ke peẽ voi, mba'eta ndapeikuua potavei rei jave 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou – he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Pedro oporandu:

— Senhor, pov'a'e ayvu pa ore kuery pe anho, tyrã pa amboae kuery pe avi remombe'u?

⁴² Senhor ombovai:

— Ha'vy mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru va'erã.

⁴³ Ovy'a ete 'rã tembiguai kuery ipatõ ou ramo ha'e rami ojapo va'e.

⁴⁴ Anhetẽ aipoa'e pãvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

⁴⁵ Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai ojeupe "Xepatõ ndou voi 'rã teve", he'i vy oinupãmba 'rã avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e oy'u 'rã oka'u peve.

⁴⁶ Ha'e gui ma ha'e va'e tembiguai noarõvei vy ndoikuua potavei rei oikovy jave ipatõ ovaẽ 'rã. Ha'e rami vy ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.

⁴⁷ — Ha'e gui tembiguai ipatõ oipota va'e ojapo aguã oikuua va'eri ndoiko katui, neĩ oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupãa vaipa 'rã.

⁴⁸ Ha'e rã opatõ oipota va'e ndoikuuai vy ri ha'eve e'ŷa rami ojapo oikovy va'ekue ma noinupãa vaipai 'rã. Mba'eta amongue pe ome'ẽ retaave rire ixugui oipotaave 'rã. Ha'e

* **12:33** 1 Pedro 1.3-5 * **12:36** Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire ixupe ojeru-reave 'rā.

Mateus 10.34-36

⁴⁹ — Xee aju tata amboja aguā ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rāgue hendy ma va'e rire.*

⁵⁰ Ha'e rā xevy peguarā oī avi peteī nhemongarai ha'e va'e py anhemongarai uka aguā. Ha'e nunga oiko e'ŷa ja xee nda'evei aiko.

⁵¹ Tyrā pa peē kuery pexa'ā aju yvy re ikuai va'e peteī rami ikuai aguā? Any, xee ma aipoa'e pēvy: Joo rami e'ŷ-e'ŷ ikuai aguā aju.

⁵² Mba'eta aŷ gui ma peteī oo py peteī nhiruī ikuai va'e oja'o 'rā: mboapy ikuai 'rā mokoī rovai, ha'e mokoī ikuai 'rā mboapy rovai.

⁵³ Tuu opu'ā 'rā gua'y re, ha'e ta'y opu'ā 'rā nguu re. Ixy opu'ā 'rā omemby re, ha'e imemby opu'ā 'rā oxy re. Ime xy opu'ā 'rā op'i'a ra'yxy re, ha'e ipi'a ra'yxy opu'ā 'rā ome xy re.*

Mba'emo kuaa ukaarā oī va'e re ijayvuague

⁵⁴ Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

— Ka'arua katy arai ojekuaa rā pexa vy aipopeje 'rā: "Oky ta." Ha'e gui ma ha'ekue rami ae 'rā oky.

⁵⁵ Ha'e kuaray puku-a katy gui yvtyu oipeju ramo "Kuaray haku ta" peje 'rā. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rā.

⁵⁶ Pendeko porā merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ē vy peikuaa 'rā mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aŷ oiko va'e.*

⁵⁷ Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejegui ae, ha'evea rami peiko aguā?

⁵⁸ Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vy tape rupi ma voi peikuaa pota ipo gui peo jepe aguā. Ha'e rami e'ŷ ramo penemboaxa 'rā penemboayvuarā pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rā penemboaxa, ha'e gui jopya ma penembo'a 'rā nhuā py.

⁵⁹ Xee aipoa'e pēvy: Napeēi 'rā ha'e gui pepagapa e'ŷa ja.

13

Galiléia pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

¹ Ha'e va'e jave py amongue ovaē vy Jesus pe omombe'u Galiléia pygua kuery mymba ojuka reve ome'ē jave py ha'e

* **12:49** Mateus 10.34-36 * **12:53** Miquéias 7.6 * **12:56** Mateus 16.1-4

kuery ruguy avi huvixa Pilatos omoẽ ukaague, mymba ruguy onheẽague pyve.*

² Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

— Peẽ kuery pexa'ã teve Galiléia pygua kuery mboae gui ha'e va'e kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguã?

³ Any, xee aipoa'e porâve pêvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.

⁴ Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e. Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojejavypave ri?

⁵ Any, xee aipoa'e porâve pêvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.*

Figo'y hi'a e'ŷ va'e omombe'uague

⁶ Ha'e gui Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo reombojoja reve:

— Peteĩ ava oguereko peteĩ figo'y, uvaty mbyte onhoty va'ekue. Hi'a re ija ou teĩ ndojoui.

⁷ Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'etý re ma apy hi'a re aju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'ŷ yvy re hi'aĩ riae?”

⁸ Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'etý re. Ajo'o 'rã hembypy rupi, yty ru'ügue amoĩ 'rã guive.

⁹ Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'ŷ rã rejaya uka 'rã”, he'i.*

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

¹⁰ Peteĩ sábado py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.

¹¹ Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'etý re ma nhe'ẽ vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.

¹² Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Kunha, rekuera ma nemba'eaxygui — he'i.

¹³ Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguerovy'a Nhanderuete.

¹⁴ Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábado ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndojou porai ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Mboapy meme ára oĩ nhamba'eapo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábado py e'ŷ — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

* **13:1** Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jojukaague re. Ha'e va'e jave py Galiléia gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuete pe mymba ojuka uka vy ome'ẽ aguã. Ha'e rã Pilatos ojuka ha'e py. * **13:5** Ezequiel 33.11 * **13:9** Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9

— Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábado ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'ŷ vy mburika okaruaty gui pemboy'u vy peraa aguã?

16 Mba'e re nda'u nda'evei sábado py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'etõ re ma Satanás omoingo axy va'ekue? — he'i.

17 Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'ŷ va'e kuery oendu vy oximba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ov'y'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

18 Ha'e gui ma aipoe'i avi:

— Mba'e nunga nda'u Nhanderuete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

19 Mostarda ra'yí peteĩ ava ngoka py onhotõ va'e rami ae. Mba'eta yvate vy yvyra rami 'rã hi'aĩ, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive guaityrã.

Mateus 13.33

20 Aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga re nda'u Nhanderuete po'akaa ambojoja 'rã?

21 Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

22 Jesus oaxa ov'y tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ov'y Jerusalém katy oo vy.

23 Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:

— Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?

24 Jesus ombovai:

— Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee aipoa'e pêvy: Mbovy e'ŷ oikexe teĩ ndoikei 'rã.*

25 Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peẽ kuery ma okẽ re pembota-mbota 'rã oka katy gui. Ha'e vy "Senhor, eipe'a na okẽ orevy" peje 'rã guive.

— Ha'e ramo ombovai vy "Xee ndaikuuai maguigua pa peẽ kuery peikoa", he'i 'rã.

26 — Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: "Ore ma ndereve rokaru ha'e roy'u va'ekue, orerekao rupi renhombo'e va'ekue guive."

27 — Ha'e ramo aipoe'i 'rã pêvy: "Xee ndaikuuai maguigua pa peẽ kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejep'apa ke xea gui", he'i 'rã.

28 — Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marã 'rã penhendu, pexa vy Nhanderuete po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rã peẽ kuery ma oka py penemombopaa rire.

* 13:24 Mateus 7.13,14; João 10.7-10

29 Heta 'rā ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py oguapypa 'rā okuapy Nhanderuete po'akaa py.

30 Ha'e rami teī takykue pyguare ma tenonde pygumarā, ha'e tenonde pyguare ma takykue pygumarā ikuai.

Mateus 23.37-39

31 Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Ejepe'a na, tereo apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo — he'i okuapy.

32 Ombovai:

— Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: "Ko'ē rā aipe'a 'rā anha, anhomonguera 'rā guive aikovy. Ko'ē mboae ramo mae ma ajapopa 'rā", peje.[†]

33 MBA'eta xee ma aŷ, ko'ē rā ha'e ko'ē mboae rā peve aguata aguā ramo aiko, mba'eta Jerusalém py e'ŷ ndojukaai 'rā profeta.

34 — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ŷ xee aikuavāmbaxe teī nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery ojao'ipaa ramo. Ha'e rami teī peē kuery ndapeipotai.

35 Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rā. Anhetē ae aipoa'e pêvy: Peē kuery ndaxerexavei 'rā ovaē e'ŷa ja aipopeje aguā: "Ta'ima'endu'a porāa Senhor rery rupi reju va'e re."*

14

Peteī ava ijyke rurupa va'e omongueraague

1 Peteī sâbado ára py Jesus oo peteī fariseu ruvixa ro py okaru aguā. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ē ngatu okuapy.

2 Oĩ avi peteī ava ijyke rurupa va'e.

3 Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e pe:

— Ha'eve pa sâbado ára py nhanhomonguera aguā, tyrā pa any? — he'i.

4 Ha'e rā ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy omonguera, ha'e gui omondouka ju.

5 Ha'e rire oporandu ikuai va'e pe:

— Peē kuery nda'u pendera'y e'ŷ vy penerymba vaka yvykua py ho'a ramo napenoē potai 'rā ri, sâbado ára py teī? — he'i.

6 Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijayvuague

[†] **13:32** Ha'e kuery "Mbyku" he'i 'rā nhombotavypa rei va'e pe. * **13:35** Salmo 118.26, Romanos 11.25-27

⁷ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy oexa oenoĩ mbyre kuery tenda tenondeve oĩ va'e anho oiporavo rã oĩ aguã. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁸ — Amongue omendaa py penerenoĩ ramo nda'evei tenda tenondeve oĩ va'e py peĩ aguã. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoĩ mbyre ou ramo

⁹ penerenoĩare ou vy “Eme'ẽ peva'e pe tenda py oguapy aguã”, he'i 'rã pãvy. Ha'e ramo peximbä reve 'rã peva tenda ijapy'i py oĩ va'e py.

¹⁰ Ha'e rami 'rãgue py amongue penerenoĩ ramo ha'eveve tenda ijapy'i py oĩ va'e py peĩ. Ha'e ramo penerenoĩare ou vy “Xeirũ, kyvõve ke eguapy”, he'i 'rã pãvy. Ha'e ramo oenoĩ mbyre kuery ha'e javi oikuua 'rã penemboetevea.

¹¹ Mba'eta ha'e javive onhemboyyate va'ekue omo'yvyi'ave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyi' i va'ekue ma omboyvateave 'rã — he'i.*

¹² Ha'e gui ma henoĩare pe ju aipoe'i:

— Ngaru rejapo vy nda'evei renoĩ aguã neirũ kuery anho, nderyvy kuery, neretarã kuery, neĩ ndea katy'i iporiau e'ŷ va'e kuery, ndevy pe ha'e kuery ju ha'ekue rami ojapo e'ŷ aguã omboekovia vy.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py ngaru rejapo vy renoĩ 'rã iporiaukue'i, hetyma rovaikue va'e, oguata e'ŷ va'e ha'e ára revegua e'ŷ ikuai va'e.

¹⁴ Ha'e rami vy nemoingo porãa 'rã, mba'eta ha'e kuery ndojou'i 'rã omboekovia aguã. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rã heko porã va'e kuery omboete jevya ára py.*

Ngaru re ombojojaague

¹⁵ Ha'e rami ijayvu rã mesa py hexeve oguapy oiny va'e regua peteĩ oendu vy aipoe'i:

— Ovy'a ete 'rã Nhanderuete po'akaa py okaru okuapy va'e.

¹⁶ Ha'e rã ombovai vy aipoe'i:

— Peteĩ ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoĩ uka guive.

¹⁷ Okaru aguã ovaẽ ma ramo omondouka guembiguai oenoĩ uka va'ekue pe “Peju, oguereko katupa ma”, he'i aguã.

¹⁸ Ha'e rami teĩ ha'e javive omombe'u oo aguã nda'eveia rami. Peteĩ ma aipoe'i: “Xee ma ajogua xeyvyrã, ha'e py ranhe aa ta ama'ẽ vy. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia”, he'i.

¹⁹ Amboae aipoe'i avi: “Xee ma peteĩ nhiruĩ meme vaka ajogua rire aa ta ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia”, he'i.

²⁰ Amboae ma “Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai”, he'i.

* **14:11** Mateus 23.6,12; Proverbios 25.6,7 * **14:14** Proverbios 19.17

21 — Ha'e gui ma tembiguai ojevy vy omombe'upa opatō pe. Ha'e ramo hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguai pe: "Tereo pojava tetā rupi tape ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'ŷ va'e, ára revegua e'ŷ ha'e ijyva rovaikue va'e", he'i.

22 — Ha'e va'e rire hembiguai ou vy aipoe'i: "Xepatō, ajapopa ma rejapo uka va'ekue. Ha'e rami teñ oïve teri tenda."

23 — Ha'e ramo ipatō ombovai: "Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e javive ou vy xeropy omonyē aguã.

24 Xee aipoa'e avi pěvy: Avakue aenoĩ uka ypy va'ekue ma neĩ peteïve ndokarui 'rã ngaru ajapoa py."

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguã re ijayvuague

25 Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

26 — Amongue xea py ouxe teñ nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery, guyvy kuery, gueindy kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei xeremimbo'erã.*

27 Amongue xerupive oikoxe teñ ojeupega kuruxu ndoguer-aaí va'e ma nda'evei avi xeremimbo'erã.

28 Mba'eta peẽ kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rã peikuua pota aguã ha'eve paa pejapopa aguã.

29 Ha'e rami e'ŷ vy pemboypy rire ndapejapopai rã pavẽ oexa vy pendejojai rei 'rã,

30 ha'e vy aipoe'i 'rã: "Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai", he'i 'rã okuapy.

31 — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ã aguã oo ta vy ha'e rami ae avi 'rã oiko, oguapy 'rã ranhe oikuua pota aguã dez mil xondaro reve vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rãa re.

32 Ha'e rami aguã nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou 'rã peteĩ guembiguai amboae kuery reve ikuai porã ju aguã re ojerure aguã.

33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi mba'emo perekva'e pejapa e'ŷ vy nda'evei xeremimbo'e peiko aguã.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

34 — Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ẽvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju?

35 Nda'evei 'rã yvy, neĩ yty reguarã guive. Nhamombo rive 'rã oka py. Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

15

Jesus omovaẽague heko vai va'e kuery

1 Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.

* **14:26** Mateus 10.37-39; Lucas 9.57-62

² Ha'e rā fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy ijayvu rei vy aipoe'i:

— Peva'e tu omovaē rima ojejavypa va'e kuery, ha'e kuery reve okaru guive — he'i okuapy.*

Mateus 18.10-14

³ Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁴ — Mava'e nda'u perekō 'rā cem vexa'i, ha'e gui peteī pemokanhya vy noventa e nove ikuai va'e ndapejai 'rā teve tekao e'ŷa py, ha'e vy pa ndapeoi 'rā teve okanhya va'ekue pejou peve peka aguā?

⁵ Pejou ma vy pejaxe'i 'rā heruvy pevy'a vy.

⁶ Pendo py pevaē ma vy pemboatypa 'rā peneirū ha'e penetrā kuery. Ha'e vy aipopeje 'rā: "Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhya va'ekue", peje 'rā.

⁷ — Xee aipoa'e pēvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rā peteī heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porā va'e vy ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rā.

Hatā'i va'e omokanhya mbyre omombe'uague

⁸ — Mava'e kunha dez hatā'i va'e oguerekō va'e nda'u peteī omokanhya vy nomoendyi 'rā tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rā ri omokanhya va'ekue ojou peve?

⁹ Ojou ma vy omboatypa 'rā oirū ha'e guetarā kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rā: "Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma perāta amokanhya va'ekue", he'i 'rā.

¹⁰ — Xee aipoa'e pēvy: Ha'e rami ae avi Nhanderuete pegua anjo kuery oguerovy'a 'rā okuapy peteī heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhya ranhe va'ekue omombe'uague

¹¹ Aipoe'ive ju:

— Peteī ava oguerekō mokoī gua'y.

¹² Kunumive va'e aipoe'i nguu pe: "Xeru, eme'ē xemba'erā va'ekue rerekō va'e", he'i. Ha'e ramo omboja'o oguerekō va'e.

¹³ — Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'ōmba oguerekō va'e, ha'e oo mombyry amboae yvy re. Ha'e py omokanhymba oguerekō va'e, opa marā rei oikoa rupi.

¹⁴ Oguerekō va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo oiko axy.

¹⁵ Ha'e rami vy oo ombo'eapo peteī ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e omondouka poryko kuery ikuaiia rupi opena aguā.

¹⁶ Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teī ixupe avave rei nome'ēi mba'eve.

* **15:2** Lucas 5.29-32

17 — Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: "Mbovy pa ikuai xerua py ombo'apo vy okaru porā va'e, ha'e rā xee ma apy amano ta ma karuai gui.

18 Apu'ā ta, ha'e vy aa 'rā xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rā ixupe: 'Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai guive.

19 Nda'evevei ma nderay aiko aguā. Xerereko ombo'apo va'e rami rive'i, ha'e 'rā."

20 Ha'e rami vy opu'ā vy oo ju nguua katy.

— Mombry teri ou jekuua reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha ovv, oikuavā reve oayvu.

21 Ha'e ramo ta'y aipoe'i: "Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai voi. Nda'evevei nderay aiko aguā", he'i.

22 — Ha'e rami teī tuu aipoe'i guembiguai kuery pe: "Peru pojava ao iporāve va'e, pemonhemonde. Ikuā re ma pemoī kuā regua, ha'e gui ipy re ma pemoī py regua.

23 Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,

24 mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhy va'ekue ojoua ju", he'i. Ha'e rami vy ovv'a okuapy.

25 — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevy, oo py ovaē rai'i ouvy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.

26 Ha'e vy peteī tembiguai oenoī vy oporandu mba'e pa oikoa re.

27 Ombovai: "Nderovy vy ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra va'e, hexāi reve ou ramo", he'i.

28 — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oē ombopy'a porā aguā.

29 Ha'e ramo aipoe'i nguu pe: "Mbovy ma'et̄y re ma pa mba'emo ajapo aikovy ndevy? Peteīgueve ma voi noronhe'ē apo e'ŷi. Ha'e rami teī neī peteīgueve ma kavara'i nereme'ēi xeirū kuery reve avy'a aguā.

30 Ha'e rā nderay kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e", he'i.

31 — Ha'e rā tuu ombovai: "Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.

32 Ha'e rami avi jarovy'a 'rāe, javy'a 'rā, mba'eta nderyvy omano va'ekue ri oikove ju, okanhy va'ekue ojoua ju."*

16

Tembiguai ojeroviapy e'ŷ va'e omombe'uague

¹ Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:

* 15:32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10

— Oiko peteī ava iporiau e'ŷ va'e. Ha'e va'e ma peteī ava omopena omба'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porāia rami.

² — Ha'e ramo ija oenoī vy aipoe'i ixupe: “Anhetē pa ndere ayvu oiko va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javi, mba'eta nda'evevi ma xevy pe remba'eapove aguā”, he'i.

³ — Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rā? Mba'eta xepatō xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi amba'eapo aguā ma nanhan-imai, ha'e rā ajerurea rupi aiko aguā ma axī.

⁴ Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rāa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py xemovaēa aguā”, he'i.

⁵ — Ha'e rami vy oenoīmba ipatō pe oreve va'e kuery peteī-teī. Jypyguia pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatō pe?”

⁶ Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oña, eguapy, ha'e embopara cinqüenta ryru ete'i”, he'i.

⁷ — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oña, ha'e embopara oitenta ete'i”, he'i.

⁸ — Ha'e rami rā ipatō oguerovy'a guembiguai ojeroviapy e'ŷ teī oiko kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'y kuery gui ma ko yvy regua kuery ikuai kuaave 'rā joguerekaoa py.

⁹ Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pēvy: Pereko kuaa pota ke mba'emo ko yvy regua peneirūrā pejouve aguā rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju penemovaē aguā oo imarā e'ŷ va'e py.*

¹⁰ Mba'eta mbovy'i oguerekoko kuaa va'e ma heta va'e voi oguerekoko kuaa 'rā. Ha'e rā mbovy'i va'e ndoguerekoko kuaai va'e ma heta va'e voi ndoguerekoko kuaai 'rā.

¹¹ Ha'e nunga rupi mba'emo ko yvy regua ndaperekoko kuaai rire mava'e tu pendepo py omboaxa ta mba'emo iporā ete ya'e?

¹² Nhomba'e re napepena porāi rire mava'e tu ome'ẽ ta pendevy guarā va'ekue?

¹³ — Avave rei nomba'eapoi 'rā mokoī patō pe. Mba'eta peteī re nda'iija'eive 'rā amboae oayvuve vy. Ha'e ramo e'ŷ vy peteī ojou porāve vy amboae ma ndojou porāive 'rā. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguā, peráta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

¹⁴ Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy oojai rei okuapy, peráta re nda'eveive va'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* **16:9** 1 Timóteo 6.17-19

— Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e rã Nhanderuete ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou porãve va'e ma Nhanderuete pe ha'eve'ý va'e.

16 — Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua omombe'ua ramo pavẽ onhea'ã oupity aguã.

17 Ha'e rami avi yva ha'e yvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re oĩ va'ekue oaxa rive.*

Mateus 19.9; Marcos 10.10-12

18 — Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha oeja pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uague

19 — Oiko peteĩ ava iporiau e'ý va'e, púrpura ha'e ajukue iporãve va'e py anho onhemonde va'e, ko'ẽ nhavõ ngaru ojapo va'e.

20 Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiau e'ý va'e rokẽ yvy'iry omoña.

21 Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ý va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue. Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.

22 — Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yvýry optytu'ua aguã py. Ha'e rã iporiau e'ý va'ekue omano ramo ma onhono porãa.

23 — Haku vaikuea py iporiau e'ý va'ekue oiko axy reve oma'ẽ vy oexa mombyry Abraão ha'e Lázaro ijyvýry oĩ rã.

24 Ha'e ramo ojapukai vy aipoe'i: "Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy embou Lázaro tomoaký okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta tataendy raku py aiko axy", he'i.

25 — Ha'e rã Abraão aipoe'i: "Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa mba'e porã rerekouague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aÿ ma apy oiko optytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py rei".*

26 Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ yvykua tuvixa va'e. Ha'e va'e gui nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy nda'evei avi", he'i.

27 — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: "Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro remondouka aguã

28 xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuiaia py, ha'e kuery omonheangu aguã, ha'e kuery ou e'ý aguã oiko axy aguã py."

29 — Abraão ombovai: "Ha'e rami avi ha'e kuery oguerekao ae ma Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga", he'i.

* 16:17 Mateus 11.12,13; 5.17,18

* 16:25 Lucas 6.20-26

30 — Ha'e rā ojerureve: “Any xeru Abraão, amongue omanoague gui onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rāe ojeko rerova.”

31 — Ha'e rami rā Abraão ombovai: “Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviai 'rā amongue omanoague gui onhemboete ramo voi.”*

17

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

¹ Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Oiko riae 'rā joityarā. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rā joityare kuery pe.

² Mba'eta kova'e kyrīgue va'e regua amongue oity 'rāgue py, ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ py omomboa va'e rire.

Mateus 18.21,22

³ — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otokoavy ri ramo ndeayvu 'rā ixupe. Ha'e rā ojeko rerova ramo reperdoa 'rā.

⁴ Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otokoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy “Nda'eveia aendu”, he'i ramo eperdoa ju — he'i.*

⁵ Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:

— Emoïve ke rojeroviaa.

⁶ Senhor ombovai:

— Pejeroviaa ma peteĩ mostarda ra'yī'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e amora rembypy pe “Ejeapo'o ha'e enhenhoty ye'ẽ py” peje teĩ pendeayvua oiko 'rāgue.

⁷ — Peẽ kuery ma perekó 'rā penembiguai mba'ety rupi e'ỹ vy vaka re openaa rupi ombo'eapo va'e. Ha'e va'e ma ombo'eapoa gui ou ramo “Eju ke ekaru” peje 'rā teve?

⁸ Ha'e rami 'rāgue py aipopeje 'rā: “Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erā. Enhemboekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju 'rā rekaru ha'e rey'u”, peje 'rā.

⁹ Penembiguai kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe “Ha'eve ete ko” ndapeje riae'i 'rā.

¹⁰ Peẽ kuery voi ha'e rami avi, pendevy pe ojapo uka pyre pejapopa ma vy ha'eve aipopeje aguã: “Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrā e'ỹ, mba'eta rojapo 'rā va'ekue anho rojapo.”

Dez lepra revegua omongueraague

¹¹ Jerusalém tetā katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte rupi.

¹² Peteĩ tekaoa py ovaẽ ramove dez lepra revegua ovaexí jogueruvy.

¹³ Mombyry jogueropytaa py ixupe ojapukai reve aipoe'i:

* **16:31** Mateus 28.11-15 * **17:4** Efésios 4.32; Colossenses 3.13

— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.

¹⁴ Jesus oexa vy ombovai:

— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ooa rupive okuerapa.

¹⁵ Ha'e kuery dez va'e regua peteñ ma okuerapaa oexa vy ojevy ju oña py. Ijayvu atã reve Nhanderuete pe oporaei ouvy, ¹⁶ ha'e Jesus renonde guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oguerovy'aa rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.

¹⁷ Ha'e rami rã Jesus oporandu ixupe:

— Dez e'ý teve pekuera ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?

¹⁸ Jipoi ri nda'u Nhanderuete pe oporaei vy ojevy va'erã, kova'e amboae regua e'ý vy? — he'i.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvuague

²⁰ Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:

— Nhanderuete po'akaa ma jaexa va'erã rami e'ý ojekuaa va'e.

²¹ Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rã: "Apy rima", neñ "Pe py rima oĩ" nda'eai 'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa ma penembyte ae oĩ — he'i.

²² Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:

— Ovaẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rã pexaxe rei aguã ára, teñ ndapexai ranhe 'rã.

²³ Pendevy pe "Apy rima" e'ý vy "Pe py rima oĩ" 'ea teñ tapeoeme ha'e kuery rupive.

²⁴ Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvya rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

²⁵ Ha'e rami teñ ha'e va'e'ý mbove hexe aÿgua kuery nda'ija'ei rã oiko axy 'rãe.

²⁶ — Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

²⁷ Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé kanoã py oikea ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.*

²⁸ Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua, ovende, onhotý ha'e ojapo okuapy.

²⁹ Ha'e gui ma Sodoma tetã gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata enxofre reveguia, omomba ha'e javive.

³⁰ Ha'ekue rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguã ára.

* **17:27** Mateus 24.37-44

31 Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy oguereko va'e oguenoẽ aguã. Ha'e rami ae ombo'eaxoa rupi ikuai va'e tojevy eme guakykue.

32 Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.*

33 Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã ojuka uka va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.

34 Aipoa'e pêvy: Ha'e va'e pytû mokoõ oke 'rã oupy peteĩ tupapy. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaaa 'rã.

35 Mokoõ kunhague ikuai 'rã ombo'eaxoa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaaa 'rã.

36 [Mokoõ ikuai 'rã mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaaa 'rã] – he'i.

37 Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:

– Senhor, mamo 'rã tu ha'e nunga oiko?

Ombovai ha'e kuery pe:

– Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ voi onhemboaty 'rã okuapy – he'i.

18

Nhomboayvu va'ety porayvu e'ŷ va'e omombe'uague

¹ Ha'e gui Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy, nhandekuerai e'ŷ re nhanhembo'e riae aguã.*

² – Peteĩ tetã py oiko peteĩ nhomboayvu va'ety Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ŷ oiko va'e, neĩ avakue omboete e'ŷ va'e guive.

³ Ha'e va'e tetã py oiko avi peteĩ imeve'ŷ va'e. Ha'e va'e ma huvixa oĩa py ou vy aipoe'i: "Eikuua pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re", he'i.

⁴ – Ha'e rã ha'e ma ndoikuua potaxeい ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire mae ma aipoe'i ojeupe: "Anhetẽ ae ndajeroviai Nhanderuete re, ha'e neĩ avakue namboetei.

⁵ Ha'e gui imeve'ŷ va'e ojerure riae ete ma ramo aikuua pota nho 'rã, xemoangeko rei riae e'ŷ aguã", he'i.

⁶ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

– Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'ŷ va'e ijayvuague re.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete nda'u ndoikuua pota voi 'rã ri hembi-poravo kuery ára pukukue re ha'e pytû mbukukue re ixupe ojapukai va'e re? Oikuua pota aguã are merami teĩ

⁸ xee aipoa'e: Oikuua pota voi 'rã pendere. Ha'e rami teĩ Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rã ri ojerovia va'e ko yvy re?

* 17:32 Ló ra'yxy ma Sodoma tetã gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuete ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26). * 18:1 Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicense 5.17

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

⁹ Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae ojerovia ha'e onhemboeko porāxe vy jojou vai va'e re ijayvu vy.

¹⁰ — Mokoī ava oo templo py onhembo'e aguā. Peteī ma fariseu, ha'e rā amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.

¹¹ Fariseu va'e opu'ā ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: "Xeruete, xee roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'ŷ aiko, imonda va'e, jokorepa rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'ŷ guive.

¹² Semana nhavō re mokoīgue kuerei 'rā aiko akaru e'ŷ re. Ha'e opa mba'e ajou va'ekue gui ame'ē aikovy dízimo", he'i.

¹³ — Ha'e rā imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'aī, neī yva re oma'ē aguā voi nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i: "Xeruete, xemboaxy ke, xee ajejavypa va'e aiko", he'i.

¹⁴ — Xee aipoa'e pêvy: Ha'e va'e anho omboeko porā mbyre oo ngoo katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhemboyvate va'e omo'yvyī'iave 'rā. Ha'e rā onhemo'yvyī'i va'ekue ma ombooyvateave 'rā.*

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

¹⁵ Ha'e oīa py oguerua kyrīgue ha'e kuery re opo omoī aguā. Ha'e rā hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.

¹⁶ Ha'e rā Jesus ma ojea py kyrīgue oenoī vy aipoe'i:

— Tove tou kyrīgue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarā ae Nhanderuete po'akaa.

¹⁷ Anhetē aipoa'e pêvy: Kyrīgue'i rami e'ŷ Nhanderuete po'akaa nomovaēi va'e ma ndoikei 'rāe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

¹⁸ Peteī ava omboetevepy oī va'e oporandu ixupe:

— Porombo'ea nderekō porā va'e, mba'e nda'u ajapo 'rā tekove marā e'ŷ aupity aguā?

¹⁹ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu "Nderekō porā va'e", 're xevy? Avave rei ndaeko porāi Nhanderuete e'ŷ vy.

²⁰ Reikuua ae ma ojapo uka pyre: "Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy", he'i.

²¹ Ava va'e aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrī guive.*

²² Jesus oendu vy aipoe'i:

* **18:14** Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6 * **18:21** Romanos 3.10,19,20;
Tiago 2.10

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rerekova'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy'rãe rerekova'reve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.

²³ Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

²⁴ Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguã — he'i.*

²⁵ Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi camelo oaxa aguã — he'i.

²⁶ Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:

— Mba'e xagua 'rã tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ombovai:

— Avakue pe haxy va'e ma Nhanderuete pe ndaxyi — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Anhetê aipoa'e pãvy: Ha'e javi Nhanderuete po'akaa rupi oiko aguã ngoo oeja va'e, gua'yxy, guyvy kuery, nguu e'ý vy gua'y kuery,

³⁰ ha'e kuery ma aý voi ojou retave ete 'rã, ha'e gui raka'eve rã oupity 'rã tekove marã e'ý.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ë, aý ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã profeta kuery omboparaague ha'e javi.

³² Mba'eta omboaxaa 'rã amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavyky rei, oojai rei ha'e onyvõmba 'rã okuapy.

³³ Oinupãmba ma rire ojukaa 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã — he'i.

³⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuua ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuuaai ae ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovya py peteĩ ára revegua e'ý oguapy oiny tape yvýry mba'emo re ojerurea py.

³⁶ Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e pa oikoa re.

³⁷ Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.

³⁸ Ha'e ramo ojapukai:

* **18:24** 1 Timóteo 6.9,10

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke — he'i.

³⁹ Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirī aguā. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu ixupe:

⁴¹ — Mba'e tu reipota ndevy ajapo?

Ombovai:

— Senhor, xee ma aexaxe — he'i.

⁴² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.

⁴³ Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderuete pe oporaei ov y hupive. Heta va'e kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderuete pe.

19

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

¹ Jericó py Jesus oike vy oaxa ov y tetā rupi.

² Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga va'ety ruvixa oguerekopa va'e.

³ Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui, ikarape'i va'e vy.

⁴ Ha'e vy onha ov y henonderā, ojeupi peteĩ sicômoro rakā re oexa aguā, ha'e rupi 'rāe oaxa ramo.

⁵ Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:

— Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rā ndero py — he'i.

⁶ Ha'e ramo oguejy pojava, ov y'a reve oguerovaẽ.

⁷ Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py ovaẽ ramo.

⁸ Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

— Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ aguā, mbyte rupi peve. Ha'e xapy'a rei amongue mba'emo py akore rire irundykue ju 'rā ame'ẽ hekovia — he'i.*

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi Abraão ramymino oiko.*

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguā okanhy va'ekue.

Dez hatā'i va'e ouro guigua omombe'uague

¹¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus peteĩ ayvu ju omombe'u mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py

* **19:8** Lucas 3.8,12,13 * **19:9** Gálatas 3.7,29 py oĩ rami, "ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai", ha'e "Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai."

ovaē rai'i ma ramo oexa'ā teī okuapy Nhanderuete po'akaa ojekuaa ta ma aguā re.

¹² Ha'e ramo aipoe'i:

— Peteī ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhem-bopo'aka uka, ha'e gui ojevy ju aguā.

¹³ Ha'e vy dez guembiguai oenoī vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatā'i va'e ouro guigua ovareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e peráta pemboetave ke ajevy peve", he'i.

¹⁴ — Ha'e rā hetarā kuery mboae nda'ija'ei vy hakykue omondouka huvixave oī va'e pe aipoe'i va'erā: "Ore kuery ma ndoroipotai ha'e va'e oreruvixarā", he'i va'erā.

¹⁵ — Ha'e rami teī ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoī uka guembiguai kuery peráta jopyare, marā rami pa peteī-teī oguerekoague oikuaa aguā.

¹⁶ — Tenonde ou va'e aipoe'i: "Xeruvixa, ndeperáta gui ma dez ju ajouve."

¹⁷ — Ha'e ramo huvixa ombovai: "Ha'eve ete ma tembiguai porā. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetā re ju ndepo'aka 'rā", he'i.

¹⁸ — Amboae ju ou vy aipoe'i: "Xeruvixa, ndeperáta gui ajouve ju peteī nhiruī."

¹⁹ — Ha'e va'e pe ma aipoe'i: "Ndee ma peteī nhiruī tetā re 'rā ndepo'aka", he'i.

²⁰ — Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: "Xeruvixa, apy ma aru ju ndeperáta ajukue py anhovā vy amoī porā va'ekue.

²¹ Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoī porāaty gui e'ŷ renoē, ha'e renhotŷague gui e'ŷ 'rā remono'ō va'e", he'i.

²² — Ha'e ramo ombovai: "Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi ae 'rā rombopaga. Reikuua ri ty'y xevai rei va'ea, amoī porāaty gui e'ŷ teī anoē, ha'e anhotŷague gui e'ŷ amono'ō 'rāa?

²³ Ha'e rami vy mba'e re tu xeperáta ma peráta renda py neremoī, ajevy vy ajopy retave aguā?" he'i.

²⁴ — Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: "Peipe'a na peráta ixugui, ha'e peme'ē dez oguereko va'e pe."

²⁵ — Ha'e rā ha'e kuery aipoe'i: "Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez."

²⁶ — Ombovai: "Xee aipoa'e pēvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe ome'ēave 'rā. Ha'e rā ndoguerekoi va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rā.

²⁷ Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarā ndaxepotai va'ekue ma peru, pejukapa aexaa py."

Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

²⁸ Po rami ijayvupa rire Jesus oove ju Jerusalém katy.

29 Betfagé ha'e Betânia py ovaẽ rai'i ma ovvy vy yvyty Oliveiras katy'i, omondouka mokoĩ guemimbo'e.

30 Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Tapeo tenonde peva'e tekoá oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã re hi'aĩ va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

31 Ha'e gui xapy'a rei pãvy amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e ramo pembovai vy "Senhor ma oipota", peje 'rã.

32 Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iague rami meme ojou.

33 Mburiaka'i ojora jave ija aipoe'i:

— Mba'e re tu pejora?

34 Ha'e kuery ombovai:

— Senhor ma oipota — he'i.

35 Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.

36 Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.

37 Ha'e gui yvyty Oliveiras gui oguejy ovya py ovaẽ rai'i ma jave hemimbo'e kuery ha'e javi oguerovy'a vy Nhanderuete pe oporaei atã oje'oivy mba'emo porã ojapo rã oexa va'ekue ha'e javi re.

38 — Ta'ima'endu'a porãa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai porãa yva re, toporaeia yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

39 Ha'e rã amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e ma aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.

40 Ha'e rã ha'e kuery pe ombovai:

— Xee aipoa'e pãvy: Ha'e kuery okyrirĩ va'e rire ita eteve voi oporaei 'rãgue — he'i.

Jerusalém tetã Jesus oexa vy ojae'oague

41 Jesus ovaẽ ovvy vy tetã oexa vy ojae'o.

42 Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára rexaa kuaa va'e rire nemoingo porãarã ou va'e.

Teĩ aÿ ha'e nunga ndoikuaa ukaai ndevy.†

43 Mba'eta ovaẽ 'rã nderovaigua kuery ndejokopa aguã ára, jova-jovai katy gui nemboty heravy aguã.

44 Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rã nememby kuery. Neĩ peteĩ ita ma ndoejai 'rã amboae ita áry, ndea py aju teĩ ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

* 19:38 Salmo 118.26 † 19:42 "Ndee" he'ia py ma peteĩ'i pe rami ijayvu teĩ tetã pygua kuery ha'e javive pe.

⁴⁵ Ha'e gui templo py oike vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py ikuai va'ekue.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrā oī” 'ea va'eri peē ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

⁴⁷ Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,*

⁴⁸ teĩ ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyx-aka vy ojou porã okuapy ramo.

20

Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33

¹ Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu porã omombe'u jave oĩa py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.

² Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy. Mava'e tu nembopo'aka?

³ Ha'e ramo ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke:

⁴ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:

— “Yva gui”, ja'e ramo “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i rã nhandevy.

⁶ Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e ramo ma heta va'e kuery nhan-deapipa 'rã ita py, mba'eta ha'e kuery oikuua João profeta oikoa — he'i okuapy.

⁷ Ha'e rami vy ombovai:

— Ore ma ndoroikuuai.

⁸ Ha'e rã Jesus ju ombovai:

— Xee voi peē kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

⁹ Ha'e rire povae ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo re ombojoja vy:

— Peteĩ ava onhoty uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e gui ma guekoa gui oguata oiko are aguã katy.

* **19:46** Isaías 56.7, Jeremias 7.11

* **19:47** Mateus 21.14-17

10 Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã ha'e ojavyky rei ma rire ombojevy rive ju.

11 — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba. Ojavyky rei rire ombojevy rive ju.

12 — Ha'e gui mboapya ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeipa ma rire omoxẽ ju avi.

13 — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: "Mba'e nda'u ajapo 'rã? Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã", he'i.

14 — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-up: "Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã", he'i okuapy.

15 Ha'e vy uvaty gui oguenoẽ vy ojuka.

— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?

16 Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju omboaxa 'rã uvaty — he'i.

Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:

— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.

17 Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:

— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: "Oo apoa kuery ita ndoiptai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pygularã", he'ia.*

18 Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba 'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

19 Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuua vy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery gui okyje guive.

20 Ha'e rami vy oikuua pota okuapy hexe, amongue pe peráta ome'ẽ guive, heko porã va'e rami onhemoingo vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py omboaxa aguã.

21 Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roikuua ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa. Nderekuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re.

22 Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

23 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuua vy ombovai:

24 — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery ha'vy oĩ?

Aipoe'i okuapy:

— César mba'e ri.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* **20:17** Salmo 118.22-23

25 — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

26 Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai ayvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyririmbá guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

27 Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhanhemboete ju 'rãa ndogueroviai va'e.

28 Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:

— Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: "Amongue ta'y e'ŷ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ŷ va'e re, omano va'ekue ra'yrã va'ekue oguereko aguã", he'iague.*

29 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri omano ta'y e'ŷ re.

30 Ha'e ramo tyvy mokoña va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe imeve'ŷ va'e re.

31 Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ŷ re meme.

32 Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

33 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.

34 Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Ko yvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.

35 Ha'e rã ára pyau onhemboete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma nomendavei, neî nanhomomendavei ma 'rã.

36 Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma 'rã ikuai Nhanderuete ra'y kuery ikuai vy.

37 Ha'e gui omano va'ekue onhemboete ju aguã regua ma Moisés ae ombopara. Mba'eta yvyra rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe "Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete", he'i va'ekue.*

38 Ha'e nunga rupi Nhanderuete ma omanogue Ruete e'ŷ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo — he'i.*

39 Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:

— Porombo'ea, rembovai porã — he'i.

40 Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

41 Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:

— Mba'exa nda'u Cristo reko re pendeayvu vy aipopeje Davi ramymino oikoa rami?

42 Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: "Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

* 20:25 Romanos 13.7

* 20:28 Deuteronomio 25.5

* 20:37 Êxodo 3.6

* 20:38 1 Coríntios 6.14

43 ndeþy guýry nderovaigua kuery amoï e'ýa ja', he'i va'ekue."*

44 Ha'e rami vy Davi voi "Senhor" he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko?*

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

45 Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

46 — Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã. Onhembo'eatly py ha'e ngaru oña py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

47 Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ý va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

21

Marcos 12.41-44

1 Jesus templo py oma'ë oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery peráta ome'ë vy hyru py omoï rã.

2 Oexa avi peteï imeve'ý va'e omoï rã mokoï hatã'i va'e ndovareive'i va'e.

3 Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetë aipoa'e pêvy: Peva'e imeve'ý va'e iporiaukue'ia ramive pavë gui ome'ë retave.

4 Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ë. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguerekoo va'ekue ha'e javi'i omoï.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

5 Amongue ijayvu templo ojou porãa rupi, mba'eta ita porã ha'e ome'ë mbyre py ombojeguaa rire.

6 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aý pexa pa peva'e nunga? Ovaë 'rã oitypaa ára, neï peteï ita amboae ita áry ndopytai aguã.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

7 Oporandu okuapy ixupe:

— Örembo'ea, araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'exa tu roikuua 'rã ovaë rai'i maa?

8 Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ý aguã. Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi "Xee ae ri", e'ý vy "Ovaë ma hora", he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.

9 Penhemondyi eme "Joe opu'ã" 'ea rã pendu vy, neï "Huvixa kuery re opu'ã", 'ea teï. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teï opa aguã e'ý teri — he'i.

* 20:43 Salmo 110.1 * 20:44 Romanos 1.3,4

10 Aipoe'i avi ha'e kuery pe:

— Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã.

11 Yvy oryryi 'rã, oiko 'rã mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rã nhomondyipaa, yva re hexa pyrã tuvixa va'e voi.

12 Ha'e nunga oiko e'ŷ mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rã. Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rã onhembo'eaty py, nhuã py ha'e huvixa kuerya py.

13 Ha'e nunga pendere oiko 'rã ayvu pemombe'u aguã.

14 Ha'e nunga rupi pendep'y a eta rei eme pembovai aguã re.

15 Mba'eta xee ae 'rã ame'ẽ pendeayvurã ha'e pene'arandu aguã, pendere ija'e e'ŷ va'e kuery nda'ipo'akai, neĩ nombovai kuaai aguã rami.

16 Penderu kuery voi penembo'a uka 'rã, penderegua, penerarã ha'e peneirũ kuery voi, amongue pendejukaa 'rã guive.

17 Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere.

18 Ha'e rami teĩ neĩ peteĩ pende'a nokanhyi 'rã peneakã guigua.

19 Peĩ atãa py perekoo riae 'rã penenhe'ẽ.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

20 — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetã ojokopa rã pexa vy peikuua 'rã ombovaipa ta maa.

21 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re. Tetã py ikuai va'e voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetã py.

22 Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguã.

23 — Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe. Mba'eta yvy re oiko 'rã teko axy kova'e kuery mbopagaarã.

24 Ojukaa 'rã kyxe py, ha'e escravo-rã ogueraapaa 'rã yvy jave rupi. Judeu e'ŷ va'e kuery po'akaa ára opa e'ŷa ja ha'e kuery opyrõmba 'rã Jerusalém tetã re.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

25 — Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rã hexa pyrã. Ye'ẽ revovo ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e gui yvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndokuuaai rei 'rã okuapy.

26 Yvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondyi vy ho'apa 'rã. Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.

27 Ha'e gui ma oexaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

28 Ha'e nunga oiko aguã ijypy ramo pevy'a, pemopu'ã peneakã, mba'eta ovaẽ ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

* **21:27** Daniel 7.13-14

²⁹ Peteĩ ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peikuaa pota figo'y ha'e yvyra ikuai va'e re.

³⁰ Mba'eta hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

³¹ Ha'e rami ae xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã ovaẽ rai'i maa.

³² Anhetẽ aipoa'e pãvy: Aãguia kuery opa e'ã re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

³³ Yva ha'e yvy opa 'rã. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

³⁴ — Ha'e nunga rupi kuaa pota pendepy'a pemonyã e'ã aguã opa marã rei pendekuaia, peka'ua, neĩ mba'emo ko yvy re ikuai va'e re pepenaa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'ã aguã nhuã rami.

³⁵ Mba'eta ko yvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rãe.

³⁶ Peikuaa pota ha'e pejerure riae mba'emo oiko va'erã gui peo jepe aguã, ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aĩ aguã.*

Jesus ijayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

³⁷ Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo 'rã Oliveiras yvyty re oke aguã.

³⁸ Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rã jogueraa templo py ijayvu rã ojapyxaka aguã.

22

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

¹ Ovaẽ rai ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ã "Páscoa" 'epy va'e ára.

² Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuua pota okuapy marã rami vy pa Jesus ojuka aguã, mba'eta heta va'e kuery gui okyje.*

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

³ Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.

⁴ Ha'e ramo oo jogueroayvu aguã sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguã re.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy ixupe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

⁶ Judas ojou porã vy oikuua pota ha'e kuery pe ojopy uka aguã pavẽ opu'ã e'ã re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

* **21:36** Lucas 12.35-48 * **22:2** João 11.47-57

⁷ Ovaẽ ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷ Páscoa ára okaru aguã.

⁸ Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeo, perekó katu Páscoa ára jakaru aguã.

⁹ Ha'e rã oporandu ixupe:

— Mamo tu reipota roguereko katu?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Tetã py pevaẽ vy peovaexi 'rã peteĩ ava yryru revegua. Tapeo hupive opy oikea peve.

¹¹ Hoo va'e pe ke aipopeje: "Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo pa oĩ opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?" he'i uka.

¹² Ha'e ramo oexa uka 'rã pãvy peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩa. Ha'e py ae 'rã perekó katu – he'i.

¹³ Ha'e rami rã jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iague rami. Ha'e vy oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguã.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

¹⁴ Ha'e gui hora ovaẽ ramo mesa py Jesus oĩ apóstolo kuery reve.*

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'ŷ mbove'i.

¹⁶ MBA'eta aipoa'e pãvy: Nda'uwei ma 'rã kova'e nunga Nhanderuete po'akaa py ojeupity e'ŷa ja – he'i.

¹⁷ Ha'e gui ojopy karo. Oguerovy'a vy aipoe'i:

— Pejopy, pemboja'o jomeme.

¹⁸ Xee aipoa'e pãvy: Aŷ gui ma nday'uwei ma 'rã uva rykue, Nhanderuete po'akaa ovaẽ e'ŷa ja.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

¹⁹ Peteĩ mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguerovy'a ma vy oipe'â-pe'â'i vy ome'e. Aipoe'i:

— Kova'e ma xerete peẽ kuery re vy ame'ẽ va'erã regua. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'aa rupi – he'i.

²⁰ Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:

— Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peẽ kuery re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi.

²¹ Ha'e rami teĩ xejopy uka nhemiarã oĩ avi xereve mesa py.

²² MBA'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã – he'i.

²³ Ha'e ramo joupe-upo oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery regua ojopy uka 'rãa re.

* **22:14** Mateus 26.20,27-29

Yvatekueve va'e yvyīve va'e rami ikuai aguā re ijayvuague

²⁴ Hemimbo'e kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu okuapy mava'e ete'i pa joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.

²⁵ Ha'e rami rā Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rā ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe "Ojapo porā va'e", 'ea 'rā.

²⁶ Ha'e rā pende kuery ma ha'e rami e'ŷ 'rā. Ha'e rami 'rāgue py peē kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma yvyīgueve rami 'rā ikuai. Joguerekoa ma nhoembiguai rami 'rā ikuai.*

²⁷ Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oĩ va'e tyrā pa joupe ojara va'e? Mesa py oĩ va'e'ŷ teve? Ha'e rami teĩ xee ma peē kuery mbyte aiko joupe ojara va'e rami.

²⁸ — Peē kuery ma xereve pendekuai riae va'ekue xerekoo a'āa ha'e javi rupi.

²⁹ Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,

³⁰ xepo'akaa py peē kuery avi pekaru ha'e pey'u aguā xe-mesa py, ha'e tenda pepenaaty py peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena aguā.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

³¹ — Simão, Simão, ma'ẽ, Satanás ojerure pendererekoo aguā trigo ombogua va'e rami.

³² Ha'e rā xee ma ajerure ndere, rejeroviaa gui rejope'a e'ŷ aguā. Ha'e rire rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.

³³ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuā py aa, ha'e amano aguā voi.

³⁴ Ha'e rā Jesus aipoe'ive ju ixupe:

— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojapukai e'ŷ mbove mboapykue renhemombe'u 'rā xekuaa e'ŷ va'e rami.

Kyxre re ijayvuague

³⁵ Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Xee romondouka jave peráta ryru reve'ŷ, voko, ha'e pendepy regua reve'ŷ jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?

— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e ramo aipoe'i:

— Ha'e gui aŷ gui ma peráta ryru perekoo va'e peraa, voko guive. Ha'e kyxe ndaperekoi va'e ma pendecapa pevende 'rā pejogua aguā.

³⁷ Mba'eta xerekorā ipara oiny va'e ojeupity 'rāe: "Jojuka rive va'ety rami 'rā oguerekoa", he'iague rami. Xerekorā ipara oiny va'e ojeupity ta ma — he'i.*

* **22:26** Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

* **22:37** Isaías 53.12

³⁸ Ha'e rami rā ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, apy ma mokoī kyxe roguereko.

Ombovai:

— Ha'eve ma!

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

³⁹ Oliveiras vyvty katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery oje'oi avi.

⁴⁰ Ooxeague py Jesus ovaē ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Penhembo'e ke penderekō a'āa py pejeity uka e'ŷ aguā — he'i.

⁴¹ Ha'e rā ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovv, ha'e guenapy'ā re oī vy onhembo'e.

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rāgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴³ [Ha'e jave ou peteī anjo yva pygua omombaraete vy.

⁴⁴ Ha'e rā ojexavai vy hatāve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami otyky yvy py.]

⁴⁵ Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ā ju vy guemimbo'e kuery ikuia py oo. Ha'e vy oexa rā okepa okuapy ra'e iporiau vy.

⁴⁶ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ā katu, penhembo'e penderekō a'āa py pejeity uka e'ŷ aguā.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

⁴⁷ Ha'e gui ijayvu teri ho'amy reve ovaē ma jogueruvy heta va'e. Ha'e kuery renonde ou oiny peteī hembiguai kuery doze ikuai va'e regua Judas hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguā.

⁴⁸ Ha'e rā Jesus aipoe'i ixupe:

— Judas, reayvu vy 'rāe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?

⁴⁹ Ha'e ramo hexeveguia kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:

— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguā? — he'i.

⁵⁰ Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteī omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua rupi, ha'e vy omboi.

⁵¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.

⁵² Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarōa ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarā ou va'e kuery pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Peē kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguā?

53 Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaẽ, pytũ ipo'aka aguã.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

54 Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi.

55 Oka mbyte py ojape'e okuapy aguã ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e kuery reve.

56 Ha'e gui peteĩ tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvýry oguapy oiny rã oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.

57 Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:

— Kunha, xee tu aexa va'e'ŷ rima — he'i.

58 Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:

— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua teve.

Ha'e ramo Pedro ombovai:

— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ŷ rima — he'i.

59 Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:

— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia pygua.

60 Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:

— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i. Ha'e ijayvu teri reve uru ava ojapukai nhendu.

61 Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re. Ha'e ramo mae ma Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iague re: "Kuri uru ava ojapukai e'ŷ mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ŷ va'e rami", he'iague re.

62 Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

63 Jesus rerekaoa kuery ojavyky rei, ounaga guive.*

64 Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:

— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.

65 Ha'e vy opa marã hexe ijayvuve tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

66 Ko'ẽ aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.* Ha'e vy ogueru ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

67 — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.

Jesus ombovai:

— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperoviai 'rã.

68 Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.

* 22:63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65 * 22:66 João 18.19-24

69 Aŷ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy 'rã Nhan-deruete Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re – he'i.

70 Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:

– Ndee ae ma nhi'ã Nhanderuete Ra'y?

Ombovai:

– Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami – he'i.

71 Ha'e ramo ha'e kuery joupe-up e aipoe'i:

– Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Mba'eta nhande kuery ae nhaendu ijuru gui.

23

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

1 Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ogueraa Jesus huvixa Pilatos-a py.

2 Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

– Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'ý aguã. Aipoe'i avi Cristo huvixave oikoa rami – he'i okuapy.

3 Ha'e rami rã Pilatos operandu ixupe:

– Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

– Ndee ae ma aipo're – he'i.

4 Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e pe:

– Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.

5 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:

– Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami, Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypyga gui apy peve – he'i okuapy.

6 Ha'e rami Pilatos oendu vy operandu Galiléia pygua paa re.

7 Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.*

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

8 Herodes ma Jesus oexa vy ov'y a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe, hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.

9 Ha'e rami vy opa marã re operandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.

10 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py ikuai avi va'e ma hekokue ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.

* **23:7** Huvixa Herodes ma Galiléia yvy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

11 Ha'e rami rā Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy peteī ao iporāve va'e py omonhemonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.

12 Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue ri.

Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16

13 Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa kuery heta va'e kuery reve.

14 Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarā kuery opa marā rei ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teī mba'eve rei ndaikuuai pendeayvuague ramigua.

15 Neñ huvixa Herodes voi ndoikuuai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuua rā mba'eve ndojapo vai omano aguā.

16 Ha'e rami vy ainupā uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rā — he'i.

17 [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavō opoi jepi 'rā peteī nhuā py oĩ va'e.]

18 Ha'e rami rā heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy

— Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy — he'i okuapy.

19 Barrabás ma nhuā py oĩ, tetā rupi nhomopu'āmba rei ha'e jojukaague re.*

20 Ha'e gui ma Pilatos ma teīgue ju aipoe'i Jesus opoixeia rami.

21 Ha'e rami teī ha'e kuery ma hatāve tema ojapukai okuapy:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

22 Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuuai ajuka uka aguā. Ha'e nunga rupi ainupā ukapa rire apoi ju 'rā — he'i.

23 Ha'e rami rā katuve ma hatāve tema ojapukai okuapy kuruxu re omoĩ aguā re. Ha'e kuery ojapukaia ipo'aka.

24 Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.

25 Ha'e rami vy opoi nhomopu'āmba rei va'ety jojukaague py nhuā py oĩ va'e. Ha'e rā Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko aguā.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

26 Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexī peteī ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'y áry ju omoĩ kuruxu, Jesus rakykue ogueraa aguā.

Jesus ojuka aguā katy ogueraa ague

* **23:19** Atos 3.13,14

²⁷ Hakykue heta oje'oi, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipete-pete oje'ovy.

²⁸ Ha'e rami rā Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rā pen-dejee ha'e penememby kuery re 'rā pejae'o.

²⁹ Mba'eta ovaẽ 'rā aipopeje aguã ára: "Ovy'a ete 'rā imemby e'ý va'e, noikuavãi, neĩ nomokambui va'e", peje aguã.

³⁰ Ha'e va'e ára aipopeje 'rā yvyty pe: "Pe'a ke ore'áry", ha'e yvy'ã'i pe "Oreao'i ke" peje 'rā.*

³¹ Mba'eta yvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rā ipirukue re? — he'i.†

³² Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka aguã katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

³³ Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omoĩ kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ýa re, ha'e rā amboae ma ijaxua re.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa — he'i.

Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

³⁵ Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery voi ojojai rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju tojereraa jepe, anhetẽ ri Cristo Nhanderuete rembiporavo oiko vy — he'i okuapy.

³⁶ Xondaro kuery voi ha'e rami ojojai rei reve onhemboja vy vinagre ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

³⁷ — Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee ae — he'i.

³⁸ Inhakã áry omoña avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu pyl]: "Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave" he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvuague

³⁹ Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojojai rei vy aipoe'i ixupe:

— Ndee Cristo e'ý ri ty'y? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.

⁴⁰ Ha'e rā amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete renonde teĩ ndee neremoĩ va'e ty'y re-jererokyje aguã? Mba'eta peva'e rami nhanembopagaa.

* **23:30** Oséias 10.8, Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17 † **23:31** "Yvyra pyau oapya aguã rami e'ý optya va'e" he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rā "Ipirukue" he'ia ma opaga aguã rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47, 21.3).

⁴¹ Ha'e gui nhande ma ha'evea rami jajexavai, jajapoague py japaga aguã. Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai – he'i.

⁴² Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.

⁴³ Jesus ombovai:

– Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ 'rã xereve 'amba marã e'ý py – he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

⁴⁴ Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytãmba kuaray ojero'a puku peve.

⁴⁵ Ha'e gui henda iky'a e'ý va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi.

⁴⁶ Ha'e gui ma Jesus ojapukai atã:

– Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ẽ – he'i. Po rami ijayvu vyve omano.*

⁴⁷ Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue – he'i.

⁴⁸ Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.

⁴⁹ Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi va'ekue ma mombyry'i optytapa okuapy oma'ẽ aguã.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

⁵⁰ Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua heko porã va'e.

⁵¹ Ha'e va'e ma ndojou porãi oirũ kuery ojapoague. Ha'e ma judeu kuery rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuete po'akaa oarõ oikovy va'e.

⁵² Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

⁵³ Ha'e rami vy yvyra gui omboguejy vy onhovã ajukue xií porã va'e py, ha'e peteĩ itaova re ojo'o pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai teria py.

⁵⁴ Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereco katupaa ára, ha'e sábado ovaẽ rai'i ma.

⁵⁵ Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã itakua hetekue onhono porãague.

⁵⁶ Ha'e vy ojevy ju heakuã porã va'e oguereco katu aguã imoeakuãarã.

Ha'e gui sábado ára ma optyu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami vy.

* **23:46** Salmo 31.5

24

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

¹ Semana ijypya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi, heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.

² Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokẽ gui.

³ Ha'e kuery oike teĩ Senhor Jesus retekue ma ndojouí.

⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuuai rei okuapy jave mokoõ avakue ojexa uka ijaõ hexakãmba va'e.

⁵ Ha'e ramo kunhague okyje vy yvy re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:

— Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?

⁶ Ha'e va'e ma apy noïvei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:

⁷ "Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py. Kuruxu re omoõ rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã", he'iague re.

⁸ Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.

⁹ Ha'e rami vy hupa gui ojevy vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve va'e ha'e hexeveguá kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.

¹¹ Ha'e rami teĩ apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive merami. Ha'e vy ndogueroviai.

¹² Ha'e rã Pedro ma opu'ã vy onha ovu hupa katy. Ha'e gui ojeyvy reve oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovãague e'ý vy. Ha'e vy ngoo katy ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondyi reve.

Marcos 16.12,13

¹³ Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoõ jogueraa peteĩ tekao Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivyvyia katy.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.

¹⁵ Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?

Ha'e ramo ha'e kuery opytia iporiau reve.

¹⁸ Ha'e kuery regua peteĩ ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuuai teve kuee rupi mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuuai teri ra'e — he'i.

19 Ha'e ramo oporandu:

— Mba'e nunga tu?

Ombovai:

— Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.

20 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kueryomboaxa imbopagaarā po py, kuruxu re ojuka uka aguā.

21 Ore kuery ma roexa'ã teĩ Israel kuery reraa jepearā oikoa re. Ha'e rami avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.

22 Anhetē avi amongue ore kuery reveguia kunhague ange oremondyipave ju, mba'eta ko'ẽ e'ŷ re onhono porāague py oje'oí

23 teĩ ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevy vy aipoe'i anjo oexaague rami oikove jevy maa omombe'u va'e.

24 Oreirū kuery regua mboae ma onhono porāague py oo avi oikuaaxe vy kunhague omombe'ua anhetē paa. Ha'e rami teĩ ndoexai ae — he'i.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguā profeta kuery omombe'u va'ekue.

26 Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguā? — he'i.

27 Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboypy vy profeta kuery ha'e javi ayvukue re ijayvu, guekorā re ipara oĩ va'e omombe'u porāve vy.

28 Ha'e gui ma ha'e kuery tekaoa ovaẽxeague py ovaẽ ramo Jesus oove aguā re ijayvu.

29 Ha'e rã ha'e kuery ma oguerovaẽxe vy aipoe'i:

— Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery reve ovaẽ opyta aguā.

30 Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy oguerovy'a. Ha'e vy oipe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

31 Ha'e ramove ha'e kuery rexo ojepe'a rã oexa kuua ju. Ha'e rã okanhy xapy'a ha'e kuerya gui.

32 Ha'e rami rã joupe aipoe'i:

— Anhetē ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porāve rã — he'i.

33 Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevy jogueravy onze hemimbo'e kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.

34 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:

— Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe — he'i okuapy.

35 Ha'e gui mokoīve ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape oipe'ā rā oexa kuaa ague.

João 20.19,20

36 Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy ha'e kuery mbyte.* Ha'e vy aipoe'i:

— Toī peē kuery re mby'a porā.

37 Ha'e kuery onhemondyipa vy “'Āgue po ojexa uka” he'i.

38 Ha'e ramo aipoe'ive ju:

— Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oī ri ndaperoviai aguā?

39 Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguā. Pepoko na xere perovia aguā, mba'eta āgue ma ndao'oi, neī na'ikāguei xee rami e'ŷ – he'i.

40 Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.

41 Ha'e kuery ov'y'a ha'e onhemondyi vy ndogueroviai teri rā Jesus aipoe'i:

— Mba'eve ndaperekoi pa ha'u va'erā?

42 Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteī pira mbixy pēgue'i [ha'e ei hetāgue'i reve].

43 Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porāveague

44 Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: “Ojeupity 'rāe xerekorā Moisés lei oeja va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oīa rami”, he'iague.

45 Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u porāve ipara oiny va'e.

46 Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rā va'ekue ae.

47 Ha'e gui hery rupi vvy jave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rā ojeko rerova aguā, ojejavyague omboguepaa aguā. Jerusalém tetā gui ijypy 'rā.

48 Ha'e gui peē kuery ae ha'e nunga mombe'uarā pendekuai.*

49 Ha'e ramo pendevy ambou 'rā Xeru ome'ẽ 'rā va'ekue. Ha'e nunga rupi pepyta ranhe tetā py, yvate gui penembopo'akaarā pendere onhemonde e'ŷa ja.*

Marcos 16.19,20

50 Ha'e gui ma Betânia tekaoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo oupi reve ogueroayvu porā.

51 Ogueroayvu teri reve ojepe'a ov'y ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy ramo.*

* 24:36 Mateus 28.16-17; Marcos 16.14 * 24:48 Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18 * 24:49 Atos 1.6-8 * 24:51 Atos 1.9-14

52 Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa
jogueravy ov'y'a reve.

53 Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderuete omboetea py.

João ayvu porã ombopara va'ekue João ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia Jesus rekukue oĩ ma hemimbo'e João ombopara va'ekue. Jypy'i João Jesus pe "Nhanderuete Ayvu" he'i ombojoja vy, mba'eta nhandeayvu ma nhandepy'a re oĩ va'e kuaa ukaa. Ha'e rã Jesus ou raka'e oexa uka aguã Nhanderuete nhanderayvu etea. "Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ŷ aguã, ha'e rã tekove marã e'ŷ oupity aguã. Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery ombopaga aguã e'ŷ, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã" (3.16-17). "Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuua uka" (1.18).

Mba'exa 'rã tu "Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e" he'ia py jaikuua? Mba'eta Jesus ae "Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko", he'i (10.30). Nguu reve peteĩ'i inhe'ẽ va'e oiko Nguu oipotaa rami anho, ha'e Nguu ipy'aa oexa uka guive raka'e. Nguu rami ae avi ojejavy e'ŷ va'e oiko.

Kova'e kuaxia para py Jesus onhemombe'u porã: "Xee ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei" (6.35); "Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytû rupi ve'ŷ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea" (8.12); "Xee ma okẽ aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã" (10.9); "Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae" (10.11-12); "Xee ae ma anhomboete ha'e anhomboingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy 'rã. Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoí 'rã raka'eve rã peve guarã" (11.25-26); "Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ŷ vy" (14.6).

Kova'e kuaxia João ombopara vy oito henda py omombe'u hexa pyrã Jesus ojapoague Nguuete reko oikuua uka vy. Aipoe'i: "Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ŷ ipara oinya kova'e kuaxia re. Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peuputy aguã hery rupi" (20.30-31).

Jypy'i guive Ayvu oiko va'ekue ava ju ojeapoague re ijayvua

¹ Jypy'i guive Ayvu oiko. Ayvu ma Nhanderuete reve oiko raka'e, ha'e Ayvu ma Nhanderuete ae.*

² Ha'e ma jypy'i guive oiko raka'e Nhanderuete reve.

³ Ha'e va'e rupi ae opa mba'e ojapoa raka'e. Neĩ peteĩve ma ndoikoi ha'e ojapo va'ekue'ŷ.*

⁴ Hexe oĩ tekove, ha'e hekove ma avakue moexakāarā oĩ.

⁵ Hendy va'e ma pytū rupi hexakā, pytū ma hexe nda'ipo'akai.

⁶ Oiko raka'e peteĩ ava Nhanderuete ombou va'ekue João hery va'e.*

⁷ Ha'e va'e ma imombe'uarā ou, hendy va'e rekorā kuaa ukaarā, hendy va'e ou rā hexe pavē ojerovia aguā.

⁸ João ma hendy va'e ete e'ŷ, hendy va'e mombe'uarā rive ou.

⁹ Hendy va'e ete ma yvy re ou vy omoexakā 'rā avakue ha'e javi.

¹⁰ Ha'e gui Ayvu ma yvy ixupe ojapo ukaa va'ekue re ae ou teĩ yvy regua kuery ndoexa kuaai.

¹¹ Guetarā kuerya py ae ou teĩ hetarā kuery nomovaẽi.

¹² Ha'e rā ojee omovaẽi va'e ha'e javi pe ma ome'ẽ Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguā, hery rupi ojerovia va'e kuery pe ae.

¹³ Ha'e va'e kuery ma avakue gui rive'ŷ oiko, to'o oipotaa rami e'ŷ, neĩ nguu kuery gui rive'ŷ guive. Ha'e kuery ma Nhanderuete gui ae oiko va'e.

¹⁴ Ha'e gui Ayvu ma ava ojeapo vy oiko va'ekue ore kuery mbyte rupi. Hexe oĩ va'e ma nhomboaxyha'e anhetẽ va'e anho. Hexakāmbaa avi roexa karamboae, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e ramo.

João Batista Jesus rekorā omombe'u porāveague

¹⁵ Hekorā ma João omombe'u ma voi. Ha'e vy aipoe'i:

— Hekorā re ae xeayvu va'ekue. Aipoa'e: “Xee aju rire ojekuaa 'rā peteĩ xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ŷ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue — he'i.

¹⁶ Mba'eta ojee mba'emo porā oĩ va'e ome'ẽ nhande kuery ha'e javi pe, nhanemboaxyha'e oexa uka jepi.

¹⁷ Mba'eta lei ma Moisés pe oikuaa ukaa raka'e. Ha'e rā nhomboaxyha'e anhetẽ va'e ma Jesus Cristo rupi ae ojekuaa.

¹⁸ Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka.

Mateus 3.1-12; Marcos 1.2-8; Lucas 3.1-18

¹⁹ Po rami ae João omombe'u hekorā. Mba'eta Jerusalém tetā gui judeu ruvixa kuery omondouka oirū sacerdote ha'e levita kuery ixupe oporandu aguā. Ha'e ramo aipoe'i:

* **1:1** Ayvu py ma jaikuua uka 'rā nhandepy'a re oĩ va'e. Ha'e gui Jesus Cristo ma Nhanderuete py'a re oĩ va'e kuua ukaarā ou (versículo 18; Colossenses 1.15).

* **1:3** Colossenses 1.16,17; Hebreus 1.1-4; 1 João 1.1-4 * **1:6** João 1.15-37; Marcos 1.2-8; Atos 19.4

— Marā ramigua tu ndee reiko? — he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo João onhemombe'u porā, nda'ijapui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma Cristo e'ŷ — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

— Marā ramigua ha'vy ndee? Tyrā pa profeta Elias?

Ombovai:

— Xee ma ha'e'ŷ — he'i.

Ha'e kuery oporandu ju:

— Tyrā pa ndee profeta ou va'erā va'e reiko?

— Any — he'i ombovai vy.[†]

²² Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Emombe'u porā orevy marā ramigua pa reikoa, orem-bouare kuery pe ju romombe'u aguã.

²³ Ombovai:

— Xee ma teko a e'ŷa rupi ajapukai aikovy vy “Pembo'yvi ke tape Senhor ou aguã”, ha'e va'e, profeta Isaías ijayvuague rami vy — he'i.*

²⁴ João-a py omondouka pyre kuery ma fariseu regua meme.

²⁵ Ha'e gui ha'e kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu ha'vy renhomongarai reikovy, Cristo e'ŷ, Elias e'ŷ neĩ profeta e'ŷ va'eri?

²⁶ Ha'e ramo João ombovai:

— Xee ma yy py rive anhomongarai va'e. Ha'e rā peẽ kuery mbyte rupi peteĩ oiko ndapeikuaai va'e,

²⁷ xerakykue ou va'e. Ixugui ma xe'yvyi've ete vy nda'evei ipy regua amboi aguã voi — he'i.

²⁸ Ha'e rami João ijayvu Jordão yakã rovai re, Betânia katy'i nhomongarai oikovya py.

João Batista petēgue ju Jesus rekorā omombe'u porāveague

²⁹ Ko'ẽ jevy João oexa Jesus ha'e katy ou oiny rā. Ha'e vy aipoe'i:

— Pee ma ou oiny Nhanderuetea guigua vexa'i, yvy re ikuai va'e reko vaitaty pe'aarã.‡

³⁰ Hekorā re ae xeayvu vy “Raka'eve rā ou 'rā peteĩ ava xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ŷ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue.

[†] **1:21** Judeu kuery oikuua rā Cristo ou e'ŷ mbove Nhanderuete ombou jevy 'rā profeta Elias imombe'uarã (Malaquias 4.5-6). Ha'e rā “Profeta ou va'erā va'e” he'ia ma Deuteronômio 18.15-18 py oña gui oikuua. * **1:23** Isaías 40.3 ‡ **1:29** Jesus pe “Nhanderuete guigua vexa'i” he'i, mba'eta omanoa py opaga raka'e nhanderekovaity re (Êxodo 12.3-13, Isaías 53.7-11, 1 Pedro 1.18,19, Apocalipse 5.6).

31 Xee eteve voi ndaikuaai va'ekue mava'e pa ha'e oikoa. Ha'e rami avi Israel kuery oikuaa aguã xemboua karamboae yy py anhomongarai aguã – he'i.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22

32 João aipoe'i:

– Xee ma aexa karamboae Nhe'ẽ apykaxu'i rami yva gui oguejy ouvy vy hexe oĩ rã.

33 Xee voi ndaikuaai teri va'ekue ha'e oikoa. Ha'e ramo yy py anhomongarai aguã xembou va'ekue aipoe'i: “Rexa 'rã Nhe'ẽ oguejy ouvy vy peteĩ ava re oĩ rã. Ha'e va'e ae ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ reve nhomongarai va'erã”, he'i va'ekue xevy.

34 Ha'e gui ha'e va'ekue ma xee aexa ete karamboae. Ha'e rami vy ae pêvy aikuaa uka Nhanderuete Ra'y oikoa.

Jesus rupive João Batista remimbo'e kuery mokoõ oje'oiague

35 Ko'ẽ jevy João oiko mokoõ guemimbo'e reve.

36 Oexa Jesus oaxa rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Peva'e ma Nhanderuetea guigua vexa'i – he'i.

37 Po rami ijayvu rã hemimbo'e mokoõve oendu vy oje'oi Jesus rupive.

38 Ha'e gui Jesus guakykue re oma'ẽ vy oexa ha'e kuery ou rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu peju?

Ha'e kuery aipoe'i:

– Rabi, mamo tu ndee rekeaty? – he'i. “Rabi” ma “Porombo'ea” 'ea.

39 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peju ha'vy pexa peikuua aguã – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oexa okeaty, ha'e ka'aru ma ramo opyta hexeve.

40 Ha'e gui João ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy Jesus rupive oje'oi va'ekue regua peteĩ ma Simão Pedro ryvy André.

41 Ha'e va'e ma guyke'y Simão-a py ranhe oo. Ha'e vy aipoe'i guyke'y pe:

– Ore rojou ma Messias – he'i. “Messias” ma “Cristo” 'ea. §

42 Ha'e rami vy guyke'y ogueraa Jesus-a py.

Ha'e gui ha'e va'e re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

– Ndee ma Simão, João ra'y reiko. Aŷ gui ma nderery 'rã Cefas – he'i. “Cefas” ma “Pedro” 'ea.

Jesus guemimbo'erã Filipe ha'e Natanael oenoñague

43 Ko'ẽ jevy Jesus onhembopy'a Galiléia katy oo aguã. Ha'e ramia ja oexa Filipe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Jaa ke xerupive – he'i.

§ 1:41 Tery Messias ma hebraico ayvu pygua, ha'e rã tery Cristo ma grego pygua. Mokoõve joo rami he'ia va'e, “Nhandereraa jepearã Nhanderuete ombou va'e” he'ia.

⁴⁴ Filipe ma Betsaida tetā pygua, André ha'e Pedro reve ha'e py hekoia va'e.

⁴⁵ Ha'e gui Filipe ma oo oeka Natanael. Ojou vy aipoe'i:

— Roexa ma Moisés lei re omboparaague, ha'e profeta kuery voi omombe'u va'ekue. Ha'e va'e ma José ra'y Jesus Nazaré pygua va'e — he'i.

⁴⁶ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Nazaré gui nda'u oiko 'rā ri mba'emo porā?

Filipe ombovai:

— Jaa ha'vy exa — he'i.

⁴⁷ Ha'e gui Natanael ovaē ouvy rā Jesus oexa vy aipoe'i:

— Pee ma ou peteī Israel regua anhetē rupi ete oiko va'e — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Mamo ha'vy ndee xerexa ra'e?

Jesus ombovai:

— Ndevy pe Filipe xemombe'u e'ŷ mbove ma voi xee roexa kuri figo'y yvypy py reĩ rā — he'i.

⁴⁹ Ha'e rami rā Natanael aipoe'i:

— Porombo'ea, ndee ma Nhanderuete Ra'y, Israel kuery pegua huvixave ae — he'i.

⁵⁰ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Ndee ma ha'e rami aikoa rerovia mba'eta “Figo'y yvypy py reĩ rā roexa”, ha'e ramo rive. Ha'e gui raka'eve rā mba'emo ndevy aikuua uka 'rā pova'e gui iporāve va'e.

⁵¹ Mba'eta anhetē aipoa'e pēvy: Raka'eve rā pexa 'rā yva ojepe'a rā, ha'e Nhanderuetea guigua anjo kuery ojeupi ha'e oguejy ramo Ava ra'y ojeapo va'ekue re.

2

Omendaa py Jesus avi ooague

¹ Ha'e gui mboapy araa py omendaa ta Caná tetā Galiléia regua py. Ha'e py ma Jesus xy oo.

² Jesus voi hemimbo'e kuery reve oenoña avi omendaa aguã py oo aguã.

³ Ha'e gui vinho opa ramo ixy omombe'u Jesus pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e kuery ndoguererekovei ma vinho.

⁴ Jesus ombovai:

— Kunha, mba'e tu ndee rereko xereve? Mba'eta xe'ára novaëi teri — he'i.

⁵ Ha'e ramo tembiguai ikuai va'e pe ju ixy ijayvu:

— Pejapo tema ha'e ojapo uka va'e rei — he'i.

⁶ Ha'e py ma mboapy meme yryru tuvixakue ikuai, ita ku'i gui ojapo pyre, oitenta, cem litro ogueraa va'e meme. Ha'e

va'e yryru py yy oĩ va'e ma judeu kuery gueko rami vy oiporu 'rã mba'emo oiky'a'o aguã.*

⁷ Ha'e gui Jesus aipoe'i tembiguai kuery pe:

— Pemonyẽmba yryru ikuai va'e — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery omoneyẽmba.

⁸ Ha'e gui ma Jesus aipoe'ive ju:

— Aÿ ma penoõe ju, ha'e peraa ngaru re opena va'e toa'anga — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo.

⁹ Ha'e gui ngaru re opena va'e oa'anga vy ojou porã, mba'eta yy gui vinho ojeapo rire. Ha'e rami avi ndoikuuai magui pa vinho oguerua ra'e. Tembiguai kuery yy haraare anho oikuaa.

Ha'e gui ngaru re opena va'e ndoikuuai rei teri reve oenoõ omenda va'e.

¹⁰ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ngaru py ikuai va'e pe ma vinho iporãve va'e ranhe 'rã ome'ëa. Oy'uxea rami oy'u pa ma rire iporã e'ÿve va'e ju 'rã ome'ëa. Ha'e rã ndee ma ha'e rami e'ÿ rejapo, vinho iporãve va'e remoõ porã ra'e aÿ guarã — he'i ndoikuuai vy.

¹¹ Ha'e nunga Jesus ojapo va'e ma jypy'i hexa pyrã ojapo, Caná tetã Galiléia regua py. Opo'akaa oexa uka ramo hemimbo'e kuery ojerovia hexe.

¹² Ha'e va'e rire ma Cafarnaum katy oo oxy, guyvy kuery ha'e guemimbo'e kuery reve. Ha'e py ma nda'ikuai arei'i.

Templo gui Jesus oipe'apaague

¹³ Ovaẽ rai ma judeu kuery ngaru Páscoa ojapo aguã ára. Ha'e rami rã Jesus oo avi Jerusalém katy.

¹⁴ Templo py ovaẽ vy oexa vaka, vexa'i ha'e apykaxu vendea kuery ikuai rã, peráta mboekoviaa kuery guive.

¹⁵ Ha'e rami vy mba'emo ryvikue ojopy vy oipoka. Ha'e va'e py ma omondyipa templo ropy gui. Vexa'i ha'e vaka omondyipa, ha'e mesa ikuai va'e oity vy peráta onhoẽmba.*

¹⁶ Apykaxu vendea kuery pe ma aipoe'i:

— Peipe'apa apy gui kova'e nunga. Pejapo eme Xeru pegua oo mba'emo vendeaty — he'i.

¹⁷ Ha'e rami ojapo rã hemimbo'e kuery oexa vy ima'endu'a ipara oĩ va'e re: “Ndevyguia oo ayvu etea xemombaa 'rã" he'iague re.*

¹⁸ Templo gui Jesus oipe'apa rã judeu ruvixa kuery oexa vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga 'rã tu rejapo ha'e nunga rejapo aguã re ndepo'akaa kuaa ukaarã?

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

* **2:6** Marcos 7.3,4

* **2:15** Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-19; Lucas 19.45,46

* **2:17** Salmo 69.9

— Pembovaipa ha'vy kova'e templo, ha'e gui mboapy araa py ajapopa ju 'rã — he'i.

²⁰ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

— Kova'e templo ma quarenta e seis ma'etÿa re ojapopa. Mba'exa tu ha'vy ndee mboapy araa pyve ri rejapopa ju ta? — he'i okuapy.

²¹ Ha'e rami avi Jesus “Templo” he'ia ma guete re ae ijayvu vy.

²² Omanoague gui onhemboete ju ma rire mae ma hemimbo'e kuery ima'endu'a aipoe'iague re. Ha'e rami vy oguerovia ipara oĩ va'e ha'e Jesus ijayvuague.

Jesus re heta ojerovia merami teĩ okuapyague

²³ Páscoa ára Jerusalém py Jesus oiko jave heta oexa okuapy hexa pyrã ojapo oikovy rã. Ha'e rami vy ojerovia hexe.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery re ndojeroviai, ha'e javive py'a oikuaapa vy.

²⁵ Avakue reko ixupe nomombe'uai teĩ ha'e ae oikuaa ha'e kuery py'a re oĩ va'e.

3

Nicodemos reve Jesus ijayvuague

¹ Oiko peteĩ ava fariseu regua Nicodemos hery va'e, judeu kuery ruvixa.

² Peteĩ pytû ha'e va'e oo Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore kuery roikuua ndee Nhanderuetea gui ae rejuague nhombo'earã, mba'eta hexa pyrã ndee rejapo reikovy va'e nunga avave rei ndojapo kuaai'rã, hexeve Nhan-deruetate oiko e'ÿ re — he'i.

³ Jesus ombovai:

— Anhetẽ ete aipoa'e ndevy: Avave rei ndoexai 'rã Nhan-deruetate po'akaa, oiko jevy e'ÿ vy — he'i.*

⁴ Ha'e ramo Nicodemos oporandu:

— Mba'exa 'rã tu jaiko jevy nhandeduja ma va'eri? Nhan-deryru'i py ju jajevy 'rã ri nda'u jaiko jevy aguã?

⁵ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e: Yy ha'e Nhe'ẽ gui ndapeikoi vy ma ndapeikei 'rãe Nhanderuetate po'akaa py.*

⁶ To'o gui oiko va'ekue ma to'o, ha'e rã Nhe'ẽ gui oiko va'ekue ma nhe'ẽ.

⁷ Penhemondyi eme peiko jevy aguã re xeayvu rã pendu vy.

⁸ Yvytu minha oipejua rupi rei 'rã oipeju. Pendu teĩ ndapeikuaai magui pa oua, neĩ marã katy pa ooa. Nhe'ẽ gui oiko va'ekue voi ha'e rami ae avi ikuai — he'i.

* 3:3 João 1.12,13; 1 Pedro 1.23 * 3:5 Ezequiel 36.25-28

9 Ha'e ramo Nicodemos oporandu ju:

— Mba'exá 'rã tu ha'eve ha'e rami aguã?

Jesus ombovai:

10 — Ndee ma Israel kuery mbo'ea reiko va'eri mba'exá tu ndereikuuai xeayvua?

11 Anheté aipoa'e: Ore kuery ma mba'emo roikuua ha'e roexa va'ekue anho romombe'u. Ha'e rami teí peẽ kuery ma ndaperoviai.

12 Kova'e yvy re mba'emo oiko va'e re xeayvu rã ndaperoviai pekuapy. Mba'exá 'rã tu ha'vy yva re ikuai va'e re xeayvu rã perovia?

13 Mba'eta avave rei ndooi yva re, Ava ra'y ojeapo va'ekue [ha'e pygua ae] e'ý vy.

14 Tekoa e'ýa py Moisés oupi imoiny raka'e mboi ra'angaa.* Ha'ekue rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oupia 'rã imoiny,

15 hexe ojerovia va'e ha'e javi oupity aguã tekove marã e'ý.

Ojerovia va'e ha'e ojerovia e'ý va'e kuery re ijayvuague

16 Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ë Gua'y peteí'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhya e'ý aguã, ha'e rã tekove marã e'ý oupity aguã.*

17 Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery ombopaga aguã e'ý, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã.

18 Ha'e ramo hexe ojerovia va'e kuery ndopagai 'rã. Ha'e rã ndojeroviai va'e ma opaga aguã rami ae ikuai, Nhanderuete Ra'y peteí'i va'e rery rupi ndojeroviai vy.

19 Ha'e kuery opaga 'rã mba'eta yvy re hendy va'e ou teí ha'e kuery teko vai rupi ikuai va'e vy pytú rive ojou porãve.

20 Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ndojou porã hexakãa, hendy va'e re nonhembojaxei ae, heko vaitaty ojekuaa e'ý aguã.

21 Ha'e rã anheté va'e rupi ikuai va'e ma onhemboja 'rã hendy va'e re heko ojekuaa porã aguã rami, mba'eta Nhanderuete re ae ikuai.*

Jesus reko re teígue ju João Batista ijayvuague

22 Ha'e va'e rire guemimbo'e kuery reve oje'oi Judéia katy. Ha'e py ikuai ranhe ha'e kuery reve nhomongarai vy.

23 João avi nhomongarai oikovy Enom re Salim katy'i, ha'e va'e rupi yy ikuai rei ramo. Ha'e oña py heta oje'oi onhemongarai uka vy.

* **3:14** Moisés mboi ra'angaa oupi raka'e peteí yvyra apy re, ha'e va'e re mboi oixu'u va'ekue oma'ë vy okuera aguã (Números 21.9, João 12.32). * **3:16** Romanos 5.8,9; 1 João 5.11,12

* **3:21** Efésios 5.8-14

24 Ha'e va'e jave ma João nombo'aai teri.

25 Ha'e gui João remimbo'e kuery ijayvu okuapy peteī judeu reve, marā rami vy pa ojeky'a'o aguā re oikuaaxe vy.

26 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi João pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Orembo'ea, kueve Jordão rovai re ndea py ava ou va'ekue, hekorā remombe'ua va'ekue ma nhomongarai avi oikovy. Ha'e ramo pavē rei 'rā oje'oi oña py — he'i okuapy.

27 Ha'e ramo João aipoe'i:

— Nhanderuete mba'emo ome'ẽ ramo 'rāe jareko.

28 Peẽ kuery voi peikuuaa porã aipoa'egue: "Xee ma Cristo e'ŷ aiko, ha'e rā henonderā xemboua va'ekue", ha'e va'ekue.

29 Ha'e rā Jesus ma omenda va'e rami oiko, ha'e omenda va'e anho 'rā ogueraa kunha. Ha'e rā omenda va'e irū ma ov'y'a 'rā omenda va'e ayvu oendu vy. Ha'e nunga rupi xee voi avy'a aikovy.

30 Tove heta-etave too hexe, ha'e rā xere ma mbovyve'i tou — he'i.

Jesus pavē gui yvatevea re ijayvua

31 Yva gui ou va'ekue ma pavē gui yvateve. Ha'e rā yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme ikuai, ha'e rami vy mba'emo yvy re oiko va'e re 'rā ijayvu. Ha'e rā yva gui ou va'ekue ma yvateve pavē gui.

32 Ha'e va'e ma mba'emo oendu ha'e oexa va'ekue re ijayvu teī avave reī ndogueroviaai ijayvua.

33 Ha'e rā oguerovia va'e ma Nhanderuete pe voi "Anhetē va'e" he'i.

34 Mba'eta Nhanderuete remimbou ma ijayvua anho 'rā omombe'u, hexe Onhe'ẽ omoĩ ramo amongue'i py e'ŷ.

35 Tuu ma Gua'y oayvu ete vy opa mba'e omboaxa ipo py.

36 Ha'e nunga rupi Ta'y re ojerovia va'e kuery re oĩ tekove marā e'ŷ. Ha'e rā Ta'y nonhe'ẽ rendui va'e re ma tekove noĩ. Ha'e kuery re oĩ va'e ma Nhanderuete poxya anho.*

4

Samaria pygua kunha reve Jesus ijayvuague

1 Ha'e gui fariseu kuery oendu aipo'ea rā João gui Jesus omongarai retavea guemimbo'erā. Senhor Jesus voi oikuaa ha'e kuery oendua.

2 Ha'e rami avi nhomongarai va'e ma Jesus e'ŷ, hemimbo'e kuery rima nhomongarai.

3 Ha'e ramo Judéia yvy gui ha'e kuery oje'oi ju Galiléia katy.

4 Ha'e rami vy Samaria yvy rupi 'rāe oaxa.

* 3:36 1 João 5.11,12

⁵ Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ peteĩ tetã Samaria kuery rekoap. Ha'e va'e tetã ma Sicar hery va'e, Jacó gua'y José pe yvy ome'ẽ va'ekue katy'i.

⁶ Ha'e py ma oĩ Jacó yguakue. Kuaray mbyte jave Jesus oguapy ygua rexei'i ikane'õguá aguã.

⁷ Ha'e jave py peteĩ kunha Samaria pygua ou yy re. Ha'e ramo kunha va'e pe Jesus aipoe'i:

— Eru na tay'u — he'i.

⁸ Mba'eta hemimbo'e kuery oopa ra'e tetã py tembi'u jogua vy.

⁹ Ha'e ramo kunha Samaria pygua aipoe'i:

— Mba'e re tu ndee judeu va'eri xee Samaria pygua pe rejerure yy re? — he'i, mba'eta Samaria pygua kuery reve judeu kuery ndajoayvui.*

¹⁰ Jesus ombovai:

— Mba'emo Nhanderuete ndevy ome'ẽ va'e, ha'e mava'e pa ndevy yy re ojerure va'e reikuaa va'e rire ndee ma xevy pe rejerure 'rãgue, ha'e ramo ndevy pe xee ame'ẽ 'rãgue yy imarã e'ŷ va'e — he'i.

¹¹ Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Ndee ndererekoi yy rejara aguã, ha'e kova'e ygua ikua puku. Magui 'rã tu yy imarã e'ŷ va'e rejou?

¹² Ndee nda'u nhaneramoĩ Jacó gui ndepo'akave ri? Mba'eta Jacó ma nhandevy oeja raka'e kova'e ygua ha'e ae oy'uaty, ta'y kuery ha'e hymba kuery guive.

¹³ Jesus ombovai:

— Kova'e yy gui oy'u va'e ma ijy'uvei kuerei 'rã.

¹⁴ Ha'e rã xee yy ame'ẽ va'e oy'u va'e ma nda'ijy'uvei riaebei ma 'rã, mba'eta xee yy ame'ẽ va'e ma yvu rami 'rã oĩ ipy'a re imoingo riaeearã — he'i.*

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xevy pe ha'vy eme'ẽ ha'e va'e regua yy xey'uvei riae e'ŷ, ha'e yy re aju riae e'ŷ aguã.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Tereo ha'vy enoĩ neme, ha'e gui peju ju apy.

¹⁷ Kunha va'e ju

— Xee ma xeme va'e'ŷ — he'i.

Jesus ombovai:

— Anhetẽ ae “Xeme va'e'ŷ” 'rea,

¹⁸ mba'eta peteĩ nhiruĩ avakue ma rerekó raka'e. Ha'e gui aŷ ndereve oiko va'e ma neme e'ŷ ae. Anhetẽ ae ri aipo'rea — he'i.

Nhanderuete nhamboete aguã anhetẽ va'e re Jesus ijayvuague

* **4:9** Samaria pygua kuery ma judeu e'ŷ, amboae regua ikuai. * **4:14** João 7.37-39; Apocalipse 22.17

19 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Senhor, xee aikuua rā ndee profeta reiko.

20 Oreramoī kuery ma yma Nhanderuete omboete raka'e peva'e yvyty áry. Ha'e rā peē kuery ma aipopeje Nhanderuete nhamboete aguã Jerusalém py anho oĩa rami.

21 Jesus ombovai:

— Ha'e gui kunha, erovia xeayvu, mba'eta ovaẽ 'rā kova'e yvyty áry avave rei Nhanderuete nomboeteavei aguã ára, neĩ Jerusalém py voi.

22 Ha'e gui peē kuery ma ndapeikuaai marā ramigua pa pemboetea.* Ha'e rā ore judeu kuery ma roikuua, mba'eta jogueraa jepearã judeu regua ae oiko.

23 Ovaẽ 'rā ára, ha'e ovaẽ ae ma guive Xeru omboete ete va'e kuery nhe'ẽ re ha'e anhetãa rupi omboete aguã. Mba'eta ha'e ramigua imboetearã ae Xeru oeka.

24 Nhanderuete ma nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi imboetea kuery voi nhe'ẽ re 'rā omboete, ha'e anhetãa rupi — he'i.*

25 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xee aikuua ramo raka'eve rā ou 'rā Messias Cristo 'epy va'e. Ha'e ou vy ma nhandevy omombe'u porâve 'rā ha'e ramigua.

26 Jesus ombovai:

— Xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.

27 Ha'e rami jave hemimbo'e kuery ovaẽmba ju. Ha'e kuery kunha reve Jesus jogueroayvu rā oexa vy onhemondyipa, teĩ peteĩve ma noporandui mba'e nunga re pa jogueroayvua, neĩ mba'e re pa kunha reve ijayvua re.

28 Ha'e ramove kunha va'e oeja ov yryru tetã katy oo vy. Ha'e rami vy aipoe'i tetã pygua kuery pe:

29 — Peju ke jaje'oi pexa aguã peteĩ ava xerekokue ha'e javi mombe'uare. Ha'e nda'u Cristo e'ŷ ri? — he'i.

30 Ha'e ramo ha'e kuery tetã gui jogueru Jesus oĩa katy.

Mba'emo mono'õa kuery re ijayvuague

31 Ha'e rami jave hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Orembo'ea, ekaru ma'vy.

32 Jesus ombovai:

— Xee ma tembi'u areko peē kuery peikuaa e'ŷ va'e — he'i.

33 Ha'e ramo hemimbo'e kuery joupe-upa aipoe'i:

— Amongue ta'vy ogueru ma teve ra'e ho'u va'erã?

34 Jesus ombovai:

— Xee tembi'u areko va'e ma Xembouare oipotaa rami ajapo aguã ae, ajapopa peve.

* **4:22** Romanos 10.1,2 * **4:24** Romanos 12.1

35 Peē kuery aipopeje: “Irundy jaxy teri oata ovaē aguā onhoty mbyre nhamono'ō aguā”, peje. Ha'e rā xee ma aipoa'e: Pema'ē pexa aguā onhoty mbyre ijajupa ma oupya.

36 Ha'e nunga mono'ōa rupi ikuai va'e ma aŷ guive 'rā ojopy om̄ba'epoague repy, tekove marā e'ŷ reguarā om̄ono'ō va'e vy. Ha'e rami vy mba'emo nhotyare ha'e imono'ōare kuery jovaive re 'rā ov'y'a okuapy.

37 Anhetē ete “Peteī onhoty 'rā, ha'e amboae ju 'rā om̄ono'ō”, 'ea.

38 Mba'eta xee romondouka penhoty e'ŷague gui pemono'ō aguā. Amboae kuery ranhe ma omboypy, ha'e gui peē kuery ju 'rā pemono'ō ha'e kuery om̄ba'epoague rupi.*

Jesus re Samaria pygua kuery heta ete ojeroviaague

39 Ha'e va'e tetā Samaria pygua kuery heta ete ojerovia Jesus re, kunha va'e “Opa mba'e ajapo va'ekue ha'e omombe'upa” he'i rire.

40 Ha'e rami vy Samaria pygua kuery Jesus oĩa py ou vy “Epytave apy ore kuery reve”, he'i ramo Jesus mokoī ára re opyta ha'e py.

41 Ha'e ramo amboae kuery voi heta ete ojerovia Jesus re, ijayvua ae oendu vy.

42 Ha'e rami vy ha'e kuery aipoe'i kunha va'e pe:

— Aŷ ma ore kuery rojerovia mba'eta ore ae roendu ijayvua, ndee remombe'u ramo e'ŷ. Aŷ ore kuery roikuaa ma Jesus anhetē yvy re ikuai va'e reraa jepea oikoa — he'i okuapy.

Galiléia yvy katy Jesus peteīgue ju ooague

43 Mokoī ára rire Galiléia yvy katy ju ojevy.

44 Mba'eta Jesus ae aipoe'i:

— Profeta ikuai va'e ma nomboeteai 'rā hekoa py ae — he'i.*

45 Ha'e gui Galiléia re ovaē ramo ha'e pygua kuery oguerovy'a okuapy, ngaru Jerusalém py oiko jave mba'emo porā ojapo rā oexa rire.

Huvixave rewegua ra'y Jesus omongueraague

46 Ha'e gui ojevy ju Caná tetā Galiléia regua py yy gui vinho ojapoague py. Ha'e py oiko peteī huvixave rembiguai yvateve va'e. Ha'e va'e ra'y ma Cafarnaum tetā py imba'eaxy oupy.

47 Ha'e va'e oendu “Judéia gui Jesus ou ju ma Galiléia re” 'ea rā. Ha'e rami vy Jesus oĩa py oo ojerure gua'y omonguera aguā, mba'eta ta'y omano rai'i oupy.

48 Tuu va'e pe Jesus aipoe'i:

— Peē kuery ma hexa pyrā ajapo rā pexa vy 'rāe pejerovia — he'i.

49 Ha'e ramo ava va'e ojerure:

* 4:38 Mateus 9.36-38 * 4:44 Mateus 13.57

— Senhor, jaa ete ma xera'y omano e'ŷ mbove.

⁵⁰ Jesus ombovai:

— Tereo katu, ndera'y oikove ju ma — he'i. Ha'e ramo ijayvua tuu oguerovia vy oo ju.

⁵¹ Tuu ooa rupi ovaex̄i guembiguai kuery. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Nderá'y okuera ju ma — he'i okuapy.

⁵² Ha'e ramo tuu oporandu:

— Mba'e hora py xera'y okuera ra'e?

Hembiguai kuery ju

— Kuee kuaray mbyte rire'i ipire raku-a oaxa — he'i okuapy.

⁵³ Ha'e ramo ma tuu ima'endu'a ha'e va'e hora py ae Jesus "Nderá'y oikove ju ma" he'iague re. Ha'e rami vy ojerovia hexe, hoo py ikuai va'e ha'e javive guive.

⁵⁴ Ha'e va'e reve mokoīguea ma Jesus hexa pyrā ojapo, Judéia gui Galiléia re ou rire.

5

Peteī ava oguata ve'ŷ va'e Jesus omongueraague

¹ Ha'e va'e rire oiko ngaru judeu kuery pegua. Ha'e ramo Jesus oo Jerusalém katy.

² Ha'e py vexa'i rokē 'epy va'e rexei'i oĩ peteī yy omboty pyre, hebraico ayvu py Betesda hery va'e. Ha'e va'e yvýry oĩ peteī nhiruī oguy.

³ Ha'e va'e oguy py ma imba'eaxy va'e anho ikuai: ára revegua e'ŷ, oguata e'ŷ va'e ha'e ipirupa va'e.

⁴ [Ha'e kuery ma oarō okuapy yy omyī rā guarā, mba'eta ou jepi 'rā anjo yy omomyī aguā. Ha'e gui peteī imba'eaxy va'e ha'e ranhe yy py oguejy vy okuera 'rā imba'eaxy gua.]

⁵ Ha'e py oĩ peteī ava trinta e oito ma'etŷ re ma imba'eaxy oupy va'e.

⁶ Ha'e va'e onheno oupy rā Jesus oexa vy oikuua yma ma imba'eaxy oupya. Ha'e vy oporandu:

— Ndee pa rekueraxe?

⁷ Imba'eaxy va'e ombovai:

— Senhor, nda'ipoai avave rei yy omyī rā xemboguejy va'erā. Yy omyī nhavō amboae ranhe kuerei 'rā oguejy xegui — he'i.

⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ha'vy, ejopy nderupa, ha'e tereo — he'i.

⁹ Ha'e ramove ava okuera vy ngupa ojopy ha'e oguata ov. Ha'e va'e ára ma sábado.

¹⁰ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ijayvu okuapy okuera va'ekue pe:

— Kova'e ára sábado ramo nda'evei nderupa re revoyi aguã
— he'i ixupe.*

¹¹ Ombovai:

— Ha'e rami avi ava xemonguerare ma “Ejopy nderupa ha'e tereo” he'i xevy.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

— Mava'e ava tu ndevy “Ejopy nderupa ha'e tereo?” 'eare?

¹³ Ha'e ramo ma okuera va'ekue ndoikuuaai mava'e ete pa imongueraare, mba'eta Jesus ha'e gui ojepe'a vyvoi rire, heta vaipa ikuai rã.

¹⁴ Ha'e gui ka'aruve ma Jesus oexa ju templo rupi oikoa py. Ha'e vy aipoe'i:

— Aÿ ma rekuera ma. Ejejavyve eme nda'eveive va'e oiko e'ÿ aguã ndevy – he'i.

¹⁵ Ha'e gui ava ojepe'a vy oo judeu ruvixa kuery pe omombe'u Jesus ae omongueraague.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhea'ã okuapy Jesus omoõ vai aguã sábado ára py voi nhomongueraaty re.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xeru ma aÿ voi ombo'eapo. Ha'e rami ae avi xee voi amba'eapo tema aikovy – he'i.

¹⁸ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ojukaxe sábado ára py voi nhomongueraaty re, ha'e Nhanderuete Tuu oikoa rami omombe'u vy Nhanderuete rami avi onhemoingo ramo guive.*

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹⁹ Ha'e gui Jesus ombovai vy aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Ta'y ma mba'eve ndojapoi 'rã ojegui ae, Tuu mba'emo ojapo rã oexa e'ÿ vy. Mba'eta Tuu ojapo va'e ramigua ae avi 'rã Ta'y ojapo oikovy.*

²⁰ Tuu ma Gua'y oayvu vy ixupe oikuaa ukapa mba'emo ojapo oikovya. Raka'eve rã ixupe ojapo uka 'rã mba'emo tuvixave ete va'e, peẽ kuery penhemondyipa aguã.

²¹ Mba'eta Tuu ma omano va'ekue omboete ha'e omoingove jevya rami avi Ta'y voi 'rã omoingove omoingovexe va'e.

²² Tuu ma nanhombopagai 'rã. Gua'y rima omoõ pavẽ oikoague repy me'earã,

²³ Ta'y omboete pavẽ aguã Tuu omboetea rami. Ha'e rã Ta'y nomboetei va'e ma Tuu imbouare voi nomboetei.

²⁴ — Anhetê aipoa'e: Amongue xeayvu oendu vy Xembouare re ojerovia va'e, ha'e va'e kuery re oĩ tekove marã e'ÿ. Ha'e kuery ndopagavei 'rã, mba'eta manoa gui oaxa ma tekove oupity aguã re.

* **5:10** João 7.23

* **5:18** João 10.30,33

* **5:19** João 14.10,11

25 Anhetē aipoa'e pēvy: Ovaē 'rā hora, ha'e ovaē ae ma guive omano va'ekue oendu aguā Nhanderuete Ra'y ijayvua. Ha'e gui hendua kuery oikove ju 'rā.

26 Mba'eta Tuu re tekove ome'ē aguā oīa rami avi Gua'y voi ombopo'aka tekove ome'ē aguā,

27 ha'e pavē oikoague repy ome'ē aguā voi ombopo'aka, Ava ra'y ojeapo va'ekue ramo.

28 Penhemondyi eme ha'e rami xeayvu rā pendu vy, mba'eta ovaē ma ouvy hora yvyra rupa py ikuai va'e Ta'y ijayvua oendu vy opu'āmba aguā.

29 Heko porā va'ekue opu'āmba 'rā oikove riae aguā. Ha'e rā teko vai rupi ikuai va'ekue ma opu'ā 'rā opaga aguā.

30 Xee ma mba'eve ndajapoi xejegui ae. Mba'emo ajapo va'e ma aenduague rami meme ajapo. Ha'e pavē oikoague repy ame'ē vy voi ha'evea rami 'rā ajapo, mba'eta xee ae aipota va'e'ŷ ajapoxe, ha'e rā Xembouare oipota va'e anho.

31 — Ha'e gui xee anho rive xereko amombe'u va'e rire ndovarei 'rāgue xeayvua.

32 Ha'e oiko avi amboae xereko kuaa ukaarā. Ha'e va'e xekuaa ukaa ma anhetē va'e meme, xee aikuaa.

33 João Batista pe peē kuery peporandu uka ramo anhetē va'e meme xemombe'u raka'e.

34 Ha'e rami teī xee naikotēvēi xekuaa ukaa ko yvy regua. Ha'e rami avi João rekokue re xeayvu pendu vy peo jepe aguā.

35 Mba'eta ijayvuaque ma tataendy opa rupi omoexakāa rami. Ha'e ramo peē kuery pendu vy pevy'a ranhe raka'e penemoexakāa rupi.

36 Oiko avi peteī xereko kuaa ukaa João gui yvateve va'e, mba'eta xerembiaporā Xeru ome'ē va'ekue ae 'rā oikuua uka Xeru xembouague.

37 — Ha'e gui Xeru Xembouare voi ijayvu raka'e xerekorā re. Teī peē kuery ma neī peteīgue napendui ijayvua, ndapexai guive,

38 neī pendejee napemoī ijayvu, mba'eta ndapejeroviai pekuapy hemimbou re.

39 Peikuua pota 'rā kuaxia para re tekove marā e'ŷ peupity aguā. Ha'e va'e re ma xerekorā mombe'ua oī,

40 ha'e rami teī xere ma ndapejuxei tekove peupity aguā.

41 — Xee ma avakue pe rive nanhemboyvate ukai.

42 Ha'e rā peē kuery reko ma xee aikuaa porā, mba'eta pendere noī Nhanderuete peayvua.

43 Xeru rery rupi aju teī peē kuery naxemovaēi. Ha'e rā amongue guery rupi rive ou ramo ma pemovaē 'rā.

⁴⁴ Mba'exa tu pejerovia ta xere? Mba'eta joupe rive penhemboeko porã uka, ha'e rã Nhanderuete peteĩ'i va'e pe ma napenhemboeko porã uka potai.

⁴⁵ — Pexa'ã eme Nhanderuete renonde xee pendere xeayvu aguã re. Moisés pemboete va'e ae 'rã ijayvu pendere.

⁴⁶ Ha'e rami avi anhetẽ ri Moisés ombopara va'ekue perovia va'e rire xere voi pejerovia 'rãgue, xerekorã re ae ombopara rire.

⁴⁷ Ha'e gui Moisés ombopara va'ekue ndaperoviai vy ma mba'exa tu perovia ta xeayvu?

6

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

¹ Ha'e va'e rire Jesus oaxa ovy Galiléia yupa Tiberíades 'epy va'e rupi.

² Heta avi oo hupive, mba'eta oexa rire hexa pyrã ojapo rã imba'eaxy va'e omongueraa py.

³ Ha'e gui peteĩ yvyty re Jesus oẽ vy guemimbo'e kuery reve oguapypa.

⁴ Ha'e javé ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru Páscoa oikoa ára.

⁵ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy heta ou rã oexa vy aipoe'i guemimbo'e Filipe pe:

— Magui nda'u jajogua 'rã mbojape apy ikuai va'e kuery peguarã? — he'i.

⁶ Jesus po rami ijayvu ombovai rã oenduxe vy, mba'eta oikuaa ae ma ojapo va'era.

⁷ Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Peteĩ-teĩ mbojape ho'u aguã ma neĩ duzentos ára repy re mbojape jajogua ramo voi 'rã nda'evei — he'i.

⁸ Ha'e gui hemimbo'e mboae Simão Pedro ryvy André aipoe'i Jesus pe:

⁹ — Ha'e rami avi pe py ma oĩ peteĩ kunumi peteĩ nhiruĩ mbojape cevada guigua ha'e mokoĩ pira'i oguereko va'e. Ha'e rami teĩ nda'evei 'rã ko heta ete ikuai va'e peguarã — he'i.

¹⁰ Jesus ombovai:

— Aipopeje ha'e javive oguapypa aguã — he'i. Ha'e py ma nhuündy porã ramo ha'e javi oguapypa. Ha'e py rã nda'u cinco mil avakue ikuai.

¹¹ Ha'e gui peteĩ nhiruїve mbojape Jesus ojopy vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e gui mae ma ombojoja uka pavẽ pe. Pira'i voi ha'ekue rami ju ombojoja uka.

¹² Ha'e gui ha'e javive hevyatãmba ma ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemono'õmba ju hembyrekue ojeavyky rei e'ŷ aguã — he'i.

13 Ha'ekue rami ha'e kuery ojapo vy ha'e javi vy doze varai omonyē peteī nhiruī mbojape gui hembyre va'ekue.

14 Ha'e gui ha'e py ikuai va'e ma hexa pyrā Jesus ojapo rā oexa vy aipoe'i joupe-upē:

— Anhetē ae peva'e oiko ra'e profeta ko yvy re ou 'rā va'ekue — he'i okuapy.

15 Ha'e rami vy ogueraaxe okuapy nguvixaverā. Ha'e rami teī Jesus oikuua vy ojepe'a vy oēve ovy yvyty re.

Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-51

16 Pytū'i jave hemimbo'e kuery oguejy oje'oivy yupa peve.

17 Ha'e py ma ojou peteī kanoā hovaigua re oaxa aguā Cafarnaum tetā katy. Pytū are ma va'eri Jesus ndoui teri ha'e kuerya py.

18 Ha'e gui ha'e kuery oo jave yai opu'ā-pu'ā, yvytu oipeju atā ramo.

19 Yy rembe gui cinco, seis quilômetro rānda'u ha'e kuery oo ma jave kanoāa katy Jesus ou jekuaa yy áry rupi oguata vy. Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa.

20 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Penhemondyi eme, xee rima — he'i.

21 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ov'y'a vaipa reve oupi kanoā py. Ha'e rire'ive ovaēmba ma ooxeague py.

Jesus ae mbojape nhomoingo riaearā oikoa re ijayvuague

22 Ha'e gui ko'ē jevy heta va'e kuery yupa rembe re opyta va'ekue ima'endu'a peteī kanoā kyrī'i va'e anho ha'e py itu-iague re, ha'e va'e py guemimbo'e kuery reve Jesus ndooiague re, mba'eta hemimbo'e kuery ha'e kuery ae'i oje'oi rire.

23 Ha'e rami jave ma amboae kanoā ju Tiberíades tetā gui ou vy Senhor mbojape oguerovy'a rire ho'u okuapyague katy'i ombojaa.

24 Jesus guemimbo'e kuery reve ha'e py ndoikovei maa heta va'e kuery oikuua vy ojopy kanoā, ha'e oje'oi Cafarnaum katy oeka vy.

25 Ha'e gui yupa rovaigua re oexa vy oporandu:

— Orembo'ea, araka'e ma tu revaē apy?

26 Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Peē kuery ma mbojape pe'u ha'e penevyatāmba rire rive xereka, hexa pyrā ajapo rā pexa kuaa porā vy e'ŷ.

27 Penhea'ā eme tembi'u opa va'erā re rive, ha'e rā imarā e'ŷ va'e nhomoingo riaearā re. Ha'e va'e regua ma Ava ra'y ojeapo va'ekue anho 'rā ome'ē, mba'eta Tuu oikuua uka hemimbou oikoa — he'i.

28 Ha'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e nunga nda'u rojapo 'rā Nhanderuete oipota va'e rojapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

— Nhanderuete oipota va'e ma hemimbou re pejeroviaa — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga hexa pyrā tu rejapo 'rā ha'vy roexa vy ndere rojerovia aguã? Mba'e nunga tu ndee rejapo kuaa?

³¹ Mba'eta nhaneramoī kuery ma teko a e'ŷa rupi ikuai vy ho'u raka'e maná, ipara oĩa "Yva gui mbojape ombou ha'e kuery ho'u aguã", he'ia rami vy.*

³² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e pêvy: Mbojape yva guigua Moisés e'ŷ ombou, Xeru ae pêvy ombou mbojape anhetē va'e yva gui.

³³ Mba'eta mbojape Nhanderuetea guigua ma yva gui ou vy yvy re ikuai va'e pe ome'ẽ tekove — he'i.

³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, eme'ẽ riae orevy ha'e va'e regua mbojape.

³⁵ Jesus ombovai:

— Xee ae ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rā okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rā yuvei.*

³⁶ Xee aipoa'eague rami ae peẽ kuery xerexa teĩ ndapejeroviai.

³⁷ Xevy guarã Xeru ome'ẽ va'ekue'-ekue ma oupa 'rā xere. Ha'e xere ou va'ekue ma ndaipé'avei 'rā xejegui.

³⁸ Mba'eta xee ma yva gui aju Xembouare oipota va'e ajapo aguã, xee aipota va'e'ŷ.

³⁹ Ha'e gui Xembouare oipota va'e ma povae, xevy guarã ome'ẽ va'ekue pete'íve namokanhyi aguã, ha'e rã opaa ára amboetepa ju aguã.

⁴⁰ Mba'eta Xeru oipota ha'e javive Ta'y oexa kuaa vy hexe ojerovia va'e kuery oupity tekove marã e'ŷ. Ha'e ramo ma xee amboetepa ju 'rã opaa ára.

Yva guigua mbojape omombe'u porãveague

⁴¹ Ha'e gui Jesus "Yva guigua mbojape aiko" he'i rã judeu kuery oendu vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁴² Ha'e rami vy aipoe'i joupe-up:

— Peva'e Jesus nda'u José ra'y e'ŷ ri? Tuu ha'e ixy ndajaikuai ri ty'y? Mba'ixa tu ha'vy "Yva gui aju va'ekue" he'i kuri?

⁴³ Ha'e ramo ma Jesus ombovai:

— Ha'e rami ete jomeme pendeayvu aguã ma nda'evei.

* **6:31** Êxodo 16.4, Neemias 9.15, Salmo 78.24-25

* **6:35** João 4.13,14

44 Mba'eta avave rei ndoui 'rã xere, Xeru Xembouare ndoguerui rã. Ha'e gui opaa ára amboetepa ju 'rã.

45 Mba'eta profeta kuery regua ombopara vy "Nhanderuete oeko mbo'e 'rã ha'e kuery ha'e javi", he'iague rami vy Xeru ayvu oendu ha'e oikuua va'e kuery ma ou 'rã xere.*

46 Ha'e rami avi avave rei ndoexai Xeru. Peteĩ'i anho oiko hexaare, oĩa gui aju va'ekue ae.

47 Anhetẽ aipoa'e pêvy: Xere ojerovia va'e re ma tekove marã e'ŷ oĩ.

48 — Xee ae mbojape nhomoingove riae aiko.

49 Peneramoĩ kuery ma tekoa e'ŷa rupi ikuai vy maná ho'u teĩ ha'e javive omanomba raka'e.

50 Ha'e rã kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ho'u va'e ma nomanoi rã.

51 Xee ae mbojape oikove va'e yva gui ou va'ekue. Ha'e va'e regua ho'u va'e ma oiko riae 'rã. Mbojape ko yvy re ikuai va'e moingovearã xee ame'ẽ va'erã ma xerete ae — he'i.

52 Ha'e ramo judeu kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu peva'e ngo'o ome'ẽ ja'u aguã?

53 Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e: Ava ra'y ojeapo va'ekue ro'o gui ndape'ui, ha'e huguy gui ndapey'ui ri ramo pendere noĩ 'rã tekove.

54 Mba'eta xero'o gui ho'u, ha'e xeruguy gui oy'u va'e re ma oĩ tekove marã e'ŷ, ha'e amboetepa ju 'rã opaa ára.

55 Mba'eta xero'o ma tembi'u anhetẽ va'e, ha'e xeruguy ma oy'u pyrã anhetẽ va'e.

56 Xero'o gui ho'u ha'e xeruguy gui oy'u va'e ma ikuai 'rã xere, ha'e xee aĩ 'rã ha'e kuery re.

57 Xeru xembouare oikove, ha'e hexe xee aikovea rami avi xere okaru va'e oikove 'rã xere.

58 Kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ma penamoĩ kuery ho'u va'ekue ramigua e'ŷ, mba'eta ha'e kuery omanomba raka'e. Ha'e rã kova'e mbojape ho'u va'e ma oikove riae 'rã — he'i.

59 Ha'e rami Jesus ijayvu Cafarnaum tetã py judeu kuery onhembo'eaty py nhombo'ea py.

Jesus oayvua omombe'u porãveague

60 Po rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy heta aipoe'i okuapy:

— Haxy ete rima ijayvua. Mava'e tu oikuua ta?*

61 Ha'e gui Jesus ma ha'e kuery ndojou porãia oikuua ae vy aipoe'i:

— Peẽ kuery napendu kuaai va'e ty'y nami xeayvu rã?

* 6:45 Isaías 54.13 * 6:60 Mateus 13.10-17

62 Ha'e rami avi mba'exa 'rā tu peikuaa Ava ra'y ojeapo va'ekue ouague katy ju ojeupi ov y rā pexa vy?

63 Mba'eta Nhe'ẽ ae rima nhomoingovearā oĩ, ha'e rā nhander'o ma ha'e rami aguã ndovarei. Nami xeayvu vy Nhe'ẽ ha'e tekove re rima xeayvu kuri.

64 Ha'e rami avi peẽ kuery regua amongue ndapejeroviai – he'i. Po rami Jesus ijayvu mba'eta oikuua ae mava'e kuery pa hexe ndojeroviai, ha'e mava'e pa ijopy uka nhemiarā oikoa.

65 Ha'e rami vy aipoe'ive ju:

– Ha'e nunga rupi xee aipoa'e kuri pãvy: “Avave rei ndoui 'rā xere, ha'e rami aguã Xeru ome'ẽ e'ŷ ramo.”

Jesus-a gui heta ojepe'aague

66 Ha'e rami rā hemimbo'e kuery heta ojepe'a, hexeve nda'ikuaxevei vy.

67 Ha'e ramo guemimbo'e kuery doze ikuai va'e pe ju Jesus oporandu:

– Ha'vy peẽ kuery voi teve pejepaxe avi xegui?

68 Simão Pedro ombovai:

– Senhor, mava'e rupive 'rā tu roo? Mba'eta ndee ndeayvua anho tekove marā e'ŷ me'ẽa.*

69 Ha'e gui ore kuery roguerovia, roikuua porā ete ndee Nhanderuete remimbou Iky'a e'ŷ va'e reikoa – he'i.

70 Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Ha'e rami avi peẽ kuery doze aiporavo va'ekue regua peteĩ re ma anha oĩ – he'i.

71 Po rami ijayvu Simão Iscariotes ra'y Judas reko re, mba'eta ha'e va'e ma doze ikuai va'e regua va'eri ijopy uka nhemiarā oiko.

7

Jesus re tyvy kuery ndojeroviai okuapyague

1 Ha'e va'e rire ma Jesus oiko Galiléia yvy rupi. Judéia yvy katy ranhe ndooovei, judeu ruvixa kuery ojukaxe rā.

2 Ha'e gui ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ára.

3 Ha'e ramo oña py tyvy kuery ou vy aipoe'i ixupe:

– Tereo ju kova'e tekaoa gui judéia katy, neremimbo'e kuery ha'e pygua voi mba'emo rejapo va'e oexa aguã.

4 Mba'eta avave rei ojekuaa ukaxe vy nhemi rupi ndojapoi 'rā mba'eve. Tove yvy jave rupi toikuaa mba'emo rejapo reikovy va'e – he'i okuapy.

5 Ha'e rami tyvy kuery ijayvu mba'eta ha'e kuery ae ndojeroviai hexe.*

* 6:68 Atos 4.12 * 7:5 Mateus 10.36; Mateus 10.36

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Nda'evei, xe'ára novaëi teri. Ha'e rã peẽ kuery pe ma ára nhavõ ha'evepa rei.

⁷ Peẽ kuery re yvy regua kuery nda'ija'e e'ÿi 'rã. Ha'e rã xere ma nda'ija'ei okuapy, teko vai rupi ikuiaia amombe'u ramo.

⁸ Tapeo peẽ ae ngarua py. Xee ma ndaa reguai ranhe, mba'eta novaëi teri xe'ára — he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu vy opytave ranhe Galiléia py.

Ngarua py Jesus ooague

¹⁰ Tyvy kuery ngarua py oje'oipa ma rire mae Jesus voi oo. Ha'e rami teĩ avave rei pe ndojekuaa ukai guive.

¹¹ Ngarua py ma judeu ruvixa kuery oeka okuapy, oporandu guive mamo pa oña re.

¹² Heta va'e kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu okuapy heko re, mba'eta amongue ma aipoe'i:

— Ha'e tu porayvu va'e rima.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Xevy pe rã nhombotavypa rei oikovy — he'i.

¹³ Avave rei nomombe'u porãai guive marã rami pa oikoa, mba'eta judeu ruvixa kuery gui okyje vy.

Jesus guetarã kuery ojerovia e'ÿ va'e reve jogueroayvu okuapyague

¹⁴ Ha'e gui ngaru oikoa mbyte py mae ma Jesus oo templo py nhombo'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery ma nhombo'e rã oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa tu kuaxia para re oĩ va'e oikuaapa, nonhembo'e'i va'ekue ri?

¹⁶ Jesus ombovai:

— Xee ma xejegui ae e'ÿ anhombo'e, ha'e rã Xembouare gui aikuua.

¹⁷ Ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami ikuaxie va'e ma oikuua 'rã Nhanderuete gui pa anhombo'e kuaa, tyra pa xejegui ae.

¹⁸ Mba'eta ojegui ae nhombo'e va'e ma onhemboyvate ukaa rupi rive 'rã oiko. Ha'e rã imbouare yvatea oikuua ukaa rupi nhombo'e va'e ma anhetõ va'e, ha'e hexe noĩ 'rã teko vai.

¹⁹ Moisés e'ÿ teve peẽ kuery pegua lei ombopara raka'e? Ha'e ramive ma peẽ kuery neĩ peteĩve ndapejapoi. Mba'e re tu xejukaxe ri?

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Anha teve rima ndere onhemonde. Mava'e tu ndejukaxe?*

²¹ Jesus ombovai:

* **7:20** Mateus 13.53-58; Marcos 3.22

— Xee ma peteī mba'e ajapo ramo rive peē kuery penhemondyipa.

²² Moisés ma oeja raka'e jopire pemboi aguā. Ha'e rami aguā ma Moisés guigua ete e'ŷ guive, ha'e rā nhaneramoī kuery gui ijypy raka'e. Ha'e rami rire sábado ára py teī pemboi 'rā avakue'i pire.

²³ Moisés lei ombopara va'ekue rami vy sábado ára py voi avakue'i pire pemboi va'eri mba'e re tu xejou vai ri pekuapy sábado ára py anhomongueraague re?

²⁴ Nda'evei joe peikuaa pota aguā mba'emo pexaa rupi rive, ha'e rā anhetē va'e ha'e teko porā rupi anho 'rā ha'eve.

Judeu ruvixa kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvuague

²⁵ Amongue Jerusalém pygua kuery aipoe'i:

— Peva'e e'ŷ nda'u huvixa kuery ojukaxe va'e?

²⁶ Mba'exa tu ha'vy pavē oendua py nhombo'e teī avave rei nomokyrirī? Tyrā pa huvixa kuery voi teve oikuua Cristo oikoa rami?

²⁷ Nhande kuery ma jaikuua magui pa ha'e oua. Ha'e gui Cristo ou ramo ma avave rei ndoikuuai 'rā magui pa oua — he'i okuapy.

²⁸ Ha'e gui Jesus ma templo py nhombo'e vy aipoe'i:

— Peē kuery nda'u xekuaa, ha'e magui pa ajua peikuaa avi ri ty'y? Ha'e gui xee ma xee ae aipotaa rami rive'ŷ aju. Peē kuery ma ndapeikuuai ae Xembouare ma anhetē va'eri.

²⁹ Ha'e rā xee ma aikuua, mba'eta ixugui aju, ha'e ae xembou ramo — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ojopyxe teī avave rei opo nomoī hexe, hi'ára novaēi teri ramo.

³¹ Ha'e pygua kuery regua heta ojerovia hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo ou vy nda'u ojapo 'rā ri hexa pyrā peva'e ava ojapo va'e gui iporāve va'e? — he'i okuapy.

³² Ha'e gui fariseu kuery ma heta va'e kuery Jesus ojou porā okuapya oikuua vy sacerdote yvatekueve va'e reve omon-douka xondaro kuery ojopy aguā.

³³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Aŷ'i tema aiko teri peē kuery reve. Ha'e gui aa ju ta ma Xembouarea py.

³⁴ Ha'e va'e rire peē kuery xereka teī ndaxejoui 'rā, mba'eta xee aa ague py peē kuery peo aguā nda'evei — he'i.

³⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery joupe-upé ju aipoe'i:

— Marā katy nda'u ha'e oo 'rā ndajajoui aguā? Tyrā pa grego kuery retā nhande kuery ikuiaia rupi teve oo ta ombo'e vy?

³⁶ Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu: “Xereka teī ndaxejoui 'rā”, ha'e “Xee aa ague py peo aguā nda'evei”, he'i kuri?

Yy imarā e'ŷ va'e re Jesus ijayvuague

³⁷ Ngaru opaa ára ma omboeteave ára. Ha'e va'e ára Jesus opu'ã vy aipoe'i:

— Pendey'uvei va'e peju xea py pey'u.

³⁸ Mba'eta xere ojerovia va'e kuery re oiko 'rã kuaxia para re oĩ va'e: "Ipy'a gui oxyry 'rã yy imarā e'ŷ va'e" he'ia rami.*

³⁹ Ha'e rami ijayvu Nhe'ẽ re, mba'eta Jesus re ojerovia va'e kuery re Nhe'ẽ oĩ 'rã. Ha'e rã ha'e va'e jave ma Nhe'ẽ nombouai teri, mba'eta Jesus nomboyvateai teri.

⁴⁰ Ha'e gui po rami Jesus ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy aipoe'i:

— Ha'e tu anhetẽ ae profeta oiko — he'i okuapy.

⁴¹ Amongue aipoe'i:

— Ha'e tu Cristo ete rima oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma oporandu:

— Cristo nda'u Galiléia gui 'rã ri ou?

⁴² Mba'eta kuaxia re ipara oiny: "Cristo ma Davi ramymino 'rã oiko, ha'e Belém tetã Davi rekoague py ae 'rã itui'i", he'iaque.

⁴³ Ha'e rami vy joo rami e'ŷ-e'ŷ oikuaa Jesus reko re ijayvu vy.

⁴⁴ Amongue ma ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe.

Xondaro kuery ojevypa riveague

⁴⁵ Ha'e gui xondaro kuery ojevypa rive ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuerya py. Ha'e ramo xondaro kuery ha'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ndaperui?

⁴⁶ Xondaro kuery ombovai:

— Mba'eta ha'e va'e ava ijayvua rami avave rei nda'ijayvui teri — he'i okuapy.*

⁴⁷ Ha'e ramo fariseu kuery aipoe'i:

— Peẽ kuery voi teve penembotavy ra'e?

⁴⁸ Ha'e gui nhanderuvixa kuery e'ŷ vy fariseu kuery regua voi teve ojerovia hexe?

⁴⁹ Ha'e rã heta va'e kuery ma nhandevyguia lei oikuaa va'e'ŷ, ayvu vaipy meme ikuai — he'i okuapy.

⁵⁰ Peteĩ ha'e kuery va'e regua ma Nicodemos, Jesus reve jogueroayvu vy oo va'ekue. Ha'e va'e ma oirũ kuery pe oporandu:

⁵¹ — Nhande kuery pegua lei rami vy nda'u ha'eve 'rã ri amongue nhamboayvu porã e'ŷ re nhanhombopaga aguã, e'ŷ vy mba'emo ojapo oikovya re jaikuaa pota porã e'ŷ re?

⁵² Irũ kuery ombovai:

* **7:38** João 4.13,14; Apocalipse 22.1,17 * **7:46** Mateus 7.28,29

— Ndee voi teve Galiléia pygua reiko? Eikuua porā pota reikuua aguā Galiléia gui neĩ peteĩ profeta ndoui 'rāa — he'i okuapy.

53 [Ha'e gui ma peteĩ-teĩ oje'oi ngoo katy.

8

Kunha itavy rei va'e ogueru okuapyague

¹ Ha'e rā Jesus ma Oliveira yvyty katy oo.

² Ko'ẽ rai ramove ma templo katy ju ou. Oĩa py heta va'e kuery voi joguerupa. Ha'e ramo oguapy vy ombo'epa oiny.

³ Ha'e gui Jesus oĩa py lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ogueru peteĩ kunha itavy reia py ojou pyre. Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy teta mbyte py.

⁴ Ha'e vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, kova'e kunha ma itavya py ojoua ra'e.

⁵ Ha'e gui Moisés nhandevyguia lei ombopara vy aipoe'i raka'e kunha itavy rei va'e ita py jajapipa aguā. Ha'vy ndee, mba'e 're? — he'i okuapy

⁶ oeko a'ã vy hexe ijayvu rei aguā.

Ha'e ramo Jesus yvy re oma'ẽ reve okuã py ombopara oiny yvy re.

⁷ Ha'e kuery oporandu riae ma okuapy ramo mae ma Jesus oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejejavy va'e'ŷ ete peiko va'e ranhe pejapi ita py — he'i.

⁸ Ha'e gui yvy re ju oma'ẽ reve omboparave ju oiny.

⁹ Ha'e rami ijayvu rā ha'e kuery oendu vy opy'apy py oikuaa ha'e kuery ae ojejavy va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ oje'a oje'oivy. Tujakueve ranhe oo, ha'e rami py oje'oipa. Opyta va'e ma Jesus anho, ha'e kunha va'e guive, ha'e kuery mbyte py hi'añague py ae.

¹⁰ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy avave rei ndoexavei. Kunha va'e anho ho'ame rā oexa vy aipoe'i ixupe:

— Kunha, mamo tu oopa ra'e ndere ijayvu va'ekue? Mava'eve rei teve nanembopagai?

¹¹ Kunha va'e ombovai vy

— Mava'eve rei, Senhor — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee voi norombopagai 'rā. Tereo ju, ejejavyve eme.]

Jesus gueko omombe'u porāveague

¹² Teĩgue ju Jesus aipoe'i:

— Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakāarā. Xerupive ikuai va'e ma pytū rupi ve'ŷ 'rā oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rā hendy va'e nhomoingovea — he'i.*

¹³ Ha'e gui fariseu kuery aipoe'i:

* **8:12** João 1.4; Salmo 36.9

— Ndee tu ndereko re ae rima ndeayvu ra'e. Ha'e nunga rupi ndeayvua ndovarei.

¹⁴Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ae xerekro re xeayvu teī xeayvua anhetē meme. Mba'eta xee aikuua magui pa ajuague, ha'e marā katy pa aa 'rāa. Ha'e rā peē kuery ma ndapeikuaai magui pa aju, neī marā katy pa aa 'rāa voi.

¹⁵Peē kuery ma peikuaa rami rive penhombopagaxe, ha'e rā xee ma avave rei nambopagai.

¹⁶Ha'e anhombopaga vy voi anhetē rupi meme 'rā anhombopaga, mba'eta xee ma xee ae'ŷ aiko. Xee ha'e Xembouare roiko.

¹⁷Pendevygua lei re ma ipara oiny: "Mokoī joo rami meme ijayvu ramo 'rāe jaikuua anhetēa", he'iague.

¹⁸Xee aikuua uka porā aikovy xerekro, ha'e Xeru Xembouare voi xekuaa uka – he'i.

¹⁹Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Mamo ha'vy oī Nderu?

Jesus ombovai:

— Peē ndaxekuaaia rami avi neī Xeru voi ndapeikuaai. Xee xekuaa va'e rire ma peikuaa avi 'rāgue Xeru – he'i.

²⁰Ha'e rami ijayvu templo py, peráta ryru oī va'e yvýry oīa py. Ha'e rami teī avave rei ndojopyai, hi'ára novaēi teri ramo.

Heta va'e kuery pe Jesus onhemombe'u teī ndogueroviae okuapyague

²¹Peteīgue ju aipoe'i:

— Xee ma ajepē'a 'rā apy gui. Ha'e ramo peē kuery xerekro teī ndapeoi 'rā xee aa ague py. Ha'e rami 'rāgue py pekanhymba 'rā pejejavyague re – he'i.

²²Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

— Peva'e teve ojejukaxe? Ha'e vy ae ma "Ndapeoi 'rā aa ague py", he'i ri kuri.

²³Jesus aipoe'ive ju:

— Peē kuery ma ko yvy rupigua, ha'e rā xee ma pe yvategua. Peē ma kova'e yvy regua, ha'e rā xee ma yvy regua e'ŷ.

²⁴Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e kuri pekanhymba 'rā pejejavyague re. Mba'eta xee ae aikoa ndaperoviae vy pejejavyague re pekanhymba 'rāe – he'i.

²⁵Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Marā ramigua tu ndee?

Jesus ombovai:

— Mba'e tu jypy'i guive pendevy amombe'u raka'e?

²⁶Heta mba'e areko peē kuery reko re xeayvu aguā peikoague repy ame'ẽ vy guarā. Ha'e rami teī aŷ ma ko yvy re ikuai va'e

pe amombe'u aikovy Xembouare anhetē va'e gui aendu va'e anho — he'i.

²⁷ Ha'e rami ijayvu teĩ ha'e kuery ndoikuuai Nguu re ae ijayvua.

²⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue peupi ma pekuapy vy peikuaa 'rã marã ramigua pa aikoa, ha'e xejegui ae mba'eve ndajapoia, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu aikovy.

²⁹ Xembouare ma oiko riae xereve. Ndaxerejai 'rã xee ae'i, ha'e oipotaa rami anho ajapo ramo — he'i.

³⁰ Ha'e rami ijayvu ramo heta ojerovia hexe.

³¹ Ha'e gui judeu kuery hexe ojerovia va'e pe Jesus aipoe'i:

— Xeayvua rupi riae ri peiko vy anhetē ete 'rã xeremimbo'e peiko.

³² Ha'e rami vy peikuaa 'rã anhetē va'e, ha'e anhetē va'e pendejora 'rã escravo pendekuaia gui — he'i.

³³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ore ma Abraão ramymino orekuai vy neĩ peteĩgueve ma escravo orekuai va'e'ŷ. Mba'e re tu escravo ve'ŷ orekuai aguã re ri ndeayvu?

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e: Teko vai rupi ikuai va'e ma teko vai pegua escravo meme ikuai.

³⁵ Ha'e escravo ikuai va'e ma ndoiko riae 'rã herekoa ro py, ha'e rã ta'y anho.

³⁶ Ha'e rami avi Ta'y pendejora ramo ojora pyre ete 'rã pendekuaia.

³⁷ Ha'e gui xee ma aikuua ae peẽ kuery Abraão ramymino pendekuaia. Ha'e rami teĩ pendere xeayvu noĩ ramo xejukaxe pekuapy.

³⁸ Xee ma xeayvu mba'emo Xerua py aexa va'ekue re anho. Ha'e rã peẽ kuery ma penderu mba'emo ojapo rã pexa va'ekue ae pejapo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo ha'e kuery

— Oreru ma Abraão ae — he'i okuapy.

Jesus ombovai:

— Anhetē ete ri Abraão ra'y kuery pendekuaia va'e rire pejapo 'rãgue Abraão ojapoague rami.

⁴⁰ Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery xejukaxe pekuapy, anhetē va'e Nhanderuete gui aendu va'e amombe'u ramo rive. Ha'e rã Abraão ma ha'e ramigua e'ŷ ojapo raka'e.

⁴¹ Peẽ kuery ma penderu ojapo va'e ramigua ae pejapo va'e — he'i.

Ha'e kuery aipoe'i:

— Ore kuery ma tuu heta rei va'e'ŷ orekuai. Peteĩ'i oreru oiko. Ha'e va'e ma Nhanderuete ae.

42 Jesus ombovai:

— Anhetē ri Nhanderuete re penderu va'e rire ma xerayvu 'rāgue pekuapy, mba'eta xee ma Xeruetea gui aju vy apy ju aiko. Xee ae aipotaa rami e'y aju va'ekue, ha'e rā Xeru xembou ramo ma aju.

43 Mba'e re tu peẽ kuery ndapeikuaai ri xeayvua? Ndapeikuaai mba'eta xeayvu pendu kuaa va'erā e'y ae.

44 Peẽ kuery ma anha guigua pendekuai, hexe ae penderu va'e vy. Ha'e rami vy ae anha oipotaa rami pendekuai. Mba'eta anha ma jypy'i guive jojukaa rupi tema oiko, anhetē va'e rupindoikoi, hexe anhetē va'e noī ae ramo. Ha'e vy ijapu 'rā oikovy gueko rami vy, mba'eta ijapu va'e ae, ha'e ijapu va'e ru oiko.*

45 Ha'e nunga rupi ae anhetē va'e re xeayvu ramo peẽ kuery ndaperoviai.

46 Mava'e nda'u peẽ kuery regua peikuaa ajejavvyague? Anhetē meme aipoa'e teĩ mba'e re tu ndaperoviai?

47 Nhanderuete guigua kuery anho 'rā onhe'ẽ rendu. Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery naxenhe'ẽ rendui, mba'eta Nhanderuete guigua e'y pendekuai — he'i.

48 Judeu kuery aipoe'i:

— Anhetē'ỹ ri nda'u aiporo'ea Samaria pygua ha'e anha revegua reikoa?

49 Jesus ombovai:

— Xee ma anha revegua e'y aiko, ha'e rā Xeru amboete va'e. Ha'e rā peẽ kuery ma naxemboetei.

50 Ha'e rami avi xee ma avave rei pe nanhemboyvate ukai. Peteĩ oiko xemboyvatearā, ha'evea rami joe oikuua pota va'e ae.

51 Anhetē aipoa'e: Xeayvua rupi ikuai va'e ma nomanoi 'rā raka'eve rā peve guarā — he'i.

52 Ha'e ramo judeu kuery aipoe'i:

— Aÿ ma anhetē ete roikuua ma anha revegua reikoa. Mba'eta Abraão ha'e profeta kuery ha'e javive omano raka'e. Ha'e rā ndee ma "Xeayvua rupi ikuai va'e nomanoi 'rā raka'e rā peve guarā" 're.

53 Ndee nda'u nhaneramoĩ Abraão omano va'ekue gui ndeyvateve ri? Profeta kuery voi omanomba raka'e. Marā ramigua tu ndee renhemingo?

54 Jesus ombovai:

— Xee ae anhemboyvate uka va'e rire ma xeyvatea mba'everā ndovarei 'rāgue. Ha'e rā xemboyvatearā ma Xeru ae oiko. Ixupe ma peẽ kuery "Nhanderuete" peje

* **8:44** 1 João 3.7-10

55 va'eri peikuua va'e'ŷ. Ha'e rã xee ma aikuua. Xee "Ndaikuuaai" ha'e va'e rire peẽ kuery rami avi 'rãgue xeapu. Xee ma aikuua, ha'e ijayvua ajapo aikovy guive.

56 Ha'e gui peneramoõ Abraão ma ov'y'a raka'e xerekorã ixupe oikuua ukaa rã oikuua vy. Ha'e ma oikuua vy xererovy'a ma voi raka'e – he'i.

⁵⁷ Judeu kuery aipoe'i:

– Ndee tu neĩ cinqüenta ma'etŷ teri ndererekoi va'eri rexa ma va'e ty'y Abraão?

⁵⁸ Jesus ombovai:

– Anhetê aipoa'e: Abraão oiko e'ŷ mbove voi xee aiko ae ma – he'i.

⁵⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ojopy ita ojapi aguã, teĩ Jesus ojepe'a ov'y templo gui.

9

Peteĩ ava ára revegua e'ŷ va'e Jesus omoma'ẽ jevyague

¹ Ha'e gui Jesus oo vy oexa peteĩ ava ára revegua e'ŷ ma voi oiko va'ekue.

² Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

– Orembo'ea, mava'e nda'u ojejavy raka'e peva'e ára revegua e'ŷ ma voi itui'i aguã: ha'e ae, tyrã pa tuu kuery ojejavy?

³ Jesus ombovai:

– Ha'e va'e ojejavyague gui e'ŷ oiko, neĩ tuu kuery gui e'ŷ guive. Hexe Nhanderuete rembiapo ojekuua aguã rima oiko.

⁴ Ha'e gui nhande kuery ma ára oĩ teri reve 'rã jajapo Xembouare ojapo uka va'e, mba'eta pytû ou ma oiny, avave rei nomba'eapoavei aguã.

⁵ Kova'e yvy re aiko teria ja yvy regua moexakãa aiko – he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu ma vy onyvõ yvy re. Ha'e rami vy guendyry py yvy omoakŷ va'ekue oikyty ára revegua e'ŷ rexa re.

⁷ Ha'e vy aipoe'i:

– Tereo ejeovai yy omboty pyre Siloé hery va'e py – he'i. Ha'e va'e tery ma "Omondouka pyre" 'ea. Ha'e gui ava oo vy ojeovai, ha'e gui oma'ẽ porã ju ma ouvy.

⁸ Ha'e gui oo katy'i ikuai va'e ha'e mba'emo ojerure oiny rã oexa va'ety kuery oexa okuapy. Oexa vy oporandu joupe-upe:

– Peva'e e'ŷ teve mba'emo re ojerureaty py oĩ va'ekue?

⁹ Amongue ma

– Ha'e rima – he'i.

Ha'e rã amboae kuery ma

– Any teve, ha'e ae merami rive ta'vy – he'i.

Ha'e ramo ha'e ae aipoe'i:

– Xee ae ri – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo oporandu okuapy:
— Mba'exa tu aŷ rex a ri reikovy?

¹¹ Ava va'e ombovai:

— Peteĩ ava Jesus hery va'e ma yvy omoakŷ vy oikyty kuri xerexa re. Ha'e vy aipoe'i xevy: "Tereo ejeovai Siloé yy omboty pyre py", he'i. Ha'e ramo aa ajeovai, ha'e gui aŷ reve aexa porã ju — he'i.

¹² Oporandu ju okuapy:

— Mamo tu ha'e oĩ?

Ombovai:

— Xee ndaikuaai — he'i.

Fariseu kuery omboayvuague ára revegua e'ŷ va'ekue

¹³ Ha'e gui fariseu kuerya py ju ha'e kuery ogueraa ára revegua e'ŷ ma voi itui'i va'ekue,

¹⁴ mba'eta Jesus yvy omoakŷ vy omoma'ëa ára ma sábado.

¹⁵ Ha'e gui fariseu kuery ju oporandu marã rami vy pa oma'ëa re.

Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Xerexa re yapo oikyty ha'e ajeovaipa rire ma ama'ë kuri — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo fariseu kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Ha'e nunga apoare ta'vy Nhanderuete guigua e'ŷ teve, mba'eta sábado ára pyguarã oeja pyre rami e'ŷ oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu heko vai va'e ojapo kuaa guĩ ramigua hexa pyrã? — he'i okuapy. Ha'e rami vy joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu okuapy.

¹⁷ Teĩgue ju ha'e kuery oporandu ára revegua e'ŷ va'ekue pe:

— Nemoma'ëare tu marã ramigua oikoa ndee reikuaa?

— Profeta — he'i.

¹⁸ Judeu ruvixa kuery ndogueroviai okuapy ára revegua e'ŷ ae itui'i raka'egue. Ha'e rami vy oenoĩ uka tuu kuery.

¹⁹ Tuu kuery pe oporandu okuapy:

— Peva'e ma nhî'â pendera'y "Ára revegua e'ŷ ma voi itui'i" pejeague? Marã rami vy tu aŷ oma'ë?

²⁰ Ha'e ramo tuu kuery ombovai:

— Ore ma roikuaa orera'y oikoa, ha'e ára revegua e'ŷ ma voi itui'iague.

²¹ Ha'e rã marã rami vy pa oma'ë jevya ma ore kuery ndoroikuaai, neĩ mava'e pa imoma'ëare voi ndoroikuaa. Orera'y ma tuja ma ramo ixupe ae 'rã peporandu. Ha'e ae vy 'rãe ma onhemombe'u kuaa — he'i okuapy.

²² Tuu kuery ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy ha'e rami ijayvu, mba'eta huvixa kuery ijayvu ma voi onhembo'eaty gui omoxë aguã amongue Jesus ae Cristo oikoa rami omombe'u va'e.

23 Ha'e nunga rupi ae tuu kuery "Ha'e ma tuja ma, ixupe ae peporandu" he'i.

24 Ha'e gui teīgue ju huvixa kuery oenoī ava ára revegua e'ý va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete rembojerovia va'e rupi emombe'u porã, mba'eta ore ma roikuaaq ha'e va'e ava heko vai va'ea — he'i.

25 Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ndaikuuaai heko vai va'ea. Peteī mba'e tema aikuaa, mba'eta ára revegua e'ý aiko va'ekue ri aý ma ama'ë

— he'i.

26 Ha'e kuery oporanduve ju:

— Mba'e tu ojapo ndevy? Marã rami vy tu nemoma'ë?

27 Ombovai:

— Xee ma amombe'u ae ma kuri teī peē kuery ndap-eroviai. Mba'e re tu peē kuery penduxe vai ri ha'ekue'-ekue'i amombe'u rã? Tyrã pa peē kuery voi hemimbo'e pendekuaixe? — he'i.

28 Ha'e rami rã ijayvu rei okuapy hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee rima hemimbo'e, ha'e rã ore kuery ma Moisés remimbo'e orekuai.

29 Mba'eta Moisés reve Nhanderuete ijayvu raka'e, roikuaa porã. Ha'e rã ha'e va'e ava ma neī maguigua pa oikoa voi ndoroikuaai — he'i okuapy.

30 Ava va'e ombovai:

— Peē kuery tu "Maguigua pa oikoa ndoroikuaai" peje, xemoma'ë va'eri.

31 Mba'eta jaikuaa ae ma Nhanderuete noendui 'rãa heko vai va'e ojerurea. Ha'e rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ha'e oipotaa rami oiko va'e ojerurea ma oendu 'rã.

32 Yvy itui ypy'i guive nanhaendui teri ára revegua e'ý ma voi itui'i va'ekue moma'ëa omombe'ua rã.

33 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ava ma Nhanderuete guigua e'ý va'e rire mba'eve rei ndojapo kuuai 'rãgue — he'i.

34 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Ndee tu ndetui'i guive rejeyavypa ma voi va'ekue ri aý ma orembo'e ta? — he'i okuapy. Ha'e rami vy omoxë.

Ára revegua e'ý va'ekue pe Jesus ojekuaa ukaague

35 Jesus oendu ára revegua e'ý va'ekue omoxë okuapyague. Ha'e rami vy ovaexí vy oporandu:

— Ndee tu rejerovia ri Ava ra'y ojeapo va'ekue re?

36 Ava va'e ombovai:

— Senhor, mava'e tu oiko, hexe ajerovia aguã?

37 Jesus aipoe'i:

— Ndee ma rexma re'amy, xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.

38 Ombovai:

— Senhor, xee ajerovia — he'i vyve omboete.

³⁹ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Xee ma kova'e vyv re aju peteī-teī oikoague repy ojopy aguā, ha'e rami vy ára revegua e'ŷ ikuai va'ekue oma'ẽmba ju, ha'e oma'ẽ porā va'ekue ndoexavei aguā — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo fariseu kuery regua ijyvýry ikuai va'e oporandu ixupe:

— Ha'e rami vy ore kuery voi teve ára revegua e'ŷ orekuai?

⁴¹ Jesus ombovai:

— Ára revegua e'ŷ ete pendekuai va'e rire pendereko vaia noī 'rāgue. Ha'e rā “Ore roma'ẽ porā” peje vy ma pendereko vaia oī tema.*

10

Vexa'i re opena porā va'e oikoa re Jesus ijayvuague

¹ — Anhetē aipoa'e p̄evy: Amongue vexa'i kora rokē rupi e'ŷ, amboae rupi oike va'e ma imonda ha'e jojuka rive-rive va'e anho.

² Ha'e rā okē rupi oike va'e ma vexa'i kuery re opena va'e ete.

³ Ha'e va'e pe ma okē rarða oipe'a 'rā, ha'e vexa'i kuery voi oendu kuaa 'rā okuapy ijayvua. Ha'e ramo guymba kuery hery rupi meme oenoī reve oguenoẽmba 'rā heravy oka py.

⁴ Guymba kuery oguenoẽmba ma vy henonde 'rā oo, ha'e rā hymba kuery ma ijayvua oendu kuaa vy oo 'rā hakykue.

⁵ Ha'e rā opena va'ety e'ŷ ou ramo ma vexa'i kuery ndooi 'rā hakykue, onhamba 'rā ixugui, ijayvua noendu kuaai vy — he'i.

⁶ Ha'e rami Jesus ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e rami teī hendua kuery noendu kuaai.

⁷ Ha'e ramo Jesus omombe'u porāve ju:

— Anhetē aipoa'e p̄evy: Xee ae vexa'i kora rokē aī.

⁸ Xee aiko e'ŷ mbove ma imonda ha'e jojuka rive va'e kuery anho ou raka'e. Ha'e va'e kuery ayvu ma vexa'i kuery noendui.

⁹ Ha'e rā xee ma okē aī. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rā. Oike 'rā, ha'e gui oē ju vy ojou 'rā ho'u va'erā.

¹⁰ Imonda va'e ou 'rā mymba kuery oipe'a, ojuka ha'e omomba aguā rive. Ha'e rā xee ma aju ha'e kuery oupity aguā tekove, ha'e opa mba'e py ikuai porā aguā.

¹¹ — Xee ma vexa'i re opena porā va'ety rami aiko. Mba'eta opena porā va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rā guekove ae.

¹² Ha'e rā peráta re rive omiba'epo va'e ma vexa'i re opena ete va'ety e'ŷ, neī vexa'i ja e'ŷ guive. Ha'e rami vy aguara'i guaxu ou rā ha'e oexa vy onha rive 'rā vexa'i kuery oejapa vy. Ha'e ramo aguara'i guaxu mymba kuery oguero'a vy omondyipa 'rā imondovy opa rupi.

* **9:41** Lucas 18.9-14; Apocalipse 3.17

13 Peráta re rive omba'eapo va'e ma onha 'rã vixa'i kuery re'ŷ ae openave vy.

14 Ha'e rã xee ma vixa'i re opena porã va'ety aiko. Aikuaa xerymba kuery, ha'e rã ha'e kuery voi xekuaa,

15 Xeru xekuaa, ha'e xee Xeru aikuaa rami ae avi. Ha'e rami vy xerymba kuery re ame'ẽ 'rã xerekove.

16 — Ha'e gui xerymba kuery areko avi kora mboae py, kova'e py e'ŷ. Ha'e va'e kuery avi 'rã aru, xeayvu oendu avi ramo. Ha'e rami vy peteĩ kora py 'rã ha'e javive ikuai, ha'e peteĩ'i avi 'rã oiko opena va'ety.

17 — Ha'e nunga rupi ae Xeru xerayvu, mba'eta ame'ẽ 'rã xerekove, ha'e gui ajopy jevy aguã.

18 Xegui avave rei ndoipe'aai 'rã xerekove. Xee ame'ẽxe'a'i py ae 'rã ame'ẽ. Mba'eta xepo'aka xerekove ame'ẽ, ha'e gui ajopy ju aguã, ha'e rami Xeru ojapo uka rire.

Joo rami e'ŷ-e'ŷ judeu kuery ijayvu okuapyague

19 Ha'e rami Jesus ijayvu rã judeu kuery oendu vy joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu okuapy.

20 Ha'e kuery va'e regua heta aipoe'i:

— Evoko va'e re tu anha rima onhemonde ra'e na'inhakã porâvei aguã rami. Mba'e re tu pejapyxaka ri ijayvua re?

21 Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e rami avi anha revezua ma nda'ijayvui 'rã ha'e rami. Tyrã pa anha omoma'ẽ kuua ri ty'y oma'ẽ e'ŷ va'ekue?

Jesus pe oporandu ju okuapyague

22 Yro'y py oiko ngaru Jerusalém py, templo ojapopaague re ima'endu'aa aguã regua.

23 Ha'e gui Jesus oiko templo roka rupi oguy puku Salomão 'epy va'e py.

24 Ha'e jave judeu kuery ijyvýry oupa vy oporandu ixupe:

— Raka'e peve tu ropëxa rei aguã rami oremoingo ta? Cristo ete ri reiko vy enhemombe'u porã.

25 Jesus ombovai:

— Xee ma anhemombe'u porã teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'emo porã Xeru rery rupi ajapo aikovy va'e voi oikuua uka marã ramigua pa aikoa.

26 Peẽ kuery ndapejeroviai mba'eta xerymba vixa'i regua e'ŷ pendekuai vy.

27 Mba'eta xerymba vixa'i kuery ma oendu 'rã xeayvu, ha'e rã xee ma peteĩ-teĩ aexa kuua. Ha'e kuery oo 'rã xerakykue.

28 Ha'e kuery pe ame'ẽ tekove marã e'ŷ. Ha'e ramo ha'e kuery nomanovei ma 'rã, ha'e avave rei ndoipe'aai 'rã xepo gui.

29 Xevy pe Xeru omboaxa va'ekue ma pavê gui ipo'akave. Ha'e Xeru po gui ma avave rei ndoipe'aai 'rã.

30 Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko — he'i.

³¹ Ha'e gui teīgue ju judeu kuery ojopy ita ojapi aguā.

³² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pexaa rupi mba'emo porā ajapo reta ma, Xeru ojapo uka va'e meme. Ha'e nungakue regua mava'e re tu xeapipaxe ita py?

³³ Judeu kuery ombovai:

— Mba'emo porā rejapo va'ekue re'ŷ ri rojapipaxe ita py, ha'e rā Nhanderuete re ndeayvu vaiague re, mba'eta ndee ava rive reiko va'eri Nhanderuete rami renhemingo ramo — he'i okuapy.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pēvygua lei re aipo nde'i ri ty'y: “Xee aipoa'e tuuete regua pendekuaia rami”?*

³⁵ Nhanderuete ombopara uka va'ekue ndoaxa rivei 'rā. Ha'e nunga rupi ha'e va'e kuery pe ijayvu vy “Tuuete” he'i rire

³⁶ mba'e re tu ha'vy “Ndeayvu vai” peje xevy Nhanderuete Ra'y aikoa rami anhemombe'u ramo? Mba'eta xee ma Xeru guemimbourā xemoī va'ekue, ko yvy re xembou aguā.

³⁷ Ha'e gui mba'emo Xeru ojapo uka va'e xee ndajapoi va'e rire ha'evea rami 'rāgue xere ndapejeroviaia.

³⁸ Ha'e rami avi ha'e nunga ajapo ramo ha'e nunga oikoa ri jepe perovia 'rāgue, xere ae ndapejeroviai teī. Ha'e rami vy peikuua aguā xere Xeru oĩa, ha'e Xeru re xee aĩa — he'i.

³⁹ Ha'e rami ijayvu ramo ha'e kuery ojopyxe teī oo jepe ju ha'e kuery po gui.

⁴⁰ Peteīgue ju Jordão yakā rovaigua re Jesus oo João nhomongarai ypy'i oikovyague py. Ha'e py ranhe oiko.

⁴¹ Ha'e ramo heta ju oje'oi oĩa py. Ha'e rami vy joupe-upé aipoe'i okuapy:

— João ma neī peteīgueve hexa pyrā ndojapoi va'ekue. Ha'e rā kova'e rekorā re ijayvuague ma anhetē meme raka'e — he'i okuapy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e py heta ete ojerovia hexe.

11

Jesus omboete jevyague Lázaro

¹ Ha'e gui Maria ha'e tyke Marta rekoa Betânia py ma ikyvy Lázaro imba'eaxy oupy.

² Maria ma Senhor py re heakuā porā va'e oikyty vy o'a py ae omombiru valerā.

³ Ha'e gui Lázaro reindy kuery aipoe'i uka Jesus pe:

— Senhor, orekyvy reayvu ete va'e imba'eaxy oupy — he'i uka.

⁴ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i:

* **10:34** “Tuuete” he'ia ma joe oikuua pota va'e kuery re ijayvu vy (Salmo 82.6).

— Ha'e va'e teko axy ma ijukaarã e'ŷ oiko, ha'e rã Nhan-deruete yvatea ha'e Ta'y yvatea avi ojekuaa aguã — he'i.

⁵ Jesus oayvu ete Marta, ikypy'y ha'e ikyvy Lázaro.

⁶ Ha'e rami vy Lázaro imba'eaxy oupya oikuua teĩ mokoĩ ára ranhe opytave oĩa py.

⁷ Ha'e gui mae ma

— Jaje'oi ju Judéia yvy katy — he'i guemimbo'e kuery pe.

⁸ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

— Orembo'ea, kuee'i judeu kuery ita py ndeapipaxe va'ekue ri ha'ekue katy ju va'e ty'y rejevy ta?

⁹ Jesus ombovai:

— Doze hora e'ŷ ri ty'y peteĩ ára oĩ? Ha'e ara py teri amongue oguata vy nonhepyxangai 'rã, hexakãa ko yvy regua oexa vy.

¹⁰ Ha'e rã pyávy ma oguata vy onhepyxanga 'rãe, mba'eta hexe noĩ hexakãa — he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu ma vy aipoe'ive ju:

— Nhaneirũ Lázaro ma oke oupy. Ha'e ramo xee aa ta amomyĩ — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Senhor, oke vy 'rã okuera — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rami Jesus ijayvu va'eri Lázaro omano maa re ijayvu vy. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma okea re rive ijayvua rami oikuua.

¹⁴ Ha'e ramo ma Jesus omombe'u porãve:

— Lázaro omano ma.

¹⁵ Ha'e pendere ama'ẽ vy avy'a ha'e py ndaikoiague re, mba'eta ha'e rami rã 'rãe pejerovia. Jaje'oi ma'vy ituia py — he'i.

¹⁶ Tomé Dídimio hery va'e aipoe'i oirũ kuery pe:

— Jaje'oi ha'vy nhande kuery voi hexeve nhamano aguã — he'i.

¹⁷ Ha'e gui Jesus ovaẽ rã irundy ára ma ojapo Lázaro onhono porãa ague.

¹⁸ Betânia tekoa ma Jerusalém gui três quilômetro rãnda'u opyta.

¹⁹ Marta ha'e Maria okyvy re ipy'a vai ramo heta ou judeu kuery ombopy'a guaxu aguã.

²⁰ Marta ma Jesus ou oinya oikuua vy oo ovaexi aguã. Ha'e rã ikypy'y Maria ma ngoo py ranhe opyta.

²¹ Ha'e gui Marta aipoe'i Jesus pe:

— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue.

²² Ha'e rami avi xee aikuua opa mba'e re Nhanderuete pe rejerure ramo ha'e ojapo 'rãa ndevy — he'i.

²³ Jesus aipoe'i:

— Ndekyvy ma onhemboete ju 'rã.

²⁴ Ha'e ramo Marta ma

— Tá, xee aikuua ma opaa ára onhemboete ju 'rãa, omboetepaa jevy jave — he'i.

²⁵ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Xee ae ma anhomboete ha'e anhomingoove va'e. Xere ojerovia va'e omano teī oikove jevy 'rã.

²⁶ Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã. Rerovia pa xeayvua?*

²⁷ Kunha va'e ombovai:

— Tá Senhor, xee arovia ndee Nhanderuete Ra'y Cristo ko yvy re reju 'rã va'ekue reikoa — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvupa vy ojepe'a ranhe, ha'e oenoõ okypy'y Maria. Ha'e vy ixupe anho'i aipoe'i:

— Nhanembo'ea ovaõ ma, ha'e nerenoõ — he'i.

²⁹ Ikypy'y oendu vyve opu'ã ha'e oo oõa katy.

³⁰ Mba'eta Jesus ma tekoa py ete'i novaõ teri, Marta oexaague py teri oõ.

³¹ Ha'e gui judeu kuery Maria mbopy'a guaxuarã hoo py ou va'ekue oexa okuapy Maria ojapura reve opu'ã ovy rã. Ha'e rami vy ha'e kuery voi oje'oi hupive, "Ikyvy ituia katy po oo ojae'o aguã" he'i vy.

³² Ha'e gui Jesus oõa py Maria ovaõ vy oexa vyve guenapy'ã re oõ henonde. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue — he'i.

³³ Ha'e ojae'o rã, ha'e judeu kuery hupive ou va'ekue ha'e javi ojae'o avi ramo Jesus oexa vy oendu opy'a re omboaxya, ndovy'ai guive.

³⁴ Ha'e rami vy oporandu:

— Mamo tu penhono porã raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Senhor, eju ha'vy exa — he'i.

³⁵ Jesus voi ojae'o.

³⁶ Ha'e ramo judeu kuery oexa vy

— Ha'e oayvu ete va'e ty'y — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e ma ára revegua e'õ omoma'ẽ va'ekue nda'evei ri ty'y kova'e voi omano aguã gui ogueraa jepe aguã? — he'i.

³⁸ Jesus teigue ju opy'a re oendu omboaxya. Ha'e vy oo onhono porãa ague peve. Peteī itakua py onhono porãa, ha'e imbotyarã omoõa ita tuvixa va'e.

³⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peipe'a ita — he'i.

Ha'e ramo omano va'ekue reindy Marta aipoe'i:

— Senhor, heakuã ma rima, irundy ára ma rire.

* ^{11:26} João 5.21-29, 6.40

⁴⁰ Jesus ombovai:

— Xee aipo nda'ei ri ty ra'e, rejerovia vy Nhanderuete po'akaa rexaa 'rāa? — he'i.

⁴¹ Ha'e rami rā oipe'aa ita. Jesus yva re oma'ē vy aipoe'i:

— Xeru, xee roguerovy'a, mba'eta rendu xeayvua.

⁴² Xee ma aikuaa ae xeayvua rendu riaeaa. Ha'e rami avi nami xeayvu heta va'e kuery oikuaa aguā ndee ae xembouague — he'i.

⁴³ Ha'e rami ijayvu ma rire ojapukai reve aipoe'i:

— Lázaro, eē ke oka py — he'i.

⁴⁴ Ha'e ramove omano va'ekue oē ouvy ipy ha'e ipo ojokuaague reve, ha'e hova panhero py onhovāa va'ekue reve.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pejora, tove too — he'i.

⁴⁵ Ha'e gui judeu kuery Maria-a py ou va'ekue ma ha'e rami Jesus ojapo rā oexa vy heta ojerovia hexe.

⁴⁶ Ha'e rā amboae kuery ma oje'oi vy fariseu kuery pe omombe'upa Jesus ojapo va'ekue.

Huvixa kuery Jesus ojuka aguā re jogueroayvuague

⁴⁷ Ha'e nunga sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy nhomboatypa nhomboayvu va'ety kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e tu nhande kuery jajapo jakuapy? Mba'eta ha'e va'e ava ma hexa pyrā anho ojapo oīkovy.

⁴⁸ Xapy'a rei nanhapenai ramo ma ojerovia pavē 'rā hexe. Ha'e ramo Roma pygua kuery ha'e nunga oendu vy ou vy omomba 'rā nhombojeroviaaty ha'e nhande kuery voi — he'i okuapy.

⁴⁹ Ha'e kuery regua peteī ma Caifás hery va'e, ha'e va'e ma'et̄y re sacerdote yvateve va'e oī. Ha'e va'e aipoe'i:

— Peē kuery ma mba'eve ndapeikuuaai,

⁵⁰ neī ndapeikuuaa potai guive, mba'eta nhande kuery nhamanombaa 'rāgue py ha'eveve peteī ava omano aguā heta va'e kuery rekovia — he'i.

⁵¹ Ojee ae gui e'ŷ ha'e rami ijayvu. Ha'e rā ha'e va'e ma'et̄y re sacerdote yvateve va'e oī vy Nhanderuete gui ae ijayvu Jesus heta va'e kuery rekovia omano aguā re.

⁵² Ha'e guetarā kuery rekovia anho e'ŷ guive omano, ha'e rā Nhanderuete ra'y kuery yvy jave re ikuai va'e ha'e javi omoingo aguā peteī'i tete rami.

⁵³ Ha'e gui ha'e va'e ára guive ha'e kuery onhembopy'a okuapy ojuka aguā.*

* **11:53** Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2

54 Ha'e nunga Jesus oikuaa vy judeu kuery ikuai rupi ve'ŷ oiko, ha'e rã teko a e'ŷa katy'i peteĩ tetã Efraim hery va'e oĩ va'e py oo. Ha'e py ranhe opyta guemimbo'e kuery reve.

55 Ha'e gui judeu kuery pegua ngaru Páscoa ára ovaẽ rai'i ma ramo Jerusalém katy heta oje'oi teko a ikuai va'e gui, Páscoa oiko rã guarã ojeky'a'o aguã.

56 Ha'e py ma oeka okuapy Jesus. Ha'e rami vy templo py ikuai vy aipoe'i joupe-up:

— Mba'exa ndee reikuaa? Jesus nda'u ndoui 'rã ngarua py?
— he'i.

57 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery aipoe'i amongue mamo pa Jesus oikoa oikuaa vy omombe'u aguã, ha'e kuery ojopy aguã.

12

Mateus 26.6-12; Marcos 14.6-8

1 Mboapy meme ára teri oata Páscoa ára ovaẽ aguã jave ma Betânia katy ju Jesus oo, Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue rekaoa py.

2 Ha'e rã Jesus pe ojapo okuapy peteĩ ngaru. Marta ojara oikovy tembi'u. Ha'e rã Lázaro voi ha'e kuery reve oĩ okarua py.

3 Ha'e gui Maria ogueru meio quilo heakuã porã va'e nardo gui anho ojapo pyre, hepyve ete va'e. Ha'e rami vy Jesus py re oikyty heakuã porã va'e, ha'e o'a py ju omombiru. Opy ha'e javi rupi omoeakuãmba.

4 Ha'e rami rã hemimbo'e kuery regua Judas Iscariotes ijopy uka nhemiarã va'e aipoe'i:

5 — Mba'e re tu heakuã porã va'e novendei ra'e trezentos ára repy re, iporiaukue'i pe hepykue ome'ẽ aguã? — he'i.

6 Ha'e rami ijayvu iporiaukue'i oipytyvõxe vy e'ŷ, mba'eta imonda va'e oiko, ha'e oirũ kuery peráta ryru re opena va'e vy ojeupe guarã oipe'a kuerei 'rã peráta omoĩ mbyre.

7 Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Tove ri, mba'eta guĩ rami xerete omoeakuã ma voi xen-hono porã rã guarã.

8 Iporiaukue'i ma ikuai riae 'rã peẽ kuery reve. Ha'e rã xee ma pendereve ndaiko riae'i 'rã.

Lázaro avi ojukaxe okuapyague

9 Heta judeu kuery ma Jesus ha'e py oĩa oikuaa vy jogueru ha'e katy. Jesus oexaxe vy anho e'ŷ oo, oexaxe avi Lázaro omanoague gui omboete ju valekue.

10 Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ma Lázaro voi ojukaxe okuapy,

11 mba'eta judeu kuery Lázaro oexa vy oje'oi va'ekue heta ma ojevy Jesus re ojerovia reve.*

Mateus 21.1-9; Marcos 11.1-10; Lucas 19.28-38

12 Ko'ẽ jevy ngaru oĩa py ou va'ekue heta oendu okuapy Jerusalém katy Jesus ou oinya.

13 Ha'e rami vy pindo rogue ojaya reta jogueravy ovaexĩ aguã oje'oi vy. Ojapukai reve aipoe'i:

— Iporã ete! Ima'endu'a porãmby Israel kuery ruvixaverã Senhor rery rupi ou va'e — he'i oje'iviy.*

14 Ha'e gui Jesus ma mburika'i ojou uka va'ekue áry ou, kuaxia para re oĩa rami vy:

15 “Sião pygua kuery, pekyje eme, mba'eta mburika ra'y áry ou ma oiny penderuvixaverã”, he'iague rami.*

16 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa teĩ ndoikuuai ranhe. Jesus ombooyvatea ju rire mae ma oikuaa, mba'eta ima'endu'a okuapy kuaxia para re hekorã re ijayvuague re, omovaẽ porã okuapy rã oexa rire.

17 Mba'eta heta ikuai va'ekue Lázaro omanoague gui Jesus omopu'ã ju ha'e onhono porãague gui oenoïague py. Ha'e kuery ha'e nungakue omombe'u ramo ae

18 heta va'e kuery oje'oi ovaexĩ aguã, ha'e nunga hexa pyrã ojapoague oendu rire.

19 Ha'e ramo fariseu kuery ma aipoe'i okuapy joupe-upé:

— Opa mba'e jajapo va'e mba'everã ndovarei, mba'eta hakykue oje'oi pavẽ.

Amongue grego kuery Jesus oexaxe okuapyague

20 Amongue grego kuery ngarua py ombojerovia aguã jogueru avi va'ekue.

21 Ha'e gui ha'e va'e kuery oje'oi hemimbo'e Filipe oĩa py, Galiléia regua Betsaida pygua ramo. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, ore kuery voi roexaxe Jesus — he'i.

22 Ha'e ramo Filipe oo vy André pe ranhe omombe'u. Ha'e rami vy André reve Jesus pe ju omombe'u.

23 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aÿ ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ombooyvatea ju aguã ára.

24 Anhetẽ aipoa'e pêvy, trigo ra'yî yvy py ndo'ai ha'e nomanoi vy peteĩ ha'yî'i ae 'rã opyta. Ha'e rã omano vy ma hi'a retave 'rã.

* **12:11** Lucas 16.27-31 * **12:13** Salmo 118.26 * **12:15** Zacarias 9.9-10
py oĩa rami vy pindo rogue heta va'e kuery ogueru vy oexa uka nguvixa po'akaa oguerovy'aa, ha'e rã kavaju áry 'rãgue py mburika'i áry huvixa ou vy oexa uka onhemo'yvyî'i ha'e ha'evepa rei'ia.

25 Guekove oayvu va'e kuery ma omokanh'y 'rā. Ha'e rā ko yvy re ikuai reve guekove ndoayvui va'ekue ma ojou 'rā tekove marā e'ŷ.*

26 Xerembiguai ikuaixe va'e toje'oi xerakykue, mamo rā xee aikoa py xerembiguai avi ikuai aguā. Ha'e gui xerembiguai rami ikuai va'e ma Xeru omboyvate 'rā.

27 — Aŷ ma xepy'a py aendu ndavy'aia. Ha'e rami vy mba'e ha'e nda'u xee? "Xeru, xereraa jepe ke kova'e hora gui" ha'e 'rā nda'u? Any, mba'eta kova'e hora pyguarā ae xee aju rire.

28 Ha'e rami 'rāgue py "Xeru, eikuua uka ke nderery yvatea" ha'e – he'i.

Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Xee aikuua uka ae ma xerery yvatea, ha'e aikuua ukave ju 'rā guive – he'i va'e.

29 Ha'e va'e ayvu ma heta va'e kuery ikuai va'e oendu vy aipoe'i:

— Yapu.

Ha'e rā amboae kuery ma

— Anjo rima ijayvu ra'e – he'i.

30 Ha'e gui Jesus ma aipoe'i:

— Pova'e ayvu ma xee anho aendu aguā e'ŷ onhendu, ha'e rā peẽ kuery peguarā.

31 Aŷ ovaẽ ma ko yvy regua kuery opaga aguā oikuua ucaa ára, ha'e ko yvy regua kuery rerekoo avi 'rā oitya.

32 Mba'eta ko yvy gui xereupia ramo ha'e javi regua 'rā aru xejee – he'i.

33 Ha'e rami ijayvu, marā rami pa omano 'rāa re ijayvu vy.

34 Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu:

— Ore kuery ma roikuua lei re oĩa rami vy Cristo ou vy oiko riae 'rāa. Mba'exa tu ha'vy ndee aipo're Ava ra'y ojeapo va'ekue yvy gui oupia 'rāa rami? Mava'e tu "Ava ra'y ojeapo va'ekue" 'rea? – he'i okuapy.

35 Jesus aipoe'i:

— Aŷ'i ma hendy va'e oiko teri pendereve. Peiko kuaa ke pendereve hendy va'e oĩa ja, pytū penderupity e'ŷ aguā, mba'eta pytū rupi ikuai va'e ma ndoikuuai marā katy pa ooa.

36 Hendy va'e pendereve oiko teri reve pejerovia hexe, hendy va'e ra'y kuery peiko aguā – he'i. Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a ovu, ha'e ndojexa ukavei ha'e kuery pe.

Jesus re judeu kuery ndojeroviai okuapya re ijayvua

37 Ha'e kuery oexaa rupi hexa pyrā ojapo reta teĩ ndojeroviai okuapya hexe,*

* 12:25 Mateus 16.24-28; Apocalipse 2.10, 12.11 * 12:37 João 1.10,11

³⁸ profeta Isaías aipoe'ague ojeupity aguā: "Senhor, mava'e tu oguerovia 'rā oreayvua? Mava'e kuery pe tu reikuua ukaa 'rā ndepo'akaa?" he'ague rami.*

³⁹ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ae, Isaías aipoe'ia rami vy:

⁴⁰ "Ha'e kuery rexa amboguepa, amoakā ratā guive, ha'e kuery guexa py mba'eve oexa e'ŷ aguā, ha'e opy'a py mba'eve oendu e'ŷ aguā, ojeko rerova rā araa jepe aguā."*

⁴¹ Ha'e rami Isaías ijayvu Jesus ipo'aka aguā oikuua ma voi vy. Ha'e vy ae hekorā re ijayvu.

⁴² Ha'e rami avi huvixa kuery heta ojerovia hexe teĩ okyje vy onhenhomí guive, onhembo'eaty gui fariseu kuery omoxē gui.

⁴³ Ha'e kuery ma avakue pe rive ojejou porā uka, Nhan-deruete pe 'rāgue py.

Gueko re peteigue ju Jesus ijayvuague

⁴⁴ Ha'e gui Jesus ijayvu atā reve aipoe'i:

— Xere ojerovia va'e ma xere anho e'ŷ ojerovia, ha'e rā Xembouare re avi.

⁴⁵ Xerexa va'e kuery ma Xembouare avi oexa.

⁴⁶ Mba'eta xee ma ko yvy regua moexakāarā aju, xere ojerovia va'e pytū rupi ve'ŷ ikuai aguā.

⁴⁷ Ha'e gui amongue xeayvu oendu teĩ ndojapoi va'e ma xee nambopagai 'rā. Mba'eta xee aju ko yvy re ikuai va'e araa jepe aguā, ambopaga aguā e'ŷ.

⁴⁸ Ha'e rami avi oiko ae ma xere ndojeroviai ha'e xeayvua ndojapoi va'e mbopagaarā. Xeayvu amombe'u va'ekue ae 'rā ojapo opaa ára opaga aguā rami.

⁴⁹ Mba'eta xee ma xejegui e'ŷ xeayvu. Xeru Xembouare ae oikuua uka xeayvu aguā, ha'e amombe'u va'erā.

⁵⁰ Ha'e ijayvua ma tekove marā e'ŷ me'ëa, xee aikuua. Ha'e rami ae xee xeayvua voi, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu.

13

Guemimbo'e kuery py Jesus ojoiaque

¹ Páscoa ára py ngaru oiko e'ŷ mbove Jesus oikuua ovaẽ ta maa ko yvy gui nguua katy ju oo aguā ára. Ojeupega kuery yvy re teri opytave va'erā oayvu etea rupi oexa uka oayvua opa peve.

² Ha'e kuery okaru teri okuapy reve, Simão Iscariotes ra'y Judas py'a re anha omoï Jesus ojopy uka nhemi aguā.

³ Ha'e rā Jesus ma oikuua Tuu opa mba'e ipo py omboaxapaa. Oikuua avi Nhanderuetea gui ou rire ha'ea py ju oo 'rāa.

⁴ Ha'e rami vy okaru oinya gui opu'ã vy omboi okamixa puku, ha'e peteĩ ajukue ojopy vy ojokua oku'a rupi.

⁵ Ha'e rami vy hy'a py yy omoĩ vy ojoi oiny guemimbo'e kuery py, ha'e gui omombiru ju ajukue oku'a rupi ojokua va'ekue py.*

⁶ Ha'e gui Simão Pedro oña py ovaẽ ramo aipoe'i:

— Senhor, ndee rejoi ta va'e ty'y xepy?

⁷ Jesus ombovai:

— Mba'emo aÿ ajapo va'e ndereikuuaai rire teĩ raka'eve rã reikuua 'rã — he'i.

⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ndee nderejoi 'rã xepy.

Jesus ombovai:

— Xee ndepy ndajoi ri ramo mba'eve ndererekoi 'rã xereve

— he'i.

⁹ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Senhor, xepy anho'i e'ÿ ejoi, ha'e rã xepo ha'e xeakã ha'e javi rupi guive.

¹⁰ Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami avi amongue ojaupa ma va'ekue opy anho ojoi uka teĩ ha'eve, nda'iky'avei vy. Peẽ kuery voi napendepy'a ky'avei ma aÿ, va'eri ha'e javive e'ÿ ta'vy — he'i.

¹¹ Mba'eta ha'e oikuua ae mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa. Ha'e vy ae “Ha'e javi e'ÿ napendepy'a ky'ai” he'i.

Mba'e re pa guemimbo'e kuery py ojoiague Jesus omombe'u porãveague

¹² Ha'e kuery py ojoipa ma rire omoĩ ju okamixa, ha'e mesa py ju oĩ. Ha'e vy oporandu:

— Peikuaa pa guĩ rami ajapoague?

¹³ Mba'eta peẽ kuery ma xevy “Orembo'ea” ha'e “Senhor” peje. Anhetẽ ae aipopeje, mba'eta ha'e ae aiko.

¹⁴ Ha'e gui xee penembo'ea ha'e Senhor aiko va'eri pendepy ajoi rire ma peẽ voi 'rã pejoi peteĩ-teĩ py.*

¹⁵ Mba'eta guĩ rami ajapo rombo'e aguã ha'ekue rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ pe pejapo aguã re.

¹⁶ Anhetẽ aipoa'e pêvy: Tembiguai kuery ma opatõ gui yvateve va'e'ÿ, ha'e imbou pyre voi imbouare gui yvateve va'e'ÿ.

¹⁷ Ha'e nunga peikuaa vy ha'e rami ri pendekuai vy pevy'a ete 'rã.

¹⁸ — Peẽ kuery ha'e javive reko re'ÿ guive xeayvu, mba'eta aikuua xerembiporavo peteĩ-teĩ reko. Ha'e rami avi ojeupity

* **13:5** Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ojepyei aguã, tape rupi yvy ku'i rupi ou rire. Amongue py peteĩ tembiguai ojoi 'rã ipy (Gênesis 18.4, 19.2, 24.32, 43.24, Juizes 19.21, Lucas 7.44).

* **13:14** Lucas 22.24-27; Filipenses 2.5-8

'rāe kuaxia re oĩ va'e: "Xereve okaru oiny va'ekue regua peteĩ opu'ã xerovai", he'iague.*

¹⁹ Ha'e nunga oiko e'ŷ mbove xee amombe'u ma voi pẽvy, ojeupity ramo xee ae aikoa perovia aguã.

²⁰ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xeremimbou kuery amongue omovaẽ vy ma xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽa ma Xembouare avi omovaẽ.

Peteĩgue ju ijopy uka nhemiarã Jesus omombe'uague

²¹ Pova'e nunga re Jesus ijayvu vy oendu nda'evei etea. Ha'e vy omombe'u porâve:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery va'e regua peteĩ xejopy uka nhemi 'rã — he'i.*

²² Ha'e ramo hemimbo'e kuery joe-joe rive oma'ẽ, mava'e re pa ijayvua oikuaa e'ŷ vy.

²³ Jesus yvýry oĩ hemimbo'e kuery regua oayvuve va'e.

²⁴ Ha'e va'e pe ma Simão Pedro okuã py ojapo "Eporandu mava'e ete pa" he'ia rami.

²⁵ Ha'e ramo ha'e va'e hemimbo'e ma Jesus pexo re ojekove'i reve oporandu:

— Senhor, mava'e tu?

²⁶ Jesus ombovai:

— Mbojape ra'ykue hy'a py amoakŷ va'ekue ame'ẽa va'e ae 'rã — he'i. Ha'e rire'ive mbojape ra'ykue ojopy vy omoakŷ, ha'e ome'ẽ Simão Iscariotes ra'y Judas pe.

²⁷ Ha'e va'e ma mbojape ho'u ramove ipy'a re onhemonde Satanás.

Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Mba'emo rejapoxe va'e ke emboare eme — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvu rã okarua py amboae kuery ikuai va'e oendu va'eri ndoikuuai okuapy mba'erã pa ijayvua.

²⁹ Judas ma ha'e kuery peráta re opena va'e ramo amboae kuery "Ngaru pyguarã ojogua aguã re po ijayvu" he'i, ha'e e'ŷ vy "Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ẽ aguã po omondouka" he'i tei.

³⁰ Ha'e ramo Judas mbojape ho'upa vyve opu'ã ov. Ha'e jave ma pytũ ma.

Jajoayvu aguã re ijayvuague

³¹ Judas ojepe'a ramove Jesus aipoe'i:

— Aŷ ma ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea aguã, ha'e xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa avi aguã.

³² Ha'e gui xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa ramo ma xee voi xemboyvate 'rã ojea py ae, xemboyvate voi 'rã guive.

* **13:18** Salmo 41.9 * **13:21** Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23

33 — Xera'y kue'iry, aŷ'i ma aiko teri pendereve. Araka'eve'i rã peẽ kuery xereka 'rã pekuapy. Aŷ pẽvy aipoa'e avi judeu ruvixa kuery pe aipoa'eague rami: "Peẽ kuery voi ndapeoi 'rã aa ague py" ha'e.

34 Ha'e gui mba'emo pyau ajapo uka pẽvy: Pejoayvu peteĩ-teĩ, xee roayvua rami ae avi peẽ kuery voi pejoayvu aguã.

35 Pejoayvua pavẽ oexa vy 'rãe oikuaa xeremimbo'e kuery pendekuaia.*

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34

36 Ha'e ramo Simão Pedro oporandu:

— Senhor, mamo tu reo ta?

Jesus ombovai:

— Xee aa ague py ma ndee ndereoi ranhe 'rã. Raka'eve ramo mae 'rã reo xerakykue — he'i.

37 Ha'e ramo Pedro oporanduve ju:

— Mba'e re tu nda'evei aŷve aa aguã nderupive? Xevy pe ha'evepa rei nderekovia ajejuka uka aguã voi.

38 Jesus ombovai:

— Anhetẽ ri nda'u rejekuka uka 'rã xerekovia? Anhetẽ aipoa'e ndevy, mboapykue uru ava ojapukai e'ŷ mbove ren-hemombe'u 'rã xekuaa e'ŷa rami — he'i.

14

Hebreus 10.19,20

1 — Pendepy'a re toĩ eme nda'eveia. Pejerovia tema Nhan-deruete re, xere avi tema pejerovia.

2 Mba'eta xeru ro py ma heta oĩ tekoarã, ha'e aa ta areko katu pendekuai aguã. Ha'e rami e'ŷ va'e rire xee amombe'u ma voi 'rãgue pẽvy.

3 Ha'e gui aa vy pendekoarã areko katupa rire aju ju 'rã rogueraa aguã xea py, xee aikoa py peẽ voi pendekuai aguã.*

4 Ha'e peẽ kuery peikuua ae ma aa aguã katy tape oo va'e — he'i.

5 Ha'e ramo Tomé aipoe'i:

— Senhor, ore ma ndoroikuuai mamo pa reo taa. Marã rami vy 'rã tu roikuua tape?

6 Jesus ombovai:

— Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ŷ vy.

7 Peẽ kuery anhetẽ ri xekuaa vy Xeru voi 'rã peikuua. Ha'e rami avi aŷ gui voi peikuua, ha'e pexa ma guive — he'i.

8 Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Senhor, exa ūka na Nderu. Ha'e rami rã ha'eve ma 'rã orevy.

* 13:35 1 João 3.11-18 * 14:3 1 Tessalonicenses 4.16,17; Hebreus 11.16

⁹ Jesus ombovai:

— Filipe, yma ma ri tu ojapo peẽ kuery reve aikoague va'eri ndaxekuaai teri va'e ty'y? Xerexa va'e ma Xeru avi oexa.* Mba'e re tu aipo're ri ndee: "Exa uka na Nderu orevy" 're?

¹⁰ Ndereroviai va'e ty'y Xeru re xee aĩa, ha'e Xeru xere oĩa? Ha'e ayvu amombe'u va'e voi ma xejequigua e'ŷ, ha'e rã Xeru xere oĩ va'e ae ojapo oikovy mba'emo.

¹¹ Perovia na Xeru re aĩa, ha'e Xeru xere oĩa. Ha'e rami e'ŷ vy mba'emo ajapo va'e ri jepe perovia.

¹² — Anhetẽ aipoa'e pêvy: Xere ojerovia va'e kuery ma mba'emo ajapo va'ekue ramigua ju 'rã ojapo. Iporãve va'e voi 'rã ojapo, Xerua py xee aa ma rire.

¹³ Ha'e xerery rupi mba'emo re pejerure ramo ajapopa 'rã, Ta'y re vy Tuu yvatea ojekuaa aguã.

¹⁴ Xerery rupi mba'emo re pejerure ramo xee ajapo 'rã.

¹⁵ Peẽ xerayvu vy pejapo 'rã ajapo uka va'ekue.

Nhanembopy'a guaxuarã ombou aguã re ijayvuague

¹⁶ — Ha'e xee ajerure 'rã Xeru pe ombou aguã Penembo-joyvyarã mboae, peẽ kuery reve oiko riae va'erã.

¹⁷ Ha'e va'e ma Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukaa.* Ha'e va'e ma ko yvy regua kuery ojee nomoĩ kuaai 'rã, mba'eta ndoexai neĩ ndoikuuai guive. Ha'e rã peẽ kuery ma peikuua ma, mba'eta pendereve oiko, ha'e pendere oĩ 'rã guive.

¹⁸ Xee ma ndoroeja rivei 'rã, aju ju 'rã pendereve aiko aguã.

¹⁹ Yvy regua kuery ma ndaxerexavei ranhe 'rã. Ha'e rã peẽ kuery ma xerexa 'rã. Xee aikove ramo peẽ kuery voi peikove 'rã.

²⁰ — Ha'e va'e ára peikuua ete 'rã Xeru re aĩa, ha'e peẽ kuery xere peĩa, ha'e gui xee peẽ kuery re aĩa guive.

²¹ Ajapo uka va'ekue ojee omoĩ ha'e ojapo ete va'e kuery ma xerayvu. Ha'e xerayvua kuery ma Xeru rembiayvu ikuai, ha'e xee voi ayvu vy ajekuaa uka 'rã ha'e kuery pe – he'i.

²² Ha'e ramo Judas mboae Iscariotes e'ŷ va'e aipoe'i:

— Senhor, mba'exa tu orevy anho rejekuaa uka ta, yvy regua kuery pe any va'eri?

²³ Jesus ombovai:

— Xerayvua kuery ma ikuai 'rã xeayvua rupi. Ha'e ramo ma Xeru oayvu 'rã, ha'e roju 'rã ha'e kuery re roĩ aguã.

²⁴ Ha'e rã ndaxerayvui va'e ma xeayvua rupi e'ŷ 'rã ikuai. Ha'e rami avi xeayvu pendu va'e ma xee ae guigua e'ŷ guive, ha'e rã Xeru Xembouare ayvu.

²⁵ — Po ramigua re xeayvu pendereve teri aiko reve.

* **14:9** João 10.30; Colossenses 2.9
João 2.27

* **14:17** João 7.37-39, 16.7-14; Atos 2.1-4; 1

26 Ha'e rā Nhe'ē Ky'a E'ŷ Penembojoyvyarā xerery rupi Xeru ombou va'erā ma opa mba'e re 'rā penembo'e, ha'e penemoma'endu'a 'rā xeayvuague ha'e javi re.

27 Pendevy pe aeja ta mby'a porā, xeguigua mby'a porā ae 'rā amboaxa pendevy. Ha'e nunga mby'a porā ma yvy re ikuai va'e nome'ē kuaai. Ha'e nunga rupi pendepy'a re toī eme nda'eveia, pekyje eme guive.

28 — Pendu ma pēvy "Aa ta, ha'e gui aju ju 'rā pendea py" ha'e ramo. Ha'e gui peē kuery anhetē xerayvu va'e rire pevy'a 'rāgue "Xerua py xee aa ta" ha'e rā pendu vy, mba'eta Xeru ma xegui yvateve.

29 Ha'e nunga ma xee amombe'u ma voi oiko e'ŷ mbove, ojeupity rā pejerovia aguā.

30 — Nda'evevei ranhe xeayvuve aguā pēvy, mba'eta ou ma ko yvy regua kuery rerekao. Ha'e ma mba'eve ndoguerekoi xereve,

31 teī ha'e rami aiko 'rā ko yvy re ikuai va'e oikuua aguā Xeru ayvua, ha'e ajapo aikovya ha'e ojapo uka va'e. Pepu'ā ma ha'vy, jaje'oi apy gui.

15

Uva'y ha'e hakā re ombojojaague

1 — Xee ma uva'y anhetē va'e, ha'e rā Xeru ma ity re opena va'e.

2 Ha'e gui hakā xere oī va'eri ndai'ai va'e ma ha'e ojayapa 'rā. Ha'e rā hi'a va'e ma ojaya pa'ū-pa'ū 'rā hi'a retave aguā.

3 Peē kuery ma hakā omoatyrō mbyre rami ma pendekuai, ayvu pēvy amombe'ua py ha'eve va'e romoingo rire.

4 Peī atā xere, ha'e rā xee ma aī 'rā pendere. Mba'eta hakāgue rive ndai'ai 'rā ojegui ae, hi'y re oī e'ŷ vy. Ha'e rami ae avi peē kuery voi xere e'ŷ vy hakā hi'a e'ŷ va'e rami 'rā pendekuai.

5 Mba'eta xee ma uva'y, ha'e rā peē kuery ma hakā. Amongue xere oī, ha'e ha'e kuery re xee aī ramo hi'a porā 'rā, ha'e rā xere'ŷ vy ma mba'eve ndapejapoi 'rā.*

6 Xere noī va'e kuery ma hakāgue rami 'rā omomboa ipirupa aguā. Ha'e rire amongue ojopy vy tata py ju 'rā omombo okaipa aguā.

7 Xapy'a rei xere peī atā, ha'e pendere xeayvuague oī ramo ma peipota va'e re pejerure ramo ojapoa 'rā.

8 Hakā hi'a reta va'e rami pendekuai ramo 'rāe ojekuaa Xeru yvatea, ha'e xeremimbo'e ete pendekuai.

9 — Xeru xerayvua rami avi xee voi roayvu peē kuery. Xee roayvua rupi tema pendekuai.

* 15:5 1 João 2.28; Gálatas 2.20; Filipenses 4.13

10 Xeayvua rupi pendekuai vy roayvua rupi avi 'rā pendekuai, Xeru ijayvua rupi xee aiko vy xerayvua rupi aikoa rami avi.
 11 Ha'e rami xeayvu xeguigua vy'a peē kuery re oī aguā, opa mba'e py pevy'a aguā.

12 — Pova'e ae xee aeja pendevy: Peteī-teī pejoayvu 'rā xee roayvua rami.

13 Mba'eta guembiaiyvu kuery rekovia ojejuka uka va'e gui ma avave rei ndajoayvuavei.

14 Peē kuery ae xerembiayvu pendekuai, ajapo uka va'e pejapo vy.

15 Xee ma “Escravo” nda'eí pēvy, mba'eta escravo kuery ndoikuuaai mba'e pa hereko ojapo oikovya. Ha'e rami 'rāgue py “Xerembiayvu” ha'e pēvy, mba'eta pendevy pe aikuua uka Xeru gui aendu va'e ha'e javi.

16 — Mba'eta peē ranhe'ŷ xeporavo va'ekue. Xee ae peē kuery roiporavo, ha'e romoī guive peoa rupi heta pemoingo aguā hi'a opa e'ŷ va'erā. Ha'e ramo 'rāe pēvy Xeru ojapo xerery rupi pejerurea ha'e javi.

17 Pova'e ae ajapo uka pēvy, peteī-teī pejoayvu aguā.

18 — Ha'e gui yvy regua kuery napenderayvui ramo peikuaa pota tema pova'e re: Peē kuery gui xee ranhe ndaxerayvui okuapy.

19 Ha'e rā yvy regua peē pendekuai va'e rire ma yvy regua kuery penderayvu 'rāgue, ha'e kuery regua ae pendekuai rā. Ha'e rami avi yvy regua e'ŷ peē kuery pendekuai, ha'e kuery mbyte gui xee roiporavo rire. Ha'e nunga rupi ae yvy regua napendayvui.

20 Penema'endu'a ke “Tembiguai kuery opatō gui yvateve va'e'ŷ” ha'eague re. Ha'e nunga rupi xere opu'ā rei okuapyague rami avi peē kuery re voi opu'ā rei 'rā. Ha'e rā xeayvua oendua ramo ma pendeayvua voi oendua 'rā.

21 Ha'e nunga ha'e javi 'rā pendere ha'e kuery ojapo xerery rupi pendekuai ramo, mba'eta Xembouare voi ndoikuuaai vy.

22 — Ha'e gui xee ndajui ha'e ha'e kuery pe ndaxeayvui va'e rire ma ha'e kuery reko vaia noī 'rāgue. Va'eri aŷ gui ma nda'evei ha'e kuery “Aikuua vy e'ŷ ajejavvy” he'i aguā.

23 Ndaxerayvui va'e kuery ma ndoayvui avi Xeru.

24 Ha'e kuerya rupi xee ndajapoi va'e rire mba'emo avave rei ojapo kuaa e'ŷ va'e regua, ha'e kuery reko vaia noī 'rāgue. Ha'e rami avi aŷ ma ha'e kuery xerexa teī ndaxerayvui, ha'e Xeru voi ndoayvui okuapy.

25 Ha'e nunga oiko ojeupity aguā ha'e kuery pegua lei re “Mba'e py e'ŷ ndaxerayvui okuapy” he'iague.*

* 15:25 Salmo 35.19, 69.4

²⁶ — Ha'e gui Xerua gui ambou 'rā Penembojoyvyarā, anhetē va'e kuaa ukaarā. Ha'e va'e ou ma vy oikuaa uka 'rā xerekō.

²⁷ Peē kuery avi 'rā pemombe'u, jypy'i guive xerupive pendekuai rire.

16

Nhanembojoyvyarā ou va'erā re ijayvuague

¹ — Ha'e nunga xee amombe'u ma voi, pejeroviaa gui pejepē'a e'ŷ aguā.

² Mba'eta ha'e kuery penemoxē 'rā onhembo'eaty ikuai va'e gui. Ovaē 'rā pendejukaa kuery "Nhanderuete pe vy ajojuka" he'ia ára.

³ Ha'e nunga ha'e kuery ojapo 'rā mba'eta neī Xeru, neī xee voi xekuaa e'ŷ vy.

⁴ Pova'e nunga xee amombe'u pendevy ha'e nunga ojeupity rā pexa vy xeayvuague re penema'endu'a aguā. Po rami ma jypy'i guive e'ŷ amombe'u pēvy, mba'eta peē kuery reve teri 'rā aiko.

⁵ — Ha'e gui aŷ ma aa ta ma Xembouarea py. Ha'e rami teī peteīve voi "Mamo tu reo ta?" ndapejevei xevy.

⁶ Ha'e nunga amombe'u rire ndapevy'aia anho pendu pendep'y're.

⁷ Anhetē aipoa'e pēvy: Xee aa 'rāe, mba'eta xee ndaai ramo ndoui 'rā Penembojoyvyarā. Ha'e rami avi xee aa vy ambou 'rā pēvy.*

⁸ — Ha'e va'e ou vy yvy re ikuai va'e pe oikuaa uka 'rā heko vaia, teko porā ha'e opagapa aguā.

⁹ Heko vaia oikuaa uka 'rā mba'eta xere ha'e kuery ndojeroviai rire.

¹⁰ Teko porā oikuaa uka 'rā, mba'eta Xerua py aa ramo ndaxerexavei 'rā.

¹¹ Ha'e kuery opaga aguā avi 'rā oikuaa uka, mba'eta ko yvy regua kuery rerekoa voi opaga aguā rami oiko.

¹² — Heta teri areko pēvy amombe'u va'erā, teī aŷ ma napendu kuaapai 'rā.

¹³ Ha'e gui Nhe'ē anhetē va'e kuaa ukaarā ou ma vy penembo'e 'rā anhetē va'e ha'e javi re. Ojegui ae e'ŷ 'rā ijayvu, mba'eta oikuaa uka 'rā oendu va'ekue anho, mba'emo oiko va'erā-'erā voi.

¹⁴ Ha'e ma xemboyvate 'rā, xeguigua pendevy oikuaa uka vy.

¹⁵ Opa mba'a'e Xeru oguerekō va'e xemba'e meme. Ha'e nunga rupi aipoa'e: "Ojopy 'rā mba'emo xegui, ha'e oikuaa uka 'rā pendevy" ha'e va'ekue.

* **16:7** João 14.16-19; Romanos 5.5

16 Peẽ kuery ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã — he'i.

17 Ha'e ramo hemimbo'e kuery regua joupe-upe aipoe'i:

— Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu, "Ndaxerexavei rai'i ma, ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã", ha'e "Aa ta Xerua py" he'iague?

18 Mba'e he'ia nda'u "Areve'i rã" he'ia? Mba'e he'i vy paa ndajaikuuaai — he'i.

19 Ha'e kuery oporanduxea Jesus oikuua vy aipoe'i:

— Mba'e re tu joupe-upe ri peporandu "Ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã" ha'eague re?

20 Anhetẽ aipoa'e pãvy: Peẽ kuery pejae'opa ha'e ndapevy'avei 'rã. Ha'e rã yvy regua kuery ma ov'y'a rei 'rã okuapy. Ha'e rire ma pevy'apa ju 'rã ndapevy'aiague gui.

21 Kunhague imemby raxy va'e iporiau 'rã, ojexavai aguã hora ovaẽ ma ramo. Ha'e gui imemby ma rire na'ima'endu'avei 'rã ojexavaiaque re, kyrĩ va'e itui'i ma ramo ov'y'a vy.

22 Ha'e rami ae avi peẽ kuery aÿ pendu ndapevy'aveia. Ha'e gui jajoexa jevy ramo ma pendepy'a py pendu 'rã pevy'aa avave rei ndoipe'a kuaai va'e.

23 — Ha'e va'e ára ma mba'eve re napeporanduvei 'rã xevy. Anhetẽ aipoa'e pãvy: Peipota va'e re rei Xeru pe pejerure ramo ome'ẽ 'rã xerery rupi.

24 Aÿ peve xerery rupi ndapejerurei teri mba'eve re. Pejerure, ha'e pejopy 'rã pevy'a ete aguã.

Oo rai'i ma vy ijayvuague

25 — Aÿ peve mba'emo re ambojojaa rupi xeayvu. Ha'e gui raka'eve rã mba'emo re ambojojaa rupi ve'ÿ 'rã xeayvu, ha'e amombe'u porã 'rã Xeru reko.

26 Ha'e va'e ára ixupe pejerure 'rã xerery rupi. Aipo nda'eí Xeru pe xee ajerure aguã pendere,

27 mba'eta Xeru ae penderayvu, peẽ kuery xerayvu ha'e Xerua gui ajuague perovia rire.

28 Mba'eta Xerua gui aju karamboae yvy re. Aÿ ma yvy gui aa ju ta Xerua py — he'i.

29 Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Aÿ ma roikuua aguã rami ma ndeayvu, ayvu haxy va'e py ve'ÿ ma.

30 Aÿ roikuua ndee opa mba'e reikuaapa va'e reikoa, ndevy roporandu e'ÿ tei'i reikuaa roporanduxea. Ha'e nunga rupi roguerovia Nhanderuete remimbou reikoa — he'i okuapy.

31 Jesus ombovai:

— Perovia ete pa aÿ?

32 Mba'eta ou oiny hora, ha'e ovaẽ ae ma, peẽ kuery joa katy e'ŷ-e'ŷ peo aguã peteĩ-teĩ ro katy. Peo vy xerejapa 'rã xee ae'i.* Ha'e rami teĩ xee ae'i ete e'ŷ 'rã guive, mba'eta Xeru oiko 'rãe xereve.

33 Ha'e nunga ha'e javi re xeayvu, xere vy pendepy'a guaxu aguã. Ko yvy re ma peiko axy 'rã. Ha'e rami teĩ pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee xepo'aka ma yvy re.

17

Ojeupegua kuery re Jesus ojerure oinyague

¹ Jesus ijayvupa ma vy yva re ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, aŷ ovaẽ ma hora. Emboylate ke Nderay, Nderay ju ndeyvatea oikuaa uka aguã,

² avakue ha'e javi re ndee xembopo'akaague rami, xee ju tekove marã e'ŷ ame'ẽ aguã xevy guarã reme'ẽ va'ekue ha'e javi pe.

³ Tekove marã e'ŷ ma po rami 'rã oupity: Ndee Tuuete peteĩ'i ha'e anhetẽ va'e ndekuaa vy, ha'e xee neremimbou Jesus Cristo xekuaa avi vy 'rã oupity.

⁴ — Xee ma yvy re aiko jave aikuaa uka ma ndeyvatea, rejapo uka va'ekue ajapopa vy.

⁵ Ha'e gui Xeru, aŷ ma ndea py ju xemboylate, yvy itui e'ŷ mbove voi ndereve aĩ jave xeyvateague py ae.

⁶ — Mba'eta yvy regua kuery mbyte gui amongue reiporavo vy xevy guarã ju reme'ẽ va'ekue pe ma xee aikuaa uka ma nderery po'akaa. Ndepo py ae ikuai va'ekue ri xevy guarã ju remboaxa. Ha'e ramo ha'e kuery ma ndeayvua rupi meme ikuai.

⁷ Ha'e rami vy aŷ ma ha'e kuery oikuaa mba'emo xevy reme'ẽ va'ekue ndeguigua memea.

⁸ Ha'e kuery pe xee amombe'u ma ayvu remombe'u uka va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovia, oikuaa guive anhetẽ ete ndea gui ajuague, ndee xembou rã.

⁹ — Ha'e kuery re ma xee ajerure, yvy regua kuery re'ŷ, ha'e rã xevy guarã reme'ẽ va'ekue re anho, mba'eta ndevygua meme ikuai.

¹⁰ Xevygua kuery ha'e javi ma ndevygua avi, ha'e ndevygua ikuai va'e ma xevygua avi, ha'e ha'e kuery ikuai rupi xeyvatea ojekuaa 'rã.

¹¹ — Xee ma ndaikovei ma 'rã yvy re. Ha'e rã ha'e kuery ma yvy re ikuai teri. Xee ma ndea py ta aa. Xeru ndeky'a e'ŷ va'e, epena ke ha'e kuery re nderery po'akaa xere ju remoĩ va'ekue rupi, ha'e kuery voi peteĩ rami ikuai aguã nhande rami avi.

¹² Ha'e gui xee ma ha'e kuery reve aiko teri jave xee ae ranhe apena aikovy nderery po'akaa xere remoĩ va'ekue rupi. Xee

* 16:32 Marcos 14.27,50

aepy ramo neĩ peteĩve nokanhyi, okanhy 'rã va'ekue e'ŷ vy, kuaxia para re oĩa ojeupity aguã.

¹³ Aŷ ma xee aa ta ma ndea py. Ha'e rami xeayvu ko yvy re aiko teri reve, ha'e kuery re xeguigua vy'a oĩ aguã opa mba'e py.

¹⁴ — Ha'e kuery pe ndeayvu aikuaa uka ramo yvy regua kuery ndoayvui, mba'eta yvy regua e'ŷ ikuai, xee rami avi.

¹⁵ Ha'e kuery ko yvy gui reipe'a aguã re'ŷ ajerure, ha'e rã teko vai gui repena aguã.

¹⁶ Mba'eta xee rami avi ha'e kuery voi yvy regua ve'ŷ ma ikuai.

¹⁷ Eiky'a'o ke ha'e kuery anhetẽ va'e rupi. Ndeayvu ae ma anhetẽ va'e.

¹⁸ — Ndee yvy re xembouague rami avi xee voi amondouka yvy jave rupi.

¹⁹ Ha'e kuery re ama'ẽ vy xee ae anhemboaxa ndevy, ha'e kuery voi ndevygua iky'a e'ŷ va'e ikuai aguã, anhetẽ va'e rupi.

²⁰ — Ha'e kuery re anho e'ŷ ajerure, ha'e rã amboae kuery ha'e kuery ijayvua oendu vy xere ojerovia va'erã re guive,*

²¹ ha'e javive peteĩ rami meme ikuai aguã. Xeru, xee ndere aĩ, ha'e ndee xere reĩ rami avi ha'e kuery voi nhandere toĩ. Ha'e ramo 'rãe ko yvy re ikuai va'e oguerovia ndee xembouague.

²² Ndeyvatea xevy reme'ẽ va'ekue ma ha'e kuery pe ju ame'ẽ, peteĩ rami meme ikuai aguã nhande rami avi.

²³ Xee ha'e kuery re aĩ, ha'e ndee xere reĩ ramo ha'e kuery voi peteĩ rami ete ikuai aguã, ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndee xembouague ha'e ha'e kuery reayvua, xerayvua rami avi.

²⁴ — Xeru, xee aipota mamo rã aĩa py xevy guarã reme'ẽ va'ekue avi xereve ikuai, ha'e kuery oexa aguã xeyvatearã reme'ẽ va'ekue, mba'eta ko yvy renhono e'ŷ mbove ma voi xerayvua.

²⁵ — Xeru nderekoko porã va'e, ko yvy regua kuery ma nan-dekuuai. Ha'e rã xee ma roikuua, ha'e kova'e kuery kuery voi oikuaa ndee xembouague.

²⁶ Ha'e kuery pe aikuaa uka ma nderery po'akaa, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive, ha'e kuery re oĩ aguã reayvua ndee xerayvua ramigua ae, ha'e gui ha'e kuery re xee voi aĩ aguã.

18

Mateus 26.47-54; Marcos 14.43-47; Lucas 22.47-51

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy guemimbo'e kuery reve oje'oi Cedrom yakã'i rovaigua re, ha'e peteĩ yvotyty oĩ va'e py olke ha'e kuery reve.

* **17:20** Romanos 8.34; Hebreus 7.25

² Jesus jopy uka nhemiarā Judas hery va'e voi oikuua ha'e va'e yvotyty, mba'eta mbovykue rei e'ŷ ha'e py Jesus guemimbo'e kuery reve ikuai jepi rire.

³ Ha'e rami vy ha'e katy Judas ogueraa xondaro kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery pegua jopya kuery. Ha'e kuery yvyra reve-reve, ha'e takua ryxa rendy reve ovaẽ ha'e py.

⁴ Ha'e gui Jesus mba'emo hexe oiko va'erā oikuaa vy ovaexī. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peka?

⁵ Ombovai vy

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee ae ha'e — he'i. Ijopy uka nhemia Judas voi oiko ha'e kuery reve.

⁶ Ha'e gui Jesus “Xee ae ha'e” he'i ramove ha'e kuery ogue-vipa vy ho'apa yvy rupi.

⁷ Teǐgue ju Jesus oporandu:

— Mava'e tu peka?

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— “Xee ae” ha'e ma kuri. Xee ri xereka ramo tove kova'e kuery toje'oipa — he'i,

⁹ ipara re oĩ va'e ojeupity aguã: “Xevy guarã reme'ẽ va'ekue regua neĩ peteĩve ma xee namokanhyi.”

¹⁰ Ha'e ramo Simão Pedro kyxe ogueru va'ekue oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua re. Ha'e va'e ma Malco hery va'e.

¹¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i Pedro pe:

— Emoĩ ju kyxe hyru py. Nda'evei ri ty'y karo Xeru ome'ẽ va'e gui ay'u aguã?

Anás ro py ogueraa ague

¹² Ha'e gui xondaro kuery, huvixa ha'e judeu regua jopya kuery ojopy okuapy Jesus, ha'e ojokuapa.

¹³ Ha'e rami vy Anás ro py ranhe ogueraa. Ha'e va'e ma ha'e va'e ma'etŷ re sacerdote yvateve va'e Caifás oĩ va'e ratyua.*

¹⁴ Caifás ae judeu ruvixa kuery pe “Ha'eveve peteĩ ava omano heta va'e kuery rekovia” he'i va'ekue.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62

¹⁵ Simão Pedro ha'e amboae hemimbo'e reve jogueraa Jesus rakykue. Ha'e va'e hemimbo'e ma sacerdote yvateve va'e rexaaty ae vy hoka py oike avi Jesus ogueroikea jave.

¹⁶ Ha'e rã Pedro ma oka py ranhe optya okẽ oĩ va'e rexei'i. Ha'e gui hemimbo'e mboae sacerdote yvateve va'e rexaaty va'e ou

* **18:13** Marcos 14.53,54

vy ijayvu kunhataī okē rarõa reve. Ha'e vy mae ma ogueroike avi Pedro.

¹⁷ Ha'e gui kunhataī okē rarõa oporandu Pedro pe:

— Ndee voi peva'e ava remimbo'e e'ŷ teve?

— Any — he'i.

¹⁸ Tembiguai ha'e jopya kuery ma tata omoendyague py ikuai ojape'ea py, yro'y ramo. Pedro voi ojape'e ho'amy ha'e kuery mbyte.

Sacerdote yvateve va'e Jesus omboayvuague

¹⁹ Ha'e ramia ja sacerdote yvateve va'e oporandu Jesus pe hemimbo'e kuery ikuiaia ha'e nhombo'ea re.

²⁰ Jesus omombe'u vy aipoe'i:

— Xee ma yvy re ikuai va'e pe amombe'u porã ma. Anhombo'e riae judeu kuery ono'õa rupi, templo py ha'e py onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Mba'eve namombe'ui nhemi rupi.

²¹ Mba'e re tu xevy pe reporandu? Eporandu xeayvu renduare kuery pe. Ha'e kuery ma oikuaa xeayvuague — he'i.

²² Ha'e rami Jesus ijayvu ramo peteĩ jopya ha'e py hi'aĩ va'e oipete. Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami va'e ty'y ndeayvu sacerdote yvateve va'e pe?

²³ Jesus ombovai:

— Xeayvu vai ri ra'e ramo emombe'u xeayvu vaiague. Ha'e rami avi xeayvu porã va'eri mba'e re tu xepete? — he'i.

²⁴ Ha'e gui Anás ojokua uka reve omondouka sacerdote yvateve va'e Caifás-a py.*

Pedro peteĩgue ju onhenhomiaque

²⁵ Simão Pedro ha'e py teri ojape'e ho'amy. Ixupe oporandu okuapy:

— Ha'e rami vy ndee voi hemimbo'e kuery regua teve?

Pedro onhenhomí vy

— Xee any — he'i.

²⁶ Ha'e py oĩ avi sacerdote yvateve va'e rembiguai regua peteĩ, Pedro inambi omboiague va'e retarã. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Xee ndoroexai ri ty ra'e hexeve yvotyty py?

²⁷ Teĩgue ju Pedro onhenhomí. Ha'e ramove uru ojapukai.

Mateus 27.1,2; Marcos 15.1; Lucas 23.1

²⁸ Ha'e rire aje'ive'i reve ma Caifás ro gui Jesus ogueraa okuapy huvixa ro katy. Ha'e rã judeu kuery ma nhomboayvuyaty py ndoikexei, ojeko mongy'a e'ŷ aguã Páscoa ára py okaru aguã.

* **18:24** Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ikuiaia py huvixa Pilatos oẽ ijayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'ekue py tu Peru kova'e ava?

³⁰ Ombovai vy

— Kova'e ava ma mba'eve rei py ndotekoavyi va'e rire ndoroguerui 'rãgue ndea py — he'i okuapy.

³¹ Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peraa, pendevyguia lei rami ae perek.

Judeu ruvixa kuery ombovai:

— Ha'e rami avi orevy pe nda'evei rojojuka aguã — he'i okuapy.

³² Ha'e rami oiko ojeupity aguã Jesus marã rami pa omano aguã re ijayvuague.

Mateus 27.11-26; Marcos 15.1-15; Lucas 23.1-5,13-25

³³ Opy ju Pilatos oike vy oenoĩ Jesus. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

³⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae pa po rami reporandu tyrã amongue ndevy omombe'u xerek?

³⁵ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Xee ma nhi'ã judeu aiko? Neretarã kuery ha'e sacerdote yvatekueve va'e ae ndereru kuri xea py. Mba'e py tu rejapo vai?

³⁶ Jesus ombovai:

— Xee apenaa ma ko yvy regua e'ŷ. Ko yvy regua va'e rire xerembiguai kuery opu'ãmba 'rãgue judeu ruvixa kuery re, xejopy uka e'ŷ aguã. Aŷ ma apenaa ko yvy regua e'ŷ — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Ndee ma huvixave ri ty'y?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're huvixave aikoa rami. Xee ma ha'e nungarã ae aiko, ha'e rami aguã aju ko yvy re, anhetẽ va'e amombe'u aguã. Ha'e ramo anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma oendu 'rã xeayvua — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Mba'e nunga tu “Anhetẽ va'e” 'rea? — he'i.

Po rami ijayvu rire oẽ ju judeu kuery ono'õa py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma ndaikuai mba'eve rei ojapo vaiague.

³⁹ Pendereko rami vy ma Páscoa ára nhavõ pepoi uka 'rã amongue. Peẽ kuery nda'u peipota ri apoi judeu kuery pegua huvixave?

⁴⁰ Ha'e javive ojapukai reve ombovai:

— Peva'e'ŷ, epoi Barrabás — he'i okuapy. Barrabás ma jojuka rive va'ety.

19

¹ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka ju Jesus, ha'e oinupã uka.
² Xondaro kuery ojapo peteĩ ngora juu gui, ha'e omoĩ inhakã re. Omonhemonde peteĩ ao puku púrpura guigua py.

³ Jesus re onhemboja vy

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave — he'i reve oipete-pete.

⁴ Teǐgue ju Pilatos oẽ vy aipoe'i judeu kuery pe:

— Peva'e ava ambou ju ta apy peẽ ae peikuua pota aguã ojapo vaiague re, mba'eta xee ma ndaikuaai — he'i.

⁵ Ha'e gui Jesus oguenoẽa heruvy ngora juu gui ojapo pyre ha'e ao púrpura guigua py onhemonde reve. Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Apy ma ava hi'aĩ.

⁶ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya kuery oexa vy ojapukai:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peẽ kuery ae peraa kuruxu re pemoĩ, mba'eta xee ndaikuaai ojapo vaiague — he'i.

⁷ Judeu kuery ombovai:

— Ore kuery lei roguereko va'e rami vy ojukaa aguã rami oiko, Nhanderuete Ra'y rami onhemoingo ramo — he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy okyjeve.

⁹ Ha'e rami vy ngopy ju ogueroike vy oporandu Jesus pe:

— Maguigua tu ndee? — he'i teĩ Jesus nombovai.

¹⁰ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Naxembovai va'e ty'y? Ndereikuuaai ri ty'y xepo'akaa ropoi e'ŷ vy kuruxu re romoĩ aguã?

¹¹ Jesus ombovai:

— Ndee ma mba'eve rei py xere nandepo'akai 'rãgue yvate gui nanembopo'akaa ukai va'e rire. Ha'e nunga rupi ndea py xereruare kuery heko vaive — he'i.

¹² Ha'e rami rã Pilatos teǐgue ju onhea'ã teĩ opoi aguã. Ha'e rã judeu kuery ma aipoe'i:

— Peva'e ndee repoi ri vy huvixave César irũ e'ŷ reiko. Mba'eta huvixave onhemoingo va'e ma César rovaigua meme — he'i okuupy.

¹³ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy oka py ju oguenoẽ uka Jesus, ha'e tenda nhomboayvuaty py oguapy oiny ita ombojopeague py. Ha'e va'e henda ma hebraico ayvu py Gabatá hery va'e.

¹⁴ Kuaray mbyte rai'i ma, ha'e sexta-feira Páscoa ára ovaẽ rai'i ma guive.

Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Apy ma peẽ kuery ruvixave hi'aĩ.

¹⁵ Ha'e rã ha'e kuery ma ojapukaive:

— Eraa, eraa, eupi kuruxu re – he'i okuapy.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peipota va'e ty'y peẽ kuery ruvixave kuruxu re aupi uka?

Sacerdote yvatekueve va'e ombovai:

— Ore kuery ma oreruvixave ndoroguerekoi, César e'ŷ vy – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka kuruxu re omoĩa aguã.

Mateus 27.33-38; Marcos 15.22-28; Lucas 23.33-38

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ogueraa Jesus. Ha'e ae kuruxu ogueraa reve oo peteĩ henda Calvário 'epy va'e katy. Ha'e rã hebraico ayvu py ma ha'e va'e henda Gólgota hery va'e.

¹⁸ Ha'e py ma oupia imoiny kuruxu re, ha'e mokoĩ ju oupi avi ijyvy jovaive, ha'e Jesus mbyte py.

¹⁹ Pilatos ombopara uka avi peteĩ ayvu, ha'e kuruxu re omoĩ uka. Po rami ipara oiny: “*Nazaré pygua Jesus judeu kuery pegua huvixave.*”

²⁰ Ha'e va'e ipara heta judeu kuery ogueroayvu, mba'eta Jesus kuruxu re oupi imoinya ma tetã katy'i. Hebraico, latim ha'e grego ayvu py ipara oiny.

²¹ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e aipoe'i Pilatos pe:

— Embopara uka eme “*Judeu kuery pegua huvixave.*” Ha'e rã embopara uka “*Ha'e onhemombe'u judeu kuery pegua huvixave oikoa rami.*”

²² Ha'e ramo Pilatos ombovai:

— Xee ambopara uka va'ekue ma ipara ae ma oiny – he'i.

Jesus aoomboja'o okuapyague

²³ Xondaro kuery Jesus kuruxu re oupi ma rire ojopy ijao, ha'e omboja'o irundy henda rupi, peteĩ-teĩ xondaro ojeupe guarã ojopy aguã. Ikamixa puku avi ojopy. Ha'e rã ikamixa puku ma ombovyyv pyre'ŷ, yvate katy gui ipy katy peve ojapo pyre.

²⁴ Ha'e ramo joupe-upe aipoe'i:

— Nhamondoro eme teve kamixa puku. Ha'eve jaexa nhandexortea, mava'e ete'i pe pa kova'e optyaa jaikuua aguã – he'i okuapy. Ha'e rami oiko kuaxia para re oĩ va'e ojeupity aguã: “*Omboja'o-ja'o xeao, ha'e rã xekamixa re ma oexa okuapy oxortea*” he'iague. Xondaro kuery ha'ekue ramo ae ikuai.*

²⁵ Kuruxu yvy'iry hi'aĩ Jesus xy, ikypy'y, ha'e gui Cleopas ra'yxy Maria ha'e Maria Madalena.

²⁶ Oxy, ha'e ijyvýry guemimbo'e oayvuve va'e hi'aĩ rã Jesus oexa vy aipoe'i:

— Kunha, pee ma ndepi'arã hi'aĩ – he'i.

* **19:24** Salmo 22.18, Mateus 27.35,36,55,56; Marcos 15.24

27 Ha'e gui guemimbo'e pe ju aipoe'i:

— Pee ma ndexyrā hi'aī — he'i. Ha'e rire hemimbo'e ogueraa ngoo py.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-37; Lucas 23.44-46

28 Ha'e rire Jesus oikuua mba'emo oiko 'rā va'ekue ojeupitypa maa. Ha'e rami vy kuaxia re ipara oiny va'e ojeupity aguã aipoe'i avi:

— Xey'uwei — he'i.

29 Ha'e py oĩ peteĩ hy'a vinagre tynyẽ va'e. Ha'e va'e py peteĩ esponja omoak a vy peteĩ takua apy re omo , ha'e omova  Jesus juru re.

30 Jesus vinagre oy'u ma rire aipoe'i:

— A y ma ojeupitypa ma oiko 'r  va'ekue — he'i. Ha'e gui ma oity oak , ha'e omondouka onhe  .

1 João 5.6-8

31 Ha'e va'e ´ra ma judeu kuery mba'emo oguereko katua ´ra, mba'eta ha'e va'e s bado ma ´ra omboetevepy. Ha'e rami vy s bado peve kuruxu re hetekue o  e' y agu  Pilatos pe judeu ruvixa kuery ojerure hetyma omop  uka vy omboguejy uka agu .

32 Ha'e ramo xondaro kuery oje'oi vy omop  jypy o  va'e retyma, ha'e amboae hexeve kuruxu re o  va'e retyma ju.

33 Ha'e r  Jesus o a re ma ova  vy oma'  r  omano ma ra'e. Ha'e ramo ma nomop i hetyma.

34 Ha'e rami avi inharuk  py peteї xondaro oipyxo nho hu'y guaxu py. Ha'e r  onhe   huguy ha'e yy.

35 Ha'e nunga rexaare omombe'upa, anhet  guare meme omombe'u. Ha'e oikuua guive anhet  meme omombe'ua, pe  kuery voi perovia agu .

36 Ha'e rami oiko va'e kuaxia re ipara oinya ojeupity agu : “Ne  pete ve ik gue nomop ai 'r ' he'iague.”*

37 O  avi kuaxia para re “Ha'e kuery oexa ju 'r  oipyxo va'ekue” he'iague.*

Mateus 27.57-60; Marcos 15.42-46; Lucas 23.50-54

38 Ha'e va'e rire peteї ava Arimatéia pygua Jos  hery va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue omboguejy agu . Ha'e ramo omboguejy uka r  Jos  omboguejy Jesus retekue. Ha'e va'e ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy nhemi rupi Jesus remimbo'e oiko va'e.

39 Nicodemos py y Jesus reve ijayvu agu  oo va'ekue voi trinta quilo heaku  por  va'e ogueraa mirra ha'e alo  guigua.

40 Ha'e kuery Jesus retekue ojopy vy ajukue py onhov  heaku  por  va'e reve. Judeu kuery reko rami vy ojapo ha'e rami, onhono por  agu .

* 19:36 ´Exodo 12.46, Salmo 34.20

* 19:37 Zacarias 12.10

⁴¹ Jesus kuruxu re oupi imoinyague katy'i ma peteĩ yvotyty oĩ. Ha'e py ma oĩ peteĩ tuparã oguereko katu ramo'i va'ekue. Ha'e va'e py avave rei nonhono porãai teri.

⁴² Judeu kuery mba'emo oguereko katua ára ovaẽ ma, ha'e tuparã oguereko katu pyre ha'e katy rai'i oĩ ramo ma ha'e py ae onhono porã Jesus retekue.

20

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

¹ Semana ijypyá ára ko'ẽ rai, pytû-pytû'i teri reve Maria Madalena oo Jesus onhono porãague katy. Ha'e vy oexa rã ita imbotyarã omoõ mbyre ombojerea ma ra'e.

² Ha'e gui onha ový Simão Pedro ha'e hemimbo'e mboae Jesus oayvuve va'e oña katy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Senhor retekue tu oguenoëa rima ra'e hupa gui, ha'e ndoroikuuai marã katy pa oguerovaague — he'i.

³ Ha'e gui Pedro ha'e hemimbo'e mboae jogueraa onhono porãague katy.

⁴ Mokoïve onha reve oje'oi. Amboae hemimbo'e ma Pedro gui onha ratãve vy ha'e ranhe ovaẽ hupa py.

⁵ Ha'e rami vy ojeyvy vy oexa ajukue xiñ va'e anho. Ha'e rami teĩ ndoikei.

⁶ Ha'e gui Simão Pedro ma takykueve'i ovaẽ vy oike. Ha'e rami vy oexa avi ajukue

⁷ ha'e panhero Jesus akã re omoõ mbyre. Ha'e va'e ma ajukue mboae reve'ý itui, amboae henda py ombojo'a porã'i ra'e.

⁸ Ha'e gui amboae hemimbo'e ha'e ranhe ovaẽ va'ekue avi oike, ha'e oexa vy oguerovia.

⁹ Ha'e kuery ndoikuuai teri kuaxia para re oña rami vy omanoague gui onhemboete jevy aguã.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery mokoïve ojeyvy ju jogueravy ngoo katy.

Marcos 16.9-11

¹¹ Ha'e ramia ja Maria ma hupa rokẽ yvýry ojae'o ho'amy. Ojae'oa ramive ojeyvy ikua katy oma'ẽ aguã.

¹² Ha'e rami vy oexa mokoõ anjo onhemondea xiñ va'e Jesus retekue ituiague py oguapy rã. Peteĩ ma inhakã katy, ha'e rã amboae ma ipy katy oĩ.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o?

Kunha va'e ombovai:

— Mba'eta ogueraa ra'e xe-Senhor, ha'e ndaikuuai marã katy pa oguerovaague — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu rire ojere vy oexa Jesus hi'añ rã, teĩ ndoikuuai teri Jesus ae hi'aña.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o? Mava'e tu reka?
 Maria ma "Yvotyty re opena va'e po" he'i vy ombovai:
 — Senhor, ndee ri apy gui hetekue rerova rire ke emombe'u
 marā katy pa rerovaague, xee aa araa aguā — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Maria.

Ha'e rā ha'e va'e ojere vy aipoe'i hebraico ayvu py:

— Raboni — he'i, "Xembo'ea" he'ia.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xejoko eme, mba'eta ndaai teri Xerua py. Ha'e rami
 'rāgue py tereo xeryvy kuery pe emombe'u aa taa Xeru ha'e
 Penderua py, Xeruete ha'e Penderuetea py — he'i.

¹⁸ Ha'e rami rā Maria Madalena oo hemimbo'e kuery pe
 omombe'u:

— Aexa ma kuri Senhor — he'i. Omombe'u avi Jesus
 ijayvuague ha'e javi.

Lucas 24:36-40

¹⁹ Ha'e va'e semana ijypyá ára ka'aru hemimbo'e kuery
 ono'õmba peteĩ oo py, ha'e okẽ ojokopa judeu ruvixa kuery gui
 okyje vy. Ha'e jave Jesus ojexa uka xapy'a ha'e kuery mbyte.
 Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porā — he'i.

²⁰ Ha'e vyve oexa uka opo ha'e oarukā. Ha'e ramo hemimbo'e
 kuery Senhor oexa vy ov'y'a okuapy.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Toĩ pendere mby'a porā. Xeru xembouague rami avi xee
 voi romondouka 'rā — he'i.

²² Ha'e rami ijayvupa vyve ipytuē. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemovaẽ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ pendejee.

²³ Ha'e gui amongue ojejavyague peperdoa ramo ombogue
 pyre 'rā oiko. Ha'e rā ndapeperdoai ramo ma ombogue pyre'ỹ
 'rā oiko — he'i.

Tomé ndogueroviai ranheague

²⁴ Peteĩ hemimbo'e doze va'e regua Tomé Dídimu hery va'e
 ma Jesus ojekuaa jave noĩ va'ekue oirũ kuery reve.

²⁵ Ha'e gui ixupe hemimbo'e kuery mboae

— Roexa ma kuri Senhor — he'i okuapy.

Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ipo re karavo kuare ndaexai, ha'e xekuā py
 ae ndapokoi vy, ha'e gui inharukā re voi apoko e'ỹ re xee
 ndaroviai 'rā — he'i.*

Guemimbo'e kuery pe teīgue ju Jesus ojexa ukaague

²⁶ Oito ára rire hemimbo'e kuery ha'ekue py ju onhem-
 boatypa, ha'e Tomé avi oĩ ha'e kuery reve. Ha'e vy ojokopa

* **20:25** Mateus 28.17

okẽ. Ha'e gui Jesus ou vy ha'e kuery mbyte hi'aĩ xapy'a. Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porã.

²⁷ Ha'e vyve aipoe'i Tomé pe:

— Emoĩ apy nekuã, ha'e exa xepo. Epoko avi xearukã re. Ejerovia e'ŷve eme, aŷ ma erovia ma — he'i.

²⁸ Tomé ombovai:

— Xe-Senhor ha'e Xeruete! — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndee xerexa vy rive teve rerovia? Ha'e rã ov'y'a ete 'rã xerexa e'ŷ teī ojerovia va'e kuery — he'i.*

Jajerovia aguã re ijayvuague

³⁰ Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ŷ ipara oiny kova'e kuaxia re.

³¹ Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi.

21

Sete guemimbo'e kuery pe ju Jesus ojexa ukaague

¹ Ha'e va'e rire, teīgue ju Jesus ojexa uka guemimbo'e kuery pe, Tiberíades yupa py. Ha'e rami py ojexa uka tema.

² Ha'e py ma oĩ Simão Pedro, Tomé Dídimو hery va'e, Galiléia regua Caná pygua Natanael, ha'e Zebedeu ra'y mokoïve. Oïve avi mokoï hemimbo'e mboae.

³ Ha'e gui Simão Pedro aipoe'i:

— Xee aa ta pira mbo'a vy.

Ha'e ramo amboae kuery ombovai:

— Ore voi roo ta nderupive — he'i okuapy. Ha'e rami vy oje'oipa, kanoã py ikuai pira mbo'aa rupi. Pytũ mbukukue re teī neī petēī nombo'ai.

⁴ Ko'ẽ aje'ive'i reve yy rembe re Jesus ojekuaa ho'amy ita ku'i reia py. Ha'e rami teī hemimbo'e kuery ndoexa kuaaī ha'e ri hi'aña.

⁵ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Xera'y kuery, perekpa pa upe py ja'u va'erã?

— Any — he'i okuapy.

⁶ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Pemombo ha'vy pira mbo'aa kanoã yke peiporu kuaa regua re. Ha'e rami vy 'ræ pembo'a — he'i. Ha'e rami ha'e kuery ojapo vy haxy py omoatã pira mbo'aa, heta ho'a ramo.

⁷ Ha'e rami rã hemimbo'e Jesus oayvuve va'e aipoe'i Pedro pe:

* **20:29** 2 Coríntios 5.7; 1 Pedro 1.8,9

— Senhor rima ra'e — he'i.

Ha'e ramo Simão Pedro ma Senhor-a oendu vy onhemonde pojava onhemboipa rire. Ha'e rami vy oguejy yy py.

⁸ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae ma kanoã py ae ou, pira mbo'aa omoatã heruvy, mba'eta yy rembe gui namombyryi ikuai, cem metros rivyvyia py.

⁹ Vvy'ã re ha'e kuery oẽ vy oexa tapyĩ, ha'e hi'áry piky oexy inony va'e, mbojape guive.

¹⁰ Ha'e gui Jesus ha'e kuery pe

— Peru avi pira peẽ pembo'a va'ekue — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Simão Pedro kanoã py oike vy omoatã pira mbo'aa vvy'ã re. Cento e cinqüenta e três pira tuvixakueve anho tynyẽ. Ha'e rami teĩ pira mbo'aa neĩ peteĩ henda py ma ndoxoi.

¹² Ha'e gui Jesus

— Peju jakaru — he'i. Ha'e neĩ peteĩve hemimbo'e kuery noporandui mava'e pa oikoa re, mba'eta Senhor ae oikoa oikuua vy.

¹³ Ha'e gui Jesus onhemboja vy ojopy mbojape, ha'e omboja'o. Pira voi ha'ekue rami omboja'o.

¹⁴ Kova'e re mboapykuea ma Jesus guemimbo'e kuery pe ojexa uka raka'e, omanoague gui onhemboete rire.

Pedro pe mboapykue oporanduague

¹⁵ Ha'e kuery okarupa ma rire Jesus oporandu Simão Pedro pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Simão João ra'y, ndee nda'u xerayvuve ri amboae kuery gui?

Pedro ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee ma reikuua roayvua — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery — he'i.*

¹⁶ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee reikuua roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Epena ha'vy xerymba vexa'i kuery re — he'i.

¹⁷ Ha'e gui mboapykuea ma Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ha'e ramo Pedro iporiau, mboapykue ma “Ndee pa xerayvu?” he'i ramo. Ha'e vy ombovai:

— Tá Senhor, ndee ma opa mba'e reikuua, ha'e reikuua avi xee roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

* **21:15** 1 Pedro 5.1-4

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery.

¹⁸ Anhetē aipoa'e ndevy: Nekunumive jave py ma ndee ae renhemonde ha'e reo va'ekue reoxea katy rei. Ha'e rā ndetuja'i ma rire reupi 'rā ndejyva joavaive, ha'e amboae kuery nemoxā vy ndereraa 'rā ndee reoxeague katy e'ŷ — he'i.

¹⁹ Ha'e rami ijayvu vy oikuua uka marā rami pa Pedro omano aguã Nhanderuete mboetea rupi.* Ha'e rami ijayvupa rire aipoe'ive ju:

— Eju ke xerakykue — he'i.

²⁰ Ha'e gui Pedro ojere vy oexa hakykue'i hemimbo'e Jesus oayvuve va'e ou oiny ramo. Ha'e va'e ma okuapy jave Jesus yvy'iry oguapy oiny, ha'e ijopy uka nhemiarā mava'e pa oikoa re oporandu va'ekue.

²¹ Ha'e gui Pedro ha'e va'e oexa vy oporandu Jesus pe:

— Ha'vy peva'e?

²² Jesus ombovai:

— Xapy'a rei xee aipota ramo peva'e oikove 'rā aju jevy peve. Mba'e re tu ndee ha'e nunga reikuaaxe? Ndee tema eju xerakykue — he'i.

²³ Ha'e va'e rire irmão kuery oikuua “Ha'e va'e hemimbo'e nomanoi 'rā” he'iague rami. Ha'e rami teĩ Jesus ma “Nomanoi 'rā” nde'i. Ha'e rā “Xapy'a rei xee aipota ramo ha'e oikove 'rā aju jevy peve. Mba'e re tu reikuaaxe ha'e nunga?” he'i raka'e.

João omombe'u va'ekue re ijayvuague

²⁴ Ha'e va'e hemimbo'e ae ha'e nunga omombe'u ha'e im-boparaare. Ha'e ore kuery roikuua ha'e omombe'u va'ekue anhetē memea.

²⁵ Heta teri oĩ Jesus ojapo va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi omboparapaa va'e rire xee aikuua rā neĩ yvy jave re voi noimbai 'rāgue kuaxia ombopara pyre.

* **21:19** 2 Pedro 1.13,14

Apóstolo kuery rembiapokue atos 'epy va'e oĩa

Apóstolo kuery ojapo va'ekue atos 'epy va'e oĩa

Jesus Cristo omanoague gui onhemboete ju, ha'e yva re oo ta ma jave ijayvu Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ hemimbo'e kuery re oguejy vy omombaraete aguã. Aipoe i: "Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi peve", he'i (1.8b). Quarenta araa py ha'e kuery re Nhe'ẽ ou. "Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapo py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã" (Marcos 16.20). Kova'e kuaxia py ha'e nunga oĩ. Lucas ombopara va'ekue.

Jesus po'akaa rupi ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ rupi hemimbo'e kuery omombe'u Jesus Cristo re jajerovia aguã regua ha'e hexa pyrã ojapo. Jerusalém tetã gui omboypy, Judéia ha'e Samaria ha'e javi rupi ju oje'oi, ha'e gui judeu e'ŷ va'e ikuia rupi. Apóstolo Pedro onhea'ave raka'e judeu kuery pe ayvu omombe'u aguã, ha'e rã apóstolo Paulo ma judeu e'ŷ va'e kuery pe omombe'u. Ha'e ramia py opa rupi oikuaa uka ayvu Jesus nhandereraa jepea regua. Aŷ peve ha'e va'e ayvu omombe'ua teri peteĩ-teĩ regua ikuia rupi, Jesus aipoe'ique rami vy. Ko yvy re Jesus ojevy e'ŷa ja ha'e rami 'rã omombe'ua, pavẽ oendu aguã.

Ijayvu ypyague

¹ Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi,*

² yvate heraa ára peve. Ha'e va'e e'ŷ mbove ma apóstolo kueryrã oiporavo va'ekue pe ojapo uka mba'emo Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ rupi.

³ Mba'eta omano rire ha'e va'e kuery pe ojexa uka ju oikove va'e. Mbovykue rei e'ŷ oikuaa uka anhetẽ ete oikovea. Quarenta ára re ha'e kuery pe ojexa uka vy ombo'e oikovy mba'emo Nhanderuete po'akaa rupi oiko va'erã re.

⁴ Ha'e kuery reve okaru vy aipoe'i avi:

* **1:1** Lucas "Jypygua kuaxia" he'ia ma Jesus Cristo reko ombopara va'ekue re ijayvu vy (Lucas 1.1-4), mba'eta ha'e va'e ombopara rire apóstolo kuery ojapo va'ekue ju ombopara, kova'e ae.

— Jerusalém gui pejepe'a e'ŷ re pearō ranhe Xeru Onhe'ẽ ombou aguã re ijayvuague. Ha'e va'e xee amombe'u rã pendu ae ma va'ekue.*

⁵ Mba'eta João ma anhetẽ yy py nhomongarai va'ekue. Ha'e rã peẽ ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ reve 'rã penemongaraia, are vaipa e'ŷ re – he'i.

Yva re Jesus ooague

⁶ Ha'e rami rã ijaty va'e kuery oporandu:

— Senhor, aŷ ma nhi'ã rejapo ta Israel kuery ipo'aka ju aguã rami?

⁷ Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'emo oiko aguã ára araka'e paa ma Xeru opo'akaa rupi ae oa'anga va'ekue. Ha'e rã peẽ kuery ma nda'evei peikuaa aguã.

⁸ Ha'e rami avi pendere Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oguejy rã penembopo'akaa ae 'rã. Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi peve – he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma rire yvate heraa ha'e kuery oexaa gui. Ha'e gui peteĩ arai ou vy ojao'i ramo ndoexavei.*

¹⁰ Yva re Jesus oo ma ramo ha'e kuery oma'ẽ teri okuapy jave ha'e kuery yvýry mokoĩ ava hi'aĩ xapy'a ijao xiimbá rei va'e.

¹¹ Ha'e va'e kuery oporandu:

— Avakue Galiléia pygua, mba'e re tu pema'ẽ teri yvate? Mba'eta penembyte gui Jesus yva re oo va'ekue ma ha'ekue rami ae ju 'rã ou, oo rã pexaague rami ae.

Jerusalém tetã py temimbo'e kuery ikuaiague

¹² Ha'e ramo Olival yvyty 'epy va'e gui ma Jerusalém tetã katy ju ojevypa, sábado ára py oguata aguã ha'evea peve.†

¹³ Tetã re ovaẽ ma vy ojeupi jogueravy yvate opy oĩ va'e py. Ha'e py ma nhomboaty: Pedro, João, Tiago, André, Filipe, Tomé, Bartolomeu, Mateus, Alfeu ra'y Tiago, Simão Zelote ha'e Tiago ra'y Judas.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ha'e javi ma peteĩ rami meme ikuai onhembo'ea py. Kunhague avi ikuai. Ha'e kuery reve oĩ avi Jesus xy Maria, tyvy kuery guive.

Apóstolo-rã Matias oiporavoa ague

¹⁵ Ha'e va'e jave py ma irmão kuery cento e vinte ikuai va'e mbyte py Pedro opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

* **1:4** Lucas 24.36-49 * **1:9** Mateus 28.16-20; Marcos 16.15,19; Lucas 24.50,51

† **1:12** Judeu kuery gueko rami vy sábado ára oguata aguã ha'evea ma namombyryi'i, peteĩ quilômetro rai'i peve anho (Lucas 24.52,53.)

¹⁶ — Irmão kuery, ojeupity 'rāe raka'e Davi juru rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ omombe'u va'ekue Judas rekorã. Ha'e va'e ma ogueraa raka'e Jesus jopyarã kuery.

¹⁷ Mba'eta ha'e va'e ma ore kuery regua vy kova'e tembiapo ojapo aguã rami oiko avi va'ekue.

¹⁸ (Ha'e gui ha'e va'e ava ma ojejavyague repy re ojoguaa peteĩ vy. Ha'e py oo ma vy ho'a vy oxoropa, hyekue onheẽmba raka'e.

¹⁹ Ha'e nunga ha'e javi Jerusalém py ikuai va'e oikuaapa. Ha'e rami vy oayvu py ae omboery Aceldama, "Yvy tuguy" he'ia.)*

²⁰ Mba'eta kuaxia Salmo oĩa re ipara oiny: "Hogue topyta tekao oĩ e'ŷa. Toĩ eme avave rei ha'e va'e py", ha'e "Tove amboae tojopy hembiaporã va'ekue" he'iague.*

²¹ Ha'ekue rami vy jajou 'rã peteĩ ava Senhor Jesus oikoa pukukue re nhandereve ikuai va'ekue regua,

²² João nhomongaraia ára guive, ore mbyte gui yvate Jesus heraa-a ára peve. Ha'e va'e regua peteĩ toiko nhandereve onhemboete jevyague mombe'uarã — he'i.*

²³ Ha'e ramo mokoĩ ranhe ojou okuapy: José Barsabás Justo 'epy va'e, ha'e Matias guive.

²⁴ Ha'e rami vy onhembo'e vy aipoe'i okuapy:

— Ndee Senhor ha'e javive py'a re oĩa reikuua va'e vy eikuua uka orevy mavae pa kova'e mokoĩ gui reiporavo ra'e,

²⁵ apóstolo rembiapo ojapo oikovy aguã. Mba'eta Judas ma ha'e rami aguã gui ojepe'a raka'e, ha'e ae oĩ aguã katy oo vy — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e gui ma xortea oexa vy oikuua okuapy Matias ri ty ra'ea. Ha'e rami vy omoĩ onze apóstolo ikuai va'e irũrã.

2

Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oguejyague

¹ Pentecostes ára ojeupity jave ha'ekue py ae ono'õmba okuapy.

² Ha'e gui yva gui ou nhendu xapy'a yvytu atã ramigua. Opy jave re oguapy okuapya rupi onhendu.

³ Ha'e kuerya rupi tata rendy vuku ramigua ojekuaa avi, apekũ ramigua merami. Ha'e vy peteĩ-teĩ áry oĩ.

⁴ Ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ anho oĩ ramo ijayvu okuapy ayvu mboae py, Nhe'ẽ ombo'ea rami meme.

Amboae ayvu py omboayvuague

⁵ Jerusalém py ikuai avi judeu regua avakue Nhanderuete pegua, yva guýry ha'e javi gui ou va'ekue.

* **1:19** Mateus 27.3-10 * **1:20** Salmo 69.25, 109.8 * **1:22** João 15.27

⁶ Ha'e kuery ma hemimbo'e kuery ha'e rami ijayvu rã oendu vy heta ijatypa. Ndoikuaai rei okuapy, mba'eta ijayvu rã oendu okuapy peteĩ-teĩ oayvu ae py.

⁷ Onhemondyipa ha'e ndoikuaai rei vy aipoe'i okuapy:

— Ne'endu, Galiléia pygua meme e'ŷ ri nda'u peva'e kuery ijayvu okuapy va'e?

⁸ Mba'exa vy tu ijayvu rã peteĩ-teĩ nhandeayvu ae py nhaendu?

⁹ Mba'eta Pártia guigua nhandekuai, Média guigua, Elão, Mesopotâmia, Judéia ha'e Capadócia guigua, Ponto ha'e Ásia guigua,

¹⁰ Frígia, Panfília, Egito, Líbia, Cirene katy'i ha'e Roma guigua guive apy nhandekuai,

¹¹ judeu ha'e judeu reko rami nhandekuai va'e, Creta ha'e Arábia guigua kuery. Ha'e rami teĩ mba'exa vy tu nhandeayvu ae py nhaendu ha'e kuery ijayvu rã Nhanderuete mba'emo porã ojapoa re? — he'i okuapy.

¹² Ha'e javive ndoikuaai rei ha'e onhemondyipa vy oportundu okuapy joupe-upe:

— Mba'erã nda'u po rami ijayvu? — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma ojojai rei vy

— Oka'upa rima ra'e — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

¹⁴ Ha'e ramo Pedro opu'ã ho'amy apóstolo kuery mboae onze va'e reve. Ijayvu atã vy aipoe'i:

— Avakue judeu regua ha'e Jerusalém py pendekuai va'e ha'e javive, pejapyxaka xeayvua re peikuaa porã aguã.

¹⁵ Kova'e avakue ma ndoka'ui pexa'ãa rami e'ŷ, mba'eta kuaray yvatepa ramo'i.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oiko va'e ma profeta Joel pe aipoe'i ukaague rami:

¹⁷ "Senhor aipoe'i: 'Opaa ára py po rami 'rã oiko. Avakue ha'e javi re ambou 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã xegui. Ipyaukueve oexa 'rã hexa pyrã, kakuaakueve voi oexa ra'u 'rã.

¹⁸ Ha'e va'e ára Xenhe'ẽ ambou 'rã xerembiguai avakue ha'e kunhague re. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo omombe'u 'rã Nhe'ẽ rupi.

¹⁹ Yva re aexa uka 'rã nhomondyipaarã, yvy re voi hexa pyrã aexa uka 'rã tuguy, tata ha'e hataxi.

²⁰ Ha'e ramo kuaray pytumba 'rã, jaxy voi tuguy rami 'rã opyta, Senhor ára yvate ete ha'e hexakãmba va'e ovaẽ e'ŷ mbove.

²¹ Ha'e po rami 'rã oiko: Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã', he'iague."*

* 2:21 Joel 2.28-32

22 — Avakue Israel regua, pejapyxaka xeavyua re. Penerenonde rupi Nhanderuete oikuua uka va'ekue Nazaré pygua Jesus po'akaa. Ha'e ramo opo'akaa rupi ojapo oikovy penemondyiarañ ha'e hexa pyrã. Ipo rupi Nhanderuete ojapo raka'e penembyte rupi. Peẽ kuery voi peikuua.

23 Ha'e gui Jesus ma Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy ojopy uka, onhembopy'a voiague rami vy ae. Ha'e ramo peẽ kuery pejuka. Ha'e vy kuruxu re pemoi uka heko vai va'e kuery pe.

24 Ha'e gui Nhanderuete ma manoa po'akaa ombovaipa vy omboete ju, mba'eta hexe ma manoa nda'ipo'akai 'rãe.

25 Mba'eta hekorã re ae Davi ijayvu raka'e: "Xerenonde aexa riae Senhor aiporu kuaa regua re oĩ rã, xereity uka e'ý aguã.

26 Ha'e rami rã xepy'a py avy'a vaipa, xeavyu py roguerovy'a guive. Xero'o eteve voi ojeroviaa rupi 'rã optytu'u.

27 Mba'eta nderejai 'rã xenhe'ẽ omano aguã py, xerete voi nerembovaipa ukai 'rã, neremimbo'e iky'a e'ý va'e aiko rã.

28 Ha'e rami 'rãgue py xevy pe reikuua uka tape tekove katy oo va'e, nerenonde xembovy'a 'rã guive opa mba'e py", he'i va'ekue.*

29 — Ke'y ha'e xeryvy kuery, tamombe'u porãve nhaneramoi Davi rekoke. Ha'e va'e ma omano raka'e, onhono porãa guive. Onhono porãague ma aý peve oĩ nhanembyte.

30 Ha'e rami avi profeta oiko, oikuua guive Nhanderuete oura voiague, hekoria peteñ hamymino huvixaverã oĩ aguã re.

31 Ha'e nunga oikuua vy ae ijayvu raka'e Cristo onhemboete jevy 'rãa re, omanoa py ndoejai, nei hetekue ombovaipa uka e'ý aguã re.

32 Ha'e rami vy Nhanderuete omboete ju Jesus. Ha'e nungakue mombe'ua ma ore kuery ha'e javive orekuai.

33 Ha'e gui Nhanderuete oiporu kuaa regua re omboyvateve ma ramo Nguu gui ojopy Nhe'ẽ Ky'a E'ý ombou 'rã va'ekue. Ha'e va'e ae ombou kuri pexa ha'e pendu va'e.

34 Mba'eta Davi ma yva re ndooi va'eri ha'e ae aipoe'i: "Senhor ma aipoe'i xe-Senhor pe: 'Eguapy aiporu kuaa regua re,

35 nderovaigua kuery ndepy guýry guarã amoí e'ýa ja', he'i va'ekue."*

36 Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery ha'e javi, peikuua porã pota povae re: Jesus kuruxu re pemoi va'ekue ae ma Nhanderuete oikuua uka Senhor ha'e Cristo oikoa – he'i.

Três mil onhemongarai ukaague

37 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy opy'a re oendu okuapy ojeayvua. Ha'e vy oporandu Pedro ha'e apóstolo kuery mboae pe:

* 2:28 Salmo 16.8-11 * 2:35 Salmo 110.1

— Ke'y kuery, mba'e tu rojapo ta?

³⁸ Pedro ombovai:

— Pejeko rerova, ha'e peteĩ-teĩ penhemongarai uka Jesus Cristo rery rupi, pejejavyague omboguepa aguã. Ha'e rami vy pendevy voi ome'ëa 'rã Nhe'ë Ky'a E'ë.

³⁹ Mba'eta peẽ kuery pe voi ijayvu ombou aguã re, penda'y ha'e pendajy kuery pe, ha'e mombyry teri ikuai va'e Senhor Nhanderuete oenoï va'erã ha'e javive pe guive — he'i.

⁴⁰ Opa marãguia ayvu py omongetave ju. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejereraa jepe uka kova'e kuery heko vai va'e mbyte gui — he'i.

⁴¹ Ha'e gui onhe'ë rendu va'e kuery onhemongarai uka. Ha'e rami vy ha'e va'e ára hetave três mil rai'i.

Ojeko me'ë va'ekue ikuai re ijayvuague

⁴² Ha'e kuery ikuai tema apóstolo kuery ombo'ea rami peteĩ rami meme, mbojape oipe'ã-pe'ã'ia rupi, ha'e onhembo'ea py.

⁴³ Peteĩ-teĩ oendu ojererokyjea. Ha'e rã apóstolo kuery ma opo py heta ojapo nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

⁴⁴ Ha'e javive oguerovia va'e joupive ikuai, ha'e opa mba'e oguereko va'e joupe guarã meme.*

⁴⁵ Ha'e rami vy oyvy ha'e mba'emo oguereko va'ekue ovende vy hepykue omboja'o-ja'o amongue oikotevã rami.

⁴⁶ Ko'ë nhavõ peteĩ rami ikuai templo py, ha'e ngoo rupi mbojape ho'u okuapy. Ovy'a reve okaru peteĩ rami ipy'a reve.

⁴⁷ Nhanderuete pe oporaeia rupi tema ikuai. Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã, ha'e ko'ë nhavõ Senhor omboetave heravy oo jepe va'e.

3

Peteĩ oguata e'ë va'ekue omopu'ã jevyague

¹ Kuaray ojero'a jave Pedro ha'e João templo katy oo onhembo'ea vy.

² Ha'e jave py ma heraa avi peteĩ ava itui'i guive ndoguatai va'e. Ha'e va'e ma ko'ë nhavõ omoña 'rã templo rokẽ Iporã 'epy va'e py, oike va'e kuery pe mba'emo re ojerure aguã.

³ Pedro ha'e João templo py oike jogueravy rã ava va'e oexa vy ha'e kuery pe voi ojerure mba'emo ome'ë aguã.

⁴ Ha'e gui hexe Pedro ha'e João oma'ë porã ranhe. Ha'e vy — Ema'ë orere — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery re oma'ë oiny mba'emo ojopy aguã oarõ vy.

⁶ Ha'e gui Pedro aipoe'i:

* **2:44** Atos 4.32-35

— Xee ma prata neĩ ouro ndarekoi. Ha'e rã areko va'e ma ame'ẽ 'rã. Ha'e rami vy Jesus Cristo Nazaré pygua va'e rery rupi aipoa'e: Eguata — he'i.*

⁷ Ha'e rami vy ipo oiporu kuaa regua re ojopy vy omopu'ã. Ha'e ramove ipy ha'e ipy nhu'ã imbaraetepa.

⁸ Opo reve opu'ã vy templo py oike ha'e kuery reve. Opo-opo oikovy Nhanderuete pe oporaei reve.

⁹ Ava va'e oguata ha'e Nhanderuete pe oporaei rã pavẽ rei oexa okuapy vy

¹⁰ oikuaapa ha'e ae ri ty ra'e mba'emo re ojerurea rupi templo rokẽ Iporã 'epy va'e py oguapy va'ety. Ha'e rami vy onhemondyipa, okyje guive ha'e nunga ri ty ra'e oiko rã.

Templo ropy Pedro ijayvuague

¹¹ Pedro ha'e João reve tema ava va'e onhemoirũ rã heta va'e kuery ha'e javi oexa vy onhemondyipa reve onhamba jogueruvy ha'e kuerya katy, Salomão roguy puku 'epy va'e py.*

¹² Heta va'e kuery ou rã Pedro oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Israel kuery, mba'e re tu penhemondyipa ri kova'e nunga gui? Mba'e re tu orere anho ri pema'ẽ? Pexa'ã teve ore ae po'akaa py, e'ỹ vy orerekko porãa py romboguata jevyague?

¹³ Mba'eta Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete, nhaneramoĩ kuery Ruete ae ojapo, guembiguai Jesus po'akaa oikuua uka aguã. Ha'e va'e ma pejopy uka nhemi, ha'e huvixa Pilatos opoi ta ramo henonde pendeayvu va'ekue ndapeipotaia rupi.

¹⁴ Iky'a e'ỹ va'e, Heko porã ete va'e peẽ kuery ndapeipotai vy hekovia pejerure jojuka rive va'ety opoi aguã.

¹⁵ Ha'e rami py pejuka uka Tekove me'ẽa. Ha'e rã Nhanderuete ma omboete ju omanoague gui. Ore kuery ma ha'e nungakue mombe'ua orekuai.

¹⁶ Jesus rery re ore rojerovia ramo guery rupi ae omombaraete kova'e ava, aỹ pexa vy peikuaa va'e. Tá, Jesus re rojerovia ramo ae omonguera porã ju peẽ kuery ha'e javive renonde.

¹⁷ — Ha'e gui aỹ ke'y ha'e xeryvy kuery, xee aikuua peikuaa e'ỹ vy pejuka ukaague, penduvixa kuery reve.

¹⁸ Ha'e rami avi Nhanderuete ae ojapo Cristo oiko axy aguã rami, profeta kuery pe omombe'u uka va'ekue ha'e javi oje-upity aguã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi penhemboaxy ha'e pejeko rerova ke peje-javyague omboguepa aguã,*

* **3:6** João 14.13,14 * **3:11** Salomão roguy puku 'epy va'e ma templo roka py oĩ.

* **3:19** Lucas 24.46,47

20 Senhor gui ou aguã javy'a aguã ára, ha'e pendereraa jepearã omoõ va'ekue Cristo ombou jeyv aguã. Ha'e va'e ma Jesus ae.
 21 Mba'eta yva re opyta ranhe 'rã mba'emo ombopyaupa aguã ára ovaẽ e'ÿa ja. Ha'e va'e ára ma yma ma voi Nhanderuete omombe'u uka profeta kuery iky'a e'ÿ va'e pe.

22 Mba'eta anhetẽ ae Moisés aipoe'i: "Senhor Nhanderuete ma pendevy kuery regua va'e ae omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã. Ha'e va'e ayvu re anho pejapyxaka 'rã opa mba'e omombe'u rã.

23 Ha'e rã ha'e va'e profeta ayvu re ndojapyxakai va'e ma oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui", he'i va'ekue.*

24 Ha'e gui Samuel oiko guive profeta ikuai va'e ha'e javi omombe'u ma voi kova'e ára guarã.

25 Peẽ ma profeta ramymino kuery pendekuai, ha'e nhaneramoõ kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ma pendevy pegua voi, mba'eta Abraão pe "Neramymino kuery re vy yvy regua ha'e javi ikuai porã 'rã", he'iague rami.*

26 Ha'e nunga rupi Nhanderuete Guembiguai omboete ju vy pendevy pe ranhe ombou, peteĩ-teĩ pendeko vaia gui pen-depe'a vy penemoingo porã aguã.

4

Pedro ha'e João nhuã py ombotya ague

1 Heta va'e kuery pe apóstolo kuery ijayvu teri reve ou sacerdote kuery, templo rarõa ruvixa ha'e saduceu kuery.

2 Ha'e va'e kuery ma ndojou porãi heta va'e kuery ombo'ea, mba'eta omombe'u Jesus re vy omano va'ekue onhemboete jeyv 'rãa.

3 Ha'e rami vy ka'aru ma ramo ojopy vy nhuã py omboty ko'ë jeyv oikuua pota aguã.

4 Ha'e rã ijayvua oendu va'e kuery ma heta oguerovia. Avakue oguerovia va'e ma cinco mil rai'i ikuai.

Pedro ha'e João omboavyu okuapyague

5 Ko'ë jeyv Jerusalém tetã py huvixa kuery nhomboaty okuapy nhomongeta va'ety kuery reve, lei re nhombo'e va'ety kuery,

6 sacerdote yvateve va'e Anás, Caifás, João, Alexandre ha'e gui sacerdote yvateve va'e ro pygua kuery ha'e javi reve.

7 Ha'e gui ojea py apóstolo kuery ogueru ruka vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu, ha'e mava'e rery rupi pejapo guĩ nunga?

8 Ha'e ramo Pedro re Nhe'ë Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo aipoe'i:*

* 3:23 Deuteronômio 18.15,18-19

* 3:25 Gênesis 22.18, 26.4

* 4:8 Lucas 21.12-15

— Oreruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery,

⁹ aŷ ma oremboayvu peteĩ ava imba'eaxy va'e pe mba'emo porã oiko va'ekue re, ha'e marã rami vy pa okueraague re.

¹⁰ Peikuua pota ha'vy pova'e re, peẽ ha'e Israel kuery ha'e javi reve: Nazaré pygua Jesus Cristo kuruxu re pemoi uka va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue rery rupi ae kova'e ava okuera reve hi'aĩ penerenonde.

¹¹ Jesus ae ita peẽ oo apoa kuery ndapeipotai va'ekue ri ita omboeteve pyrã rami opyta.*

¹² Mba'eta jipoj nhandereraa jepearã mboae, mba'eta yva guýry nda'ipoi amboae tery nhandevy pe ome'ẽ mbyre, ha'e va'e rupi jaa jepe aguã — he'i.

¹³ Ha'e rami rã Pedro ha'e João ipy'a guaxua oexa vy onhemondyipa okuapy, mba'eta kuaxia para oexa kuaa va'e e'ŷ, imbo'e pyre'ŷ ikuaia oikuaa vy. Ha'e rami vy oikuaa Jesus reve ikuai va'ekuea.

¹⁴ Ha'e kuery mbyte py ava omonguera pyre oĩ avi rã oexa vy nda'ijayvu kuaavei ha'e kuery rovai.

¹⁵ Ha'e gui ma omboayvuague gui omoëmba vy jomeme ju ijayvu vy

¹⁶ aipoe'i:

— Mba'e tu jajapo 'rã peva'e avakue re? Mba'eta anhetẽ ae Jerusalém pygua kuery oikuaapa ha'e kuery mba'emo porã ete ojapoague. Ha'e nunga rupi "Any" ja'e aguã nda'evei.

¹⁷ Ha'e rami avi heta va'e kuery pe ha'e kuery omombe'u ve'ŷ aguã nhamongyje 'rã. "Ha'e va'e rery rupi pendeayvuve eme avave rei pe", ja'e 'rã — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy oenoĩ jevy vy ijayvu ha'e kuery pe Jesus rery rupi nda'ijayvuvei neĩ nanhombo'evei aguã.

¹⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e João ombovai:

— Peikuua pota ke Nhanderuete renonde: Ha'eve ri nda'u peẽ kuery, tyrã pa Nhanderuete ronhe'ẽ rendu aguã?

²⁰ Mba'eta ore ma ndorojepe'ai 'rã mba'emo roexa ha'e roendu va'ekue re oreayvua gui — he'i.

²¹ Ha'e rami rã omongyjeve rire opoipa, mba'e nunga re pa ombopaga aguã oikuaa e'ŷ vy, heta va'e kuery gui okyje guive. Mba'eta pavẽ rei ma mba'emo porã oikoague re ima'endu'a vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete,

²² mba'eta Nhanderuete opo'akaa py omonguera va'ekue ma quarenta ma'etŷ raxa oguerekoo.

Igreja kuery onhembo'e okuapyague

* **4:11** Salmo 118.22

23 Pedro ha'e João opoia ma ramo ojou irmão kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ijayvuague ha'e javi.

24 Omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ha'e javive ojapukai okuapy Nhanderuete pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee Senhor Ndepo'akapa va'e ma yva, yvy, ye'ë ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e apoare reiko.*

25 Nhe'ë Ky'a E'ë rupi aipo'ere uka va'ekue nerembiguai oreramoï Davi pe: "Mba'e re nda'u judeu e'ë va'e kuery ipoxypa, ha'e heta va'e kuery voi mba'emo ovare'ë va'e ojapo aguã onhembopy'a okuapy?

26 Mba'eta yvy regua huvixave kuery opu'ã, huvixa kuery peteï rami nhomboaty okuapy Senhor ha'e huvixaverã omoï va'ekue rovai", 're uka va'ekue.*

27 Mba'eta anhetë ae kova'e tetã py nhomboaty okuapy Nerembiguai iky'a e'ë va'e Jesus nhandereraa jepearã remoï va'ekue rovai. Herodes ha'e Pôncio Pilatos, judeu e'ë va'e ha'e oreretarã Israel kuery reve nhomboaty raka'e

28 ojapo aguã ndepo'akaa rupi ndee ae renhembopy'a ma voiaque ha'e javi.

29 Aÿ ma Senhor, eikuaa pota oremongyje okuapy re, ha'e ore nerembiguai kuery orembopy'a guaxu ndeayvu romombe'u aguã.

30 Ha'e ramia ja ndepo'akaa rupi enhomonguera. Nerembiguai iky'a e'ë va'e Jesus rery rupi ejapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã – he'i okuapy.

31 Ha'e kuery onhembo'epa ramove oo ono'õ okuapy oryryipa. Ha'e javive re Nhe'ë Ky'a E'ë anho oï. Ha'e ramo okyjea py e'ë omombe'u Nhanderuete ayvu.*

Igreja kuery reko re ijayvuague

32 Ojerovia va'e kuery ma peteï rami meme ipy'a ha'e inhe'ë. Avave rei "Xevy anho" nde'i neï peteïve oguerekva'e regua pe ma voi. Mba'emo oguerekva'e ma joupe-upé omboja'o va'erã meme oguerekva'e.

33 Apóstolo kuery ma ipo'akapa reve omombe'u Senhor Jesus onhemboete jevyague, ha'e pavê re oï omboaxya.

34 Mba'eta ha'e kuery mbyte neï peteïve iporiau'i va'e ndoikoi, mba'eta yvy, e'ë vy oo oguerekva'e ovendepa vy ogueru 'rã hepykue,

35 ha'e apóstolo kuery py yvýry omoï. Ha'e ramo peteï-teï pe omboja'o-ja'o 'rã mba'emo oikotevã rami.*

Barnabé mba'emo ome'ëague

* 4:24 Êxodo 20.11 * 4:26 Salmo 2.1-2 * 4:31 Mateus 18.19,20 * 4:35

³⁶ Peteī levita Chipre guigua José hery va'e avi ojapo, apóstolo kuery omboery va'ekue Barnabé, “Nhombopy'a guaxua” 'ea.

³⁷ Ha'e va'e ma oyvy oguereco va'ekue ovende, ha'e hepykue ogueru vy omoī apóstolo kuery py yvýry.

5

Ananias ha'e Safira reko re ijayvuague

¹ Oiko avi peteī ava Ananias hery va'e. Gua'yxy Safira reve ovende avi oyvy,

² va'eri gua'yxy reve jogueroayvua rami vy ojeupe guarā ae omboja'o hepykue. Hembyrekue rive ogueraa vy omoī apóstolo kuery py yvýry.

³ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ananias, mba'e re tu ndepy'a remonhemonde uka Satanás pe, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ pe ndeapu aguā, ndeyvy repykue regua ndejeupe guarā ae remoī porā vy?

⁴ Ndeyvy revende e'ŷ mbove nemba'e'ŷ ri ty'y itui? Ha'e revende rire voi hepykue ndepo py e'ŷ ri ty'y oĩ? Mba'e re tu guĩ rami rejapo aguā ri oĩ ndepy'a re? Avakue pe'ŷ ndeapu, ha'e rã Nhanderuete pe — he'i.*

⁵ Ha'e rami ijayvu rã Ananias oendu vyve ho'a, omano. Ha'e ramo pavē oendu vy onhemondyipa.

⁶ Ha'e gui kunumigue ikuai va'e ovaẽ vy onhovãmba hetekue, ha'e onhono porā aguā py ogueraa.

⁷ Ha'e gui três hora ma oaxa rire Ananias ra'yxy ju ovaẽ mba'e pa oikoague ndoikuuai vy.

⁸ Ha'e ramo ixupe ju Pedro oporandu:

— Emombe'u xevy: Kova'e'i re ae ma nhi'ã pevende ra'e pendeyvy?

Kunha va'e ombovai:

— Tá, evoko va'e'i re ae ri — he'i.

⁹ Pedro aipoe'i:

— Mba'e re tu penhembopy'a ri Senhor Nhe'ẽ peko a'ã aguā? Aipo, okẽ py onhendu neme nhono porāare kuery pyambu. Ha'e ndee voi ndereraa avi 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramove kunha va'e ho'a Pedro py rupi, ha'e vy omano. Kunumigue oike vy omano ma oupy rã ojou. Ha'e rami vy ogueraa vy ime yvýry onhono porā.

¹¹ Ha'e rami rã igreja ikuai va'e oendu okyjea, oiko va'ekue renduare kuery ha'e javive guive.

Apóstolo kuery opa mba'e porā ojapoague

¹² Apóstolo kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarrã heta ojapo ukaa heta va'e kuery mbyte rupi.* Iyatypa jepi 'rã

* **5:4** Gálatas 6.7 * **5:12** Marcos 16.17-20

Salomão roguy puku 'epy va'e py.

¹³ Ha'e rā amboae kuery ma peteīve na'irūxei ha'e kuery re.
Ha'e rami avi heta va'e kuery ojou porā.

¹⁴ Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague ma heta-etave tema
oje'oivy Senhor re ojerovia va'e.

¹⁵ Ha'e ramo tape rupi imba'eaxy va'e heraa vy onhonoa
inony hupa reve ha'e ajukue áry, Pedro oaxa ramo hi'ã ri jepe
oja'o'i aguã.

¹⁶ Jerusalém katy'i tetā ikuai va'e gui heta ou avi. Imba'eaxy
ha'e nhe'ẽ vai gui oiko axy va'e herua ramo omonguerapaa.

Apóstolo kuery nhuā py ombo'aa ague

¹⁷ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'e ha'e irū kuery sa-
duceu regua ha'e javive nda'ijs'e vy opu'ã okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy apóstolo kuery ojopy vy omboty nhuā py.

¹⁹ Ha'e rami teī pyávy peteī anjo Senhor-a guigua oipe'a nhuā
rokē. Ha'e vy oka katy ogueraa vy aipoe'i:

²⁰ — Tapeo, templo py ju pene'aĩ, ha'e heta va'e kuery pe
pemombe'u tekove regua ayvu ha'e javi — he'i.

²¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ko'ëmba'i ramove templo
py oike vy nhombo'e.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e irū kuery ma nhom-
boayvuaty py oupa vy omboatypa avi Israel ruvixa kuery ha'e
javi. Ha'e vy omondouka nhuā gui apóstolo kuery ogueru
aguã.

²² Ha'e rā xondaro kuery nhuā py oo vy ndojoui. Ha'e rami vy
ojevy ju vy omombe'u.

²³ Ha'e vy aipoe'i:

— Roexa rā nhuā onhemboty porā oiny, ha'e okē py ma nhuā
rarõa kuery ikuai. Ha'e rami teī roipe'a vy peteīve ndorojoui
opy — he'i okuapy.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rā templo rarõa ruvixa ha'e sacerdote
yvatekueve va'e oendu vy ndoikuuai rei okuapy mba'e pa
apóstolo kuery re oikoague, neī mba'e pa oiko 'rāa voi
ndoikuuai.

²⁵ Ha'e rami jave ete'i amongue ovaẽ vy omombe'u ha'e
kuery pe:

— Nhuā py avakue pemboty va'ekue tu templo py rima
ombo'e okuapy heta va'e kuery — he'i.

²⁶ Ha'e ramo templo rarõa kuery ruvixa ixondaro kuery reve
oo vy ogueru porā'i, mba'eta okyje heta va'e kuery ita py
ojapipa gui.

²⁷ Omboayvu aguã ogueru ma ramo sacerdote yvateve va'e
oporandu ha'e kuery pe.

²⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e gui aiporo'e va'ekue napenhombo'evei aguã ha'e va'e rery rupi. Ha'e ramive ma pejapo Jerusalém ha'e javi rupi penhombo'ea oikuaapaa aguã rami. Orere pemoõxe avi ha'e va'e ava ruguy omoõague re ropaga aguã — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e apóstolo kuery mboae ombovai:

— Avakue ronhe'ẽ rendu 'rāgue py ha'eveve Nhanderuete ronhe'ẽ rendu.

³⁰ Mba'eta nhaneramoõ kuery Ruete omboete ju Jesus, peẽ kuery yvyra re pemoõ uka vy pejuka va'ekue.

³¹ Ha'e rã Nhanderuete ma opo'akaa oexa uka vy omboyvate Huvixave ha'e Jugueraa jepearã, Israel kuery onhemboaxya oendu nho ramo ojejavvyague omboguepa aguã.

³² Ha'e gui ore kuery ma ha'e nungakue kuaa ukaarã orekuai, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ voi, mba'eta Nhanderuete ombou onhe'ẽ rendu va'e kuery pe.

Gamaliel ijayvuague

³³ Ha'e rami apóstolo kuery ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxypave okuapy, ojukaxe guive.

³⁴ Ha'e rami teĩ nhomongeta va'ety kuery mbyte peteĩ fariseu opu'ã Gamaliel hery va'e, lei re nhombo'e va'ety, ha'e heta va'e kuery ha'e javi omboeteve va'e.* Ha'e va'e ma opu'ã vy apóstolo kuery omoõ uka ranhe xapy'a'i.

³⁵ Ha'e vy oirũ kuery pe aipoe'i:

— Israel kuery regua, peikuua pota ranhe, peva'e avakue pembopaga rive e'ŷ aguã.

³⁶ Mba'eta ymave opu'ã raka'e Teudas. Ha'e va'e ma onhembovate rei ramo hexeve quattrocentos avakue rãnda'u onhemoirû. Ha'e gui ma ojukaa rire hexe ojapyxaka va'ekue'ekue oaõmba, mba'eve rei ojapo e'ŷ re.

³⁷ Ha'e va'e rire tery ombopara ucaa jave py Galiléia pygua Judas ju opu'ã vy heta ete ogueraa ngupive. Ha'e va'e voi omano, ha'e rã onhe'ẽ rendu va'ekue oaõmba rive.

³⁸ Aŷ ma aipoa'e kova'e avakue re pejapo vai ve'ŷ aguã, tove ta'ikuai. Mba'eta ha'e kuery ayvu ha'e hembiapo ma avakue guigua ri vy opa rive 'rã.

³⁹ Ha'e rã Nhanderuete guigua ri ramo napembovaipa kuaai 'rã, Nhanderuete rovaigua pendkuai e'ŷ aguã — he'i. Ha'e rami ijayvua rã pavẽ rei ojou porã.

⁴⁰ Ha'e gui ma apóstolo kuery oenoõ ju vy oinupãmba. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ijayvu ve'ŷ aguã Jesus rery rupi. Ha'e gui opoipa ju.

⁴¹ Ha'e rã ha'e kuery omboayvuague gui ojepe'a vy ov'y'a jogueravy, Jesus rery káuxa ikuai axy aguã oiporavo rire.

* **5:34** Atos 22.3

42 Ha'e gui ko'ẽ nhavõ templo py, ha'e oo ha'e javi rupi ndojepe'ai Jesus ae Cristo oikoa re nhombo'ea gui.*

6

Nhopypyvõarã kuery omoĩa ague

¹ Ha'e va'e jave temimbo'e kuery heta-etave oje'oivy ramo grego kuery regua ijayvu rei okuapy hebreu regua re, mba'eta ko'ẽ nhavõ tembi'u omboja'oa py grego kuery regua imeve'ỹ va'e kuery re hexarai ra'e.

² Ha'e ramo apóstolo kuery doze va'e omboatypa temimbo'e kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:

— Nda'evei Nhanderuete ayvu romombe'ua gui ore kuery rojepa' aguã tembi'u romboja'oa rupi roiko aguã.

³ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peiporavo peẽ kuery regua sete avakue heko porã va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa, ha'e hi'arandu va'e. Ha'e va'e kuery ma romoĩ'rã ha'e nunga rupi ombo'eapo va'erã.*

⁴ Ha'e rã ore kuery ma ronhembo'ea ha'e ayvu romombe'ua rupi anho 'rã orekuai — he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami ijayvu rã pavẽ oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy jypy ojou Estêvão, peteĩ ava ojerovia ete ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa va'e, ha'e gui ma Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas ha'e Nicolau. Ha'e va'e ma Antioquia guigua judeu kuery reko rami oiko va'e.

⁶ Ha'e va'e kuery ma apóstolo kuery renonde ogueru ramo onhembo'e reve ha'e kuery áry omoĩ okuapy opo.

⁷ Ha'e gui ma Nhanderuete ayvu oendupaave. Jerusalém tetã py temimbo'e kuery heta-etave ma oje'oivy. Sacerdote kuery voi heta ikuai ojeroviaa rupi.

Estêvão omboayvua ague

⁸ Ha'e gui Estêvão ma Nhanderuete omboaxyha'e ipo'akaa rupi oiko vy heta va'e kuery mbyte rupi ojapo oikovy nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

⁹ Ha'e ramo hexe opu'ã okuapy judeu kuery va'e regua es-cravo ve'ỹ onhembo'eaty pygua, Cirene, Alexandria, Cilícia ha'e Ásia guigua. Ha'e va'e kuery ma Estêvão reve ijayvu ete okuapy.

¹⁰ Va'eri hexe nda'ipo'akai, Nhe'ẽ guigua 'arandua rupi ijayvu ramo.*

¹¹ Ha'e rami vy opaga amongue avakue aipoe'i aguã: “Roendu peva'e ava ijayvu vaikue rã Moisés ha'e Nhanderuete rovai”, he'i aguã.

* **5:42** Mateus 5.10-12; 1 Pedro 4.16,19 * **6:3** 1 Timóteo 3.8-10 * **6:10** Lucas 21.14,15

¹² Ha'e rami py omopu'āmba rei heta va'e kuery, nhomongeta va'ety ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery guive. Ha'e rami vy oje'oi vy ojopy, nhomongoeta va'ety kuerya py ogueraa.

¹³ Ha'e py ma ogueru avi hekokue ramigua mombe'uarā. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Peva'e ava ma ijayvu vai riae oikovy templo iky'a e'ŷ va'e ha'e lei re.

¹⁴ Mba'eta roendu aipoe'i rā Nazaré pygua Jesus templo omomba 'rā rami, ha'e nhanderekorā Moisés oeja va'ekue oguerova 'rā rami guive — he'i.

¹⁵ Ha'e javive omboayvua py oguapy va'e ma Estêvão re anho oma'ē okuapy. Oma'ē okuapy rā anjo rami hova.

7

Estêvão ijayvuague

¹ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oporandu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ae teve?

² Estêvão ombovai:

— Ke'y kuery ha'e xeru kuery, pendu ke. Nhaneramoī Abraão ma Mesopotâmia yvy re teri oiko jave, Harā py oiko e'ŷ mbove ixupe Nhanderuete hexakāmba va'e ojexa uka raka'e.

³ Ha'e vy aipoe'i ixupe: “Ejepe'a ndeyvy neretarā kuerya gui, ha'e tereo yvy aexa uka aguā katy”, he'i va'ekue.*

⁴ Ha'e ramo caldeu kuery yvy gui oo Harā py ju oiko aguā. Tuu omano ma rire apy ju Nhanderuete ombou yvy aŷ peē pendekuaia py.

⁵ Ha'e rami avi apy voi ixupe guarā nome'ēi neĩ peteīgue'i opy oguerova aguā voi, teĩ ijayvu yvy ome'ē aguā, ha'e hamymino kuery pe voi. Ha'e jave ma ndata'yi teri.

⁶ Ha'e gui Nhanderuete ijayvu hamymino kuery oyvy re'ŷ, yvy mboae re ikuai 'rā re. Ha'e py ma escravo kuery 'rā ikuai, quatrocentos ma'etŷ re 'rā ikuai axy.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'ive ju: “Xee ma ambopaga 'rā escravo penemoingoare kuery. Ha'e va'e rire ha'e gui pexê 'rā kova'e yvy re ju xerembiguai pendekuaia aguā”, he'i va'ekue.*

8 — Ha'e gui ma ipire omboi uka vy hexeve ojapo guexeve guarā. Ha'e rami vy Isaque itui rire oito araa py Abraão omboi ipire. Isaque gui oiko Jacó, ha'e gui ha'e va'e gui nhaneramoī kuery doze ikuai va'ekue oiko.

⁹ Ha'e gui José re nhaneramoī kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito yvy katy heraarā pe. Ha'e rami teĩ Nhanderuete ma hexeve oiko vy

¹⁰ ogueraa jepe opa mba'e vai oiko va'e gui. Omboaxya rupi omo'arandu Egito pygua huvixave Faraó renonde. Ha'e ramo

* **7:3** Gênesis 12.1 * **7:7** Gênesis 15.13-14

Faraó omoī ha'e pygua kuery re opena aguā, ha'e hoo pygua ha'e javi re guive.

¹¹ Ha'e gui ma karuai oiko Egito yvy ha'e javi rupi. Canaā yvy re voi ikuai axy ramo nhaneramoī kuery ndojouvei tembi'u.

¹² Ha'e rā Egito yvy re ma trigo oguerekoa omombe'ua rā Jacó oendu vy jypy omondouka raka'e nhaneramoī kuery.

¹³ Ha'e kuery teīgue ju ovaē ramo José ojekuaa uka guyke'y kuery pe, ha'e Faraó voi oexa José regua kuery.

¹⁴ Ha'e vy José oenoī uka nguu Jacó ha'e guetarā kuery ha'e javive setenta e cinco ikuai va'e.

¹⁵ Ha'e rami py Egito yvy re Jacó oo raka'e. Ha'e py ma omano, nhaneramoī kuery ha'e javive voi.

¹⁶ Hetekue ma Siquém katy heraa vy onhono porāa Hamor ra'y kuery gui Abraão tuparā peráta re ojogua va'ekue py.

¹⁷ — Ha'e gui ovaē rai'i ma Abraão pe Nhanderuete ouraague ojeupity aguā ára. Ha'e jave ma nhaneramoī kuery hetave oje'oivy Egito yvy re,

¹⁸ amboae huvixave José oikuua va'e'ŷ oiko peve.*

¹⁹ Ha'e va'e huvixa ma nhaneramoī kuery ombotavypa vy ojavyky rei, ojapo guive gua'y kuery re ae nopenavei rā omanomba aguā rami.

²⁰ Ha'e va'e jave py oiko Moisés. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde voi ojou porāa ramo mboapy jaxy re ranhe onhomí tuu ro py.

²¹ Ha'e gui oejaaa ramo Faraó rajy ju ogueraa vy omemby ae'i rami omongakuaa.

²² Moisés ma Egito pygua 'arandua ha'e javi re ombo'ea ramo ipo'aka ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py.

²³ — Quarenta ma'etŷ ma oguerekoa py oendu guyke'y kuery Israel regua oexaxea.

²⁴ Ha'e rami vy peteī ava ojavykya rei rā oexa vy oipe'a, ha'e oepy vy ojuka Egito pygua.

²⁵ Mba'eta Moisés oexalā hetarā kuery "Ixupe Nhanderuete nhandereraa jepe uka 'rā" he'i aguā, teī ha'e kuery ha'e rami ndoikuuai.

²⁶ — Ha'e gui ko'ëgue onhemboja ju guetarā kuery joguero'a va'e re. Ha'e kuery ikuai porā aguā omboja'oxe vy aipoe'i: "Avakue, peē kuery tu joegua'i rima pendekuai. Mba'e re tu pejoguero'a rei?" he'i.

²⁷ Ha'e ramo oirū re ojeaive va'e omoanha vy aipoe'i: "Mava'e tu nemoī oreruvixarā, orere repena aguā?

²⁸ Xee voi teve xejukaxe avi kuee Egito pygua rejukaague rami?" he'i.*

* **7:18** Êxodo 1.8 * **7:28** Êxodo 2.14

29 Ha'e rami ijayvu rã Moisés oendu vy okanhy ovy, ha'e Midiã yvy re ju oiko guekoa py e'ŷ. Ha'e py ma oiko mokoĩ ta'y.

30 — Quarenta ma'etŷ rire tekao e'ŷa py Sinai yvyty re ixupe ojexa uka peteĩ anjo. Yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka.

31 Moisés ha'e nunga oexa vy onhemondyi va'eri onhembojave ovy oexa porãve aguã. Ha'e vy oendu Senhor aipoe'i rã:

32 "Xee ma neramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko", he'i. Ha'e rami rã Moisés okyje vy oryryipa, oma'ẽve aguã nda'ipy'a guaxui guive.

33 — Ha'e ramo Senhor aipoe'ive ju: "Emboi ndepy regua, mba'eta repyrõa ma yvy ky'a e'ŷ.

34 Xee aexa ma Egito yvy re xevygua kuery ikuai axya, ha'e kuery ipoaẽ rã aendu guive. Ha'e rami vy aguejy araa jepe aguã. Ejuve ke aŷ, xee romondouka 'rã Egito katy", he'i.*

35 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhe'ẽ rendui Moisés. Ha'e vy aipoe'i: "Mava'e tu nemoĩ huvixa orere repena va'erã?" he'i okuapy, huvixarã ha'e heraa jepearã Nhanderuete ombou va'ekue ri, anjo yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka va'ekue ipytyvõarã oiko guive.

36 Ha'e gui Egito yvy re nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã Moisés ae ojapo vy oguenoẽ nhaneramoĩ kuery. Ye'ẽ Pytã re voi ojapo, ha'e quarenta ma'etŷa pukukue re tekao e'ŷa rupi ikuai jave guive.

37 Moisés ae Israel kuery pe aipoe'i: "Peẽ kuery regua Nhanderuete omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã", he'i va'ekue.*

38 Ha'e Moisés ae oĩ va'ekue tekao e'ŷa py ono'õmba va'e kuery reve, Sinai yvyty re ixupe anjo ijayvu va'ekue ha'e nhaneramoĩ kuery reve. Ojopy avi ayvu imarã e'ŷ va'e nhandevy ju oikuua uka aguã.

39 — Ha'e rami teĩ nhaneramoĩ kuery ma nonhe'ẽ rendui raka'e. Ha'e kuery ndoiptai vy opy'a re omoĩ okuapy Egito katy ju ojevyxea.

40 Ha'e vy aipoe'i Arão pe: "Ejapo orevy nhanerueterã nhanerenonde re oo va'erã. Mba'eta Egito yvy gui nhanerenoẽare Moisés re ma ndajaikuuai mba'e pa oikoa", he'i okuapy.*

41 Ha'e va'e jave ojapo vaka ra'y ra'angaa, ha'e ha'angaa pe mymba kuery ojuka guive. Oguerovy'a rei okuapy opo py ojapo va'ekue rive.

42 — Ha'e ramo ha'e kuery gui Nhanderuete ojepe'a vy omboaxa yva re ikuai va'e rive ombojerovia aguã, profeta

* **7:34** Êxodo 3.5-8,10 * **7:37** Deuteronômio 18.15 * **7:40** Êxodo 32.1,23

kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: "Israel kuery, tekao e'ŷa rupi quarenta ma'etŷ re pendekuai vy xevy pe teve mymba pejuka vy peme'ẽ raka'e?

⁴³Tuuete ramigua Moloque pe e'ŷ ri ty'y pejapo pembojerovia atyrã? Ha'e tuuete ramigua Renfã jaxy-tata ra'angaa pejapo va'ekue pembojerovia aguã. Ha'e nungakue re ma xee rogueraa ukapa 'rã Babilônia rovai katy", he'iague.*

⁴⁴— Ha'e guiombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa va'e ma nhaneramoĩ kuery oguereko raka'e tekao e'ŷa re, Moisés pe ojapo ukaague rami ae ojapo va'ekue.

⁴⁵ Ha'e nunga ma nhaneramoĩ kuery Josué oiko javegua ju ojopy vy amboae katy ogueraa, mba'eta ha'e kuery renonde gui Nhanderuete yvy regua kuery omoxẽ ramo ha'e py ju ikuai. Davi oikoa ára peve oguereko va'ekue.

⁴⁶ Ha'e gui Davi ma Nhanderuete ojou porã ramo ojerure peteĩ oo Jacó Ruete peguarã ojapo aguã.

⁴⁷ Ha'e rã ixupe guarã oo apoare ete ma Salomão raka'e.

⁴⁸ Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e ma avakue opo py oo ojapo va'ekue py noĩ, profeta aipoe'iague rami:

⁴⁹ "Yva ma xerenda, ha'e rã yvy ma xepy renderã itui. Mba'e nunga oo 'rã tu pejapo xevy? Mamo 'rã tu xee apytu'u atyrã oĩ aguã ha'eve?

⁵⁰ Mba'eta xepo py e'ŷ ri ty'y ha'e nunga ha'e javi ajapo va'ekue?" he'i Senhor.*

⁵¹ — Avakue peneakã ratã va'e, pendepy'a ratã ha'e pendepyxa e'ŷ va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ijayvu teĩ ndapejapyxakaxeí kuerei. Peneramoĩ kuery ikuaiague rami ae ju peẽ voi pendekuai.*

⁵² Mba'eta mava'e profeta re nda'u peneramoĩ kuery nopus'ã rei raka'e? Mba'eta ojuka okuapy raka'e Heko porã ete va'e ou 'rãa mombe'ua kuery. Ha'e va'e gui aŷ ma peẽ ju ijopy nhemiare ha'e ijuka riveare pendekuai.

⁵³ Pende kuery ma anjo po gui lei pejopy va'eri ndapejapoi — he'i.

Estêvão omanoague

⁵⁴ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxy okuapy opy'a py, ha'e hexe opu'ã vy haĩ jekyty guive okuapy.

⁵⁵ Ha'e rã Estêvão re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ anho oĩ ramo yva re oma'ẽ vy oexa Nhanderuete rexakãa, ha'e oiporu kuaa regua re Jesus hi'aĩ rã.

⁵⁶ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Aipo aŷ, xee aexa yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuete oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue hi'aĩ rã — he'i.

* **7:43** Amós 5.25-27 * **7:50** Isaías 66.1-2, Atos 17.24 * **7:51** Mateus 23.30-32

⁵⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai atā vy omboty oapyxa, joo rami meme oguero'a okuapy.

⁵⁸ Tetā gui mombyry'i ogueraa py ojapipa okuapy ita py. Hekokue ramigua mombe'uare kuery ma oao puku omboi vy oeja imoiny peteī kunumi Saulo hery va'e hi'aīa py.*

⁵⁹ Ha'e rami vy ita py Estêvão ojapipaa ramo ojapukai vy aipoe'i:

— Senhor Jesus, eraa ke xenhe'ē — he'i.

⁶⁰ Ha'e gui guenapy'ā re oī vy ijayvu atā:

— Senhor, embopaga eme kova'e kuery ojejavyague re — he'i. Po rami ijayvu reve oke.*

8

¹ Ha'e kuery ojuka okuapya ma Saulo ojou porā.

Atos 26.9-11

Ha'e va'e árave Jerusalém pygua igreja kuery omoingo axya vaipa. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javive apóstolo e'ŷ vy oaīmba Judéia ha'e Samaria yvy rupi.

² Estêvão retekue ma Nhanderuete pegua avakue onhono porā, hexe ojae'o vaipa guive.

³ Ha'e rā Saulo ma omombaxe ete heravy igreja kuery. Oo rupi oike vy ogueraa avakue ha'e kunhague nhuā py omboty aguā.

Samaria tetā py Filipe oo vy ayvu omombe'uague

⁴ Ha'e gui opa rupi oaīmba jogueravya rupi ayvu omombe'u.

⁵ Filipe ma Samaria tetā py oo vy ha'e kuery pe omombe'u Cristo.*

⁶ Filipe ijayvu rā heta va'e kuery peteī rami meme ojapyxaka okuapy. Oendu, oexa guive hexa pyrā ojapo rā.

⁷ Mba'eta heta gui nhe'ē vai ojapukai reve-reve ojepe'a, ha'e heta oguata e'ŷ ha'e hetyma pirupa va'e voi okuerapa.

⁸ Ha'e ramo ov'y'a ete okuapy ha'e va'e tetā py.

Onhembo'e vaikue va'e Simão re ijayvuague

⁹ Ha'e py ma oiko peteī ava Simão hery va'e, onhembo'e vaikuea rupi oiko. Samaria pygua kuery ombotavypa oikovy, ipo'akapa va'e rami rive onhemingo vy.

¹⁰ Hexe ojapyxaka pavē, yvyīgueve ha'e yvatekueve guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava re ma Nhanderuete po'akaa oī. Ha'e ramo Ipo'akapa va'e hery — he'i okuapy.

¹¹ Hexe anho ojapyxaka, mba'eta are ma omba'evykya py ombotavypa ramo.

* **7:58** Saulo ma Jesus pe ojeko me'ē va'erā va'e (Atos 2.20). Guery oguerova rire ixupe "Apóstolo Paulo" 'ea (Atos 9.1-9, 13.9). * **7:60** Lucas 21.16-19, 23.46,34

* **8:5** Atos 1.8; João 12.24

¹² Ha'e gui ha'e pygua kuery pe Filipe omombe'u oikovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa ha'e Jesus Cristo regua. Ha'e ramo avakue ha'e kunhague oguerovia ramo omongaraipa.
¹³ Simão eteve voi ojerovia avi, ha'e omongarai ma rire Filipe re onhemoirũ oikovy, mba'eta hexa pyrã ha'e mba'emo porã ojapo rã oexa vy onhemondyipa.

Samaria py Pedro ha'e João ikuai jave guare

¹⁴ Samaria pygua kuery Nhanderuete ayvu ogueroviaa omombe'ua rã Jerusalém py apóstolo kuery ikuai va'e oendu okuapy. Ha'e rami vy ha'e katy omondouka Pedro ha'e João.

¹⁵ Ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy ha'e pygua kuery re onhembo'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oĩ aguã,

¹⁶ mba'eta neĩ peteĩve re Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ndoguejyi teri, Senhor Jesus rery rupi omongaraia rive.

¹⁷ Ha'e gui ha'e kuery áry apóstolo kuery opo omoĩ ramo ha'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ou.

¹⁸ Apóstolo kuery joe opo omoĩ rã Nhe'ẽ [Ky'a E'ŷ] oua Simão oexa vy apóstolo kuery pe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

— Xee voi ke xembopo'aka joe xepo amoĩ rã Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ou aguã — he'i.

²⁰ Ha'e rã Pedro ombovai:

— Ndeperáta too ndereve rekanhy aguã py, mba'eta rexã'ã peráta re ndejeupe rejogua aguã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e.

²¹ Ndee ma mba'eve ndererekoi ore rami reiko aguã, neĩ rojapo va'e rejapo aguã voi, mba'eta ndepy'a py ha'eve e'ŷa rami reiko Nhanderuete renonde.

²² Ha'e nunga rupi ejeko rerova nderekoi vaia gui, ha'e ejapukai Senhor pe. Xapy'a rei ombogue 'rã ndepy'a re remoĩ va'ekue.

²³ Mba'eta xee aexa rã opa marã rei teri reiko, nhuã py rami teko vai nembo'a ramo — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Simão ombovai vy aipoe'i:

— Pejerure ha'vy Senhor pe pendeayvuague oiko e'ŷ aguã — he'i.

²⁵ Ha'e kuery Senhor ayvu omombe'u ha'e nhombo'epa ma vy Jerusalém tetã katy ju ojevy. Samaria pygua kuery rekao ikuai va'e rupi omombe'u oje'oivy ayvu porã.

Eunuco reve Filipe onhemoirũague

²⁶ Ha'e gui Filipe pe peteĩ anjo Senhor-a guigua ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo kuaray puku-a yke katy. Jerusalém gui Gaza katy tape oo va'e rupi tereo, tekao e'ŷa rupi — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo.

²⁷ Oo vy peteñ ava oexa Etiópia pygua eunuco, huvixa kunha Candace mba'e peráta ha'e javi re opena va'ety. Ha'e va'e ma Jerusalém py ombojerovia aguã ooague gui

²⁸ ojevya rupi oguapy oiny karóxa py. Ogueroayvu heravy profeta Isaías ombopara va'ekue.

²⁹ Ha'e ramo Nhe'ẽ aipoe'i Filipe pe:

— Enhemboja peva'e karóxa re, tereo ijyvy'iry — he'i.

³⁰ Ha'e ramo Filipe onha ov y vy oendu ogueroayvu rã profeta Isaías ombopara va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Reikuua ma'ã reroayvu heravy va'e?

³¹ Ombovai:

— Mba'exa vy tu aikuaa ta avave rei omombe'u porãve e'ŷ rã? — he'i. Ha'e rami vy oenoĩ Filipe karóxa py ojeupi vy hexeve oĩ aguã.

³² Ipara ogueroayvu oiny va'e po rami: “Vexa'i rami heraa ojukaa aguã py. Ijukaarã renonde vexa'i okyrirĩa rami avi ha'e voi ndoipe'ai ojuru.

³³ Omo'yvyi vy ha'eve e'ŷa rami oguerekao. Mava'e nda'u omombe'u 'rã hamymino kuery? Mba'eta yvy gui hekove oipe'aa rire”, he'iague.*

³⁴ Ha'e ramo eunuco oporandu Filipe pe:

— Ajerure remombe'u aguã mava'e reko re pa profeta ijayvu, ojee ae tyrã pa amboae reko re? — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Filipe omombe'u porãve. Po rami ipara oĩ va'e guive omboypy vy ixupe omombe'u oiny Jesus.

³⁶ Ha'e kuery oo tema tape rupi. Yy oĩa py ovaẽ vy eunuco aipoe'i:

— Apy ma yy oĩ. Nda'evei 'rã ri nda'u anhemongarai uka aguã?

³⁷ [Filipe ombovai:

— Ndepy'a ha'e javi py rejerovia ramo ha'eve 'rã — he'i.

Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i:

— Xee arovia Jesus Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa — he'i.]

³⁸ Ha'e rami vy omombyta uka karóxa. Mokoĩve oguejy ov y y py, ha'e Filipe omongarai.

³⁹ Yy gui oẽ jogueravy jave Senhor Nhe'ẽ oipe'a heravy Filipe. Ha'e ramo eunuco ndoexavei va'eri ov y'a reve oo oiny tape rupi.

⁴⁰ Ha'e va'e rire'ive Filipe ma Azoto tekao py ra'e oikoa oikuua vy oove ha'e gui. Ayvu porã omombe'u heravy tetã ha'e javi rupi, Cesáréia py ovaẽ peve.

* **8:33** Isaías 53.7,8

¹ Ha'e ramia ja Saulo ma Senhor remimbo'e kuery ojukapa aguã re ijayvu. Ha'e rami vy sacerdote yvateve va'ea py oo vy ² ojerure kuaxia para re Damasco tetã py oo aguã judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, Senhor reko rami avakue ha'e kunhague ikuai va'e ojou vy oipokua ha'e Jerusalém katy oguerupa aguã.

³ Ha'e rami vy oo tape rupi. Damasco py ovaẽ rai'i ovya py yva gui hendy va'e hexakãmba xapy'a ijyvýry.

⁴ Ha'e rã yvy rupi ho'a vy peteĩ ayvu oendu:

— Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxre ri? — he'i va'e.

⁵ Ha'e ramo oporandu:

— Mava'e tu ndee, Senhor?

Ombovai:

— Xee ma Jesus rerekoxayxe rei va'e.

⁶ Epu'ã ke, eike tetã py. Ha'e py ma omombe'ua 'rã rejapo va'erã — he'i.

⁷ Ha'e gui irã kuery hupive oo va'e ma okyrirã reve optyapa. Ijayvu va'e oendu teĩ avave rei ndoexai okuapy.

⁸ Ha'e rã Saulo ma yvy gui opu'ã vy guexa oipe'a teĩ mba'eve rei ndoexavei. Ha'e gui ijyva re ogueraa Damasco katy.

⁹ Mboapy ára re oĩ oexa e'ý re. Ha'e ramia pukukue re ndokarui neĩ ndoy'uì.

Atos 22.12-16

¹⁰ Damasco tetã py oiko peteĩ temimbo'e Ananias hery va'e. Ha'e va'e pe Senhor ojexa uka vy aipoe'i:

— Ananias.

Ombovai:

— Senhor, apy ma aĩ — he'i.

¹¹ Senhor aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo tape hi'yvi va'e 'epy va'e rupi. Judas ro py revaẽ vy ke eka Tarso guigua Saulo. Mba'eta ha'e va'e ma onhembo'e oiny jave

¹² oexa kuri peteĩ ava Ananias hery va'e ovaẽ ouvy rã, hi'áry owo omoĩ oexa ju aguã — he'i.

¹³ Ananias ombovai:

— Ha'e rami avi Senhor, heta gui ma aendu ha'e va'e ava reko. Mbovykue rei ve'ý ma ojapo vai va'ekue Jerusalém py ikuai va'e re,

¹⁴ ha'e apy guarã ju kuaxia para ogueru sacerdote yvatekueve va'ea gui, nderery rupi ojapukai va'e kuery ojopypa heravy aguã — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Tereo nho, mba'eta ha'e va'e ma xerembiguairã aiporavo va'ekue judeu e'ý va'e kuery pe xerery ogueraa aguã, huvixa kuery ha'e Israel kuery renonde guive.

16 Ixupe xee ae aikuua uka 'rã xerery rupi oiko ramo omoingo axya 'rãa – he'i.

17 Ha'e ramo Ananias oo vy ovaẽ oo oĩa py. Hi'áry opo omoĩ reve aipoe'i:

— Irmão Saulo, Senhor Jesus tape rupi rejua rupi ojekuaa uka va'ekue xembou kuri rexa ju aguã, ha'e ndere Nhe'ë Ky'a E'ë anho oĩ aguã – he'i.

18 Ha'e ramove hexa gui pira pekue ramigua ho'a ramo oexa ju. Ha'e gui opu'ã vy onhemongarai uka.

19 Okarupa ma vy oendu imbaraetea. Ha'e vy Damasco py are'i optyta Jesus remimbo'e kuery reve.

Damasco py ayvu Saulo omombe'u oikovyague

20 Ha'e rire'ive judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi Saulo omombe'u oikovy Jesus ae Nhanderuete Ra'y oikoa.

21 Ha'e javive oendu va'e onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Peva'e e'ë ri ty'y Jerusalém py Jesus rery rupi ojapukai va'e ojukapaxe va'ety? Ha'e gui apy ju ou oipokuapa heravy aguã sacerdote yvatekueve va'ea katy – he'i okuapy.

22 Ha'e rã Saulo ma imbaraeteve oikovy. Ha'e vy Jesus ae Cristo oikoa omombe'u vy omokyririmbä judeu kuery Damasco py ikuai va'e.

23 Kueve ma rire judeu kuery jogueroayvu ojuka aguã.

24 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapoxe va'e Saulo oikuua. Ha'e kuery ojuka vy ara py ha'e pyávy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy.

25 Ha'e rã temimbo'e kuery ma pyávy ogueraa vy peteĩ ajaka py omoĩ vy omboguejy tetã kora rovai.

Jerusalém ha'e Tarso py Saulo ovaẽague

26 Jerusalém py ovaẽ vy onhemoirũxe temimbo'e kuery mboae reve, teĩ ha'e kuery ha'e javive Jesus remimbo'e oikoa ndogueroviai vy okyje okuapy.

27 Ha'e rã Barnabé ma apóstolo kuerya py ogueraa vy omombe'u porãmba tape rupi Senhor ojekuaa uka vy hexeve ijayvuague, ha'e ramo Damasco tetã py okyjea py e'ë Jesus rery rupi ijayvuague.

28 Ha'e rami rire Jerusalém py oiko ha'e kuery reve. Okyje reve'ë ijayvu oikovy Senhor rery rupi.

29 Grego ayvu py ijayvu va'e kuery pe ayvu omombe'u ha'e ijayvu ete oikovy ramo ha'e kuery ojukaxe ete.

30 Ha'e nunga irmão kuery oikuua vy Cesaréia peve ogueraa, ha'e gui Tarso katy ju omondouka.*

Igreja pygua heta-etave ovagogue

* 9:30 Gálatas 1.15-24

³¹ Ha'e rami rire Judéia ha'e javi rupi igreja kuery ikuai porã, Galiléia ha'e Samaria rupi guive. Imbaraeteve oje'oivy Senhor renonde ojererokyjea rupi. Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ombopy'a guaxu ramo heta-etave ovy.

Enéias omongueraa ague

³² Ha'e gui Pedro ma opa rupi oaxa ovvy Lida tetã py ovaẽ iky'a e'ŷ va'e kuerya py.

³³ Ha'e py ma peteĩ ava oexa Enéias hery va'e. Ha'e va'e ma oguata va'e'ŷ vy oito ma'etŷ re ma tupa py itui.

³⁴ Ixupe Pedro aipoe'i:

— Enéias, Jesus Cristo nemonguera. Epu'ã ke ha'vy, emoĩ porã ju nderupa — he'i ramove opu'ã.

³⁵ Ha'e ramo Lida ha'e Sarona pygua kuery ha'e javi oexa vy ojeko rerova Senhor re.

Dorcus omboetea jevyague

³⁶ Jope tetã py ma oiko peteĩ temimbo'e kunha Tabita hery va'e, Dorcas he'ia. Ha'e va'e ma pavẽ oikuua mba'emo porã anho ojapo ha'e mba'emo ome'ẽ va'ety oikoa.

³⁷ Ha'e va'e jave imba'eaxy vy omano. Ha'e gui hetekue ombojaupa ma rire ombouve ju inony opy ja'o'i yvate oĩ va'e py.

³⁸ Jope gui ma Lida py Pedro oĩ namombyryi'i. Ha'e ramo ha'e py oĩ temimbo'e kuery oendu vy mokoĩ avakue omondouka "Jaa vyvoi ke orereve" he'i aguã.

³⁹ Ha'e nunga Pedro oendu vy oo ha'e kuery reve. Oo py ovaẽ ramo opy ja'o'i yvate oĩ va'e py ogueraa. Imeve'ŷ va'e kuery ha'e javi ombojere rei, ojae'o reve oexa uka ao puku ha'e tupyja Dorcas oikove teri reve ojapo va'ekue.

⁴⁰ Ha'e gui ma Pedro omoẽmba vy guenapy'ã re oĩ, ha'e vy onhembo'e. Ha'e gui ojere vy hetekue ituia katy ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Tabita, epu'ã ke — he'i. Ha'e ramo guexa oipe'a vy oexa Pedro, ha'e vy ovvy oiny.

⁴¹ Ha'e ramo ipo re ojopy vy omopu'ã. Ha'e gui iky'a e'ŷ va'e ha'e imeve'ŷ va'e kuery oenoĩmba vy oexa uka oikove va'e.

⁴² Ha'e nunga Jope pygua kuery ha'e javi oikuua vy heta ojerovia Senhor re.

⁴³ Jope py ma Pedro opyta are, ipirekue re ombo'eapo va'e Simão hery va'e ro py.

10

Xondaro ruvixa Cornélio reko re ijayvuague

¹ Cesaréia tetã py peteĩ ava oiko Cornélio hery va'e, xondaro kuery Itália pygua ruvixa.

² Ha'e va'e ma Nhanderuete pe oiko ojererokyjea rupi, ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Mba'emo ome'ẽ jepi ha'e py judeu kuery ikuai va'e pe, Nhanderuete pe onhembo'e riae guive.

³ Ha'e gui ma kuaray ojero'a'i jave peteĩ anjo Nhanderuetea guigua ojexa uka ixupe. Hexe onhemboja vy aipoe'i:

4 — Cornélio.

Ha'e ramo onhemondyi reve anjo re oma'ẽ vy oporandu:

— Mba'e tu, Senhor?

Anjo ombovai:

— Nhanderuete renonde ima'endu'aa renhembo'ea ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re.

⁵ Aÿ ma emondouka Jope tetã katy Simão Pedro hery va'e renoiarã.

⁶ Ha'e va'e ma ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re ombo'eapo va'e Simão ro py — he'i.

⁷ Hexeve anjo ijayvu va'ekue ojepe'a ramove oenoĩ mokoĩ guembiguai ha'e peteĩ xondaro Nhanderuete pe oiko va'e ixupe ombo'eapo va'e regua.

⁸ Ha'e va'e kuery pe ha'e nungakue omombe'upa vy Jope tetã katy omondouka.

Pedro pe mba'emo ojexa ukaague

⁹ Ko'ẽ jevy tape rupi ha'e kuery oo vy tetã py ovaẽ rai'i ma oje'oivy jave, Pedro ma kuaray mbyte rire'i oo áry ojeupi onhembo'e aguã.

¹⁰ Inhembyayi vy okaruxea oendu. Ha'e gui tembi'u ojapoa rã oarõ jave ixupe ojexa uka peteĩ.

¹¹ Ha'e vy oexa yva ojepe'a rã, ha'e oguejy ouvy peteĩ ajukue ramigua tuvixa va'e, yvy rami omboguejya ijapy irundyve re.

¹² Ha'e va'e áry ma opa marãgua mymba ikuai irundy ipy va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

¹³ Ha'e gui ixupe peteĩ ijayvu va'e aipoe'i:

— Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u.

¹⁴ Pedro ombovai:

— Any teve Senhor, mba'eta ha'u va'e'ŷ teri ha'eve'ŷ va'e nhomongy'aarã — he'i.

¹⁵ Mokoigaea ma ijayvu va'e aipoe'i:

— Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe "Ha'eve'ŷ va'e" 're eme — he'i.

¹⁶ Ha'e nunga mboapykue oiko rire ajukue ogueraa ju yva re.

Cornélio remimbou kuery Jope py ovaẽague

¹⁷ Pedro mba'emo ojexa uka va'ekue mba'erã paa ndoikuuai rei oiny jave avakue ovaẽ ma Cornélio ombou va'ekue. Simão ro re oporandu jogueruvy rire okẽ py opyta.

¹⁸ Onhenduka vy oporandu:

— Simão Pedro hery va'e pa oĩ? — he'i.

¹⁹ Ha'e rã Pedro ma mba'emo oexa va'ekue re teri oikuaa pota oiny reve Nhe'ẽ aipoe'i ixupe:

— Pe'i py mokoĩ ava ndereka va'e ikuai.

²⁰ Epu'ã ha'vy, eguejy ha'e tereo ha'e kuery reve. Erovia e'ŷ eme, mba'eta xee ae ambou uka — he'i.

²¹ Ha'e gui avakue ikuiaia py Pedro oguejy ma vy aipoe'i:

— Xee apy aĩ va'e ae pa xerek? Mba'e re tu peju?

²² Ha'e kuery ombovai:

— Xondaro ruvixa Cornélio ma ava heko porã ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e, judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e guive. Ha'e va'e ae nerenoĩ uka, ngoo py revaẽ rã ndeayvu oendu aguã, anjo iky'a e'ŷ va'e aipoe'iague rami vy — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

²³ Ha'e rami rã Pedro ma ha'e kuery omovaẽ ranhe, omoinge opy. Ko'ẽ jevy opu'ã vy oo ha'e kuery reve. Jope pygua irmão kuery regua oo avi hupive.

²⁴ Ko'ẽ jevy Cesaréia py ovaẽmba. Cornélio oarõ vy omboatypa ma ra'e guetarã ha'e oirũ kuery oayvuve va'e.

²⁵ Pedro ovaẽ ouvy rã Cornélio oẽ ovaexi aguã. Guenapy'ã re oĩ vyombojerovia.

²⁶ Ha'e ramo Pedro omopu'ã vy aipoe'i:

— Epu'ã katu, xee voi ma ava avi aiko — he'i.

²⁷ Hexeve ijayvu reve oike vy heta oexa ono'õ okuapy va'e.

²⁸ Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

— Peẽ ma peikuua porã rã ore judeu kuery amboae regua re ronhemoirũ aguã nda'evei, neĩ ronhemboja aguã voi. Ha'e rami tei xevy pe Nhanderuete oikuaa uka avave pe "Nda'evei va'e" neĩ "Ha'eve'ŷ va'e" ro'e aguã nda'eveia.

²⁹ Ha'e nunga rupi xerenoĩ uka ramo aju "Nda'evei" ha'e e'ŷ re. Aŷ ma aporandu: Mba'erã pa xerenoĩ uka?

³⁰ Cornélio ombovai:

— Kova'e ára reve vy irundy ára ma ojapo guĩ rami jave xero py anhembo'e ainyague, kuaray ojero'a jave. Ha'e gui xerenonde ojexa uka peteĩ ava ijao rexakãmba va'e.

³¹ Ha'e va'e ma aipoe'i: "Cornélio, Nhanderuete renonde ma oendua renhembo'ea, ha'e mba'emo reme'ẽ reikovyra re ima'endu'aa guive.

³² Emondouka ke Jope katy Simão Pedro hery va'e renoiarã. Ha'e va'e ma ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re ombo'eapo va'e Simão ro py", he'i va'ekue.

³³ Ha'e ramo roenoĩ uka voi. Ha'eve vaipa rejoague. Aŷ ma apy roimba Nhanderuete renonde, ndevy Senhor omombe'u uka va'e ha'e javi roendu aguã — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Aÿ ma aikuaa ma anhet  ae ra'e Nhanderuete pete  regua rive joegui oayvuve va'e e' a.

³⁵ Ha'e rami 'r gue py ha'e javive regua omonhemboja 'r  henonde ojererokyjea rupi ha'e ha'evea rami ikuai va'e.*

³⁶ Pova'e ayvu Nhanderuete ombou raka'e Israel kuery pe, Jesus Cristo re vy pete  rami nhanemoingo por  agu . Mba'eta ha'e javi regua Senhor oiko.

³⁷ Pe  avi peikuaa ayvu Judéia ha'e javi rupi oendua va'ekue, Galiléia gui ijypy va'ekue, nhomongaraia regua Jo o omombe'u ma rire.

³⁸ Oendua Nhanderuete Jesus Nazar  pygua va'e ombopo'aka vy hexe Nhe'  Ky'a E'  omo ague. Ha'e ramo hexeve Nhanderuete oiko ramo opa rupi oiko vy mba'emo por  ojapo, nhomonguera guive anha kuery omoingo axya gui.

³⁹ Judeu yvy re ha'e Jerusalém tet  py mba'emo por  ojapo va'ekue ha'e javi ma ore roexapa. Ha'e gui ma yvyra re omo  vy ojukaa.

⁴⁰ Ha'e gui mboapy araa py Nhanderuete omboete ju, ha'e joupe oexa uka guive.

⁴¹ Heta va'e kuery ha'e javive pe'  oexa uka, ha'e r  imombe'uar  Nhanderuete oiporavo va'ekue pe anho, ore kuery omanoague gui onhemboete ju ma rire hexeve rokaru ha'e roy'u va'ekue pe ae.

⁴² Orevy pe ma ayvu omombe'u uka heta va'e kuery pe, roikuua uka agu  Nhanderuete omo ague oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuua pota va'er .

⁴³ Hekor  re ae profeta kuery ha'e javi ijayvu raka'e. Ha'e vy omombe'u hery rupi omboguepaa 'r  hexe ojerovia va'e ha'e javi ojejavyague.

Judeu e'  va'e kuery re Nhe'  Ky'a E'  oguejyague

⁴⁴ Ha'e nunga re Pedro ijayvu teri oiny jave ayvu re ojapyx-aka okuapy va'e ha'e javive re Nhe'  Ky'a E'  oguejy.

⁴⁵ Judeu e'  va'e kuery pe voi Nhe'  Ky'a E'  ome' a ramo judeu regua ojerovia va'e Pedro rupive ou va'ekue onhemondyipa,

⁴⁶ mba'eta oendu okuapy ayvu mboae py ijayvu r  Nhanderuete omboetea rupi.

Ha'e ramo Pedro oporandu:

⁴⁷ — Amongue nda'u ojoko 'r  yy py kova'e kuery romongarai agu ? Mba'eta nhande rami avi kova'e kuery voi ojopy ra'e Nhe'  Ky'a E'  — he'i.

⁴⁸ Ha'e rami vy Jesus Cristo rery rupi omongarai uka. Ha'e ramo ojerure ha'e kuery reve optytave ranhe agu .

* **10:35** Romanos 2.11; 1 Timóteo 2.4-6

11

Pedro guekokue re ijayvuague

¹ Ha'e gui Judéia py apóstolo ha'e irmão kuery ikuai va'e oendu okuapy judeu e'ŷ va'e kuery voi Nhanderuete ayvu ogueroviaague.

² Ha'e gui Jerusalém py Pedro ovaẽ ramo jopire omboi ukaxe va'e regua ndojou porāi vy aipoe'i:

³ — Kore revaẽ va'e ty'y avakue opire omboi uka e'ŷ va'e ro py, ha'e kuery reve rekaru guive — he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro omombe'upa jypy'i guive jorire-rire oiko va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Xee ma Jope tetā py anhembo'e ainy jave, xeakanhy vy aexa peteĩ ajukue tuvixa va'e ramigua oguejy ouvy rã. Ijapy irundyve re omboguejya yva gui. Ha'e vy xea'i py peve ou.

⁶ Ipy katy ama'ẽ vy aexa ipy irundy va'e yvy re ikuai va'e, mymba inharõ va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

⁷ Aendu avi peteĩ ayvu “Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u”, he'i va'e xevy.

⁸ Ha'e ramo xee aipoa'e: “Any teve Senhor, mba'eta xejuru py oike va'e'ŷ teri ha'eve'ŷ va'e nhomongy'aarã”, ha'e.

⁹ Teīgue ju yva gui onhendu: “Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe ‘Ha'eve'ŷ va'e' re eme”, he'i va'e.

¹⁰ Ha'e nunga ma mboapykue oiko, ha'e gui ha'e nunga ha'e javi ma yva re ju heraa.

¹¹ — Ha'e va'e jave ete'i oo roĩa py ovaẽ mboapy avakue. Ha'e va'e kuery ma Cesaréia gui omondouka pyre xerenoiarã.

¹² Ha'e ramo xevy pe Nhe'ẽ ijayvu ha'e kuery reve aa aguã akyje e'ŷ re. Xerupive oo avi kova'e irmão kuery mboapy meme ikuai va'e. Ha'e gui ma ha'e va'e ava ro py rovaẽ.

¹³ Ha'e ramo orevy pe omombe'u ngoo py anjo hi'aĩ rã oex-aague, ha'e ixupe aipoe'iaque: “Emondouka amongue Jope katy, ha'e enoĩ uka Simão Pedro hery va'e.

¹⁴ Ha'e va'e ma ndevy omombe'u 'rã reo jepe aguã regua ayvu, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive reve”, he'iague.

¹⁵ Ha'e gui ma xeayvu ypy'i ramove Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oguejy ha'e kuery re, jypy nhandere oguejyague rami ae.

¹⁶ Ha'e ramo xema'endu'a Senhor aipoe'iaque re: “João ma anhetẽ yy py nhomongarai. Ha'e rã peẽ ma penemongaraia 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ reve”, he'iague re.

¹⁷ Ha'e rami py ha'e kuery pe avi Nhanderuete ombou Senhor Jesus re jajerovia ramo nhandevy ombouague rami. Ha'e rami rire mava'e tu xee aiko Nhanderuete pe “Nda'evei” ha'e aguã? — he'i.

¹⁸ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy nda'ivaivei. Ha'e vy Nhanderuete oguerovy'a vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy ta'vy judeu e'ŷ va'e kuery pe voi teve Nhanderuete ome'ẽ ojeko rerova vy tekove ojopy aguã — he'i okuapy.

Antioquia py temimbo'e kuery pe “Cristo pegua” 'eaague

¹⁹ Estêvão ojukaa rire oaĩmba va'ekue ma opa rupi oje'oi, Fenícia, Chipre ha'e Antioquia peve. Judeu kuery regua pe anho ranhe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e gui ha'e kuery regua Chipre ha'e Cirene guigua ma Antioquia tetã py ovaẽ vy grego kuery pe voi omombe'u ayvu porã Senhor Jesus regua.

²¹ Ha'e kuery re Senhor po'akaa oĩ ramo heta ojerovia vy ojeko rerova Senhor re.

²² Ha'e nunga ma Jerusalém py igreja kuery ikuai va'e pe omombe'ua. Ha'e rami rã Antioquia katy omondouka Barnabé.

²³ Ha'e va'e ma ha'e py ovaẽ vy Nhanderuete omboaxyra rupi ikuai oexa vy ov'y'a, ha'e kuery ha'e javi omongoeta guive ipy'a mbaraete reve Senhor re ikuai aguã.

²⁴ Mba'eta hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ha'e ojerovia etea anho oĩ ramo ava porayvu va'e oiko.* Ha'e ramo heta onhemboja Senhor re.

²⁵ Ha'e gui Tarso katy ju Barnabé oo Saulo reka vy.

²⁶ Ojou vy Antioquia py ogueru. Peteĩ ma'etã pukukue re ha'e pygua igreja kuery reve ikuai vy heta ombo'e. Antioquia py temimbo'e kuery ikuai va'e jypy'i oenoña Cristo pegua.

Karuai oiko va'erãa re Ágabo ijayvuague

²⁷ Ha'e va'e jave py Antioquia py profeta kuery regua ou Jerusalém gui.

²⁸ Peteĩ ha'e kuery regua Ágabo hery va'e opu'ã vy Nhe'ẽ gui omombe'u yvy jave re karuai oiko 'rãa. Ha'e nunga oiko ae ma huvinave Cláudio oĩ jave py.

²⁹ Ha'e ramo temimbo'e kuery jogueroayvu okuapy mba'emo omondouka aguã Judéia py irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ-teĩ ojoua'i rami 'rã omondouka oipytyvõ vy.

³⁰ Ha'ekue rami ae ha'e kuery ojapo. Ha'e vy Barnabé ha'e Saulo po py ogueraa uka igreja re opena va'e kuery pe.

12

Huvixa Herodes apóstolo Tiago ha'e Pedro oguereko axyague

¹ Ha'e va'e jave py huvinave Herodes ojopy uka igreja kuery ikuai va'e regua oguereko axy aguã.

² Ha'e rami vy kyxe py ojuka uka João ryke'y Tiago.

* **11:24** Atos 4.36,37

³ Ha'e nunga judeu kuery ojou porã rei okuapya oikuua vy oguereko axyve ju. Ha'e vy Pedro voi ojopy uka, ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷ va'ea ára.

⁴ Ojopy uka vy ombo'a uka nhuã py. Xondaro kuery po py omboaxa opena aguã. Irundy aty ikuai xondaro kuery, peteĩ-teĩ aty irundy xondaro oguereko harõarã, Páscoa ára rire heta va'e kuery oendua py omboayvua aguã.

⁵ Ha'e rami py Pedro nhuã py oĩ, teĩ hexe igreja kuery ikuai va'e onhembo'e tema Nhanderuete pe.*

⁶ Pyávy huvixa Herodes omboayvu e'ŷ mbove'i, Pedro oke oupy mokoĩ xondaro mbyte, mokoĩ corrente py ojokuaague reve. Xondaro kuery mboae ma okẽ py ikuai nhuã oarõa py.

⁷ Ha'e gui peteĩ anjo Senhor-a guigua ou xapy'a ramo peteĩ hendy va'e omoexakãmba nhuã ropy rupi. Pedro re opoko vy omomyí. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã pojava — he'i ramove ojokuaague ho'apa ipo gui.

⁸ Anjo aipoe'i:

— Ejeku'a jokua ke, ha'e emoĩ ndepy regua. — Ha'ekue rami ojapo ramo aipoe'ive ju: — Emoĩ ndearo puku, ha'e eju xerakykue — he'i.

Nhuã gui Pedro oguenoẽa ague

⁹ Ha'e gui Pedro oẽ vy hakykue oo. Ndoikuuai ovy anhetẽ paa anjo opo py ojapo va'e, "Aexa ra'u rive po" he'i vy.

¹⁰ Xondaro ikuai va'e jypy ha'e mokoĩa ma oaxa vy ovaẽ jogueravy okẽ ferro guigua tetã katy oĩ va'e py. Ha'e va'e ma ha'e ae ojepe'a. Ha'e gui oẽ vy peteĩ tape rupi jogueraa. Oove'ia py anjo ojepe'a ixugui.

¹¹ Ha'e ramo mae ma Pedro oikuua xapy'a vy aipoe'i:

— Aŷ ma aikuua anhetẽ Senhor ombou ra'e ojea pygua anjo, Herodes po gui xereraa jepe aguã, ha'e judeu kuery ojapoxe va'e ha'e javi gui guive — he'i.

¹² Hexe oiko va'e re oikuua pota vy onhembopy'a oo aguã João Marcos hery va'e xy Maria ro py. Ha'e py ma heta ikuai onhembo'e vy.

¹³ Kora rokẽ re ombota ramo ou peteĩ tembiguai kunha'i Rode hery va'e, mava'e paa oexa aguã.

¹⁴ Pedro ayvu oendu kuaa vy ový'a vaipa vy hexarai omoinge aguã. Onha reve opy ojevy Pedro okẽ py hi'aĩa omombe'u aguã.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Naneakã porãvei teve — he'i okuapy. Ha'e rami teĩ omombe'uve ha'e etea.

Ha'e ramo aipoe'i ju:

— Inhe'ẽ rive ri nhi'ã — he'i okuapy.

* **12:5** Mateus 18.19,20

16 Ha'e ramia ja Pedro ombotave tema ho'amy. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oipe'a vy ha'e ri ty ra'ea oexa vy ndoikuuai rei okuapy.

17 Ha'e ramo opo py "Pekyirirī" he'ia rami ojapo vy omombe'u marā rami pa nhuā gui Senhor oguenoē ukaague. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemombe'u ke Tiago pe, irmāo kuery pe guive – he'i. Ha'e gui oē ju vy amboae katy oo.

18 Ko'embā rā xondaro kuery nda'evei rei ikuai, mba'e pa Pedro re oikoague ndoikuuai vy.

19 Herodes oeka uka teī ndojoui. Ha'e rami vy nhuā rarōa kuery omboayvu ma vy ojuka ukapa. Ha'e vy Judéia gui ma Cesaréia katy ju oo. Ha'e py oiko are.

Herodes omanoague

20 Ha'e va'e jave Herodes joo rami e'ŷ ijayvu Tiro ha'e Sidom pygua kuery reve. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery oupa peteī rami ojexa uka aguā. Ha'e rami vy huvixa rembiguai Blasto pe onheptytvō uka rire ojerure okuapy peteī rami ju ikuai aguā re, mba'eta huvixa yvy rupi ho'u va'erā ojou vy.

21 Ha'e gui oa'angaague ára py Herodes omoī ao iporâve va'e. Tenda openaaty áry oguapy vy ijayvu ha'e kuery pe.

22 Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai:

— Nhanderuete ae teve ijayvu, ava e'ŷ – he'i okuapy.

23 Ha'e ramove anjo Senhor-a guigua omomba'eaxy huvixa, Nhanderuete nomboetei ramo. Haxo ho'upa rā omano.

24 Ha'e gui Nhanderuete ayvu oenduave tema opa rupi, ha'e ojerovia va'e kuery hetave ový.*

25 Barnabé ha'e Saulo ma ojapo 'rā va'ekue ojapopa ma vy ojevy ju Jerusalém gui. Ngupive ogueraa avi João Marcos hery va'e.

13

Jypy'i Barnabé ha'e Saulo ayvu mombe'ua rupi oguataague

1 Antioquia pygua igreja kuery regua ikuai profeta ha'e nhombo'ea kuery: Barnabé, Simeão Níger hery va'e, Cirene pygua Lúcio, huvixave Herodes ryvy ranga Manaém ha'e Saulo.

2 Ha'e kuery ma Senhor pe okaru e'ŷ re ikuai ramo Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ aipoe'i:

— Peiporavo xevy Barnabé ha'e Saulo, xee aenoīague rami ha'e kuery omiba'eapo aguā – he'i.*

3 Ha'e ramo okaru e'ŷ re onhembo'e okuapy ranhe. Ha'e gui ha'e kuery áry opo omoī reve omondouka.

* 12:24 1 Pedro 1.24,25 * 13:2 Atos 9.15,16; Romanos 1.1

Onhembo'e vaikue va'e Elimas reko re ijayvua

⁴ Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ omondouka ramo Selêucia peve ranhe oo. Ha'e gui yy rupi oje'oi Chipre katy.

⁵ Salamina py ovaẽ vy Nhanderuete ayvu omombe'u judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Ipytyvõarã ogueraa avi João.*

⁶ Ypa'ũ oaxapa vy Pafos tetã peve oo. Ha'e py oexa peteĩ judeu onhembo'e vaikue va'e profeta ramigua, Barjesus hery va'e.

⁷ Ha'e va'e ma huvixa Sérgio Paulo irũ oiko. Ha'e rã huvixa ma ava hi'arandu va'e. Ha'e rami vy Barnabé ha'e Saulo oenoĩ vy oendu porã pota Nhanderuete ayvu omombe'u rã.

⁸ Ha'e rami teĩ onhembo'e vaikue va'e Elimas hery va'e ojokoxe huvixa ojerovia e'ŷ aguã.

⁹ Ha'e gui Saulo Paulo avi hery va'e re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ anho oĩ ramo oma'ẽ porã ranhe Elimas re. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁰ — Anha ra'y, ndere ma renhombotavypa ha'e opa marã rei reiko aguã anho oĩ. Heko porã va'e re repu'ã rei. Nderepytu'ui ta ri ty'y Senhor reko amboae rami rei reikuua ukaa gui?

¹¹ Aŷ ma ndere Senhor omoĩ 'rã opo nderexavei aguã. Ha'e ramo mbovy ára rei ve'ŷ nderexavei 'rã kuaray — he'i. Ha'e ramove hexe ho'a yvyxí ramigua pytû va'e. Ha'e ramo ojere-jere oikovy, oipota ijyva re imbuquataarã.

¹² Mba'emo oiko va'e huvixa oexa vy oguerovia ayvu, Senhor re ombo'e rã oguerovy'a guive.

Jerusalém katy ju João Marcos ojevyague

¹³ Pafos gui ma Paulo yy rupi oo. Oirũ kuery reve oje'oi Panfilia regua Perge tetã re. Ha'e rã João ma ha'e kuery gui oja'o vy Jerusalém katy ju ojevy.

¹⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma Perge gui oove Pisídia regua Antioquia tetã peve, ha'e sábado ára py judeu kuery onhembo'eaty py oo vy oguapy.

¹⁵ Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ogueroayvupaa ma rire onhembo'eaty pygua ruvixa aipoe'i uka ha'e kuery pe:

— Xeryvy kuery, heta va'e kuery pemombaraete aguã regua ayvu perekri ri vy ke pemombe'u.

Antioquia py Paulo ayvu omombe'uague

¹⁶ Ha'e ramo Paulo opu'ã vy opo py ojapo "Pekyrirî" he'ia rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Israel regua ha'e Nhanderuete renonde pejerokyjea rupi pendekuai avi va'e, pejapyxaka ke.

* ^{13:5} Apy João hery va'e ma Apóstolo João e'ŷ, ha'e rã João Marcos, Jesus rekukue ombopara va'erã va'e (versículos 13-15).

17 Nhande Israel kuery Ruete ma oiporavo raka'e nhaneramoï kuery, ha'e gui oyvy re'ŷ ikuai pukukue re omboetave, Egito yvy re. Ha'e gui opo'akaa rupi oguenoëmba vy

18 quarenta ma'etŷ re tekaoa e'ŷa py ikuai jave ogueropo'aka ha'e kuery reko vai.

19 Ha'e gui sete regua Canaã yvy re ikuai va'ekue omomba vy ijyvykue ome'ẽ ha'e kuery yvyrã,

20 quattrocentos e cinqüenta ma'etŷ rai'i rire. Ha'e va'e rire omoï herekoarã kuery, profeta Samuel oikoa ára peve.

21 Ha'e gui nguvixaverã re ha'e kuery ojerure okuapy ramo Nhanderuete omoï uka Benjamim regua Quis ra'y Saul. Ha'e va'e ma quarenta ma'etŷ re oĩ.

22 Ha'e gui ma oipe'a vy hekovia Davi ju oiporavo huvixaverã. Ha'e va'e reko re ijayvu vy aipoe'i: "Jessé ra'y Davi ma ava xee ae rami ipy'a va'e ajou, xee aipota va'e ojapopa va'erã", he'i va'ekue.

23 Ha'e va'e ramymino kuery regua Nhanderuete ijayvuague rami vy omoingo Israel kuery reraa jepearã. Ha'e va'e ma Jesus.

24 Ha'e va'e ojekuaa uka e'ŷ mbove João ranhe Israel kuery ha'e javive pe omombe'u oikovy jajeko rerova vy nhanhemongarai uka aguã regua.

25 Ha'e gui João ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy aipoe'i: "Xee ma pexa'ãa ramigua e'ŷ. Ha'e rã xerakykue rima ou oiny peteĩ. Ha'e va'e gui ma xe'yvyi'i ete vy neĩ ipy regua amboi aguã voi nda'evei", he'i va'ekue.

26 – Ke'y kuery Abraão ramymino kuery ha'e Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, nhandevy pe ae ojekuaa uka ayvu jaa jepe aguã regua.

27 Mba'eta Jerusalém pygua kuery nguvixa kuery reve ndoikuuai okuapy Jesus, neĩ profeta kuery nhombo'ea noendu kuaai guive, sábado ára nhavõ ogueroayvu teĩ, mba'eta ojuka uka raka'e Jesus, profeta kuery ijayvuague ojeupity aguã rami.

28 Neĩ peteĩ henda py ojapo vaiague ha'e kuery ndoikuuai va'eri huvixa Pilatos pe ojerure okuapy ojuka aguã re.

29 Hekorã ipara oiny va'e ojeupity aguã rami oguereko rire omboguejya yvyra gui, ha'e vy tuparã ojapo pyre py onhono porãa.

30 Ha'e rami teĩ omanoague gui Nhanderuete omboete ju.

31 Ha'e ramo mbovy ára re rei e'ŷ ojexa uka oikovy, Galiléia guive Jerusalém katy hexeve oje'oi va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma imombe'uarã ikuai heta va'e kuery pe.

32 Ha'e gui ore ju pêvy romombe'u ayvu porã Nhanderuete nhaneramoï kuery omoingo porã aguã re ijayvuague regua.

³³ Ha'e kuery ramymino nhandekuai va'e pe Nhanderuete ojapo ha'e nungakue ha'e javi ojeupity aguā rami, Jesus omboete jevya py, mba'eta mokoña Salmo re ipara oña rami vy: "Ndee ma Xera'y, ange xee romoingo", he'iague.*

³⁴ Ha'e rami vy ae omanoague gui Nhanderuete omboete ju ivaipa e'ŷ aguā, aipoe'iague rami: "Pendevy pe ajapo 'rā Davi pe xeayvuague iky'a e'ŷ ha'e oguerovia pyrā ojeupity aguā rami."*

³⁵ Ha'e rami vy amboae Salmo py aipoe'i avi: "Nderejai 'rā neremimbo'e retekue Iky'a e'ŷ va'e ivaipa aguā", he'i va'ekue.*

³⁶ Mba'eta anhetē Nhanderuete oipotaa rami vy heta va'e kuery re Davi opena ma rire oke vy oo nguu kuery ooague py, ha'e ramo hetekue ivaipa.

³⁷ Ha'e rā Nhanderuete omboete ju va'e retekue ma nda'ivaipai.

³⁸— Ha'e nunga rupi ke'y kuery, peikuaa pota, mba'eta pēvy pe romombe'u hexe vy jejavya omboguepaa aguā regua.

³⁹ Hexe vy ma ha'e javive ojerovia va'e omboeko porāa 'rā opa mba'e vai gui. Ha'e rā Moisés lei oeja va'ekue rupi ma nanhanemboeko porāai 'rā.

⁴⁰ Peikuaa pota ha'vy profeta kuery aipoe'iague pendere oiko e'ŷ aguā:

⁴¹ "Ma'ẽ ke, peẽ pejojajai rei va'e. Penhemondyi ha'e pekanhy, mba'eta pende'ára py xee ajapo 'rā mba'emo ndaperoviai va'erā, pēvy omombe'ua teñ", he'iague.*

Sábado jevy py ayvu omombe'u aguā re ojerure okuapyague

⁴² Paulo ha'e Barnabé oẽ rā ojerure okuapy sábado jevy py ha'ekue rami ae ju ijayvu aguā.

⁴³ Onhembo'eaty gui ono'õ va'ekue oopa rā judeu kuery ha'e judeu reko rami Nhanderuete pe ikuai va'e heta oje'oi Paulo ha'e Barnabé rakykue. Ha'e ramo omongoeta Nhanderuete porayvua re riae ikuai aguā.

Judeu e'ŷ va'e kuery pe ju Paulo ha'e Barnabé ayvu omombe'uague

⁴⁴ Sábado jevy py tetã pygua ha'e javi rai ou Nhanderuete ayvu oendu aguā.

⁴⁵ Ha'e rā judeu kuery ma heta ijaty va'e oexa vy ndojou porāi. Ha'e rami vy ijayvu vaikue, Paulo ayvu re ijayvu rei guive.

⁴⁶ Ha'e ramo Paulo ha'e Barnabé okyjea py e'ŷ ijayvu vy aipoe'i:

* **13:33** Salmo 2.7
Habacuque 1.5

* **13:34** Isaías 55.3

* **13:35** Salmo 16.10

* **13:41**

— Peẽ kuery pe ranhe ma romombe'u Nhanderuete ayvu. Ha'e rã napenduxei vy pexa uka tekove marã e'ŷ pejopy aguã nda'eveia. Ha'e rami rã judeu e'ŷ va'e kuery ikuai py ju 'rã roo.

⁴⁷ Mba'eta ha'e rami aguã rami ae Senhor oremoi. Ha'e vy aipoe'i: "Xee romoï judeu e'ŷ va'e kuery moexakãarã, yvy jave re ikuai va'e oo jepe aguã", he'i va'ekue.*

⁴⁸ Ha'e rami ijayvu rã judeu e'ŷ va'e kuery oendu vy ov'y'a okuapy, Senhor ayvu oguerovy'a guive. Tekove marã e'ŷ jopyarã oiporavo pyre ha'e javive oguerovia.

⁴⁹ Ha'e rami rã ha'e va'e yvy ha'e javi rupi oendupaa Senhor ayvu.

⁵⁰ Ha'e rami tei judeu kuery ombopoxy kunhague judeu reko rami ikuai va'e yvatekueve, tetã pygua ruvixa kuery guive. Ha'e rami vy omoingo axy Paulo ha'e Barnabé vy omoxê ovvy gui.

⁵¹ Ha'e ramo ha'e kuery opy regua gui yvy ku'i oity-ity oikuaa uka aguã ha'e kuery oeja ma ovya. Ha'e gui Icônio katy ju oje'oi.*

⁵² Ha'e rã temimbo'e kuery ikuai va'e ma opa mba'e py ov'y'a tema okuapy Nhe'ë Ky'a E'ŷ reve vy.

14

Icônio py Paulo ha'e Barnabé ovaêague

¹ Icônio tetã py ma Paulo ha'e Barnabé ma judeu kuery onhembo'eaty py ovaê vy nhombo'e. Ha'e ramo heta ikuai va'e oguerovia, judeu ha'e grego kuery guive.

² Ha'e rã judeu kuery oguerovia e'ŷ va'e ma omopu'ã rei judeu e'ŷ va'e kuery, ombopoxya irmão kuery pe.

³ Ha'e ramive ma ikuai are ha'e py, okyjea py e'ŷ ijayvu Senhor gui. Ha'e rã Senhor ma ha'e kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ojapo vy oikuaa uka ayvu nhomboaxya regua anhetêa.

⁴ Ha'e rami rire tetã pygua kuery oja'opa. Petei regua oo judeu kuery re, ha'e rã amboae kuery ma apóstolo kuery re oje'oi.

⁵ Ha'e rami vy judeu e'ŷ va'e ha'e judeu kuery nguvixa kuery reve opu'ãmba rei okuapy ojojai reixe ha'e ita py ojapipa aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e kuery oikuaa vy ojava Licaônia regua Listra ha'e Derbe tetã katy, ha'e katy rai-rai'i ikuai va'e rupi voi.

⁷ Ha'e py ju omombe'u ayvu porã.

Listra py peteï oguata e'ŷ va'e omongueraague

⁸ Listra py oguapy oiny peteï ava ipy pirupa va'e, itui'i guive ndoguatai va'e, nei peteigüe ma oguata va'e e'ŷ.

* **13:47** Isaías 49.6 * **13:51** Lucas 10.10,11

⁹ Ha'e va'e ava ma Paulo ayvu re ojapyxaka oiny ramo hexe oma'ẽ vy oexa okuera aguã ojerovia etea.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke ndepy re — he'i ramove opo reve opu'ã vy oguata.

¹¹ Heta va'e kuery Paulo ojapo va'e oexa vy ojapukai Licaônia ayvu py, aipoe'i:

— Nhanderuete kuery teve avakue rami ojeapo vy oguejy ra'e nhandea peve — he'i okuapy.

¹² Ha'e rami vy Barnabé pe “Júpiter”, ha'e rã Paulo pe ma “Mercúrio” he'i okuapy, mba'eta ijayvuve ramo.*

¹³ Ha'e Júpiter pegua sacerdote oĩ va'e ma ixupegua templo tetã kylvõ katy oĩ va'e gui ou vy tetã rokẽ katy ogueru vaka ha'e ngora yvoty guigua. Heta va'e kuery reve mymba ojukaxe ha'e kuery pe.

¹⁴ Ha'e nunga apóstolo kuery Barnabé ha'e Paulo oendu vy oao omondoro reve opo heta va'e kuery mbyte py. Ha'e vy ojapukai:

¹⁵ — Avakue, mba'e re tu guĩ ramigua pejapo ta? Ore voi ma ava peẽ ramigua. Pendua rami ae avi roendu. Ha'e rami vy pêvy romombe'u ayvu porã guĩ ramigua ovare'ŷ va'e pejapoa gui pejeko rerova aguã Nhanderuete oikove va'e re. Ha'e va'e ae yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare oiko.*

¹⁶ Ymagua kuery pe oeja raka'e peteĩ-teĩ regua ha'e kuery ae reko rami ikuai aguã.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ikuua ukaarã ndoeja e'ŷi guive, mba'eta pendevy pe ojapo porã vy yva gui ombou oky ha'e mba'emo hi'a aguã ára. Pekaru ha'e pendepy'a py pevy'a aguã nomboatai — he'i.

¹⁸ Po rami ijayvu teĩ haxy ete py ojoko heta va'e kuery ha'e kuery pe mymba ojuka taa.

Paulo ita py ojapipaague

¹⁹ Ha'e rami jave Antioquia ha'e Icônio gui judeu kuery ou vy ombopoxypa heta va'e kuery. Ha'e rami vy Paulo ojapipa okuapy ita py. Ombotyryry heravy tetã gui mombyry'i, “Omano ma po” he'i vy.

²⁰ Ha'e gui temimbo'e kuery ombojere rei ramo opu'ã, ojevy ju tetã py.

Ko'ẽ jevy Barnabé reve Derbe katy oo.

²¹ Ha'e va'e tetã py ayvu porã omombe'u vy heta ojou temimbo'erã. Ha'e gui ma Listra, Icônio ha'e Antioquia katy ju ojevy.

* **14:12** Júpiter ma ha'e kuery ruete ramigua yvateve va'e, ha'e rã Mercúrio ma tuuete ramigua ijayvu kuaave va'e. * **14:15** Êxodo 20.11, Salmo 146.6

22 Temimbo'e ikuai va'e ombopy'a guaxu ovv vy omonogeta ojeroviaa rupi riae ikuai aguā.

— Jaiko axy vy 'rāe jaike Nhanderuete pegua po'akaa py — he'i.*

23 Peteī-teī igreja rupi okaru e'ŷ re onhembo'e rire oiporavo igreja re opena va'erā. Ha'e Senhor re ojerovia va'e kuery ma omboaxa ovv ipo py.

24 Pisídia yvv oaxa vy Panfília katy ju jogueraa.

25 Perge py ayvu porā omombe'u rire oguejy jogueravy Atália katy.

26 Ha'e gui yy rupi oo Antioquia katy, mba'eta ha'e py Nhanderuete po py jypy'i omboaxaa va'ekue mba'emo ojapo 'rā va'ekue ojapo aguā.†

27 Ha'e py ovaē vy omboatypa igreja kuery, ha'e omombe'u oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e okē judeu e'ŷ va'e kuery ojerovia aguā regua oipe'aague guive.

28 Mbovy ára rei e'ŷ ikuai ha'e py temimbo'e kuery reve.

15

Judeu e'ŷ va'e kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu okuapyague

1 Ha'e gui ma Judéia gui amongue ou vy ombo'e po rami irmão kuery:

— Orerekorā Moisés oejaague rami vy pendepire napemboi ukai ri vy ndapeo jepei 'rā — he'i okuapy.

2 Ha'e rami rā ha'e kuery reve Paulo ha'e Barnabé joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu ramo jogueroayvu Jerusalém katy ha'e va'e mokoī oo aguā amboae kuery ha'e pygua reve, apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery pe oikuua pota uka aguā ha'e nunga re.*

3 Ha'e rami vy igreja kuery omondouka vy mombyry'i peve omoirū heravy. Ha'e ramo Fenícia ha'e Samaria rupi oaxa vy judeu e'ŷ va'e ojeko rerovaague omombe'u oje'oivy. Ha'e rami rā irmão kuery ha'e javive oendu vy ovv'a vaipa.

4 Jerusalém py ovaē ramo igreja kuery omovaē porā'i, apóstolo ha'e opena va'e kuery reve. Ha'e ramo omombe'upa oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue.

5 Ha'e rā amongue fariseu regua Jesus re ojerovia va'e ma opu'ã vy aipoe'i:

— Ojerovia va'e kuery ma opire omboi uka ramo 'rāe ha'eve, ha'e nhambo'e avi 'rā lei Moisés oeja va'ekue rami ikuai aguā — he'i okuapy.

Jerusalém py opena va'e kuery nhomboatyague

* 14:22 2 Timóteo 3.10-12; 1 Pedro 4.12-14 † 14:26 Mokoī henda py oī raka'e tetā Antioquia hery va'e. Apy omombe'u va'e ma Síria regua, igreja kuery ikuuaia.

Ha'e rā capítulo 13, ha'e 14.21 py ijayvua ma Pisídia regua. * 15:2 Gálatas 2.1-5; 5.1-6

6 Ha'e ramo apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery nhom-boaty okuapy ha'e nunga re oikuaa pota aguã.

7 Joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu ramo Pedro opu'ã vy aipoe'i:

— Irmão kuery, peẽ peikuaa yma Nhanderuete xepo-ravoague penembyte gui, judeu e'ŷ va'e kuery pe ayvu porã amombe'u rã oendu vy ojerovia aguã.*

8 Ha'e gui Nhanderuete nhande kuery pavẽ py'a re oĩa oikuaapa va'e vy ha'e kuery pe voi oikuaa uka ojou porãa, mba'eta ha'e kuery pe Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ombou, nhandevy om-bouague rami avi.

9 Nhande, neĩ ha'e kuery regua nanhanderayvuvei joegui, mba'eta ha'e kuery ojerovia rã oiky'a'opa avi ipy'a.

10 Ha'vy aŷ, mba'e re tu Nhanderuete pe “Nda'evei” peje ri? Mba'eta temimbo'e kuery pembovoyixe pekuapy nhanderamoĩ kuery ndogueropo'akai va'ekue py, neĩ nhande voi ndajaropo'aka kuaai.*

11 Ha'e rami 'rãgue py jarovia nhande voi Senhor Jesus nhanemboaxy ramo ae jaa jepea, ha'e kuery rami avi – he'i.

Tiago ijayvuague

12 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javive okyrirĩ okuapy ojapyxaka aguã Barnabé ha'e Paulo omombe'u rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ipo py Nhanderuete ojapo va'ekue, judeu e'ŷ va'e kuery tekaoa rupi oguataa rupi.*

13 Ha'e kuery ijayvupa ma rire Tiago ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Irmão kuery, pejapyxaka xeayvu re.

14 Simão ranhe omombe'u kuri judeu e'ŷ va'e pe jypy'i Nhanderuete ojekuaa ukaague, ha'e kuery regua gui oiporavo aguã hery rupi ikuai va'erã.

15 Ha'e rami ae avi profeta kuery ayvu ipara oinya. Mba'eta aipoe'i:

16 “Ha'e nunga oiko ma rire ajevy vy ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue. Ho'aague gui ajapo jevy vy amoatyrõmba 'rã,†

17 amboae kuery voi oeka aguã Senhor, judeu e'ŷ va'e kuery xerery rupi aenoĩ va'e ha'e javi voi”,

18 he'i Senhor yma voi ha'e nunga kuaa ukaare.*

19 Ha'e nunga rupi xee aikuua ramo nda'evei nhamoangeko rei aguã judeu e'ŷ va'e kuery Nhanderuete re ojeko rerova va'ekue.

* **15:7** Atos 10.1-48 * **15:10** Ha'e kuery ombovoyixe temimbo'e kuery amboae regua, mba'eta oipota ha'e kuery voi ikuai judeu kuery rekorã oeja pyre rami.

* **15:12** Gálatas 1.18,19 † **15:16** “Ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue”, he'ia ma Davi ramymino Jesus nhandereraa jepearã ombou aguã re ijayvu vy. * **15:18** Amós 9.11-12

20 Ha'e kuery pe nhambopara 'rā onhemongy'a e'ŷ aguã mba'emo ra'angaa py, neĩ itavy reia py, ha'e ho'u e'ŷ aguã xo'o ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue neĩ huguykue.

21 Mba'eta yma guive Moisés ombopara va'ekue rupi ijayvu va'e ikuai ae tetā nhavõ rupi. Judeu kuery onhembo'eaty py voi sábado ára nhavõ ogueroayvua 'rā.*

Antioquia katy ayvu ogueraa ukaa ague

22 Ha'e ramo apóstolo ha'e opena va'e kuery igreja ha'e javi reve ojou porã ha'e kuery regua avakue oiporavo ha'e omondouka aguã Antioquia tetā katy, Paulo ha'e Barnabé reve. Ha'e rami vy oiporavo Judas Barsabás 'epy va'e ha'e Silas, irmão kuery omboeteve va'e meme.

23 Ha'e va'e kuery po py ogueraa uka po rami ombopara va'ekue: "Irmão kuery apóstolo ha'e igreja re opena va'e orekuai va'e, kova'e kuaxia rombopara irmão kuery judeu e'ŷ va'e regua, Antioquia, Síria ha'e Cilícia py pendekuai va'e pe. Pendevy roxarura.

24 Roikuaa karamboae amongue romondouka ramo e'ŷ orem-byte gui [joje'oi va'ekue] penemoingo eta reiague, ayvu py penemoangeko rei vy.

25 Ha'e nunga rupi peteĩ rami roikuaa porã ma vy rojou porã amongue avakue roiporavo vy peẽ kuerya py rombou aguã orerembiaiyvu Barnabé ha'e Paulo reve.

26 Ha'e va'e avakue ma nhande-Senhor Jesus Cristo rery káuxa ndojeayvuvei va'e.

27 Ha'e rami vy Judas ha'e Silas rombou, peẽ kuery pe ha'e kuery ae omombe'u aguã ha'e nunga.

28 Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ reve rojou porã amboae ramigua pêvy ndorojapo ukai aguã, pova'e nunga anho:

29 Penhemongy'a eme mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre pe'ua py, neĩ huguykue, ha'e mymba ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue, ha'e pendetavy rei eme guive. Ha'e nunga gui pejejoko vy peiko porã 'rā. Tove tapendekuai porã."

Kuaxia para ogueroayvu okuapyague

30 Are'ŷ re omondouka pyre kuery ma Antioquia tetā py ovaẽ ma vy ha'e py ikuai va'e omboatypa vy ha'e kuery pe omboaxa kuaxia para.

31 Ha'e pygua kuery ogueroayvu vy ov'y'a vaipa ombopy'a guaxu rã.

32 Judas ha'e Silas profeta ikuai va'e voi irmão kuery ombopy'a guaxu vy heta ayvu py omombaraete.

33 Ha'e py ikuai are rire irmão kuery ombojevy uka porã'i ju imondoukaare kuerya katy.

* 15:21 1 Coríntios 9.19-22, 10.31-33

³⁴ [Ha'e rã Silas ma ojou porã ha'e py ae opytave aguã.]

³⁵ Paulo ha'e Barnabé ma Antioquia py ikuai are vy nhombo'e ha'e omombe'u Senhor ayvu, heta ikuai va'e reve.

Barnabé gui Paulo oja'o rire mokoīguea ma ayvu omombe'ua rupi oguataague

³⁶ Are'i ma rire Paulo aipoe'i Barnabé pe:

— Aŷ ma jajevy ke jaexa ju irmão kuery tetã ha'e javi rupi Senhor ayvu nhamombe'uague rupi, jaikuua aguã marã rami pa ikuiaia — he'i.

³⁷ Ha'e vy Barnabé ogueraaxe João Marcos hery va'e.

³⁸ Ha'e rã Paulo ma ndojou porãi ogueraa aguã, Panfília py oĩa gui ojepe'a vy ombo'eapoa rupi noipytyvõvei rire.*

³⁹ Ha'e rami py joo rami e'ŷ ijayvu vy oja'o joegui. Barnabé ma Marcos ogueraa vy yy rupi oo Chipre katy.

⁴⁰ Ha'e rã Paulo ma oirũrã Silas oiporavo vy oo avi, Senhor po py irmão kuery omboaxa rire.

⁴¹ Ha'e vy Síria ha'e Cilícia rupi oaxa, omombaraete ovvy igreja ikuai va'e ha'e javi.

16

Paulo Timóteo ngupive ogueraa ague

¹ Ha'e gui Derbe py ovaẽ avi, ha'e gui Listra py ju. Ha'e py ma peteĩ temimbo'e oiko Timóteo hery va'e, judeu regua oguerovia va'e pi'a. Ha'e rã tuu ma grego.

² Ha'e va'e re ma Listra ha'e Icônio pygua irmão kuery ima'endu'a porã.

³ Paulo oipota oo hupive. Ha'e vy ipire omboi ha'e katy'i rupi judeu kuery ikuai va'e re vy, mba'eta pavẽ oikuua tuu grego oikoa.

⁴ Ha'e gui tetã ikuai va'e rupi oaxa vy irmão kuery pe omombe'u hekorã apóstolo ha'e opena va'e kuery Jerusalém py ikuai va'e ijayvuague.

⁵ Ha'e rami vy igreja kuery ikuai va'e imbaraeteve oje'oivy ojeroviaa py. Hetave ovvy ko'ẽ nhavõ.

Trôade py peteĩ ava oexa ukaa ague

⁶ Ha'e gui ma Ásia py ma Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ayvu nomombe'u ukai ramo Frígia-Galácia yvy rupi oje'oi.

⁷ Mísia py ovaẽ rai'i vy onhea'ã Bitínia katy oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus Nhe'ẽ nomondoukai.

⁸ Ha'e ramo Mísia rupi oaxa vy Trôade tetã py oguejy.

⁹ Pyávy Paulo pe peteĩ oexa ukaa, Macedônia pygua ava opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojerure vy

— Tereo ke Macedônia katy oreypytyvõ aguã — he'i.

* 15:38 Atos 13.13

10 Ha'e rami oexa ucaa rire roje'oi voi pota ha'e katy, mba'eta roikuua ha'e kuery pe ayvu porā romombe'u aguā orerenoñare Nhanderuete ae oikoa.*

Filipos py Paulo oiko jave Lídia ojeko me'ēague

11 Trôade gui yy rupi roo yvi Samotrácia katy. Ko'ē jevy ma Neápolis katy,

12 ha'e gui ma Filipos katy ju roo.* Ha'e va'e tetā ma Macedônia regua pavē gui omboetevepy, ha'e Roma tetā gui ae openaa va'e. Ha'e py ma roiko are.

13 Sábado ára py tetā gui mombyry'i roo vy yakā rembe peve roguejy, ha'e py onhembo'eaty oña roikuua vy. Ha'e vy roguapypa vy oreayvu roiny kunhague ijaty va'e reve.

14 Peteī kunha Lídia hery va'e ma ojapyxaka porā oiny oreayvua re. Ha'e va'e ma Tiatira guigua, ajukue púrpura guigua vendea, ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e. Ha'e va'e py'a re Senhor ae omoī Paulo ijayvua re ojapyxaka pota aguā.

15 Ha'e rami vy onhemongarai uka ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Ha'e rami vy orevy pe ojerure vy aipoe'i:

— Senhor re ajeroviaa perovia vy ke pevaē ke xero py, ha'e py ae pepyta — he'i. Ha'e rami ijayvua ha'eve orevy.

Peteī kunha'i imba'ekuua va'e gui nhe'ē vai oipe'aague

16 Onhembo'eaty katy roo jave peteī kunha'i ou orerovaexī nhe'ē vai gui imba'ekuua va'e. Ha'e va'e ma ombo'ekuua rupi ongana vaipa oikovy opatō kuery pe.

17 Ha'e va'e ma Paulo ha'e ore kuery rakykue oo vy ojapukai reve aipoe'i 'rā:

— Peva'e avakue ma Nhanderuete Yvate ete va'e rembiguai, ha'e pêvy omombe'u tape peo jepe aguā — he'i.

18 Ha'e ramigua mbovy ára rei e'ŷ oiko. Ha'e ramo Paulo noenduxevei vy ojere, ha'e aipoe'i nhe'ē vai pe:

— Jesus Cristo rery rupi aipoa'e: Ejepe'a ixugui — he'i ramove ojepe'a.

Paulo ha'e Silas oinupāmbaa rire nhuā py ombo'aa ague

19 Kunha'i patō kuery ma nonganaveia oexa vy ojopy Paulo ha'e Silas, ha'e vy tetā mbyte py ogueraa huvixa kuery renonde.

20 Huvixa kuerya py ogueraa vy aipoe'i:

— Peva'e avakue ma judeu ikuai vy opa marā omoingo nhanceretā pygua kuery.

* **16:10** “Oje'oi” he'i 'rāgue py “Roje'oi” he'i, mba'eta ha'e kuery rupive kova'e kuaxia mboparaa Lucas voi oo raka'e. * **16:12** Filipenses 1.1

21 Mba'eta teko mboae re nhombo'e 'rā. Ha'e va'e rupi ma nhandekuai aguā nda'evei, mba'eta nhande ma Roma pygua regua – he'i.

22 Ha'e gui heta va'e kuery peteī rami opu'āmba ha'e kuery re. Huvixa kuery voi ijaо omondoropa vy oinupā uka yvyra po'i'i py.

23 Ha'e gui oinupāmba rire omboty nhuā py, ha'e nhuā rarōa pe opena uka oē e'ŷ aguā.

24 Ha'e va'e ma ha'e rami ijayvu rā oendu vy nhuā ropy apy py ogueraa, ha'e ipy voi omboty yvyra py.

25 Pytū mbyte jave ma Paulo ha'e Silas onhembo'e ha'e oporaei oiny Nhanderuete pe omboete vy.* Ha'e rā amboae kuery nhuā py ikuai avi va'e ma ojapyxaka okuapy.

26 Ha'e rami jave yvy oryryi xapy'a vy omongu'epa nhuā yta. Ha'e ramo okē ikuai va'e ojepe'apa, ha'e javive gui oipa ojokuaague.

Nhuā rarōa ojeko me'ēague

27 Nhuā rarōa omyī vy nhuā rokē ojepe'a rā oexa vy oekyi kyxe ojejuka aguā, “Nhuā py ikuai va'ekue oēmba ra'e ma po” he'i vy.

28 Ha'e ramo Paulo ojapukai vy aipoe'i:

— Mba'eve ejapo eme ndejee, apy roī pavē – he'i.

29 Ha'e ramo nhuā rarōa tataendy re ojerure vy oike pojava ovv. Oryryipa reve Paulo ha'e Silas renonde oī guenapy'ā re.

30 Ha'e gui oka py ogueru vy aipoe'i:

— Avakue, mba'e tu ajapo 'rā aa jepe aguā?

31 Ombovai:

— Ejerovia Senhor Jesus re. Ha'e vy 'rā reo jepe, ndee ha'e ndero pygua kuery – he'i.

32 Ixupe omombe'u Nhanderuete ayvu, hoo pygua kuery ha'e javive pe guive.

33 Ha'e va'e hora-ve pyávy ha'e kuery re opena porā vy ojoi oinupāague. Ha'e rire'ive onhemongarai uka, ha'e hoo pygua kuery ha'e javive reve.

34 Ha'e gui ma ngoo py ae ogueraa vy omongaru. Ngoo pygua kuery ha'e javi reve ovv'a ete okuapy Nhanderuete re ojerovia vy.

Nhuā gui Paulo ha'e Silas opoia ague

35 Ko'ēmba jave huvixa kuery ombou guembiguai “Pepoi peva'e avakue” he'i aguā.

36 Ha'e ramo nhuā rarōa omboaxa pova'e ayvu Paulo pe:

— Huvixa kuery pendepoi uka kuri. Ha'e rā peēmba aŷ, tapeo porā – he'i.

* **16:25** 1 Tessalonicenses 5.16-18; Tiago 1.2-4

³⁷ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami avi mba'eve rojapo vaiague re'ŷ orenupāmba pavē oexaa py, nhuā py orembo'a uka guive, Roma pygua regua roiko va'eri. Aŷ ma nhemi rupi ju orepoi uka ta? Ha'e rami nda'evei. Ha'e rami 'rāgue py tou ha'e kuery ae torepoi — he'i.

³⁸ Ha'e nunga tembiguai kuery oendu vy oo omombe'u huvixa kuery pe. Ha'e va'e kuery ma Roma pygua regua oikoa oikuua vy okyjepa.*

³⁹ Ha'e rami vy Paulo kuerya py jogueru vy ijayvu porā'i. Nhuā gui oguenoē vy ojerure tetā gui ojepe'a aguā.

⁴⁰ Ha'e ramo nhuā gui oẽ ma vy Lídia ro py ranhe ovaẽ. Irmão kuery oexa vy omombaraetepa. Ha'e gui ma oje'oí.

17

Tessalônica py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹ Anfípolis ha'e Apolônia rupi oaxa vy ovaẽ Tessalônica tetā py.* Ha'e py ma oĩ judeu kuery onhembo'eaty.

² Paulo gueko rami vy oo ha'e kuery nhomboatya py. Mboapy sábado re ha'e kuery reve ijayvu oikovy ipara re oĩa re.

³ Nhombo'e vy omombe'u porā. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo omanoague gui onhemboete jevy aguā rami oiko va'ekue. Jesus pêvy amombe'u va'e ae ma Cristo — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery regua amongue oguerovia vy onhemoirū Paulo ha'e Silas re. Grego kuery heta avi Nhanderuete pe ikuai, kunhague omboetevepy voi.

⁵ Ha'e rã judeu kuery ma nda'ija'ei vy ojou avakue heko vai va'e. Ha'e vy omono'õ reta vy opa marā rei nhomoingo tetā rupi. Jasom ropy oikepa, teta mbyte katy Paulo kuery ogueraaxe vy.

⁶ Ha'e rami teĩ ndojoui vy huvixa kuerya py ogueraa Jasom ae, amongue irmão kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e kuery ma yvy jave re ikuai va'e moingo eta reia, ha'e gui apy ju rima ovaẽ ra'e.

⁷ Ha'e gui Jasom ma ngoo py omovaẽ. Ha'e va'e kuery ha'e javive César ayvu rami e'ŷ ikuai, Jesus pe anho "Huvixave" he'i okuap.

⁸ Ha'e nunga ayvu heta va'e ha'e huvixa kuery oendu vy ipoxypa.

⁹ Ha'e rami teĩ Jasom ha'e amboae kuery gui peráta ojopy rire opoi ju.

Beréia py Paulo ha'e Silas ovaẽague

10 Ha'e rire'i pyavyve irmão kuery ma Beréia tetã katy ju omondouka Paulo ha'e Silas. Ha'e py ovaẽ ma vy judeu kuery onhembo'eaty oĩ va'e katy jogueraa.

11 Ha'e gui Beréia pygua kuery ma Tessalônica pygua gui hi'aranduve va'e vy ojapyxaka porã ayvu re oenduxe vy. Ko'ẽ nhavõ ipara oĩa re oikuua pota guive, oikuua aguã oendu va'ekue anhetẽ paa.

12 Ha'e rami vy heta ojerovia, grego regua kunhague ombotevepy, ha'e avakue mbovy e'ŷ avi.

13 Ha'e rami rã judeu kuery Tessalônica pygua ma Beréia py avi ri ty ra'e Nhanderuete ayvu Paulo omombe'ua oikuua vy ha'e py ju oje'oi nhombopoxy ha'e nhomopu'ãmba rei aguã.

14 Ha'e ramo irmão kuery ojou porã Paulo omondouka voi aguã ye'ẽ rembe peve. Ha'e rã Silas ha'e Timóteo ma opytave ranhe ha'e py.

15 Paulo re opena va'e kuery ma Atenas peve ogueraa. Ha'e kuery ojevy vy Paulo ijayvuague ogueraa Silas ha'e Timóteo pe, oĩa py ha'e kuery ou voi aguã.

Atenas tetã py Paulo ijayvuague

16 Atenas tetã py Paulo oirũ kuery oarõ jave tetã rupi mba'emo ra'angaa anho oĩ rã oexa vy ndojou porãi vaipa.

17 Ha'e nunga rupi ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py, judeu ha'e judeu e'ŷ va'e Nhanderuete mboetea rupi ikuai va'e kuery reve. Ha'e rami avi ko'ẽ nhavõ tetã mbyte rupi ijayvu ha'e py ikuai va'e reve.

18 Ha'e gui amongue onhemo'arandu va'e epicureu ha'e estóico regua ijayvu hexeve. Joupe-upe oporandu:

— Mba'e he'i vy tu po rami ijayvu katu rei va'e? Tuuete mboae re teve ijayvu — he'i okuapy, mba'eta Jesus reko omombe'u, onhemboete jevyague guive.

19 Ha'e rami vy ngupive ogueraa peteĩ henda Areópago hery va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

— Aŷ ma roikuaaxe mba'e nunga pyau re pa renhombo'ea.

20 Mba'eta remombe'u va'e ma ore kuery ndoroikuuai teri. Roikuaaxe mba'e 'rea pa ha'e nunga — he'i okuapy.

21 Mba'eta Atenas pygua kuery ha'e amboae regua ha'e py ikuai va'e voi amboae ramigua re ndoikuua potai, mba'emo ipyauve va'e re rive ijayvu ha'e ojapyxaka okuapy.

22 Ha'e ramo Areópago mbyte py Paulo opu'ã vy aipoe'i:

— Atenas pygua avakue, xee aexa rã peẽ kuery pembojerovia etea rupi anho pendekuai.

23 Mba'eta tetã rupi aaxa avy vy aexa mba'emo pembojerovia va'ety ikuai va'e. Peteĩ aexa avi pembojeroviaaty re ipara oiny "Kova'e ma Nhanderuete jaikuua e'ŷ va'e pegua" he'ia

va'e. Ha'e gui peikuaa vy e'ŷ pembojerovia va'e ae xee amombe'u porâve pêvy.

²⁴ — Mba'eta Nhanderuete yvy ha'e yvy re opa mba'e ikuai va'e moingoare ma yva ha'e yvy re ipo'aka va'e vy oo avakue opo py ojapo va'ekue py noĩ,

²⁵ neĩ nhande kuery po py nanhaipytyvõi 'rã mba'eve py. Nhandegui mba'eve oipota va'e'ŷ, mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ha'e ae ome'ê nhanderekoverã, nhanepytuêrã ha'e opa mba'e jareko va'e.

²⁶ Peteï'i gui nhanemoingo raka'e opa marâguia yvy re nhandekuai va'erã. Yma voi oa'anga raka'e pa, ha'e mamo ete pa peteï-teï regua ikuai aguã,

²⁷ Nhanderuete jaeka aguã, ha'e jaeka ete vy jajou aguã. Ha'e rami avi nhandegui mombyry e'ŷ oiko,

²⁸ mba'eta hexe vy jaiko, nhamyï ha'e nhandekuai, peẽ kuery regua ijayvu kuaa va'e "Mba'eta ixuguigua meme jaiko", he'ia rami.

²⁹ Ha'e gui Nhanderuete gui meme jaikoague jaikuua vy jaikuua avi mba'emo ouro guigua rami e'ŷ oikoa, neĩ prata ha'e ita gui avakue o'arandua rupi ha'e oikuua rami ojapo va'ekue rami e'ŷ guive.

³⁰ — Ha'e gui ymave rupi jaikuua vy e'ŷ mba'emo vai jaupoague re Nhanderuete nanhanembopagai. Ha'e rami teï aŷ ma oikuua uka avakue opa rupi ikuai va'e ojeko rerova aguã.

³¹ Mba'eta oa'anga ma yvy re ikuai va'e ombopagapa aguã ára. Ha'evea rami 'rã ombopaga uka peteï ava omoĩ va'ekue pe. Ha'e va'e ma jaikuua pavẽ aguã omanoague gui omboete ju—he'i.

Amongue ojojai rei, ha'e rã amboae kuery ma oguerovi-aague

³² Omanoague gui Jesus onhemboeteague re Paulo ijayvu rã ha'e kuery oendu vy amongue ojojai rei. Ha'e rã amboae kuery ma

— Amboae ára ma emombe'uve ju pova'e nunga roenduve aguã — he'i okuapy.

³³ Ha'e ramo Paulo ojepe'a ha'e kuery mbyte gui.

³⁴ Ikuai avi amongue avakue oguerovia vy hexe onhemoirũ va'e. Ha'e kuery regua ma Areópago pygua Dionísio, ha'e peteï kunha Dâmaris hery va'e. Ha'e va'e kuery reve ikuaiive amboae kuery.

18

¹ Ha'e va'e rire Atenas tetā gui Paulo oẽ vy Corinto katy ju oo.

² Ha'e py ma peteĩ judeu Ponto guigua oexa Áqüila hery va'e. Roma tetā gui huvixa Cláudio judeu kuery omoxëmba ramo Itália gui oẽ vy Corinto py ovaẽ ramo'i va'ekue gua'yxy Priscila reve. Ha'e va'e kuery re Paulo onhemboja.*

³ Oo'i ipirekue guigua apoa rupi ikuai va'e meme ramo ha'e kuery reve Paulo opyta omiba'eapoa py.

⁴ Ha'e gui sábado nhavõ ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py. Judeu ha'e grego kuery pe omombe'u oikovy ayvu.

Jesus reko Paulo omombe'uague

⁵ Macedônia gui Silas ha'e Timóteo ovaẽ ma ramo Paulo nomba'eapovei, ayvu mombe'ua rupi anho oiko. Ha'e rami vy judeu kuery pe omombe'u oikovy Jesus ae Cristo oikoa.*

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ijayvu vaikue reve opu'ãmba ramo Paulo oao ombojaita vy aipoe'i:

— Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã.* Xee ma ha'e nunga py ndaxepo ky'ai. Aÿ gui ma amboae regua kuery pe ju'rã aa amombe'u — he'i.

⁷ Ha'e gui ojepe'a vy peteĩ ava Tício Justo hery va'e ro py ovaẽ, judeu kuery onhembo'eaty yvy'iry oĩ va'ea py. Ha'e va'e ava ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko.

⁸ Ha'e gui onhembo'eaty pygua ruvixa Crispo hery va'e ma Senhor re ojerovia okuapy ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Corinto pygua kuery voi ayvu oendu vy heta oguerovia vy onhemongarai uka.

⁹ Ha'e gui pyávy Senhor ojexa uka Paulo pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Ha'e rami'rãgue py ndeayvvu tema rekyrirĩ e'ý re,

¹⁰ mba'eta xee aiko ndereve. Avave rei ndere nopu'ãi 'rã mba'emo vai ojapo aguã, mba'eta kova'e tetã py heta areko xejeupe guarã — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e py ma peteĩ ma'etý ha'e mboapy meme jaxy re oiko. Nhombo'ea rupi oiko Nhanderuete ayvu re.

Huvixa Gálio renonde Paulo ojexa ukaague

¹² Acaia pygua huvixa Gálio oĩ jave py ma judeu kuery peteĩ rami opu'ã okuapy Paulo re. Nhomboayvvuaty py ogueraa vy

¹³ aipoe'i:

— Kova'e ava ma nhombo'e oikovy lei re oĩa rami e'ý Nhanderuete omboetea aguã re — he'i okuapy.

* **18:2** 1 Coríntios 1.1-3; Romanos 16.3,4 * **18:5** 2 Coríntios 11.9 * **18:6**

"Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã" he'ia ma ha'e kuery ae ndojereraa jepe ukaxeí rire opaga aguã re ijayvu vy.

¹⁴ Ha'e ramo Paulo ombovai ta jave huvixa Gálio aipoe'i judeu kuery pe:

— Judeu kuery, mba'emo vai ete, e'ŷ vy jojukaague, mba'emo nda'evei ete va'e re pendeayvu va'e rire ha'eve 'rāgue xee aikuaa pota aguã.

¹⁵ Ha'e rā ayvukue, tery ha'e pēvygua lei re ri pendeayvu ta vy peikuua pota peẽ ae ha'e nunga re. Xee ma ha'e nunga re ndaikuua potai 'rā — he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy nhomboayvuaty gui omoẽmba ju.

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma judeu kuery onhembo'eaty pygua ruvixa Sóstenes ojopy vy oinupãmba nhomboayvua kuery renonde. Ha'e rami teĩ Gálio ma ha'e nunga re voi ndoikuua potai.

Mokoigaea ayvu mombe'u vy ooague gui Paulo ojevyague

¹⁸ Ha'e py ma Paulo opytave ranhe heta ára. Ha'e va'e rire irmão kuerya gui oo vy Síria katy ju oguata. Ngupive ogueraa Priscila ha'e Áqüila. Ha'e rami e'ŷ mbove Cencréia py onhopi uka oakã, mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuague ojapopa ma rire.

¹⁹ Ha'e gui ma Éfeso tetã py ovaẽ oirũ kuery oeja aguã py. Ha'e rā ha'e ma judeu kuery onhembo'eaty py oike vy ha'e kuery pe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e kuery ojerure opytave aguã ha'e py, teĩ nda'evei.

²¹ Ha'e rā ha'e kuerya gui oo ta vy aipoe'i:

— Nhanderuete oipota ramo ajevy ju 'rā peẽ kuerya py — he'i. Ha'e gui kanoã py ojeupi vy oove Éfeso gui.

²² Cesaréia py ovaẽ vy oguejy vy Jerusalém tetã re oo. Ha'e pygua igreja pe oxarurapa ma vy Antioquia katy ju oguejy ový.

²³ Ha'e py ma oiko are rire oo ju. Galácia ha'e Frígia yvy rupi oaxa vy omombaraeteve ový temimbo'e kuery ha'e javive.

Mboapykuea ayvu mombe'ua rupi Paulo oguata, ha'e Éfeso py Apolo ovaẽague

²⁴ Ha'e va'e jave py Éfeso py ma peteĩ judeu ovaẽ, Alexandria tetã guigua Apolo hery va'e. Ha'e va'e ma ijayvu kuaa, ha'e ipara oikuaapa va'e,

²⁵ Senhor reko re ombo'e pyre. Ikyre'ŷ vy ijayvu Jesus reko re, ha'evea ramo nhombo'e oikovy guive, João nhomongarai jave guare anho oikuaa va'eri.

²⁶ Ha'e rami ranhe okyjea py e'ŷ ijayvu judeu kuery onhembo'eaty py. Ha'e ijayvu rā Priscila ha'e Áqüila oendu vy ogueraa, ha'e vy ixupe omombe'u porãve Nhanderuete reko.*

* **18:26** Efésios 1.1,2; 1 Coríntios 3.6-9

²⁷ Acaia katy Apolo ooxe ramo irmāo kuery omonhanima, temimbo'e kuery pe ombopara guive omovaē aguā. Ha'e py ovaē ma vy opa mba'e py oipytyvō Nhanderuete omboaxy rā ojerovia va'e kuery,

²⁸ mba'eta ijayvu kuaa ete vy pavē oendua py ipo'aka judeu kuery re, mba'eta ipara oī va'e gui omombe'u vy oikuaa uka Jesus ae Cristo oikoa.

19

Éfeso py Paulo ovaēague

¹ Corinto tetā py Apolo oiko jave Paulo ma yvy rupi oguata vy Éfeso tetā py ovaē. Ha'e py ma amongue temimbo'e kuery ojou vy

² oporandu ha'e kuery pe:

— Peē kuery pa pejerovia ramo pendere ou Nhe'ē Ky'a E'ŷ?
Ha'e kuery ombovai:

— Any, ore kuery ma noroendui ae Nhe'ē Ky'a E'ŷ oiko va'ea
— he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Paulo oporandu ju:

— Marā rami ha'vy penhemongarai uka?

Ha'e kuery ombovai:

— João Batista nhomongaraia rami rima — he'i okuapy.

⁴ Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— João ma ojeko rerova va'ekue omongarai vy heta va'e kuery pe ijayvu va'ekue araka'eve rā ou va'erā re ju ojerovia okuapy aguā. Ha'e va'e ma Jesus — he'i.*

⁵ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemongarai ukapa Senhor Jesus rery rupi.

⁶ Ha'e kuery áry Paulo opo omoī ramo ha'e kuery re ou Nhe'ē Ky'a E'ŷ. Ha'e ramo ayvu mboae py ijayvu, Nhe'ē guigua omombe'u guive.

⁷ Ha'e javi vy doze avakue ikuai.

Tirano nhombo'eaty py Paulo nhombo'eague

⁸ Ha'e gui ma judeu kuery onhembo'eaty py Paulo oo vy nhombo'e. Mboapy jaxy re okyjea py e'ŷ nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa.

⁹ Ha'e rā amongue ma ndogueroviai ha'e noenduxei vy heta va'e kuery oendua py ijayvu vai okuapy Senhor reko re. Ha'e ramo ha'e kuerya gui Paulo oguerojepe'a temimbo'e kuery. Ha'e gui ma Tirano hery va'e nhombo'eaty py ju ombo'e oikovy ko'ẽ nhavō.

* **19:4** Lucas 3.15,16

10 Mokoī ma'etŷ re nhombo'ea rami oiko ramo Ásia pygua kuery ha'e javi oendu Senhor ayvu, judeu ha'e grego kuery voi.

11 Paulo po py Nhanderuete mba'emo porā ete ojapo oikovy opo'akaa rupi.

12 Panhero ha'e aevental Paulo oiporu va'ety ma imba'eaxy va'e ikuiaia rupi heraa ramo okuerapa 'rā imba'eaxygui, nhe'ē vai ikuai va'ekue voi ojepe'apa 'rā.

13 Ha'e gui amongue judeu kuery nhe'ē vai pe'aa rupi ikuai va'e ma onhea'anga Senhor Jesus rery rupi nhe'ē vai oipe'a aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee aipoa'e pejepe'a aguã Jesus rery Paulo omombe'u va'e rupi — he'i.

14 Ha'e rami ojapo va'e ma peteī judeu sacerdote yvateve va'e Ceva hery va'e ra'y kuery, ha'e javi vy sete ikuai.

15 Ha'e rami rā ha'e kuery pe nhe'ē vai ombovai:

— Jesus ma xee aikuua, Paulo guive. Ha'vy peē, mava'e tu peē? — he'i.

16 Ha'e rami vy ha'e kuery re nhe'ē vai onhemondea va'e opo vy ipo'aka ha'e kuery ha'e javive re. Opa marā oguereko axy ramo ipire rei ha'e ijaipa rei reve onhamba oo oña gui.

17 Ha'e nungakue Éfeso py ikuai va'e oendupa, judeu ha'e grego kuery. Ha'e rami vy ha'e javive ojererokyje vy omboete okuapy Senhor Jesus rery.

18 Oguerovia va'e kuery heta ou vy onhemombe'u. Mba'emo vai ojapoague omombe'upa.

19 Heta avi onhembo'e vaikue va'ekue okuaxia oguerupa vy oapypa pavē renonde. Kuaxia para repykue re oikuua pota vy cinqüenta mil ára repy oikuua.

20 Ha'e rami vy Senhor ayvu oenduave ha'e ipo'akave ov.

Macedônia katy Paulo oirū kuery omondoukaague

21 Ha'e nunga ha'e javi oiko rire Paulo onhembopy'a Macedônia ha'e Acaia rupi oaxa ma vy Jerusalém katy oo aguã. Mba'eta aipoe'i:

— Ha'e py aiko rire aexaxe avi Roma tetā pygua kuery — he'i.*

22 Mokoī opytyvōaty Timóteo ha'e Erasto omondouka Macedônia katy. Ha'e rā ha'e ma Ásia py ranhe opytave.

Demétrio nhomopu'āmba reiague

23 Ha'e va'e jave py heta opu'ā okuapy Senhor reko rami ikuai va'e re.

24 Mba'eta peteī ava oiko ouro re omba'eapo va'ety Demétrio hery va'e, prata gui xyete ramigua Diana ra'angaa ojapo

* 19:21 Romanos 1.13-15; 15.22-29

va'e. Ha'e nunga repykue gui hexeve ombo'eapo va'e kuery oguerekopa.

²⁵ Ha'e gui guexeve ombo'eapo va'e kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Avakue, peikuaa kova'e nunga gui jajoupaa.

²⁶ Pendu ha'e pexaa rami Éfeso tetā py ha'e Ásia yvy ha'e javi rupi rai'i Paulo nhombo'e vy heta ojapo mba'emo ra'angaa nomboetevei aguã rami, mba'eta ijayvu avakue opo py ta'angaa ojapo va'ekue tuuete e'ŷ oikoa rami.

²⁷ Ha'e nunga rupi nhanerembiapo re ndojeroviaavei. Ha'e rami anho e'ŷ, nhandexyete Diana ipo'akapa va'e pegua templo eteve voi nomboetevei. Ha'e rami vy ombovaipa 'rã Ásia ha'e yvy jave re ikuai va'e omboete va'e yvatea — he'i.

²⁸ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ipoxypa, ha'e vy ojapuka-pukai:

— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

²⁹ Tetā ha'e javi rupi opa marã ojapura okuapy vy ono'ðaty oĩ va'e katy oje'oi pavẽ. Ngupive ogueraa Paulo irũ kuery Gaio ha'e Aristarco, Macedônia gui ou va'ekue.

³⁰ Paulo voi heta va'e kuery pe ojexa ukaxe teĩ temimbo'e kuery nomondoukai.

³¹ Ásia pygua huvixa kuery Paulo irũ ikuai vy ixupe ojerure uka avi ono'ðaty py oo e'ŷ aguã.

³² Ono'ð va'e regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ŷ-e'ŷ ijaty va'e ikuai. Heta va'e kuery neĩ mba'erã pa ono'ðomba okuapya ma ndoikuuai.

³³ Ha'e ramo teta mbyte gui judeu kuery ogueru Alexandre, ha'e vy pavẽ renonde katy omoanha. Ha'e va'e ma ojapo opo py heta va'e kuery pe ijayvuxea rami.

³⁴ Ha'e rami teĩ judeu oiko ra'ea ha'e kuery oikuua vy peteĩ rami ojapukai okuapy mokoĩ hora re rãnda'u:

— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

³⁵ Ha'e va'e tetā py oiko kuaxia mboparaaty. Ha'e va'e ma opu'ã vy omokyrirĩ heta va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Éfeso pygua, pavẽ oikuua ae ma Diana ipo'akapa va'e ra'angaa pegua templo re nhande Éfeso tetā pygua kuery nhapena va'ea, ha'e Júpiter-a gui ta'angaa ho'a va'ekue re guive.

³⁶ Ha'e nunga avave rei amboae rami ndoikuuai 'rã. Ha'e nunga rupi pekyrirĩ 'rãgue, mba'eve pejapo eme peikuaa pota porã e'ŷ re.

37 Mba'eta peva'e avakue apy peru va'ekue ma templo mbovaipaa rupi e'ŷ ikuai, neĩ nhandexyete re voi nda'ijayvu vai guive.

38 Xapy'a rei Demétrio ha'e hexeve om̄ba'apo va'e kuery ri amongue re ijayvu aguã oguereko ramo oa'angaa ae ma huvixa nhomboayvua kuery oikuua pota aguã ára, joe pendeaivu aguã.

39 Ha'e rã amboae ramigua re ri peikuua potaxe ramo ma nhanhomboaty aguã ára oa'anga pyre py 'rã jaikuua pota.

40 Mba'eta nhandevy pe voi nda'evei ange oiko va'ekue re ijayvua gui, nhapu'ãmba reiaque rami omombe'ua rã. Mba'eta ha'e rami rã peteĩ henda py ma voi nanhamombe'u porã kuaai 'rã mba'erã pa nhanhomboatyague — he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy ijaty va'ekue omondoukapa ju.

20

Teīgue ju Macedônia ha'e Grécia rupi Paulo oguataague

1 Ha'e kuery opa marã ikuiaia gui optyu'upa ma ramo Paulo oenoĩ uka temimbo'e kuery. Omombaraetea rupi ijayvu ma vy oipopyypa, ha'e gui oo Macedônia katy.

2 Tekoa ikuai va'e rupi oaxa vy nhomongeta ha'e nhomombaraete oyv. Ha'e gui Grécia katy ju oo.

3 Ha'e py ma mboapy jaxy re oiko. Síria katy oo ta oikovy vy oendu judeu kuery hexe opu'ãmbaxeia. Ha'e rami vy Macedônia rupi ju ojevy.

4 [Ásia peve] omoirũ va'e kuery ma pova'e: Beréia pygua Pirro ra'y Sópatro, Aristarco, Tessalônica pygua Secundo, Derbe pygua Gaio, ha'e gui Timóteo, Tíquico ha'e Ásia pygua Trófimo.

5 Ha'e va'e kuery ma orerenonde oje'oi, Trôade tetã py orerarõ aguã.

6 Ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ŷa ára oaxa ma rire Filipos gui roo yy rupi. Ha'e gui peteĩ nhiruĩ araa py ma Trôade py rovaẽ ha'e kuery ikuiaia py. Ha'e py ma peteĩ semana ropyta.

Trôade py Paulo nhombo'eague

7 Semana ijypyá ára py mbojape roipe'ã-pe'ã'i aguã ronhomboaty rã Paulo nhomongeta. Ko'ẽ jevy oove ta vy pytû mbyte peve ijayvu.

8 Opy ronhomboatya py heta oĩ tataendy.

9 Ha'e py peteĩ kunumi oĩ Êutico hery va'e janela py oguapý oinya py. Ha'e va'e ma Paulo nda'ijayupai ete ramo oke. Oke ete vy janela yvateve va'e gui ho'a yvy py. Ha'e gui he'õgue ojopya.

¹⁰ Ha'e ramo Paulo oguejy vy ojero'a hi'áry. Oikuavã vy aipoe'i:

— Penhemondyi eme, hekove oime teri — he'i.

¹¹ Ojeipi ju vy oipe'ã mbojape, ha'e ho'u. Nhomongetave ju ko'ẽmba peve. Ha'e gui mae ma oo.

¹² Ha'e rã kunumi va'e okuera jevy rã pavẽ oexa vy oguerovy'a ete okuapy. Ha'e vy ogueraa ju okuapy oikove va'e.

Assôs gui Paulo oo vy Mileto py ovaẽague

¹³ Ore roove vy kanoã py roĩ, ha'e Assôs katy roo. Ha'e py roarõ Paulo yvy rupi ooa ja, ha'e rami aguã orevy ijayvu rire.

¹⁴ Assôs py orea py ju ovaẽ ma ramo orereve oĩ avi kanoã py, ha'e vy Mitilene katy ju roo.

¹⁵ Ha'e gui roove vy ko'ẽ jevy roaxa Quios ypa'ũ katy'i rupi. Are'ŷ'i re rovaẽ Samos py, ha'e ko'ẽ jevy Mileto py ju rovaẽ.

¹⁶ Mba'eta Paulo ijayvu ma voi Ásia yvy re ndopyta arexei vy Éfeso tetã py ovaẽ e'ŷ aguã re, mba'eta ojapura Pentecostes ára Jerusalém py oiko aguã, ha'eve ramo.

Mileto py Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery omongetaague

¹⁷ Mileto tetã gui Paulo oenoĩ uka Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery.

¹⁸ Oĩa py ovaẽmba ma ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ peikuaa porã marã rami pa peẽ kuery reve aikoague Ásia py avaẽ ypya ára guive.

¹⁹ Mba'eta anhemboyvatevea rupi e'ŷ Senhor pe ete aiko xerexay ha'e aiko axya py, mba'eta judeu kuery xerekó a'ã vy xemoingo axy ramo.

²⁰ Ha'e rami teĩ xee ndajep'e ai romombaraetea rupi xeayvua gui. Ha'e nunga re rombo'e aikovy pavẽ oendua rupi, ha'e peteĩ-teĩ ro rupi guive.

²¹ Judeu ha'e grego kuery pe amombe'u aikovy Nhanderuete re ojeko rerova vy nhande-Senhor Jesus [Cristo] re ojerovia aguã.

²² — Aŷ ma xepy'a re aendu Jerusalém katy aaxeia, ha'e py xere oiko va'erã ndaikuaai teĩ.

²³ Mba'eta tetã nhavõ rupi xee aa rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oikuaa uka nhuã py xembotya ha'e xemoingo axya 'rãa.

²⁴ Ha'e rami teĩ mba'eve py xee naendui ajeayvua, ajapo 'rã va'ekue ajapopaxea anho. Ha'e va'e ma xerembiaporã Senhor Jesus gui ae ajopy va'ekue, Nhanderuete nhanemboaxya regua ayvu porã amombe'u aguã.

²⁵ — Peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa re rombo'e aikovy rire teĩ aŷ ma aikuaa xerova ndapexavei ma 'rãa.

26 Ha'e nunga rupi kova'e ára xee anhemombe'u porã pëvy:
Xee ndaxepo ky'ai peẽ mava'eve ruguy py,
27 mba'eta peteĩgueve ndajepe'ai Nhanderuete oipota va'e ha'e
javi amombe'ua gui.

28 Pepena pendejee ae ha'e vexa'i kuery ha'e javi re, ha'e va'e
kuery re opena va'erã Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ penemoĩ rire. Ha'e va'e
ma Nhanderuete pegua igreja kuery nguguy py ae ojogua
va'ekue.*

29 Xee aikuua rã aa ma rire penembyte oiko 'rã guary kuery
nhomondoropaarã, vexa'i kuery omboaxyia rupi e'ŷ.

30 Peẽ kuery regua voi opu'ã 'rã avakue ha'eve e'ŷa rami
nhombo'e va'e, ojee ae temimbo'e kuery oguerova aguã.

31 Ha'e nunga rupi peikuaa pota. Penema'endu'a mboapy
ma'etŷ re xeayvu aikovyague re. Ara py ha'e pyávy ndapytu'ui
xerexay reve peteĩ-teĩ romongetaa gui.

32 — Ha'e gui aŷ ma Senhor po py rombooxa, ayvu nhanem-
boaxyia regua rupi vy penembaraete aguã, mba'eta ijayvu ma
ipo'aka penemombaraete vy pendevy guarã ome'ẽ aguã iky'a
e'ŷ va'e kuery ha'e javi reve.

33 Xee ma napenai va'ekue avave mba'e prata, ouro, neĩ ao re.

34 Peẽ voi peikuaa xepo py ae ajouague xee ha'e xereveguia
kuery roipota va'e.

35 Opa mba'e py pëvy aexa uka nhamba'eapo vy ipori-
aukue'i nhaipytyvõ aguã. Penema'endu'a Senhor Jesus ae
aipoe'iague re: "Joupe mba'emo nhame'ẽ vy javy'ave 'rã
jajopya gui", he'iague re.

Ha'e kuery reve Paulo onhembo'eague

36 Ha'e rami Paulo ijayvupa ma vy guenapy'ã re oĩ, ha'e
onhembo'e oiny ha'e kuery ha'e javi reve.

37 Ha'e ramo ojae'o pavẽ. Oikuavã vy oayvupa.

38 Ndovy'avei okuapy, "Xerova ndapexavei 'rã", he'i rire. Ha'e
vy omoirũ heravy kanoã ituia py peve.

21

Tiro tetã py Paulo ovaêague

1 Ha'e kuerya gui rojepo a rire kanoã ajukue regua py roo.
Roje'oi yvi vy Cós py rovaẽ. Ko'ẽ jevy Rodes py, ha'e gui ma
Pátara py ju rovaẽ.

2 Peteĩ kanoã Fenícia katy oo va'e rojou vy ha'e va'e py ju roĩ.
Ha'e vy roove.

3 Chipre ypa'ũ oreaxua regua ojekuaa maa gui roeja vy Síria
yvy katy ju roo. Ha'e gui ma Tiro tetã py rovaẽ, mba'eta ha'e
py mba'emo omboguejya 'rã kanoã gui.

* **20:28** João 21.15-17; 1 Pedro 5.1-4

⁴ Ha'e py temimbo'e kuery rojou vy sete ára ropyta ha'e py. Ha'e va'e kuery ma Nhe'ẽ gui oikuaa vy Paulo pe ijayvu Jerusalém katy oo e'ŷ aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ are'ŷ'i re rojepe'a vy roove ju. Ha'e kuery ha'e javive oremoirũ imondovy gua'yxy ha'e gua'y kuery reve. Tetã rovai roo vy ita ku'i reia py orerenapy'ã re roĩ vy ronhembo'e rokuapy ha'e py.

⁶ Ha'e gui peteĩ-teĩ rojopopyy ma vy roĩ ju kanoã py. Ha'e rã ha'e kuery ma ngoo katy ju ojevypa.

Cesaréia py Paulo ovaëague

⁷ Ha'e gui Tiro tetã gui roove vy Ptolemaida py rovaẽ. Ha'e py ma roxarura irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ ára orekuai ha'e kuery reve.

⁸ Ko'ẽ jevy rojepe'a vy Cesaréia katy roo. Ha'e py ma Filipe ro py rovaẽ vy ropyta hexeve. Ha'e va'e ma ayvu porã mombe'uarã sete omoõ mbyre regua.

⁹ Ha'e ma irundy guajy omenda e'ŷ va'e oguereko, profeta meme ikuai.

¹⁰ Ha'e py orekuai are ma rire Judéia gui ou peteĩ profeta Ágabo hery va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma orea py ovaẽ vy ojora Paulo ku'akuaa. Ha'e va'e py ma opy ha'e opo ojokua reve aipoe'i:

— Po rami Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ oikuaa uka: Nami judeu kuery Jerusalém pygua ojapo 'rã kova'e ku'akuaa ja re, mba'eta omboaxa 'rã judeu e'ŷ va'e kuery po py — he'i.

¹² Ha'e va'e ayvu roendu vy ha'e py ikuai va'e ha'e javi reve Paulo pe rojerure rokuapy Jerusalém katy oo ve'ŷ aguã.

¹³ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'e tu pejapo pejae'o ha'e xemokangy vy? Mba'eta xevy pe ma ha'evepa rei Senhor Jesus rery káuxa Jerusalém tetã py nhuã py aa ha'e amano aguã voi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã ndorojokoi vy ropytu'u, ha'e vy

— Tove toiko Senhor oipota va'e — ro'e.

¹⁵ Ha'e va'e rire roiko katupa ma vy Jerusalém katy roje'oi.

¹⁶ Temimbo'e kuery Cesaréia gui ou va'ekue regua oo avi orerupive. Ha'e va'e kuery ma peteĩ temimbo'e yma ogueraa avi Chipre py itui'i va'ekue Mnasom hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ va'erã.

Jerusalém py Paulo ovaëague

¹⁷ Jerusalém py rovaẽ ma ramo irmão kuery ový'a reve oremovaẽ.

¹⁸ Ko'ẽ jevy orereve Tiago-a py Paulo oo oexa aguã. Igreja re opena va'e kuery ha'e javi ijaty ra'e.

19 Ha'e ramo Paulo oxarurapa ma vy omombe'u judeu e'ŷ va'e ikuiaia rupi ombo'epo rā mba'emo Nhanderuete ojapoague ha'e javi.

20 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy oguerovy'a okuapy Nhan-deruete. Ha'e gui ma Paulo pe aipoe'i:

— Ha'e rami avi irmão, apy rexa nhi'ã heta ikuai judeu kuery regua ojerovia va'e. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma lei re oña rami anho ikuai.

21 Ha'e kuery pe ma omombe'ua ma ndereko ramigua. Ha'e vy aipo'ea: "Amboae regua ikuiaia rupi Paulo ombo'e judeu kuery Moisés ojapo uka va'ekue gui ojepe'a aguã re, gua'y kuery pire omboi e'ŷ, neĩ lei re oña rami ve'ŷ ikuai aguã", 'ea ndereko ramigua rive omombe'u vy.

22 Ha'e rami rā mba'exa 'rā tu jajapo? Mba'eta ndee revaēague oikuua pavẽ 'rā.

23 Ha'e nunga rupi ejapo oreayvu taa. Apy ore kuery regua ikuai irundy avakue onhemboayvuague ojapo aguã rami ikuai va'e.

24 Ha'e va'e kuery reve tereo, ha'e ndee voi ejeky'a'o uka ha'e kuery reve, ha'e eme'ẽ ha'e kuery oakã onhopi uka aguã regua. Ha'e ramo 'rāe oikuua pavẽ ndereko re ijayvuague anhetẽ e'ŷa, ha'e ndee voi lei re oña rami reiko avia.

25 Ha'e rā judeu e'ŷ va'e regua ojerovia va'e pe ma oreayvu romondouka ae ma, ha'e kuery ho'u e'ŷ aguã mba'emo ra'angaa pe ojuka pyre, huguykue, neĩ mymba ojyryvipy pyre ro'okue, ha'e gui itavy rei e'ŷ aguã — he'i.

26 Ha'e ramo Paulo ma ko'ẽ jevy avakue ogueraa vy ha'e kuery reve ejeky'a'o uka. Ha'e vy templo py oike vy omombe'u ejeky'a'oa ára raka'e pa opa 'rāa, ha'e peteĩ-teĩ rekoria mymba ome'ẽ aguã.*

Paulo ojopy okuapyague

27 Sete araa opa ta ma jave judeu kuery Ásia gui ou va'ekue regua ma Paulo templo py oĩ rā oexa vy ombopoxy heta va'e kuery ha'e javi. Ha'e rami vy ojopy vy

28 ojapukai:

— Avakue Israel regua, oreptyvõ ke! Kova'e ava ma opa rupi nhombo'e oikovy nhande kuery rovai guarã, lei ha'e kova'e oo rovai guive. Aŷ katuve ma grego kuery ogueroike kuri templo py. Ha'e rami py omongy'apa kova'e oo iky'a e'ŷ va'ekue — he'i okuapy.

* **21:26** Ha'e rami Paulo ojapo judeu kuery reko rami vy, pavẽ oikuua aguã hekokue ramigua omombe'ua va'e anhetẽ e'ŷa (versículo 24), amongue ayvu porã oguerovia vy oo jepe aguã (1 Coríntios 9.19-22, 10.32,33).

29 Ha'e rami ijayvu mba'eta oexa va'ekue Éfeso pygua Trófimo hexeve tetā py oĩ rã. Ha'e rami vy oexa'ã teĩ Paulo templo py ogueroikea re.

30 Ha'e ramo tetā ha'e javi rupi heta va'e kuery opu'ãmba vy onhamba jogueruvy. Ha'e vy Paulo ojopy vy ombotyrry heravy templo ropy gui. Ha'e ramove ombotypa vyvoi okẽ.

31 Ha'e kuery ojukaxe ete ramo xondaro ruvixa pe omombe'ua Jerusalém pygua kuery opu'ãmba okuapya.

32 Ha'e ramo ha'e va'e ogueru vyvoi xondaro kuery, huvixa yvyïve va'e reve. Onhamba jogueruvy heta va'e kuery mbyte katy. Ha'e ramo huvixa ha'e xondaro kuery ovaẽ rã heta va'e kuery oexa vy optyu'upa Paulo oinupãa gui.

33 Xondaro ruvixa ovaẽ vy ojopy Paulo, ha'e mokoĩ corrente py ojokua uka. Ha'e vy oporandu mava'e paa, ha'e mba'e pa ojapoague re.

34 Heta va'e kuery regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ŷ-e'ŷ ojapukai rã anhetẽa huvixa ndoikuaai vy xondaro kuery okeaty katy ju ogueraa uka Paulo.

35 Tape pyrõ-pyrõa'i py ovaẽ vy xondaro kuery oupi heravy, heta va'e kuery jo'a rei ramo.

36 Mba'eta heta va'e kuery hakykue katy gui ou vy ojapukai:
— Pejuka — he'i okuapy.

37 Ha'e gui Paulo ogueroike ta ma jave aipoe'i huvixa pe:
— Ha'eve pa ndereve xeayvu aguã mba'emo re?

Ombovai:

— Ndee ri ty'y grego ayvu py ndeayvu kuaa va'e?

38 Ndee e'ŷ teve Egito pygua yma renhomopu'ãmba va'ekue, ha'e tekao e'ŷa katy quattro mil porojukaa reraa va'ekue? — he'i.

39 Ha'e ramo Paulo ombovai:

— Xee ma judeu regua, Tarso tetā omboetevepy va'e pygua aiko Cilícia yvy re. Ha'e gui ndevy pe ajerure heta va'e kuery pe xeayvu aguã — he'i.

40 — Ha'eve — he'i ma ramo Paulo opu'ã ho'amy tape pyrõ-pyrõa'i py. Opo py ojapo heta va'e kuery pe okyrirĩ aguã. Ha'e kuery okyrirĩmba rã hebraico ayvu py ijayvu vy aipoe'i:

22

Paulo guekokue omombe'uague

1 — Ke'y kuery ha'e xeryvy kuery, pendu ke aŷ xerekokue amombe'u rã — he'i.

2 Ha'e ramo hebraico ayvu py ijayvu rã ha'e kuery oendu vy okyrirĩ ete okuapy. Ha'e rã ijayvuve tema:

3 — Xee ma judeu, Cilícia regua Tarso tetā py xetui'i va'ekue. Ha'e gui kova'e tetā py ju xetuja. Apy Gamaliel remimbo'e

aiko vy lei nhaneramoï kuery reko oïa rami ete anhembo'e va'ekue. Nhanderuete pe aiko aguã re anho anhea'ã aikovy, aÿ peẽ kuery pendekuaia rami avi.

⁴ Amoingo axy va'ekue Senhor reko rupi ikuai va'e, ajuka guive. Ajopy vy nhuã py amboty va'ekue, avakue ha'e kun-hague.*

⁵ Ha'e nungakue sacerdote yvateve va'e ha'e nhomongeta va'ety ha'e javi oikuua anhetëa, mba'eta ha'e kuery gui ae kuaxia para araa karamboae nhanderyke'y kuery peguarã. Ha'e rami vy Damasco tetã katy ju aa, ha'e py ikuai va'e voi aipokuapa reve Jerusalém py aru aguã omoingo axya aguã.*

⁶ — Ha'e gui ma tape rupi aa ainy jave, Damasco py avaẽ rai'i avya py, kuaray mbyte rai'i jave, peteĩ hendy hatã va'e yva gui hexakã xapy'a xeyvýry rupi.

⁷ Ha'e ramo ha'a yvy rupi. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu xevy aipoe'i va'e: "Saulo, Saulo, mba'e re tu xererekoxayxe ri?"

⁸ — Xee aporandu: "Mava'e tu ndee, Senhor?"

"Xee ma Jesus Nazaré pygua, ndee rerekoxayrei va'e", he'i xevy.

⁹ Xereveguá kuery ma hendy va'e oexa teñ noendu kuaai xevy ijayvu va'e ayvu.

¹⁰ — Ha'e ramo xee aporandu: "Mba'e 'rã tu ajapo, Senhor?"

Ombovai: "Epu'ã ke, evaẽ Damasco py, mba'eta ha'e py ma omombe'ua 'rã ndevy ajapo uka va'e ha'e javi", he'i.

¹¹ Ha'e va'e hendy va'e rexakã gui ndaexavei rã xerupive ikuai va'e xejyva re xereraa ramo avaẽ Damasco py.

¹² — Ha'e py oiko peteĩ ava Ananias hery va'e. Nhanderuete pe oiko lei re oïa rami, ha'e ha'e pygua judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e.

¹³ Ha'e va'e ma ou xereka. Xeyvýry ovaẽ ma vy aipoe'i: "Irmão Saulo, exa ju ke", he'i. Ha'e ramove aexa jevy vy ama'ẽ hexe.

¹⁴ — Ha'e ramo aipoe'ive ju: "Nhaneramoï kuery Ruete yma voi ndeporavo ha'e oipota va'e reikuua aguã, Heko porã ete va'e rexa aguã, ha'e ayvu ijuru guigua ae rendu aguã.

¹⁵ Mba'eta ixupe reiko vy ha'e javi regua renonde remombe'u 'rã rexa ha'e rendu va'ekue.

¹⁶ Ha'e vy aÿ mba'e re tu remboare ta? Epu'ã ke, enhemon-garai uka, ha'e ejeky'a'o uka rejejavvyague gui, hery rupi rejapukai vy", he'i.

¹⁷ — Ha'e gui ma Jerusalém katy ajevy ma rire templo py anhembo'e ainy jave aexa xapy'a karamboae peteĩ ojexa uka va'e.

* **22:4** Atos 8.3 * **22:5** Atos 9.1-19

18 Ha'e rami vy aexa xereve aipoe'i va'e: "Ndepojava ke, tereo voi Jerusalém gui, mba'eta ha'e kuery noenduxei rā xerekō re ndeayvua", he'i.

19 — Xee aipoa'e: "Ha'e rami teĩ Senhor, judeu kuery oikuua porā xee nhuã py amboty va'ekuea ndere ojerovia va'e kuery, ha'e ha'e kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi voi ainupāmbaague.

20 Ha'e gui xee voi aĩ karamboae ndeayvu mombe'ua Estêvão ruguy moẽa kuery reve. Ha'e nunga ajou porā vy ijukaa kuery ao aarõ va'ekue", ha'e.

21 — Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: "Tereo, mba'eta xee romondouka 'rā mombyry, judeu e'ŷ va'e ikuiaia rupi", he'i.

Roma pygua regua Paulo oiko ramo noinupāaiague

22 Pova'e ayvu omombe'u peve'i ha'e kuery ojapyxaka. Ha'e gui ma ojapukai vy aipoe'i okuapy:

— Peipe'a peva'e ava ko yvy guĩ, nda'evei oikove aguã — he'i okuapy.

23 Ha'e kuery ojapukai reve ojegui capa omboipa, ha'e yvy ku'i omombo-mombo yvate katy.

24 Ha'e ramo xondaro ruvixa aipoe'i Paulo ogueroikea aguã xondaro kuery okeaty py, ha'e oinupā reve omboayvu aguã, mba'e re pa hexe ijayvu okuapy aikuua aguã.

25 Ha'e gui ma ipire ra'ykue py ojokuaa rā Paulo aipoe'i huvixa yvyïve va'e pe:

— Ha'evea rami ri ty'y peinupā Roma pygua regua peikuaa pota porā e'ŷ re? — he'i.

26 Ha'e nunga huvixa oendu vy xondaro ruvixa yvateve va'ea py ju oo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Mba'e tu rejapo ta? Mba'eta peva'e ava ma je Roma pygua regua — he'i.

27 Ha'e rami rā xondaro ruvixa ou vy oporandu Paulo pe:

— Emombe'u xevy, ndee ma nh'iã Roma pygua regua?

Ombovai:

— Xee ha'e aiko — he'i.

28 Huvixa aipoe'i ixupe:

— Xee ma heta peráta apaga karamboae Roma pygua regua anhemoingo uka aguã.

Paulo ombovai:

— Ha'e rā xee ma ha'e pygua regua ae aiko — he'i.

29 Ha'e ramove inupāarā ikuai va'ekue ojepe'apa. Huvixa eteve voi okyje Roma pygua regua ojokua uka rire.*

30 Ko'ẽ jevy mba'e re pa judeu kuery hexe ijayvu rei okuapyague huvixa oikuua porãvexe vy ojora uka. Ha'e gui omboaty ukapa sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta

* 22:29 Atos 16.35-39

va'ety kuery. Paulo ogueru ruka vy oexa uka ha'e kuery renonde.

23

Nhomongeta va'ety kuery renonde Paulo ojexa ukaague

¹ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery re Paulo oma'ẽ vy aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma Nhanderuete renonde xepy'a ky'a e'ŷa rupi aiko opa mba'e py, aŷ peve — he'i.

² Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e Ananias ma ijyvýry ikuai va'e pe oipete uka ijuru rupi.

³ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ixupe:

— Nhanderuete nenupã avi 'rã, oo mbotya omoxiĩ mbyre rami rive reiko va'e.* Ndee ma upe py reguapy reiny lei re oĩa rami xemboayvu aguã, teĩ lei re oĩa rami e'ŷ ri ty'y xepete uka?

⁴ Ha'e ramo ijyvýry ikuai va'e aipoe'i:

— Ndeayvu vai ri ty'y sacerdote yvateve va'e Nhanderuete omoĩ va'ekue re?

⁵ Paulo ombovai:

— Ke'y kuery, xee ndaikuuai kuri sacerdote yvateve va'e oikoa. Mba'eta ipara oiny: "Pendeayvu vai eme heta va'e kuery ruvixa re" — he'i.*

⁶ Ha'e gui ma Paulo oikuua nhomongeta va'ety kuery regua amongue saduceu, ha'e rã amboae ma fariseu regua ikuia. Ha'e rami vy ojapukai:

— Ke'y kuery, xee ma fariseu regua, ha'e fariseu ra'y aiko. Omano va'ekue omboetepa jevy rã guarã aarõ aikovy ramo ae xemboayvua — he'i.

⁷ Ha'e rami ijayvu ramo fariseu ha'e saduceu kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu. Mba'eta ijaty va'e kuery ma joo rami e'ŷ-e'ŷ oikuua.

⁸ Mba'eta saduceu kuery ma oikuua nonhemboete jevyavei 'rãa rami. Neĩ anjo, neĩ nhe'ẽ oikoa ha'e kuery ndogueroviai.* Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga ha'e javi oikoa oguerovia.

⁹ Ha'e rami py joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu. Ha'e gui lei re nhombo'e va'ety fariseu regua opu'ã vy ijayvu atã:

— Ore ma mba'eve ndoroikuuai kova'e ava ojapo vaiague. Xapy'a rei nhe'ẽ e'ŷ vy anjo ri ty'y ixupe oikuua uka ha'e nunga — he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery joguero'apa ramo huvixa okyje Paulo omopẽmba gui. Ha'e vy aipoe'i uka xondaro kuery ou vy oipe'a ha'e gui, okeaty py ju ogueraa aguã.

* 23:3 Mateus 23.27,28 * 23:5 Êxodo 22.28 * 23:8 Lucas 20.27

Paulo pe Senhor ojexaa ukaague

¹¹ Pytū jevy Paulo yvýry Senhor ojekuaa ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu ke, mba'eta Jerusalém py xerekó remombe'uague rami avi Roma tetā py ju 'rā remombe'u.

Paulo ojuka aguā re judeu kuery jogueroayvuague

¹² Ko'ẽmba rā judeu kuery nhomboaty vy oura okuapy Paulo ojuka e'ŷa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguā re, ayvu vaipy ikuai e'ŷ aguā.

¹³ Ha'e rami aguā re jogueroayvu va'e ma quarenta raxa'i ikuai.

¹⁴ Jogueroayvu va'e kuery ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuerya py oo vy aipoe'i:

— Roura kuri Paulo rojuka e'ŷa ja ndorokarui ha'e ndoroy'ui aguā re, ayvu vaipy orekuai e'ŷ aguā.

¹⁵ Aŷ ma nhomongeta va'ety kuery po py pendeayvu pemon-douka xondaro ruvixa pe, penerenonde oexa uka ju aguā. Hekokue re peikuua pota porãvexea rami pemombe'u. Ha'e rā ore ma roarõ 'rā ovaẽ e'ŷ re rojuka aguā — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami ijayvu okuapy rā Paulo ri'y oendu. Ha'e rami vy ha'e va'e ma oo vy xondaro kuery okeaty py oike, ha'e vy Paulo pe omombe'u.

¹⁷ Ha'e rami rā Paulo xondaro ruvixa oenoĩ vy aipoe'i:

— Eraa kova'e kunumi va'e nderuvixaa py, mba'eta oguereko ixupe omombe'u va'erā — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo nguvixaa py ogueraa vy aipoe'i:

— Nhuã py omboty pyre Paulo xerenoĩ vy ojerure kuri ndea py aru aguā kova'e kunumi va'e, mba'eta oguereko ndevy omombe'u va'erā — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo huvixa ipo re ojopy vy mombyry'i oguero-jepe'a heravy. Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e tu rereko xevy remombe'u va'erā?

²⁰ Ombovai:

— Judeu kuery ijayvu kuri ndevy pe ojerure aguā ko'ẽ rā Paulo rexu uka aguā re nhomongeta va'ety kuerya py, hekokue re oikuua pota porãvexea rami.

²¹ Ha'e rā ndee enhembotavy uka eme, mba'eta ha'e kuery regua quarenta raxa oura okuapy Paulo ojuka e'ŷa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguā re, ayvu vaipy ikuai e'ŷ aguā. Aŷ ma oiko katupa ma okuapy ndeayvua oarõ vy — he'i.

²² Ha'e rami rā huvixa ma kunumi va'e omondouka ju vy ijayvu avave rei pe omombe'u e'ŷ aguā ixupe oikuua ukaague.

²³ Ha'e gui mokoĩ xondaro ruvixa ju oenoĩ vy aipoe'i:

— Pytū are jave guarā pemboaty duzentos xondaro kuery, setenta kavaju árygua, ha'e duzentos hu'y guaxu reveguia Cesaréia peve peo aguã.

²⁴ Pejou avi kavaju Paulo oĩ aguã, mba'eve oiko e'ŷ re ovaẽ aguã huvixave Félix-a py — he'i.

²⁵ Ha'e gui kuaxia huvixave peguarã ombopara uka po rami ijayvua:

Félix pe huvixa Cláudio kuaxia ombopara uka va'ekue oĩa

²⁶ “Xee Cláudio Lísias ma kova'e ambopara uka ndee huvixave omboetevepy Félix pe. Tereiko porã.

²⁷ Kova'e ava ma judeu kuery ojopy vy ojuka rai ramo xee xondaro kuery reve aju vy araa jepe, Roma pygua regua oikoa aikuaa vy.*

²⁸ Ha'e gui hexe ijayvu okuapya aikuaa porãvexe vy araa uka ha'e kuery regua mongetaaty ikuiai py.

²⁹ Ha'e rami vy aikuaa ha'e kuery rekorã lei oeja pyre re oĩa re rive ijayvu okuapya. Mba'eve rei ndojapo vai jajuka aguã, neĩ nhuã py nhamboty aguã voi.

³⁰ Ha'e rami vy ava va'e ojuka ta okuapya xevy omombe'ua rã aendu vy amondouka voi ndea katy. Hexe ijayvu rei va'e kuery pe voi xeayvu, ha'e kuery avi ou vy nerentonde omombe'u aguã hexeve oguerekva'e. [Tereiko porã].”

Huvixave Félix-a py Paulo ovaẽague

³¹ Ha'e gui xondaro kuery ma huvixa ijayvuague rami ikuai. Ha'e rami vy pyavyve Paulo ogueraa vy Antipátride peve oguerovaẽ.

³² Ko'ẽ jevy ha'e kuery ojevypa ju okeaty katy, ha'e rã kavaju árygua kuery pe ma ogueraa ukave Paulo.

³³ Ha'e va'e kuery ma Cesaréia py ovaẽ vy huvixave pe ombóaxa kuaxia para, ha'e Paulo voi oexa uka.

³⁴ Ha'e ramo huvixave ma kuaxia para ogueroayvupa ma vy oporandu maguigua pa oikoa re. Cilícia pygua oikoa aikuaa vy

³⁵ aipoe'i:

— Nderekokue mombe'ua kuery ovaẽmba ma ramo xee romboayvu 'rã — he'i. Ha'e rami vy omboty uka ranhe Herodes oo guaxu ojapo va'ekue py.

24

Félix renonnde Paulo rekokue ramigua omombe'ua ague

¹ Peteĩ nhiruĩ ára rire ovaẽ sacerdote yvateve va'e Ananias, nhomoneta va'ety kuery ha'e peteĩ ava ijayvu va'erã Tertulo

* **23:27** Atos 21.27-39; 22.24-30

hery va'e. Ha'e va'e kuery ma huvixa renonde ojexa uka okuapy Paulo rekukue re ijayvu aguã.

² Ha'e gui Tértulo ma oenoña rã omombe'u hekokue ramigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Oreruvixa omboetevepy Félix, ndegui vy orekuai porã riae opa mba'e py. Ndee repena porã ramo mba'emo porã anho oiko ore judeu kuery pe.

³ Ha'e nunga roikuua vy opa mba'e py roguerovy'a riae.

⁴ Ha'e rami avi xeayvu are e'ÿ aguã ajerure rejapyxaka porã aguã xapy'a'i.

⁵ Mba'eta ore roikuua pota rã peva'e ava ma mba'eaxy vaikue rami. Judeu kuery yvy jave re ikuai va'e omopu'ãmba rei oikovy, ha'e amboae rami nhombo'e Nazaré pygua peguarã rive.

⁶ Ha'e gui templo omongy'a ta ramo ore rojopy karamboae [rombopaga aguã ore kuery lei re oña rami vy.

⁷ Ha'e rami teñ xondaro ruvixa Lísias ou vy ivai vaipa reve orepo gui oipe'a heravy,

⁸ ha'e aipoe'i hexe oreayvu va'e apy ju roju aguã neronden.] Ha'e gui ndee voi hekokue re reikuua pota vy reikuua avi 'rã oreayvua anhetẽ memea — he'i.

⁹ Ha'e rami ijayvu rã judeu kuery ikuai va'e ojou porãmba. Ha'e vy

— Anhetẽ va'e meme — he'i okuapy.

Paulo guekokue omombe'uague

¹⁰ Ha'e gui Paulo pe ju huvixave opo py “Emombe'u ke” he'ia rami ojapo. Ha'e ramo aipoe'i:

— Heta ma'etÿ re ma ore kuery ruvixa reña aikuua vy xee voi ta xeayvu.

¹¹ Mba'eta ndee voi reikuua doze ára ete'i ojapoa Jerusalém katy amboete aguã aa ague.

¹² Ha'e gui templo py ha'e kuery xejou okuapy jave avave reve ndaxeayvu vai, neñ nanhomopu'ãi ha'e kuery onhembo'eaty rupi, neñ tetã rupi voi.

¹³ Ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive xere ijayvu rei okuapyague.

¹⁴ Ha'e rã peteñ amombe'u ta ndevy: Xee ma Senhor reko rupi aiko, ha'e kuery “Amboae rami onhembo'e va'e”, he'ia rupi. Ha'e rami vy xee voi aiko oreramoñ kuery Ruete pe. Lei re ipara oinya ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rami vy mba'emo oiko va'e ha'e javi arovia.

¹⁵ Ha'e rami vy Nhanderuete gui aarõ aikovy ha'e kuery voi oarõ okuapy va'e, heko porã ha'e heko porã e'ÿ va'ekue omboetepaa ju aguã.

16 Ha'e nunga rupi anhea'ā aikovy Nhanderuete ha'e avakue renonde xepy'a ky'a e'ŷa rupi aiko aguā.

17 — Ha'e gui mbovy ma'etŷ rei e'ŷ aikoa gui aa karamboae ore kuery pe ome'ẽ mbyre araa vy, ha'e Nhanderuete pe mba'emo ame'ẽ aguā guive.

18 Ha'e nunga ajapo aikovya rupi ae judeu kuery Ásia pygua xejou templo py. Ajeky'a'o ukapa ma rire xejou xeirū heta reve'ŷ, ha'e anhombopoxy reia py e'ŷ guive.

19 Ha'e va'e kuery ae ou 'rāgue nerondenoncere xere ijayvu aguā, oguerekova'e rire.

20 Ha'e rami e'ŷ vy apy ikuai va'e ae oikuua ri vy tomombe'u nhomongeta va'ety kuery renonde ha'ā jave ajapo vaiague ojou va'ekue.

21 Mba'eta po rami anho ha'e kuery mbyte ha'ā vy xeayvu atā: "Kova'e ára xemboayvu omano va'ekue omboetepaa ju 'rāa arovia ramo", ha'e va'ekue.

Félix ha'e Drusila renonde Paulo ojexaukaague

22 Ha'e ramo Félix ma Senhor reko oikuua ae vy nopena voixei. Aipoe'i:

— Xondaro ruvixa Lísias ou jave mae ma aikuua pota porā 'rā pendeayvua re — he'i.

23 Ha'e rami vy xondaro ruvixa yvyīve va'e pe aipoe'i Paulo oarō vy hexe opena porā'i aguā, ha'e irū kuery oipytyvôxe rā ojoko e'ŷ aguā guive.

24 Kueve'i ma rire Félix ou ju gua'yxy judeu va'e Drusila reve. Ha'e vy Paulo oenoĩ uka vy ojapyxaka oiny Cristo Jesus re jajerovia aguā re ijayvu rā.

25 Teko porā, jejokoa ha'e nhomboayvupaa aguā re ijayvu ramo Félix oendu vy okyje. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy aŷ tereo ju. Ha'eve jave roenoĩ uka ju 'rā — he'i.

26 Ha'e rami avi oipota teĩ Paulo ome'ẽ peráta ixupe. Ha'e rami vy mbovykue rei e'ŷ oenoĩ uka vy ijayvu hexeve.

27 Mokoĩ ma'etŷ rire huvixa Félix rekoria oĩ Pórcio Festo. Ha'e jave Félix ma judeu kuery pe ojejou porā ukaxe vy oeja ovu Paulo nhuā py.

25

Festo renonde Paulo oĩ vy César renonde ju ijayvu aguā re ojerureague

¹ Festo ha'e pygua kuery ruvixarā oĩ vy mboapy ára rire Cesaréia tetā gui oo Jerusalém katy.

² Are'ŷ re ixupe sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu ruvixa kuery omombe'u Paulo rekokue ramigua. Ha'e rami vy peteĩ re ojerure

³ oipytyvõ aguã. Paulo re nda'ija'ei vy ojerure Jerusalém katy ju ogueru ruka aguã, ha'e kuery tape py oarõ vy ojuka aguã.

⁴ Ha'e rã Festo ombovai:

— Paulo ma Cesaréia py ae oĩ nhuã py, ha'e gui xee voi are'ŷ'i re aa 'rã ha'e katy.

⁵ Peẽ kuery regua hi'arandukueve tapeo avi xerupive, ava va'e ojapo vaiague peikuaa vy pemombe'u aguã — he'i.

⁶ Ha'e kuery ikuaia py ndoiko arei. Oito, dez araa py oguejy ju Cesaréia katy. Ha'e gui ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py oguapy vy ogueru ruka Paulo.

⁷ Paulo ovaẽ ramo judeu kuery Jerusalém gui ou va'ekue ombojere rei okuapy. Opa marã rei hekokue ramigua omombe'u. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive.

⁸ Ha'e rã Paulo ma guekokue omombe'u vy aipoe'i:

— Peteїve henda py ma xee ndajejavyi judeu kuery pegua lei rovai, templo, neĩ César rovai — he'i.

⁹ Ha'e rã Festo ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy aipoe'i Paulo pe:

— Ndevy pe ha'eve pa Jerusalém katy reo aguã, ha'e py ju xee romboayvu aguã ha'e nungakue re?

¹⁰ Paulo ombovai:

— Xee ma César nhomboayvu atyrã omoĩ va'ekue py aĩ ae ma. Apy ae ha'eve xemboayvu aguã. Neĩ mba'eve ndajapo vai judeu kuery pe. Ndee reikuua porã.

¹¹ Mba'emo ajapo vai, e'ŷ vy ajojuka va'e rire amano teĩ ha'evepa rei 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py xerekokue ramigua omombe'u okuapya anhetẽ e'ŷ ramo nda'evei ha'e kuery po py avave rei xemboaxa rive aguã. Xee ma ajerure César renonde ju xeayvu aguã — he'i.

¹² Ha'e gui Festo ma imongetaa kuery reve jogueroayvu ma rire aipoe'i ixupe:

— César renonde ndeayvu aguã re rejerure rire ma ha'e katy 'rã reo.

Agripa pe Festo omombe'uague Paulo reko

¹³ Kueve ma rire Cesaréia py huvixave Agripa gua'yxy Berenice reve ovaẽ huvixa Festo pe oxarura aguã.

¹⁴ Ha'e py ikuai are ramo huvixave pe Festo omombe'u Paulo reko. Ha'e vy aipoe'i:

— Apy Félix oeja ovy peteĩ ava nhuã py.

¹⁵ Ha'e va'e reko re ma Jerusalém py aĩ jave sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu mongetaaty kuery ijayvu. Ajuka uka aguã re ojerure okuapy.

16 Ha'e kuery pe aipoa'e Roma pygua kuery reko rami vy nda'evei peteī va'e rei ajuka uka aguā hexe ijayvu va'e kuery joa py ikuai e'ŷ re, ayvu oiko va'e ombovai aguā.

17 Ha'e gui ma apy ju ha'e kuery ovaēmba ma ramo xee namboarei. Ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py aguapy vy aru ruka ava.

18 Ha'e rā hexe ijayvu va'e kuery opu'ā vy peteīve nda'ijayvui ojapo vaiague re xee aexa'āague rami.

19 Ha'e rami 'rāgue py hexe ijayvu okuapy guekorā oeja pyre re rive, ha'e peteī ava omano va'ekue Jesus hery va'e re guive. Ha'e va'e pe ma Paulo "Oikove" he'i.

20 Ha'e nunga re xee ndaikuua pota kuaai vy aporandu Jerusalém katy oo aguā ha'eve paa re, ha'e py ju amboayvu aguā ha'e nungakue re.

21 Ha'e rami teī Paulo ojerure nhuā py opyta aguā re César renonde ju ijayvu aguā. Ha'e ramo xeayvu apy ae opytave aguā, César-a katy amondouka peve – he'i.

22 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Ha'e va'e ava ayvu ma xee voi aenduxe.

Ombovai:

— Ko'ẽ ramo rendu 'rā – he'i.

Teīgue ju Agripa reve Festo ijayvuague

23 Ko'ẽ jevy Agripa ha'e Berenice opa marā omboetea reve ou vy nhomboayvu aguā py ovaē, huvixa kuery ha'e tetā pygua yvatekueve reve. Ha'e gui Festo ogueru ruka Paulo.

24 Ha'e rami vy aipoe'i:

— Huvixave Agripa, ha'e apy pendekuai va'e ha'e javi, kova'e ava pexa va'e káuxa ae judeu kuery ha'e javi ijayvu karamboae xerenonde. Jerusalém tetā py, ha'e apy voi ojapukai okuapy ndoikove riaevei aguā rami.

25 Ha'e rā xee ma ndaikuuai ojapo vaiague omano aguā. Ha'e rami vy nhanderuvixa guaxuve renonde ijayvu aguā re ojerure ramo xeayvu ha'e katy ju amondouka aguā.

26 Ha'e rami avi hekokue mba'eve ndaikuuai anhetē va'e nhanderuvixa pe ambopara aguā. Ha'e nunga rupi penerenonde ju aru ruka. Huvixave Agripa, nerенонде ae aru ruka aikuaaxe vy, ndee remboayvu ramo aikuaag Aguā ambopara va'erā.

27 Mba'eta xevy pe nda'evei nhuā py omboty pyre amondouka aguā hexe ayvu oiko va'e amombe'u porā e'ŷ re.

26

Huvixave Agripa renonde Paulo ijayvuague

1 Ha'e rire huvixave Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Ha'eve ndeayvu ndereko re.

Ha'e ramo Paulo opo oupi vy omombe'u gueko. Aipoe'i:

2 — Huvixave Agripa, kova'e ára avy'a nerенонde xerekо re xeayvu vy, judeu kuery xere ijayvuague ha'e javi ambovai aguã.

3 Mba'eta ndee ma judeu kuery reko ha'e ayvu oiko va'e ha'e javi reikuaa porãve va'e. Ha'e nunga rupi ajerure rejapyxaka porã aguã re.

4 Ha'e gui judeu regua huvixa kuery oikuaapa xekyrí guive aikoague, ha'e jypy guive ore kuery ikuiaia rupi ha'e Jerusalém tetã py aikoague guive.

5 Anhetẽ ae ha'e kuery jypy'i guive xekuaa, ha'e rami omombe'uxe rã. Mba'eta orereko rupi onhea'ãve va'e fariseu kuery regua xee voi aiko va'ekue.

6 Oreramoï kuery pe Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã re ajerovia ramo rive xemboayvua aý.

7 Ha'e nunga ae ore kuery doze regua orekuai va'e roupity aguã ronhea'ã rokuapy ara py ha'e pyávy, Nhanderuete pe orekuai vy. Xeruvixa, ha'e nunga re ajerovia ramo ae judeu kuery xemboayvu.

8 Mba'e re tu peẽ kuery ndaperoviai Nhanderuete omano va'ekue omboete ju 'rãa?

9 — Anhetẽ xevy rã voi ha'eve rei va'ekue opa marãguia ajapo aguã Nazaré pygua Jesus rery amboetea rupi e'ŷ.*

10 Ha'e rami ae aiko va'ekue Jerusalém py. Kuaxia para sacerdote yvatekueve va'e gui araa vy iky'a e'ŷ va'e kuery heta amboty va'ekue nhuã py. Ojukaa ta ramo xee voi ojuka aguã re xeayvu va'ekue.

11 Mbovykue rei e'ŷ ainupã va'ekue judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, ijayvu vai aguã rami guive ajapo. Ha'e kuery pe xevai vy yvy mboae re tetã ikuai va'e rupi voi amoingo axy va'ekue.

12 — Ha'e rami aguã ae aa karamboae Damasco tetã katy. Sacerdote yvatekueve va'ea gui kuaxia para araa, ha'e kuery xemoïague kuaa ukaarã.

13 Xeruvixa, kuaray mbyte jave tape rupi aa vy peteĩ hendy va'e aexa yva re, kuaray gui hendy ratãve va'e. Ha'e va'e ma xeyvýry rupi omoexakãmba, ha'e xerupive oo va'e kuery yvýry guive.

14 Ha'e ramo yvy rupi ro'a pavẽ. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu hebraico ayvu py aipoe'i va'e: "Saulo, Saulo, mba'e re tu xererekoo axyxer ri? Ndee ae renhemingo axy, ferro rakua re opyvoi va'e rami reiko vy", he'i.

15 — Ha'e ramo xee aporandu: "Mava'e tu ndee, Senhor?" Ombovai: "Xee ma Jesus rerekoo axy va'e.

* **26:9** Atos 8.3, 9.1-19

16 Ha'e gui epu'ã he'amy ndepy re, mba'eta po rami aguã ajexa uka ndevy, xerembiguairã romoĩ reikuaa uka aguã mba'emo rexuva'aekue, ha'e raka'e rã aexa uka va'erã guive.

17 Neretarã kuery ha'e judeu e'ŷ va'e kuery ikuiaia rupi xee romondouka vy rogueraa jepe 'rã ha'e kuery po gui.

18 Hexa reipe'a 'rã ojeko rerova aguã pytãa rupi ikuiaia gui hendy va'e peguarã, ha'e Satanás po'akaa rupi ikuiaia gui Nhanderuete peguarã. Ha'e rami vy 'rã ombogue ukapa ojejavague, oupity aguã xere ojerovia vy ojeky'a'o uka va'ekue pegua", he'i.

19 — Ha'e rami rã huvixa Agripa, xee nanhe'ẽ rendu e'ŷi yva guigua aexa va'ekue.

20 Ha'e rami vy Damasco tetã py ranhe ayvu amombe'u, ha'e gui Jerusalém py ju, Judéia regua ha'e javi rupi, ha'e judeu e'ŷ va'e kuerya rupi amombe'u aikovy ikuaiatygui ojepe'a vy Nhanderuete re ojeko rerova aguã, ha'e iporã va'e ojapoa py oexa uka aguã ojeko rerovaague.

21 Ha'e rami aikoa re rima amongue judeu kuery xejukaxe vy xejopy karamboae templo py aiko jave.

22 Ha'e rami teī Nhanderuete xepytivõ ramo kova'e ára peve aiko. Yvyigueve ha'e yvatekueve pe amombe'u ayvu. Xee amombe'u aikovy va'e ma profeta kuery ha'e Moisés ijayvuague rami vy oiko va'erã anho.

23 Ha'e nunga ma Cristo oiko axy aguã, ha'e gui ha'e ranhe omanoague gui onhemboete ju vy judeu ha'e judeu e'ŷ va'e kuery pe oikuua uka aguã hendy va'e.

Paulo ijayvupa e'ŷ re Festo ijayvuague

24 Paulo gueko omombe'upa e'ŷ re Festo ojapukai reve aipoe'i:

— Paulo, naneakã porãvei ma teve. Ipara re renhembo'e vai ete vy nane'aranduvei — he'i.

25 Paulo ombovai:

— Xeruvixa Festo, xee naxeakã porã e'ŷi ri. Ha'e rami 'rãgue py xe'arandua rupi xeayvu anhetã va'e re anho.

26 Mba'eta ha'e nunga ha'e javi huvixave oikuua. Ixupe ae amombe'u akyjea py e'ŷ. Xee aikuua rã ha'e nungakue ha'e javi oikuuaapaa, mba'eta neī peteive ndoikoi nhemi rupi.

27 Ha'vy ndee huvixave Agripa, rerovia pa profeta kuery ayvu? Xee aikuua porã reroviaa — he'i.

28 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Rexa'ã rã ndaxyi Cristo pegua xeapo aguã?

29 Paulo ombovai:

— Xeruvixa, tove ndaxyi e'ŷ vy haxy py teī Nhanderuete tojapo ndee anho e'ŷ, kova'e ára xeayvu re ojapyxaka va'e

kuery ha'e javive tojapo xee rami, va'eri aŷ'i xejokuaa rami e'ŷ ta'vy.

"Ha'eve 'rāgue teĩ Paulo japoí aguã", he'iague

³⁰ Ha'e rami rã huvixave opu'ã ju, ha'e gui huvixa mboae kuery, Berenice, ha'e ha'e kuery reve oguapy okuapy va'ekue ha'e javi voi.

³¹ Ha'e kuery ojepe'apa vy peteĩ-teĩ joupe ijayvu vy aipoe'i:

— Peva'e ava mba'eve rei ndojapoi ra'e ojukaa aguã, neĩ nhuã py ombotya aguã — he'i.

³² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Peva'e ava ma ha'eve 'rāgue japoí aguã, César renonde ijayvu aguã re ndojerurei va'e rire.

27

Itália katy Paulo omondoukaague

¹ Ha'e gui huvixa kuery ijayvu Itália katy oremondouka aguã. Ha'e rami vy Paulo ha'e nhuã py ikuai va'e regua omboaxa peteĩ xondaro ruvixa heraarã po py. Ha'e va'e ma César oña pygua, Júlio hery va'e.

² Ha'e ramo roimba peteĩ kanoã guaxu Adramítio guigua py. Ha'e va'e ma Ásia yke rupi oo va'erã. Ha'e rami vy yy rupi roje'oi. Orerupive oo avi Macedônia regua Tessalônica pygua Aristarco.

³ Ko'ẽ jevy rovaẽ Sidom py. Paulo re Júlio opena porã ivai reia py e'ŷ. Ha'e rami vy omondouka oirũ kuery oexa aguã, ha'e mba'emo oipota va'e ojou aguã.

⁴ Ha'e gui ma roje'oi ju yy rupi. Ha'eve e'ŷa katy gui yvytu oipeju ramo Chipre ypa'ũ katy'i rupi roo ijyke yvytu e'ŷa rupi.*

⁵ Cilícia ha'e Panfília yke rupi ye'ẽ roaxa ma vy Lícia regua Mirra tetã py rovaẽ.

⁶ Ha'e py ma xondaro ruvixa peteĩ kanoã Alexandria guigua ojou Itália katy oo ta va'e. Ha'e va'e py ju oremoĩ.

⁷ Ha'e gui ma roove mbeguei'i. Mbovy ára rei e'ŷ haxy py Cnido tetã katy'i rovaẽ. Yvytu ha'eve e'ŷa katy gui oipeju rã nda'evei rooxea katy roove aguã. Ha'e ramo Creta ypa'ũ yke rupi roo yvytu e'ŷa rupi, Salmona gui mombyry'i rupi.

⁸ Ijyke rupi anho roo vy haxy py rovaẽ peteĩ henda Porto Porã 'epy va'e py. Ha'e katy rai oĩ Laséia tetã.

Ára vai rupi oguataague

⁹ Are ma rire ha'e kuery oove aguã ijavaete, mba'eta okaru e'ŷ re ikuiaia ára oaxa ma rire. Ha'e ramo Paulo ha'e kuery omongeta vy

* **27:4** Yvytu po'akaa re ha'e kuery oo kanoã guaxu re ajukue oipyoa va'e py.

10 aipoe'i:

— Avakue, xee aikuaa rā jaguataa rupi jaiko axy vaipa 'rā. Mba'emo jajavyky rei 'rā, ha'e nhamokanhymba 'rā kanoā ha'e ivoyi guive, nhanderekove voi — he'i.

11 Ha'e rā xondaro ruvixa ma Paulo ayvu gui ogueroviave kanoā mboguataa ha'e ija ayvu.

12 Ha'e py yro'y jave kanoā omboja aguā nda'evei ramo ha'e kuery oovexe ha'e gui, Fenice py ovaē jepe rivyvyi gui, ha'e py mae ma oaxa aguā yro'y. Mba'eta ha'e py kanoā mbojaaty Creta ypa'ū re oī va'e ma kuaray oua katy ijapy jovaive opyta.

13 Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy gui mbeguei'i yvytu oiny ramo ha'e kuery oexa'ā teī ooxeague py ovaē jepe aguā re. Ha'e rami vy kanoā mombytaa oupi ju rā Creta ypa'ū yke rupi roo.

14 Ha'e rami teī are'ŷ'i re ypa'ū katy gui ou yvytu atā, Euraquilão 'epy va'e.

15 Yvytu kanoā ogueraa rami rei ogueraa. Roguerova nhea'ā teī yvytu re ndorepo'akai vy ropoipa. Ha'e vy noropenavei ogueraa tema aguā.

16 Peteī ypa'ū'i Cauda 'epy va'e yke yvytu e'ŷa rupi roaxa jave haxy py roupi imoiny kanoā'i.

17 Ha'e va'e oupi ma vy opa mba'e oiporu kanoā ojokua aguā, ita ku'i reia re ojeapi gui okyje vy. Ajukue oupi pyre omboguejy ju vy nopenavei ogueraa aguā.

18 Yvytu atā gui rojexavai vy ko'ē jevy ombovevuia kanoā mba'emo oī va'e omomboa vy.

19 Ha'e gui mboapy araa py ore ae po py romombo mba'emo kanoā regua ye'ē py.

20 Ha'e gui ára vai orere ou va'ekue gui mbovy ára rei e'ŷ kuaray neī jaxy-tata ndojekuaavei ramo noroexa'āvei ma roo jepe aguā.

21 Are ma ore kuery ha'e javive ndorokaruvei ramo Paulo opu'ā ho'amy ore kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue, anhetē pejapyxaka va'e rire xeayvu re, ha'e Creta gui ndajajui va'e rire, guī rami ete jajexavai ha'e nhamokanhymba e'ŷ aguā.

22 Ha'e rami teī aŷ ma po rami xee romoneta: Pendepy'a guaxu ke, mba'eta peē kuery regua peteīve nomokanhyi 'rā guekove, kanoā anho 'rā okanhy.

23 Mba'eta angegua pyávy xea py peteī anjo ojekuaa Nhanderuete ixupe aiko ha'e amba'eapoa va'ea guigua.

24 Ha'e va'e ma xevy pe aipoe'i: “Paulo, ekyje eme. César renonde rejexa uka 'rāe. Ha'e gui Nhanderuete nhomboaxy rupi ndere oma'ē vy ogueraa jepe 'rā ndereve oguata va'e kuery ha'e javi”, he'i va'ekue xevy.†

† 27:24 Atos 23.11

25 Ha'e nunga rupi avakue, pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee ajerovia Nhanderuete re, xevy ijayvuague oiko aguã.

26 Ha'e rami teĩ nhandereraa 'rãe peteĩ ypa'ũ re – he'i.

Kanoã ivaipaague

27 Mokoõ semana re ha'ekue'ŷ-kue'ŷ katy yvytu orereraa ye'ẽ Adriático rupi. Ha'e gui ma pyávy ptytū mbyte jave kanoã mboguataa kuery oendu yvy re ovaẽ rai'i maa.

28 Ha'e rami vy ixã ipoyi va'e oity vy oikuuaa vinte braça typya. Oove'ia py ixã oity ju vy quinze braça ete'i oikuuaa.

29 Ha'e vy ita re ojeapi gui okyje vy kanoã revi gui irundy henda py omboguejy kanoã mombytaarã. Ha'e rami vy onhembo'e okuapy ko'ẽ voi aguã.

30 Kanoã mboguataa kuery oẽxe vy kanoã xĩ gui kanoã'i omboguejy nhemi yy py, kanoã mombytaarã mboae omboguejy aguã merami.

31 Ha'e ramo Paulo aipoe'i xondaro ruvixa ha'e xondaro kuery pe:

— Peva'e kuery kanoã py ndopytai ramo peẽ voi ndapeo jepe'i 'rã – he'i.

32 Ha'e ramo xondaro kuery kanoã'i xã ojaya vy opoi oguerox-ryr heravy aguã.

33 Ko'ẽ rai'i jave pavẽ pe Paulo ijayvu okaru aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára reve vy mokoõ semana ma ojapo pekaru e'ŷ re pendekuai, mba'eve ndape'uui.

34 Ha'e ramo xee xeayvu pekaru aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraete peo jepe aguã. Mba'eta napemokanhyi 'rã neĩ peteĩ pende'a ma voi – he'i.

35 Po rami ijayvu ma vy peteĩ mbojape oupi, ha'e pavẽ oexaa py oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e gui oipe'ã vy omboypy ho'u aguã.

36 Pavẽ oexa vy oendu ipy'a guaxua, ha'e vy ha'e kuery voi okaru avi.

37 Kanoã py ikuai duzentos e setenta e seis ha'e javi vy.

38 Okaru porãmba ma vy ombovevuive ju kanoã, trigo ryru ye'ẽ py omombopa vy.

39 Ko'ẽmba rã yvy oexa teĩ ndoexa kuaai. Ha'e gui ma peteĩ yy oikea oexa. Ha'e va'e rembe re ma ita ku'i reia oĩ. Ha'e ramo nhomongeta okuapy ha'e va'e re kanoã omboja aguã.

40 Ha'e rami vy kanoã mombytaa xã ojaya vy opoi yy py. Ojora avi imbojeapaa ojokuaague. Kanoã xĩ katy oupi imoiny ajukue, yy rembe katy yvytu ogueraa aguã.

41 Ha'e gui ma mokoõ henda katy gui oxyrya py kanoã ovaẽ vy ipija. Ixã ipija vy noẽvei. Ha'e rã hevi ma yai ojeapi-api vaipa ramo opẽmba.

42 Ha'e ramo xondaro kuery ijayvu nhuā py omboty pyre kuery ojukapa aguā, peteīve ho'ytā vy oo jepe e'ŷ aguā.

43 Ha'e rā xondaro ruvixa ma Paulo ogueraa jepexe vy ndojuka ukai omboty pyre kuery. Ha'e vy aipoe'i ho'ytā kuaa va'e ranhe yy py opo aguā, yy rembe re ovaē aguā.

44 Ha'e gui amboae kuery pe ma aipoe'i yvyrapē ha'e kanoā pēgue áry oo jepe aguā. Ha'e rami py ha'e javive oo jepe, yvy'ā re oēmba.

28

Malta ypa'ū py ikuaiague

¹ Yvy'ā re orekuai vy roikuua ha'e va'e ypa'ū Malta herya.

² Ha'e pygua kuery opena porā'i orere. Tata ojapo vy ore-movaēmba oky ha'e yro'y gui.

³ Paulo ma yxakā ra'ykue omono'ō vy tata py onhono ramo haku gui peteī mboi oē vy oixu'u oiny ipo re.

⁴ Ipo re mboi ovava oiny rā ha'e pygua kuery oexa vy joupe-upē aipoe'i:

— Peva'e ava ta'vy jojuka rive va'ety teve, mba'eta ye'ē gui oo jepe va'ekue ri Nhandererekoa ndoejai oikove aguā — he'i.

⁵ Ha'e rā Paulo ma tata py mboi omombo ramo mba'eve rei ndoikoi.*

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oexa pota iruru rivyvyi, e'ŷ vy ho'a vy omano vyvoi gui. Ha'e rami teī aje'i ma oarō rire mba'eve rei ndoikoi rā oexa vy amboae rami ju oexa'ā okuapy. Ha'e vy

— Peva'e ta'vy tuuete kuery regua teve — he'i okuapy.

Huvixa Públia ngoo py Paulo omovaēague

⁷ Ha'e katy rai oī ypa'ū pygua ruvixa pegua yvy, Públia hery va'e. Ha'e va'e ma ngoo py oremovaē porā mboapy ára peve.

⁸ Públia ru ma imba'eaxy oupy tye raxy gui, ipire raku vaipa guive. Ha'e ramo Paulo oo oipou vy, ha'e onhembo'e reve hexe omoī opo. Ha'e rami vy omonguera.

⁹ Ha'e nunga ypa'ū pygua kuery oikuua vy imba'eaxy va'e kuery mboae ou vy okuerapa.

¹⁰ Ha'e pygua kuery opa mba'e ome'ē orevy. Roo ju ta ma ramo voi kanoā py omboyro opa marāgua roikotevē va'e.

Oguatave jevyague

¹¹ Mboapy jaxy oaxa rire roī peteī kanoā Alexandria guigua py, yro'y jave ypa'ū re onhemboja oupy va'ekue, Dióscuros ra'angaa oīa va'e py.

¹² Siracusa tetā py rovaē vy mboapy ára re ropyta ha'e py.

¹³ Ha'e gui roove vy Régio py rovaē. Ko'ē jevy kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo mokoī araa py rovaē Putéoli py.

* **28:5** Marcos 16.17,18

¹⁴ Ha'e py rojou amongue irmão kuery. Ha'e va'e kuery ojerure ha'e kuery reve ropyta aguã sete ára peve. Ha'e rami py roje'oi Roma katy.

¹⁵ Roju roinya omombe'ua rã oendu vy Roma pygua irmão kuery ju ou orerovaexi aguã. Praça de Ápio ha'e Mboapy Vendeaty 'epy va'e peve ou. Ha'e va'e kuery ou rã Paulo oexa vy oguerovy'a Nhanderuete, ipy'a guaxuve guive.*

Roma py Paulo ovaēague

¹⁶ Roma tetã py rovaẽ ma ramo Paulo ha'e ae oĩxeia py omoĩa. Hexeve oiko avi peteĩ xondaro harðarã.

¹⁷ Mboapy araa py oenoĩ uka judeu ruvixa kuery. Ha'e ramo ha'e kuery jogueru vy ono'õmba ramo aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma mba'eve rei ndajapoi nhande kuery rovai, neĩ nhanderekorã nhaneramoĩ kuery pe oeja pyre rovai guive. Ha'e rami teĩ Jerusalém tetã guive xejokuaa reve aju, Roma pygua regua po py xemboaxaa rire.

¹⁸ Ha'e va'e kuery ma xemboayvu vy ndoikuuai mba'eve rei ajapo vaiague xejuka aguã. Ha'e rami vy xepoixe teĩ

¹⁹ judeu kuery ma xere opu'ã rei rã ajerure César renonde ju xeayvu aguã re. Ha'e rami avi mba'eve ndarekoi nhande kuery va'e regua re xeayvu aguã.

²⁰ Ha'e nunga rupi peẽ kuery roenoĩ uka roexa ha'e peẽ kuery reve xeayvu aguã, mba'eta Israel kuery ojerovia okuapya re xee voi ajerovia ramo rima xejokuaa imoiny kova'e corrente py — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Ore ma Judéia guigua kuaxia para noroexai nderekoo re ijayvu va'e, neĩ peteĩe nhanderyke'y kuery regua ndouai guive nderekoo omombe'u, e'ŷ vy ndere ijayvu aguã.

²² Ha'e rami avi roenduxe reikuua va'e, mba'eta anhetẽ amboae rami penhembo'ea re opa rupi ijayvu reia rã roendu.

Roma py Paulo ayvu omombe'uague

²³ Ha'e kuery oa'angaague ára py heta ete ou Paulo oĩa py, okeaty py ae. Ha'e rã ko'ẽmba guive ka'aru peve ha'e kuery pe ayvu omombe'u porãve Nhanderuete po'akaa regua. Moisés lei ombopara va'ekue ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rupi ijayvu vy onhea'ã Jesus re ha'e kuery ojerovia aguã.

²⁴ Ha'e ramo amongue ete'i oguerovia ijayvua. Ha'e rã amboae kuery ma ndogueroviai ae tema.

²⁵ Ha'e kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ oikuaa vy oje'oipa ta ma ramo Paulo aipoe'i:

— Ha'evea rami Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ijayvu raka'e penamoĩ kuery pe, mba'eta profeta Isaías pe aipoe'i uka:

* **28:15** Romanos 1.10-12

26 "Tereo heta va'e kuerya py, ha'e aipo'ere ha'e kuery pe: 'Pendeapyxa py pendu teĩ napendu kuaai 'rã. Pexa pota teĩ ndapexa kuaai 'rã', 're.

27 Mba'eta ha'e kuery ma inhakã ratãmba. Oapyxa py oendu vai, guexa guive omboty, ndoexai aguã guexa py, neĩ noendui aguã oapyxa py, opy'a py oikuua e'ŷ aguã, mba'eta ndojeko rerovaxei ae, xevy pe nonhemoingo porã ukaxei guive", he'i va'ekue.*

28 — Ha'e nunga rupi peikuua pota, mba'eta judeu e'ŷ va'e kuery pe voi Nhanderuete oikuua uka nhandereraa jepe aguã regua. Ha'e rã ha'e kuery ma oendu 'rã — he'i.*

29 [Pova'e ayvu rupi ijayvu rã judeu kuery oendu vy nhomotare'ŷmба reve oje'oipa.]

Mokoĩ ma'etŷ re Paulo omboty imoinyague

30 Mokoĩ ma'etŷ re Paulo oĩ oke atyrã oiporuka va'e py. Ha'e py ma omovaẽ oexaxe vy ou va'e ha'e javi.

31 Omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, ha'e nhombo'e oiny Senhor Jesus Cristo re. Okyjea py e'ŷ ijayvu, avave rei omokyrirĩ e'ŷ re.

* **28:27** Isaías 6.9-10 * **28:28** Atos 13.44-47

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Roma tetā py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e peguarā apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Paulo ma opa rupi oo raka'e ayvu porā omombe'u vy. Ha'e rā Roma tetā py ma ndooi ranhe. Ha'e py ma amboae kuery omboypy raka'e igreja. Ha'e py Paulo ovaẽxe avi vy ha'e pygua kuery pe ombopara kova'e kuaxia. Aipoe'i: "Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuua uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeeteve aguã. Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhanhomombaraete aguã jajeroviaa rupi, peẽ ha'e xee. ... Mba'eta xee naxī ayvu porā amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive. Mba'eta ayvu porā rupi Nhanderuete oikuua uka ojeguigua teko porā. Ha'e va'e ma jajerovia rā ome'ẽ 'rā", he'i (1.11-12,16-17a).

Mba'exa 'rā tu nhande kuery nhanderekó vai va'e meme teĩ Nhanderuete nhanemboeko porā? Mba'eta Paulo aipoe'ia rami: "Mba'eta nhande ha'e javive jajejavvy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakāa. Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxy rupi rive nhanemboeko porā 'rā Cristo Jesus nhandejogua rire. Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuua uka raka'e jejavya pe'aarā, jajerovia rā huguy py ombogue aguã jajejavvyague" (3.23-25a).

"Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porā rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy" (5.1). Ha'e nunga rupi nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ŷ Nhanderuete nhanemboeko porā, ha'e rā Jesus re jajerovia ramo nhanemboaxy vy rive ombogue 'rā nhanderekó vaiaty, ha'e nhandevy ome'ẽ 'rā ojeguigua teko porā.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo rembiguai aiko. Apóstolo-rā xerenoi ha'e Nhanderuete guigua ayvu porā amombe'u va'erā xeporavo.

² Ha'e va'e ayvu ma yma ma voi Nhanderuete oikuua uka aguã re ijayvu ojeupagua profeta kuery omboparaa rupi,

³ Gua'y rekorā re ijayvu vy. Ha'e va'e ma ngo'o re oiko Davi ramymino,

⁴ ha'e rā Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ re ma omanoague gui onhemboete jevy vy ojekuaa uka Nhanderuete Ra'y ipo'akapa va'ea. Ha'e va'e ma Jesus Cristo nhande-Senhor.

⁵ Hexe vy oremboaxy vy oremoĩ apóstolo-rā gueryomboete ukaa rupi vy, judeu e'ŷ va'e ha'e javi regua hexe ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

⁶ Ha'e kuery regua ma peẽ voi pendekuai, Jesus Cristo peguarã penerenoĩ rire.

⁷ Peẽ kuery Roma tetā pygua Nhanderuete rembiayvu ha'e iky'a e'ŷ va'erã penerenoĩ va'ekue ha'e javive pe ambopara. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Cristo pegua kuery Roma py ikuai va'e Paulo oexaxea re ijayvuague

⁸ Jypy ma peẽ kuery ha'e javi re arov'y'a Xeruete Jesus Cristo rerry rupi, mba'eta yvy jave re pejerovia etea oendupaa.

⁹ Mba'eta Nhanderuete oikuua peẽ kuery re xema'endu'a riaeia. Ixupe ae xenhe'ẽ py guive amba'eapo aikovy Ta'y regua ayvu porã amombe'ua rupi.

¹⁰ Ixupe anhembo'e nhavõ ajerure ha'evea ára, Nhanderuete oipotaa rami peẽ kuery roipou aguã re.

¹¹ Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuua uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã.

¹² Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhanhomombaraete aguã jajeroviaa rupi, peẽ ha'e xee.*

¹³ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa peẽ kuerya py mbovykue rei e'ŷ aaxeia teĩ, peẽ kuery mbyte rupi voi ajou aguã Jesus peguarã, judeu e'ŷ va'e mboae ikuiaia rupi ajapoa rami avi. Ha'e rami teĩ aŷ peve nda'evei.

¹⁴ Mba'eta grego kuery ha'e amboae regua pe voi xee areve teri ayvu porã amombe'u aguã, ombo'epa pyre ha'e kuaxia ndoexa kuaai teri va'e pe guive.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Roma tetā py pendekuai va'e pe voi ayvu porã amombe'u aguã rami aiko.

Jesus Cristo re jajerovia ramo teko porã ome'ẽa aguã re ijayvua

¹⁶ Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive.*

¹⁷ Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuua uka ojeguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajerovia rā ome'ẽ 'rā, mba'eta

* **1:12** Romanos 15.22-29; Atos 28.15 * **1:16** 2 Timóteo 1.6-12; Romanos 3.21-24

ojerovia va'e pegua ae, ipara re oĩa rami: "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'igue rami.*

Avakue mba'emo rive ombojeroviaa ha'e opa marã rei ikuia re ijayvua

¹⁸ Mba'eta Nhanderuete ma opoxya avi oikuaa uka yva gui, ojejavy ha'e heko vai va'e ha'e javive rovai, mba'eta ha'e kuery gueko vaia rupi vy ndoikuaaxe anhetẽ va'e.

¹⁹ Mba'eta ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete reko oikuaa pyrã oĩ va'e, ha'e kuery pe ha'e ae oikuaa uka ramo.

²⁰ Mba'eta Nhanderuete reko ma ndajaexai va'eri yvy itui ypy'i guive jaikuaa porã 'rã guive hembiapokue re jaikuaa pota vy. Ha'e nunga rupi jaikuaa porã 'rã ipo'akaa opa va'erã e'ŷ ha'e imarã e'ŷa. Ha'e rami vy heko vai va'e kuery "Aikuua vy e'ŷ rima ajejavy" he'i aguã nda'evei.

²¹ Mba'eta ha'e kuery Nhanderuete reko oikuaa teĩ nomboetexei vy ixupe "Xeruete" nde'i, ndoguerovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py opẽxaa py ovare e'ŷ va'e opyta, ha'e opy'a py mba'eve noenduvei ramo pytũmba.

²² Ojeupe ae "Hi'arandu va'e" he'i va'eri inhakã porã ve'ŷ va'e opyta.

²³ Ha'e rami vy Nhanderuete imarã e'ŷ ha'e hexakãmba va'e ombojerovia 'rãgue py avakue imarã va'e ra'angaa rive ombojerovia, ha'e gui guyra, mymba ha'e yvy rupi otyryry va'e ra'angaa guive.

²⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete omboaxa ha'e kuery ae onhemboeko ky'a aguã, opy'a re opa marã rei ikuaxea oĩa rami rive ikuai aguã, guete voi joo meme omongy'a aguã.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete guigua anhetẽ va'e 'rãgue py apu rive ha'e kuery oguerovia. Ha'e rami vy imoingoare 'rãgue py ombojerovia hemimoingo kuery rive. Ha'e rã Nhanderuete anho ha'eve nhambojerovia aguã, raka'e rã peve. Amém.

²⁶ Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete omboaxa itavy reixe rupi rive ikuai aguã. Kunhague voi guekorã va'ekue omboekovia vy ha'eve'ŷa rami ikuai.

²⁷ Avakue voi ha'e rami ae avi ojepe'a gua'yxy reve joguerekoa gui. Ha'e vy jomeme itavy reixe vy avakue meme joavyky rei. Ha'e rami rire ojee ae oendu ojejavyague re ha'evea rami opagaa.

Amboae regua kuery opa marã rei ikuai aguã Nhanderuete omboaxaa re ijayvua

²⁸ Nhanderuete reko ha'e kuery oikuaa va'eri oikuaa ete aguã ndojou porãi ramo omboaxa opẽxaa py ojou vaipy ikuai, ha'e ha'eve'ŷ va'e anho ojapo aguã.

* **1:17** Habacuque 2.4

29 Ha'e kuery re ma teko vai anho oĩ, tavy reia, hakâte'ŷa ha'e porayvu e'ŷa. Joe ija'e e'ŷa rupi anho ikuai, jojukaa ha'e joguero'aa rupi guive. Nhombotavypa rei ha'e porayvu e'ŷ rei va'e ikuai. Joe ijayvu rei,

30 ijayvux, neĩ Nhanderuete re voi nda'ija'ei, ojee anho ojerovia ha'e ima'endu'a va'e, mba'emo vai re anho onhem-bopy'a, nguu kuery nonhe'ẽ rendui,

31 iporã va'e noenduvei, oayvuague ndojapoi, porayvu e'ŷ ae va'e, ha'e nanhomboaxy kuaavei va'e guive.

32 Ha'e kuery oikuua ae Nhanderuete ha'evea rami omokanhymba 'rãa ha'e rami ikuai va'e. Ha'e ramive ma ojapove tema okuapy, ha'e amboae kuery ha'e rami ikuai rã oexa vy ojou porã guive.

2

Judeu ha'e judeu e'ŷ regua ombopaga pyrã ikuaria re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi ndee renhombopagaxe vai va'e, ndee voi nda'evei "Aikuua vy e'ŷ rima ajejavý" 're aguã, mba'eta amboae kuery rembopagaxea py ndee ae renhembopaga uka, mba'eta rejou vai va'e ramigua ndee voi rejapo.*

2 Ha'e rã Nhanderuete ma ha'evea rami 'rã ombopaga ha'e rami ikuai va'e, jaikuua pavẽ.

3 Ha'e rami teĩ ndee renhombopaga ukaxe va'eri ha'e rami ae reiko va'e, rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã re Nhanderuete nembopaga aguã gui?

4 Ndereikuuai ri ty'y rejeko rerova aguã ae Nhanderuete oexa ukaa nderayvua? Tyrã pa nerembovarei ri ty'y oexa uka rã opa mba'e py nderayvua, nanembopaga voi ha'e nerarõ area?

5 Ha'e rami py neakã ratã ha'e ndepy'a py nderejeko rerovaxei vy ndejee ae remoĩ ukave Nhanderuete poxya. Ha'e va'e ma ha'evea rami nhombopagaa ára py oexa uka 'rã.

6 Mba'eta peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã oikoague repy.*

7 Ha'e rami vy tekove marã e'ŷ ome'ẽ 'rã iporã va'e rupi anho ikuai vy hexakãmbaa, omboetea aguã ha'e imarã e'ŷ aguã re onhea'ã va'e kuery pe.

8 Ha'e rã joapo vaia rupi ikuai va'e pe ma oexa uka 'rã ivaia ha'e opoxya, anhetẽ va'e rupi e'ŷ, teko vaia rupi anho ikuai va'e pe.

9 Mba'eta heko vai va'e kuery áry ou 'rã ojexavai ha'e ikuai axy aguã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi.

10 Ha'e rã iporã va'e rupi ikuai va'e pe ma ome'ẽ 'rã guexakã, imboetea ha'e imoingo porãarã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi,

* 2:1 Mateus 7.1,2 * 2:6 Salmo 62.12, Proverbios 24.12

11 mba'eta Nhanderuete ma peteñ regua rive joegui oayvuve va'e'ŷ.

12 Ha'e nunga rupi lei revegua e'ŷ ojejavy va'e ha'e javi ma lei re'ŷ avi 'rã okanhy. Ha'e rã lei revegua ojejavy va'e ma lei re oĩa rami ae 'rã ombopagaa.

13 Mba'eta Nhanderuete renonde ma lei oendu rive va'e'ŷ 'rã heko porã, lei re oĩa rami ikuai va'e anho 'rã omboeko porã.

14 Ha'e nunga rupi xapy'a rei amboae regua kuery, lei revegua e'ŷ teñ lei re oĩa rami ikuai 'rã oikuua rami ae. Ha'e va'e kuery ma lei ndojopyi teñ ha'e kuery ae oikuua 'rã lei regua.

15 Ha'e rami vy ha'e kuery oexa uka 'rã opy'a re lei regua oĩa, o'arandua gui ae oikuua guekorã. Ha'e rami vy amongue py oikuua 'rã ojejavya, ha'e rã amongue py ma oikuua 'rã ha'evea rami ikuuaia.

16 Ha'e nunga ha'e javi ojekuaa porã 'rã avakue nhemi rupi ikuuaiague re Nhanderuete oikuua potaa ára. Ayvu porã amombe'u aikovya rami vy Cristo Jesus pe ae 'rã oikuua pota uka.

Judeu kuery “Aikuua vy e'ŷ rima ajejavý” he'i aguã nda'eveia re ijayvua

17 Ha'e gui ndee ma “Judeu” 'epy va'e reiko. Rejerovia reikovy lei re oĩa rami reikoa re, ha'e “Nhanderuete rembiayvu aiko” 're vy revy'a.

18 Lei re oĩa rami nembo'ea rã reikuua ae Nhanderuete oipota va'e ha'e rejapo kuaa iporã va'e.

19 Ndee rexã'ã rã ndee ae reiko ára revegua e'ŷ mboguataa, pytã rupi ikuai va'e moexakãa,

20 hi'arandu e'ŷ va'e rerekhoa ha'e kyrígue mbo'ea, mba'eta lei rupi vy 'arandua ha'e anhetégua reikuuaapa merami.

21 Ha'e rami avi nhombo'ea reiko va'eri mba'e re tu nerenhembo'ei ndee ae? Imonda e'ŷ aguã renhomongeta va'eri ndee ae ri ty'y nemonda va'ety?

22 Joupe “Pendetavy eme”, 're va'eri ndee ae ri ty'y ndetavy? Mba'emo ra'angaa rejou vai va'eri ta'angaa pegua templo gui nemonda va'e ty'y?

23 Lei rejou porã va'eri lei rovai reikoa py Nhanderuete neremboete ukai.*

24 Mba'eta ipara re oĩa rami: “Peñ kuery káuxa amboae regua kuery ijayvu vai 'rã Nhanderuete rery re”, he'ia rami ae pendekuai.*

Judeu regua anheté ete va'e re ijayvua

* 2:23 Romanos 3:19,20 * 2:24 Isaías 52.5; Ezequiel 36.22

25 Mba'eta ndepire remboi ukaague ma lei re oña rami ete ri reiko ramo ovare. Ha'e rā lei re oña rami e'ŷ ri reiko ramo opire omboi uka e'ŷ va'e rami repyta.

26 Ha'e rami avi amongue opire omboi uka e'ŷ va'eri lei re oña rami ikuai ramo ha'e kuery pe "Opire omboi uka va'ekue rami ikuai", he'i pavē 'rā.

27 Ha'e rami vy opire omboi uka e'ŷ va'eri lei re oña rami ikuai va'e kuery ijayvu 'rā okuapy ndere, mba'eta ipara re oĩ va'e reikuua vy ndepire remboi uka va'eri lei re oña rami e'ŷ reiko.

28 Mba'eta judeu ete ma guete re rive'ŷ oexa uka judeu oikoa, mba'eta opire omboi uka aguā oeja pyre ma ngo'o re rive'ŷ 'rā ojapo aguā.

29 Ha'e rami 'rāgue py judeu ete ma opy'a py 'rā ha'e rami ikuai, ha'e opire omboi uka aguā oeja pyre ma ipy'a reguarā, nhe'ẽ re ae, ipara regua rive'ŷ. Ha'e rami ikuai va'e ma avakue rive'ŷ 'rā oguerovy'a, Nhanderuete ae 'rā oguerovy'a.*

3

Paulo mbovaia ayvu oña

1 Ha'e gui mba'e nunga py tu amboae regua reko gui judeu kuery reko ha'eveve? Mba'erā nda'u ovare ha'e kuery opire omboi ukaa?

2 Mba'eta heta oguereko iporā va'e, opa mba'e py. Jypy'i ma judeu kuery pe Nhanderuete ombou raka'e oayvu.*

3 Ha'e gui? Judeu regua amongue ndogueroviai rire nda'u Nhanderuete ndoikovei 'rā ri ojeroviap?

4 Any teve. Avakue ijapu va'e meme teī Nhanderuete ma anhetē va'e ae, ipara oña rami vy: "Oikuaa pavē 'rā ndeayvua anhetē memea. Ha'e ramo nderekō re oikuaa potaa rā ndepo'aka 'rā", he'ia rami.*

5 Ha'e gui amongue aipoe'i 'rā: "Nhanderoko vaia ojapo 'rā Nhanderuete reko porāa ojekuaa porāve aguā rami", he'i 'rā. Mba'exa 'rā tu nhambovai? Nda'evei ri nda'u Nhanderuete nhanderekō vaia re nhanembopaga aguā? (Nami avakue rami rive xeayvu.)

6 Any. Ha'e rami va'e rire mba'exa 'rā tu ha'eve Nhanderuete vyv re ikuai va'e re oikuaa pota aguā?

7 Ha'e gui aipo'ea avi: "Xeapua ojapo 'rā Nhanderuete anhetē va'e ojekuaa porāve aguā rami, ha'e omboeteave 'rā guive. Ha'e rami rā mba'e re tu xevy pe 'Ojejavy va'e' he'i vy xembopaga 'rā?" 'ea.

8 Any, ha'e rami va'e rire ha'eve avi teī 'rāgue "Teko vai rupi tema nhandekuai mba'emo porā oiko aguā" ja'e aguā.

* 2:29 Tery "Judeu" ma "Oguerovy'apy" he'ia. * 3:2 Romanos 9.4,5 * 3:4 Salmo 51.4, Romanos 9.6-8; 11.1-5, 25-27

Amongue ijapu vy omombe'u 'rā ha'e rami ae oreayvua rami. Ha'e kuery ma ha'evea rami 'rā ombopagaa.

Jajejavvy va'e memea re ijayvua

⁹ Ha'e gui mba'exa tu jaikuaa? Ore judeu kuery teve amboae regua gui orereko porāve va'e? Any, neī peteī henda py. Mba'eta amombe'u ae ma judeu ha'e grego kuery jejavya guy py ikuai va'e memea,

¹⁰ ipara oĩa rami: "Jipoi heko porā va'e, neī peteīve.*

¹¹ Jipoi oikuaa ete va'e, jipoi Nhanderuete oeka va'e.

¹² Mba'eta ojepe'a pavē, joo rami meme ovare'ŷ va'e ikuai. Jipoi iporā va'e ojapo va'e, neī peteīve."

¹³ "Ha'e kuery jyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami. Oapekū py nhombotavypa." "Ha'e kuery juru re ma mboi guigua veneno ramigua oĩ."

¹⁴ "Ijuru tynyē oiny ayvu vai ha'e py'a vaikue reia anho."

¹⁵ "Ha'e kuery py ma tuguy omoē aguā katy oo vy inhakuā.

¹⁶ Ikuiaia rupi ma nhomokanhayarā ha'e nhomomboriauarā oĩ.

¹⁷ Ha'e rā tape ikuai porā aguā ma ndoikuaai."

¹⁸ "Ha'e kuery re noĩ ae Nhanderuete renonde ojererokyje aguā."*

Judeu kuery amboae regua rami avi ojejavvy va'ea re ijayvua

¹⁹ Ha'e gui lei re oĩ va'e ha'e javi ma lei rupi ikuai va'e pegua ae, jaikuaa. Ha'e ramo Nhanderuete renonde yvy jave re ikuai va'e okyririmbā ha'e opaga aguā rami ikuai aguā.

²⁰ Mba'eta lei re onhea'āa rupi ma avave rei nomboeko porāai 'rā henonde, mba'eta lei gui ma jaikuaa 'rā jajejavvy va'e memea.*

Jesus Cristo re jajerovia ramo nhanemboeko porā aguā re ijayvua

²¹ Ha'e gui aŷ ma lei rupi e'ŷ Nhanderuete oikuaa uka ojeguigua teko porā, lei ha'e profeta kuery omombe'u ma voi va'ekue.

²² Mba'eta Nhanderuete guigua teko porā ma Jesus Cristo re jajerovia ramo ome'ē. Ojerovia va'e ha'e javive pegua oĩ, [ha'e javi regua peguarā ombou,] mba'eta joo ramigua meme nhandekuai,

²³ mba'eta nhande ha'e javive jajejavvy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakāa.*

²⁴ Ha'e rami teī Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porā 'rā Cristo Jesus nhandereraa jepe rire.

* **3:10** Gálatas 3.11,22

* **3:18** Salmo 5.9, 10.7, 14.1-3, 36.1, 53.1-3, 140.3;

Eclesiastes 7.20; Isaías 59.7-8

* **3:20** Romanos 7.7,8; Gálatas 2.16

Romanos 1.17; 2 Coríntios 5.21; Gálatas 2.15-21; Filipenses 3.9

* **3:23**

25 Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuua uka raka'e jejavya pe'aarā, jajerovia rā huguy py omboguepa aguā jajeavyague. Ha'e rami py Nhanderuete oexa uka ha'evea rami joguerekva'ea, mba'eta oarō are kuaa va'e vy ymagua kuery ojeavyague re nombopaga potai ranhe raka'e.*

26 Ha'e gui aÿ ma oexa uka ha'evea rami joguerekva'ea, mba'eta heko porā va'e oiko, ha'e Jesus re ojerovia va'e kuery mboeko porāa guive.

27 Ha'e rami rire nda'u ha'eve nhanhemboyvate aguā? Pe-teïve henda py nda'evei. Mba'e re tu nda'evei? Mba'eta nhande ae nhanhea'ā rupi e'ÿ jaa jepe, hexe jajerovia vy rive.
28 Ha'e nunga rupi jaikuua jajerovia ramo 'rāe nhanemboeko porā, lei rupi nhanhea'ā rupi e'ÿ.

29 Tyrā pa Nhanderuete nda'u ore judeu kuery Ruete anho ri oiko? Amboae kuery Ruete guive e'ÿ ri ty'y? Tá, amboae kuery Ruete guive oiko,

30 mba'eta Nhanderuete ma peteï'i. Ha'e rami vy judeu kuery ojerovia rā omboeko porā 'rā, ha'e amboae kuery voi ojerovia rā omboeko porā avi 'rā.

31 Ha'e gui jajeroviaa rupi jaa jepea py nda'u jajapo ri lei mba'erā ovare ve'ÿa rami? Any, peteïve henda py. Ha'e rami 'rāgue py lei re oĩ va'e jaikuua uka anhetē memea.

4

Abraão ojerovia ramo omboeko porāague re ijayua

1 Ha'e gui mba'e tu Abraão oupity raka'e? Mba'eta ha'e va'e ma ngo'o re oiko ore judeu kuery ramoï ypy.*

2 Ha'e gui Abraão ha'e ae onhea'āa rupi onhemboeko porā va'e rire oguerekva'ea rāgue onhemboyvate aguā. Ha'e rami avi Nhanderuete renonde ndoguerekoi,

3 mba'eta mba'e he'i tu ipara? "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re ome'ë teko porā", he'iague.*

4 Ha'e gui ombo'eapo va'e pe ombo'eapoague repy ma ome'ëa va'e rive e'ÿ, ixupe guarā ae oĩ.

5 Ha'e rā amongue ha'e ae onhea'ā rāgue py heko vai va'e mboeko porāa re ojerovia ramo ma ixupe ome'ë 'rā teko porā, ojeroviaa re rive.

6 Ha'e rami ae Davi voi ijayvu raka'e, mba'eta omombe'u amongue onhea'ā e'ÿ re ixupe Nhanderuete teko porā ome'ë ramo ovy'a ete 'rāa. Ha'e vy aipoe'i:

7 "Ovy'a ete 'rā heko vaiague omboguepaa va'e, ojeavyague ojao'ipaa ramo.

* 3:25 Atos 17.30,31

* 4:1 Gálatas 3.6-18

* 4:3 Gênesis 15.6

⁸ Ovy'a ete 'rā avakue ha'e kuery pe Senhor 'Heko vai va'e' nde'i ramo", he'i raka'e.*

⁹ Ha'e gui opire omboi uka va'ekue pegua anho 'rā nda'u ov'y'a ete aguā oī, tyrā pa opire omboi uka e'ŷ va'e pegua avi? Mba'eta "Abraão ojeroviaa re rive ixupe ome'ẽ teko porā", ha'egue rami.

¹⁰ Mba'e tu ojapo ramo teko porā ome'ẽ raka'e? Opire omboi uka rire ri nda'u ome'ẽ, tyrā pa opire omboi uka e'ŷ re? Opire omboi uka rire'ŷ, omboi uka e'ŷ mbove ma voi teko porā ome'ẽ raka'e Abraão pe.

¹¹ Mba'eta opire omboi uka aguā ma hekorā Nhanderuete oeja raka'e oikuua uka aguā ojeroviaa re teko porā ixupe ome'ẽague, opire omboi uka e'ŷ teri reve. Ha'e rami rire ojerovia va'e ha'e javi ru opyta, opire omboi uka e'ŷ va'e kuery pe guive, mba'eta ha'e kuery voi ojerovia ramo ome'ẽ 'rā teko porā.

¹² Ha'e gui ore orepire romboi uka va'e ru avi oiko. Mba'eta ore ma orepire romboi uka va'e rive e'ŷ orekuai, nhanderu Abraão opire omboi uka e'ŷ re ojeroviaague rami rojerovia va'e avi.

¹³ Ha'e rami ae avi lei rupi e'ŷ Abraão ha'e hamymino kuery pe Nhanderuete ijayvu raka'e ko yvy ome'ẽ aguā re, ha'e rā ojeroviaa re teko porā ojopy rire.

¹⁴ Ha'e rā lei re ikuai va'e pe yvy ome'ẽ aguā re ijayvu va'e rire Abraão ojeroviaa ndovarei 'rāgue, ha'e ixupe ijayvuague voi oaxa rive 'rāgue.

¹⁵ Mba'eta lei gui ou Nhanderuete ipoxy aguā, ha'e rā lei ndoikuuaia py ma jipoi avi lei rovai ojejavý va'e.

¹⁶ Ha'e nunga rupi ae jajeroviaa re Nhanderuete ome'ẽ teko porā, nhanemboaxy ramo rive jaupity aguā. Ha'e ramo Abraão ramymino kuery ha'e javive pe ijayvuague oī atā 'rā, lei rupi ikuai va'e pe anho e'ŷ, Abraão rami ojerovia va'e kuery ha'e javive pe, (mba'eta nhande kuery pavē ru oiko, ¹⁷ ipara re "Heta regua rurā romoī" he'iague rami vy), mba'eta Nhanderuete renonde hexe ojerovia. Mba'eta Nhanderuete ma omano va'ekue moingovea, ha'e ndoikoi teri va'e pe "Oiko ae" he'i va'e guive.*

¹⁸ Abraão oarō aguā noī merami teī oarō nho vy ojerovia rire heta regua ru opyta, ixupe "Heta 'rā neramymino kuery ikuai" he'iague rami vy.*

¹⁹ Ikangy e'ŷ re ojerovia nho vy oikuua pota guete omanogue rami oīa re, mba'eta cem ma'etŷ ma oguerek, ha'e Sara voi guaimi'i ete ma.

* **4:8** Salmo 32.1-2 * **4:17** Gênesis 17.5 * **4:18** Gênesis 15.5

- 20 Ha'e rami teĩ ndoguerovia e'ŷi Nhanderuete ijayvuague, oexã reia noĩ. Ha'e rami 'rãgue py ojeroviaa py imbaraeteve ovy, oguerovy'a guive Nhanderuete,
- 21 mba'eta oikuua porã oayvuague ojapo aguã ipo'aka va'ea.
- 22 Ha'e nunga rupi ae "Ojeroviaa re ome'ẽ teko porã" he'i.*
- 23 Ixupe anho e'ŷ guive ipara oiny ome'ea rami,
- 24 nhande kuery pe guive, mba'eta nhandevy pe avi ome'ẽ 'rã teko porã, nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju va'ekue re jajerovia ramo.
- 25 Ha'e va'e ma omboaxaa raka'e nhanderekovaia re omano aguã, ha'e gui onhemboete ju nhanemboeko porã aguã.

5

Jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve jaiko porã aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

² Hexe jajerovia vy Nhanderuete nhanemboaxyu rupi nhan-dekuai, ha'e Nhanderuete rexakãa ojekuua aguã nharõ vy javy'a jaikovy guive.

³ Ha'e rami anho e'ŷ, jajexavaia py voi javy'a, mba'eta jaikuua jajexavaia ojapo jaropo'akave aguã rami.

⁴ Ha'e gui mba'emo jaropo'aka vy jaikuua Nhanderuete nhandererovy'aa. Ha'e nhandererovy'a ramo jareko iporã va'e nharõ aguã.*

⁵ Nharõa py ndajajekorei guive, mba'eta nhandepy'a re Nhanderuete oendu uka ae nhanderayvua. Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ nhandere ombou va'ekue gui nhaendu.

⁶ Mba'eta nhanekangy teri reve Cristo omano raka'e nhanderekovaia va'e re, oa'angaague ára py ete.

⁷ Heko porã va'e re vy haxy amongue omano aguã, ha'e rã porayvu va'e re ma amongue nhi'ã omano 'rã.

⁸ Ha'e rã Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere.

⁹ Ha'e rami rire, aŷ katuve ma huguy rupi nhanemboeko porã rire nhandereraa jepe 'rã nhombopaga aguã gui.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete rovaigua teri jaiko reve Ta'y omano vy hexeve peteĩ rami ju nhanemoingo rire aŷ katuve ma hexeve peteĩ rami nhanemoingo vy nhandereraa jepe 'rã, oikove ju rire.

¹¹ Ha'e nunga anho e'ŷ, Nhanderuete re ae javy'a, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy. Mba'eta hexe vy aŷ peteĩ rami nhandekuai Nhanderuete reve.

* 4:22 Gênesis 15.6 * 5:4 Tiago 1.2-4

Adão re Cristo ombojojaague

¹² Mba'eta peteĩ'i ava gui jejavya oiko ypy raka'e yvy jave re, ha'e jejavya gui oiko avi nhamano aguã. Ha'e rami py nhande pavẽ nhamano aguã rami nhandekuai, pavẽ jajejavy rire.

¹³ Mba'eta lei oejaaa e'ŷ mbove ma voi jejavya oĩ ae ma raka'e yvy re, lei ndoikuua ukaai teri jave avave pe "Lei rovai ojejavy" nda'eai teĩ.

¹⁴ Ha'e rami avi Adão guive Moisés oiko peve manoa ipo'aka raka'e, ayvu rovai Adão ojejavyague rami ete ndojejavyi va'e kuery re voi. Adão ma nhaneramoĩ ypy raka'e, ou va'erã va'e kuua ukaarã.

¹⁵ Ha'e rami avi Adão ojejavy jave guare rami e'ŷ oiko tekove me'ẽ rivea ou rã, mba'eta peteĩ'i ojejavy rire heta omano. Ha'e gui ma heta pe avi Nhanderuete oexa uka omboaxy, amboae ava Jesus Cristo ombou vy.

¹⁶ Ha'e rami avi tekove ome'ẽmby ma peteĩ anho ojejavy jave guare rami e'ŷ guive, mba'eta peteĩ'i ojejavyague gui oiko raka'e nhombopagapa aguã. Ha'e gui heta jajejavyague gui Nhanderuete nhanemboaxy oexa uka vy nhanemboeko porã.

¹⁷ Peteĩ'i ojejavyague gui ae manoa ipo'aka rire teĩ Nhanderuete nhanemboaxy ha'e teko porã ome'ẽ rã jaupity va'e katuve ma nhandepo'aka 'rã peteĩ'i re vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹⁸ Mba'eta peteĩgue'i ojejavya ague gui nhande kuery pavẽ re oiko raka'e japaga aguã. Ha'e rã peteĩgue'i joapo porãague gui nhande kuery pavẽ pe oiko avi nhanemboeko porã rã tekove jaupity aguã.

¹⁹ Mba'eta peteĩ'i ava nonhe'ẽ renduiague gui heta ikuai raka'e ojejavy va'e. Ha'e gui ma peteĩ'i onhe'ẽ renduague gui ju heta ikuai 'rã heko porã va'e.

²⁰ Ha'e gui ma lei oejaaa avi raka'e jejavya ojekuaa porãve aguã, va'eri jejavya hetave ramo nhanemboaxy voi hetave avi oexa uka raka'e.

²¹ Ha'e rami avi jejavya ipo'aka raka'e pavẽ nhamano aguã rami. Ha'e gui nhanemboaxy ju nhanemboeko porã vy ipo'aka tekove marã e'ŷ jaupity aguã, nhande-Senor Jesus Cristo re vy.

6

Nhanderuete nhanemboaxy ramo jejavya po'akaa gui jaa jepea re ijayvua

¹ Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Jajejavya rupi riae 'rã teve jaiko Nhanderuete nhanemboaxyve aguã?

* **5:17** 1 Coríntios 15.20-22,45-49

² Any. Mba'exa tu jajejavy riaeve ta, ha'e nunga pe nhamano rire?

³ Tyrā pa ndapeikuuai teri teve Cristo Jesus peguarā nhanhemongarai vy ha'e omanoague py avi nhanhemongaraiauge?

⁴ Mba'eta nhanhemongarai vy hexeve nhande voi jajeaty uka avi nhamanoa py, Nguu po'akaa rupi Cristo omanoague gui onhemboete jevyague rami avi nhande voi nhanderek pyau reve nhandekuai aguā.*

⁵ Mba'eta Cristo omanoague rami nhande voi hexeve nhamano rire ha'e onhemboete jevyague rami avi 'rā jaiko.

⁶ Mba'eta jaikuaa nhanderek ymague kuruxu re hexeve omano aviague, to'o nhanemboejavy ve'ŷ aguā, jejavya rembiguai rami ve'ŷ jaiko aguā.

⁷ Mba'eta omano va'ekue ha'e javi oiko porā ju 'rā ojejavyague gui.

⁸ Ha'e gui nhande voi Cristo reve nhamano rire jarovia hexeve avi jaiko aguā.

⁹ Mba'eta jaikuaa Cristo omanoague gui onhemboete ju rire nomanovei ma 'rāa. Hexe ma manoa nda'ipo'akavei.

¹⁰ Petēgue'i omano raka'e jejavya pe. Ha'e gui oikove vy Nhanderuete pe ju oiko.

¹¹ Ha'e rami ae avi po rami peē voi peikuaa: peē voi jejavya pe pemano ma avi, ha'e gui Cristo Jesus re vy Nhanderuete pe ju peiko.

¹² Ha'e nunga rupi jejavya ta'ipo'akave eme penderete imarā va'e re, to'o oipota va'e rupi ve'ŷ pendekuai aguā.

¹³ Penderete regua voi pemboaxave eme jejavya pe, nhomboeko vaia rembiguairā. Ha'e rami 'rāgue py omanoague gui oikove ju va'ekue rami pejeko me'ē Nhanderuete pe. Ixupe anho pemboaxa penderete regua, teko porā rembiguairā.

¹⁴ Mba'eta jejavya nda'ipo'akavei 'rā pendere, mba'eta lei guy py ve'ŷ pendekuai, ha'e rā Nhanderuete penemboaxy rupi anho.

Lei, tembiguai ha'e nhanemboaxy re ijayvua

¹⁵ Ha'e gui? Lei guy py ve'ŷ, Nhanderuete nhanemboaxy rupi anho nhandekuai vy nda'u jajejavy riaeve ta? Any.

¹⁶ Ndapeikuuai ri ty'y nhoembiguairā pejeko me'ē rire pendererekao anho 'rā penhe'ē rendu? Jejavya rembiguai ma omano aguā rami ikuai, ha'e rā Nhanderuete nhanhe'ē rendu va'e ma teko porā rupi nhandekuai.*

* **6:4** 2 Coríntios 5.17; Gálatas 2.19,20; 5.24; 6.14; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.1-11; 1 Pedro 4.1-3 * **6:16** João 8.34

17 Xee arovya' Nhanderuete, mba'eta yma rupi jejavya rembiguai pendekuaiague gui pejepe'a vy pendepy'a ha'e javi py penhe'ẽ rendu penembo'eague rami.

18 Ha'e gui jejavya gui peo jepe vy teko porã rembiguai ju pendekuai.

19 Avakue reko re ambojoja, mba'eta pender'o reve teri peiko vy ndapeikuaa porã ramo. Yma rupi penderete regua pemboaxa va'ekue imongy'aarã pe hembiguairã, penderekoy'ave ha'e penderekovaai rive peovy aguã rami. Ha'e gui aÿ ma teko porã rembiguaiju pemboaxa penderete regua, iky'a e'ÿ va'e pendekuai aguã.

20 Mba'eta jejavya rembiguai teri pendekuai jave teko porã rupi e'ÿ pendekuai va'ekue.

21 Ha'e va'e jave mba'e tu pejou raka'e ha'e nunga repy? Mba'emo aÿ penemoximba va'e anho, ha'e opaa py ma ha'e nunga nhandejuka 'rã.

22 Ha'e gui aÿ ma jejavya rembiguai pendekuaiague gui Nhanderuete pendereraa jepe vy guembiguai ae ju penemoingo rire pejou iky'a e'ÿ va'e penemoingoarã, ha'e opaa py ma tekove marã e'ÿ.

23 Mba'eta jejavyague repy ma manoia. Ha'e rã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e ma tekove marã e'ÿ, nhande-Senor Cristo Jesus re oĩ va'e.

7

Omenda va'e reko re ombojojaague

1 Irmão kuery, lei peikuaa va'e pe ju ta xeayvu aÿ. Ndapeikuaai ri ty'y jaikovea pukukue re anho lei ovare 'rãa?

2 Mba'eta lei re oĩa rami vy kunha omenda va'e minha ime oikovea ja anho oiko 'rã ixupe. Ha'e gui ime omano ma ramo lei re oĩa rami vy ndoikovei ma 'rã ixupe.

3 Xapy'a rei ime oikove teri reve amboae ava re onhemoirã ramo jaikuua 'rã itavy reia. Ha'e rã ime omano ma ramo ha'e va'e lei rami ve'ÿ ma 'rã oiko. Omenda jevy tei itavy rei va'e'ÿ 'rã oiko.

4 Ha'e rami ae avi xe-irmão kuery, peẽ voi lei pe pe mano va'ekue Cristo rete reve vy, amboae pe ju peiko aguã, omanoague gui onhemboete ju va'ekue pe ae, ha'e rami vy Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã.*

5 Mba'eta to'o oipotaa rami teri nhandekuai jave lei ojapo raka'e jajejavypa reixeia anho nhaendu aguã rami, ha'e ramo opa marã oguerekona nhanderete regua nhandejuka ete aguã.

* 7:4 Romanos 10.4

⁶ Ha'e gui aŷ ma lei gui nhandereraa jepe rire nhandere ipo'aka va'ekue pe nhamano ma, Nhe'ẽ guigua teko pyau rupi ju nhandekuai aguã rami, teko ymague ipara re oĩa rupi ve'ŷ.

Lei ha'e jejavya re ijayvua

⁷ Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Lei teve nhanembojejavyarã oĩ? Any. Ha'e rami avi lei gui e'ŷ va'e rire xee ndaikuaai 'rãgue jejavya. Mba'eta lei aipo nde'i va'e rire: "Emoaruã eme", xee naendui 'rãgue amoaruãa.*

⁸ Ha'e gui ojapo uka pyre rupi vy jejavya ojapo opa marãgua amoaruãa aendu aguã rami, mba'eta lei ndoikuaa py ma omano va'ekue rami avi jejavya nda'ipo'akai.

⁹ Ymave rupi lei aikuaa e'ŷ mbove, aiko porã merami. Ha'e gui ma ojapo uka pyre aikuaa ramo jejavya oikove ju, ha'e rã xee ma omano va'ekue rami apyta.

¹⁰ Ha'e rami vy ojapo uka pyre nhomoingovearã oĩ va'ekue ri xemoingo karamboae omano va'ekue rami.*

¹¹ Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ipo'akave vy xembotavy ojapo uka pyre aikuaa py ae, ha'e vy omano va'ekue rami xemoingo.

¹² Ha'e gui lei ha'e ojapo uka pyre ma iky'a e'ŷ va'e meme, teko porã kuaa ukaarã ha'e iporã va'e.

¹³ Ha'e gui iporã va'e ae teve xemoingo omano va'ekue rami? Any, jejavya ae ha'e rami xemoingo iporã va'e rupi. Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ojekuaa porãve, jejavya etea jaikuaa aguã rami. Ha'e rami vy ae omano va'ekue rami xemoingo.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa lei re oĩ va'e ma Nhe'ẽ guigua memea. Ha'e rã xee ma to'o re aiko, jejavya rembiguairã omboaxa pyre rami.

¹⁵ Mba'eta xee ae voi ndaikuaai aikoa, mba'eta xee aikoxea rupi ndaikoi, aikoxe e'ŷa rupi rive aiko.

¹⁶ Ha'e gui aikoxe e'ŷa rupi aiko vy lei pe "Iporã va'e" ha'e.

¹⁷ Ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ŷ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

¹⁸ Mba'eta aikuaa xere, xerete re ma iporã va'e noĩa. Ha'evea rami aikoxea ma xere oĩ anhetẽ. Ha'e rã ha'e rami aiko kuaa etea ma noi.

¹⁹ Mba'eta ha'evea rami aikoxea rupi ndaikoi. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai ajapoxe e'ŷ va'e anho ajapo.

²⁰ Ha'e nunga rupi ajapoxe e'ŷ va'e ajapo ramo ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ŷ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

²¹ Mba'eta ha'evea rami aikoxe tei xere aendu avi mba'emo vai rupi xemoingoarã.

²² Mba'eta xepy'a re ma Nhanderuete guigua lei arov'y'a,

* **7:7** Êxodo 20.17, Deuteronômio 5.21

* **7:10** Romanos 3.20; Gálatas 3.23,24

23 ha'e rā xero'o re ma amboae rami xemoingoarā aendu. Ha'e va'e ma xepy'a re lei oĩ va'e re opu'ã 'rā xemoingo aguā xerete re jejavya oĩ va'e rembiguairā.

24 Ava ov'y'a e'ŷ ete va'e xee aiko! Mava'e tu xereraa jepe 'rā kova'e tete xejukaxe va'e gui?

25 Arov'y'a Nhanderuete, Jesus Cristo nhande-Senhor rupi. Mba'eta xejegui ae xepy'a re oĩa rami vy aiko Nhanderuete guigua lei rembiguai, ha'e rā to'o oipotaa rami aiko vy ma lei jejavya rembiguai aiko.

8

Nhe'ẽ re nhandekuai va'e ndajapagavei aguā re ijayvua

1 Ha'e gui aŷ Cristo Jesus re jaiko va'e ma japaga aguā rami ve'ŷ jaiko,

2 mba'eta Nhe'ẽ guigua tekove me'ea Cristo Jesus re oĩ va'e ma nhandereraa jepe ma jejavya nhandejukaa gui.*

3 Mba'eta lei rupi nhanhea'ã teri jave nda'evei va'ekue ja-japopa aguā, nhandro'o re nhanekangy vy. Ha'e ramo Nhanderuete ae ojapo nhandevy, mba'eta Gua'y ombou raka'e nhandro'o re jajejavvy va'e regua rami teĩ, jajejavvy oipe'a aguā. Ha'e rami py Nhanderuete oipe'a raka'e to'o re jejavya oĩ va'e po'aka,

4 lei re ojapo uka pyre oĩ va'e jajapo nho aguā, to'o re ve'ŷ jaiko vy guive, ha'e rā Nhe'ẽ re anho.

5 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma to'o guigua re anho 'rā ipy'a, ha'e rā Nhe'ẽ re ikuai va'e ma Nhe'ẽ guigua re 'rā ipy'a.

6 Mba'eta to'o re ikuai va'e omano aguā rami ikuai. Ha'e rā Nhe'ẽ re ikuai va'e ma tekove ha'e mby'a porā 'rā oupity.

7 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma Nhanderuete rovaigua meme ikuai. Ha'e kuery nonhe'ẽ rendui 'rā Nhanderuete guigua lei rupi, mba'eta nda'evei ae ha'e va'e rupi ikuai aguā.

8 Ha'e nunga rupi to'o re ikuai va'e nombovy'ai 'rā Nhanderuete.

9 Ha'e rā peẽ ma to'o re'ŷ pendekuai, ha'e rā Nhe'ẽ re, anhetẽ ri pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ ramo. Ha'e rā amongue re Cristo Nhe'ẽ noĩ ramo ixupegua e'ŷ oiko.

10 Ha'e rā pendere Cristo oĩ ramo penderete anhetẽ omano aguā rami oĩ jejavya káuxa, teĩ pendere teko porā oĩ avi rā Nhe'ẽ ome'ẽ tekove.

11 Mba'eta Cristo Jesus omanoague gui omboete va'ekue Nhe'ẽ pendere oĩ vy penderete imarā va'e voi omoingove avi 'rā, Onhe'ẽ pendere oĩ va'e py ae.

Ta'y kuery ha'e mba'emo jopyarā jaikoa re ijayvua

* **8:2** Gálatas 5.16-26

¹² Ha'e nunga rupi irmāo kuery, Nhanderuete pe jaiko aguā rami nhandekuai, to'o pe'ŷ, to'o oipotaa rami nhandekuai ve'ŷ aguā.

¹³ Mba'eta to'o oipotaa rami ri pendekuai vy pemanu aguā rami peiko. Ha'e rā Nhe'ē re vy to'o oipota va'e pemomba ri vy anhetē peikove 'rā.

¹⁴ Mba'eta Nhanderuete Nhe'ē pe ojerereko uka va'e ma Nhanderuete ra'y kuery meme ikuai.*

¹⁵ Mba'eta Nhe'ē pendere oĩ va'e ma escravo penemoingoarā e'ŷ oĩ, pekyjea rupi peiko ve'ŷ aguā. Pendere Nhe'ē oĩ va'e ma Nhanderuete ra'y kuery peikoa kuaa ukaarā oĩ. Ha'e va'e rupi vy "Xeru, Xeru" ja'e 'rā jajapukai vy,

¹⁶ mba'eta nhanenhe'ē reve Inhe'ē avi oikuua uka Nhanderuete ra'y kuery jaikoa.

¹⁷ Ha'e ta'y kuery jaiko vy raka'eve rā jajopy 'rā nhandevy guarā omoĩ porā mbyre. Cristo reve vy jajopy 'rā Nhanderuete gui, mba'eta hexeve jaiko axy rire hexeve avi 'rā nhanemoingo imarā ve'ŷ va'e.

Aŷ jaiko axy rire raka'eve rā iporā ete va'e jaupity aguā re ijayvua

¹⁸ Mba'eta po rami xee aikuua porā: raka'eve rā imarā ve'ŷ va'e nhanemoingoa ma ramo aŷ jaiko axyague pe "Mba'e'ŷ va'ekue" ja'e 'rā".*

¹⁹ Mba'eta mba'emo omoingo pyre ha'e javi oarō avi Nhanderuete ra'y kuery ojekuaa ára pyguarā.

²⁰ Mba'eta opa mba'e omoingo pyre omombytaa raka'e ha'eve'ŷa rami ranhe, ha'e ae oipotaa rami e'ŷ, imoingoare oipotaa rami.

²¹ Ha'e rami rire mba'emo omoingo pyre voi oarō imarā aguā gui oo jepe aguā, Nhanderuete ra'y kuery oo jepea rami avi ha'e nunga voi imarā ve'ŷ va'e opyta aguā.

²² Mba'eta jaikuaa mba'emo omoingo pyre ha'e javi aŷ peve ikuai axy vy ipoaẽ oinya.

²³ Ha'e nunga anho e'ŷ, nhande kuery jypy Nhanderuete Onhe'ē ome'ē rā jajopy va'ekue voi nhanepoaẽ avi nhandep'y py, gua'y kuery eterā nhandererova aguā nharō vy, nhanderete voi ogueraa jepe avi jave.

²⁴ Mba'eta ha'e rami aguā nharō reve ae jaa jepe raka'e. Ha'e gui nharō va'e ojekuaa ma va'e rire nharõa noĩvei 'rāgue, mba'eta mba'emo ojekuaa ma va'ekue nanharõvei 'rā.

²⁵ Ha'e rami avi ndojekuaai teri va'e nharō vy nhandekuerai e'ŷ re 'rā nharō.

Nhandere Nhe'ē ojerurea re ijayvua

* **8:14** Gálatas 4.1-7 * **8:18** 2 Coríntios 4.16-18; 1 Pedro 1.3-5

²⁶ Ha'e rami ae avi nhane kangya py Nhe'ẽ nhane pytyvõ 'rã, mba'eta nhande ndaja kuaai neĩ nhanhembo'e aguã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhandere ojerure 'rã opoaẽa nanha endu kuaai va'e rupi.

²⁷ Nhe'ẽ py'a re oĩ va'e ma pavẽ py'a re oikuua pota va'e oikuuaapa 'rã, mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ae ojerure oikovy iky'a e'ŷ va'e kuery re.

²⁸ Jaikuua mba'emo oiko va'e ha'e javi ojapo porã 'rãa Nhanderuete jayvu va'e kuery pe, ha'e ae oipotaa rami vy nhanerenoĩ rire.

²⁹ Mba'eta yma ma voi nhandekuaa vy nhandeporavo avi Gua'y reko rami nhanemoingo aguã, guyvy kuery oguereko reta aguã.

³⁰ Ha'e gui nhandeporavo rire nhanerenoĩ avi, ha'e gui nhanerenoĩ rire nhanemboeko porã avi. Ha'e gui nhanemboeko porã rire imarã ve'ŷ va'e avi nhanemoingo.*

Nhanderuete nhanderayvua jaikuua porã aguã re ijayvua

³¹ Ha'e rami rire mba'e ja'e 'rã tu? Nhanderewe Nhan deruete oiko ramo mava'e 'rã tu nhanderovaigua oiko?

³² Mba'eta nhande kuery ha'e javi re Gua'y nome'ẽ e'ŷi rire hexeve opa mba'e ome'ẽ avi 'rã nhandevy.

³³ Mava'e tu ijayvu kuaa Nhanderuete rembiporavo kuery rovai? Mba'eta nhanemboeko porãa ma Nhanderuete ae.*

³⁴ Mava'e tu nhanembopaga 'rã? Mba'eta Cristo Jesus omano ha'e onhemboete ju va'ekue ae nhandere ojerure oiny Nhan deruete oiporu kuaa regua re.

³⁵ Mava'e 'rã tu ha'vy nhandepe'a Cristo nhanderayvua gui? Jajexavaia teve 'rã nhandepe'a, tyrã pa haxy va'e, nhandere opu'ã rei va'e, karuai, nhandeao e'ŷa, ijavaete va'e, tyrã kyxe revegua teve?

³⁶ Mba'eta ipara oĩ rami: "Ndevyguia orekuai ramo ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe. Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai", he'iague rami.*

³⁷ Ha'e nunga ha'e javi nhandere oiko teĩ opa mba'e py Nhan derayvua nhanembopo'aka.

³⁸ Mba'eta xee aikuua porã Nhanderuete nhanderayvua gui nhandepe'aarã ndoikoia: neĩ mano, tekove, anjo kuery, huvixa kuery, mba'emo aŷ oiko va'e, araka'eve rã guarã, ipo'akakueve,

³⁹ yvategua, yvy guyrygua, neĩ amboae nunga voi nhan depe'ai 'rã Nhanderuete nhanderayvua nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e gui.

* **8:30** Efésios 1.3-5

* **8:33** Romanos 5.1

* **8:36** Salmo 44.22

9

Judeu kuery ogueraa jepexea re Paulo ijayvuague

¹ Cristo rery rupi anhetē va'e amombe'u po rami, ndaxeapui. Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ re vy xepy'apy py aikuua anhetēa.

² Mba'eta xeporiau ete, xekuraxõ raxy ndoaxai ae,

³ mba'eta xeryvy kuery, xeretarā kuery ngo'o re ikuai va'e araa jepe aguã ha'eve va'e rire ayvu vaipy ha'e Cristo gui okanhygue 'râgue xee aiko.

⁴ Ha'e kuery ma Israel regua ikuai. Ha'e kuery peguarã va'ekue ma Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hexakã, guexeve guarã ojapo va'ekue, lei, Nhanderuete ombojerovia aguã, ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvuague.

⁵ Ha'e kuery regua ma oreramoĩ kuery ikuai raka'e, ha'e Cristo voi ngo'o re ha'e kuery regua avi oiko. Ha'e va'e ma pavẽ gui yvateve va'e oiko raka'e rã peve, Nhanderuete ima'endu'a porãmby. Amém.*

Israel kuery pavẽ e'ŷ Nhanderuete oiporavo ramo ijayvuague ndoaxa riveia re ijayvua

⁶ Ha'e rami avi jaikuua Nhanderuete ijayvuague ndoaxa riveia, mba'eta Israel ramymino kuery pavẽ e'ŷ ikuai Israel regua ete.*

⁷ Ha'e Abraão ramymino kuery ha'e javi e'ŷ guive ikuai ta'y kuery rami. Mba'eta "Isaque ramymino kuery pe anho 'rã 'Neramymino kuery 'ea 'rã", he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e nunga rupi ho'o gui rive oiko va'ekue'ŷ 'rã Nhanderuete ra'y kuery ikuai. Ijayvuague rami oiko va'ekue anho 'rã ta'y kuery jaikuua.

⁹ Mba'eta Abraão pe aipoe'i raka'e: "Kova'e ára ojeupity jevy jave aju ramo Sara oguereko'i ma 'rã ava'i", he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e va'e anho e'ŷ, Rebeca pi'a kuery voi peteĩ'i nguu oguereko raka'e, oreramoĩ Isaque ae,

¹¹ ha'e rami teĩ mokoïve itui e'ŷ re ma voi peteĩ'i Nhanderuete oiporavo raka'e, mba'emo porã neĩ mba'emo vai ha'e kuery ojapo e'ŷ re. (Mba'eta Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy nhandeporavo, nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ŷ, ha'e rã Nhanerenoña oipotaa rami vy anho.)

¹² Ha'e nunga rupi ixy pe aipoe'i raka'e: "Tyke'y oiko 'rã guyvy rembiguai", he'i,*

¹³ ipara oña rami: "Xee ayvu va'ekue Jacó, ha'e rã Esaú ma ayvu va'ekue'ŷ ae."*

* **9:5** Romanos 3.1,2 * **9:6** Romanos 2.25-29 * **9:7** Gênesis 21.12 * **9:9**

Gênesis 18.10,14 * **9:12** Gênesis 25.23 * **9:13** Malaquias 1.2-3

Israel kuery amongue Nhanderuete ndoiporavoi teī ha'evea rami nhanderereko va'ea re ijayvua

¹⁴ Ha'e rami rā mba'e ja'e 'rā tu? Nhanderuete ha'eve e'ŷa rami teve nhanderereko? Any teve.*

¹⁵ Mba'eta Moisés pe aipoe'i: "Xee amboaxy 'rā amboaxyxe va'e, xemboaxyxa rami areko 'rā amboaxy va'e ete'i", he'i va'ekue.*

¹⁶ Ha'e nunga rupi nhande ae jaipotaa rami e'ŷ 'rā nhanderuete, nhande nhanhea'aa re'ŷ guive, ha'e rā Nhanderuete ha'e ae nhanemboaxyxa rupi.

¹⁷ Mba'eta ipara oña py aipoe'i Faraó pe: "Po rami aguā ae romoī, ndee reikoa rupi xepo'akaa aexa uka aguā, yvy jave re xerery oikuaapaa aguā", he'i raka'e.*

¹⁸ Ha'e rami vy Nhanderuete omboaxy 'rā omboaxyxe va'e, ha'e rā amboae kuery ma omoakā ratā 'rā, ha'e ae oipotaa rami oiko vy.

Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka va'ea re ijayvua

¹⁹ Ha'e gui xapy'a rei ndee aipo're 'rā xevy: "Mba'e re tu ha'vy Nhanderuete jojou vai? Mava'e tu oiko 'rā ha'e oipotaa rami e'ŷ?" 're 'rā.

²⁰ Ha'e rami teī ndee ava, marā ramigua tu reiko Nhanderuete rembovai ete aguā? Mba'emo ryrurā ojapo pyre nda'u ijapoare pe: "Mba'e re tu guī rami ri xeapo?" he'i 'rā ri?*

²¹ Mba'eta nhae'ū gui mba'emo apoa ipo'aka 'rā yapo re, peteī apu'a gui mokoī ryrurā ojapo aguā: iporā va'e ryrurā, ha'e gui mba'emo rive ryrurā avi.

²² Mba'e ja'e 'rā tu ha'vy? Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete opoxya ha'e opo'akaa oexa ukaxe vy ogueropo'aka are 'rā mba'emo ryrurā ojou vai pyrā, okanhy aguā rive oguerekopyre, ²³ ha'e rā mba'emo ryrurā hemimboaxy ikuai va'e re ma oexa uka 'rā guexakāa, yma ma voi guexakāa pygurarā oguerekokatu rire.

²⁴ Ha'e va'e kuery ma nhande ae, mba'eta judeu regua anho e'ŷ, amboae regua voi nhanerenoī raka'e.

²⁵ Mba'eta Oséias ombopara va'ekue re aipoe'ia rami: "Xevyguia e'ŷ va'ekue pe 'Xevyguia ae' ha'e 'rā, ha'e xerembiayvu e'ŷ va'ekue pe 'Xerembiayvu ae' ha'e 'rā.

²⁶ Ha'e gui pendevy pe 'Xevyguia e'ŷ 'ea 'rāgue py 'Nhanderuete oikove va'e ra'y kuery 'ea 'rā", he'i raka'e.*

* **9:14** Romanos 3:5-8; Mateus 20:1-16 * **9:15** Éxodo 33:19 * **9:17** Éxodo 9:16

* **9:20** Isaías 29:16, 45:9 * **9:26** Oséias 1:10, 2:23

²⁷ Ha'e rã Israel kuery re ma Isaías ijayvu vy aipoe'i: "Israel kuery ma ye'ë rembe re ita ku'i ikuai va'e rami heta teñ mbovy'i ete 'rã oo jepe.

²⁸ Mba'eta Senhor ojapopa vyvoi 'rã oayvuague yvy re",

²⁹ Isaías aipoe'i ma voiague rami: "Senhor Ixondaro reta va'e nhaneramymminorã nomoingovei va'e rire Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery rami avi 'rãgue nhakanhyumba."*

Israel kuery ndojeroviaia re ijayvua

³⁰ Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Amboae regua kuery nonhemboeko porã uka potai va'ekue ri ojeroviaaa rupi oupity nho teko porã.

³¹ Ha'e rã Israel kuery ma lei rupi teko porã re onhea'ã va'ekue ri ndoupityi.

³² Mba'e re nda'u ha'e kuery ndoupityi? Mba'eta ojeroviaaa rupi e'ý oupityxe, ha'e kuery ae onhea'ãa rupi rive. Ha'e rami vy onhepyxanga okuapy ita nhomonhepyxangaarã oĩ va'e re,

³³ ipara oĩa rami: "Pendu ke, Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita nhomonhepyxangaarã, joityarã. Ha'e rã hexe ojerovia va'e ma nda'eve e'ýi nho 'rã."*

10

Nhanderuete guigua teko porã judeu kuery ojee nomoñxeia re ijayvua

¹ Irmão kuery, xepy'a py aipota va'e, ha'e Nhanderuete pe judeu kuery re ajerure aikovya ma ha'e kuery oo jepe aguã.

² Mba'eta xee aikuaa rã ha'e kuery anhetẽ ete onhea'ã okuapy Nhanderuete pe ojererovy'a ukaxe vy, teñ oikuaa rupi e'ý onhea'ã.

³ Mba'eta ndoikuuaai okuapy Nhanderuete guigua teko porã, ha'e rami vy ha'e kuery ae reko porãa rive oexa ukaxe vy nonhemo'yvyñxei Nhanderuete guigua ojee omoĩ aguã.

⁴ Mba'eta Cristo ma lei opaa, mba'eta hexe ojerovia va'e ma teko porã oguerekva'e meme.*

⁵ Ha'e gui Moisés ombopara raka'e: "Lei re teko porã oĩ va'e rupi amongue oiko ri vy oikove 'rã ha'e va'e re", he'i.*

⁶ Ha'e rã ojeroviaaa re teko porã oupity va'e re ma aipoe'i: "Eporandu eme ndepy'a py: 'Mava'e tu oo 'rã yva re?' 're eme.' (Pova'e ma "Yva gui Cristo ogueru aguã", he'ia.)

⁷ "Neñ 'Mava'e tu oguejy 'rã yvykua vaikue py?" 're eme guive.' (Pova'e ma "Cristo omanoague gui ogueru ju aguã", he'ia.)

* **9:29** Isaías 1.9, 10.22-23 * **9:33** Isaías 8.14, 28.16 * **10:4** Gálatas 3.24-27

* **10:5** Levítico 18.5

⁸ Ha'e rami 'rāgue py mba'e he'i tu? "Ndeyvy'iry ae ayvu oĩ, ndejuru py ha'e ndepy'a re", he'i.* Ha'e va'e ayvu ma jajerovia aguã regua romombe'u va'e, po rami:

⁹ Ndejuru py Jesus Senhor oikoa rami ri remombe'u, ha'e ndepy'a py omanoague gui Nhanderuete omboete jevyague rerovia vy reo jepe 'rā.

¹⁰ Mba'eta nhandepy'a py jajerovia 'rā teko porã jaupity aguã, ha'e nhandejuru py ma nhanhemombe'u 'rā jaa jepe aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi ae ipara oiny: "Ha'e javive hexe ojerovia va'e nda'eve e'ŷi nho 'rā".*

¹² Mba'eta judeu ha'e grego kuery joo rami ikuai, mba'eta peteĩ'i oiko pavẽ regua Senhor, ha'e opa mba'e py omboaxy 'rā ixupe ojapukai va'e ma guive rã,

¹³ "Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rā" he'iague rami.*

¹⁴ Ha'e rami avi mba'exa 'rā tu ixupe amongue ojapukai, hexe ojerovia e'ŷ re? Ha'e mba'exa 'rā tu hexe ojerovia, ayvu oendu e'ŷ re? Ha'e mba'exa 'rā tu oendu, imombe'uarã ndoikoi rã?

¹⁵ Ha'e mba'exa 'rā tu amongue omombe'u, omondoukaa e'ŷ ramo? Mba'eta ipara oĩa rami: "Iporã ete ayvu porã mombe'ua kuery ou rã".*

Israel kuery "Noroendui rima", he'i aguã nda'eveia re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami teĩ Israel kuery pavẽ e'ŷ onhe'ẽ rendu ayvu porã. Mba'eta Isaías aipoe'i: "Senhor, mava'e tu oguerovia oreayvu?" he'i va'ekue.*

¹⁷ Ha'e nunga rupi ayvu omombe'ua ramo mae 'rā jajerovia, ha'e ayvu omombe'u pyrã ma Cristo regua ae.

¹⁸ Ha'e rami teĩ aporandu ta: Israel kuery nda'u noendui ri? Ha'e kuery oendu ae, mba'eta anhetẽ "Yvy jave rupi ojapo ayvu oendupaa aguã rami. Ijayvua ma yvy apy rupi peve oenduka", he'iague rami.*

¹⁹ Aporanduve ju ta: Israel kuery pe ri nda'u ndoikuua ukai teri ayvu? Jypy'i Moisés pe aipoe'i uka raka'e: "Penderegua e'ŷ va'e kuery amboaxy vy ajapo 'rā penerakâte'ŷ aguã rami. Hi'arandu e'ŷ va'ekue araa jepe vy peẽ kuery rojapo 'rā penerakâte'ŷa pendu aguã rami", he'i.*

²⁰ Ha'e gui Isaías ju okyje e'ŷa py aipoe'i: "Ajejou uka xereka e'ŷ va'ekue pe, xere oporandu e'ŷ va'ekue pe ajekuua uka", he'i.

* **10:8** Deuteronômio 30.12-14

Romanos 1.16,17; Marcos 16.15,16

* **10:18** Salmo 19.4, Romanos 1.19,20

* **10:11** Isaías 28.16

* **10:15** Isaías 52.7

* **10:19** Deuteronômio 32.21

* **10:13** Joel 2.32,

* **10:16** Isaías 53.1

21 Ha'e rā Israel kuery pe ma aipoe'i: “Ára pukukue re akuave'ẽ teĩ xenhe'ẽ rendu e'ŷ ha'e xerovai ikuai va'e kuery aenoī vy.”*

11

Israel kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e gui aporandu jevy ta: Nhanderuete nda'u oejapa ri guembiporavo kuery? Any, mba'eta xee voi Israel regua aiko, Abraão ramymino ha'e Benjamim kuery regua.

² Nhanderuete ma ndoeja rivei guembiporavo kuery yma ma voi oikuua va'ekue. Tyrã ndapeikuaai teve ipara Elias ayvu oña? Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde Israel kuery re ijayvu vy aipoe'i:

³ “Senhor, ha'e kuery ojuka ndevygua profeta kuery, ombovaipa guive ndevygua altar ikuai va'ekue. Xee ae'i aikove, ha'e xerekove avi oipe'axe okuapy”, he'i raka'e.

⁴ Ha'e gui mba'e he'i tu ombovai vy? “Ha'e rami avi xejeupagua areko teri sete mil avakue Baal renonde guenapy'ã re oĩ e'ŷ va'e”, he'i.*

⁵ Ha'ekue rami avi aŷ voi ikuai amongue ete'i omboaxya rupi oiporavo va'ekue.

⁶ Ha'e gui omboaxya rupi oiporavo vy ma ha'e kuery onhea'ãa rupi e'ŷ Nhanderuete oiporavo. Ha'e rami e'ŷ va'e rire omboaxya rupi e'ŷ oiporavo 'rāgue.

⁷ Ha'e gui mba'e ja'e 'rā tu ha'vy? Israel kuery onhea'ãa rupi teko porã oupityxe teĩ ndoupityi, oiporavo va'ekue anho oupity. Ha'e rā amboae kuery ma inhakã ratãmba,*

⁸ ipara oña rami: “Ha'e kuery py'a re Nhanderuete omoĩ ndoikuua potavei, hexa ma ojapo oexa e'ŷ aguã rami, ha'e ijapyxa ojapo oendu e'ŷ aguã rami aŷ peve”, he'i.*

⁹ Davi aipoe'i avi: “Tove mesa py ha'e kuery ikuiaia pyve toiko monde pi ha'e nhuã rami, ha'e kuery onhepyxanga ha'e opaga aguã.

¹⁰ Ha'e kuery rexaxa tapytūmba oexa ve'ŷ aguã, ha'e ta'ikupe karẽ riae”, he'i va'ekue.*

Atos 13.46, 28.23-28; Efésios 2.11-22; Hebreus 3.14

¹¹ Ha'e gui aporandu ta: Israel kuery ho'a aguã ri nda'u onhepyxanga? Any. Ha'e rami avi ha'e kuery heko vai ramo amboae regua kuery oo jepe, Israel kuery ju hakâte'ŷa oendu aguã.

¹² Mba'eta Israel kuery heko vai ramo yvy regua kuery oupity okuapy iporã va'e, Israel kuery re iporã va'e noĩ ramo amboae

* **10:21** Isaías 65.1-2 * **11:4** 1 Reis 19.10,14,18 * **11:7** Mateus 13.10-17

* **11:8** Deuteronomio 29.4, Isaías 29.10 * **11:10** Salmo 69.22-23

regua opa mba'e porã oupity. Ha'e gui ma Israel kuery oo jepe ramo katuve ma ikuai porã 'rã.

¹³ Aÿ peẽ amboae regua kuery pe ju xeayvu ta. Xee amboae regua kuery pegua apóstolo aiko vy arov'y'a xerembiaporã va'e,

¹⁴ mba'eta ajapoxe xeretarã kuery voi ikuai avi aguã pende kuaia rami, ha'e kuery regua avi araa jepe uka aguã.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Nhanderuete rembiayvu e'ÿ ikuai ramo yvy regua kuery peteñ rami ju ikuai hexeve. Ha'e rami rire mba'e tu oiko 'rã guembiaiyvurã ju ogueru ramo? Omanoague gui oikove ju va'e 'rã ikuai.

¹⁶ Mba'eta jypy'i mbojape oexy pyre iky'a e'ÿ va'e oĩ rire ma mbojape ha'e javi 'rã iky'a e'ÿ va'e avi opyta. Yvyra rapo iky'a e'ÿ va'e oĩ rire hakâgue voi ha'e rami 'rã opyta.*

¹⁷ Ha'e gui hakâgue ojaya raka'e, ha'e pende kuery ju oliveira iro va'e rami teñ ha'e kuery mbyte penemboja, hapo ha'e oliveira rykue re peiko aguã.

¹⁸ Ha'e rami teñ nda'evei hakâgue ae gui pejejou porãve aguã. Pejejou porãve ri vy peikuaa pota pov'a re: peẽ e'ÿ hapo moingo porãa peiko, ha'e rã hapo rima penemoingo porãa oĩ.

¹⁹ Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Hakã ae ojaya raka'e ha'ekue py ore roĩ aguã", peje.

²⁰ Ha'e rami teñ ha'e kueryndojeroviaia re ojaya, ha'e peẽ ma pejerovia ramo penemboja. Pejejou porã eme, ha'e rami 'rãgue py pemoõ pejererokyje aguã,

²¹ mba'eta hakâgue ae Nhanderuete ombopaga rire peẽ voi napenembopaga e'ÿi 'rã.

²² Peikuaa pota ke Nhanderuete porayvu ha'e nhombopaga va'ea re. Ho'a va'e kuery ma Nhanderuete ombopaga 'rã. Ha'e rã pendevy pe ma oexa uka 'rã oporayvua, hexe peñ riae ramo. Ha'e rami e'ÿ ramo peẽ voi pendepe'a 'rã.

²³ Ha'e gui Israel kuery voi ojerovia e'ÿa gui ojeko rerova ramo omboja nho 'rã, mba'eta Nhanderuete ipo'aka omoõ ju aguã.

²⁴ Mba'eta oliveira iro va'e gui pendeaya vy pendereko ae rovai oliveira iporã va'e re penemboja rire hakâgue ae katuve ju 'rã omboja hi'y re.

Opaa py Nhanderuete nhomboaxypa aguã re ijayvua

²⁵ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa pov'a e oikuua pyre e'ÿ teri, peẽ ae rive penhem'o arandu e'ÿ aguã. Mba'eta Israel kuery re ma amongue henda py oiko imoakã ratãarã, peẽ amboae regua kuery pejerovia va'erã va'e ha'e javi pejeroviapa peve.*

* **11:16** "Jypy'i mbojape oexy pyre" ha'e "Yvyra rapo" he'ia ma judeu ypy kuery re ijayvu vy. * **11:25** Lucas 21.24; João 10.16; Mateus 23.37-39

26 Ha'e va'e rire ma Israel kuery ha'e javive 'rā oo jepe, ipara oña rami: "Sião gui ou 'rā Jacó regua reraa jepearā, ha'e kuery reko vaia oipe'apa 'rā.

27 Po rami 'rā ha'e kuery pe ajapo xereve guarā, ojejavyague aipe'a vy", he'i.*

28 Ayvu porā ha'e kuery ndogueroviai vy Nhanderuete rovaigua ranhe ikuai, peẽ kuery peo jepe aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete oiporavoague rami vy hembiayvu guive ikuai, oreramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy.

29 Mba'eta Nhanderuete joupe mba'emo ome'ẽa ha'e oenoīague ma oaxa rive va'erā e'ŷ.

30 Mba'eta peẽ kuery minha ymave Nhanderuete napenhe'ẽ rendui va'ekue ri aŷ ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo peupity Nhanderuete penemboaxya.

31 Ha'e gui aŷ ma ha'e kuery ju nonhe'ẽ rendui, ha'e kuery voi Nhanderuete penemboaxya oexa vy omboaxya oupity avi aguã.

32 Mba'eta Nhanderuete nhanembotypa ranhe nhanhe'ẽ rendu e'ŷa py, ha'e gui nhanemboaxypa ju aguã.

Nhanderuete 'arandua re ijayvua

33 Opa mba'e py Nhanderuete 'arandua ha'e oikuaapaa ma opa va'erā e'ŷ. Mba'eta ipy'aa ma ndajaikuai ae, heko re voi ndajaikuai pota kuaai.*

34 Mba'eta mava'e tu oikuaa Senhor ipy'aa? Mava'e tu imongetaarā oiko?*

35 Mava'e ranhe tu mba'emo ome'ẽ ixupe, hekovia ojopy aguã?*

36 Mba'eta ixugui ae opa mba'e oiko raka'e, ipo guigua ha'e ixupe guarā meme ikuai. Tove ha'e anho toguerovy'aa raka'e rā peve opa e'ŷ re. Amém.

12

Teko pyau re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete nhanemboaxy ramo aipoa'e: Mymba pejuka 'rāgue py penderete ae peme'ẽ ixupe, ome'ẽmbi oikove ha'e iky'a e'ŷ va'e Nhanderuete ojou porā va'erā. Ha'e rami vy 'rā pendepy'a py pembojerovia.

2 Ha'e rami vy penhemingo ukave eme yvy regua kuery reko rami. Ha'e rami 'rāgue py pejeko rerova pendepy'aa pembopyau uka vy, Nhanderuete oipota va'e pejapo kuaa aguã. Ha'e va'e ma iporā ha'e ha'evea ramigua meme. Ha'e rami pendekuai ramo pendejou porā 'rā.*

* 11:27 Isaías 27.9 * 11:33 1 Coríntios 2.9,16 * 11:34 Isaías 40.13 * 11:35

Jó 41.11 * 12:2 1 Coríntios 6.20; Filipenses 4.8,9

Nhe'ẽ guigua ome'ẽmbi rupi jaikoa re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderuete xemboaxyague rupi aipoa'e peẽ kuery peteĩ-teĩ pe: Pejejou porã rei eme, ha'evea rami meme peikuua pota penderekoo re, mba'eta jajeroviaa rupi joo rami e'ŷ-e'ŷ nhamba'eapo aguã Nhanderuete ome'ẽ peteĩ-teĩ pe.

⁴ Mba'eta peteĩ'i tete re minha mbovy rei e'ŷ hexegua ikuai, ha'e joo ramigua e'ŷ-e'ŷ oguerekoo guembiapora.

⁵ Ha'e rami ae avi nhande kuery voi, mbovy e'ŷ nhandekuai va'eri Cristo re vy peteĩ'i tete jaiko, ha'e peteĩ-teĩ joupegua nhandekuai.

⁶ Ha'e rami avi nhanerembiaporã joo ramigua e'ŷ-e'ŷ jareko nhanemboaxya rupi ome'ẽ va'ekue.* Xapy'a rei Nhe'ẽ guigua nhamombe'u aguã ri jajopy vy jajeroviaa rupi 'rã nhamombe'u.

⁷ Ha'e rami e'ŷ vy nhanhopytyvõ aguã ri jajopy vy nhanhopytyvõa rupi nhanhea'ã ete 'rã. Nhombo'e va'e ma tonhea'ã ha'e rami aguã.

⁸ Nhombopy'a guaxu va'e ma tonhea'ã nhombopy'a guaxua rupi. Joupe mba'emo ome'ẽ va'e ma hakâte'ŷ rei ve'ŷ re tome'ẽ. Joe opena va'e ma oikuua pota porã reve topena. Nhomboaxya rupi nhopytyvõa ma ov'y'a reve tojapo.

Ha'evea ramigua anho jajapo aguã re ijayvua

⁹ Pejoayvu merami rive eme. Pejepe'a ha'eve'ŷ va'e gui, ha'evea ramigua anho pejapo.*

¹⁰ Pejoayvu ete ke peteĩ-teĩ, joegua meme'i joayvua rami. Peteĩ-teĩ penhomboetea rupi pendekuai.

¹¹ Peneate'ŷ eme pemba'eapoa py. Senhor pe pendekuaia py penekyre'ŷ penenhe'ẽ ha'e javi py.

¹² Pevy'a ke pearõa py. Pendekuerai eme peiko axya py. Pejepe'a eme pejerurea gui.

¹³ Pemboja'o ke mba'emo iky'a e'ŷ va'e iporiaukue'i pe. Penhomovaẽ kuaa ke.

¹⁴ Peroayvu porã pendere opu'ã rei va'e kuery. Pendeayvu vai eme, peroayvu porã anho.

¹⁵ Pevy'a ke ov'y'a va'e kuery reve, ha'e rã ojae'o va'e reve ma pejae'o.

¹⁶ Peteĩ rami meme pendekuai. Penhemboyvate rei 'rãgue py penhemoirũ yvyigueve'i re. Pendejeupe ae "Xe'arandu" peje eme.

¹⁷ Pendevy ojapo vaia rã peẽ pejapo vai eme. Penhea'ã pavẽ oexaa py ha'evea ramigua anho pejapo aguã re.

¹⁸ Ha'evea ja pendekuai porã'i 'rã ha'e javive reve.

* **12:6** 1 Coríntios 12.1-11; Efésios 4.11-16; 1 Pedro 4.10,11
4.25-5.2; 1 Pedro 3.8-12

* **12:9** Efésios

19 Xerembiaiyvu kuery, pejepy eme. Ha'e rami 'rāgue py pemboaxa nhombopagaarā pe. Mba'eta ipara oiny: "Xee anhombopaga 'rā, xee amboekovia 'rā", he'i Senhor.*

20 Ha'e rami 'rāgue py pendere ija'e e'ŷ va'e okaruxe ramo peme'ẽ ho'u va'erā. Ijy'uvei ramo peme'ẽ oy'u aguā. Mba'eta ha'e rami vy 'rā rejapo inhakā áry tapyī hexakā va'e ramigua oendu aguā rami.

21 Pejeity uka eme teko vai pe. Ha'e rami 'rāgue py peẽ ma teko vai re pendepo'aka 'rā iporā va'e pejapo vy.*

13

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu aguā re ijayvua

¹ Ha'e javive penhe'ẽ rendu huvixa kuery, mba'eta joe opena va'e kuery ma Nhanderuete ombopo'aka ramo opena.

Huvixa ikuai va'e ma Nhanderuete omoõ uka va'ekue meme.*

² Ha'e rami vy huvixa kuery re opu'ã rei va'e ma Nhanderuete omoõ va'ekue re ae opu'ã. Ha'e nunga rupi joe opu'ã rei va'e ma ha'e kuery ae opaga aguā rami ojapo.

³ Mba'eta huvixa kuery ma heko porā va'e okyje aguā e'ŷ oĩ, ha'e rā heko vai va'e okyje aguā. Pendekuaixe pa huvixa kuery gui pekyje reia rupi e'ŷ? Penderekō porā ha'vy. Ha'e rami rā pendejou porā 'rā.

⁴ Mba'eta huvixa kuery ma Nhanderuete guembiguairā omoõ va'ekue nhandere opena porā aguā. Xapy'a rei pejapo vai vy pekyje 'rāe, mba'eta huvixa kuery rive'ŷ oguereko kyxe. Nhanderuete rembiguai ikuai joepyarā, ha'e ojapo vai va'e mbopagaarā.

⁵ Ha'e rami vy penhe'ẽ rendu 'rāe, penembopaga aguā gui pekyje vy anho e'ŷ, ha'evea rami pendekuai aguā guive.

⁶ Ha'e nunga rupi ae imposto re pepaga, mba'eta huvixa kuery Nhanderuete rembiguai ikuai ha'e nunga re opena va'ety.

⁷ Pavē pe pemboekovia perevea: huvixa pe ri pepaga aguā oĩ ramo pepaga, imposto re ri pereve vy peme'ẽ, pemboete va'erā ma pemboete 'rā, ha'e pembojerovia va'erā ma pembojerovia 'rā.

Porayvu va'e lei ojapopaa re ijayvua

⁸ Avave rei pe pereve riae eme mba'emo re, pejoayvu aguā re anho. Mba'eta joayvu va'e ma lei re oĩa ha'e javi ojapopa.*

⁹ Mba'eta po rami oĩ: "Ndetavy rei eme, ejojuka eme, nemonda eme, emoaruā eme." Ha'e nunga ha'e javi, ojapo

* **12:19** Deuteronomio 32.35
22.21; Tito 3.1; 1 Pedro 2.13-17

* **12:21** Provérbios 25.21-22
* **13:8** Mateus 22.39,40; Gálatas 5.13-15; 1 João 3.11-18

* **13:1** Mateus

uka pyre mboae ikuai va'e avi ma povae ayvu re oī: "Reayvu 'rā neirū ndee ae rejeayvua rami."*

¹⁰ Porayvu va'e ma ndojapo vai 'rā oirū pe. Ha'e nunga rupi porayvu va'e ojapopa 'rā lei re oī va'e ae.

"Ára ovaē rai'i ma", he'iague

¹¹ Aŷ peē kuery mba'emo oiko va'e re peikuaa pota kuaa va'e pe xeayvu: Ovaē ma pekeague gui pemyī aguā, mba'eta aŷ ma jaa jepe aguā ára ovaē rai'ive ma jajerovia ypyague gui.

¹² Pytū oaxapa rai'i ma, ovaē ma ouvy ára.* Ha'e nunga rupi jajepe'a 'rā pytū rupi jaikoague gui, ha'e jaraa hendy va'e rembiporu.

¹³ Ha'evea rami pota 'rā nhandekuai ara py rami. Nda'evei opa marā rei ikuai ha'e oka'u va'e rami nhandekuai aguā, itavy rei ha'e ha'eve e'ŷa rami, neī joguero'a rei ha'e omoaruā reia rupi nda'evei.

¹⁴ Ha'e rami 'rāgue py penhemonde Senhor Jesus Cristo py, ha'e peteīve henda py pemoī eme to'o oipota va'e.

14

Ojeroviaa py ikangy va'e jaropo'aka aguā re ijayvua

¹ Pemovaē ojeroviaa py teri ikangy va'e, ha'e kuery oikuua va'e re pejoguero'a e'ŷ re.

² Mba'eta amongue oikuua rā opa mba'e nunga ja'u aguā ha'eve. Ha'e rā ikangy va'e ma mba'emo aju anho 'rā ho'u.

³ Ho'upa rei va'e ma tojou vai eme ho'upa rei e'ŷ va'e, ha'e ho'upa rei e'ŷ va'e avi tojou vai eme ho'upa rei va'e, mba'eta Nhanderuete omovaē ma mokoīve.*

⁴ Tyrā marā ramigua tu ndee reiko nhoembiguai re reikuua pota rei aguā? Mba'eta guerekoa pe ae oiko, ojou porā, e'ŷ vy ndojou porāia rupi. Ha'e rami avi Senhor ojou porā 'rā, mba'eta ipo'aka omombaraete aguā.

⁵ Amongue omboeteve 'rā amongue ára amboae gui, ha'e rā amboae ma joo ramigua memea oikuua ára nhavō. Peteī-teī toikuua porā ha'e kuery ae o'arandua rupi.

⁶ Amongue ára omboeteve va'e ma Senhor pe ae omboete, ha'e ho'upa rei va'e voi Senhor pe ae ho'u, mba'eta Nhanderuete oguerovy'a reve okaru. Ha'e ho'upa rei e'ŷ va'e voi Senhor pe avi ndo'upa rei, mba'eta ha'e voi oguerovy'a 'rā Nhanderuete.

⁷ Mba'eta peteīve nhandejeupe ae e'ŷ jaiko, ha'e nhandejeupe ae e'ŷ guive nhamano.

* **13:9** Éxodo 20.13-17, Levítico 19.18, Deuteronômio 5.17-21
5.14-18 * **14:3** Mateus 7.1-5; 1 Coríntios 10.23-33

* **13:12** Efésios

⁸ Mba'eta jaikove vy ma Senhor pe jaiko, ha'e nhamano vy Senhor pe ae ju 'rā nhamano. Jaikove e'ŷ vy nhamano teĩ Senhor pegua meme nhandekuai.

⁹ Ha'e rami aguã ae Cristo omano ha'e onhemboete ju raka'e, omano va'ekue ha'e okuave va'e ha'e javi Senhor oiko aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ndee, mba'e re tu reikuaa pota rei ri nde-irmão re? Ha'vy ndee, mba'e re tu rejou vai nde-irmão? Mba'eta Nhanderuete nhomboayvu aguã py ha'e javive 'rā jajexa uka henonde,

¹¹ ipara oĩa rami: "Senhor aipoe'i: 'Xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xerenonde pavẽ 'rā oĩ guenapy'ã re, pavẽ 'rā ojuru py omboete Nhanderuete', he'i."*

¹² Ha'e rami vy peteĩ-teĩ nhanhemombe'u 'rā Nhanderuete pe.

Peteĩ-teĩ jaikuaa rami jaiko teĩ jajoayvu aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi jajojou vai reive eme. Ha'e rami 'rāgue py penhea'ã pende-irmão kuery pemonhepyxanga ha'e peity e'ŷ aguã.*

¹⁴ Xee ma Senhor Jesus gui aikuua porã: Mba'eve jipoi ha'e nunga ae nhanemboeko ky'a va'erã. Ha'e rami avi mba'emo pe amongue "Xemboeko ky'aarã" he'i ramo ha'e kuery pe ma imboeko ky'aarã ae oĩ.

¹⁵ Ha'e nunga rupi mba'emo re'u va'e káuxa nde-irmão kuery remomboriau vy imborayvu rupi e'ŷ reiko. Ha'e kuery re Cristo omano rire nda'evei tembi'u káuxa rive rejoapo aguã okanhy aguã rami.

¹⁶ Ha'e rami avi ndejeupe ae rã ha'evea rami reiko teĩ nda'evei amboae kuery ndejou vai aguã rami reiko aguã.

¹⁷ Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ja'u ha'e jay'u va'e re rive'ŷ nhanhea'ã, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ guigua teko porã, mby'a porã ha'e javy'aa re.

¹⁸ Mba'eta ha'e va'e rupi Cristo pe ikuai va'e ma ombovy'a 'rā Nhanderuete, ha'e avakue voi ojou porã 'rã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi peteĩ rami pota 'rā nhandekuai nhanhombaraetea rupi.

²⁰ Tembi'u káuxa rive pembovaipa eme Nhanderuete rembiapo. Opa marâguia tembi'u anhetẽ nanhanemboeko ky'ai va'erã meme. Ha'e rami teĩ tembi'u pe "Xemboeko ky'aarã" he'i reve ho'u va'e pe ma nda'evei.

²¹ Ha'eveve xo'o ja'u e'ŷ, vinho jay'u e'ŷ, ha'e mba'eve rei jajapo e'ŷ aguã nhande-irmão kuery reityarã regua, [e'ŷ vy imomboriauarã, e'ŷ vy imokangyarã regua.]

²² Ha'e nunga ha'evea rami reroviaa ma ndepy'a py ae ereko Nhanderuete renonde. Ovy'a ete 'rā gueko ae ojou vai e'ŷ va'e.

23 Ha'e rā amongue ojeroviaa rupi e'ŷ mba'emo ho'u va'e ma ojou vai pyrā ikuai, ojeroviaa rupi e'ŷ ikuai vy. Mba'eta jajeroviaa rupi e'ŷ ri nhandekuai vy jajejavu.

15

Cristo rami mborayvu rupi jaiko aguā re ijayvua

¹ Ha'e gui nhande nhanembaraetekueve va'e ma jaropo'aka 'rā ikangy teri va'e ikuiaia, nhande ae jaipota va'e rive jajapo 'rāgue py.

² Peteī-teī nhandekuai amboae kuery oipota va'e rupi, iporā va'e anho jajapo nhomombaraeetearā.*

³ Mba'eta Cristo voi ha'e ae oipota va'e rupi e'ŷ oiko raka'e. Ha'e rami 'rāgue py hexe oiko ipara oĩa rami: "Ndere ijayvu rei okuapya ma xere ae ou", he'iague rami.*

⁴ Mba'eta yma ombopara pyre ma Nhanderuete nhanembo'e aguā meme ombopara uka, ipara oĩa re nhaĩ atā ha'e nhan-depy'a guaxu vy jajeroviaa rupi nharō jaikovy aguā.

⁵ Ha'e gui Nhanderuete nhanemoĩ atāha'e nhanembopy'a guaxua va'e ma peẽ voi tapendeapo peteī rami meme peikuua aguā rami, Cristo Jesus rami ete,

⁶ ha'e rami vy peteī rami pendepy'a, ha'e peteī'i rami ae peporaei aguā Nhanderuete, nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e pe.

⁷ Ha'e nunga rupi nhanhomovaẽ peteī-teī, Cristo nhanemovaẽmbaague rami ae, Nhanderuete oguerovy'aa aguā rami.

⁸ Mba'eta aipoa'e pendevy: Nhanderuete omoĩ Cristo judeu kuery pe oikuua uka aguā anhetē rupi meme oikoa, ojapo aguā oreramoĩ kuery pe ijayvuague ojeupitypa aguā rami,

⁹ ha'e gui amboae regua kuery voi Nhanderuete oguerovy'a okuapy aguā omboaxyo re, ipara oĩa rami: "Ha'e nunga rupi amboae regua kuery mbyte xee roguerovy'a vy aporaei 'rā nderery amboetea rupi."*

¹⁰ Aipoe'i avi: "Peẽ amboae regua kuery, pevy'a avi ke ixupeguia kuery reve."*

¹¹ Aipoe'ive ju: "Peẽ amboae regua kuery ha'e javi, pemboete ke Senhor. Ha'e javi regua tomboete okuapy."*

¹² Isaías aipoe'i avi: "Peteī henhoĩ'i 'rā Jessé rapokue gui, amboae regua kuery re opena va'erā. Ha'e va'e re vy ha'e kuery oguereko 'rā oarō aguā."*

* **15:2** 1 Coríntios 10.24; Filipenses 2.3-5 * **15:3** Salmo 69.9 * **15:9** 2

Samuel 22.50, Salmo 18.49 * **15:10** Deuteronômio 32.43 * **15:11** Salmo 117.1

* **15:12** "Jessé rapo guigua" he'ia ma Jesus Cristo re ijayvu vy (Isaías 11.10).

13 Nharō jaikovy aguā Nhanderuete ome'ẽ va'e vy tove pendere tomoĩ pevy'aa ha'e mby'a porā anho, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi pearō peikovy aguā opa mba'e py.

Paulo gueko omombe'u porāveague

14 Ha'e gui irmão kuery, xee aikuua ae peẽ kuery re mborayvu ha'e 'arandua ha'e javi oña, joo meme penhomonganeta kuaa aguā rami.

15 Ha'e rami avi mba'emo amombe'u porāa rupi kova'e kuaxia ambopara pendevy, peteīgue ju ha'e nunga re romoma'endu'a aguā, Nhanderuete xemboaxy vy xemoīague rami vy.

16 Mba'eta xemoī karamboae amboae regua kuery ikuiaia rupi Cristo Jesus pe amba'eapo aguā, mba'eta sacerdote rami amba'eapo Nhanderuete guigua ayvu porā amombe'ua rupi. Ha'e rami rā Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e kuery oiky'a'o rire Nhanderuete pe ome'ẽmby rami amboaxa aguā, oguerovy'a va'erā.*

17 Ha'e nunga rupi xee voi Nhanderuete pe amba'eapo aikovya rupi areko Cristo Jesus re vy arov'y'a aguā.

18 Ha'e rami avi mba'eve ndarovy'ai 'rā xepo rupi Cristo ae ojapo va'ekue e'ỹ vy. Mba'eta xeayvu ha'e mba'emo ajapoa py Cristo ojapo amboae regua kuery onhe'ẽ rendu aguā rami,

19 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi hexa pyrā ha'e nhomondiyipaarā ajapoa py. Ha'e rami vy Jerusalém katy'i rupi guive Ilírico yvy peve amombe'u ma Cristo regua ayvu porā.

20 Ha'e rami avi xee anhea'ã aikovy Cristo regua ayvu ndoikuuai teria rupi ju amombe'u aguā, amboae kuery ombopy ma voiague rupi e'ỹ amba'eapo aguā.

21 Mba'eta ipara oña rami: "Ha'e kuery pe omombe'u pyre e'ỹ 'rā oexa okuapy, ha'e oendu va'ekue'ỹ 'rā oikuaapa guive", he'ia rami aiko.*

Paulo oguata aguā re ijayvuague

22 Ha'e nunga rupi ae mbovykue rei e'ỹ xee roipouxe teñnda'evei teri.

23 Ha'e rā aŷ ma ha'ekue rupi amba'eapo aguā jipovei ramo, ha'e peẽ kuery roexaxe ete vy

24 xepy'a Espanha katy aguata vy roipou aguā re. Ha'e rami vy aguata avya rupi avaẽ 'rā peẽ kuerya py, pendekuaia gui peẽ kuery ju xemondoukave aguā aaxea katy, peẽ kuery reve xapy'a'i ri jepe aiko ranhe rire.

25 Ha'e gui aŷ ma Jerusalém katy aa iky'a e'ỹ va'e kuery aipytyvõ aguā.

* 15:16 Efésios 3.1-9 * 15:21 Isaías 52.15

26 Mba'eta Macedônia ha'e Acaia pygua kuery ma omboaxya rupi peráta omono'õ Jerusalém pygua kuery iky'a e'ŷ va'e iporiaukue'i oipytyvõ aguã.*

27 Ha'e rami ha'e kuery ojapoxe ete okuapy, "Judeu kuery pe jareve" he'i vy. Mba'eta judeu kuery gui amboae regua kuery Nhe'ẽ guigua ojopy rire ha'evea rami oipytyvõ mba'emo py.

28 Ha'e gui ha'e kuery pe ha'e nungakue araapa ma rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ Espanha katy aguata avy vy.

29 Xee aikuua porã peẽ kuerya py aru 'rãa Cristo guigua opa mba'e py penemoingo porãarã.

Ha'e kuery onhembo'e aguã re Paulo ojerureague

30 Ha'e gui irmão kuery, po rami ajerure nhande-Senhor rery rupi, Nhe'ẽ guigua mborayvu rupi guive: Penhea'ã xereve Nhanderuete xepytyvõ aguã re pejerure vy,

31 aa jepe aguã Judéia pygua kuery onhe'ẽ rendu e'ŷ va'ea gui, ha'e Jerusalém pygua iky'a e'ŷ va'e kuery pegua araa rã ha'e kuery ojou porã aguã,

32 ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami roipou vy avy'a reve avaẽ aguã peẽ kuerya py, jojavi japytu'u vy javy'a aguã.*

33 Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo va'e toiko peẽ kuery ha'e javi reve. Amém.

16

Paulo Febe omovaẽ ukaague

1 Tamombe'u nhanereindy Febe, mba'eta Cencréia pygua igreja kuery oipytyvõ va'ety oiko.

2 Ha'e nunga rupi pemovaẽ porã Senhor rery rupi, iky'a e'ŷ va'e kuery nhamovaãa rami ae. Peipytyvõ ke oipota va'e ha'e javi py, mba'eta heta re ma opena porã'i va'ekue, xere voi.

Oirũ kuery pe oxaruraague

3 Pemombe'u ke xema'endu'aa Priscila ha'e Áqüila pe, mba'eta Cristo Jesus pe amba'eapoa rupi xepytyvõ va'ety ikuai.

4 Ha'e va'e kuery ma ndojeayvuveikue py ikuai karamboae xere. Ha'e nungakue re arov'y'a, ha'e xee anho e'ŷ guive, amboae regua igreja kuery ha'e javi avi.*

5 Pemombe'u avi xema'endu'aa ha'e kuery ro py igreja kuery onhemboaty va'e pe. Pemombe'u avi xerembiayvu Epêneto pe. Ha'e va'e ma jypy'i Ásia pygua ojeko me'ẽ raka'e Cristo pe.

6 Pemombe'u avi Maria peẽ kuery re vy ombo'eapo vaipa va'ety pe.

* 15:26 1 Coríntios 16.1-4 * 15:32 Atos 28.15 * 16:4 Atos 18.1-3,18,26

⁷ Pemombe'u avi xeretarã kuery Andrônico ha'e Júnias nhuã py aĩ rã xemoirũ va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma apóstolo regua ima'endu'a porãmby ikuai. Xegui ha'e kuery ranhe Cristo pe ikuai raka'e.

⁸ Pemombe'u Ampliato pe voi, Senhor re vy ayvu va'e rã.

⁹ Pemombe'u xereve Cristo pe ombo'eapo oikovy va'e Urbano pe, ha'e xerembiayvu Estáquis pe guive.

¹⁰ Pemombe'u Cristo pegua ojou porãmby Apeles pe. Pemombe'u avi Aristóbulo ro pygua kuery pe.

¹¹ Pemombe'u xeretarã Herodião pe. Pemombe'u avi Narciso ro pygua kuery Senhor re ikuai va'e pe.

¹² Pemombe'u Trifena ha'e Trifosa pe. Ha'e va'e kuery ma Senhor pe ombo'eapo va'ety. Pemombe'u xerembiayvu Pérside Senhor pe ombo'eapo vaipa avi va'ety pe.

¹³ Pemombe'u Senhor ojeupe guarã oiporavo va'ekue Rufo pe, ixy pe guive, mba'eta ha'i rami ae xere voi opena karamboae.

¹⁴ Pemombe'u Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pátrobas ha'e Hermas pe, ha'e gui irmão kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e pe.

¹⁵ Pemombe'u Filólogo ha'e Júlia pe, Nereu ha'e heindy pe, Olimpas, ha'e iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e ha'e javi pe.

¹⁶ Pexarura joupe-upé iky'a e'ŷ va'e kuery joayvua rami. Cristo pegua igreja ikuai va'e ha'e javi pygua omombe'u uka okuapy pendevy oxaruraa.

Nhomongetaague

¹⁷ Ha'e gui irmão kuery, ajerure peikuua pota porã aguã amongue penembo'eague rami e'ŷ, peteĩ rami e'ŷ penemoin-goxe vy pendereityxe va'e kuery re. Pejepe'a ha'e kuerya gui, ¹⁸ mba'eta nhande-Senhor Cristo pe'ŷ ombo'eapo va'e, ojeupe guarã re anho onhea'ã. Ha'e rami vy ijayvu porã'i ha'e joguerory merami rive vy ombotavy 'rã onheangu e'ŷ va'e kuery kuraxõ.*

¹⁹ Ha'e rã peẽ kuery penhe'ẽ rendua ma pavẽ oikuua. Xee voi roguerovy'a avi ha'e rami pendekuaia re. Ha'e rami avi aipota pene'arandu iporã va'e peikuua aguã, ha'e rã mba'emo vai re ma peikuua pota eme.

²⁰ Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'ëa va'e ma are'ŷ re 'rã omoï Satanás pendepy guýry. Pendere toï riae nhande-Senhor Jesus nhanemboaxya.

Irũ kuery oxarura ukaague

²¹ Xepyttyvõa Timóteo oxarura uka pendevy, ha'e gui xeretarã kuery Lúcio, Jasom ha'e Sosípatro guive.

* **16:18** Mateus 7.15-20; 1 João 3.10, 4.1-6; Efésios 5.6,7

22 Xee Tércio kova'e kuaxia ambopara va'e voi pendevy axarura avi Senhor rery rupi.

23 Xemovaẽ porã va'ety Gaio oxarura uka avi pendevy. Ha'e va'e ma igreja kuery ha'e javi omovaẽ va'ety. Tetã pygua peráta re opena va'ety Erasto ha'e irmão Quarto oxarura uka avi pendevy.

24 [Peẽ kuery ha'e javive re toĩ riae nhande-Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya. Amém.]

Opaa py ijayvuague

25 Nhanderuete opo'akaa rupi penemombaraete 'rã Jesus Cristo regua ayvu porã amombe'u aikovy va'e rami vy. Ha'e va'e ayvu ma oikuaa e'ŷ pyre, yma voi ndoikuaa ukai va'ekue.

26 Ha'e gui aŷ ma oikuaa uka vy profeta kuery pe ombopara uka, Nhanderuete imarã e'ŷ va'e ojapo ukaague rami vy, ha'e javi regua ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

27 Nhanderuete peteĩ'i oiko ha'e hi'arandupa va'e tomboetepaa Jesus Cristo rupi, raka'e rã peve ete. Amém.

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Corinto ma tetā guaxu, aŷ Grécia vyv re oĩ va'e. Ha'e py Jesus Cristo pegua igreja oĩ va'e ma apóstolo Paulo ae omboypy va'ekue. Ha'e va'e rire ndovy'ai ha'e kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ ikuia omombe'ua rã oendu vy. Ha'e rami vy ombopara vy aipoe'i: "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ŷ-e'ŷ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuua ha'e joo rami meme pene'arandu" (1.10).

Ha'e kuery mbyte py oiko avi itavy rei va'e. Ha'e va'e reko apóstolo Paulo ndojou porãi vy nomovaẽ ukavei ranhe. Omongoeta avi omenda va'e kuery reko re. Ombo'e Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhanhopytyvõa re, ha'e Jesus omanoague gui onhemboete ju rire nhande voi jaikove jevy aguã re. "Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'ŷ riae guive, mba'eta jaikuua Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa" (15.58).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami vy xerenoĩ va'ekue. Irmão Sóstenes reve

² roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto tetã py pendekuai va'e pe.* Peẽ kuery voi Cristo Jesus re vy pendeky'a'oa ha'e iky'a e'ŷ va'erã penerenoĩa, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi opa rupi ojapukai va'e ha'e javi reve. Mba'eta ha'e kuery pegua Senhor avi oiko, nhande-Senhor oikoa rami.

³ Tove pendere toĩ penemboaxyha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Oguerovy'aague

⁴ Peẽ kuery re arov'y'ariae [Xe]ruete, mba'eta Cristo Jesus re penemoĩ vy penemboaxy ramo.

⁵ Mba'eta ha'e va'e re vy mba'emo porã opa marâguo ome'ẽ pêvy, pendeayvurã ha'e pene'arandurã ha'e javi guive,

⁶ mba'eta pendekuia re Cristo regua ayvu ojekuua anhetẽ va'e.

* **1:2** Atos 18.1-17

⁷ Mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo ojekuaa aguã pearõ rã pendevy pe opa marãguia Nhe'ẽ guigua ome'ẽ rã ndoatai peteïve henda py.

⁸ Opa peve penemombaraete 'rã guive, nhande-Senhor Jesus Cristo ára py opa mba'e py heko porã va'e pejexa uka aguã.

⁹ Nhanderuete penerenoï gua'y Jesus Cristo nhande-Senhor reve peteï rami pendekuai aguã. Ha'e rire ojeroviapy 'rã oiko.

Peteï rami ikuai aguã re ijayvua

¹⁰ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ŷ-e'ŷ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuua ha'e joo rami meme pene'arandu.*

¹¹ Mba'eta irmão kuery, Cloe ro pygua kuery omombe'u rã aendu karamboae joo rami e'ŷ-e'ŷ peikuua.

¹² Mba'eta peteï-teï aipopeje: "Xee ma Paulo pegua" e'ŷ vy "Xee ma Apolo pegua", "Xee ma Cefas pegua" e'ŷ vy "Xee ma Cristo pegua", peje.

¹³ Cristo nda'u onhemboja'opa ri? Xee Paulo nda'u penderekovia kuruxu re xemoïa va'ekue? Tyrã pa xerery rupi penhemongarai? Any.

¹⁴ Arovya [Nhanderuete] mba'eta peẽ kuery regua peteïve xee namongarai, Crispo ha'e Gaio e'ŷ vy,

¹⁵ avave rei xerery rupi penhemongaraiague rami penhemombe'u e'ŷ aguã.

¹⁶ Amongarai avi Estéfanos ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery e'ŷ vy amboae kuery amongaraiague re naxema'endu'ai.

¹⁷ Mba'eta anhomongarai aguã e'ŷ Cristo xembou, ha'e rã ayvu porã amombe'u aikovy aguã. Xee ae 'arandua rupi e'ŷ guive ayvu amombe'u, kuruxu re Cristo omanoague regua ayvu amboyke rive e'ŷ aguã.

Ayvu kuruxu regua re ijayvua

¹⁸ Anhetẽ kuruxu ayvu regua ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe ovare'ŷ va'e merami. Ha'e rã nhande jaa jepe va'e pe ma Nhanderuete po'akaa oïa.

¹⁹ Mba'eta ipara oiny: "Ambovaipa 'rã hi'arandu va'e kuery 'arandua, amomba 'rã oikuaapa va'e kuery oikuaa va'e", he'i.*

²⁰ Mamo tu optya hi'arandu va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery? Mamo tu optya ko yvy regua ijayvu kuaa va'e? Mba'eta kova'e yvy regua 'arandua ma Nhanderuete oikuaa uka mba'everã ndovareia.

²¹ Mba'eta Nhanderuete 'arandua rami vy yvy regua kuery ojee ae 'arandua rupi ikuai vy ndoikuaai okuapy. Ha'e

* **1:10** Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-6; Filipenses 2.1-4 * **1:19** Isaías 29.14

ramo Nhanderuete oiporavo ayvu “Ovare'ŷ va'e” 'ea va'e omombe'u uka vy ogueraa jepe aguã hexe ojerovia va'e.*

²² Mba'eta judeu kuery ojerure 'rã hexa pyrã re, ha'e rã grego kuery ma o'arandurã oeka okuapy.

²³ Ha'e rã ore ma kuruxu re Cristo omoña ague regua romombe'u. Ha'e va'e ma judeu kuery pe rã ojou vaipy, ha'e amboae regua kuery pe ovare'ŷ va'e.

²⁴ Ha'e rã oenoĩ mbyre judeu ha'e grego ikuai va'e pe ma romombe'u Cristo Nhanderuete po'aka ha'e hi'arandu kuaa ukaa.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete ayvu “Ovare'ŷ va'e” 'ea teĩ avakue gui hi'aranduve, ha'e ixuguigua “Ikangya” 'ea teĩ avakue gui imbaraeteve.

Iky'a e'ŷ va'erã oenoĩ mbyre re ijayvua

²⁶ Irmão kuery, peikuuaa pota ke penerenoĩ mbyre marã ramigua pa pendekuaia re. Mba'eta heta e'ŷ pendekuai avakue oikuuaa rã hi'arandupa va'e, ipo'akapa va'e, neĩomboetevepy.

²⁷ Ha'e rami 'rãgue py ko yvy regua “Ovare'ŷ va'e” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omoximba aguã hi'arandu va'e kuery, kova'e yvy regua “Ikangy” he'ia ma oiporavo omoximba aguã ipo'aka va'e kuery.*

²⁸ Ko yvy regua “Yvyigueve'i”, “Ojou vaipy” ha'e “Mba'e'ŷ” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omo'yvyi'i aguã onhemboyvate rei va'e,

²⁹ Nhanderuete renonde avave rei onhemboyvate e'ŷ aguã.

Cristo ovare etea re ijayvua

³⁰ Ha'e rã peẽ ma Nhanderuete ae penemoĩ Cristo Jesus re. Ha'e va'e ma nhandevy pe ojeapo Nhanderuete guigua 'aranduarã, teko porã, nhandeky'a'oarã ha'e nhandejoguaarã,

³¹ ipara oĩa rami: “Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a” he'ia rami jaiko aguã.*

2

Nhe'ẽ guigua po'akaa rupi Paulo ayvu omombe'uague re ijayvuague

¹ Irmão kuery, xee ma peẽ kuerya py Nhanderuete ayvu amombe'u vy aju jave ijayvu kuaa va'e rami e'ŷ xeayvu karamboae, hi'arandu va'e rami e'ŷ guive.

² Mba'eta peẽ kuerya py aiko jave xejee amoĩ mba'eve rei aikuua e'ŷ aguã Jesus Cristo regua e'ŷ vy, ha'e kuruxu re omanoague guive.

* **1:21** Mateus 11.25,26 * **1:27** 2 Coríntios 12.7-10 * **1:31** Jeremias 9.24, Gálatas 6.14; 2 Coríntios 5.21

³ Xekangy, ajererokyje ha'e aryryipa reve aiko va'ekue peẽ kuery mbyte.

⁴ Xeayvua ma xee ae 'arandua rupi e'ŷ, xeayvu kuaa rupi e'ŷ guive amombe'u. Ha'e rami 'rāgue py Nhe'ẽ guigua po'akaa aexa uka,

⁵ avakue 'arandu re rive'ŷ pejerovia aguã, ha'e rã Nhanderuete po'akaa re anho.

'Arandua anhetẽ va'e re Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ nhanembo'ea re ijayvua

⁶ Ha'e rã hi'arandu va'e kuerya rupi ma 'arandua re guive oreayvu, va'eri yvy regua 'arandu re'ŷ, neĩ yvy regua ipo'akakueve va'e 'arandu re e'ŷ guive, mba'eta ha'e va'e kuery ma okanhy va'erã meme.

⁷ Nhanderuete 'arandu ndoikuua ukai va'ekue re ae oreayvu. Ymave rupi Nhanderuete ndoikuua ukai teījypy'i guive oguereko katu nhanemoexakãmba aguã.

⁸ Ha'e va'e 'arandu ma yvy regua ipo'akakueve va'e peteĩve ndoikuuai, mba'eta ha'e kuery oikuua va'e rire kuruxu re ndojukai 'rāgue Senhor hexakãmba va'e.

⁹ Ha'e rami teī ipara oĩ rami: "Avakue oexa py ndoexai, oapyxa py noendui, neĩ opy'a py voi noexa'ãi Nhanderuete guembiajvu kuery peguarã oguereko katu va'ekue re."*

¹⁰ Ha'e rã nhandevy pe ma Nhanderuete oikuua uka Nhe'ẽ rupi. Mba'eta Nhe'ẽ ma opa mba'e oikuua uka, Nhanderuete py'apy re oĩ va'e voi.

¹¹ Mba'eta mava'e nda'u jaikuua ta jopy'a re oĩ va'e? Inhe'ẽ hexe oĩ va'e anho oikuua 'rã. Ha'e rami ae avi Nhanderuete py'a re oĩ va'e voi avave rei ndoikuuai 'rã, Nhanderuete Nhe'ẽ anho oikuua.

¹² Ha'e gui nhandere ma ko yvy regua nhe'ẽ e'ŷ omoĩ va'ekue, ha'e rã Nhanderuete Nhe'ẽ, nhandevy Nhanderuete ome'ẽ va'e jaikuua aguã.*

¹³ Ha'e nunga re ae oreayvu, avakue o'arandua rupi orembo'ea rami e'ŷ, ha'e rã Nhe'ẽ orembo'ea rami, Nhe'ẽ guigua ayvu py Nhe'ẽ guigua romombe'u vy.

¹⁴ Ha'e rã avakue Nhe'ẽ reveguia e'ŷ ma ojee nomoõxei Nhanderuete Nhe'ẽ guigua. Ha'e kuery pe rã ovare'ŷ va'e merami, noendu kuaai 'rãe, mba'eta Nhe'ẽ gui anho 'rã jaikuua.

¹⁵ Ha'e rã Nhe'ẽ reveguia ma opa mba'e re oikuua pota teī ha'e kuery re avave rei ndoikuua pota kuaai 'rã.

¹⁶ Mba'eta ipara oĩ rami "Mava'e tu oikuua 'rã Senhor 'arandu ombo'e aguã?" Ha'e rã nhandere ma Cristo guigua 'arandu oĩ.*

* 2:9 Isaías 64.4

* 2:12 João 14.26; 16.13-15

* 2:16 Isaías 40.13

3

Nhe'ẽ re'ŷ vy ha'e kuery joguero'a reia re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nda'evei karamboae peẽ kuery rombo'e aguã Nhe'ẽ revegua ambo'ea rami. To'o re ikuai va'e ambo'ea rami rive rombo'e va'ekue, mba'eta Cristo pegua kyrīgue rami teri pendekuai ramo.

² Ha'e rami vy kamby py anho romongaru va'ekue, tembi'u ete name'ẽi, mba'eta napendu kuaai teri va'ekue. Neĩ aŷ voi napendu kuaai teri, to'o re rive pendekuai vy.

³ Mba'eta penembyte ikuai hakâte'ŷ ha'e joo rami e'ŷ-e'ŷ oikuua va'e. Ha'e rami vy nda'u to'o re e'ŷ ri pendekuai, yvy regua ikuiaia rami?*

⁴ Mba'eta peẽ kuery regua amongue aipopeje 'rã: "Xee ma Paulo pegua", e'ŷ vy "Xee ma Apolo pegua", peje. Ha'e rami vy nda'u yvy regua rami e'ŷ ri pendekuai?

⁵ Mba'e ta marã ramigua tu Apolo oiko? Ha'e marã ramigua tu xee Paulo? Tembiguai rive orekuai, ha'e ayvu romombe'u rã pejerovia raka'e. Peteĩ-teĩ roiko Senhor orerembiaporã ome'ẽague rupi.

⁶ Xee ma anhotŷ ha'yigue, ha'e gui Apolo ju omoakŷ. Ha'e rã imbo'yvatea ma Nhanderuete ae.

⁷ Ha'e rami vy inhotŷa ma mba'e'ŷ, imoakŷa voi mba'e'ŷ avi, ha'e rã Nhanderuete imbo'yvatea va'e anho.

⁸ Ha'e gui ha'yigue nhotŷa ha'e imoakŷa roiko va'e ma joo rami romba'eapo, ha'e peteĩ-teĩ rojopy 'rã romba'eapoague repy.

⁹ Mba'eta ore ma Nhanderuete pe ombo'eapo va'e meme, ha'e rã peẽ kuery ma Nhanderuete mba'ety, ha'e ixupeguia oo guive.

Nhombo'ea kuery ombo'eapoague re oikuua potaa 'rãa re ijayvua

¹⁰ Nhanderuete xemboaxy vy xerembiaporã ome'ẽague rami vy oo apoa hi'arandu va'e rami avi hoo ytarã amoĩ karamboae. Ha'e gui amboytaague áry ma amboae ju ojapove heravy. Peteĩ-teĩ toikuua pota porã ha'e ae ombo'eapoa re.

¹¹ Mba'eta oo ytarã amboae ramigua ju nda'evei nhamoĩ aguã, omoĩa ae ma va'ekue e'ŷ vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹² Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e áry amongue ojapove 'rã ouro guigua, prata, ita iporãgueve va'e py, ha'e rami e'ŷ vy yvra, mba'emo rogue pirukue ha'e mba'emo 'ygue rive py.

¹³ Peteĩ-teĩ ombo'eapoague ojekuaa porãmba 'rã. Hi'ára py 'rã ojekuaa tata rupi, mba'eta peteĩ-teĩ ombo'eapoague tata py ae 'rã oa'angaa.

* **3:3** Gálatas 5.16-21, Tiago 4.1-3

* **3:11** Efésios 2.19-22

14 Ha'e gui oo yta áry amongue ojapoveague ndokai ramo ojopy 'rā hekovia.

15 Ha'e rā amongue ombo'apoague okai ramo ma omokanhymba 'rā. Ha'e ae oo jepe 'rā tata rupi oaxa va'e rami rive.

16 Ndapeikuaai ri ty'y Nhanderuete mbojerovia atyrā pendekuaia, ha'e pendere Nhanderuete Nhe'ē oīa?

17 Xapy'a rei Nhanderuete mbojeroviaaty amongue ombovaipa ramo Nhanderuete ju ombovaipa 'rā. Mba'eta Nhanderuete mbojeroviaaty ma iky'a e'ŷ va'e. Ha'e va'e ma pendekuaia.

Avakue 'arandu ovare e'ŷa re ijayvua

18 Avave rei tapejekore eme: Xapy'a rei peẽ kuery regua amongue ikuai yvy regua kuery "Hi'arandu va'e" he'ia va'e. Ha'e va'e ma "Hi'arandu e'ŷ va'e" he'ia va'e ju tojeapo, hi'arandu ete aguā.

19 Mba'eta kova'e yvy regua 'arandu ma Nhanderuete pe rā ovare'ŷ va'e.* Ha'e nunga rupi ipara oiny: "Nhanderuete oitypa 'rā hi'arandu va'e ha'e kuery ae 'arandua py."

20 Oī avi: "Senhor oikuua hi'arandu va'e kuery py'a re oī va'e ovare'ŷ va'e memea."*

21 Ha'e nunga rupi perovy'a rei eme avakue pegua peikoa, mba'eta opa marāgua ikuai va'e pendevygua meme:

22 Paulo, Apolo, Cefas, kova'e yvy, tekove ha'e manoia, mba'emo aŷ oiko va'e ha'e araka'e rā guarā, ha'e nunga ha'e javi ma pendevygua meme.

23 Ha'e rā peẽ ma Cristo pegua, ha'e gui Cristo ma Nhanderuete pegua.

4

Ayvu mombe'ua kuery Nhanderuete rembiguai ikuiaia re ijayvua

1 Toikuua pavē Cristo rembiguai orekuaia, Nhanderuete ayvu ndoikuua ukai va'ekue romombe'u porāve aguā.

2 Ha'e rami avi tembiguai ikuai va'e re herekoia oikuua pota 'rā ixupe anho pa ikuiaia re.

3 Ha'e rā peẽ e'ŷ vy amboae kuery xere oikuua pota ramo xee napenai. Neī xee ae voi xejee ndaikuua potai.

4 Peteīve henda py noī xepy'a ky'aa teī ha'e nunga py ma xee ae nanhemboeko porāi. Xere oikuua pota va'e ma Senhor ae oiko.

5 Ha'e nunga rupi peikuaa pota rei eme avave re, Senhor oua ára ovaē e'ŷ mbove. Ha'e gui ma Senhor omoexakāmba 'rā avakue hi'ā py ikuaiague, ha'e oikuua ukapa 'rā ipy'a re oī va'e

* 3:19 1 Coríntios 1.10-25; Jó 5.13 * 3:20 Salmo 94.11

ha'e javi. Ha'e ramo Nhanderuete gui ae 'rā peteī-teī oendu oguerovy'aa.

Ijayvu eteague

⁶ Irmão kuery, ha'e rami ma xee ae reko re, ha'e Apolo reko re guive xeayvu peē kuery re ama'ē vy, orereko re vy pene'arandu aguã. Ha'e rami vy peikuaave eme ipara oī va'e gui, amongue joegui pejou porâve vy penhembovate rei e'ŷ aguã.

⁷ Mba'eta mava'e tu joegui penembovateve? Mba'emo perekopera va'e nda'u joegui pejopy va'ekue'ŷ ri? Ha'e joegui pejopy rire mba'e re tu penhembovate ri, joegui mba'emo ndojopyi va'ekue rami?

⁸ Peē kuery aŷ voi perekopa merami, napendeporiauvei ma. Peē ranhe oregui peī huvixa rami. Ha'e rami avi huvixa peī ete ma 'rāgue, ore voi peē kuery reve huvixa roī avi aguã.*

⁹ Xee aikuua rā ore apóstolo kuery ma pavē rakykue py Nhanderuete oremoī, ojuka pyrā rami. Mba'eta ore ma ko yvy regua kuery rembiexarā rami orekuai, anjo kuery ha'e avakue oexaa rupi.

¹⁰ Cristo káuxa orevy pe "Inhakā porā e'ŷ va'e" 'ea, ha'e rā peē ma Cristo re vy pene'arandu. Ore ma orekangy merami, ha'e rā peē ma penembarate. Peē ma omboetevepy, ha'e rā ore ma ojou vaipy orekuai.

¹¹ Mba'eta aŷ peve karuai ha'e yuvei gui rojexavai, neī ore-aorā ndoroguerekoi guive. Orenupāmbaa, neī orero roke atyrā ndoroguerekoi,

¹² ronhea'ā roikovy orepo py ae romba'eapoa py. Orere ijayvu vaia rā rogueroayvu porā'i, oremoingo axya rei rā rogueropo'aka,

¹³ orere ijayvu vaikuea ramo rombovai porā'i. Aŷ peve orevy pe "Yvy regua yty" ha'e "Opa mba'e ky'akue" 'ea.*

Tuu rami Paulo omongetaague

¹⁴ Romoxīmba aguã e'ŷ ha'e rami ambopara, ha'e rā xera'y kuery rami roayvu vy romongeta porā'i aguã.

¹⁵ Mba'eta Cristo re penderekombo'ea kuery ma mbovy e'ŷ ikuai teī heta e'ŷ guive penderu ikuai. Ha'e gui xee ma ayvu porā amombe'ua rupi penderu rami aiko karamboae Cristo Jesus re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipota xee rami pendekuai.

¹⁷ Ha'e rami aguã ae pendea katy ambou xera'y ayvu va'e Timóteo, Senhor re vy ojeroviapy oiko va'e. Ha'e va'e ma

* **4:8** Araka'eve rā Jesus ou jevy vy guexeve nhanemoī avi 'rā huvixa rami mba'emo re nhapena va'erā (1 Coríntios 6.2-3; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.10).

* **4:13** 2 Coríntios 4.8-11

penemoma'endu'a 'rā Cristo Jesus pe aikoa re, opa rupi peteī-teī igreja ikuiaia rupi anhombo'ea rami vy.

¹⁸ Ha'e rā peē kuery regua amongue ma je onhemboyvate rei, pendea py navaēvei aguā re oexa'ā vy.

¹⁹ Ha'e rami avi Senhor oipota rā xee aju voi 'rā peē kuery roexa vy. Ha'e rami vy aikuua 'rā onhemboyvate rei va'e kuery anhetē pa ipo'aka va'ea, tyrā ijayvu anho rei rive va'ea.

²⁰ Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ayvu anho e'ŷ oĩ, ha'e rā ipo'akaa.

²¹ Mba'exa tu peipotave? Peē kuerya py yvyra rovi'i reve teve taju, tyrā pa mborayvu ha'e xevai reve'ŷ?

5

Itavy rei va'e re ijayvuague

¹ Opa rupi omombe'ua rā oendua peē kuerya rupi itavy rei va'e oikoa, nguu ra'yxy reve joguerekva'e. Amboae regua kuery ikuiaia rupi voi ha'e rami ete itavy rei va'e ndoikoi.

² Ha'e rami teī peē kuery ma pendeporiau 'rāgue py pejejou porā rei tema. Penembyte gui ha'e rami ete ojapo vai va'e pemoxē va'e rire!

³ Xee ma anhetē peēa py naī teī nhe'ẽ re pendereve aiko vy peē kuerya py oĩ va'e rami xeayvu ha'e nunga apoare pembopaga aguā.

⁴ Ha'e rami aguā penhemboaty ke Senhor Jesus rery rupi, xenhe'ẽ ha'e nhande-Senhor Jesus po'akaa reve.

⁵ Ha'e rami vy Satanás po py pemboaxa ho'o ombovaipa aguā, ha'e rā inhe'ẽ oo jefe nho aguā Senhor [Jesus] ára py.*

⁶ Mba'eta pejejou porā reia ma na'iporāi. Ndapeikuaai ri ty'y trigo mbovua ruxā'i oĩ teī mesa ha'e javi rupi omoeakuāmba 'rāa?

⁷ Ha'e nunga rupi penembyte gui pemombo ke trigo mbovua ymague oĩ va'e, mbojape iky'a e'ŷ va'e ju pendekuai aguā, mba'eta trigo mbovua revegua e'ŷ anhetē peiko. Mba'eta nhandere vy ojukaa ma ngaru Páscoa pyguarā vexa'i. Ha'e va'e ma Cristo.

⁸ Ha'e nunga rupi ngaru jajapo 'rā trigo mbovua yma guare nhanemboeko vai ha'e nhandeapo vaiarā reve'ŷ, ha'e rā mbojape irū e'ŷ va'e reve. Ha'e va'e ma anhetē ha'e teko porā rupi ete jaikoa.

⁹ Kuaxia mboae ambopara va'ekue py xeayvu karamboae heko vai va'e re penhemoirū ve'ŷ aguā.

¹⁰ Ha'e rami avi ko yvy regua heko vai va'e ha'e javi gui pejepe'a aguā re'ŷ xeayvu, peráta re nda'eveive va'e gui, neĩ imonda va'e ha'e mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e gui.

* 5:5 2 Coríntios 2.5-11

Mba'eta kova'e yvy gui jaa vy mae ma 'rā ha'e kuery gui jajepe'a.

¹¹ Ha'e rami 'rāgue py aŷ ma amongue ojeupe "Irmão" he'i rive va'e re ambopara. Ha'e kuery reve penhemoirū ve'ŷ aguã re xeayvu, neĩ heko vai va'e, peráta re nda'eveive va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ijayvu vaikue rei va'e, oka'u va'ety, ha'e imonda va'e. Ha'e nunga reve nda'evei pekaru aguã voi.
¹² Mba'exa tu jaikuua pota igreja pygua e'ŷ re? Peikuua pota 'rāgue igreja pygua kuery re ae.

¹³ Mba'eta igreja pygua e'ŷ re ma Nhanderuete ae 'rā oikuua pota. Ha'e rā peẽ ma penembyte gui pemoxē 'rā mba'emo vai apoa oiko va'e.*

6

Irmão kuery jomeme oikuua pota uka e'ŷ aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui peẽ kuery jomeme pendeayvu aguã perekoy mba'exa tu heko vai va'e kuery renonde py pejogueraa

peikuua pota uka aguã, iky'a e'ŷ va'e kuery renonde 'rāgue py?
² Ndapeikuuaai teve raka'eve rā iky'a e'ŷ va'e kuery ko yvy regua re oikuua pota 'rāa? Ha'e gui ko yvy regua re peikuua pota aguã rami pendekuai vy aŷ mba'e'ŷ'i re peikuua pota 'rāgue.

³ Ndapeikuuaai ri ty'y anjo kuery re eteve voi jaikuua pota 'rāa? Ha'e gui aŷguu kuery re katuve ma 'rā jaikuua pota.

⁴ Ha'e rā peẽ ma mba'emo ko yvy regua re peikuua pota uka aguã perekoy igreja kuery ndojou porāi va'e renonde py ri peikuua pota uka!

⁵ Ha'e rami ma xeayvu peximba aguã. Penembyte ndoikoi ri ty'y peteĩ ri jepe hi'arandu va'e irmão kuery re oikuua pota kuua va'erā?

⁶ Ha'e rami 'rāgue py ojerovia e'ŷ va'e kuery renonde ri irmão kuery meme jogueraa 'rā oikuua pota uka aguã!

⁷ Peẽ kuery regua jomeme peikuua pota ukaa py pejeity uka ma. Mba'e re tu ha'e rami 'rāgue py ndapejekore ukai ri?

Mba'e re tu mba'emo perekoy va'e ndapeipe'a ukapai?*

⁸ Ha'e rā peẽ ae pejoapo vai vy nhomba'e rei-rei peipe'a uka. Pende-irmão kuery re ae pejapo ha'e rami.

⁹ Ndapeikuuaai ri ty'y heko vai va'e kuery e'ŷ Nhanderuete po'akaa pyguarā ikuai? Pejekore eme, mba'eta heko ky'apa rei va'e ma nda'ikuai 'rā Nhanderuete po'akaa py, neĩ mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, itavy rei va'e, kunha rami rei oiko va'e, avakue meme jogueroko va'e,

* 5:13 Deuteronomio 17.7 * 6:7 Mateus 5.38-40

10 imonda va'e, peráta re nda'evei rei va'e, oka'u va'ety, ijayvu vaikue va'e, neī jokorepa va'e voi Nhanderuete po'akaa py nda'ikuai 'rā.

11 Ha'e rami ae peē kuery regua pendekuai va'ekue ri pejejoi uka, pejeky'a'o uka ha'e penhemboeko porā uka ma Senhor Jesus Cristo rery rupi, ha'e Nhanderuete Nhe'ẽ re vy.

Nhandetavy rei e'ŷ aguã re ijayvua

12 "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ opa mba'e e'ŷ 'rā nhanemoingo porā. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ xere ma mba'eve ipo'aka aguã nda'evei.

13 "Temb'i'u ma nhanderyepy pyguarā oĩ, ha'e nhanderyepy ma tembi'u oĩ aguã", 'ea teĩ Nhanderuete omomba 'rā mokoïve. Ha'e rami avi nhanderete ma itavy rei aguã e'ŷ oĩ, Senhor peguarã anho.* Ha'e Senhor ma nhanderete peguarã ojou uka,

14 mba'eta Nhanderuete omboete ju rire nhande voi nhanemboete ju avi 'rā opo'akaa py.

15 Ndapeikuuaai ri ty'y penderete Cristo rete regua oikoa? Ha'e gui Cristo rete regua nda'u araa 'rā ri kunha itavy rei va'e re amboja aguã? Any teve.

16 Ndapeikuuaai ri ty'y kunha itavy rei va'e reve ava joguerekoy hexeve peteĩ'i tete opytas? Mba'eta "Mokoï'rāgue py peteĩ'i to'o ikuai 'rā", he'iague rami.*

17 Ha'e rā Senhor re onhemboja va'e ma hexeve peteĩ'i nhe'ẽ oguerekoy.

18 Penhemombyry ha'vy tavy reia gui. Jejavya mboae py ma nhande ae rete rovai e'ŷ jajejav. Ha'e rā itavy rei va'e ma guete rovai ae ojejav.

19 Ndapeikuuaai ri ty'y penderete Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ mbojerovia atyrā oĩa? Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma Nhanderuete gui pejopy rire pendejeupegu ve'ŷ peiko.

20 Mba'eta hepy re pendejogua. Ha'e rami rire aŷ pemboete 'rā Nhanderuete penderete py.

7

Omenda va'e reko re ijayvua

1 Ha'e gui xevy pe pemboparaague re ju ta xeayvu. Ha'eve ava kunha reve joguerekoy e'ŷ ramo.

2 Ha'e rami teĩ tavy rei gui peteĩ-teĩ toguerekoy gua'yxy ae, ha'e peteĩ-teĩ kunha toguerekoy ome ae.

3 Ava ma gua'yxy pe tojapo ojapo 'rā va'ekue, ha'e ta'yxy voi ha'e rami ae tojapo ome pe.

* **6:13** Romanos 12.1,2; 1 Tessalonicenses 4.1-8 * **6:16** Gênesis 2.24

⁴ Mba'eta kunha ma guete re ae nda'ipo'akai va'e, ha'e rā ime. Ha'e rami ae ime ma guete re ae nda'ipo'akai avi, ha'e rā ta'yxy.

⁵ Peteī-teī joupe peikoxe e'ŷ eme, xapy'a'i pejoguerekō rive ranhe aguā e'ŷ vy, pejerurea rupi anho pendekuai aguā. Ha'e va'e rire ma pejoguerekō ju, pejejoko e'ŷa py Satanás penemoangeko e'ŷ aguā.

⁶ Ha'e rami xeayvu vy "Pejapo rā ha'eve" ha'e, "Pejapo 'rāe" nda'e.

⁷ Mba'eta aipota teī pavē xee aikoa rami ikuai. Ha'e rami teī peteī-teī guekorā ojopy Nhanderuete gui. Amongue ma anhetē peteī rami 'rā ikuai, ha'e rā amboae ma amboae rami ikuai aguā ojopy.*

⁸ Ha'e rā omenda e'ŷ ha'e imeve'ŷ va'e kuery pe ma aipoa'e: Xee aikoa rami ikuai rā ha'eve 'rāgue.

⁹ Ha'e rami teī amongue ndojejoko kuaai vy tomenda, mba'eta omendaxea oendu riae 'rāgue py ha'eveve omenda aguā.

Omenda va'e joegui opoi rive e'ŷ aguā re ijayvua

¹⁰ Ha'e gui omenda va'e kuery pe ju xeayvu ta. Xee anho e'ŷ guive xeayvu, Senhor ae ijayvu raka'e ome gui kunhague opoi e'ŷ aguā re.

¹¹ (Ha'e gui opoi ri vy tomendave eme. Ha'e rami e'ŷ vy ome reve ae ju toiko.) Ha'e ime kuery voi topoi eme gua'yxy gui.*

¹² Ha'e rā amboae kuery pe ma xee ae aipoa'e, Senhor e'ŷ: Xapy'a rei amongue irmāo gua'yxy ojerovia e'ŷ va'e oguerekō rā hexeve oikoxe ramo ma topoi eme gua'yxy gui.

¹³ Ha'e rami ae avi amongue kunha ome ojerovia e'ŷ va'e oguerekō rā hexeve oikoxe ramo topoi eme ome gui.

¹⁴ Mba'eta ime ojerovia e'ŷ va'e teī gua'yxy reve vy iky'a e'ŷ va'e rami 'rā oiko, ha'e ta'yxy ojerovia e'ŷ va'e voi iky'a e'ŷ va'e rami 'rā oiko ome ojerovia va'e reve vy. Ha'e rami e'ŷ va'e rire penda'y kuery heko ky'a va'e 'rāgue ikuai, va'eri aŷ ma iky'a e'ŷ va'e ikuai.

¹⁵ Ha'e rā ojerovia e'ŷ va'e ma opoixe ri vy topoi. Ha'e rami rā irmāo ojegui opoi uka teī ha'eve, ha'e irmā ha'e rami ae avi.

Mba'eta Nhanderuete penerenoī peteī rami pendekuai aguā.

¹⁶ Mba'eta ndee ta'yxy, mba'exa tu reikuaa ndereve vy neme oo jepe 'rāa rami? Ha'e ndee ime, mba'exa tu reikuaa ndereve vy ndera'yxy oo jepe 'rāa?

¹⁷ Peteī-teī tapeiko penderekorā Senhor oejaague rami, Nhanderuete penerenoīague rami ae. Ha'e rami ae ajapo uka aikovy igreja ikuai va'e ha'e javi rupi.

* **7:7** Mateus 19.10-12

* **7:11** Mateus 19.3-9

18 Amongue Nhanderuete oenoī jave opire omboi uka va'ekue teve oiko? Tombovaipa eme ha'vy opire omboi ukaague. Amongue oenoī jave opire omboi uka e'ŷ va'e teve oiko? Tomboi uka eme ha'vy opire.

19 Mba'eta opire omboi ukaague ma mba'e'ŷ, ha'e opire omboi uka e'ŷa voi mba'e'ŷ avi. Ovare va'e ma Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia anho.

20 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toiko oenoī jave oikoague rupi ae.

21 Escravo teve reiko nerenoī jave? Ndepy'a eta rei eme ha'e nunga re. Ha'e rami avi escravo reikoa gui repoi aguã ha'eve ramo epoi ha'vy.

22 Mba'eta escravo Senhor oenoī va'ekue ma Senhor pegua escravo-ve'ŷ ikuai. Ha'e escravo e'ŷ oenoī va'ekue ma Cristo pegua escravo ikuai.

23 Hepy re pendejogua rire pendekuaive eme avakue pegua escravo rami.

24 Irmão kuery, peteĩ-teĩ Nhanderuete renonde peiko tema penerenoī jave peikoague rupi ae.

Ikuai axya ára pyguarã omenda ha'e omenda e'ŷ va'e re ijayvua

25 Ha'e gui kunhataīgue omenda e'ŷ teri va'e peguarã ma xee ndaikuuai Senhor ojapo uka va'ekue. Ha'e nunga rupi xee ae aikuua va'e amombe'u ta, mba'eta Senhor xemboaxy vy ojeroviapy xemoingo.

26 Xee aikuua rã aŷ teko axy oiko ramo ha'eve 'rãgue peikoa rami ae tema peiko aguã.

27 Remenda ri vy epoi eme, ha'e rã kunha reve'ŷ reiko vy emenda eme.

28 Remenda ri vy nderejejavyi 'rã. Kunhataī voi omenda vy ndojejavyi avi 'rã. Ha'e rami teĩ guete reve oikoa ja ikuai axy 'rã, ha'e ramo xee ajapoxe ha'e nunga pendu e'ŷ aguã rami.

29 Ha'e gui irmão kuery, tamombe'u porâve: Ára ovaẽ rai'i ma. Aŷ guive omenda va'e ta'ikuai omenda e'ŷ va'e rami,

30 ojae'o va'e ta'ikuai ojae'o e'ŷ va'e rami, ov'y'a va'e ta'ikuai ov'y'a e'ŷ va'e rami, mba'emo ojogua va'e ta'ikuai mba'eve oguerek e'ŷ va'e rami,

31 ha'e mba'emo ko yvy regua oiporu va'e ta'ikuai oiporu e'ŷ va'e rami, mba'eta kova'e yvy jaexa va'e okanhy ma ov'y.

32 Xee opa mba'e py aipota va'e ma penderek eta reia gui peo jeprea. Mba'eta omenda e'ŷ va'e kuery ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, Senhor ombovy'a aguã.

33 Ha'e rã omenda va'e ma mba'emo ko yvy regua re openaa rupi avi 'rã ikuai, gua'yxy ombovy'axe vy.

34 Ha'e rami vy peteĩ'i re'ŷ 'rã opena. Kunhague ma ha'e rami ae avi. Imeve'ŷ va'e ha'e omenda e'ŷ teri va'e ma Senhor pe

oiko aguã re anho 'rã opena, guete py ha'e onhe'ẽ re iky'a e'ŷa rupi oiko aguã. Ha'e rã omenda vy ma mba'emo ko yvy regua re voi 'rã opena, ome ombovy'a aguã.

³⁵ Ha'e rami xeayvu peẽ kuery pevy'a aguã, romoingo eta reixe vy e'ŷ. Ha'e rami 'rãgue py aipota ha'evea rami pendekuai, ajapoxe Senhor pe ete iky'a e'ŷ va'e pendekuai aguã.

³⁶ Ha'e gui xapy'a rei peteĩ tuu ojeupe ae "Xee ndareko kuaavei ma xerajy" he'i 'rã. Xapy'a rei tajy iporãa oaxa ta, ha'e omenda aguã ha'eveve ramo kunha va'e oipotaa rami ae tuu toguereko. Omomenda ri vy ndojejavyi 'rã.

³⁷ Ha'e rã tuu mboae ma opy'a py omoĩ porã 'rã ngoo py ae guajy oguereko tema aguã, xapy'a rei amboae rami imoin-goarã jipoi, ha'e ipo'aka ha'e ae oipotaa rami oguereko aguã. Ha'e gui ipy'a re ha'e rami aguã oĩ atã ramo guajy omomenda e'ŷa py ha'evea rami ojapo.

³⁸ Mba'eta guajy omomenda va'e ma ha'evea rami ojapo, ha'e rã omomenda e'ŷ va'e ma ha'eveva va'e ojapo.

³⁹ Ha'e gui ta'yxy kuery ma ime oikovea ja hexeve anho 'rã ikuai. Ha'e gui ime omano ma ramo ha'eve omendaxeia va'e re omenda ju aguã, va'eri Senhor pegua re anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi imeve'ŷ va'e ma xee aikuua rã ha'ekue rami ae oiko vy ov'y'ave 'rã. Aikuua avi xere voi Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa.

8

Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re ijayvua

¹ Aŷ ma xeayvu ta mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re. Nhande kuery ha'e javive ha'e nunga jaikuua. Ha'e gui mba'emo oikuua va'e ma ha'e kuery ae onhemboyvate rei 'rã, ha'e rã mborayvu re ikuai va'e ma nhomombaraete 'rã.

² Mba'eta "Mba'emo aikuapa" he'i va'e ma ndoikuuai teri mba'emo oikuua ete aguã.

³ Ha'e rã Nhanderuete oayvua rupi ikuai va'e ma Nhanderuete rembikuua ikuai.

⁴ Ha'e nunga rupi mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre ma po rami jaikuua: Kova'e yvy re mba'emo ra'angaa ikuai va'e ha'e javi ma mba'e'ŷ, mba'eta Nhanderuete ndoikoi, peteĩ'i e'ŷ vy.

⁵ Ha'e ikuai avi "Nhanderuete" he'i va'e yva re e'ŷ vy yvy re mba'emo oĩ va'e pe. Heta ikuai "Nhanderuete" 'ea, ha'e heta avi "Senhor" 'ea va'e.

⁶ Ha'e rami teĩ nhandevy pe ma peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ixugui ma opa mba'e oiko raka'e, ha'e ixupe meme jaiko. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Senhor. Ha'e va'e ma Jesus Cristo. Mba'eta ipo gui ma opa mba'e ikuai raka'e, nhande kuery voi ixugui jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ pavẽ e'ŷ ha'e rami oikuua. Mba'eta mba'emo ra'angaa mboetea rupi ikuai va'ekue amongue ma aŷ peve ta'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'u vy "Xemboeko ky'aarã ha'u" he'i 'rã, o'arandua py ikangy teri vy.

⁸ Ha'e rami avi tembi'u e'ŷ 'rã nhanemboeko porã Nhan-deruete renonde, mba'eta mba'emo ndaja'ui vy mba'eve ndoatai 'rã nhandevy, ha'e mba'emo ja'u teĩ mba'eve ndajarekovei 'rã.

⁹ Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Mba'emo pe'ua py peity e'ŷ aguã irmão kuery ikangykueve.*

¹⁰ Mba'eta xapy'a rei ndee "Aikuaapa" 're reve reo 'rã mba'emo ra'angaa pegua templo py rekaru aguã. Ha'e gui ha'e py ikangy teri va'e nderexa vy ha'e kuery voi oendu 'rã tembi'u mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'uxe avia.

¹¹ Ha'e rami vy ndee reikuua va'e káuxa nde-irmão ikangyve va'e okanhy 'rã, hexe Cristo omano rire teĩ.

¹² Ha'e ramia py rejeyavy irmão kuery pe, mba'eta ha'e kuery 'arandua ikangy teri va'e rembovaipa vy Cristo pe voi rejeyavy.

¹³ Ha'e nunga rupi xee ma tembi'u ha'ua py xe-irmão kuery aity 'rãgue py nda'uwei 'rã xo'o, aity rive'ŷ aguã.

9

Apóstolo Paulo gueko re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi nda'evei ri ty'y xee aikuua rami aiko aguã? Xee apóstolo e'ŷ ri ty'y? Ndaexai ri ty'y Jesus nhande-Senhor? Peẽ kuery e'ŷ teve Senhor pe amba'eapoague rupi pejerovia va'ekue?

² Xapy'a rei amboae kuery oikuua rã xee apóstolo e'ŷ, ha'e rã pendevy pe ma anhetẽ apóstolo aiko, mba'eta Senhor pegua apóstolo aikoa kuaa ukaa ma peẽ ae peiko.

³ Xere oikuua pota rei va'e kuery pe ma po rami ambovai:

⁴ Ore kuery ma nda'evei ri ty'y ronhemongaru uka aguã?

⁵ Nda'evei ri ty'y orerupive irmã orera'xy rogueraa aguã, amboae apóstolo kuery, Senhor ryvy kuery ha'e Cefas rami avi?

⁶ Tyrã pa xee ha'e Barnabé anho vi nda'evei romba'eapoа rupi e'ŷ roiko aguã?

⁷ Mava'e xondaro tu ha'e ae operáta re oo 'rã joe opu'ã aguã? Mava'e uva nhotŷare tu hi'a ho'u va'erã e'ŷ? Ha'e mava'e mymba re opena va'e tu guymba kamby gui oy'u va'erã e'ŷ?*

* **8:9** 1 Coríntios 10.14-22; Romanos 14.13-23 * **9:7** Paulo ma apóstolo oiko vy nhombo'ea rupi oikoa py ha'eve 'rãgue guemimbo'e kuery pe onhemongaru uka va'e rire, teĩ ha'e rami ndoipotai (versículo 18).

⁸ Ha'e rami xeayvu vy avakue oikuua rami rive teve xeayvu, tyrã pa lei re oĩ va'e voi aipo nde'i?

⁹ Mba'eta lei Moisés ombopara va'ekue re ma ipara oiny: "Pejokua eme vaka mba'emo ojyky va'e juru rupi", he'ia py vaka re anho teve Nhanderuete ijayvu?*

¹⁰ Nhande kuery re avi e'ŷ ri ty'y ijayvu? Nhandereko re ae ipara oiny anhetẽ, mba'eta yvy karaĩ rupi ombo'eapo va'e ma mba'emo oarõ reve 'rã oyvy karaĩ. Ha'e mba'emo ojyky va'e voi ojeupegua oarõ reve 'rãe ombo'eapo.

¹¹ Xapy'a rei peẽ kuerya py Nhe'ẽ guigua ronhoty rire ipoyi vaipa teve mba'emo perekó va'e gui rojopy'i aguã?

¹² Amboae kuery mba'emo perekó va'e ojopy aguã ha'eve ramo orevy pe katuve ma nda'evei ri ty'y rojopy aguã?

Ha'e rami teĩ ore kuery ma ha'e nunga ndorojopyxei. Ha'e rami 'rãgue py opa marãgua rogueropo'aka neĩ peteĩ henda py rojou vai uka e'ŷ aguã Cristo regua ayvu porã.

¹³ Tyrã pa ndapeikuaai teve templo re opena va'e kuery voi templo py ogueru pyre gui okaru 'rãa? Altar rupi ombo'eapo va'e kuery voi altar áry ome'ẽ mbyre gui ae 'rã ho'u.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Senhor ijayvu raka'e ayvu porã mombe'ua kuery onhemongaru uka aguã ayvu porã omombe'ua re.

¹⁵ Ha'e rã xee ma peteigüeve nanhemongaru ukai joupe, neĩ xemongarua aguã re e'ŷ guive pendevy pe ambopara aŷ. Mba'eta joupe anhemongaru uka aikovy 'rãgue py ha'eveve amano aguã. Avave rei ndoipe'ai 'rã xegui ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹⁶ Mba'eta ayvu porã amombe'u teĩ ha'e rami aikoa rive e'ŷ arovy'a, mba'eta amombe'u aguã rami aikoa aendu riae. Xevy pe ndavy'ai ete 'rãgue ayvu porã amombe'u e'ŷ va'e rire.

¹⁷ Xee ae amombe'uxea rupi rive amombe'u vy ajopy 'rã hekobia. Ha'e rã ayvu mombe'uarã xemoña rire amombe'ua aguã rami ae aiko.

¹⁸ Mba'exa tu ha'vy oĩ 'rã amba'eapoague repyrã? Po ramigua ae oĩ: Ayvu porã amombe'ua rupi nanhemongaru ukai, ha'e rami ajapo va'e rire ha'eve 'rãgue teĩ.

¹⁹ Mba'eta avave pegua escravo e'ŷ aiko teĩ pavẽ escravo rami ajeapo, heta araa jepe aguã, ha'evea peve.

²⁰ Ha'e rami vy judeu kuerya rupi judeu rami aiko, judeu kuery regua araa jepe aguã. Lei re oĩa rami ikuai va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, lei guy py ikuai va'e araa jepe aguã, lei guy py ete'ŷ xee aiko teĩ.

²¹ Ha'e rã lei oikuua e'ŷ va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, araa jepe aguã lei oikuua e'ŷ va'e regua. Ha'e rami avi

* **9:9** Deuteronomio 25.4 * **9:12** Atos 20.33-35; 2 Coríntios 11.7-9

Nhanderuete pe vy lei rupi ndaiko e'ŷi, Cristo guigua lei rupi aiko ae.

²² Ikangykuve ikuiaia rupi ikangy va'e rami aiko, ikangy va'e regua araa jepe aguã. Peteĩ-teĩ regua ikuiaia rupi opa marãgua rami aiko, marã rami vy pa araa jepe aguã amongue.

²³ Ha'e nunga ha'e javi ajapo ayvu porã oendua aguã, xee voi ixuguigua ajopy avi aguã.

²⁴ Ndapeikuaai teve ougaa py onha va'e ha'e javive anhetẽ onha teĩ peteĩ'i anho ojopy 'rãa ome'ẽ mbyrã? Peẽ voi ke penhea'ã ome'ẽ mbyrã pejopy aguã re.

²⁵ Mba'eta ouga va'e kuery ha'e javi ojejoko 'rã opa mba'e py. Ha'e va'e kuery ma akã regua imarã va'e ojopy aguã ojejoko, ha'e rã nhande kuery ma imarã e'ŷ va'e jajopy aguã.

²⁶ Xee voi aiko ha'e rami, aa aguã katy ama'ẽ reve tema anha. Ha'e rami anhea'ã, ngovaigua oinupã ta vy ojavypa rive va'e rami e'ŷ.

²⁷ Areko axy xerete, xevygua escravo rami areko, amboae kuery pe ayvu amombe'u rire teĩ xee ae ougaa gui omoxẽ mbyre rami apyta e'ŷ aguã.

10

Israel regua ikuaiague re ijayvua

¹ Mba'eta irmão kuery, ndaiotai penderexarai nhaneramoĩ kuery ikuai jave guare re. Mba'eta ha'e kuery ma arai guy rupi oguata vy ye'ẽ mbyte rupi oaxa pavẽ raka'e.*

² Moisés peguarã onhemongaraia rami ha'e javive arai guy rupi oguata, ha'e ye'ẽ rupi oaxapa raka'e.

³ Ha'e javive peteĩ'i regua tembi'u ho'u raka'e, Nhe'ẽ guigua,

⁴ ha'e oy'u avi Nhe'ẽ guigua yvu gui, mba'eta peteĩ ita Nhe'ẽ guigua ha'e kuery oguataa rupi ojou kuerei va'e gui oy'u. Ha'e va'e ita ma Cristo.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery regua hetave ma Nhanderuete ndoguerovy'ai vy tekao e'ŷa pyve oitypa.

⁶ Ma'ẽ, ha'e nunga oiko raka'e nhande voi nhanheangu aguã, ha'e kuery ikuaiague rami ovare'ŷ va'e nhamoaruã avi e'ŷ aguã.*

⁷ Ha'e nunga rupi pembojerovia eme mba'emo ra'angaa ha'e kuery regua ojapoague rami, ipara oĩa rami: "Ha'e kuery oguapy okaru ha'e oy'u aguã. Ha'e gui ma opu'ã ju ov'y'a aguã", he'iague rami.*

⁸ Ha'e nhandedavy rei eme guive ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e ramo peteĩ ára pyve vinte e três mil oitypa.

* **10:1** Apy ma Egito yvy gui Moisés Israel kuery ogueraapaague re ijayvu.

* **10:6** Hebreus 3.7-4.11 * **10:7** Éxodo 32.6

⁹ Nda'evei Senhor jaeko a'ã aguã ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e gui mboi oixu'u rã omanomba.

¹⁰ Pendeayvu rei eme Senhor re ha'e kuery regua ijayvuague rami, ha'e ramo poromokanhya omomba.

¹¹ Ha'e nunga ma ha'e kuery re oiko raka'e jaikuaa aguã, omboparaa guive nhanheangu aguã, mba'eta nhande ma ára opaa pygua nhandekuai.

¹² Ha'e nunga rupi "Xe'aĩ atã" he'i va'e ma tonheangu ho'a e'ý aguã.

¹³ Mba'eta penemoangecko pendu va'e ma nhande ha'e javi nhaendu va'e ramigua. Ha'e Nhanderuete ojeroviapy vy napenemoangecko ukai 'rã penembaraetea áryve. Ha'e rami 'rãgue py penemoangeckoarã ou ramo oikuaa uka kuerei 'rã peo jepe aguã, ha'e va'e rupi vy peropo'aka aguã.

Mba'emo ra'angaa nhambojerovia e'ý aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, penhemombyry ke mba'emo ra'angaa pembojerovia aguã gui.

¹⁵ Pene'arandu va'e pe xeayvu, peẽ ae peikuaa porã pota xeayvua re.

¹⁶ Mba'eta karo nhanemoingo porãarã gui jarovy'a reve jay'u ramo Cristo ruguy rupi e'ý ri ty'y hexe nhanemonhembojapa? Ha'e mbojape nhaipe'ã reve ja'u ramo Cristo rete rupi e'ý ri ty'y hexe nhanemonhembojapa?

¹⁷ Mba'eta heta nhandekuai teĩ peteĩ mbojape, peteĩ tete anho jaiko, mba'eta peteĩ mbojape gui ja'u pavẽ.

¹⁸ Peikuaa pota ke Israel kuery ngo'o re ikuai va'e reko re, mba'eta altar áry tembi'u ome'ẽ mbyre gui ha'e javi ho'u.

¹⁹ Ha'e gui mba'e ha'e 'rã tu? Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre, e'ý vy mba'emo ra'angaa ae ojapo 'rã teve mba'emo?

²⁰ Any, teĩ aipoa'e: Ta'angaa pe mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e ma anha pe ae ome'ẽ, Nhanderuete pe'ý. Ha'e rami rã xee ndaiptai anha kuery re penhemboja.*

²¹ Nda'evei Senhor karo gui ha'e anha karo gui avi pey'u aguã. Nda'evei Senhor pegua mesa py ha'e gui anha pegua mesa py avi peĩ aguã.

²² Tyrã pa pejapoxe ri Senhor nda'evei etea oendu aguã rami? Peẽ nda'u ixugui pendepo'akave ri?

Cristo re vy jajoitya rupi e'ý nhandekuai aguã re ijayvua

²³ "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ý 'rã nhanemoingo porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ý 'rã nhanemombaraete.

* **10:20** 1 Coríntios 8.1-13

²⁴ Avave rei ojeupe anho rive tojapo porã eme, ha'e rã amboae kuery pe.*

²⁵ Ha'eve pe'u aguã mba'emo vendea py ovende va'e rei, maguigua paa re peporandu e'ŷ re peikuaa potaxe vy.

²⁶ Mba'eta Senhor pegua ae itui yvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e.*

²⁷ Ha'e rami vy ojerovia e'ŷ va'e regua ngoo py pekaru aguã penerenoĩ ramo peoxe vy tapeo, ha'e pe'u tema penerenonde omoĩ va'e rei, mba'eve re peporandu e'ŷ re peikuaa potaxe vy.

²⁸ Ha'e rami avi pendevy amongue aipoe'i: "Kova'e tembi'u ma mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre", he'i ramo pe'u eme imombe'uare opy'a ky'aa oendu e'ŷ aguã.

²⁹ "Peẽ ae pendepy'a ky'aa gui pe'u eme" nda'ei, "Amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ŷ aguã" ha'e.

Ha'e rami avi mba'exa tu amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ŷ aguã nda'evei xee aikuua rami aiko aguã?

³⁰ Nhanderuete arov'y'a reve mba'emo ha'u ramo mba'exa tu xere ayvua 'rã mba'emo arov'y'a va'e káuxa?

³¹ Ha'e nunga rupi pekaru ha'e pey'u, e'ŷ vy opa mba'e pejapo va'e rei Nhanderuete omboetea aguã rami pejapo.

³² Peity eme judeu kuery, neĩ amboae regua, ha'e neĩ Nhan-deruete pegua igreja kuery,

³³ xee voi opa mba'e py pavẽ pe ajapo porãxea rami avi. Mba'eta xejeupe ae e'ŷ ajapo porãxe, ha'e rã pavẽ pe, ha'e kuery voi oo jepe aguã.

11

¹ Xee rami avi ke pendekuai, xee voi Cristo rami aikoa rami.

Igreja py kunhague akã ao'ia oiporu aguã re ijayvuague

² Anhetẽ xee roguerovy'a peẽ kuery, mba'eta opa mba'e py xerekõ re penema'endu'a, ha'e pendekorã amombe'u va'ekue guive pemoĩ porã.

³ Ha'e rami avi aipota peikuaa Cristo avakue ha'e javi akã oikoa, ha'e avakue ma kunhague akã, ha'e gui Cristo akã ma Nhanderuete ae oiko.

⁴ Ha'e nunga rupi avakue onheakã ao'i reve ri Nhanderuete pe onhembo'e, e'ŷ vy Nhe'ẽ guigua omombe'u vy oakã mboetea rupi e'ŷ oiko.

⁵ Ha'e rã kunhague ma onheakã ao'i e'ŷ re ri ojerure, e'ŷ vy Nhe'ẽ guigua omombe'u vy oakã nomboetei, inhakã onhopi mbyre revegua rami ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi kunhague akã ao'ia ndoiporui ri vy tojayapa o'a. Ha'e rã o'a ndojayaxe, e'ŷ vy oakã onhopi aguã oxí ri vy toiporu akã ao'ia.

* **10:24** Romanos 14.1-15.7; Filipenses 2.1-4 * **10:26** Salmo 24.1

⁷ Mba'eta anhetē avakue onheakā ao'i aguā nda'evei, Nhanderuete ojee rami omoingo rire ipo'akaa oexa uka aguā. Ha'e rā kunhague ma ava po'akaa oexa uka aguā ikuai.

⁸ Mba'eta ava va'e ma kunha gui e'ŷ omoingo raka'e, ha'e rā kunha va'e ma ava gui omoingo.

⁹ Ha'e kunha pytyvõarā e'ŷ ava oiko raka'e, ha'e rā ava pytyvõarā kunha oiko.

¹⁰ Ha'e nunga rupi kunhague omoī'rā akā ao'ia, anjo kuery pe voi ipo'akaa oexa uka aguā.

¹¹ Ha'e rami teĩ Senhor re vy kunhague ndoikoi 'rā avakue e'ŷ re, ha'e avakue voi ndoikoi 'rā kunhague e'ŷ re.

¹² Mba'eta ava va'e gui kunha omoingoa raka'e teĩ kunhague gui avakue itui'i guive, ha'e opa mba'e oiko Nhanderuete gui.

¹³ Peẽ kuery ae peikuaa pota: Ha'evea rami ri nda'u kunhague akā ao'ia omoī e'ŷ re onhembo'e aguā Nhanderuete pe?

¹⁴ Nhanderekorā oeja pyre gui ndapeikuuaai ri ty'y avakue hi'a vuku aguā nda'eveia?

¹⁵ Ha'e rā kunhague ma hi'a vuku ramo jajou porā, mba'eta hi'a ma inhakā ao'iarā ome'ëa.

¹⁶ Ha'e amboae rami amongue oikuaa vy toikuaa pota pova'e re: Ore ma amboae rami ndorekuai, neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery mboae voi.

Senhor pegua ngaru marā rami pa jajapo aguā re ijayvua

¹⁷ Ha'e gui po ramigua ma roguerovy'aa rupi e'ŷ ambopara, mba'eta pendekuai porāve aguā rami e'ŷ ri penhemboaty, ha'e rā napendekuai porāive aguā rami.

¹⁸ Mba'eta jypy'igua omombe'ua rā aendu joo rami e'ŷ-e'ŷ pendekuaia igreja penhemboatya py. Xee ma amongue henda py arovia guive.

¹⁹ Mba'eta peẽ kuery joo rami e'ŷ-e'ŷ 'rāe pendekuai, penembyte py ha'evea rami ikuai va'e ojekuaa porā aguā.

²⁰ Ha'e gui ngaru oiko aguā py penhemboaty vy Senhor pegua ngaru e'ŷ pe'u.

²¹ Mba'eta pekarua py peteĩ-teĩ ha'e ranhe 'rā ojopy ho'u va'erā. Oĩ 'rā inhembayyi va'e, oĩ avi 'rā oka'u va'e.

²² Pendero ndaperekoi ri ty'y pekaru ha'e pey'u aguā? Tyrā pa Nhanderuete pegua igreja napembovarei mba'eve oguereko e'ŷ va'e kuery pemoximbaa py? Mba'e ha'e 'rā tu pêvy? "Roguerovy'a" ha'e 'rā teve? Ha'e rami pendekuaia anhetē xee ndarovy'ai.

²³ Mba'eta xee Senhor gui aikuaa va'ekue pendevy pe ju amombe'u: Senhor Jesus ojopy uka nhemia pytū ma ojopy raka'e mbojape,

24 ha'e oguerovy'a rire oipe'ā. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e ma xerete pendere ame'ē va'e. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'a vy", he'i.

25 Ha'ekue rami ae ju okarupa rire ojopy karo. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e xeruguy rupi ajapo va'e. Guĩ nunga pey'u nhavõ xere penema'endu'a aguã pejapo", he'i raka'e.

26 Mba'eta ha'e va'e regua mbojape pe'u, ha'e karo gui pey'u nhavõ Senhor ou jevy peve peikuaa uka 'rã omanoague.*

27 Ha'e nunga rupi amongue ha'e'ŷa rami oiko reve mbojape ho'u, ha'e Senhor karo gui oy'u va'e ma Senhor rete ha'e huguy py onhemboeko ky'a.

28 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toikuaa pota gueko re ae. Ha'e rire mae ma to'u mbojape, ha'e toy'u karo gui.

29 Mba'eta amongue Senhor rete mboetea rupi e'ŷ ho'u ha'e oy'u vy ha'e ae onhembopaga uka ho'u ha'e oy'uague re.

30 Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery va'e regua heta ikuai ikangy ha'e imba'eaxy va'e, ha'e mbovy e'ŷ ma guive oke.*

31 Ha'e rã nhandere ae jaikuaa pota ramo nanhanembopagaai 'rã.

32 Ha'e rami avi Senhor nhanembopaga vy nhanemo'arandu, yvy regua reve japaga ve'ŷ aguã.

33 Ha'e nunga rupi xe-irmão kuery, pekaru aguã py penhemboaty vy penhoarõ ke jomeme.

34 Xapy'a rei amongue okaruxea rive oendu vy ngoo py ae tokaru, penhemboatya py penhembopaga uka e'ŷ aguã. Ha'e gui amboae nunga re peẽ kuerya py avaẽ ma rire mae ma xeayvu 'rã.

12

Nhe'ẽ ojapo kuaa ukaa re ijayvua

1 Irmão kuery, xee aipota peikuaa porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmbi ikuai va'e.

2 Mba'eta ymave rupi ndapejeroviai teri jave opa marã rei pejererekko uka va'ekue mba'emo ra'angaa ijayvu e'ŷ va'e pe rive pendekuai aguã, peikuaa rami.

3 Ha'e nunga rupi po rami xeayvu pendevy: Nhanderuete Nhe'ẽ gui amongue ijayvu vy "Jesus ayvu vaipy toiko" nde'i 'rã. Ha'e rami ae avi Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui anho 'rã "Jesus ma Senhor" 'ea.*

4 Ha'e gui nhanerembiaporã Nhanderuete ome'ẽ va'e ma joo ramigua e'ŷ-e'ŷ, ha'e rã Inhe'ẽ ma peteĩ'i.*

* 11:26 Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20 * 11:30 "Oke" he'ia ma Cristo pegua omano va'ekue re ijayvu vy (15.20). * 12:3 1 João 4.1-3 * 12:4 Romanos 12.6-8; 1 Coríntios 14.29; 1 Pedro 4.10,11

⁵ Joo ramigua e'ŷ-e'ŷ 'rã nhanerembiaporã oĩ, ha'e rã Senhor ma peteĩ'i.

⁶ Joo rami e'ŷ-e'ŷ nhamba'eapo, va'eri ha'e nunga ha'e javi ma Nhanderuete ojapo kuaa uka pavẽ pe.

⁷ Mba'eta peteĩ-teĩ pe oikuaa uka 'rã Nhe'ẽ guigua pavẽ pe ojapo porã aguã.

⁸ Mba'eta amongue pe Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã o'arandua rupi ijayvu aguã. Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ayvu mba'emo kuaa ukaarã.

⁹ Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ojerovia ete aguã. Ha'e rã amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã nhomonguera aguã.

¹⁰ Amboae pe ma ome'ẽ 'rã hexa pyrã ojapo aguã. Amboae pe ju ome'ẽ 'rã Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'u aguã. Amboae pe ma ome'ẽ 'rã nhe'ẽ ikuai va'e re oikuaa pota aguã. Amongue pe ma ome'ẽ 'rã opa marãguia ayvu py ijayvu aguã. Ha'e rã amboae pe ma ome'ẽ 'rã ha'e rami ijayvua rã mba'e he'i paa omombe'u porãve aguã.

¹¹ Ha'e rami avi peteĩ'i ae Nhe'ẽ ojapo kuaa uka 'rã ha'e nunga ha'e javi. Peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ha'e ae oipotaa rami.

Nhanderete re igreja ombojojaague

¹² Mba'eta nhanderete minha peteĩ'i oĩ va'eri heta oĩ hexegua, ha'e hexegua ikuai va'e ma heta teĩ ha'e javi vy peteĩ tete ojapo. Ha'e rami ae Cristo pegua nhandekuai.*

¹³ Mba'eta peteĩ'i Nhe'ẽ reve nhande kuery ha'e javive nhanemongarai raka'e peteĩ teterã, judeu, grego, escravo, escravo e'ŷ regua voi. Mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ome'ẽ peteĩ'i Nhe'ẽ gui jay'u aguã.

¹⁴ Mba'eta nhanderete re minha peteĩ'i regua e'ŷ oĩ, heta.

¹⁵ Xapy'a rei nhandeapyxa aipoe'i 'rã: "Xee ma ipo e'ŷ vy tete regua e'ŷ aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ŷi 'rã nhanderete regua.

¹⁶ Xapy'a rei nhandeapyxa aipoe'i rã: "Xee texa e'ŷ vy tete regua e'ŷ aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ŷi 'rã tete regua.

¹⁷ Mba'eta nhanderete re texa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu jajapyxaka? Apyxa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu nhaetü?

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhanderete re ma Nhanderuete ae tete regua ha'e javi omoĩ, ha'e ae omoĩxeia rami.

¹⁹ Mba'eta ha'e javive joo ramigua anho oĩ va'e rire mba'e nunga tete 'rãgue tu oiko?

²⁰ Ha'evea rami tete regua heta oĩ, peteĩ'i tete ojapo aguã.

* **12:12** Romanos 12.3-5; Efésios 1.22,23; 4.11-16

21 Nda'evei nhandepo pe nhanderexa "Ndee noroikotevēi" he'i aguā. Neī nhaneakā voi nda'evei nhandepy pe "Peē noroikotevēi" he'i aguā.

22 Ha'e rami 'rāgue py nhanderete regua ikangykueve va'e teī nhaikotevē ete 'rā.

23 Nhanderete regua ovare e'ŷve va'e teī nhamboeteve 'rā. Na'iporāive va'e re nhapena porāve 'rā.

24 Ha'e rā nhanderete regua jaexa ukave va'e ma nhamboete e'ŷ teī ha'eve 'rā. Mba'eta Nhanderuete tete regua omoī vy ombovare ukave ovare e'ŷve va'e,

25 nhanderete regua joe opu'ã okuapy e'ŷ aguā, tete regua peteī rami meme oī aguā jomeme opena porāa rupi.

26 Mba'eta peteī tete regua ojexavai ramo ha'e javive 'rā ojexavai hexeve. Peteī omboetea rā ha'e javive avi 'rā ov'y'a hexeve.

27 Ha'e rami ae peē kuery ma Cristo rete pendekuai, peteī-teī hete regua peī.

28 Ha'e gui igreja mbyte py Nhanderuete omoī va'e jypy rā apóstolo-rā, mokoīa ma profeta-rā, mboapya ma porombo'earā, ha'e va'e rire ma hexa pyrā apoarā, ome'ē avi nhomonguera aguā, nhopytyvō aguā, joe opena aguā, ha'e opa marāgua ayvu py ijayvu aguā.

29 Ha'e javive teve apóstolo ikuai? Tyrā pa ha'e javive 'rā profeta? Ha'e javive teve porombo'ea ikuai, tyrā pa hexa pyrā apoarā?

30 Ha'e javive pe teve ome'ē nhomonguera aguā? Ha'e javive teve ijayvu kuaa 'rā amboae ayvu py? Ha'e javive teve omombe'u porāve kuaa 'rā amboae regua ayvu?

31 Any teī penhea'ã tema ome'ēmby iporāgueve pejopy aguā.

Mborayvu iporāve va'ea re ijayvua

Ha'e gui peteī tape pavē gui iporāve va'e ju amombe'u ta pendevy.

13

1 Avakue ha'e anjo kuery ayvu py xeayvu kuaa va'e rire xeporayvu e'ŷ ri vy itapu onhendu va'e rami rive 'rāgue aiko, e'ŷ vy hy'a pu rami rive.

2 Ha'e rami e'ŷ vy Nhe'ē guigua amombe'u kuaa va'e rire, mba'emo ndoikuua ukai pyre ha'e 'arandua ha'e javi aikuaapa, ha'e vytyt voi arova kuaa aguā rami ajeroviaa oī teī xeporayvu e'ŷ ri vy mba'everā ndavarei 'rāgue.

3 Iporiaukue'i pe xemba'e rei-rei ame'ēmba va'e rire, ha'e xerete rapyarā pe amboaxa teī xeporayvu e'ŷ ri vy ha'e nungakue gui ndajoui 'rāgue mba'eve.

⁴ Ha'e rami 'rāgue py nhandeporayvua rupi nhandekuai vy ma nanhanhogueroangeko rei 'rā, jajapo porā 'rā joupe. Nhandeporayvua rupi vy joe nanhanerakāte'yi 'rā, nanhanhemboyvatei 'rā, neī ndajajejou porā rei 'rā guive.

⁵ Ha'eve'ya rami rei ndajaikoi 'rā, nhande ae jaipota va'e anho ndajajapoi 'rā, nanhandevai rei 'rā, nhandevy otekoavya rā nanhanhenhandu vaikue rei 'rā,

⁶ ndajarovy'ai 'rā teko vai, ha'e anhetē va'e anho 'rā jarovy'a.

⁷ Opa mba'e py nanhandekuerai 'rā, opa mba'e jarovia 'rā, opa mba'e nharō kuaa 'rā, opa mba'e jaropo'aka 'rā guive.

⁸ Mborayvu ma opa va'erā e'ŷ. Ha'e rā Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua ma opa 'rā, amboae ayvu py nhandeayvua opa 'rā, mba'emo jaikuua aguā voi opa avi 'rā.

⁹ Mba'eta amongue henda py ete'i jaikuua mba'emo, ha'e amongue henda py ete'i guive nhamombe'u kuaa 'rā Nhe'ẽ guigua.

¹⁰ Ha'e gui ma opa mba'e py iporā va'e ou jave ma amongue henda py ete'i jajapo kuaa ague omombaa 'rā.

¹¹ Xee minha xekyrī jave py kyrī va'e rami xeayvu, mba'emo aendu, ha'e xepy'a va'ekue. Ha'e gui xetuja ma vy xekyrī jave aikoague rami ve'ŷ ma aiko.

¹² Mba'eta aŷ ma mba'emo jaexa epéko oje'opa va'e re ojexa vai-vai va'e rami. Ha'e rā ha'e va'e jave py ma hova re nhama'ẽ reve'rā jaexa. Aŷ ma amongue henda py ete'i aikuua mba'emo. Ha'e rā ha'e va'e jave py ma aikuua porāmba 'rā Nhanderuete xekuaa-a rami avi.

¹³ Ha'e gui aŷ mboapy oiko: jajeroviaa, nharōa ha'e mborayvu. Ha'e va'e gui yvateve va'e ma mborayvu.*

14

Amboae ayvu py nhandeayvua gui Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua yvatevea re ijayvua

¹ Peiko ke mborayvu re, ha'e penhea'ā Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopy avi aguā. Penhea'āve Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u aguā.

² Mba'eta amboae ayvu py ijayvu va'e ma amboae kuery oendu aguā e'ŷ ijayvu, Nhanderuete anho, mba'eta avave rei noendu kuaai 'rā, mba'eta jaikuua e'ŷ va'e re ijayvu onhe'ẽ py ae.*

³ Ha'e rā Nhe'ẽ guigua ayvu mombe'ua ma nhaendu kuaa aguā ijayvu, nhanemombaraete, nhanemongeta ha'e nhanembopy'a porā aguā guive.

* **13:13** João 13.31-35; Gálatas 5.13,14; Colossenses 3.12-14
12.7-11,27-31

* **14:2** 1 Coríntios

⁴ Amboae ayvu py ijayvu va'e ma ha'e ae onhemombaraete. Ha'e rā Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma omombaraete 'rā igreja kuery ha'e javi.

⁵ Xee aipota teĩ peẽ kuery ha'e javive pendeayvu amboae ayvu py. Ha'e rami avi aipotave va'e ma Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u, mba'eta Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma amboae ayvu py ijayvu va'e gui yvateve, oayvua ae omombe'u porâve e'ŷ re igreja kuery omombaraeteve aguã.

⁶ Aŷ ma irmão kuery, amboae ayvu py xeayvu reve peẽ kuerya py avaẽ va'e rire mba'exa tu roipytyvõ 'râgue? Peteĩve henda py noroipytyvõi 'râgue. Ha'e rā Nhanderuete oikuaa uka va'ekue amombe'u ramo ha'eve, e'ŷ vy mba'emo aikuaa va'e, Nhe'ẽ guigua, e'ŷ vy rombo'ea rupi xeayvu ramo ha'eve avi.

⁷ Mba'eta mba'epu omyĩ e'ŷ va'e voi, mimby, mbaraka mba'e nhaendu porã aguã rami e'ŷ ri ombopua ramo mba'exa tu nhaendu kuaa ta mba'epu ombopua rã?

⁸ Ha'e rami avi mimby guaxu nonhendu porãi ri ramo mava'e tu oiko katu ta joe opu'ã aguã?

⁹ Ha'e rami ae avi peẽ voi amboae ayvu py amboae kuery oikuaa aguã rami e'ŷ ri pendeayvu ramo mba'exa tu oendu kuaa ta aipopejea? Mba'eta yvate rupi rive ijayvu va'e rami 'râgue pendeayvu.

¹⁰ Anhetẽ opa marâguia ayvu ikuai ko yvy re, ha'e rā ayvu oendu kuaa aguã ramigua e'ŷ ma jipoi.

¹¹ Ha'e rami teĩ amongue ijayvu rã mba'e he'ia pa xee aikuaa e'ŷ va'e rire ixupe amboae regua rami xee aiko 'râgue, ha'e va'e voi amboae regua 'râgue oiko xevy.

¹² Ha'e rami ae avi peẽ voi Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopyxe vy penhea'ãve igreja kuery mombaraetearã pejopy aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi amboae ayvu py ijayvu va'e tojerure oayvua omombe'u porâve kuaa avi aguã re.

¹⁴ Mba'eta amboae ayvu py ri Nhanderuete pe anhembo'e ramo xenhe'ẽ anhetẽ onhembo'e 'rã, ha'e rā xe'arandua ma oĩ rive 'rã.

¹⁵ Mba'exa tu aiko 'rã ha'vy? Xenhe'ẽ py anhembo'e 'rã, ha'e xe'arandua py guive. Xenhe'ẽ py aporaei 'rã, ha'e xe'arandua py guive.

¹⁶ Mba'eta penenhe'ẽ py anho ri Nhanderuete perovy'a ramo mba'exa tu oikuaa e'ŷ va'e "Amém" he'i ta perovy'apa ma ramo? Mba'eta ndoikuuai 'rã mba'e pejea paa.

¹⁷ Peẽ anhetẽ Nhanderuete perovy'a porã'i, ha'e rā pendeayvua oendu va'e ma napemombaraetei 'rã.

¹⁸ Xee arov'y'a Nhanderuete mba'eta peẽ kuery ha'e javive gui xeayvuve amboae ayvu py.

¹⁹ Ha'e rami teĩ amboae ayvu py dez mil-kue xeayvu 'rãgue py igreja kuery ikuiaia py ajou porãve xe'arandua reve peteĩ nhiruĩ ayvu py ete'i xeayvu aguã, anhombo'e porã aguã.

Igreja kuerya py ipoua kuery ikuai jave ome'ẽmby jaiporu kuaa aguã re ijayvua

²⁰ Irmão kuery, kyrígue rami peiko eme pene'arandua py. Teko vai py ma kyrígue rami peiko teĩ ha'eve. Ha'e rã pene'arandua py ma kakuaakue oiko kuaa va'e rami peiko.

²¹ Lei re ipara oiny: “Kova'e kuery pe xeayvu 'rã amboae ayvu py, amboae regua ayvu rupi 'rã xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui 'rã”, he'i Senhor.*

²² Ha'e nunga rupi ayvu mboae py ijayvua ma mba'emo kuaa ukaarã oiko, teĩ ojerovia va'e kuery pe'ŷ, ojerovia e'ŷ va'e kuery pe anho. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'ua ma ojerovia e'ŷ va'e kuery pegua e'ŷ, ojerovia va'e kuery pegua.

²³ Ha'e gui igreja kuery ha'e javi joa py onhemboaty vy amboae ayvu py ha'e javive ijayvu ramo amongue oikuaa e'ŷ rei va'e, ojerovia e'ŷ va'e oike vy oendu vy “Na'inhakã porãveipa”, nde'i 'rã ri ty'y?

²⁴ Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu ri ha'e javive omombe'u rã amongue ojerovia e'ŷ va'e, oikuaa e'ŷ va'e oike vy oendu vy onhemboaxy 'rã, mba'eta ha'e javi ijayvu rã oendu 'rã gueko regua meme, ojeupe guarã ae.

²⁵ Ha'e va'e opy'apy py mba'emo onhomni va'ekue teĩ oikuapa'a 'rã. Ha'e ramo guenapy'ã re oĩ vy ngova yvy re omovaẽ reve omboete 'rã Nhanderuete. Ha'e vy “Nhanderuete anhetẽ ete ri penembyte oĩ”, he'i 'rã.

Nhanhemboatya py ha'evea rami meme nhandekuai aguã re ijayvua

²⁶ Ha'e gui irmão kuery, mba'exa tu ha'vy pendekuai 'rã? Mba'eta penhemboatya py amongue ogueru 'rã jogueroporaei aguã, ha'e rã amboae ma nhombo'e aguã 'rã ogueru, amongue ma ogueru 'rã mba'emo oikuaa uka aguã, ha'e rã amboae ma ayvu mboae py ijayvu aguã rami 'rã oiko, ha'e amboae ju omombe'u porãve 'rã ijayvuague. Ha'e nunga ha'e javi ma nhomombaraete aguã rami meme tojeapo.

²⁷ Ha'e gui amboae ayvu py ri amongue ijayvu vy mokoĩ e'ŷ vy mboapy anho ta'ijayvu jorire. Toĩ avi ijayvuague omombe'u porãve va'erã.

²⁸ Ha'e rami avi imombe'u porãvearã noĩ ramo pekyrirĩ 'rã peiny igreja kuerya py. Pendejeupe ae, ha'e Nhanderuete reve anho 'rã pendeayvu.

* **14:21** Isaías 28.11-12

²⁹ Profeta kuery voi mokoī e'ŷ vy mboapy ta'ijayvu, ha'e rā amboae kuery ma toikuua pota ijayvua re.

³⁰ Ha'e gui xapy'a rei peteī oguapy oiny va'e pe Nhe'ē mba'emo oikuua uka ramo jypy'igua tokyrirī ranhe.

³¹ Ha'e rami vy Nhe'ē guigua ayvu jorire peteī-teī omombe'u teī ha'eve 'rā, pavē oikuua vy ipy'a guaxuve aguā.

³² Mba'eta profeta kuery ikuai va'e ma ojoko kuaa 'rā onhe'ē ae.

³³ Mba'eta Nhanderuete ma nanhanemboeko eta rei, peteī rami 'rā nhanemoingo.

Ha'e javi igreja ikuai va'e rupi iky'a e'ŷ va'e kuery ikuaiia py ³⁴ kunhague okyrirī 'rā okuapy pavē onhemboatya py, nda'evei ijayvu aguā. Ha'e rami 'rāgue py ome kuery po'akaa re ta'ikuai, lei re oĩa rami vy.

³⁵ Xapy'a rei kunhague mba'emo oikuua porāvexe vy ome pe toporandu ngoo py ae. Mba'eta pavē onhemboatya py ri kunhague ijayvu vy oxīmba rei aguā rami ikuai.

³⁶ Tyrā pa peē kuerya gui ranhe ri ty'y Nhanderuete ayvu ou raka'e? Ha'e rami e'ŷ vy pendevy pe anho ri ty'y oikuua uka raka'e?

³⁷ Amongue ojeupe ae “Profeta” e'ŷ vy “Nhe'ē revegua” he'i va'e toikuua pota povae re: Pendevy pe xee amboparaa ma Senhor ae ojapo uka va'e meme.

³⁸ Pova'e nunga re amongue ndojapyxakaxeí ramo ijayvua re ju tojapyxakaa eme.

³⁹ Ha'e gui xe-irmão kuery, penhea'āve tema Nhe'ē guigua ayvu pemombe'u kuaa aguā. Pejoko eme guive amboae ayvu py amongue ijayvu rā.

⁴⁰ Ha'e nunga ha'e javi ma ha'evea rami meme tojeapo jorire-rire.

15

Cristo onhemboete ju rire nhanhemboete ju avi aguā re ijayvua

¹ Irmão kuery, aŷ romoma'endu'a ta ayvu porā amombe'u aikovy va'e re. Ha'e va'e ma perovia rire hexe peī atā teri.

² Ha'e va'e rupi peo jepe guive, xapy'a rei pendevy ayvu amombe'u va'ekue pendejee pemoī riae vy. Ha'e rami e'ŷ ri vy peroviaague mba'everā ndovarei 'rā.

³ Mba'eta xevy pe ranhe ayvu oikuua uka pyre pendevy ju amombe'u va'ekue: Jajeavyague re Cristo omano raka'e ipara oĩa rami vy.

⁴ Ha'e gui onhono porāa, ha'e mboapy araa py onhemboete ju, ipara oĩa rami vy ae ju.*

* 15:4 Atos 2.24-36; 1 Coríntios 6.14

⁵ Ha'e gui jypy'i ojexa uka Cefas pe, ha'e va'e rire ma doze-ve pe.

⁶ Ha'e va'e rire ma peteīgue pyve ojexa uka quinhentos raxa irmão kuery pe. Ha'e va'e kuery regua heta okuave aŷ peve, ha'e rã amongue ma oke ma.

⁷ Ha'e va'e rire ma Tiago pe ju ojexa uka, ha'e gui apóstolo kuery ha'e javive pe.

⁸ Ha'e gui opaa py xevy pe avi ojexa uka, are rire itui'i va'ekue pe rami.

⁹ Mba'eta xee ma apóstolo kuery mboae gui xe'yvyīve va'e aiko, ha'e Nhanderuete pegua igreja kuery re apu'ã rei rire nda'evei va'ekue apóstolo-rã xerenoña aguã.

¹⁰ Ha'e rami teĩ Nhanderuete xemboaxy ramo apóstolo xee aiko. Xemboaxyia ndoaxa rivei guive, mba'eta apóstolo kuery ha'e javive gui amba'epove va'e. Xee ae e'ŷ guive, Nhanderuete xemboaxyia xere oĩ va'e ojapo.

¹¹ Ha'e rami teĩ xee, e'ŷ vy ha'e kuery teĩ ha'e rami ae romombe'u va'e, ha'e gui ha'e rami ae ju perovia raka'e.

¹² Ha'e gui Cristo omanoague gui onhemboete jevyague romombe'u ramo mba'exa tu peẽ kuery regua amongue ijayvu ri omano va'ekue nonhemboete jevyi 'rãa rami?

¹³ Mba'eta anhetẽ ri omanoague gui nonhemboete jevyai va'e rire Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁴ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire mba'everã ndovarei 'rãgue ayvu romombe'ua ha'e pejeroviaa.

¹⁵ Ha'e Nhanderuete ayvu romombe'u merami rive 'rãgue, Nhanderuete rovai oreapu va'e rami roiko 'rãgue, mba'eta Cristo omboete jevyague romombe'u. Mba'eta Cristo nomboete jevyi va'e rire omano va'ekue nonhemboete jevyi ae 'rãgue.

¹⁶ Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyi ri ramo Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁷ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire pejeroviaa mba'everã ndovarei 'rãgue, ha'e pejejavya rupi teri peiko 'rãgue.

¹⁸ Ha'e rami anho e'ŷ, Cristo pegua oke va'ekue voi okanhymba ae 'rãgue.

¹⁹ Xapy'a rei aŷ jaikovea peve'i Cristo guigua nharõa ovare va'e rire pavẽ gui ov'y'a e'ŷve va'e jaiko 'rãgue.

Oke va'e kuery gui Cristo ranhe oikove jevyague re ijayvua

²⁰ Ha'e rami avi anhetẽ ete omano va'ekue mbyte gui Cristo onhemboete ju raka'e, oke va'e kuery gui ha'e ranhe oikove ju aguã.

²¹ Mba'eta peteĩ'i ava gui nhamano aguã ouague rami peteĩ ava gui avi ou nhamanoague gui nhanhemboete ju aguã.

22 Mba'eta Adão re vy nhamano aguã rami japyta pavẽ. Ha'ekue rami avi Cristo re vy pavẽ jaikove ju 'rã.

23 Ha'e rami avi peteĩ-teĩ hi'ára py porã 'rã oikove ju. Cristo ma jypygua ete raka'e. Ha'e va'e rire Cristo ou jave ma ixupegua kuery ju 'rã okuave.

24 Ha'e va'e rire mae ovaẽ 'rã opaa ára. Ha'e jave py yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi Cristo omokanhymba ma rire Nguuete pe ju 'rã omboaxa opo'akaa.

25 Mba'eta ipo'aka 'rã ngovaigua kuery ha'e javive opy guýry omo'yvyimba peve.

26 Hovaigua opa vygua omomba va'erã ma manoia,

27 "Opa mba'e omoĩ 'rã ipy guýry", he'iague rami. Ha'e rami avi "Opa mba'e ipo'aka guy py omoĩ", he'ia py ma ipo'aka guy py opa mba'e moĩare re ae e'ý guive ijayvu.*

28 Ha'e gui ipo'aka guy py Tuu opa mba'e omoĩ ma rire mae ma Ta'y voi ha'e ae onhemongoĩ 'rã opa mba'e moĩare po'aka guy py, Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka aguã.

Nhanhemboete ju va'erã vy marã rami pa jaiko aguã re ijayvua

29 Ha'e rami e'ý ramo mba'exa 'rã tu ikuai omano va'ekue re vy onhemongarai va'e? Anhetẽ ri omano va'ekue nonhemboete jevyi va'e rire mba'e re tu ha'e kuery onhemongarai 'rã omano va'ekue re?

30 Ha'e mba'e re tu ore voi ndorojeayvuveikue py orekuai ára nhavõ?

31 Mba'eta ko'ë nhavõ xee ajejuka uka. Irmão kuery, ha'e rami xeayvu mba'eta Cristo Jesus nhande-Senhor re vy peẽ kuery roguerovy'a vy.

32 Xapy'a rei avakue oikuua rami rive ri Éfeso tetã py mymba inharõ va'e reve anhea'ã va'e rire mba'e 'rãgue tu ajopy ha'e nunga rekovia? Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyvei ri ramo "Jakaru ha'e jay'u tema, mba'eta ko'ë rã nhamanomba 'rã", ja'e 'rãgue.*

33 Pejekore eme, mba'eta heko vai va'e re penhemoirũ ramo omboavaipa 'rã pendereko porãa.

34 Pendekuai porã pota nho ke, pejejavy ve'ý aguã. Mba'eta peẽ kuery regua amongue ikuai Nhanderuete ndoikuuai teri va'e. Ha'e rami xeayvu peximba aguã.

Onhemboete jevy vy guete oguereco va'erã re ijayvua

35 Ha'e gui amongue aipopeje 'rã: "Marã rami 'rã tu ha'vy omano va'ekue onhemboete ju? Marã ramigua tete 'rã tu ha'e kuery oguereco?" peje 'rã.

* 15:27 Salmo 8.6 * 15:32 Isaías 22.13

36 Pene'arandu e'ŷ va'e, mba'emo ra'yīgue omoaĩ mbyre rami 'rā ikuai, mba'eta ha'yīgue ma omano e'ŷ re naenhoĩ 'rā.

37 Mba'emo ra'yī nhamoaī va'e minha heterā reve'ŷ 'rā nhamoaī, ha'yīgue anho, trigo e'ŷ vy amboae ra'yī rei.

38 Nhanderuete ae heterā ome'ē 'rā ome'ēxea rami, peteĩ-teĩ ha'yīgue pe heterā ae ome'ē.

39 Ha'e javi ho'o va'e voi joo ramigua e'ŷ-e'ŷ: Peteĩ ma avakue ro'o, amboae ma mymba ro'o, amboae ma guyra, ha'e amboae ma pira ro'o.

40 Ikuai avi yva regua ha'e yvy regua. Anhetē yva regua jaexa rā yvy regua reve joo rami e'ŷ-e'ŷ iporā va'e.

41 Kuaray rexakā ma ha'e rami 'rā iporā, jaxy rexakā ma amboae rami 'rā, ha'e jaxy-tata rendy ma amboae rami ju 'rā iporā. Jaxy-tata ikuai va'e voi joo rami e'ŷ-e'ŷ 'rā hendy.

42 Ha'e rami ae avi 'rā omano va'ekue onhemboete ju jave. Nhanderetekue ivaipa aguā rami onhono porāa va'ekue ri onhemboete ju 'rā ivaipa ve'ŷ aguā rami. Nda'evei va'ekue onhono porāa va'ekue ri onhemboete ju 'rā imarā ve'ŷ aguā.*
43 Ikangy va'e onhono porāa va'ekue ri onhemboete ju 'rā ipo'aka reve.

44 Nhande regua tete onhono porāa va'ekue ri onhemboete jevy vy Nhe'ē guigua ju 'rā oiko. Mba'eta oiko nhande regua tete, ha'e Nhe'ē guigua tete avi oiko.

45 Mba'eta ipara oiny: "Ava jypygua Adão ma omoingo raka'e oikove va'erā, ha'e rā opa vyguia Adão ma nhe'ē nhomoin-govearā oiko."*

46 Ha'e rami avi nhande regua ranhe oiko raka'e, Nhe'ē guigua e'ŷ. Ha'e rire mae ma Nhe'ē guigua oiko.

47 Jypygua ava yvy gui ojapo rire yvy regua ae oiko. Ha'e rā mokoĩa ava ma yva guigua.*

48 Jypygua ava yvy regua oiko rire avakue mboae yvy regua meme ikuai. Ha'e gui yva guigua ava oikoague rami avi yva guigua 'rā ikuai.

49 Yvy regua rami jaiko rire yva guigua rami ju 'rā jaiko.

Okuave va'e voi ombopyaupaa aguā re ijayvua

50 Irmão kuery, po rami amombe'u porā: Ho'o ha'e huguy va'e ma nda'evei Nhanderuete po'akaa pygurarā, mba'eta imarā va'e nda'evei imarā e'ŷa py ikuai aguā.

51 Ma'ē, pendevy amombe'u ta ndoikuua ukai pyre: Pavē e'ŷ 'rā jake, teĩ pavē 'rā nhanembopyaua,

52 nhaxapymi xapy'a'ia rami 'rā, opa vyguia mimby guaxu onhendu jave. Mba'eta mimby guaxu onhendu rā omano

* 15:42 Filipenses 3.20,21; 1 João 3.2 * 15:45 Gênesis 2.7 * 15:47 "Opa vyguia Adão" ha'e "Mokoĩa ava" he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy.

va'ekue onhemboete jevypa 'rā imarā ve'ŷ aguã, ha'e nhande nhanembopyaupa 'rā.*

53 Mba'eta nhanderete imarā va'e onhemonde 'rā imarā e'ŷ aguã py. Nhanderete omano va'erā va'e onhemonde 'rā omano ve'ŷ aguã py.

54 Ha'e gui nhanderete imarā va'e imarā e'ŷ aguã py ju onhemonde jave, omano va'erā va'e omano ve'ŷ aguã py onhemonde ma jave py mae ma ojeupity 'rā ayvu ipara oinya: "Ipo'akapave va'e ombovaipa ma manoa."*

55 Ha'e nunga rupi manoa, mamo tu opyta ndepo'akaague? Mamo tu opyta orepiarã reiporu va'ekue?*

56 Mba'eta manoa popia ma jejavya, ha'e jejavya po'akaa ma lei re oĩ.

57 Ha'e rami teĩ jarovy'a Nhanderuete, mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo re vy nhanembopo'aka.

58 Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'ŷ riae guive, mba'eta jaikuua Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa.

16

Judéia pygua kuery iporiaukue'i peguarã mba'emo omono'õ aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui iky'a e'ŷ va'e kuery pe peme'ẽ va'erā pemono'õ aguã re xeayvu po rami: Peẽ voi ke pejapo Galácia pygua igreja kuery pe ajapo ukaague rami avi.

² Ha'e rami vy semana ijypyá ára nhavõ peteĩ-teĩ pendero rupi pemoi porã 'rā pejoua rami. Pemono'õ-no'õve tema, xee avaẽ rã pemono'õ ve'ŷ teĩ ha'eve aguã.

³ Ha'e gui avaẽ ma rire peẽ peiporavo va'e rei amondouka 'rã Jerusalém katy kuaxia para reve. Ha'e rami rã ha'e kuery ogueraa 'rã peme'ẽ va'ekue.

⁴ Xee voi aa avi aguã ha'eve ramo ha'e kuery oo 'rã xerupive.*

Paulo oguataxea re ijayvuague

⁵ Macedônia yvy rupi aaxa rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ, mba'eta ha'e rupi aaxa aguã rami ranhe aiko.*

⁶ Xapy'a rei peẽ kuery reve aiko are vy aaxa 'rã yro'y jave, ha'e peẽ kuery xepytyvõ 'rã aaxea katy aguatave aguã.

⁷ Mba'eta aaxa avy vy rive roexa aguã nda'evei, Senhor oipota rã peẽ kuery reve aiko arexe.

⁸ Ha'e rami avi Pentecostes ára peve apyta 'rã Éfeso tetã py,

* **15:52** 1 Tessalonicenses 4.13-18 * **15:54** Isaías 25.8 * **15:55** Oséias 13.14

* **16:4** Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 2 Coríntios 8.1-24 * **16:5** Atos 19.21,22

⁹ mba'eta ha'e py peteñ okẽ tuvixa va'e ojepe'a xevy amba'eapo aguã, xejokoxe va'e heta ikuai teñ.

Timóteo ha'e Apolo rekorã re ijayvuague

¹⁰ Peñ kuerya py Timóteo ovaẽ ramo ke pepena porã okyje reia oendu e'ŷ aguã rami, mba'eta xee rami avi Senhor pe ombo'eapo va'e.

¹¹ Ha'e nunga rupi pemboete e'ŷ eme. Ha'e rami 'râgue py pemondouka porã'i ju xea katy, mba'eta irmão kuery reve roarõ 'rã rokuapy.

¹² Ha'e gui irmão Apolo pe ma mbovykue rei e'ŷ ajerure pendea katy irmão kuery reve oo aguã, teñ aŷ peve noendui oxsea. Ha'e rami avi ha'eve jave ma ou 'rã.

Opaa py omongetaague

¹³ Peiko kuaa pota ke, peñ atã pejeroviaa re, pendepy'a guaxu avakue rami, penembaraete tema guive.*

¹⁴ Mba'emo pejapo va'e mborayvu rupi meme pejapo.

Estéfanas, Fortunato ha'e Acaico reko re ijayvua

¹⁵ Ha'e gui aŷ irmão kuery, po rami ajerure pendevy. (Mba'eta peikuua ae ma Estéfanas ro pygua kuery jypygua Acaia py ojeroviaague, ha'e iky'a e'ŷ va'e kuery pytyvðarã ojeko me'ëague.)

¹⁶ Ha'e gui aipota peñ voi ha'e kuery regua oipotaa rami pendekuai, ha'e hexeve ombo'eapo va'e ha'e javi oipotaa rami guive.

¹⁷ Ha'e gui xea py Estéfanas, Fortunato ha'e Acaico ovaẽ ramo avy'a karamboae, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojapopa peñ ndapejapopa reguai va'ekue.

¹⁸ Ha'e rami vy xembopy'a guaxu, penembopy'a guaxua rami avi. Ha'e nunga rupi pemboete ha'e kuery ramigua.

Oxarura ha'e ogueroayvu porãague

¹⁹ Ásia pygua igreja kuery oxarura ukapa pendevy. Senhor re ikuai va'e pendevy oxarura uka ete okuapy, Áquila, Priscila ha'e hoo py igreja onhemboaty va'e voi.

²⁰ Irmão kuery ha'e javive oxarura uka pendevy. Pexarura joupe-upé iky'a e'ŷ va'e joayvua rami.

²¹ Xee Paulo xepo py ae ambopara axarura avia.

²² Ha'e rã Senhor oayvua rupi e'ŷ ikuai va'e ma ayvu vaipy topyta. Ore-Senhor, eju voi ke.

²³ Tove peñ kuery tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

²⁴ Cristo Jesus re vy xee roayvua toiko avi peñ kuery ha'e javi reve.

* **16:13** Efésios 6.10-12; 1 Pedro 5.8-9

Mokoīguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Mokoīguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Corinto tetā pygua kuery pe apóstolo Paulo ombopara hexe opu'ã rei va'e ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e va'e kuery ma ojeupe "Apóstolo" he'i tei ha'eve'ña rami nhombo'e, apóstolo Paulo re ijayvu rei, ha'e opa marã rei ikuai aguã rami ojapo guive. Ha'e nunga apóstolo Paulo oendu vy gueko omombe'u porâve ha'e kuery oikuua porâmba aguã rami. "Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei. Ha'e rami 'râgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetêa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae" (2.17). Amongue henda py Paulo ndovy'ai vy ijayvu poyi ha'e kuery pe.

Paulo gueko re ijayvu vy ima'endu'a haxy va'e oendu oikovy va'e re. "Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re. Ha'e rami tei ha'e aipoe'i xevy: 'Xee romboaxyha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuua porâve 'rã', he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã", he'i (12.8-9). Ha'e nunga ma ha'eve nhande kuery pavẽ pe.

Opaa py Paulo ijayvu ha'e kuery mba'emo ome'ẽ aguã Jerusalém tetā py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe, karuai oiko va'e gui ojexavai okuapy rã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami xemoi va'ekue. Irmão Timóteo reve roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto py pendekuai va'e pe, ha'e iky'a e'ñ va'e kuery Acaia yvy re pendekuai va'e ha'e javi pe guive.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxyha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Nhanderuete ombopy'a guaxua re Paulo oguerovy'aague

³ Ta'ima'endu'a porãa Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re. Mba'eta Nhanderu ma nhanemboaxy ha'e opa mba'e py nhanembopy'a guaxu va'e.

⁴ Ha'e rami vy ore voi opa mba'e py rojexavai rã orembopy'a guaxu 'rã, ore ju rombopy'a guaxu aguã opa mba'e gui ojexavai va'e, Nhanderuete orembopy'a guaxua py ae.

⁵ Mba'eta Cristo káuxa opa mba'e py rojexavaia rami avi Cristo orembopy'a guaxua voi roendu avi opa mba'e py.

⁶ Ha'e nunga rupi rojexavaia oiko va'e ma peẽ kuery pendepy'a guaxu ha'e peo jepe aguã oiko. Orembopy'a guaxua voi pendepy'a guaxu aguã oĩ, mba'eta peẽ voi pendekuerai e'ŷ re peropo'aka pekuapy ore roiko axya ramigua.

⁷ Peẽ kuery re rojerovia, mba'eta roikuaa ore rami pendekuai axya rami orereve avi 'rã penembopy'a guaxua.

⁸ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa Ásia yvy re roiko jave rojexavaiague. Mba'eta ha'e nunga ndorogueropo'aka kuaavei peve ipoyi ramo noroexa'âvei ma va'ekue roikove aguã re.*

⁹ Ha'e rami vy orepy'a re romano taa roendu karamboae orejee ae rojerovia e'ŷ aguã, ha'e rã Nhanderuete omano va'ekue omboete jevy va'e re anho.

¹⁰ Mba'eta ha'e ae orereraa jepe karamboae ha'e rami ete romano aguã va'ekue gui. Hexe vy roarõ orereraa jepe riaeve aguã,

¹¹ peẽ kuery voi oreptyvõ ramo pejerurea py. Ha'e rami rã heta 'rã Nhanderuete oguerovy'a orere, heta ojerurea rupi orereraa jepe rire.

Paulo anhetêa rupi oikoa re ijayvuague

¹² Mba'eta pova'e nunga re ae roguerovy'a: Peteïve henda py orepy'a ky'aa noroendui, mba'eta Nhanderuete guigua iky'a e'ŷa ha'e anhetêa rupi orekuai kova'e yvy re, peẽ kuerya py guive. Avakue 'arandua rupi e'ŷ roiko, ha'e rã Nhanderuete oremboaxya rupi.

¹³ Mba'eta pendevy romboparaague re ma peroayvu vy pendu kuaa va'erã anho oĩ. Ha'e ajerovia pendu kuaa porãmba aguã,

¹⁴ amongue henda py orepy'a re oĩ va'e peikuaa maa rami, nhande-Senhor Jesus oua ára py peẽ kuery orererovy'a aguã, ore roguerovy'aa rami avi.

Paulo mba'e re pa Corinto py ndooi teria omombe'u porãveague

¹⁵ Ha'e rami peẽ kuery orekuua aguã re ajerovia vy anhembopy'a teĩ peẽ kuerya py ranhe avaẽ vy jajoexa aguã, peteïgue ju pejopy aguã penemoingo porãrã,

¹⁶ ha'e gui peẽ kuery xepytyvõ ramo aave aguã Macedônia yvy katy, ha'e Macedônia gui ajevy vy peẽ kuerya py ju avaẽ aguã, Judéia yvy katy ju aa rã xepytyvõ aguã.

* **1:8** Atos 19.23-40

17 Ha'e rami aguã re xeayvu vy nda'u rombotavypa reia rupi ri aiko raka'e? To'o revegua rami ri ty'y xeayvu? Xee teve "Ha'eve" ha'e vyve "Nda'evei" ha'e avi va'e?

18 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ojeroviapy oikoa rami avi ore voi peẽ kuery pe "Ha'eve" ha'e "Nda'evei" ndoro'e'i va'e,

19 Nhanderuete Ra'y Cristo Jesus peẽ kuery mbyte rupi ore kuery – xee, Silvano ha'e Timóteo – romombe'u va'ekue rami avi, mba'eta Jesus ma "Ha'eve" ha'e "Nda'evei" he'i avi va'e'ý. Hexe ma ha'eve va'e anho oĩ.

20 Mba'eta Cristo re vy Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã ha'eve va'e meme. Ha'e rami ae hexe vy Nhanderuete nhamboete vy "Amém" ja'e avi 'rã.

21 Mba'eta Nhanderuete ae peẽ kuery reve nhanemoĩ atã Cristo re, ha'e ojeupe guarã nhanemoĩ.

22 Nhandere ha'e nunga kuaa ukaarã omoĩ vy Onhe'ẽ ae omoĩ nhanekuraxõ re.

23 Ha'e gui xerekove rupi ae aipoa'e, Nhanderuete voi oikuua xeayvu anhetãa: Peẽ kuery romomboriau e'ý aguã rima ndajuvei teri apy Corinto py.

24 "Pejeroviaa re orepo'aka va'e" nda'e'i. Ha'e rami avi peẽ kuery pevy'ave aguã re ronhea'ã. Mba'eta pejeroviaa rupi ae 'rã penembaraeteve.

2

1 Ha'e rami vy xejeupe ae xeayvu karamboae peẽ kuery romomboriaua rupi aju ve'ý aguã re.

2 Mba'eta xee romomboriau va'e rire mava'e 'rãgue tu oiko xembovy'a ju aguã, peẽ romomboriau va'ekue e'ý vy?

3 Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue, peẽ kuerya py avaẽ vy peẽ xembovy'aarã pendekuai va'e re xeporiau e'ý aguã. Mba'eta peẽ kuery ha'e javi re ajerovia mba'emo xembovy'a va'e peẽ voi penembovy'a avi aguã.

4 Mba'eta xepy'a py aiko axya ha'e ajexavaia aendu reve ae ambopara va'ekue pãvy, xerexay ete reve guive. Pendeporiau rei aguã e'ý guive ambopara, ha'e rã roayvu etea peikuaa aguã.

Ojejavy va'ekue ojeko rerovarã igreja kuery omovaẽju aguã re ijayvua

5 Ha'e gui penembyte py nhomomboriaua oiko va'ekue ma xee anho e'ý xemomboriau, peẽ kuery ha'e javi penemomboriau amongue henda py. Ha'e rami xeayvu ajou vai etea rupi e'ý.*

6 Ha'eve ma aý peẽ kuery regua hetave va'e pembopagaague.

* 2:5 Ha'e kuery va'e regua otekoavy va'ekue re ijayvu, xapy'a rei itavy rei va'e 1 Coríntios 5 py omombe'u va'ekue re. Apy ma Paulo ijayvu operdoa ju aguã re (Lucas 17.3,4; Gálatas 6.1,2).

⁷ Ha'e gui aŷ ma ha'eve peperdoa ha'e pembopy'a guaxu ju aguã, mboriau gui okanhy ete e'ŷ aguã.

⁸ Ha'e rami vy pẽvy ajerure ixupe pexa uka ju aguã peayvua.

⁹ Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue pẽvy, peẽ kuery anhetẽ opa mba'e py pa xenhe'ẽ rendu va'ea aeaxaxe vy.

¹⁰ Mba'eta mba'emokue re pejoperdoa ri ramo xee voi aperdoa. Anhetẽ peẽ kuery re ama'ẽ vy aperdoa ae ma Cristo renonde,

¹¹ nhandere Satanás ipo'aka e'ŷ aguã, mba'eta jaikuaa porã ae nhanembotavyxea.

Tito ndojoui vy Paulo ndovy'aia re ijayvuague

¹² Ha'e gui Trôade tetã py Cristo regua ayvu porã amombe'u aguã avaẽ jave py peteĩ okẽ ojepe'a xevy Senhor pe amba'eapo aguã.

¹³ Ha'e rami teĩ xe-irmão Tito ndajoui vy xepy'a py ma avy'aa naendui. Ha'e nunga rupi ha'e kuerya gui ajepa'e vy Macedônia katy ju aa.

Apóstolo kuery ombo'eapoa rupi Cristo po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvua

¹⁴ Ha'e rami avi arov'y'a Nhanderuete, mba'eta Cristo re vy opo'akaa rupi riae orereraa, ha'e ore kuery orekuia re opa rupi oikuua uka Cristo regua heakuã porã va'e ramigua.

¹⁵ Mba'eta ore kuery ma Cristo guigua heakuã va'e rami orekuai Nhanderuete pegua, oo jepe va'e ha'e okanhy va'e kuerya rupi.

¹⁶ Okanhy oje'oivy va'e pe ma manoa reakuã rami orekuai, mba'eta ha'e kuery oikuua omano aguã regua romombe'ua. Ha'e rã oo jepe va'e kuery pe ma tekove reakuã rami orekuai, mba'eta oikuua tekove regua romombe'ua. Ha'e ramo mava'e tu ha'eve 'rã ha'e rami aguã?

¹⁷ Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei, amboae kuery rami e'ŷ. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae.

3

Guexeve guarã ojapo pyau pyre inhymague gui iporãvea re ijayvua

¹ Po rami vy ri nda'u oreayvu rojejou porã uka reivea rupi? Amboae kuery rami avi ore voi ri ty'y roipota kuaxia oremombe'uarã pendevy pe rogueraa aguã, ha'e'ŷ vy pende guigua kuaxia romba'eapoa kuaa ukaarã amboae rupi rogueraa aguã?

² Any, mba'eta kuaxia para rami oremombe'uarā ma peē kuery ae pendekuai. Ha'e nunga ma orepy'a re ipara oiny ramo ogueroayvu pavē, oikuaapa 'rā.

³ Mba'eta peē ae pexa uka Cristo guigua kuaxia para pendekuia, ore kuery romba'eapoa kuaa ukaarā. Ha'e rami avi tinta py e'ŷ ipara, ha'e rā Nhanderuete oikove va'e Nhe'ẽ py. Itape re'ŷ guive ipara, avakue ro'o re, orekuraxõ re ae.*

⁴ Cristo re vy ha'e rami ae rojerovia Nhanderuete re.

⁵ Orejegui ae e'ŷ guive mba'emo rojapo kuaa, oregui e'ŷ mba'emo oiko. Mba'eta rojapo kuaa aguā ma Nhanderuete gui ae ou.

⁶ Ha'e ae oremo'arandu guexeve guarā ipyau va'e ojapo va'ekue roikuua uka aguā. Ha'e va'e ma ipara regua e'ŷ, ha'e rā Nhe'ẽ guigua. Mba'eta ipara regua nhandejuka 'rā. Ha'e rā Nhe'ẽ ma nhanemoingove 'rā.

⁷ Ipara nhandejukaarā ma itape re omboparaa vy omoexakā reve oeja raka'e. Ha'e nunga gui Moisés rova hexakā raxy ramo hova katy Israel kuery nomā'ẽ kuaai raka'e, ogue ovv teī.

⁸ Ha'e va'ekue gui nda'u Nhe'ẽ guigua naexakā ratāive 'rā?

⁹ Mba'eta nhanembopagaarā omoexakā reve oeja rire tekoporā me'ẽa katuve ma hexakā ratāve 'rā.

¹⁰ Ha'e nunga rupi aŷ hexakā ratāve va'e ou ma rire ymagua omoexakā mbyre rexakāa ndojekuaavei ma.

¹¹ Mba'eta ogue ovv va'e omoexakā reve oeja pyre gui ogue va'erā e'ŷ katuve ma hexakā ratāve.

“Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porā 'rā”, he'ia

¹² Ha'e nunga roarō roikovy vy orepy'a guaxua rupi ete oreayvu.

¹³ Ore ma Moisés ngova omo'ãague rami e'ŷ orekuai. Mba'eta ha'e va'e ma ngova omo'ã raka'e Israel kuery oexa e'ŷ aguā ogue ovv va'e opa rā.*

¹⁴ Ha'e rami teī ha'e kuery 'arandua omopytūmbaa. Mba'eta aŷ peve yma guare guexeve guarā ojapo pyre ogueroayvu rā hova mo'ãa oime teri. Imo'ãa ma ndoipe'aai teri, mba'eta Cristo re vy mae ma oipe'aa 'rā.

¹⁵ Aŷ peve Moisés ombopara va'ekue ogueroayvu rā imo'ãa oime teri ha'e kuery py'a re.*

¹⁶ Ha'e rā amongue Senhor pe ojeko me'ẽ ramo oipe'aa 'rā imo'ãa.

¹⁷ Ha'e gui “Senhor” he'ia ma Nhe'ẽ, ha'e mamo rā Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porā 'rā opa mba'e gui.

* **3:3** “Itape re ipara va'e” he'ia ma lei Moisés ombopara va'ekue re ijayvu vy, tekoya guare kuaa ukaarā. * **3:13** Êxodo 34.33,35 * **3:15** Romanos 11.7-10

18 Mba'eta nhande kuery ha'e javive nhanderova mo'āa oipe'aa rire Senhor rexakā re nhama'ē porā jaikovy epéko re rami. Ha'e ramo nhanembopyau 'rā nhanerexakāve javy aguā rami, Senhor rami ete nhandekuai aguā. Ha'e rami aguā ma Senhor, Nhe'ē gui ae ou.

4

Paulo ojapo 'rā va'ekue ojapo porāa re ijayvuague

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete oremboaxy vy ha'e ramigua orerembiaporā ome'ē rire norekangyi,

² neī nhemi rupi ndorekuai mba'emo nharoxī va'erāa rupi. Ronhombotavya rupi e'ŷ orekuai, neī Nhanderuete ayvu ramigua rive noromombe'ui. Ha'e rami 'rāgue py Nhanderuete renonde orekuai anhetē va'e roikuua ukaa rupi, ha'evea rami orekuua oikuaa pavē aguā.

³ Ha'e gui xapy'a rei ayvu porā romombe'u va'e ndojekuaai teri vy ma okanhy aguā rami ikuai va'e pe anho ndoikuua ukaai.

⁴ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ramo kova'e yvy regua ruete omopytūmba hi'arandua, ha'e kuery pe Cristo rexakāa regua ayvu porā ojekuaa e'ŷ aguā. Ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete heko va'e.

⁵ Mba'eta ore ma ore ae e'ŷ rojekuaa uka, ha'e rā Cristo Jesus Senhor oikoa. Ha'e rā ore ma Jesus re vy peē kuery rembiguai rami roiko.

⁶ Mba'eta Nhanderuete "Ptyūa gui taexakā hendy va'e", he'i va'ekue ae oremoexakā avi orepy'a rupi, Cristo rova re hexakā ojekuaa va'e roexa uka aguā.*

Nhanderuete gui imbaraetea re Paulo ijayvuague

⁷ Ha'e nunga ma iporā ete va'eri hyru yapo gui ojapo pyre ramigua py rive roguerek, pavē oikuaa aguā ipo'aka etea Nhanderuete gui ae oua, oregui e'ŷ.*

⁸ Mba'eta ore ma opa mba'e py oremoingo axya teī ndorejokoa etei. Ndoroikuaai rei teī ndorekuera.

⁹ Orere opu'āa rei teī oeja pyre'ŷ orekuai. Orenupāa teī noremombai.

¹⁰ Orerete re Cristo ojukaa ague ramigua roendu riae, orerete re hekove voi ojekuaa avi aguā.

¹¹ Mba'eta Jesus káuxa nhande jaikove va'e jajejuka uka riae, Jesus rekove ojekuaa avi aguā nhanderete imarā va'e re.

¹² Ha'e rami vy orere oī orejukaa aguā, peē kuery re ma tekove oī aguā.

* **4:6** Gênesis 1.3 * **4:7** 1 Coríntios 2.4,5; 2 Coríntios 12.9

13 Ha'e rami teĩ rojeroviaa oĩ avi, ipara oĩ rami: "Xee arovia, ha'e rami vy xeayvu."* Ore voi roguerovia vy oreayvu,

14 mba'eta roikuua Senhor Jesus mboete jevyare ma Jesus re vy ore voi oremboete ju avi 'rã, ha'e peẽ kuery reve nhandererupa 'rã guive.

15 Mba'eta orere oiko va'e ha'e javi ma peẽ kuery penemoingo porãarã oiko. Ha'e rami vy Nhanderuete penemboaxya hetaetave oikuaa vy oguerovy'a ha'e omboete 'rã okuapy.

Mba'erã pa jaiko axya re ijayvua

16 Ha'e nunga rupi nanhandekuerai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhanderete ivaipave ovy teĩ nhandepy'a rupi nhanembopyaua 'rã ko'ẽ nhavõ.

17 Mba'eta xapy'a'i jajexavaia ipoyi e'ŷ va'e ojapo 'rã mba'emo porã opa e'ŷ va'e, opa mba'e gui ovareve va'e jajopy aguã rami.*

18 Ha'e nunga rupi mba'emo jaexa va'e re'ŷ jaikuua pota, ha'e rã mba'emo jaexa e'ŷ va'e re. Mba'eta jaexa va'e ma opa 'rã, ha'e rã jaexa e'ŷ va'e ma opa va'erã e'ŷ.

5

Nhanderete jaeja vy Senhor oĩ py jaiko 'rãa re ijayvua

1 Mba'eta jaikuua nhandro yvy regua ivaipa ramo yva re jajopy 'rã nhanderorã Nhanderuete guigua, avakue opo py ojapo va'ekue e'ŷ, opa va'erã e'ŷ.*

2 Ha'e gui kova'e oo py nhaĩ teria ja nhanepoaẽ jaikovy, nhanderorã yva regua nharõ vy ha'e va'e py ju nhaĩ aguã.

3 Mba'eta ha'e va'e py ma nhaĩ vy hete e'ŷ va'e rami ve'ŷ 'rã jaiko.

4 Mba'eta anhetẽ kova'e oo py nhaĩ teri vy nhanepoaẽ jaikovy jajexavai vy. Ha'e rami avi hete e'ŷ va'e ndajaikoxei guive, ha'e rã hete pyau va'e, imarã va'e 'rãgue py tekove jareko vy.

5 Ha'e rami aguã rami Nhanderuete ae nhanemoingo, ha'e nhandevy Onhe'ẽ guive ome'ẽ ikuua ukaarã.

6 Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu riae. Nhanderete re jaikoa ja jaikuua Senhor oĩ py ndajaikoi teria,

7 mba'eta jajeroviaa re jaiko, mba'emo jaexa va'e re'ŷ.

8 Ha'e gui nhandepy'a guaxu vy nhanderete jaejaxe, Senhor oĩ py ju jaiko aguã.

9 Ha'e nunga rupi Senhor oĩ py, e'ŷ vy apy jaiko teĩ nhanhea'ã jaikovy nhambovy'a aguã.

* 4:13 Salmo 116.10 * 4:17 Romanos 8.18-25; 1 Pedro 1.3-5 * 5:1 "Nhandro yvy regua" he'ia ma nhanderete re ijayvu vy (4.16; 2 Pedro 1.13,14).

10 Mba'eta Cristo oikuaa potaaty renonde jajexa uka pavē 'rā, peteī-teī ja jajopy aguā nhanderete re teri jaikoa ja ha'evea rami, e'ŷ vy ha'eve'ŷa rami jaikoague rekovia.

Gueko re apóstolo Paulo ijayvuague

11 Senhor renonde rojelerokyjea ore roendu vy amboae kuery pe voi oreayvu ojeko rerova aguā. Nhanderuete orekuaa porā, ha'e ajerovia peē voi pene'arandua py orekuaa porā avi aguā.

12 Ha'e rami peteīgue ju oreayvua rojejou porā ukaa rupi e'ŷ. Ha'e rami 'rāgue py pendevy roikuua uka orekuia, amongue orere ijayvu rā peē kuery orejou porāa rupi pembovai aguā. Ha'e kuery ma oexa va'e rive ogueroovy'ave, opy'a re oĩ va'e'ŷ. 13 Ha'e rami na'inhakā porāvei va'e rami oreayvua ma Nhan-deruete peguarā anho. Ha'e rā 'arandua rupi oreayvua ma pendevy guarā.

14 Mba'eta Cristo orerayvu rire ixupe anho roiko. Mba'eta pavē re peteī omano rire jaikuua ha'e javive omanoague.

15 Anhetē ete Cristo omano raka'e pavē re, jaikove va'e nhan-dejeupe ae jaiko ve'ŷ aguā, ha'e rā nhandere omano ha'e onhemboete ju va'ekue pe anho.

16 Ha'e ramo aŷ gui ma ndajaikuua potavei avave rei ngo'o re oikoa re. Yma rupi Cristo ngo'o re oikoa re jaikuua pota va'ekue ri aŷ ma ha'ekue rami ve'ŷ ma jaikuua.

17 Mba'eta Cristo re ikuai va'e ma hemimoingo pyau ma. Heko ymague oaxapa ma, ipyau va'e ju oĩ.*

Nhanderuete reve peteī ramiju nhandekuai aguā re ijayvua

18 Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete guigua meme. Mba'eta Cristo re vy ngupive nhanemoingo peteī rami, ha'e nhanemoi guive hexeve peteī rami ju nhandekuai aguā regua mombe'uarā,

19 po rami: Cristo re vy Nhanderuete ma ko yvy regua kuery reko vaiague re oikuua pota 'rāgue py ojapo raka'e hexeve peteī rami ikuai aguā. Ha'e nhandevy omombe'u uka guive hexeve peteī rami nhandekuai aguā regua ayvu.

20 Ha'e rā ore kuery ma Cristo rery rupi oreayvu va'e, ore oreayvua rupi Nhanderuete voi ijayvu avi. Ha'e rami vy Cristo rery rupi rojerure: Nhanderuete reve peteī rami pen-hemoingo uka.*

21 Mba'eta Cristo ojejavý e'ŷ va'eri nhandere vy hexe omoña raka'e jajejavýa, hexe vy nhandere Nhanderuete omoi aguā ojeguigua teko porā.

* **5:17** Romanos 6.4-6; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.9,10
5.1,10; Colossenses 1.19,20

* **5:20** Romanos

6

¹ Ha'e rami rire ore hexeve romba'eapo va'e ma peẽ kuery pe oreayvu avi Nhanderuete penemboaxya pejopy rive'ŷ aguã re.

² (Mba'eta aipoe'i: "Ha'evea ára aendu pendeayvua, ha'e rami vy rogueraa jepe aguã ára roepy", he'i va'ekue.* Ma'ẽ, aŷ ma ha'evea ára, aŷ ae peo jepe aguã ára.)

³ Ore ma mba'eve py rojoitya rupi e'ŷ orekuai, romba'eapoa ndojou vaiai aguã.

Paulo onhemingo axy ucaa re ijayvuague

⁴ Ha'e rami 'rägeue py opa mba'e py roexa uka Nhanderuete rembiguai roikoa: orekuerai e'ŷa py, orekuai axya py, rojexavaia py, rojerereko axy ucaa py,

⁵ ronhenupã ucaa py, nhuã py roña py, orere opu'ãmbaa reia py, romba'eapoa py, roke e'ŷa py, rokaru e'ŷ re roikoa py,

⁶ orerekoy'a e'ŷa py, mba'emo roikuua-a py, orevai rive-rive'ŷa py, ha'eve vai'i orekuiaia py, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ po'akaa py, oreporayvu merami rive e'ŷa py,

⁷ anhetẽ ete rupi oreayvua py, Nhanderuete po'akaa rupi orekuiaia py, orepo jovaive py heko porã va'e rembiporu roiporua py;

⁸ oremboetea rupi, ha'e oremboete e'ŷa rupi orererekaoa rã; orere ijayvu rei, ha'e ijayvua porã rã; mba'eta nhombotavypa va'e rami orererekaoa, anhetẽ va'e roiko teĩ;

⁹ oexapy e'ŷ rami orererekaoa, oexa riaepy roiko teĩ; omanta va'e rami orekuua teĩ oikove va'e roiko; ombopagapy rami orererekaoa teĩ ndorejukaa;

¹⁰ orepy'a vai va'eri rovy'a riae; oreporiaukue'i va'eri heta rojapo iporiau e'ŷ aguã rami; mba'eve ndoroguerekoi merami teĩ opa mba'e roguereko.

Paulo oayvua rami ha'e kuery voi oayvu aguã re ijayvuague

¹¹ Peẽ Corinto pygua kuery pe ronhemombe'u porã, noronhomoi orepy'a re oĩ va'e.

¹² Peẽ kuery pe ore noronhemoakâte'ŷi, peẽ kuery ae rima penhemoakâte'ŷ orevy.

¹³ Ore rami avi ke pendekuai. (Xera'y kuery pe rami xeayvu pendevy.) Peẽ voi ke pendepy'a peipe'a avi orevy.

Ojerovia e'ŷ va'e kuery ikuiaia rami nhandekuai e'ŷ aguã re ijayvua

¹⁴ Canga py peĩ eme amboae kuery ojerovia e'ŷ va'e reve. Mba'eta mba'exa tu heko porã va'e nhomoirũ ta heko vai va'e reve? Mba'exa tu hendy va'e nhomoirũ ta pytũ reve?

* **6:2** Isaías 49.8

15 Mba'exa tu Cristo oguereko ta Poromboeko vaia reve? Mba'e tu ojerovia va'e oguereko ta ojerovia e'ŷ va'e reve?*
 16 Mba'e 'rã tu Nhanderuete pegua templo oguereko mba'emo ra'angaa reve? Mba'eta nhande ae Nhanderuete oikove va'e pegua templo jaiko, aipoe'iague rami: "Aĩ 'rã, aiko 'rã ha'e kuery mbyte. Aiko 'rã ha'e kuery Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma xevyguia 'rã ikuai."*

17 "Ha'e nunga rupi pejepa ha'e kuery mbyte gui, penhemoirûve eme", he'i Senhor. "Pepokove eme iky'a va'e re. Ha'e ramo xee romovaẽ 'rã,

18 aiko 'rã Penderu, ha'e rã peẽ ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã pendekuai", he'i Senhor Ipo'akapa va'e.*

7

1 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e rami nhandereroayvu porã rire jajeky'a'o ukapa 'rã nhanemboeko ky'aarã, nhandero'o ha'e nhanenhe'ẽ mongy'aarã va'ekue ha'e javi gui. Iky'a e'ŷ ete va'e nhandekuai, Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi.

Corinto pygua kuery oayvua rupi Paulo ijayvuague

2 Oremovaẽ ke penekuraxõ py. Avave rei ndoroguerekoi ha'eve e'ŷa rami, noronhomboeko vai ha'e ndorojokorei guive.

3 Ha'e rami avi rojou vaia rupi e'ŷ xeayvu, mba'eta aipoa'e ae ma peẽ kuery orekuraxõ re roguerekoa, joupive nhamano e'ŷ vy jaikove aguã.

4 Opa mba'e py anhemombe'u porã pẽvy, opa mba'e py roguerovy'a guive. Ha'e nunga rupi aendu xepy'a guaxuvea ha'e avy'a etea, opa mba'e py rojexavai tei.

Tito ovaẽague re ijayvuague

5 Mba'eta Macedônia yvy re rovaẽ vy peteїve henda py noroendui karamboae mby'a porã. Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py rojexavai. Amboae kuery opu'ã okuapy orere, ha'e orepy'a py roendu rokyjea.

6 Ha'e rami tei Tito ovaẽ ramo Nhanderuete ikuerai va'e mbopy'a guaxua va'e vy orembopy'a guaxu ju.

7 Ha'e va'e ovaẽ ramo anho e'ŷ, peẽ kuery pembopy'a guaxuague omombe'u rã roendu vy voi orepy'a guaxu. Mba'eta orevy pe omombe'u peẽ kuery xerexaxe, penhemboaxyha'e xenhe'ẽ rendu pekuapya. Ha'e rami vy xembovy'ave.

8 Mba'eta peẽ kuery pe kuaxia ambopara va'ekue pexa vy pendeporiau rei tei xee ma nda'evei nho ndaikoi, ymave

* **6:15** 1 Coríntios 10.20-22; 15.33; Tiago 4.4,5 * **6:16** Levítico 26.11-12, Ezequiel 37.27, Jeremias 32.38 * **6:18** Ezequiel 20.41, Isaías 52.11, 2 Samuel 7.14

nda'evei nho aiko va'ekue teī (mba'eta aikuua ha'e va'e kuaxia para xapy'a'i penemomboriaua).

⁹ Ha'e gui aŷ ma avy'a ju, pendeporiaupa reiague re rive'ŷ, ha'e rã pejeko rerova aguā rami pendeporiauague re, mba'eta Nhanderuete gui ae pendu pendeporiaua, ha'e rã oregui ma peteīve henda py pendeporiau e'ŷ aguā.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete gui ma nhandeporiau vy jajeko rerova 'rã jaa jepe aguā. Ha'e rami aguā gui ju avave rei ndojeko rerovavei 'rã. Ha'e rã yvy guigua mboriau reia ma nhamano aguā rami 'rã ojapo.

¹¹ Mba'eta Nhanderuete guigua mboriau ma opa mba'e py penemoingo porā: penhemboeko porā uka, teko vai pejou vai ete, pejererokyje, xerexaxe ete ju, xenhe'ẽ rendu, ha'e penhombopagaxe guive. Opa mba'e py pexa uka pejejavya rupi ve'ŷ pendekuaia ha'e nungakue py.

¹² Ha'e nunga rupi pěvy ambopara va'ekue teī otekoavy va'ekue re vy e'ŷ ambopara, neī omomboriau va'ekue re vy e'ŷ guive, ha'e rã Nhanderuete renonde peē kuery pexa uka ju aguā orenhe'ẽ rendua.

¹³ Ha'e nunga rupi ae roendu ju karamboae orepy'a guaxua. Ha'e orepy'a guaxua gui rovy'ave ete, mba'eta roendu avi Tito pembopy'a porā ramo ov'y'aa.

¹⁴ Mba'eta ixupe xeayvu va'ekue peē kuery roguerovy'aa rami, ha'e gui nda'evei nho ndaikoi. Mba'eta opa mba'e py pendereve oreayvua anhetē memea rami avi Tito oendua py roguerovy'aague voi anhetē ojeupitypa.

¹⁵ Tito voi penderayvua oenduve mba'eta penhe'ẽ renduague ha'e javi re ima'endu'a vy, ha'e gui pejeayvu ha'e peryryipa reve pemovaēague re guive.

¹⁶ Xee avy'a mba'eta opa mba'e py peē kuery re ajeroviaa ojeupitypa.

8

Judéia py iporiaukue'i ikuai va'e pe Macedônia py igreja ikuai va'e peráta ome'ēague re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi irmão kuery, peē kuery pe romombe'u va'ekue Macedônia yvy re igreja kuery ikuai va'e Nhanderuete omboaxy vy marã rami pa omoingoague,

² mba'eta ha'e kuery ma opa marã omoingo axya teī oexa uka tema ov'y'a etea, mba'eta iporiaupa va'eri heta ojou irmão kuery pe ome'ẽ va'erã.*

³ Mba'eta xee aipoa'e: Ha'e kuery oexa uka mba'emo oguerekóva'ekue áryve ome'ēxeia.

* **8:2** Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 1 Coríntios 16.1-4

⁴ Ha'e rami vy orevy pe ju ojerure jepi iky'a e'ŷ va'e kuery oipytyvõ aguã re, amboae kuery rami avi.

⁵ Ha'e gui ore roexa'âague rami anho e'ŷ ikuai, mba'eta Senhor pe ranhe ojeko me'ẽ okuapy, ha'e rire Nhanderuete oipotaa rami orevy pe ju ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi ae Tito pe rojerure penepytyvõ aguã peráta peme'ẽ 'rã va'ekue pemono'õmba aguã, ha'e rami aguã omboypy rire.

⁷ Ha'e nunga rupi pejapopa ke, opa mba'e py pendekuai porã etea pexa ukaa rami avi: pejeroviaa py, ayvu py, mba'emo peikuaa-a py, opa mba'e py penekyre'ŷa py, ha'e roayvua py guive.

⁸ Pêvy ajapo uka nhea'âa rupi e'ŷ guive xeayvu. Ha'e rami avi amboae kuery nhopytyvõxe a pêvy amombe'u vy aexaxe anhetẽ pa peẽ kuery voi pendoporayvua.

⁹ Mba'eta peikuaa ma Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, mba'eta iporiau e'ŷ va'eri penderayvu vy iporiau va'e ojeapo raka'e, iporiau va'e oiko ramo peẽ kuery iporiau e'ŷ va'e peiko aguã.

¹⁰ Amombe'u porãve ta aikuua va'e: Peẽ kuery ma ma'etŷa oaxa va'e py peẽ ranhe pemboypy va'ekue mba'emo pemono'õ aguã, mba'eta peẽ ranhe pendepy'a re ha'e rami aguã pemoĩ va'ekue. Ha'e rami vy po rami 'rã ha'eve:

¹¹ Aŷ pejapopa ke pemboypy va'ekue. Peme'ẽxe a peikuaa ukaague rami pemono'õmba ke peme'ẽ va'erã, pejoua'i rami.

¹² Mba'eta nhame'ẽxe oĩ ramo jajoua rami nhame'ẽ rã ojou porã pavẽ 'rã, ruxã'i anho jajou vy nanhame'ẽive tei.

¹³ Mba'eta "Amboae kuery nome'ẽive, ha'e rã peẽ peme'ẽve aguã" nda'e. Ha'e rami 'rãgue py aipota joo rami meme perekoi mba'emo.

¹⁴ Ha'e rami vy perekopa va'e gui pemboja'o ramo ha'e kuery pe ndoatavei 'rã, araka'eve rã ha'e kuery ju oguerekopa va'e gui omboja'o rã pendevy pe ju ndoatavei aguã. Ha'e rami vy joo rami meme 'rã perekoi,

¹⁵ ipara oĩ ramo: "Omono'õ reta va'ekue pe naembyrei. Ha'e rã mbovy'i omono'õ va'ekue pe ma ndoatai."*

Tito pe ojapo uka pyaujevyague re ijayvua

¹⁶ Ha'e gui arovy'a Nhanderuete mba'eta Tito py'a re omoĩ xee rami penepytyvõxe a.

¹⁷ Ha'e ramo ojapyxaka karamboae rojerurea re. Ha'e rami vy ikyre'ŷve ete vy ha'e ae penepytyvõxe a rupi oguata peẽ kuerya katy.

¹⁸ Hupive romondouka avi irmão mboae. Ha'e va'e ma ayvu porã omombe'ua rupi oiko va'e, opa rupi igreja kuery oikuua.

* **8:15** Êxodo 16.18

¹⁹ Ha'e rami anho e'ŷ, igreja kuery oiporavo va'ekue oreirũrã, peráta mono'ða rupi oreptytvõ aguã. Ha'e nunga rojapo Senhor omboetea aguã, ha'e ronhopytyvõxe etea roexa uka aguã.

²⁰ Mba'eta ronhea'ã avave rei orere ijayvu rei e'ŷ aguã peráta ome'ëa reta pyre rogueraa rã.

²¹ Mba'eta ronhea'ã ha'evea rami orekuai aguã Senhor renonde, ha'e avakue oexaa py guive.

²² Ha'e va'e irmão kuery reve romondouka avi nhande-irmão mboae. Ha'e va'e ma opa mba'e py nhopytyvõxeo roexa jepi va'e, mbovykue rei e'ŷ. Ha'e gui aŷ ma peẽ kuery re ojeroviaa rupi vy oexa ukave ju nhopytyvõvexea.

²³ Ha'e gui xeirũ Tito ma peẽ kuerya rupi xepytyvõ va'ety. Ha'e gui irmão kuery mboae ma igreja kuery remimondouka meme, ha'e Cristo mboetea guive.

²⁴ Ha'e ramo igreja kuery pavẽ renonde peẽ voi ke pexa uka pendoporayvua, ha'e va'e avakue oendua py ore roguerovy'a rire.

9

Ha'e kuery ome'ëmba voi aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui iky'a e'ŷ va'e kuery pe mba'emo pemboja'o aguã re ambopara ve'ŷ teĩ ha'eve,

² mba'eta aikuua porã peipytyvõxeo. Ha'e nunga py roguerovy'a Macedônia pygua kuery ikuiaia rupi. Mba'eta ha'e kuery pe aipoa'e penderekro re: "Acaia pygua kuery ma ma'etŷa oaxa va'e guive mba'emo omboja'o aguã rami ikuai", ha'e va'ekue. Ha'e rami vy peẽ ranhe peme'ëxe rire heta ju ma ikuai ome'ëxe avi va'e.

³ Ha'e rami avi pẽa py ambou irmão kuery, peẽ kuery roguerovy'aa oaxa rive'ŷ aguã, ha'e rami 'rãgue py pemono'õmba aguã, xee aipoa'eague rami.

⁴ Ha'e rami vy Macedônia pygua kuery xerupive ou va'e oexa e'ŷ aguã ndapejapo porãi ra'ea, roximba e'ŷ aguã. (Ha'e rami avi "Peẽ peximba 'rã" nda'ei,) mba'eta peẽ kuery re ajerovia ae ha'e nunga py.

⁵ Ha'e rami avi ajou porã xegui irmão kuery ranhe peẽ kuerya py ambou aguã, oguerekro katu ma voi aguã mba'emo peme'ë aguã va'ekue. Ha'e rami vy pemono'õmba 'rã penhopytyvõxeo rupi ete, penerakâte'ŷ reia rupi e'ŷ.

Mba'emo moaãha'e imono'ða re ombojojaague

⁶ Aipoa'e: Mbovy'i ri amongue omoaï rire mbovy'i avi 'rã ommono'ð. Ha'e rã omoaï reta va'ekue ma ommono'ð reta avi 'rã.

⁷ Peteĩ-teĩ tapeme'ẽ pendepy'a re pemoñague rami, penerakâte'ÿa rupi e'ÿ, neĩ ame'ẽ uka nhea'ã ramo e'ÿ guive, mba'eta Nhanderuete oayvu ov'y'a reve ome'ẽ va'e.

⁸ Ha'e ramo Nhanderuete penemboaxy vy opa mba'e 'rã ojou uka pëvy. Ha'e ramo vy opa mba'e pejou riae 'rã, opa mba'e py penhopytyvõ aguã,

⁹ ipara oña rami: "Mba'emo omboja'o vy iporiaukue'i pe ome'ẽ ramo heko porãa ojekuaa riae 'rã", he'iague rami.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ae ome'ẽ mba'emo ra'yigue inhotÿarã pe, mbojape guive ome'ẽ ho'u va'erã pe. Ha'e pendevy pe voi ome'ẽ porãmba 'rã pemoaĩ va'erã, omboetave avi 'rã pendereko porãa.

¹¹ Opa mba'e ome'ẽmba 'rã pendevy, opa mba'e py joupe pemboja'o aguã. Ha'e gui ha'e joupe rogueraa ramo heta 'rã oguerovy'a Nhanderuete.

¹² Mba'eta ha'e rami penhopytyvõ ramo iky'a e'ÿ va'e kuery oguerekopa 'rã. Ha'e rami anho e'ÿ, heta oguerovy'a 'rã Nhanderuete guive.

¹³ Mba'eta Nhanderuete omboete 'rã okuapy, peipytyvõa py Cristo regua ayvu porã peroviaa rupi penhe'ẽ rendua pexa uka ramo, mba'eta peme'ẽxea py ha'e kuery pe pemboja'o, pavẽ rei pe guive.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ma pendererovy'aa rupi ojerure 'rã pendere, opa mba'e py Nhanderuete penemboaxya oikuaa vy.

¹⁵ Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ opa mba'e gui iporãve va'e. Ha'e ramo jarovy'a.

10

Apóstolo po'akaa rupi Paulo ijayvuague

¹ Cristo ivai rei e'ÿ ha'e porayvu va'e rery rupi xee Paulo ae pëvy ajerure. Xee ma anhetẽ peẽ kuerya py aiko jave xe'yvy'i va'eri pendekuaia rupi e'ÿ aiko jave "Ijayvu ete va'e" 'ea xevy.

² Tá, xee ajerure pëvy peẽ kuerya py avaẽ ju jave ijayvu ete va'e rami e'ÿ xeapo aguã, mba'eta anhetẽ xeayvu ete 'rã amongue to'o re roikoa rami ijayvu va'e ikuai rã.

³ Mba'eta orero'o re roiko teĩ to'o oikuaa rami e'ÿ guive ropu'ã roikovy orerovaigua kuery re.

⁴ Mba'eta ore ronhea'ãa rupi tembiporu roiporu va'e ma to'o guigua e'ÿ, ha'e rã Nhanderuete guigua ipo'aka va'e, oo imbaraete ete va'e mbovaipaarrã.* Ha'e rami vy rombovaipa 'rã nhombotavypa reia rupi ayvua,

* 9:9 Salmo 112.9 * 10:4 Efésios 6.10-18; 1 Tessalonicenses 5.8

⁵ ha'e opa marāguia onhemboyvatevexea guive, Nhanderuete oikuaaxe va'e rovai opu'ã va'e. Ha'e rami vy roity avakue 'arandu ha'e javi, ha'e kuery voi Cristo onhe'ẽ rendu aguã rami.

⁶ Ha'e gui opa mba'e py penhe'ẽ rendu ma ri ramo rombopaga 'rã inhe'ẽ rendu e'ŷ va'e ha'e javi.

⁷ Peikuuaa pota ke mba'emo ojekuaa porã va'e re. Amongue ojejou porãa rupi ojeupe "Cristo pegua" he'i vy peteigue ju toikuaa pota ojee. Mba'eta Cristo pegua ha'e kuery oikoa rami avi ore voi Cristo pegua roiko.

⁸ Orepo'akaa re peteigue ju xeayvu tei naxi, mba'eta peẽ kuery romombaraeteve aguã Senhor orembopo'aka, penembaraetea rombovaipa aguã e'ŷ.

⁹ Ha'e rami xeayvu, kuaxia ambopara vy romongyjexea rami pexã e'ŷ aguã.

¹⁰ Mba'eta amongue ndaxejou porãi vy aipoe'i: "Paulo kuaxia ombopara va'ekue ma ipoyi, ha'e ipo'akaa kuaa ukaa guive, va'eri nhandeia py oĩ vy ikangy, ha'e ijayvu ndovarei", he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu va'e toikuaa pota povae nunga re: Ha'e kuerya py e'ŷ roĩ jave kuaxia para romboparaa rami ae ju 'rã oreayvu ha'e kuerya py rovaẽ vy.

¹² Mba'eta ore ma noronhemboyvatexei va'ekue, ojejou porã rei va'e kuery rami e'ŷ. Ha'e kuery ma ojee ae rive ov'y'a, ha'e ojegui ae mba'emo ombojoja vy oexa uka o'arandu e'ŷa.

Mamo pa Paulo omba'eapo aguã oikuaa ukaague re ijayvua

¹³ Ha'e rã ore ma orejee ae ndoreayvui 'rã ha'evea ramigua áryve, Nhanderuete orerembiaporã ome'ẽ va'ekue re anho oreayvu. Mba'eta peẽ kuerya rupi voi romba'eapo aguã ome'ẽ.

¹⁴ Mba'eta peẽ kuerya rupi noremomba'eapoi va'e rire pendekuaia re oreayvu aguã nda'evei 'rãgue. Ha'e rami avi Cristo regua ayvu porã romombe'u vy peẽ kuerya rupi romba'eapo ae ma.

¹⁵ Ha'e rami avi ha'evea ramigua áryve e'ŷ 'rã oreayvu, amboae kuery omba'eapoa re oreayvu e'ŷ aguã. Ha'e peẽ kuery re rojerovia, pejeroviaa oïve ramo peẽ kuerya rupi romba'eapove aguã, orerembiaporã ome'ẽ mbyre rami vy,

¹⁶ ha'e pendekuaia rovai rupi voi ayvu porã romombe'u aguã, mba'eta ore ndoreayvui 'rã amboae kuery omba'eapoague rupi ore ju romba'eapoa roquerovy'aa rupi.*

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a" he'ia rami orekuai.*

¹⁸ Mba'eta amongue ha'e ae rive ojererovy'a va'e'ŷ 'rã ojou porã mbyrã oiko, ha'e rã Senhor oguerovy'a va'e anho.

* **10:16** Romanos 15.18-21 * **10:17** Jeremias 9.24

11

Paulo gueko re ijayvuve jevyague

¹ Inhakā porā e'ŷ va'e rami xeayvuve ju ta ramo aipota xereropo'akave. Ha'e rami vy xereropo'akave'i ju ke.

² Mba'eta peē kuery re xee nda'evei etea ma Nhanderuete guigua ae. Mba'eta omerā peteī'i va'e pe kunhataī ete'i ojexa uka va'e rami avi xee ma roguereko katu peteī pe roexa uka aguā. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Ha'e rami teī xee akyje, mboi ijapua rupi Eva ombotavyague rami avi pene'arandua voi ombovaipa avi gui, peteī rami anho pendepy'aa ha'e Cristo pe pendeko ky'a e'ŷa rupi pendekuaia gui pejep'e gui.

⁴ Mba'eta anhetē pēa py amongue ovaē vy Jesus regua ore romombe'u va'ekue ramigua e'ŷ 'rā omombe'u, ha'e rami e'ŷ vy Nhe'ẽ e'ŷ vy ayvu porā pejopy va'ekue ramigua e'ŷ 'rā omombe'u. Ha'e ramo ha'e va'e regua pe teī penhembo'e uka 'rā, pevy'a reve.

⁵ Ha'e kuery ojeupe ae “Apóstolo” he'ia va'e gui xee ma neī peteī henda py naxe'yvyī've.

⁶ Ayvu py xe'yvyī'i teī mba'emo aikuua-a py any. Ha'e nunga ha'e javi roikuua uka ae ma pēvy, opa mba'e py.

Joupe nonhemongaru ukaiague re Paulo ijayvuague

⁷ Tyrā pa peē kuery romboyvateve vy xee ae anhemo'yvyī've vy ajejavu va'ekue ri ty'y? Mba'eta peē kuerya rupi aiko jave hepy e'ŷ re amombe'u va'ekue Nhanderuete guigua ayvu porā.

⁸ Mba'eta igreja kuery mboae gui mba'emo aipe'a heruvy peē kuery roipytyvō rive aguā, ha'e amba'eapoague repy ajopy guive.

⁹ Peē kuerya py aiko jave mba'emo py xeporiau teī peē kuery peteī've pe nanhemongaru ukai. Mba'eta Macedônia gui irmão kuery ovaē vy ome'ẽmba aikotevē va'ekue. Opa mba'e py anhea'ã va'ekue peē kuery pe anhemongaru uka e'ŷ aguā, ha'e anhea'ã riaeve 'rā guive ha'e rami.*

¹⁰ Cristo regua ayvu anhetē ete va'e xere oĩ va'e rupi aipoa'e: Xegui ndoipe'aai 'rā apy Acaia yvy re ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹¹ Mba'e re nda'u nanhemongaru ukai va'ekue pendevy? Peē kuery roayvu e'ŷ vy teve ha'e rami aiko? Nhanderuete ma oikuua roayvua.

¹² Ha'e rami 'rāgue py “Paulo kuery rami orekuai” he'i rive va'e kuery amokyrirī aguā nanhemongaru ukai va'ekue pendevy, ha'e kuery ojejou porā ve'ŷ aguā. Ha'ekue rami aiko riaeve 'rā guive,

* **11:9** 1 Coríntios 9.1-27

13 mba'eta ha'e kuery ma apóstolo ramigua rive, anhetē rupi e'ŷ omба'epo, Cristo pegua apóstolo ramigua rive onhemingo va'e.

14 Ha'e ramigua jaexa teĩ nanhanhemondyi, mba'eta Satanás ae voi anjo hexakāmba va'e rami onhemingo.

15 Ha'e nunga rupi hembiguai kuery voi heko porã va'e merami rive onhemingo rã jaexa vy nanhemondyi 'rã. Ha'e gui opaa py ha'e kuery ha'evea rami 'rã opaga ojapo vaiague re.

Ayvu porã káuxa ojexavaia re Paulo ijayvuague

16 Teĩgue ju xeayvu: Avave rei xevy pe "Inhakã porã e'ŷ va'e" ta'ea eme. Ha'e rami teĩ ha'e rami xekuaa va'e ikuai vy taxereropo'akave'i ju, inhakã porã e'ŷ va'e rami xejee xeayvuve rã.

17 Mba'eta xeayvu ta Senhor gui e'ŷ ijayvu va'e rami, 'arandu rupi e'ŷ, ojejou porã rei va'e rami rive.

18 Heta ikuai to'o re vy ojererovy'aa rupi rive ijayvu va'e. Ha'e gui xee voi xeayvu ta ranhe ajererovy'aa rupi.

19 Mba'eta peẽ kuery pendejeupe "Hi'arandu va'e" peje teĩ pevy'a reve penhembo'e uka hi'arandu e'ŷ va'e pe.

20 Ha'e kuery pe pejejokuai uka escravo rami, penhemomba uka, pejekore ukapa, mba'eta pendegui onhemboyvateve vy penderova petepa.

21 Xee axĩ reve xema'endu'a ha'e kuery rami orekuai aguã ndorepy'a guaxuiague re. Ha'e rami avi amongue ipy'a guaxua rupi ijayvu ramo xee voi xepy'a guaxu 'rã. Inhakã porã e'ŷ va'e rami teri xeayvu.

22 Ha'e kuery hebreu regua teve? Xee voi hebreu aiko. Ha'e kuery Israel regua teve? Xee voi. Ha'e kuery Abraão ramymino teve ikuai? Xee voi.

23 Cristo rembiguai teve ikuai? (Inhakã porã e'ŷ va'e rami teri xeayvu.) Xee katuve ma ha'e aiko. Mba'eta pavẽ gui amba'epove, nhuã py hetakueve aĩ, mbovykue rei e'ŷ anhenupã uka, mbovykue rei e'ŷ amano aguã rupi aiko va'ekue.

24 Peteĩ nhiruïgue ma judeu kuery xenupã trinta e nove-kue,

25 mboapykue xenupãa vyvra rovi py, peteïgue ita py xeapi-paa, mboapykue kanoã aĩa va'e oike, peteĩ pytũ ha'e peteĩ ára ye'ẽ mbyte py aĩ va'ekue.

26 Aguataa rupi aiko vy mbovykue rei e'ŷ ajexavai. Yy oxyry atã va'e rupi aaxa, jojuka rive-rive va'e ikuia rupi, xeretarã kuery ha'e amboae regua xejukaxe ramo, tetã ha'e tekao e'ŷa rupi aikoa py, ye'ẽ rupi aa vy, ha'e irmão ramigua rive xejukaxe ramo.

27 Amba'epoa py aiko vy xekane'õ va'ekue, mbovykue rei e'ŷ ake e'ŷ re aiko. Xenhembyayi ha'e xey'uwei va'ekue.

Mbovykue rei e'ŷ akaru e'ŷ re aiko va'ekue, ha'e xeao e'ŷ vy yro'y aendu guive.

²⁸ Ha'e nunga xerete re oiko va'e ramigua anho e'ŷ aendu, ko'ẽ nhavõ xere oĩ ipoyive va'e, igreja kuery ha'e javi re nda'evei aikoa.

²⁹ Ha'e kuery va'e regua ikangy rã xee voi xekangya aendu. Ho'a ramo xee voi xepy'a vai 'rã.

³⁰ Ha'e rami avi mba'emo arov'y'aa rupi xeayvu vy xeayvu ta avi xekangya rupi aikoa re.

³¹ Nhanderuete, Senhor Jesus Ru va'e raka'e rã peve ima'endu'a porãmby oiko va'e ma oikuua ndaxeapuia.

³² Damasco tetã py aiko jave tetã re opena va'erã huvixave Aretas omoĩ va'ekue omboaty jopya kuery xejopy aguã.

³³ Ha'e rami teĩ tetã kora re janela oĩ va'e gui xemboguejya yvy katy peteĩ ajaka tuvixa va'e py. Ha'e rami vy aa jepe karamboae ha'e kuery po gui.*

12

Senhor mba'emo oexa uka ha'e oikuua ukaague re ijayvuague

¹ Ajererovy'aa rupi xeayvuve aguã nda'evei teĩ amombe'u ta Senhor mba'emo oexa ha'e oikuua ukaague.

² Peteĩ ava aikuua Cristo pegua. Ha'e va'e ma catorze ma'etŷ ma ojapo yva mboapya peve oupiague. Hete reve pa tyrã hete reve'ŷ oupia xee ndaikuai, Nhanderuete ma oikuua.*

³ Ha'e gui ha'e va'e ava hete reve pa tyrã hete reve'ŷa ndaikuai, Nhanderuete ma oikuua teĩ xee aikuua

⁴ yvy marã e'ŷ re oupia. Ha'e ramo ayvu oendu avave rei omombe'ua aguã nda'evei va'e.

⁵ Ha'e ramigua oikoague re xee xeayvu 'rã, ha'e rã xerekoo re ae ndaxeayvui 'rã, xekangya re e'ŷ vy.

⁶ Ha'e rami ajererovy'aa rupi xeayvu va'e rire inhakã porã e'ŷ va'e ndaikoi 'rãgue, mba'eta anhetẽ va'e meme. Ha'e rami teĩ ha'e rami ndaxeayvuxei, avave rei xejou porã rei e'ŷ aguã. Ha'e rã xere mba'emo oĩ rã oexa, e'ŷ vy xegui ayvu oendu va'ekue anho ha'eve.

Ho'o re juu oĩ va'e re Paulo ijayvuague

⁷ Ha'e ramigua iporã ete va'e xevy oikuua ukaague re ajejou porã rei e'ŷ aguã, peteĩ juu omoĩa xero'o re. Ha'e va'e ma Satanás ombou va'ekue xererekoo axy aguã, anhemboyvate rei e'ŷ aguã.

⁸ Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re.

* **11:33** Atos 9.23-25 * **12:2** Apy "Peteĩ ava" he'ia ma ojee ae ijayvu vy (versículo 7).

⁹ Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: “Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã”, he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã.*

¹⁰ Ha'e rami vy arov'y'a 'rã xekangya, xere ayvua reia, ajexavaia, xere opu'ãa reia, ha'e nda'evei aikoa Cristo káuxa aendu va'e. Mba'eta xekangya py xembaraeteve 'rã.

Apóstolo oikoa kuaa ukaa re Paulo ijayvuague

¹¹ Inhakã porã e'ý va'e rami xeayvu va'ekue, ha'e rami aguã rami peẽ ae xemoingo ramo. Peẽ ae pendeayvu 'rãgue xererovy'aa rupi, mba'eta xee ma mba'eve py ojeupe “Apóstolo” he'i rive va'e kuery gui naxe'yvy'l'ive, mba'e'ý aiko va'eri.

¹² Mba'eta peẽ kuery mbyte rupi aexa uka ae ma apóstolo aikoa kuaa ukaarã, opa mba'e aropo'akaa py, ha'e gui hexa pyrã, nhomondiyipaarã ha'e po'akaa kuaa ukaarã ajapoa py guive.

¹³ Mba'e nunga py tu igreja kuery mboae gui peẽ kuery pe ajapo vaive, xee anho pãvy nanhepytyvõ ukaia py e'ý vy? Xeperdoa ke ha'e nunga py ri ajapo vai rã.

Oipouxeas rupi Paulo ijayvuague

¹⁴ Mboapykuea ma peẽ kuerya py aa aguã rami aiko, ha'e teĩgue ju nanhepytyvõ ukai 'rã guive pãvy. Mba'eta xee ndaipotai mba'emo perekva'e, peẽ kuery ae roipota. Mba'eta ta'y kuery minha mba'eve nomoĩ porã 'rã nguu kuery peguarã, ha'e rã tuu kuery ma gua'y kuery peguarã omoĩ porã 'rã mba'emo.

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee avy'a reve mba'emo ame'ẽ, ha'e penenhe'ẽ re vy xee ae anhemomba uka 'rã guive. Pavẽ gui xee roayvuve rã peẽ kuery ndaxerayvuive teve?

¹⁶ Mba'eve py pãvy nanhepytyvõ ukai ramo xapy'a rei peẽ kuery va'e regua “Paulo ijapu vy nhandekorea rupi oiko” he'i 'rã.

¹⁷ Ha'e rami avi pãa py amongue ambou va'ekue pe teve rokore uka?

¹⁸ Mba'eta Tito ou aguã re ajerure, ha'e hexeve ambou avi karamboae irmão mboae. Tito teve pendekore raka'e? Hexeve peteĩ nhe'ẽ rupi ae e'ý ri ty'y roiko? Peteĩ tape rupi e'ý ri ty'y roo?

Ha'e kuery oipou aguã okyjea rupi Paulo ijayvuague

* **12:9** 1 Coríntios 1.26-29

¹⁹ Are ma guive rā peē kuery pexa'ā teī ore rojejou porā ukaxe vy rive oreayvua rami. Ha'e rami 'rāgue py xerembiaiyvu kuery, Cristo re vy Nhanderuete renonde romombaraeteve aguā oreayvu ha'e nunga ha'e javi re.*

²⁰ Ha'e rami teī akyje, peē kuerya py avaē vy aipotaa rami e'ŷ pendekuai rā roexa gui, ha'e peē voi pexa'āague rami e'ŷ xerexa gui. Akyje peē kuery mbyte aexa gui joguero'a rei va'e, joe ija'e'ŷ, ivai rei, ha'e ranhexe va'e, ijayvu vaikue, ijayvux, onhembovate ha'e nhombopoxypa rei va'e.

²¹ Akyje peteīgue ju avaē ramo peē kuery mbyte Xeruete xemo'yvyi rivyvyi gui, ha'e yma rupi pejejavyague gui ndapejeko rerovai rā xee ajae'o rivyvyi gui, heko ky'a rei va'e, itavy rei ha'e opa marā ikuai va'e aexa vy.

13

Oikuaa pota ha'e ijayvu ete aguā re Paulo ijayvuague

¹ Kova'e re mboapykuea ma 'rā avaē peē kuerya py. "Mokoī e'ŷ vy mboapy mba'emo omombe'u rā jaikuua porāve 'rā", 'ea ague rami.*

² Mba'eta mokoīgue pēa py aī jave aipoa'eague rami ae ju 'rā xeayvu. Aŷ peē kuerya py naī vy aipoa'e ymave rupi ojejavy va'ekue pe, ha'e amboae kuery ha'e javive pe guive: Peteīgue ju avaē vy xee noromboaxyvei ma 'rā.

³ Mba'eta peikuaaxe anhetē pa Cristo gui ae xeayvua. Ha'e va'e rima na'ikangyi 'rā peē kuery mbyte, ha'e rā pendevy pe oexa uka 'rā opo'akaa.

⁴ Mba'eta anhetē ikangy va'e rami kuruxu re onhemoī uka va'ekue ri oikove ju raka'e Nhanderuete po'akaa rupi. Ha'e rami ae hexe vy ore voi orekangy va'erī peē kuery mbyte Nhanderuete po'akaa rupi avi 'rā orekuai hexeve.

⁵ Peikuaa pota ke pendejee ae, pexa aguā anhetē pa pejeroviaa oĩa. Penhea'anga ke pendejee ae. Ndapeikuaai ri ty'y Jesus Cristo pendere oĩa? Ha'e rami e'ŷ ri ramo ojou vaipy peiko.*

⁶ Ha'e rami teī xee ajerovia peikuaa aguā ore kuery ojou vaipy e'ŷ roikoa.

⁷ Nhanderuete pe rojerure mba'eve py pejejavy e'ŷ aguā, pavē orejou porā aguā e'ŷ guive. Roipota va'e ma teko porā rupi peē pendekuai, ojou vaipy ore roikoa rami amongue oikuua teī.

⁸ Mba'eta peteīve henda py ndorepo'akai 'rā anhetē va'e rojoko aguā, ha'e rā anhetē va'e ojekuaa porāve aguā anho.

* **12:19** 2 Coríntios 3.1-3 * **13:1** Deuteronômio 19.5 * **13:5** 1 Coríntios 11.31

⁹ Ha'e rami vy rovy'a 'rā peẽ penembaraete ramo, ore orekangy teĩ. Ha'e rami vy rojerure peẽ kuery opa mba'e py pendekuai porã aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi pẽa py e'ŷ teri aiko vy ambopara ha'e rami, peẽ kuerya py aiko jave Senhor xembopo'akaague rami vy rombopaga e'ŷ aguã, mba'eta anhomomba aguã e'ŷ xembopo'aka, ha'e rã anhomombaraeteve aguã.

Oxaruraa rupi ijayvuague

¹¹ Aŷ ma irmão kuery, pevy'a ke. Opa mba'e py pendekuai porã pota, joo meme penhombopy'a guaxu, peteĩ rami peikuaa, ha'e peteĩ rami pendekuai guive. Ha'e ramo Nhanderuete mborayvu me'ëa ha'e peteĩ rami nhanemoingoa va'e oiko 'rã pendereve.

¹² Pexarura joupe-upe iky'a e'ŷ va'e joayvua rami. Iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi oxarura uka pãvy.

Ogueroayvu porãague

¹³ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, Nhanderuete nhanderayvua ha'e Nhe'ë Ky'a E'ŷ peteĩ rami nhanemoingoa.

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Galácia yvy re Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e ae ombopyva'ekue igreja ha'e py. Ha'e gui Galácia yvy gui Paulo oo ma rire ha'e py ovaẽ amboae rami rei nhombo'e va'e, judeu regua. Ha'e va'e kuery ma nhombo'e vy aipoe'i: "Moisés lei oeja va'ekue rupi nhandekuai ramo 'rāe Nhanderuete nhanemboeko porā, nhandepire nhamboi uka aguā regua rupi guive", he'i nhombo'e vy.

Ha'e rā Paulo ma ha'e rami e'ŷ nhombo'e, avakue oikuaa rami rive'ŷ. Aipoe'i: "Ayvu porā pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ŷ. Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuuai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xevy" (1.11b-12). "Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'āa rupi nomboeko porāai 'rā, mba'eta 'Heko porā va'e ma ojeroviaa rupi 'rā ikuai', he'i" (3.11). "Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y kuery pendekuai", he'i (3.26).

Ha'e gui ára nhavō Nhanderuete renonde jaiko aguā ma ha'e rami ae avi, mba'eta nhande ae nhanheāa rupi rive'ŷ 'rā jaupity teko porā, ha'e rā Jesus re jajeroviaa re, ha'e Nhe'ē po'akaa rupi anho. "Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ē re. Ha'e vy 'rāe ndapejapoi to'o oipota va'e", he'i (5.16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma apóstolo aiko. Avakue e'ŷ xemoĩ, neĩ avakue pe e'ŷ guive xemoĩ ukaa. Ha'e rā Jesus Cristo ae xemoĩ va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete imboete jevyare va'e voi.

² Irmão kuery xeirū ikuai va'e ha'e javi reve roxarura Galácia py igreja kuery pendekuai va'e pe.*

³ Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete ha'e [nhande] Senhor Jesus Cristo penemboaxyha'e mby'a porā.

⁴ Mba'eta ha'e ae ojejuka uka raka'e jajeavyague re, Nhanderuete oipotaa rami vy ko yvy vai regua reko gui nhandereraa jepe aguā.

⁵ Tove ha'e anho tomboetea aŷ, ha'e raka'eve rā peve. Amém.

* **1:2** Atos 16.6, 18.23

Galácia pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'aa re ijayvuague

⁶ Ha'e rami avi anhemondyi mba'eta omombe'ua rã aendu Cristo rupi Nhanderuete penemboaxy vy penerenoĩ va'ekue ri ixugui pejepa vyvoia, ayvu porã ramigua re rive pevap-axe vy.

⁷ Ha'e va'e ma amboae ayvu porã e'ŷ guive. Ha'e rami avi amongue rãnda'u Cristo regua ayvu porã oguerovaxe vy penemboeko eta rei.*

⁸ Ha'e gui ayvu porã romombe'u va'ekue rami e'ŷ ri omombe'u va'e rei tove tokanhy, ore e'ŷ vy anjo yva pygua omombe'u teī.

⁹ Aipoa'e ae ma va'ekue ri teīgue ju aipoa'e: Ayvu porã oregui pendu va'ekue rami e'ŷ ri omombe'u vy tokanhy.

Ayvu porã oendu ha'e omombe'ua re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rami xeayvu vy nda'u aŷ avakue pe ri ajejou porã uka, tyrã pa Nhanderuete pe? Avakue rive ri nda'u ambovy'axe? Mba'eta avakue ambovy'aa rupi rive aiko va'e rire ndaikoi 'râgue Cristo rembiguai.

¹¹ Irmão kuery, po ramigua aipota peikuaa porã: Ayvu porã pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ŷ.

¹² Mba'eta xee ma avakue gui naendui neī ndaikuuai karamboae. Jesus Cristo ae oikuua uka xevy.

¹³ Mba'eta pendu ae ma judeu kuery reko rami aikoague. Mba'eta Nhanderuete pegua igreja kuery amoingo axy rei va'ekue, amombaxe ete vy.

¹⁴ Ha'e rami aikoa rupi xeretarã judeu kuery xejaveguia gui voi anhea'ave va'ekue, oreramoĩ kuery orembo'eague rami ete aikoxe vy.*

¹⁵ Ha'e gui ma xetui'i e'ŷ mbove ma voi Nhanderuete xemboaxya rupi xeporavo rire xerenoĩ, ha'e oipotaa rami vy

¹⁶ xevy pe oikuua uka Gua'y regua, judeu e'ŷ va'e kuery ikuia rupi amombe'u aguã. Ha'e ramo amboae kuery pe xee naporandui karamboae aiko aguã re,

¹⁷ neī Jerusalém tetã katy ma voi ndaai ha'e kuery ranhe xegui apóstolo ikuai va'ea py. Ha'e rã Arábia yvy katy ranhe aa, ha'e gui Damasco tetã py ju ajevy.

Jerusalém py, Síria ha'e Cilícia katy Paulo ooague

¹⁸ Ha'e gui mboapy ma'etŷa py mae ma Jerusalém katy aa Cefas aexa aguã. Quinze ára re aiko hexeve.

¹⁹ Ha'e rã apóstolo kuery mboae ma ndaexai karamboae, Senhor ryvy Tiago e'ŷ vy.*

* **1:7** Romanos 16.17; 2 Coríntios 11.3,4; Colossenses 2.8; 2 Pedro 2.1-3

* **1:14**

Atos 26.9-20 * **1:19** Atos 9.26-30

20 Nhanderuete renonde aipoa'e: Po rami pěvy ambopara vy ndaxeapui.

21 Ha'e gui ma Síria ha'e Cilícia yvy katy ju aa.

22 Ha'e rã Judéia yvy re Cristo pegua igreja kuery ikuai va'e ma ndaxerexai teri.

23 Xereko omombe'ua ramo rive ha'e kuery oendu, "Nhanemoingo axy reiare aÿ ma omombe'u oikovy jajerovia aguã regua yma rupi ombovaipaxe va'ekue", 'ea rã.

24 Ha'e rami xereko oendu vy oguerovy'a okuapy Nhan-deruete.

2

Judeu ha'e judeu e'ÿ va'e ikuaiia rupi apóstolo kuery omba'eapoa re ijayvuague

1 Ha'e gui catorze ma'etÿ rire ma Jerusalém katy ju aa karamboae Barnabé reve. Tito avi araa.

2 Aa aguã Nhanderuete oikuua ukaague rami vy aa. Ha'e py ma opena va'e kuery pe amombe'u ayvu porã judeu e'ÿ va'e kuerya rupi amombe'u aikovy va'e. Pavẽ pe'ÿ guive amombe'u, irmão kuery yvatekueve va'e pe anho, ha'e kuery ombovaipa e'ÿ aguã anhombo'ea ha'e anhombo'eague.*

3 Ha'e rami teī neī Tito xerupive oo va'ekue pe voi ha'e kuery nda'ijayvui opire omboi uka aguã, grego va'eri.

4 Omboi uka aguã ijayvu va'e ma irmão ramigua kuery rive, irmão kuery reve onhemoirû va'ekue. Ha'e kuery ma oikuua pota reixe raka'e opa mba'e gui Cristo Jesus nhandereraa jepe ramo nhandekuaia re, escravo rami ju nhanemoingoxe vy.*

5 Ha'e rami teī ha'e kuery oipota va'e ma neī petēi henda py ma voi ndorojapoi, ayvu porã anhetê va'e pēi kuery peguarã opyta aguã.

6 Ha'e gui omboetevepy kuery re ma xee napenai, mba'eta Nhanderuete voi amongue rive joegui oayvuve va'e'ÿ. Ha'e kuery yvatekueve ikuai va'e voi neī petēi henda py nax-embo'ei mba'emo pyau re.

7 Ha'e rami 'rãgue py xejou porã, mba'eta oikuua amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã Nhanderuete xemoñague, judeu kuery pe Pedro omombe'u aguã omoñague rami avi.

8 Mba'eta apóstolo Pedro judeu kuery pe ayvu omombe'ua rupi Nhanderuete oipytyvõa rami avi xee voi xepytyvõ amboae regua ikuaiia rupi amba'eapoa rupi.

9 Ha'e gui ha'e rami amba'eapo aguã Nhanderuete xemboaxy vy xemoñague omboetevepy kuery Tiago, Cefas ha'e João

* 2:2 Atos 15.1-11 * 2:4 Irmão ramigua kuery ma nhomoingoxe judeu kuery pegua lei rupi anho, escravo rami ae.

oikuua vy orererovy'a, orepopyy guive, xee ha'e Barnabé reve. Mba'eta ojou porā amboae regua kuery mbo'ea rupi ore orekuaia, ha'e kuery judeu kuery mbo'ea rupi ikuiaia rami avi.

¹⁰ Peteĩ'i re anho tema ha'e kuery ojerure, iporiaukue'i roipytyvõ aguã re orema'endu'a aguã. Ha'e gui xee ma ha'e nunga re anhea'ã ae ma aikovy.

Pedro pe Paulo ijayvuague, ha'e Cristo Jesus re jajerovia ramo nhanemboeko porāa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Antioquia tetā py Cefas ovaẽ ma vy ha'eve e'ŷa rami oiko ramo xeayvu ete ixupe.

¹² Mba'eta Tiago remimbou avakue novaẽi teria ja Cefas okaru oikovy va'ekue judeu e'ŷ va'e kuery reve. Ha'e rami teĩ avakue ovaẽ ma ramo opytu'u, judeu kuery gui okyje vy ojep'e'a.

¹³ Hexeve judeu kuery mboae heta avi onhenhomí. Barnabé eteve voi ha'e kuery onhenhomia rami onhemingo uka.

¹⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ha'eve e'ŷa rami, ayvu porā anhetē va'e rami e'ŷ ikuiaia xee aexa vy pavē oendua py aipoa'e Cefas pe: "Ndee ma judeu va'eri amboae regua reko rami reiko va'ekue, judeu reko rami e'ŷ. Ha'e gui aŷ ma mba'e re tu amboae regua kuery ri remoingoxe judeu reko rami?" ha'e va'ekue.

¹⁵ Mba'eta ore ma judeu ae ma voi orekuai, "Amboae regua ojejavypa rei va'e" 'ea va'e e'ŷ.

¹⁶ Jaikuua guive lei re nhanhea'ãa rupi e'ŷ nhanemboeko porāa, ha'e rã Cristo Jesus re jajeroviaa re. Ha'e rami vy ore voi Cristo Jesus re rojerovia, ha'e rami vy rojeroviaa re oremboeko porāa aguã, lei re ronhea'ãa rupi e'ŷ. Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porāai 'rã.[†]

¹⁷ Ha'e rami avi xapy'a rei Cristo re vy nhanhemboeko porā uka teĩ amongue ojou 'rã jajejavya. Ha'e rami vy nda'u Cristo ae ri nhandeapo jajejavý aguã rami? Any teve.

¹⁸ Mba'eta mba'emo nhambovaipa va'ekue jajapo ju va'e rire mae japyta 'rãgue ojejavypa riae va'e.

¹⁹ Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩa aikuua porā rire xee amano ae ma lei pe, Nhanderuete pe ju aiko aguã. Xee voi kuruxu re xemoña avi Cristo reve.*

²⁰ Ha'e rami rire xee ve'ŷ ma aiko, Cristo oiko xere. Aŷ xero'o re aiko teri reve Nhanderuete Ra'y re ajeroviaa rupi aiko, xerayvu vy xere ojejuka uka rire.

[†] **2:16** "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. Galácia pygua kuery ma judeu e'ŷ ikuai. Ha'e gui ha'e javi regua ma Jesus Cristo re ojerovia vy 'rãe oo jepe (Romanos 3.21-30). * **2:19** Romanos 6.1-4

21 Xee ma Nhanderuete xemboaxya nambovare e'ŷi. Mba'eta lei re nhanhea'ña rupi nhanemboeko porã va'e rire Cristo omanoague ndovarei 'rāgue.

3

Galácia pygua kuery pe Paulo oporanduague

¹ Peẽ Galácia pygua kuery pene'arandu e'ŷi va'e, mava'e tu penembotavy ra'e? Mba'eta pendua py amombe'u porã va'ekue Jesus Cristo kuruxu re ojejuka ukaague.

² Po rami anho aikuaaxe pẽgui: Lei re penhea'ã rupi ri nda'u Nhe'ẽ pejopy, tyrã pa ayvu porã pendu vy pejeroviaa py?

³ Pene'arandu e'ŷi va'e, Nhe'ẽ reve pemboypy va'ekue ri aŷ to'o re rive ju ta ri ty'y opa mba'e py pendekuai porã?*

⁴ Pendekuai axy reiague ndovarei ri ty'y mba'everã? Ha'e nungakue ndovare e'ŷi 'rāgue.

⁵ Ha'e gui Nhe'ẽ mbouare nda'u lei re penhea'ã ramo ri mba'emo porã ojapo penembyte, tyrã pa ayvu porã pendu va'e re pejerovia ramo?

Abraão rekokue re ijayvua

⁶ Ha'e ramigua ae Abraão ojou raka'e, mba'eta "Nhanderuete re ojerovia ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã", he'iague rami.*

⁷ Ha'e nunga rupi jaikuua ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuaiia.*

⁸ Mba'eta Abraão pe ranhe omombe'u ayvu porã vy "Ndegui vy amoingo porã 'rã yvy regua ha'e javi", he'i va'ekue. Ha'e ramia py ipara re Nhanderuete oikuua uka ma voi amboae regua kuery ojerovia ramo omboeko porã 'rãa.*

⁹ Ha'ekue rami vy Abraão ojerovia ete va'e reve omoingo porã avi 'rã ojerovia va'e kuery ha'e javi.

¹⁰ Ha'e rã lei re onhea'ã va'e ma ayvu vaipy meme, mba'eta ipara oiny: "Lei re ikuai va'e ndojapopai ri vy ayvu vaipy opyta."*

¹¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ña rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'i.*

¹² Ha'e gui lei re nhanhea'ã vy ma jajeroviaa rupi e'ŷi nhandekuai. Ha'e rami 'rāgue py "Lei re oĩa amongue ojapopa ri vy oikove 'rã hexe vy", he'iague rami.*

¹³ Ha'e gui ma Cristo nhandejogua raka'e lei re ayvu vai oĩa gui, nhanderekovia ayvu vaipy ojeapo vy. Mba'eta ipara oiny:

* **3:3** Gálatas 5.16-23; Efésios 2.8-10 * **3:6** Gênesis 15.6 * **3:7** Romanos 4.1-25

* **3:8** Gênesis 12.3, 18.18 * **3:10** Deuterônômio 27.26 * **3:11** Habacuque 2.4

* **3:12** Levítico 18.5

"Yvyra re oupia imoiny va'ekue ma ayvu vaipy meme" he'ia rami.*

¹⁴ Ha'e rami vy Jesus Cristo ojapo Abraão pe Nhanderuete "Ndegui vy anhomoingo porã 'rã" he'iague amboae regua kuery voi oupity aguã. Ha'e rami rã jajerovia vy jajopy 'rã Nhe'ẽ ombou va'erã va'ekue.

Nhanderuete ayvu mbovaipaarã e'ŷ lei oejaague re ijayvua

¹⁵ Irmão kuery, nhande ae reko re ambojoja ta aŷ. Mba'eta mba'emo jajapo aguã re jajogueroayvu rire nda'evei avave rei ombovaipa, neĩ omoĩave aguã ha'e va'ekue áry.

¹⁶ Ha'e gui Abraão ha'e hamymino pe Nhanderuete ijayvu raka'e omoingo porã aguã re. Ha'e ramia py "Hamymino kuery pe" nde'i, mba'eta heta pe rami e'ŷ ijayvu, peteĩ'i pe anho, "Neramymino" he'ia py. Ha'e va'e ma Cristo.*

¹⁷ Ha'e gui aipoa'eve ju: Nhanderuete yma ma voi guexeve guarã ojapo ma rire quattrocentos e trinta ma'etŷa py lei oeja avi vy nomboaxa rivei, neĩ nombovaipai ijayvu ma voiague.*

¹⁸ Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi ri Nhanderuete gui mba'emo jajopy va'e rire ijayvuague rupi ve'ŷ jajopy 'rãgue. Ha'e rami tei ijayvuague rupi rive Nhanderuete mba'emo ome'ẽ raka'e Abraão pe.

¹⁹ Ha'e gui ma mba'erã nda'u oeja avi lei? Lei ma jejavya kuaa ukaarã oeja raka'e, ovare aguã hamymino ijayvu ma voiague va'e oiko peve'i.* Anjo kuery po rupi lei ome'ẽ uka raka'e, ha'e gui amboae po rupi ju.

²⁰ "Amboae po rupi ome'ẽ uka" he'ia py ma peteĩ'i re e'ŷ ijayvu vy, mokoĩ re. Ha'e rã Nhanderuete ma peteĩ'i.

²¹ Ha'e gui Nhanderuete nda'u ijayvu ma voiague rovai guarã ri lei oeja raka'e? Any teve. Mba'eta tekove me'earã ri lei oeja va'e rire anhetẽ lei re nhanhea'ãa rupi 'rãgue teko porã jaupity.

²² Ha'e gui ipara oinya oikuua uka jejavya guy py meme nhandekuaia, Jesus Cristo re jajerovia vy ome'ẽ 'rã va'ekue jajopy aguã.

Cristo-a py lei nhanererovaẽague rami ijayvua

²³ Ha'e gui hexe jajerovia aguã regua oikuua uka e'ŷ mbove ma lei rupi ranhe nhanemoingo vy omboty pyre rami nhan-derereko raka'e, jajerovia aguã regua oikuua uka peve.

²⁴ Ha'e rami vy lei ma nhandere opena va'e rami ranhe nhanderereko raka'e, Cristo-a py nhanererovaẽ aguã, hexe jajerovia ramo nhanemboeko porã aguã.*

* **3:13** Deuteronomio 21.23 * **3:16** Gênesis 13.15, 24.7 * **3:17** Hebreus 6.13-18

* **3:19** Romanos 5.20,21 * **3:24** Romanos 10.4

25 Ha'e gui jajerovia aguã regua oikuaa uka ma rire nhan-dererekoare rupi ve'ŷ nhandekuai.

26 Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhan-deruete ra'y kuery pendekuai.

27 Mba'eta Cristo re penhemongarai uka va'ekue ha'e javi ma Cristo py avi penhemonde.

28 Ha'e nunga rupi jipovei 'rã judeu ha'e grego, escravo ha'e escravo e'ŷ, avakue ha'e kunhague, mba'eta Jesus Cristo re vy ha'e javive peteĩ regua anho nhandekuai.

29 Ha'e rami vy Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai, ha'e ijayvuague peupity avi aguã rami guive pendekuai.

4

Cristo re vy Nhanderuete ra'y kuery jaikoa re ijayvua

¹ Aipoa'e: nguu gui ta'y kuery mba'emo ojopy aguã rami ikuai va'e ma kyrigue teri ikuia ja escravo rami ete 'rã ikuai, opa mba'e ha'e kuery pe guarã oĩ teĩ.

² Ha'e rami vy imbo'ea ha'e hexe opena va'e kuery oipotaa rami 'rã ikuai, tuu oa'angaague ára novaõi teria ja.

³ Nhande kuery voi ha'e rami avi nhandekuai va'ekue. Kyrigue rami teri nhandekuai jave escravo rami nhanemoingo va'ekue ko yvy regua oikuaa rami rive.

⁴ Ha'e gui oa'angaague ára ovaõi ramo Nhanderuete ombou Gua'y ae kunha gui oiko aguã, lei rupi guarã,

⁵ lei rupi nhandekuaiague gui nhandereraa jepe vy ta'y kuery ete nhanemoingo aguã.

⁶ Ha'e gui ta'y kuery jaiko ramo nhandepy'a re Nhanderuete ombou Gua'y Nhe'ë, ojapukai vy "Xeru, Xeru" he'i va'erã.

⁷ Ha'e nunga rupi escravo ve'ŷ, ta'y kuery ma peiko. Gua'y kuery Nhanderuete penemoingo rire ixugui mba'emo porã pejopy aguã rami pendekuai.*

Gueko ymague ae rupi ju ojevyxe re ijayvuague

⁸ Ymave rupi Nhanderuete peikuua e'ŷ mbove escravo rami pendekuai teri va'ekue Nhanderuete ramigua kuery pe rive.

⁹ Aŷ ma peikuua ma Nhanderuete, ha'e ranhe pendekuaa rire. Mba'e re tu ha'vy pejevyxe ju mba'emo ipo'aka e'ŷ ha'e ovare'ŷ va'e re, ha'e nunga pegua escravo ju pendekuaixe vy?

¹⁰ Mba'eta amongue ára pemboeteve 'rã joegui, amongue jaxy, mba'emo oiko aguã ára ha'e amongue ma'etŷ guive.

¹¹ Ha'e ramo xee akyje peẽ kuerya rupi amba'eapoague ndovarevei gui.*

* 4:7 Romanos 8.14-17 * 4:11 Colossenses 2.16,17

Paulo ndoikuuai reia re ijayvuague

¹² Xee rami avi pendekuai 'rāgue, mba'eta xee voi peẽ rami aiko.* Irmão kuery, po rami anho ajerure, mba'eta xevy pe mba'eve py ndapejapo vai.

¹³ Jypy'i pẽvy ayvu porã amombe'u jave xemba'eaxy ete va'ekue, peẽ peikuaa porã.

¹⁴ Xee aiko axya peẽ kuery pe voi haxy ete va'ekue peropo'aka aguã. Ha'e ramive ma peẽ kuery ndaxerexaxe e'ŷi, ndaxerayvu e'ŷi guive. Ha'e rami 'rāgue py xemovaẽ porã va'ekue Nhanderuetea guigua anjo rami, Jesus Cristo rami ete.

¹⁵ Ha'e gui aŷ ma mba'exa tu noïvei ri pendekuai porãague? Xee aipoa'e porã: Ha'eve va'e rire penderexa ae penoẽ 'rāgue raka'e xevy peme'ẽ aguã.

¹⁶ Ha'e gui aŷ ma anhetẽ va'e rupi xee romongeta vy nda'u penderovaigua ju ri aiko?

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma pendererory merami rive xegui pendererovapaxe vy, ha'e kuery re ju peo aguã.

¹⁸ Ha'eve avi iporã va'e re peo aguã, pendereve xee aiko jave anho e'ŷ.

¹⁹ Xera'y kuery, peẽ kuery re nda'evei aiko imemby raxy va'e rami, pendere Cristo reko ojekuaa porã e'ŷa ja.

²⁰ Ha'eve va'e rire aŷ voi xee avaẽ 'rāgue peẽ kuerya py amboae rami ju xeayvu aguã, mba'eta ndaikuuai rei peẽ kuery reko.

Sara ha'e Agar rekokue re ombojojaague

²¹ Lei rupi rive pendekuaixe va'e, pemombe'u xevy: Ndapeikuuai ri ty'y lei re oĩ va'e?

²² Mba'eta ipara oiny: "Abraão oguereco mokoõ gua'y. Peteĩ ma kunha escrava pi'a, ha'e rã amboae ma escrava e'ŷ pi'a raka'e."†

²³ Escrava pi'a ma to'o gui rive itui'i. Ha'e rã escrava e'ŷ pi'a ma Nhanderuete ijayvuague rami vy itui'i.

²⁴ Ha'e nunga oiko raka'e jaikuua pota aguã, mba'eta ha'e va'e kunhague ma mokoõ ayvu nhanderekorã oeja pyre rami. Peteĩ ayvu ma Sinai yvyty re oeja, escravo rami nhanemoingo va'e. Ha'e va'e ma Agar.‡

²⁵ Mba'eta Agar ma Arábia regua Sinai yvyty rami, ha'e Jerusalém tetã aŷgua rami guive oiko, mba'eta ha'e pygua kuery escravo rami meme teri ikuai.

* **4:12** Paulo ma judeu va'eri judeu e'ŷ va'e reko rami oiko ombo'ea rupi (1 Coríntios 9.21,22). † **4:22** Abraão ma mokoõ kunha re omenda raka'e, gua'yxy ae'i Sara re, ha'e gui escrava Agar re guive, Nhanderuete oipotaa rami e'ŷ tei. Sara pi'a ma Isaque, ha'e rã Agar pi'a ma Ismael (Gênesis 16 ha'e 21). ‡ **4:24** Sinai yvyty re ma lei judeu kuery rekoraõ oeja raka'e. Ha'e va'e rupi onhea'ã va'e ma escravo rami meme ikuai (Êxodo 20; Hebreus 12.18-29).

²⁶ Ha'e rã Jerusalém yvategua pygua kuery ma escravo e'ŷ ikuai. Ha'e va'e ae ma nhandexy.

²⁷ Mba'eta ipara oiny: "Nememby e'ŷ va'e, kyrĩ va'e reikuavã e'ŷ teri va'e, evy'a ke. Kyrĩ va'e raxy rendu e'ŷ teri va'e, enhendu atã ke revy'a vy, mba'eta ome reve oiko va'e memby kuery gui hetave 'rã ikuai kunha oeja pyre memby kuery."*

²⁸ Ha'e gui irmão kuery, peẽ ma Isaque itui'ague rami avi Nhanderuete ijayvuague rami vy peiko.

²⁹ Yma guare rami to'o gui itui'i va'ekue ma opu'ã rei raka'e Nhe'ẽ gui itui'i va'ekue re. Ha'ekue ramigua ae aŷ voi oiko.

³⁰ Ha'e rami teĩ ipara re oĩ: "Eipe'a ke escrava ipi'a reve, mba'eta nda'evei escrava e'ŷ pi'a rami avi escrava pi'a ojopy aguã mba'emo."*

³¹ Ha'e rami vy irmão kuery, nhande ma escrava memby kuery e'ŷ, ha'e rã escrava e'ŷ memby kuery nhandekuai.

5

Lei rupi nhandekuai 'rãgue py Cristo re anho jajerovia aguã re ijayvua

¹ Escravo ve'ŷ nhandekuai aguã ae Cristo nhandereraa jepe. Peĩ atã ke ha'vy escravo penhemingo uka jevy e'ŷ aguã.*

² Mba'eta xee Paulo aipoa'e pãvy: Pendepire pemboi uka ramo Cristo pendereraa jepeague ndovarei 'rã.

³ Teigüe ju aipoa'e pavẽ pe: Opire omboi uka va'ekue ma lei re oĩ va'e ha'e javi ojapo aguã rami ikuai.

⁴ Peẽ kuery lei re penhea'ãa rupi penhemboeko porã ukaxe va'e, pejepe'a ma Cristo gui, ha'e penemboaxyague peja guive.

⁵ Mba'eta ore ma Nhe'ẽ rupi vy rojerovia reve roarõ roikovy teko porã ome'ẽ mbyrã.

⁶ Mba'eta Cristo Jesus re nhandekuai ramo mba'everã ndovarei nhandepire nhamboi ukaague, neĩ nhamboi uka e'ŷa voi. Ovare va'e ma jajeroviaa nhandeporayvua rupi jaexa uka va'e anho.

⁷ Peẽ kuery pendekuai porã va'ekue. Mava'e tu pendejoko ra'e anhetẽ va'e rupi pendekuai ve'ŷ aguã?

⁸ Mba'eta ha'e rami aguã ma penerenoĩare gui e'ŷ ou.

⁹ Trigo mbovua minha ruxã'i teĩ mesa ha'e javi 'rã omoeakuãmba.

¹⁰ Ha'e rami teĩ xee ma Senhor rupi vy ajerovia amboae rami rei peikuua e'ŷ aguã. Ha'e rã penemoangeko reia mava'e rã rei opaga 'rã.

* **4:27** Isaías 54.1

* **4:30** Gênesis 21.10

* **5:1** João 8.32,36

¹¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nhandepire nhamboi uka aguã re teri anhombo'e va'e rire mba'exa 'rāgue tu ha'vy xembojexavai reia? Ha'e rami anhombo'e va'e rire ha'e kuery ndojou vaivei 'rāgue kuruxu re Cristo ojuka ukaague amombe'u rā.

¹² Ha'eveve 'rāgue penemoangeko reia kuery ha'e kuery ae onhekyximbá va'e rire.

Escravo ve'ŷ ma jaiko vy nhandeporayvu aguã re ijayvua

¹³ Mba'eta peē irmão kuery, escravo ve'ŷ pendekuai aguã Nhanderuete penerenoī. Ha'e rami avi escravo ve'ŷ pendekuaia rupi nda'evei to'o oipotaa rami pendekuai aguã, ha'e rā pejoayvua rupi 'rā pendekuai peteī-teī rembiguai rami.*

¹⁴ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi 'rā jajapo peteī'i ayvu rupi nhandekuai vy: "Peayvu peneirū peē ae pejeayvua rami" he'iague.*

¹⁵ Ha'e rami teī jomeme pejoxu'u ha'e penhomboi-mboi ri vy penheangu ke peē ae penhomomba e'ŷ aguã.

To'o rembiapo ha'e Nhe'ẽ guigua re ijayvua

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rāe ndapejapo to'o oipota va'e.

¹⁷ Mba'eta to'o oipota va'e ma Nhe'ẽ ndoipotai, ha'e Nhe'ẽ oipota va'e ma to'o ndoipotai, joo ramigua e'ŷ vy. Ha'e nunga rupi ae ndapejapo kuaai peipota va'e.

¹⁸ Ha'e rā Nhe'ẽ ri pendererekō ramo lei guy py ve'ŷ pendekuai.*

¹⁹ Ha'e gui to'o guigua ma jaikuaa pavē: tavy reia, tekō ky'a, jajejoko e'ŷa,

²⁰ mba'emo ra'angaa re jajeroviaa, mba'evyky, joe nanhan-dea'eia, joe nhapu'ã reia, takāte'ŷ, joupe nhandevai reia, nhandeyvate reixeia, joegui jaja'oa, joo rami e'ŷ-e'ŷ nhandekuaia,

²¹ jajojou vai reia, jaka'u reia, jakaru guaxua rupi nhandekuaia, ha'e ramigua anho. Ha'e nunga re pêvy xeayvu ae ma va'ekue, ha'e aŷ ma amombe'u porâve ju: Ha'e rami ikuai va'e ma Nhanderuete po'akaa pyguarā e'ŷ.

²² Ha'e rā Nhe'ẽ guigua ma povae: mborayvu, vy'a, mby'a porā, jajogueropo'akaa, joupe jajapo porāa, nhanhopytyvõa, ojeroviapy jaikoa,

²³ nhandevai rive e'ŷa ha'e jajejokoa. Ha'e ramigua jokoarā lei jipoi.

²⁴ Ha'e Jesus Cristo pegua ikuai va'e ma kuruxu re ojuka avi ma to'o opa marā rei oipota va'e.

* **5:13** Romanos 6.18,19; 1 Pedro 2.16,17
Romanos 8.1-9

* **5:14** Levítico 19.18

* **5:18**

²⁵ Nhe'ẽ re vy jaikove rire Nhe'ẽ reve ae tema nhandekuai.
²⁶ Nda'evei jajejou porã rei aguã, nhanhombopoxy ha'e jajojou vaia rupi.

6

Nhanhopytyvõ ha'e nhandejee ae jaikuua pota aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, amongue ha'eve e'ŷa rami oiko rã oexaa ramo peẽ Nhe'ẽ reve pendekuai va'e pemongeta'rã, pendevai e'ŷ re. Penheangu ke guive peẽ voi penhembotavy uka e'ŷ aguã.

² Peraa ke peteĩ-teĩ voyi. Ha'e rami vy 'rãe Cristo guigua lei rupi pendekuai.*

³ Ha'e rã amongue heko porãve e'ŷ teĩ ojeupe "Xereko porã" he'i vy ha'e kuery ae ojekore.

⁴ Peteĩ-teĩ peikuua pota peẽ ae penderekro re. Ha'e rami vy 'rãe pejererovy'a aguã ha'eve, amboae kuery reko re peikuua pota rei nda'ei.

⁵ Mba'eta peteĩ-teĩ ogueraa 'rã ovoyi ae.

Mba'emo nhanhotŷague gui nhamono'õ ju 'rãa re ijayvua

⁶ Ayvu porã re penembo'ea rã opa mba'e porã pemboja'o 'rã penembo'ea kuery pe.

⁷ Pejekore eme pova'e nunga re, mba'eta Nhanderuete ndojejajai ukai 'rã, mba'eta nhanhotŷague gui ae ju 'rã nhamono'õ.

⁸ To'o guigua onhotŷ rire to'o gui ju 'rã omono'õ imombaarã. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ri onhotŷ rire ma Nhe'ẽ gui ae ju 'rã omono'õ tekove marã e'ŷ.

⁹ Japytu'u rive eme joupe jajapo porãa gui, mba'eta oa'angaague ára nhamono'õ 'rã hekoria, ndajajepe'ai rire.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'eve jave jajapo porã 'rã pavẽ pe, nhandereveguia ojerovia va'e kuery pe katuve ma.*

Cristo kuruxu regua anho Paulo oguerovy'aa re ijayvuague

¹¹ Pexa ke ipara tuvixa rei va'e xepo py ae ambopara va'ekue.

¹² Ha'e gui to'o re onhemboyvatevexe va'e kuery onhea'ã 'rã pendepire pemboi uka aguã re. Ha'e ramigua oipota onhembojexavai uka e'ŷ aguã, mba'eta Cristo kuruxu regua omombe'u va'e rire ombojexavaia ae 'rãgue.

¹³ Ha'e rami avi opire omboi uka va'ekue voi ndojapopai 'rã lei re oña, ha'e rami teĩ ha'e kuery onhea'ã pendepire pemboi uka aguã re, ha'e nunga re ojererovy'a rei aguã.

* **6:2** Mateus 18.15; Lucas 17.3,4; Tiago 5.19,20 * **6:10** 2 Coríntios 9.6-15

¹⁴ Ha'e rã xee ma mba'eve rei ndarovy'ai kuruxu re nhande-Senor Jesus Cristo omanoague e'ŷ vy.* Mba'eta kuruxu re ma yvy regua reko omano ae ma xevy, ha'e xee voi amano avi yvy regua reko pe.

¹⁵ Mba'eta nhandepire nhamboi ukaa, ha'e nhamboi uka e'ŷa voi mba'e'ŷ, hemimoingo pyau jaikoa anho ovare.

¹⁶ Tove ha'e rami ikuai va'e ha'e javi toendu mby'a porã ha'e omboaxyo, Nhanderuete pegua kuery Israel regua voi.

¹⁷ Ha'e rami avi ndaipotavei ma avave rei xemoangeko, mba'eta xerete rupi iperepa ma Jesus káuxa.

Ogueroayvu porãague

¹⁸ Irmão kuery, tove penenhe'ẽ py tapendu nhande-Senor Jesus Cristo penemboaxyo. Amém.

* **6:14** 1 Coríntios 1.22-24; 2.1,2

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Jesus remimbo'e kuery Éfeso tetā pygua pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e kuery pe omombe'u porāve nhandevy peguarā Nhanderuete oguerekō va'e, araka'eve rā guarā guive, Ta'y Jesus re nhaī rā. Aipoe'i: "Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re ta'ima'endu'a porāa, mba'eta Cristo re nhanemoī vy yva re opa mba'e porā Nhe'ē guigua ome'ē nhandevy. Mba'eta yvy onhono e'ŷ mbove ma voi Cristo re nhanemoī vy ojeupe guarā nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ŷ ha'e otekoavy e'ŷ va'e nhandekuai aguā" (1.3-4). Jesus re jajerovia va'e ma iky'a e'ŷ va'erā ojogua pyre nhandekuai, Nhanderuete pegua templo rami, ha'e Jesus rete rami guive.

Paulo ijayvu avi Nhanderuete nhanderayvu etea re. Aipoe'i: "Mba'eta jajerovia rā nhanemboaxyā py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ŷ ou, Nhanderuete ome'ē rive. Nhande ae nhanhea'āa rupi e'ŷ guive ou, avave rei ojejou porā rei e'ŷ aguā" (2.8-9). Ha'e rami rire amboae kuery reve peteī rami nhandekuai aguā, Nhe'ē po'akaa rupi peteī-teī nhanhomombaraetea rupi ae.

Opaa py Paulo aipoe'i: "Penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae. Pendejee pemoī Nhanderuete guigua tembi-poru ha'e javi, pendere anha opu'ā rā peī atā aguā" (6.10-11).

Oxarura reve ijayvu vyomboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Cristo Jesus pegua apóstolo aiko. Kova'e kuaxia ambou Éfeso tetā py iky'a e'ŷ va'e ha'e Cristo Jesus pegua ojeroviapy pendekuai va'e pe:^{*}

² Tove peē kuery tapendu Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua penemboaxyā ha'e mby'a porā.

Cristo nhandereraa jepe rā Nhanderuete nhanemoingo porāague re ijayvua

³ Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ruete va'e re ta'ima'endu'a porāa, mba'eta Cristo re nhanemoī vy yva re opa mba'e porā Nhe'ē guigua ome'ē nhandevy.

* **1:1** Atos 19.1-40, 20.17-35

⁴ Mba'eta yvy onhono e'ŷ mbove ma voi Cristo re nhanemoi vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ŷ ha'e otekoavy e'ŷ va'e nhandekuai aguã. Nhanderayvu vy ⁵ nhandeporavo ma voi va'ekue gua'y kuery ae nhanemoingo aguã. Ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy Jesus Cristo rupi,*

⁶ nhanemboaxy ramo pavẽ oguerovy'a aguã. Ha'e rami nhandekuai aguã ome'ẽ rive, gua'y oayvu va'e re nhanemoi vy.

⁷ Hexe nhanemoi vy nhandejogua raka'e jajejavyague gui, mba'eta nhanemboaxy ete vy huguy py omboguepa.

⁸ Ha'e nunga Nhanderuete ombou nhandere opa marãguia 'arandu reve, jaiko kuua aguã.

⁹ Nhandevy oikuua uka avi ha'e ae oipotaa rami mba'emo ojapo aguã ndoikuua ukai va'ekue. Ha'e va'e ma nhanemboaxya rupi ojapo uka 'rã Cristo pe,

¹⁰ oa'angaague ára ovaẽ rã ojapo aguã opa mba'e re Cristo ipo'aka aguã rami, yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹¹ Cristo re nhanemoi vy nhandeporavo raka'e ojeupe guarã. Ha'e ae oipotaa rami vy opa mba'e omoingoague rami avi ha'e rami nhandeapo onhembopy'a ma voiague rami,

¹² ha'e rami nhandekuaia pavẽ oikuua vy oguerovy'a aguã hexakãmbaa, yma guive ore kuery Cristo roarõa rupi orekuuaia re guive.*

¹³ Ha'e gui peẽ kuery voi penemoi avi Cristo re. Mba'eta pendereraa jepea regua ayvu porã anhetẽ va'e pendu vy hexe pejerovia ramo pendere omoi ikuua ukaarã, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ombou 'rã va'ekue ae.*

¹⁴ Mba'eta nhandere Onhe'ẽ omoi rire jaikuua nhandevy guarã oguerekoo va'e ha'e javi jajopy 'rãa. Ojeupagua eterã nhanderereraa jepea ára ome'ẽ 'rã nhandevy, hexakãmbaa oguerovy'aa pavẽ aguã.

Ojerovia va'e kuery re Paulo ojerureague

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee voi arovya, omombe'ua rã aendu vy Senhor Jesus re pejeroviaha'e iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi peayvua.

¹⁶ Ha'e rami vy anhembo'e nhavõ pendere xema'endu'a vy arovya'na Nhanderuete.

¹⁷ Ha'e rami vy ixupe ajerure pendere omoive aguã pene'arandurã peikuua ete aguã Nhanderuete nhande-Senor Jesus Cristo Ru hexakãmba va'e.

¹⁸ Tove pendepy'a py tapenemoexakã peikuua aguã mba'e pearõ aguã pa penerenoiaque, iky'a e'ŷ va'e kuery mboae reve opa mba'e porã pejopy avi va'erã,

* **1:5** Romanos 8.28-30; 1 Pedro 1.2 * **1:12** Apy ma "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. * **1:13** 2 Coríntios 1.21,22

19 ha'e opa mba'e re ipo'akaa, hexe jajerovia va'e pe oexa uka rā peikuua avi aguā.

20 Mba'eta opo'akaa oexa uka raka'e Cristo omanoague gui omboete jevy vy. Ha'e gui yva re ju omboguapy imoiny oiporu kuaa regua re,

21 huvixa ikuai va'e áryve oī aguā, joguerekoa kuery, mba'emo re ombopo'aka ha'e opena uka pyre kuery áryve, aīguha'e raka'eve rā ikuai va'e áryve guive.*

22 Mba'eta ipy guýry opa mba'e omoī, ha'e opa mba'e akārā omoī vy igreja kuery pe ome'ē.*

23 Mba'eta igreja kuery ma hete.* Igreja kuery reve anho 'rā Cristo regua oīmba, hexeve anho opa mba'e oīmbaa rami avi.

2

Nhanemboaxy vy nhandereraa jepeague re ijayvua

1 Pendevy pe voi ome'ē tekove, pendeko vai ha'e pejejavya rupi vy omanogue rami pendekuai va'ekue ri.

2 Mba'eta ha'e rami anho pendekuai va'ekue yvy regua reko rami, arai guy rupi nhe'ē vai ipo'aka va'e, Nhanderuete onhe'ē rendu e'ŷ va'e kuery rerekaoa va'e oipotaa rami rive.

3 Ha'e rami nhande kuery pavē nhandekuai va'ekue to'o oipotaa rami. Mba'eta to'o oipota rami ha'e nhande ae nhandepy'aa rupi rive nhandekuai va'ekue. Amboae kuery rami avi japaga aguā rami nhandekuai va'ekue, ha'e rami ete nhanderekova'e vy.

4 Ha'e rā Nhanderuete opa ma mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu ete vy

5 omanogue rami nhanderekova'iague py teri nhandekuai va'ekue ri nhande avi nhanemoingove ju Cristo reve, mba'eta nhanemboaxy ramo ae jaa jepe.

6 Cristo Jesus reve nhanemoingove ju vy hexe vy nhanemboguapy avi yva re,

7 raka'eve rā oexa uka aguā Cristo Jesus re vy nhanemboaxy etea ha'e nhanderayvua.

8 Mba'eta jajerovia rā nhanemboaxy py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ŷ ou, Nhanderuete ome'ē rive.

9 Nhande ae nhanhea'āa rupi e'ŷ guive ou, avave rei ojejou porā rei e'ŷ aguā.*

10 Mba'eta nhande ma Nhanderuete rembiapo jaiko. Cristo Jesus re nhanemoingove ju iporā va'e jajapo jaikovy aguā, ha'e rupi nhandekuai aguā yma ma voi omoī rire.

* **1:21** Filipenses 2.9-11; Colossenses 2.9,10
4.11-16; Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12-27

* **1:22** Salmo 8.6 * **1:23** Efésios
* **2:9** Romanos 3.19-24; 5.6-8; Tito 2.11-3.7

*Cristo kuruxu gui judeu kuery ha'e amboae regua joegua
meme ikuaia re ijayvua*

¹¹ Ha'e nunga rupi peẽ judeu e'ŷ va'e ke penema'endu'a yma rupi pendero'o re pendekuaiague re. Pendevy pe judeu kuery “Opire omboi uka e'ŷ va'e” he'i, ha'e kuery ojeupe ma “Opire omboi uka va'e” he'i okuapy teĩ avakue po py rive omboi uka.

¹² Ha'e va'e jave ma Cristo reve'ŷ pendekuai va'ekue, Israel regua e'ŷ guive. Neĩ ndapeikuaii va'ekue Nhanderuete mba'emo porã ome'ẽ aguã re ijayvu vy guexeve guarã ojapoague. Mba'eve ndaperekoi va'ekue pearõ aguã, mba'eta Nhanderuete rewegua e'ŷ pendekuai va'ekue yvy re.*

¹³ Yma Nhanderuetea gui mombyry pendekuai va'ekue ri aŷ ma Cristo Jesus re vy penemonhemboja ma, Cristo ruguy rupi ae.

¹⁴ Mba'eta ha'e va'e ae ma peteĩ rami nhanemoingoa, mba'eta mokoĩ regua gui peteĩ'i nhanemoingo.* Ha'e vy oity nhanembyte kora nhanemboja'oarã hi'aĩ va'ekue. Ha'e va'e ma joe nanhandea'eiague.

¹⁵ Ngo'o reve vy ombovaipa raka'e lei re ojapo uka pyre ha'e ndojapo ukai pyre oĩa. Mokoĩ regua gui peteĩ regua pyau omoingo, ojee ae nhanemoingo vy. Ha'e rami vy peteĩ rami nhanemoingo.

¹⁶ Mokoĩve regua nhandereru ju Nhanderuete re, peteĩ'i tete nhandekuai aguã. Kuruxu re omano vy oipe'apa raka'e ndajajoayvui reiague.

¹⁷ Ha'e gui ou vy oikuua uka peteĩ rami ju nhanemoingopa aguã, peẽ ixugui mombyry pendekuai va'ekue, ha'e'i rupi orekuai va'ekue guive.

¹⁸ Mba'eta hexe vy mokoĩve regua ha'eve Nhanderuete re nhanhemboja aguã, peteĩ'i Nhe'ẽ rupi.

¹⁹ Ha'e nunga rupi amboae regua ve'ŷ, amboae guigua ve'ŷ ma pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py iky'a e'ŷ va'e kuery reve joegua, Nhanderuete ro pygua kuery ae pendekuai.

²⁰ Ha'e va'e oo ytarã ma apóstolo ha'e profeta kuery ranhe omoĩ raka'e, ha'e gui peẽ kuery ju penemoĩ vy ojapove heravy. Cristo Jesus ae ita omboeteve pyrã oĩ.

²¹ Hexe vy oo ha'e javi joo'i rami oĩ vy yvateve ovy, templo Senhor peguarã.*

²² Cristo re vy peẽ kuery voi joo'i rami penemoĩ ramo Nhanderuete Onhe'ẽ rupi oĩ atyrã pepyta.

* **2:12** Colossenses 1.21,22 * **2:14** “Mokoĩ regua” he'ia py ma judeu kuery ha'e amboae regua re ijayvu vy, mba'eta Jesus pegua joegua e'ŷ-e'ŷ nhandekuai teĩ peteĩ'i regua nhanemoingo (Gálatas 3.26-28). * **2:21** 1 Coríntios 3.16,17; 1 Pedro 2.4,5

3

Amboae regua kuery oo jepea re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi aŷ xee Paulo ma Cristo Jesus káuxa aĩ nhuã py, peẽ judeu e'ŷ va'e kuery ayvu vy.

² Mba'eta peẽ kuery pendu ma nhi'ã Nhanderuete xemboaxy vy xemoīague pendevy pe ayvu amombe'u aguã.*

³ Mba'eta xevy pe oikuua uka karamboae ndoikuua ukai va'ekue. Ha'e va'e ma mboapy ayvu'i py pêvy amboparaague.

⁴ Ha'e gui ambopara va'ekue peroayvu vy peikuaa avi 'rã Cristo regua oikuua uka e'ŷ pyre xevy pe ranhe oikuua uka va'ekue.

⁵ Ymagua kuery pe ma ha'e nunga ndoikuua ukai va'ekue. Ha'e gui aŷ ma Onhe'ẽ rupi ae oikuua uka iky'a e'ŷ va'e apóstolo ha'e profeta kuery pe.

⁶ Ha'e va'e ma povae: peẽ kuery judeu regua e'ŷ voi ore judeu kuery reve nhandevy pavẽ pe Nhanderuete ome'ẽ 'rã mba'emo porã, ha'e gui peteĩ'i tete nhanemoingo pavẽ, ha'e ijayvuague jajopy pavẽ aguã rami nhanemoingo guive, Cristo Jesus regua ayvu porã oĩa rami vy.

⁷ Ha'e va'e mombe'uarã ae Nhanderuete xemoī. Xemboaxy rupi xemoī opo'akaa oexa uka vy.

⁸ Xee ma iky'a e'ŷ va'e kuery pavẽ gui xe'yvyīve va'eri Nhanderuete xemboaxy vy xemoī karamboae amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã. Ha'e va'e oĩa rami vy opa mba'e porã jaikuua e'ŷ va'e regua Cristo re anho oĩ.

⁹ Xemoī karamboae amombe'u aguã mba'emo oiko va'erã, Nhanderuete opa mba'e apoare va'e yma rupi onhembopy'aague ndoikuua ukai teri va'ekue ojeupity rã.

¹⁰ Mba'eta aŷ gui ma igreja kuery ikuia rupi Nhanderuete ha'ekue'-ekue'i rami e'ŷ oexa uka 'rã o'arandua. Yva pygua huvixa kuery ha'e ipo'akakueve ikuai va'e pe voi oikuua uka 'rã,

¹¹ mba'eta jypy guive oipotaa rami ae onhembopy'a ojapo aguã Cristo Jesus nhande-Senhor rupi.

¹² Ha'e rami rire hexe vy nhandepy'a guaxu Nhanderuete re nhanhemboja aguã, mba'eta aŷ jaikuua ete hexe jajerovia ramo nhanemboaxya.

¹³ Ha'e nunga rupi pendere vy aiko axya omombe'ua rã pendu teĩ ndaipotai pendekuerai, mba'eta pevy'ave aguã ae aiko axy.

Peteĩgue ju Paulo onhembo'eague

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde xerenapy'ã re aĩ.

* **3:2** Romanos 15.15,16; Colossenses 1.25-27

15 Hery rupi ae yva ha'e yvy re ha'e javi regua ikuai va'e omboerya.

16 Opa mba'e porā oguerekō va'e vy ixupe ajerure pendepy'a re Inhe'ē oī va'e rupi penemombaraete aguā,

17 ha'e rami py pejerovia rā pendepy'a re Cristo oiko aguā. Ha'e gui mborayvu re penembaraete ha'e peī atā vy

18 iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi reve peikuua aguā Cristo nhanderayvua tuvixa etea, mba'eta ipy ete, ipuku, yvate ha'e yvy katy oo.

19 Ha'e rami vy peikuua aguā nhanderayvua, ndajaikuaapai va'e teī, Nhanderuete re oī va'e ha'e javi pendere voi oī aguā.

20 Nhanderuete ma opa mba'e py ipo'akapa va'e vy ojapo jajerurea ha'e nhaexa'ā áryve voi, nhandere opo'akaa oī va'e rupi ae.

21 Tove igreja kuery ikuiaia rupi ixupe toporaeia, ha'e Cristo Jesus re vy guive, aŷ ha'e araka'e rā peve. Amém.

4

Peteī rami jajerovia aguā re ijayvua

1 Senhor káuxa nhuā py aña py po rami xee romongeta: Nhanderuete ojeupe guarā penerenoī rire ha'ekue rami ae ke pendekuai.

2 Pendekuai rive'i, ha'eve vai'i. Pendevai rei eme. Mborayvu re pejogueropo'aka peteī-teī.

3 Penhea'ā pembovaipa e'ŷ aguā peteī rami Nhe'ē penemoin-goa, jomeme pendekuai porā vy.*

4 Mba'eta peteī'i tete nhandekuai, peteī Nhe'ē oiko ha'e peteī'i guive pearō pekuapy va'e, ha'e rami aguā penerenoī rire.*

5 Oiko peteī'i Senhor, peteī'i rami jajerovia aguā, peteī'i nhan-hemongarai aguā,

6 peteī'i Nhanderuete nhande kuery ha'e javi Ru va'e. Ha'e ma ha'e javi re ipo'aka, ha'e javi rupi ombo'eapo, ha'e javi re oī.

Iky'a e'ŷ va'e kuery mba'emo ojapo aguā re ijayvua

7 Ha'e rami avi nhanemboaxyā rupi peteī-teī pe ome'ē nhanerembiaporā. Cristo ae ome'ēxea rami ome'ē.*

8 Ha'e nunga rupi ipara re oīa py "Yvate ojeupi vy heta ogueraa guembiguairā ojopy va'ekue, ha'e avakue pe ome'ē hembiaporā", he'i va'ekue.*

9 Ha'e gui "Ojeupi" he'ia py jaikuua yvy guýry peve oguejy ranheague,

* 4:3 Filipenses 2.1-4; Colossenses 3.12-15 * 4:4 Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12,13 * 4:7 Romanos 12.4-8; 1 Coríntios 12.4-11; 1 Pedro 4.10,11 * 4:8 Salmo 68.18

10 mba'eta oguejy va'ekue ae ma ojeupi ju yva ha'e javi áry, opa mba'e re oĩ aguã.

11 Ha'e gui amongue pe ome'ẽ apóstolo ikuai aguã, amboae pe ma profeta ikuai aguã, amboae kuery pe ma ayvu porã mombe'ua rupi ikuai aguã, amboae kuery pe ma igreja re opena, e'ŷ vy nhombo'ea rupi ikuai aguã.

12 Ha'e rami vy ombo'e uka porãmba iky'a e'ŷ va'e kuery peteĩ-teĩ guembiapo ojapo kuaa aguã rami. Ha'e rami vy Cristo rete omombaraeteve aguã,

13 peteĩ rami meme jajerovia ha'e Nhanderuete Ra'y jaikuaa ete peve. Ha'e rami vy 'rãe kakuaakue rami nhandekuai, Cristo rami ete nhandekuai peve opa mba'e py,

14 kyrígue rami ve'ŷ nhandekuai aguã, opa marã rei nhanembo'e va'e yvytu rami nhandereraa rã ha'ekue'ŷ-kue'ŷ katy rive jaa e'ŷ aguã. Mba'eta ha'e kuery ma avakue 'arandua rami rive 'rã nhanembo'e, ijayvu kuaa vy nhanembotavypa 'rã guive.

15 Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi ha'e mborayvu re nhandekuai vy opa mba'e py nhandeyvateve 'rã javy Cristo rami ete nhandekuaia jaupity peve, mba'eta ha'e anho nhaneakã oiko.

16 Hexe vy tete ha'e javi oĩmba porã 'rã, joo rami ikuaiia py. Peteĩ-teĩ regua joo rami meme ha'e mborayvu re nhomombaraete vy ha'e javi 'rã yvateve ovy.

Jajeko rerova aguã re ijayvua

17 Ha'e nunga rupi aipoa'e Senhor rery rupi: Pendekuaive eme amboae regua kuery reko rami, mba'eta ha'e kuery ma ipy'aa ovare e'ŷ va'e rupi rive ikuai.

18 Ha'e kuery 'arandua ma pytumba. Mombyry ikuai Nhanderuete reko gui, inhakã ratãa rupi ae.

19 Ha'e kuery oxia noendu kuaavei vy opa marã rei ikuaiia rupi ndojejokovei ma, ha'e rami anho ikuaixe vy.

20 Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e rami e'ŷ peikuua raka'e Cristo reko.

21 Mba'eta anhetẽ ae Jesus regua anhetẽ va'e pendu, ha'e ha'e rupi ete penembo'ea.

22 Penembo'ea penderekoy mague peja aguã re, mba'eta nhanderekoy mague rupi vy nhanderekoy ky'ave javy nhanhemaruãa py jajekorepa vy.

23 Ha'e gui penembo'ea penhembopyau uka aguã pendepy'a ha'e peikuua-a py,

24 ha'e pendeko pyau py ju penhemonde aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete omoingo ha'e rami ete pendekuai aguã, anhetẽ guigua teko porã ha'e pendeky'a e'ŷa rupi.*

* 4:24 Colossenses 3.5-10

Nhanderuete pe ete nhandekuai aguā re ijayvua

²⁵ Ha'e nunga rupi pendeapuague peja vy peteī-teī anhetē rupi anho pendeayvu jomeme, mba'eta peteī'i tete nhandekuai.*

²⁶ Pendevaia py teī pejejavy eme. Pendevaia gui pejepe'a kuerei 'rā kuaray oike e'ŷ re,*

²⁷ peteīve henda py anha pe penhembotavy uka e'ŷ aguā.

²⁸ Imonda va'ekue ta'imondave eme. Ha'e rami 'rāgue py tomba'eapo, opo py tojapo iporā va'e, iporiaukue'i oipytyvō aguā ojou aguā.

²⁹ Pendejuru gui toē eme ayvu vai, ha'e rā ayvu porā anho, peteī-teī oikotevēa rami penhomombaraete aguā. Ha'e rami vy 'rā hendua kuery pe pendeayvua ojapo porā.

³⁰ Pemomboriau eme Nhanderuete Nhe'ē, mba'eta opa mba'e gui pendereraa jepe aguā ára peve guarā pendere omoī, ojeupegua kuery peikoa kuaa ukaarā.*

³¹ Pejepe'a ke pendevai reiaty gui, ha'e gui penhenhandu vaikue reia, pendepoxy reia, penhomotare'ŷa, pendeayvu vaikue reia ha'e opa mba'e vai gui.

³² Ha'e rami 'rāgue py joo rami meme pendekuai pejoayvu ha'e penhomboaxyu rupi. Pejoperdoa ke, Cristo re vy Nhanderuete pendeperdoaague rami avi.

5

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete rami ete ke pendekuai, ta'y kuery hembiayvu va'e vy.

² Mborayvu re pendekuai Cristo penderayvua rami, mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, Nhanderuete pe guekove ae ome'ē heakuā porā va'e ome'ēmby rami.

Hendy va'e ha'e pytū rupi ikuai va'e re ijayvua

³ Iky'a e'ŷ va'e pendekuai vy nda'evei neī pendeayvu aguā mba'emo vai re: tavy reia, nhemboeko ky'aa, nhomba'e re pena reia, ha'e nunga re.

⁴ Nda'evei pendeayvu vaikue aguā, pene'arandua rupi e'ŷ pendeayvu aguā, neī penderoryai rei aguā. Ha'e ramigua ma nda'evei va'e meme. Ha'e rami 'rāgue py perovy'a tema Nhanderuete.

⁵ Peikuua pota ke pov'a'e nunga re: Cristo ha'e Nhanderuete po'akaa ojekuaa jave peteīve ndojejokoi rei va'e mba'eve ndojopyi 'rā, neī onhemboeko ky'a rei va'e, nhomba'e re opena rei va'e, mba'eta ha'e ramigua ma ta'angaa ombojerovia va'e rami meme.

* **4:25** Zacarias 8.16 * **4:26** Salmo 4.4 * **4:30** Gênesis 6.5,6; Salmo 78.40,41;
Isaías 63.9,10

⁶ Avave rei pe penhembotavy uka eme ayvu ovare'ŷ va'e py, mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã nonhe'ẽ rendui va'e kuery ha'e rami ikuaiague re.

⁷ Ha'e nunga rupi mba'eve perekō eme ha'e kuery reve.*

⁸ Mba'eta yma rupi, pytū rupi pendekuai va'ekue ri aŷ ma Senhor re vy hexakā va'e peiko. Pendekuai ha'vy hendy va'e ra'y kuery rami ete,

⁹ mba'eta hendy va'e guigua ma mborayvu, teko porā ha'e anhetē va'e rupi nhandekuaia.*

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy Senhor pembovy'aa rupi pendekuai aguã.

¹¹ Mba'eve perekō eme pytū rupigua mba'emo vai apoa kuery reve, mba'eta ovare'ŷ va'e meme. Ha'e rami 'rāgue py peikuaa uka nda'evei va'ea.

¹² Mba'eta ha'e kuery nhemi rupi ojapo va'e re nhandeayvu vy voi nhaximba 'rã.

¹³ Mba'eta hendya py mba'emo jaikuua uka ramo ojekuaapa 'rā marā ramigua ete paa. Hendya py ojekuaa va'e ma hexakā va'e meme opyta,

¹⁴ aipoe'ia rami vy: "Reke va'e, emyĩ ke, epu'ã omano va'ekue mbyte gui, ha'e gui Cristo nemoexakā 'rã."

¹⁵ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota. Pendekuaive eme hi'arandu e'ŷ va'e rami, ha'e rã hi'arandu va'e rami anho.

¹⁶ Peiporu kuaa ke ára nhavõ, mba'eta ara vai meme.

¹⁷ Ha'e nunga rupi pepyta eme hi'arandu e'ŷ va'e, va'eri peikuaa pota Senhor oipota va'e re.

¹⁸ Peka'u eme guive vinho py, mba'eta opa marā rei nhanemoingo. Ha'e rami 'rāgue py pendere Nhe'ẽ anho toĩ.*

¹⁹ Ha'e rami vy jomeme pendeayvu salmos peporaei vy. Pendepy'a py Senhor pemboetea rupi peporaei hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei.

²⁰ Opa mba'e re Nhanderuete perovy'a riae, Senhor Jesus Cristo rery rupi.*

²¹ Peteĩ-teĩ oipotaa rami peiko Cristo pemboetea rupi.

Omenda va'e kuery reko re ijayvua

²² Ha'e rami vy kunhague ma ome oipotaa rami ta'ikuai, Senhor pe rami ete.

²³ Mba'eta ime kuery ma gua'yxy akā ikuai, igreja kuery akā Cristo oikoa rami avi, heraa jepea guive oiko. Ha'e va'e ma hete.

²⁴ Ha'e gui igreja kuery Cristo oipotaa rami ikuai rami avi kunhague voi opa mba'e py ta'ikuai ome kuery oipotaa rami.

* 5:7 2 Coríntios 6.14-7.1 * 5:9 1 João 1.5-10 * 5:18 Gálatas 5.16-25 * 5:20 Colossenses 3.16,17

25 Peẽ ime kuery voi peayvu ke penda'yxy, Cristo igreja kuery oayvua rami avi, mba'eta igreja kuery re vy guekove ae ome'ẽ raka'e,

26 iky'a e'ŷ va'erã omoingo aguã yy py ojoi vy, ayvu omombe'ua reve,

27 guenonde ae igreja kuery oexa uka aguã hexakãmba va'e, ipere ha'e ixorõmba rei e'ŷ va'e, ha'e kuery re ivaikue reia, neĩ ha'e va'e regua oĩ e'ŷ aguã, ha'e rã iky'a e'ŷa anho.

28 Ha'e rami avi ime kuery ma guete ae'i rami toayvu gua'yxy. Gua'yxy oayvu va'e ma ha'e ae ojeayvu.

29 Mba'eta guete ae ndoayvui va'e jipoi. Ha'e rami 'rãgue py nhamongaru ha'e nhapena 'rã nhanderete re. Ha'e rami ae avi Cristo opena igreja re,

30 hete regua nhandekuai ramo.

31 "Ha'e nunga rupi avakue oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve joguerekoo aguã, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã", he'iague rami.*

32 Pova'e ma ndoikuua ukai pyre iporã ete va'e, mba'eta Cristo ha'e igreja re xeayvu.

33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ peayvu 'rã penda'yxy peẽ ae pejeayvua rami, ha'e kunhague voi tomboete ome.*

6

Tuu ha'e ta'y kuery reko re ijayvua

1 Peẽ ta'y ha'e tajy kuery voi Senhor re vy penhe'ẽ rendu 'rã penderu ha'e pendexy, mba'eta ha'e rami vy 'rã ha'evea rami pendekuai,

2 "Pemboete 'rã penderu ha'e pendexy", he'iague rami. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma jypy'igua nhanemoingo porã aguã regua ayvu reve ou, po rami:

3 "Kova'e yvy re peiko porã ha'e peikove puku aguã", he'i va'ekue.*

4 Ha'e gui peẽ tuu kuery ma pembopoxy rei eme penda'y ha'e penderajy kuery. Ha'e rami 'rãgue py Senhor guigua 'arandu rupi 'rã pemo'arandu ha'e pemongeta.*

Escravo ha'e joguerekoa kuery reko re ijayvua

5 Ha'e gui peẽ escravo kuery ma penhe'ẽ rendu ke pendererekoo ngo'o re ikuai va'e. Pemboetea rupi pejererokyje pendepy'a ha'e javi py, Cristo pemboetea rami avi.

6 Nda'evei pendererekoa oexaa py rive pembapeapo porã aguã, avakue rive pendererovy'a e'ŷ aguã. Ha'e rami 'rãgue

* 5:31 Gênesis 2.24 * 5:33 Colossenses 3.18,19; 1 Pedro 3.1-7 * 6:3 Êxodo 20.12, Deuteronômio 5.16 * 6:4 Colossenses 3.20,21

py Cristo rembiguai peiko vy pendepy'a py guive pejapo Nhanderuete oipota va'e.

⁷ Penekyre'ña py pemba'eapo, Senhor pe rami, avakue pe rive'ý.

⁸ Mba'eta jaikuua iporā va'e rupi nhandekuai rire peteñ-teñ rekovia jajopy'rā Senhor po gui, escravo ha'e escravo e'ý teñ.

⁹ Ha'e gui peẽ joguerekoa kuery voi, ha'e rami ae perekoporā penembiguai kuery. Pemongyje rei eme, mba'eta peikuua ha'e kuery Senhor ha'e pende-Senhor yva re oikoa. Ha'e va'e ma peteñ regua rive joegui oayvuve va'e'ý.*

Nhanderuete guigua tembiporu re ijayvua

¹⁰ Ha'e gui ma penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupiae.

¹¹ Pendejee pemoñ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rā peñ atā aguã.*

¹² Mba'eta nhande kuery re avakue e'ý opu'ã, ha'e rā yva regua huvixa kuery, ipo'akakueve, ko yvy pytū guy rupiguarerekaoa kuery, ha'e nhe'ë vai arai guy rupigua.

¹³ Ha'e nunga rupi peraa ke Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, ara vai ovaẽ rā peñ atā aguã, ha'e gui opa pendepo'akapa ma rire pejeity uka e'ý re pene'aí aguã.

¹⁴ Ha'e gui peñ atā aguã ma ku'akuua rami pemoñ'rā anhetē va'e, ha'e teko porā voi pemoñ pexo regua rami.

¹⁵ Pendepy regua rami pemoñ penekyre'ña, peiko katu aguã ayvu porā Nhanderuete reve peteñ rami nhanemoingoa regua pemombe'u aguã.

¹⁶ Hu'y jokoarā perekorriae ke pejeroviaa, poromboeko vaia hu'y hendy va'e omombo rā pemboguepa aguã.

¹⁷ Ngora ratārā ma peraa peo jepea, ha'e Nhe'ë guigua kyxe guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ayvu.

¹⁸ Nhanderuete pe penhembo'e pavē re, Nhe'ë re vy pejerure riae. Ha'e rami aguã peiko kuaa pota tema, peñ atā guive iky'a e'ý va'e kuery ha'e javi re pejerurea py.

¹⁹ Xere voi ke pejerure, xeayvu ta rā xeayvurā ome'ëa aguã, akyjea py e'ý amombe'u aguã ayvu porā ndoikuua ukai pyre.

²⁰ Mba'eta ha'e rami aguã ae aí nhuã py, Jesus rery rupi ayvu mombe'uarā. Tove Cristo re vy akyjea py e'ý tamombe'u, amombe'u aguã rami ae rire.

Tíquico omondouka aguã re ijayvuague

²¹ Ha'e gui aikoa ha'e mba'emo ajapo aikovya peikuua aguã ma xerembiayvu irmão Tíquico omombe'upa 'rā pendevy. Ha'e va'e ma Senhor pe ombo'eapoa rupi ojeroviapy oiko.*

* **6:9** Colossenses 3.22-4.1; 1 Timóteo 6.1,2; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21 * **6:11** 2 Coríntios 10.3,4; 1 Tessalonicenses 5.8,9; 1 Pedro 5.8-10 * **6:21** Colossenses 4.7,8

22 Ha'e rami aguã ae xee ambou aŷ, marã rami pa roikoa peikuua aguã, peẽ voi pendepy'a guaxu aguã.

Ogueroayvu porãague

23 Irmão kuery, tapendu mby'a porã, mborayvu ha'e pejeroviavea guive, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua meme.

24 Tove nhande-Senhor Jesus Cristo oayvu ete va'e kuery ha'e javi toendu nhanemboaxya.

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos tetā re ma Roma pygua huvixave opena raka'e, Macedônia yvy re oĩ, aÿ Grécia re. Ha'e pygua igreja ma Europa pygua jypy'i apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 16.12-40).

Filipos tetā gui Paulo oo ma rire ombotya nhuã py. Ha'e gui Filipos pygua kuery nhuã py Paulo oĩ omombe'ua rã oendu vy ixupe guarã ogueru ruka jepi oipytyvõ vy. Ha'e ramo apóstolo Paulo nhuã py oĩ reve ae kova'e kuaxia ombopara raka'e ha'e kuery pe oguerovy'a vy.

Mba'eta nhuã py Paulo oĩ va'eri nda'ikuerai, ov'y'a tema oikovy, ha'e ijayvu ha'e kuery voi ov'y'a avi aguã re. Aipoe'i: "Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arov'y'a Xeruete. Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve" (1.3-4). "Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa 'rã Nhanderuete pe mymba ome'ëmby rami, pejerovia peme'ë va'e irûrã. Ha'e rami tei ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arov'y'a. Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive" (2.17-18). "Pevy'a riae ke Senhor re. Peteigüe ju aipoa'e: Pevy'a riae ke", he'i (4.4).

Paulo ijayvu avi ha'e kuery peteĩ rami ikuai aguã. "Peẽ voi ke pendejee pemoï Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua, mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri non-hea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã. Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy. Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy onhemo'yvy'i've ete. Ha'e vy onhe'ë rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve. Ha'e rami rire Nhanderuete ombovvate ju pavẽ aryve, ha'e heryrã ome'ë tery ikuai va'e gui yvateve va'e, Jesus rery pavẽ omboete vyi guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive, ha'e gui ha'e javive 'Jesus Cristo ae Senhor oiko' he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi," he'i (2.5-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Paulo ha'e Timóteo, Cristo Jesus rembiguai roiko va'e roxarura Filipos tetā py Cristo Jesus re vy iky'a e'ÿ va'e pendekuai

va'e ha'e javive pe, joe opena va'e ha'e nhopytyvõa kuery pe guive.*

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete, Senhor Jesus Cristo Ru va'e guigua.

Filipos pygua kuery re oguerovy'a ha'e ojerureague

³ Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arov'y'a Xeruete.

⁴ Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve.

⁵ Xema'endu'a jypy'i guive aŷ peve ayvu porã mombe'ua rupi xereve penhea'ã pekuapya re.

⁶ Mba'eta xee aikuaa porã Cristo Jesus oua ára peve peẽ kuery re mba'emo porã moĩ ypyare omoĩmba 'rãa.

⁷ Ha'eve peẽ kuery re xema'endu'a riae aguã, mba'eta xepy'a re aendu roayvua. Mba'eta Nhanderuete xemboaxy vy ixupe amba'eapo aguã xemoĩ rire peẽ kuery xepytyvõ pekuapy nhuã py aĩ rã, ha'e ayvu porã anhetẽ va'e amombe'ua rupi guive.

⁸ Nhanderuete oikuaa peẽ kuery ha'e javive roexaxeа. Ha'e rami aguã ma Cristo Jesus gui ae aendu.

⁹ Po rami ajerure ixupe: Pendere tomoĩve heravy mborayvu, mba'emo peikuaa porãve ha'e opa mba'e py pene'arandua reve,

¹⁰ iporã va'e anho pendejee guarã peiporavo aguã, iky'a e'ŷ va'e ha'e ojou vaipy e'ŷ pendekuai aguã Cristo ára pyguarã,

¹¹ Jesus Cristo guigua teko porã anho pexa uka rã Nhanderuete oguerovy'aa ha'e omboetea aguã.

Apóstolo Paulo re mba'emo oiko ramo hetave ayvu porã oendua re ijayvuague

¹² Ha'e gui irmão kuery, aipota peikuaa mba'emo xere oiko rire ayvu porã oenduave ague.

¹³ Mba'eta huvixave pegua jopya kuery oikuaapa Cristo káuxa nhuã py aĩa, ha'e amboae kuery ha'e javi voi.*

¹⁴ Ha'e ramo irmão kuery voi Senhor káuxa nhuã py aĩa heta oikuaa vy ipy'a guaxu vy ndokyjevei okuapy Nhanderuete ayvu omombe'u aguã.

¹⁵ Ikuai avi amongue ete'i xere ija'e e'ŷa rupi Cristo regua ayvu omombe'u va'e, xegui onhemboyvatevexe vy rive. Ha'e rã amboae kuery ma anhetẽ rupi omombe'u.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma porayvua rupi ayvu omombe'u, mba'eta oikuaa ayvu porã mombe'uarã xemoĩague.

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma onhemboyvate reixe vy rive omombe'u Cristo regua, anhetẽ rupi e'ŷ, mba'eta ha'e kuery ojapoxe nhuã py aĩa py ajexavaive aguã rami.

* **1:1** Atos 16.12-40 * **1:13** Atos 28.16,30,31; Efésios 6.19,20

18 Ha'e rami teĩ xee ma ndaikuua potai. Mba'eta anhetẽ rupi, ha'e'ŷ vy anhetẽ rupi e'ŷ teĩ Cristo omombe'ua ramo avy'a, ha'e avy'a tema 'rã guive.

19 Mba'eta po rami aikuua porã: Xere pejerure ramo Jesus Cristo Nhe'ẽ xepytyvõ 'rã opa mba'e gui aa jepe aguã.

20 Xee aipota ete va'e, ha'e ajeroviaa ma mba'eve py aximba e'ŷ aguã. Ha'e rami 'rãgue py xepy'a guaxu aguã, aiko jepiaty rami aŷ voi xee aikoa rupi Cristo omboetea aguã, aikove e'ŷ vy amano teĩ.

21 Mba'eta xevy pe ma aikovea Cristo pe aiko aguã, ha'e rã amano aguã ma ajoupave aguã.

22 Ha'e rami teĩ, xero'o re aikove teri reve amba'eapoa rupi iporã va'e oiko ramo xee ndaiporavo kuuai,

23 mba'eta mokoĩ rami aendu. Mba'eta aaxe Cristo reve aiko aguã. Ha'e va'e ma opa mba'e gui ha'eveva va'e.

24 Ha'e rami avi xero'o re ranhe aikove vy 'rãe peẽ kuery roipytyvõve.

25 Ha'e nunga rupi aikuua porã peẽ kuery ha'e javi reve apytave ranhe 'rãa, pevy'a ha'e pejeroviave aguã,

26 mba'eta peẽ kuerya py ju avaẽ rã xerexa vy perovy'ave 'rã Cristo Jesus.

Cristo reve vy peteĩ rami nhanhea'ã aguã re ijayvua

27 Opa mba'e gui ha'eveva va'e ma Cristo regua ayvu porã omboetea aguã rami pendekuai aguã. Ha'e rami rã peẽ kuery roexa vy aa, ha'e'ŷ vy ndaai teĩ pendekuaia omombe'ua rã aendu vy aikuua 'rã peteĩ Nhe'ẽ re peĩ atãa, ha'e peteĩ'i rami penhea'ã pekuapya ayvu porã rupi jajeroviaa re,

28 mba'eve py nhanderovaigua kuery gui pekyje e'ŷ re. Ha'e kuery ma ha'e rami pendekuaia oexa vy oïkuua okanhy aguã rami ikuuaia, ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa Nhanderuete re vy peo jepe 'rãa.

29 Mba'eta pendevy pe ome'ẽ Cristo káuxa pendekuai axy aguã, hexe pejerovia aguã anho e'ŷ,

30 mba'eta peẽ voi penhea'ã pekuapya ymave rupi pexa rã xee anhea'ãague rami, ha'e aŷ pendu rã anhea'ãa rami avi.*

2

Jajoayvu ha'e joegui nhanhemo'yvyi've aguã re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi Cristo re vy penembaraetea pendu vy, penderayvua py pendepy'a guaxu, Nhe'ẽ reve peteĩ rami pendekuai, ha'e pendeporayvua rupi penhomboaxya pendu vy,

* **1:30** Atos 5.41; 1 Pedro 4.12,13

² ha'e rami vy xembovy'a ke opa mba'e py, peteĩ rami peikuaa vy, jomeme pejoayvu, peteĩ rami anho pendepy'a, ha'e pendepy'a py peteĩ'i ramigua anho pendu vy.*

³ Mba'eve pejapo eme penhemboyvatea rupi, neĩ pejejou porã reia rupi guive. Ha'e rami 'rãgue py penhemo'yvy'i vy peteĩ-teĩ penhomboyvateve 'rã pendejegui.

⁴ Pemoĩ peteĩ-teĩ peẽ ae peipotaa rami rive'ỹ pendekuai aguã, ha'e rã amboae kuery oipotaa rami.

Cristo onhemo'yvy'iague rami avi nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

⁵ Peẽ voi pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua,

⁶ mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy.* Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy

⁸ onhemo'yvy'iive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve.

⁹ Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ áryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e,

¹⁰ Jesus rery pavẽ omboete vy guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive,

¹¹ ha'e gui ha'e javive "Jesus Cristo ae Senhor oiko" he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi.*

Jaa jepea jaexa uka aguã re ijayvua

¹² Ha'e ramo xerembiaayvu kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu riae pekuapy xerexaa rupi anho e'ỹ, aÿ peẽ kuerya py naĩ jave katuve ma. Ha'e rami vy peo jepea pexa uka-ukave tema pejererokyje ha'e peryryipaa rupi,

¹³ mba'eta Nhanderuete ae pendere ojapo 'rã ha'e oipotaa rami pendekuaixe ha'e pendekuai ete aguã rami.

¹⁴ Opa mba'e pejapoa py pendeayvu rei eme, ha'e pejoguero'a rei eme guive,

¹⁵ ojou vaipy e'ỹ ha'e anhetẽ rupigua pendekuai aguã. Ha'e rami vy heko vai ha'e opa marã rei ikuai va'e mbyte pendekuaia rupi pexa uka 'rã Nhanderuete ra'y kuery iky'a e'ỹ va'e peikoa. Mba'eta ha'e kuery mbyte rupi tataendy rami penerexakã peikovy kova'e yvy re,*

¹⁶ tekove regua ayvu re peĩ atã vy. Ha'e rami rire Cristo oua ára py xee roguerovy'a 'rã nanhea'ã rivei neĩ namba'eapo rivei rire.

* **2:2** Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-3

* **2:7** João 13.12-17; 2 Coríntios 8.9

* **2:11**

Efésios 1.20-23; Apocalipse 5.1-14

* **2:15** Mateus 5.14-16

17 Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa 'rã Nhanderuete pe mymba ome'ëmby rami, pejeroviaa peme'ë va'e irürã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovya'a.

18 Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive.

Paulo oirũ kuery Timóteo ha'e Epafroditu omombe'uague

19 Ha'e gui Senhor Jesus re ajerovia peẽ kuerya py ambou voi aguã Timóteo, pendekuaia aikuua vy xee voi avy'a aguã.

20 Mba'eta xeirũ mboae ndarekoi xee rami oendu va'erã anhetẽ rupi peẽ kuery re opena aguã.

21 Mba'eta amboae kuery ma ha'e kuery ae oipotaa rami ikuaixe, Cristo oipotaa rami e'ÿ.

22 Ha'e rã Timóteo ma peẽ voi peikuua ae heko porã va'e oikoa, mba'eta ayvu porã mombe'ua rupi xerupive ombo'eapo nguu pe rami.

23 Amondouka voi aguã rami aiko, xere mba'emo oiko va'e aikuua vyve.

24 Senhor re ajerovia aikovy hare'ÿ re xee voi aju aguã.

25 Ha'e rami teĩ ajou porã peẽ kuerya py ambou ranhe aguã Epafroditu. Ha'e va'e ma xe-irmão, xereve ombo'eapo ha'e onhea'ã va'ety. Ha'e va'e ma peẽ kuery pemondouka avi raka'e, aiko axy rã xepytyvõ aguã.

26 Ha'e ramo peẽ kuery ha'e javive penderexaxe ete oikovy, ha'e ipy'a eta rei guive, mba'eta imba'eaxy penduague ixupe omombe'ua rã oendu rire.

27 Anhetẽ imba'eaxy vy omano rai'i va'ekue, teĩ Nhanderuete omboaxy. Ha'e anho e'ÿ, xee voi xemboaxy avi, xeporiauve ju e'ÿ aguã.

28 Ha'e nunga rupi ajapurave tema ambou aguã, pexa ju vy perovy'a aguã, ha'e xee voi ndaxeporiau vaipavei aguã.

29 Ha'e ramo Senhor re vy pemovaë ke perovy'a ete reve, ha'e pemboete tema ha'e ramigua avakue ha'e javi.

30 Mba'eta Cristo pe ombo'eapoa rupi omano rai'i va'ekue ndojeayvuveikue py, peẽ kuery naxepytyvõ reguavei rã xepytyvõ aguã.

3

Cristo re javy'a aguã re ijayvua

1 Ha'e gui xe-irmão kuery, pevy'a tema Senhor re. Ambopara ma voiague ramigua peteïgue ju ambopara. Ha'e rami teĩ ndajou porã e'ÿi, mba'eta penemombaraeteve 'rã.*

Anhetẽ rupi e'ÿ nhombo'e va'e kuery gui nhanheangu aguã re ijayvua

* **3:1** Filipenses 2.18, 4.4

² Penheangu ke jagua rami heko vai va'e kuery gui, mba'eta ha'eve'ÿa rami omba'epo, ha'e anhetẽ rupi e'ÿ jopire omboi uka va'e.*

³ Ha'e rã nhande kuery ma opire omboi uka va'e ete nhandekuai, mba'eta Nhe'ë rupi nhamboete Nhanderuete, jarovy'a Cristo Jesus, ha'e rã to'o re ma ndajajeroviai va'e.

⁴ Ha'eve 'rãgue teĩ xee to'o re ajerovia aguã. Amongue va'e to'o re ojerovia aguã ha'eve va'e rire xee katuve 'rãgue,

⁵ mba'eta oito ára arekoa py xepire omboia va'ekue, Israel ramymino aiko, Benjamim kuery regua, hebreu kuery gui xetui'i va'ekue hebreu eterã. Fariseu regua aiko vy lei rupi anhea'ã va'ekue.

⁶ Anhea'ãve ete vy igreja kuery re apu'ã rei va'ekue. Lei guigua teko porã rupi aiko ramo xejou porã pavẽ karamboae.

⁷ Ha'e rami teĩ mba'emo xembovarearã areko va'ekue pe ma aÿ Cristo re vy "Ovare'ÿ va'e" ha'e.

⁸ Anhetẽ opa mba'e pe "Ovare'ÿ va'e" ha'e aÿ, mba'eta Cristo Jesus xe-Senhor aikuua aguã ma pavẽ gui iporãve va'e. Hexe vy amokanhy ha'e nungakue ha'e javi, ha'e "Omombo pyrã" ha'e guive, hekoria Cristo aupity aguã,

⁹ ha'e hexe aÿ aguã. Ha'e rami vy teko porã aupity aguã, xee ae reko porã e'ÿ, neĩ lei guigua e'ÿ guive, ha'e rã Cristo re jajerovia vy jaupity va'erã. Ha'e nunga teko porã ma jajerovia ramo Nhanderuete ome'ë 'rã nhandevy.*

¹⁰ Ha'e rami vy Cristo aikuua ete aguã, ha'e omanoague gui imboete jevyare po'akaa guive. Hexeve aiko axyxé avi, omanoague py guive aikoxe ha'e rami,

¹¹ marã rami vy pa aupity avi aguã amanoague gui anhemboete ju aguã.

Yvate katy nhanerenoña re ijayvua

¹² Xee ma "Aupitypa ma" nda'eí, neĩ "Opa mba'e py xerekó porã" nda'eí guive. Ha'e rami teĩ anhea'ãve tema aupity aguã Cristo Jesus ojeupe guarã xejogua vy xerenonderã omoí va'ekue.

¹³ Irmão kuery, xee ma "Aupitypa ma" nda'eí, teĩ pete'í i rupi ma anhea'ã aikovy: Mba'emo xerakykue opyta va'e gui xerexarai vy anhea'ã tema xerenonderã oí va'e re anho.*

¹⁴ Anhea'ã tema xerenonderã oí va'e re, aupity aguã iporã va'e Nhanderuete ome'ë va'erã. Ha'e va'e ajopy aguã ae Cristo Jesus re vy yvate katy xerenoí.

* **3:2** "Jagua rami heko vai va'e" he'ia kuery ma nhombo'ea rupi "Judeu reko rami pendekuai ramo anho 'rã Nhanderuete pendereraa jepe" he'i rive va'e. * **3:9**

Romanos 3.21-26; Efésios 2.8,9 * **3:13** Hebreus 12.1-3

15 Jajeroviaa rupi nhanembaraete va'e ma ha'e rami ae 'rā jaikuua. Ha'e gui amboae rami ri peikuaa ramo ha'e nunga avi Nhanderuete oikuua uka 'rā pēvy.

16 Ha'e rami vy peteī-teī jaupity maague rupi tema nhan-dekuai.

Cristo kuruxu regua ayvu rovaigua kuery re ijayvua

17 Irmão kuery, peē avi ke xee aikoa rami tema pendekuai, ha'e ore rami ikuai va'e reko re guive peikuaa porā pota.

18 Mba'eta nhanembyte rupi heta ikuai Cristo kuruxu rovaigua kuery. Ha'e va'e kuery reko gui mbovykue rei e'ŷ xee romonheangu, ha'e aŷ xerexay reve ju xeayvu ha'e rami.

19 Ha'e kuery ma okanhy aguā rami ikuai, ombojerovia guyepy ae rive, ha'e oguerovy'a ogueroxi 'rā va'ekue, mba'emo kova'e yvy regua re anho nda'eveive vy.

20 Ha'e rā nhande kuery retā ma yva re oĩ, ha'e nharō jaikovy nhandereraa jepea Senhor Jesus Cristo ha'e gui ou rā guarā.

21 Mba'eta ou vy ombopyaupa 'rā nhanderete ikangy va'e, guete hexakāmba va'e rami avi nhanemboete jevy vy. Opo'akaa rupi 'rā ha'e rami nhanemoingo, opa mba'e re ipo'aka va'e vy.

4

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery xerembiyvu va'e, ha'e rami ae tema penembaraete Senhor re. Pendere xema'endu'a riae, mba'eta arov'y'a va'e ha'e xembovy'aarā peiko.

Evódia ha'e Síntique pe ojerure, ha'e gui javy'a ha'e nhan-hembo'e aguā re ijayvua

² Evódia ha'e Síntique pe ajerure Senhor re vy peteī rami ju oikuua aguā.

³ Ha'e gui ndee xeirū anhetē va'e pe ma ajerure avi ha'e va'e kunhague reipytyvõ aguā, mba'eta xereve mokoïve onhea'ā va'ekue ayvu porā mombe'ua rupi, Clemente ha'e xepytyvõa kuery mboae reve guive. Ha'e kuery rery oĩ ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re.

⁴ Pevy'a riae ke Senhor re. Peteīgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke.

⁵ Pavē pe pexa uka ha'eve vai'i peikoa. Senhor mombyry e'ŷ oĩ.

⁶ Pendepy'a eta rei eme mba'eve re. Ha'e rami 'rāgue py, opa mba'e py Nhanderuete pe pejerure peikotevē va'e re. Penhembo'e ha'e pejerure tema perovy'a reve.

⁷ Ha'e ramo mby'a porā opa mba'e jaikuua va'e gui iporāve va'e rupi Nhanderuete opena 'rā penekuraxō ha'e pendepy'a re, Cristo Jesus re vy.

Nhandepy'a re mba'emo nhamoī aguā re ijayvua

⁸ Ha'e nunga rupi irmão kuery, pendepy'a re pemoī anhetē va'e ha'e javi, iporã va'e, ha'evea ramigua, iky'a e'ŷ va'e regua, nhombovy'a va'e ha'e ojou porāmby ha'e javi. Ha'e gui ojou porāmby, e'ŷ vy oguerovy'apy mboae oiko rã ha'e nunga re anho peikuua pota.*

⁹ Ha'e gui pejapo mba'emo xegui peikuua, pejopy, pendu ha'e pexa va'ekue ramigua. Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porā me'ea oiko 'rã pendereve.

Filipos pygua kuery re Paulo oguerovy'aague

¹⁰ Arov'y'a ete Senhor, mba'eta peteīgue ju pexa uka xepytyvõxeia. Ha'e rami aguā pendu ae ma va'ekue, teī pexa uka aguā novaēi teri va'ekue.

¹¹ Xevy pe mba'emo oata ramo e'ŷ ha'e rami xeayvu, mba'eta oiko va'e py rei aikuua avy'a aguā.

¹² Aikuua omo'yvy'íimby ha'e omboetevepy aiko aguā. Opa mba'e py, opa marāgua oiko va'e py avy'a kuaa, arekopaa py ha'e anhembyayia py, ajoupaa py ha'e xeporiaua py.

¹³ Opa mba'e aropo'aka 'rã xemombaraea re vy.

¹⁴ Ha'e rami avi aiko axy rã peē kuery ha'evea rami xemoirū uka.

¹⁵ Filipos pygua kuery, jypy'i ayvu porā pendu jave pendeyvy Macedônia gui aa ramo jipoi raka'e igreja mboae mba'emo ome'ea py xepytyvõ va'e, peē kuery anho'i e'ŷ vy. Ha'e rami peikuua porā.

¹⁶ Mba'eta Tessalônica tetā py aĩa peve peteīgue'i e'ŷ, mokoīgue peraa uka raka'e aipota va'e oata e'ŷ aguā.

¹⁷ Ha'e rami vy “Peme'ẽve ke xevy” nda'ei, mba'eta xee aipota va'e ma peē ae pendejeupe guarā pejoupave aguā.

¹⁸ Mba'eta xee ajopypa ma, arekopa ramo mba'eve ndoatavei, mba'emo peē kuerya gui Epafrodito ogueru va'ekue xepo py omboaxapa rire. Ha'e nunga ma heakuā porā va'e rami oĩ Nhanderuete pe ome'ẽmbi ojou porā va'erã, imbovy'aarã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Cristo Jesus re vy Xeruete ojou ukapa 'rã peikotevē va'e, guexakāa py oguerekopa ete va'e vy.

²⁰ Nhanderuete tomboetea araka'eve rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

²¹ Pemombe'u ke axaruraa iky'a e'ŷ va'e kuery Cristo Jesus re ikuai va'e ha'e javi pe. Irmão kuery xereveguia oxarura uka pẽvy.

²² Iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi avi oxarura uka pẽvy, César ro pygua kuery voi.

* **4:8** Romanos 12.1,2

23 Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penem-boaxyá.

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos tetā ma Ásia yvy 'epy va'e re, aŷ Turquia py oĩ. Ha'e pygua igreja re opena va'ety ma Epafras hery va'e. Ha'e gui Paulo ma nhuã py oĩ reve omombe'ua rã oendu ha'e py ha'eve'ŷa rami nhombo'ea kuery ovaëague. Ha'e rami vy kova'e kuaxia ombopara ha'e pygua kuery omombaraete ha'e ombo'e porâve aguã.

Jypy ma ijayvu Jesus Cristo pavẽ gui yvatevea re. Aipoe'i: "Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ŷ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive. Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ŷ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraketueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai. Opa mba'e oiko e'ŷ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oimba porã. Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py" (1.15-18). "Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi. Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ŷ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe" (2.3-4).

Paulo ijayvu avi jajojou vai e'ŷ aguã, ha'e rami 'rãgue py aipoe'i: "Pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, penhemo'yvyi'i, ivai rei e'ŷ va'e ha'e ivai rive-rive'ŷ va'e pendekuai aguã. Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeaþo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor pendeperdoaague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã" (3.12b-13).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Jesus Cristo pegua apóstolo aiko. Irmão Timóteo reve

² roxarura peẽ irmão kuery Colossos py pendekuai va'e pe. Iky'a e'ŷ va'e peiko, ha'e Cristo re pejerovia ete va'e. Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxyha'e mby'a porã.

Oguerovy'aague

³ Peẽ kuery re ronhembo'e vy roguerovy'a riae Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e,

⁴ mba'eta omombe'ua rā roendu Cristo Jesus re pejeroviaa, ha'e iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi peayvu pekuapya.

⁵ Ha'e rami pendekuai pearō vy yva re pendevy guarā omoī porā mbyre. Ha'e nunga ma yma voi pendu va'ekue ayvu porā anhetē va'e

⁶ peē kuerya rupi omombe'ua rā. Yvy jave re heta-etave ayvu porā oguerovia vy ojeko rerovaa. Peē kuery voi ayvu anhetē va'e Nhanderuete nhanemboaxy regua pendu vy peikuaa ára guive ha'e rami ae avi pendekuai,

⁷ Epafras penembo'e ramo. Ha'e va'e ma orerembiayvu, ore reve Cristo rembiguai avi oiko, ha'e peē kuery pytyvõa rupi Cristo pe omba'eapo va'e ojeroviapy.

⁸ Ha'e va'e ma orevy ju omombe'u Nhe'ẽ reve vy mborayvu re pendekuaia.

Colossos pygua kuery re Paulo ojerureague

⁹ Ha'e rami pendekuaia roendu guive ndoropytu'ui peē kuery re ronhembo'ea gui. Rojerure Nhanderuete oipota va'e peikuaa porā ete aguā, opa mba'e py Nhe'ẽ gui pene'arandu ha'e peikuaapa aguā guive.

¹⁰ Ha'e rami vy Senhor pegua ete pendekuai aguā, opa mba'e py pembovy'a, joupe pejapo porā, ha'e Nhanderuete peikuaa porāve peovy aguā.

¹¹ Ajerure avi opa mba'e py penemombaraete aguā opo'akaa hexakāmba va'e py, opa mba'e py peī atā ha'e peropo'akapa aguā rami, ha'e gui pevy'a reve

¹² Penderu perovy'a aguā opa mba'e py, mba'eta ha'e ae penemoingo hexakāa py iky'a e'ŷ va'e kuery peguarā peupity avi aguā rami.

Cristo reko ha'e mba'emo ojapo va'e iporā etea re ijayvua

¹³ Mba'eta nhandereraa jepe raka'e pytū po'akaa gui, ha'e Gua'y oayvu va'e po'akaa py ju nhandereru.

¹⁴ Mba'eta hexe vy ae jaupity jaa jepe aguā, jajejavvyague omboguepa ramo.

¹⁵ Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ŷ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive.

¹⁶ Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ŷ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teī. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarā meme ikuai.

¹⁷ Opa mba'e oiko e'ŷ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oīmba porā.*

* **1:17** João 1.1-5, 10-14; Hebreus 1.1-14

18 Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rā ha'e ma nhaneakā. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavē gui yvateve va'e oiko aguā opa mba'e py.

19 Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami vy ojapo guexegua ha'e javi Cristo re avi oīmba aguā.

20 Ha'e gui kuruxu re huguy omoē uka vy peteī rami ju guexeve nhanemoingo, Cristo rupi opa mba'e ogueru ju aguā ojee, yvy ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi.

21 Peē kuery voi ojee pendereru, ymave rupi teko vai rupi anho pendekuai vy pendepy'a py hexevegu e'ŷ, hovaigua pendekuai va'ekue ri.*

22 Ha'e gui aŷ ma pendereru ju ojee, Cristo guete ha'e ngo'o reve omanoa py, guenonde penderexa uka aguā iky'a e'ŷ va'e, jejavya oña e'ŷ va'e, ha'e ojou vaipy e'ŷ.

23 Pejeroviaa re peī atā ri ha'e rami 'rā pendekuai, pendepy'apy guive penembaraete reve, ha'e ayvu porā regua pearōa gui ndapejep'e ai vy. Ha'e va'e ayvu pendu va'ekue ma yva guýry ikuai va'e ha'e javi pe omombe'ua. Xee Paulo voi imombe'uarā xemoña.

Ayvu porā oikuua uka pyre re Paulo ijayvuague

24 Aŷ peē kuery re vy aiko axya rupi avy'a, mba'eta xero'o re aiko axyve Cristo oiko axyague rami. Hete re vy aiko axy. Ha'e va'e ma igreja.

25 Mba'eta Nhanderuete xemoī karamboae igreja kuery rembiguairā, peē kuerya rupi voi Nhanderuete ayvu amombe'upa aguā.

26 Ha'e va'e ayvu ma ndoikuua ukai va'ekue ymave rupi ikuai va'e pe. Ha'e rā aŷ ma iky'a e'ŷ va'e kuery pe oikuua uka.

27 Mba'eta nhande kuery pe Nhanderuete oipotaa rami vy po rami oikuua uka: peē judeu e'ŷ va'e kuery peguarā voi oguereko iporā ete va'e ndoikuua ukai va'ekue, peē kuery re voi Cristo oī aguā.* Ha'e rami rā peē voi pearō pekuapy hexakā ojekuaa rā guarā.

28 Cristo regua ae romombe'u. Romongeta pavē, ha'e 'aran-dua ha'e javi rupi rombo'e guive, henonde ha'e javive roexa uka aguā Cristo re vy opa mba'e py ojerovia porā va'e.

29 Ha'e rami aguā ae xee amba'eapo, anhea'ā ete aikovy, ipo'akaa xere oī va'e xemombarae rā.

2

Colosso pygua kuery oipytyvōxe re Paulo ijayvuague

* 1:21 Efésios 2.11-22 * 1:27 Efésios 3.1-6

¹ Mba'eta aipota peikuua peẽ kuery re vy anhea'ã ete aikovya, Laodicéia re ikuai va'e ha'e xerexa e'ŷ teri va'e ha'e javi re vy guive.

² Ha'e rami rã pendepy'a py penembaraete ha'e mborayvu re peteĩ rami pendekuai aguã, peikuua porãmba aguã Nhanderuete guigua ndoikuua ukai va'ekue. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuua pyrã ndoikuua ukai va'ekue ha'e javi.

⁴ Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ŷ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe.

⁵ Mba'eta aŷ peẽ kuerya py xerete re ndaikoi teĩ xenhe'ẽ re aiko ae peẽ kuery reve. Ha'e rami vy roguerovy'a pendekuai porãha'e Cristo re pejerovia etea omombe'ua rã aendu vy.

Ha'e kuery ojeroviaa re imbaraete aguã re Paulo ijayvuague

⁶ Ha'e gui Senhor Jesus Cristo pemovaëague rami avi hexe tema pendekuai.

⁷ Hexe vy peĩ atã yvyra hapo porã va'e, ha'e ooomboyta porã mbyre rami avi. Pejeroviaa re penembaraete penembo'egue rami, ha'e perovy'a riaeve tema Nhanderuete.

Ha'eve'ŷa rami nhombo'ea, ha'e Cristo reko re ijayvua

⁸ Penheangu ke avave rei pe penhembotavy uka e'ŷ aguã ijayvu kuaa ha'e ijayvu porã meramia py. Ha'e rami ijayvu va'e ma mba'emo ko yvy regua re rive penembo'e, avakue oikuua rami rive, Cristo gui e'ŷ.

⁹ Mba'eta hexe anho oĩ Nhanderuete py'a re oĩ va'e ha'e javi, hete re ae.

¹⁰ Ha'e hexe vy pendere voi Nhanderuete omoĩ ha'e nunga ha'e javi, mba'eta Cristo ma yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi áryvegu oiko.

¹¹ Hexe vy opire omboi uka va'ekue ramigua avi peiko, teĩ avakue opo py ojapoa rami e'ŷ. Pendegui omboi pyre ma to'o oipotaa. Ha'e nunga ae Cristo omboi nhandegui.

¹² Mba'eta penhemongaraia py penenhono porã avi raka'e hexeve. Penhemongaraia rupi penemboete ju avi, mba'eta Cristo omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue po'akaa re peẽ voi pejerovia.

¹³ Mba'eta peẽ kuery voi omanogue pendekuai va'ekue pejavya rupi, to'o guigua napemboi uka kuaai vy. Ha'e rami teĩ pendevy pe voi tekove ome'ẽ avi Cristo reve.* Mba'eta jajapo viaague omboguepa raka'e

¹⁴ ipara japaga aguã oïague ombovaipa vy. Ha'e nunga ma nhanembopagaarã oĩ va'ekue, ojapo uka pyre nhanderovai

* **2:13** Efésios 2.1-7

oĩ va'ekue. Ha'e nunga ma oipe'apa raka'e, kuruxu re ombokaravo avi vy.

¹⁵ Ha'e gui oipe'a avi yvatekueve ha'e ipo'aka va'e kuery po'akaa, ha'e pavẽ pe oikuua uka mba'everã ndovareia. Kuruxu re oĩ vy ipo'aka raka'e ha'e kuery ha'e javi re.

Mba'emo nhambetea Cristo 'ã rami rive oikoa re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami rire avave rei toikuaa pota rei eme mba'emo pe'u ha'e pey'ua re, neĩ ngaru oikoa ára, jaxy pyau, e'ý vy sábado ára napemboeteia re,

¹⁷ mba'eta ha'e nunga ha'e javi ma ou oiny va'e 'ã ramigua rive. Ha'e rã ou va'e ete ma Cristo.*

¹⁸ Avave rei pe pejekore uka eme pendevy guarã omoĩ porã mbyre re, mba'eta onhemo'yvyí'i merami rive va'e ikuai, ha'e anjo kuery ombojeroviaa rupi guive. Ha'e kuery ma mba'emo oexa ra'uague gui rive oikuua, ha'e ojee rive ojerovia reve to'o oipotaa rami anho ipy'a va'e.

¹⁹ Ha'e kuery ojepe'a ma igreja kuery Akã gui. Mba'eta hexe vy tete nhandekuai va'e ha'e javi oiko porã ha'e oïmba porã, mba'eta Nhanderuete ae ojapo iku'ea ha'e hexegua ikuai va'e yvateve ovv aguã rami.

Avakue reko rupi rive nhandekuai vy jajejavya gui ndajajekoi 'rãa re ijayvua

²⁰ Cristo reve ko yvy regua 'arandua pe pemanu ma avi rire, mba'e re tu ha'vy ko yvy regua rami teri pendekuai ha'e kuery oipotaa rami?

²¹ Mba'eta po rami ijayvu: "Pejopy eme ha'e nunga", "Pe'u eme ha'e nunga", ha'e "Pepoko eme ha'e nunga re" he'i.

²² Ha'e ramigua ma avakue ojapo uka va'e ha'e nhombo'ea rive. Ha'e ramigua rupi nhandekuaia ma opa va'erã meme.*

²³ Ha'e ramigua ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami teĩ, mba'eta nhandejegui ae nhambetea oikuua aguã, nhambetea ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami rive, ha'e nhanderete jareko axy aguã re ijayvu. Ha'e rami teĩ peteĩve henda py ndovarei to'o oipotaa jajoko aguã.

3

Cristo reve hexakãa py jajekuaa avi 'rãa re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo reve penhemboete ju avi rire penhea'ã yvate, Nhanderuete oiporu kuaa regua re Cristo oguapy oinya py mba'emo oĩ va'e re.

² Pendepy'a re pemoĩ yvate guigua, apy yvy regua rive e'ý.

* **2:17** Gálatas 4.8-11

* **2:22** Gálatas 3.1-5

³ Mba'eta pemano ma, ha'e ramo penderekove pyau ma Nhanderuetea py oĩ, Cristo reve ndojekuaai teri va'e.*

⁴ Ha'e gui Cristo nhanderekove reruarã ojekuaa ramo peẽ voi peĩ avi 'rã hexeve, hexakãa py.

Cristo reve nhandekuai vy teko vai jaipe'apa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi pemomba ke penderekko ko yvy regua oĩ teri va'e: tavy reia, nhemongy'apa reia, opa marã pendekuaxea, moaruã reia ha'e peipotapa reia. Ha'e nunga ma ta'angaa pembojeroviaa rami.

⁶ Ha'e rami ae [onhe'ẽ rendu e'ŷ va'e kuery ikuai ramo ha'e kuery áry] ou 'rã Nhanderuete poxya.

⁷ Peẽ kuery voi ha'e rami pendekuai va'ekue ymave rupi, ha'e kuery reko rupi ae.

⁸ Ha'e rã aŷ ma pendejegui pemboi ke ha'ekue ramigua ha'e javi: pendevaia, pendepoxy reia, pejoapo vai reia, joe pendeayvu reia ha'e ha'eve'ŷ rei va'e rupi pendeayvua.

⁹ Pendeapuve eme joupe, mba'eta penderekko yma guare pemboipa ma,

¹⁰ ha'e teko pyau ju pendejee pemoĩ rire. Mba'eta teko pyau moingoare ma penembopyauve avi 'rã heravy opa mba'e oikuua ukaa py, ojee rami ete penemoingo aguã.

¹¹ Ha'e ramia py jipovei grego neĩ judeu regua, opire omboi uka va'ekue neĩ opire omboi uka e'ŷ va'e, amboae ramigua neĩ nhanderegua e'ŷ va'e, escravo neĩ escravo e'ŷ va'e. Ha'e rã Cristo anho jaikuaa, nhande ha'e javive re oĩ guive.*

Teko porã rupi nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Ha'e nunga rupi iky'a e'ŷ va'e ha'e guembiaiyvurã Nhan-deruete pendeporavo rire ke pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, penhemo'yvy'i'i, ivai rei e'ŷ va'e ha'e ivai rive-rive'ŷ va'e pendekuai aguã.

¹³ Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor penderperdoaague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã.

¹⁴ Ha'e nunga ha'e javi áryve pemoĩ mborayvu, opa mba'e py nhanemoingo porãarã.

¹⁵ Tove Cristo peteĩ rami nhanemoingoa tapendererekoo pendey'a py, mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, peteĩ'i tete pendekuai aguã. Ha'e Nhanderuete perovy'aa rupi guive pendekuai.

¹⁶ Tove Cristo ayvu peẽ kuery re toĩ opa mba'e py penemoingo porãarã. Penhombo'e ha'e penhomongeta 'arandua ha'e javi rupi. Nhanderuete pe peporaei salmos, hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei, pendey'a py perovy'a reve.

* 3:3 Romanos 6.1-11

* 3:11 Efésios 4.17-5.2

17 Ha'e gui pendeayvua py, e'ŷ vy mba'emo pejapoa py, Senhor Jesus rery rupi meme pejapo, hery rupi Nhanderuete perovy'a reve.*

Oo pygua kuery reko re ijayvua

18 Ta'yxy kuery, pendekuai peneme oipotaa rupi, mba'eta Senhor re vy ha'e rami aguã ha'eve.

19 Ime kuery, peayvu pendera'yxy, ha'e perekō eme pendevai rei reve.

20 Ta'y kuery, penhe'ẽ rendu penderu ha'e pendexy opa mba'e py, mba'eta ha'e rami rã Senhor voi pendererovy'a 'rã.

21 Tuu kuery, pembopoxy rei eme pendera'y ha'e penderajy kuery, ha'e kuery ikuerai rei e'ŷ aguã.*

22 Tembiguai kuery, opa mba'e py penhe'ẽ rendu penderereko ko yvy regua. Ha'e kuery oexaa py anho e'ŷ pemba'eapo porã, avakue pe oejou porã ukaxe va'e rami rive. Ha'e rami 'rãgue py Senhor renonde pejererokyjea rupi peteĩ rupi anho pendekuai pendepy'a py.

23 Opa mba'e pejapoa py pendepy'a ha'e javi py pejapo Senhor pe ae, avakue pe'ŷ,

24 mba'eta peikuaa Senhor gui pejopy 'rãa hekovia omoĩ porã va'ekue. Senhor Jesus Cristo pe ae pemba'eapo.

25 Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai anho 'rã ojopy, mba'eta Nhanderuete oikuaa potaa py peteĩ regua rive ndoayvuvei joegui.

4

¹ Joguerekao kuery, pepena porã ke penerembiguai kuery re. Ha'evea rami perekō, mba'eta peikuaa penderereko Senhor avi oikoa yva re.

"Pejerure orere, ha'e 'arandu rupi pendekuai", he'iage

² Peĩ atã tema pejerurea py, peiko kuaa pota ha'e perovy'a reve.

³ Ha'e rami nhavõ orere guive pejerure, peteĩ okẽ Nhanderuete oipe'a aguã, Cristo regua ayvu ndoikuaa ukaai teria rupi romombe'u aguã. Ha'e rami aikoa re ae aĩ nhuã py.

⁴ Pejerure amombe'u porãve aguã re, xevy ojapo ukaague rami ae.

⁵ 'Arandu rupi pendekuai nhande revedua e'ŷ va'e kuerya rupi. Peiporu kuaa ke ára nhavõ.*

⁶ Pendeayvu porã kuaa riae ke, juky py anho he'ẽ porã va'e rami, peteĩ-teĩ pe pembovai kuaa aguã.

Tíquico ha'e Onésimo ombo aguã re ijayvuague

* **3:17** Efésios 4.1-16; 5.15-20 * **3:21** Efésios 5.22-6.9 * **4:5** Efésios 5.15,16; 1 Pedro 3.13-17

⁷ Ha'e gui xere mba'emo oiko va'ekue ma irmão Tíquico omombe'upa 'rã pëvy. Ha'e va'e ma xerembiayvu ha'e ojeroviapy, xereve Senhor pe ombo'eapo va'ety.*

⁸ Pëa py ambou, orere oiko va'ekue omombe'u ramo pendepy'a guaxu aguã.

⁹ Hupive amondouka avi 'rã irmão Onésimo, ojeroviapy ha'e nhancerembiayvu, peẽ kuerya pygua ae. Ha'e va'e kuery ma omombe'upa 'rã orea py oiko va'ekue.

Opaa py oxaruraague

¹⁰ Peẽ kuery pe oxarura uka va'e ma nhuã py xereve oĩ va'e Aristarco, ha'e Barnabé ryvy Marcos guive. (Ha'e va'e reko ma pëvy omombe'ua ae ma. Peẽ kuerya py ha'e ovaẽ rã ke pemovaẽ.)

¹¹ Jesus Justo 'epy va'e voi oxarura uka pëvy. Ha'e va'e kuery anho ikuai judeu regua xereve Nhanderuete po'akaa amombe'ua rupi ombo'eapo va'e, xembopy'a guaxu va'e meme.

¹² Ha'e gui peẽ kuery regua, Cristo Jesus rembiguai Epafras voi oxarura uka avi pëvy. Ha'e va'e ma onhea'ã ete oikovy peẽ kuery re ojerurea py, opa mba'e py pendekuai porã ha'e Nhanderuete oipota va'e peikuaapa porã aguã.

¹³ Ha'e va'e ma peẽ kuery re nda'evei oiko, Laodicéia ha'e Hierápolis pygua kuery re guive.

¹⁴ Peẽ kuery pe oxarura uka avi xerembiayvu poropoanoa Lucas, ha'e gui Demas.

¹⁵ Pexarura ke irmão kuery Laodicéia py ikuai va'e pe, Ninfha'e hoo py igreja kuery onhemboaty va'e pe guive.

¹⁶ Kova'e kuaxia para ma peẽ kuerya py peroayvu ma rire Laodicéia katy ju pemondouka, ha'e pygua igreja kuery voi ogueroayvu aguã. Ha'e gui kuaxia para Laodicéia pegua voi peẽ kuerya py ju Peru peroayvu aguã.*

¹⁷ Arquipo pe aipopeje: "Enhea'ã tema nerembiaporã Senhor ome'ẽ va'ekue rupi, rejapopa peve."

Oxarura reve ogueroayvu porãague

¹⁸ Xee Paulo xepo py ae ambopara pëvy axaruraa. Penema'endu'a ke nhuã py aĩ rã xere pejerure aguã.

Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxy.

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica tetā ma aŷ Grécia yvy re oĩ. Ha'e va'e pygua igreja apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 17.1-10). Ha'e pygua kuery Jesus remimbo'e ikuai va'e re amboae kuery opu'ã rei teĩ ojeroviave tema Jesus re.

Ha'e nunga omombe'ua rã Paulo oendu vy kova'e kuaxia ombopara Tessalônica pygua kuery omboypy'a guaxu aguã. Oguerovy'a reve ijayvu ha'e kuery ojeroviaa py oĩ atã riae aguã re, mba'emo oiko teĩ. Aipoe'i: "Pevy'a riae ke. Pejerure riae tema pejepe'a e'ŷ re. Opa mba'e py perovsky'a Nhan-deruete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy" (5.16-18). Omombe'u porãve guive Jesus remimbo'e kuery omano teĩ onhemboete jevy aguã, Jesus ou jevy jave.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura peẽ kuery Tessalônica tetā py Nhan-deruete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja pendekuai va'e pe. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã.

Tessalônica pygua igreja kuery re oguerovy'aague

² Peẽ kuery ha'e javive re roguerovy'a riae Nhan-deruete, ronhembo'e nhavõ orema'endu'a pendere. Nhan-deruete renonde orema'endu'a riae avi

³ pejeroviaa rupi pemba'eapoa re, pejoayvua rupi penhea'ãa, ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã pearõ pekuapya py peĩ atãa re.

⁴ Ha'e rami vy irmão kuery Nhan-deruete rembiayvu pendekuai va'e, roikuaa pendeporavoague.

⁵ Mba'eta pendea py ayvu porã romombe'u ramo ayvu anho e'ŷ ombou raka'e, ombou avi opo'akaa, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ha'e anhetê va'e peikuaa porã aguã. Mba'eta peikuaa ma penembyte rupi orekuaiague, roayvua rupi.

⁶ Ha'e rami vy ore orekuaiia rami avi peẽ voi pendekuai raka'e, Senhor rami ete. Ha'e rami vy ayvu pendu vy pevy'a pekuapya Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui, opa mba'e py pejexavai teĩ.

⁷ Ha'e rami py ojerovia va'e kuery Macedônia ha'e Acaia pygua ikuai va'e ha'e javi pe pexa uka pekuapya teko porã.

⁸ Ha'e rami rã peẽ kuerya gui Senhor ayvu onhendu opa rupi. Macedônia ha'e Acaia rupi anho e'ŷ, opa rupi oendua

Nhanderuete re pejerovia pekuapya. Ha'e rami rire ore romombe'u porāve e'ŷ teĩ ha'eve.

⁹ Mba'eta ha'e kuery ae omombe'u peẽ kuerya py orekuai jave guare. Mba'eta Nhanderuete re pejeko rerova vy mba'emo ra'angaa pembojeroviaa gui pejepe'apa raka'e, Nhanderuete oikove ha'e anhetē va'e pe anho pendekuai aguã,

¹⁰ ha'e pearō pekuapy aguã ta'y Jesus omanogue mbyte gui omboete va'ekue yva gui ou jevy rã guarã. Ha'e va'e ma nhandereraa jepe 'rã poxya ou oiny va'e gui.

2

Tessalônica py Paulo kuery ayvu porā omombe'ua rupi ikuai jave guare re ijayvuague

¹ Mba'eta irmão kuery, peikuua porā peẽ kuerya py orekuaiague ndovare e'ŷia.

² Jypy Filipos tetā py ranhe oremonoingo axy ha'e orejojai rei teĩ Nhanderuete re rojerovia vy peẽ kuery pe ju romombe'u ayvu porā, orere opu'ã reia teĩ. Ha'e nungakue peẽ kuery peikuapa.

³ Mba'eta ore ma ronhombotavya rupi e'ŷ ronhomongeta, orekeko ky'aa rupi e'ŷ, neĩ rojokore reia rupi e'ŷ guive oreayvu.

⁴ Mba'eta Nhanderuete anhetē rupi orekuiai oikuua vy oremoĩ ayvu porā mombe'uarã. Ha'e ramo ha'e rami ae oreayvu, avakue rive orejou porā aguã e'ŷ, ha'e rã Nhanderuete nhandep'y a re oĩ va'e re oikuua pota va'e anho.*

⁵ Mba'eta anhetē neĩ peteĩgueve ndoreayvui rojejou porā ukaa rupi rive, neĩ mba'emo rojopyxea rupi e'ŷ guive, peẽ voi peikuua, Nhanderuete oikuua avi.

⁶ Ndorekuai guive avakue orererovy'aa rupi, peẽ kuery, neĩ amboae kuery.

⁷ Cristo remimbou roiko vy ha'eve 'rãgue teĩ pêvy ronhemongaru uka aguã. Ha'e rami 'rãgue py penembyte rupi mborayvu rupi orekuai, kunha omembry kuery oayvua rami.

⁸ Roayvu ete vy Nhanderuete guigua ayvu porā anho e'ŷ ha'eve pendevy romboaxa aguã, ore ae rekove voi, orerembiaiyvu ete peiko ramo.

⁹ Mba'eta irmão kuery, penema'endu'a romba'eapoa rupi rojexavaiague re. Nhanderuete guigua ayvu porā romombe'ua rupi orekuai jave ara py ha'e pyávy ronhea'ã va'ekue peẽ kuery pe ronhemongaru uka e'ŷ aguã.

¹⁰ Mba'eta peẽ pejerovia va'e kuerya rupi iky'a e'ŷ va'e orekuai, heko porā va'e ha'e ojou vaipy e'ŷ guive. Peẽ kuery peikuua, ha'e Nhanderuete voi.

* **2:4** 2 Coríntios 1.12; 4.1,2

11 Peikuaa avi tuu gua'y kuery omongoeta porā'ia rami avi peē kuery peteī-teī

12 romongoetaague, rombopy'a guaxu ha'e romokyre'ŷague guive, Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã, opo'akaa ha'e guexakãa pygumarã penerenoī rire.

Tessalônica pygua kuery ojexavai teī ojeroviave temaa re ijayvuague

13 Amboae nunga re avi roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta ixuguigua ayvu romombe'u rã pendu vy pejopy raka'e avakue ayvu rami rive'ŷ, ha'e rã Nhanderuete ayvu anhetē va'e rami ae. Ha'e va'e rupi oexa uka opo'akaa pejerovia va'e pendekuia rupi.*

14 Ha'e rami vy irmão kuery, Cristo Jesus re vy peē voi pendekuai Judéia pygua igreja kuery Nhanderuete pe ikuia rami. Mba'eta judeu kuery po py ha'e kuery ikuai axyague rami avi peē voi pendekuai axy raka'e peneretã pygua kuery po py.

15 Judeu kuery ma Senhor Jesus ha'e profeta kuery ojuka rire ore kuery ju orembojexavai rei. Nhanderuete oguerovy'aa rupi e'ŷ ikuai, ha'e avakue pavẽ re opu'ã rei okuapy guive.

16 Mba'eta amboae regua kuery pe ayvu romombe'u ta ramo ha'e kuery orejoko karamboae, amboae regua oo jepe e'ŷ aguã. Ha'e rami ojejavypave ovy rire ha'e kuery áry poxya ou ae ma.

Tessalônica pygua kuery Paulo oexaxeа re ijayvuague

17 Irmão kuery, ore ma xapy'a rai'i orepe'aa karamboae peē kuerya gui mombyry, ha'e rã orekuraxõ py ma peēa gui mombyry e'ŷ orekuai. Ha'e rami vy ronhea'ã ete roexa ju vy roo aguã.*

18 Ha'e nunga rupi peē kuerya py rojuxe jepi teī. Xee Paulo ri jepe, peteīgue'i anho e'ŷ, mokoīgue ma aaxe. Ha'e rami teī Satanás orejoko.

19 Mba'eta mava'e tu roarõ ha'e orembovy'a va'e ikuai? Nhande-Senhor Jesus ou rã mava'e kuery tu coroa roguerovy'a va'e rã ikuai henonde, peē e'ŷ vy?

20 Tá, peē kuery ae rojou porā ha'e roguerovy'a va'e pendekuai.

3

Ha'e kuerya py oirū Timóteo ombou jave guare re Paulo ijayvuague

* 2:13 Atos 17.1-9 * 2:17 Atos 17.10-13

¹ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re nda'eveia ndorogueropo'akavei vy ronhembopy'a karamboae Atenas py ore ae'i ropyta,

² ha'e vy pendea katy romondouka aguã irmão Timóteo.* Ha'e va'e ma Nhanderuete rembiguai ha'e Cristo regua ayvu porã mombe'ua oiko. Penemombaraete ha'e penembopy'a guaxu aguã rombou karamboae pejeroviave aguã,

³ pendekuai axy teĩ mav'aeve rei pejepe'a e'ŷ aguã. Mba'eta peẽ voi peikuaa jajexavai aguã rami nhandekuaia.

⁴ Mba'eta peẽ kuerya py teri orekuai reve aiporo'e ae ma nhandekuaia axy 'rãa. Ha'e ramo ha'ekue rami ae oiko, peẽ peikuaa rami.

⁵ Ha'e nunga rupi xee nda'evevei vy ambou Timóteo pejerovia teri paa aikuua aguã, mba'eta akyje poromoangeko penemoangeko ramo peẽa py romba'eapoague mba'everã ndovarei va'e opyta gui.

⁶ Ha'e gui aŷ ma peẽ kuerya gui Timóteo ou ju vy omombe'u pejerovia riae, pendeporayvu ha'e orere penema'endu'a riae guive. Omombe'u avi orerexaxe pekuapya, ore roexaxe rami avi.

⁷ Anhetê irmão kuery, peẽ kuery pejerovia riae roikuua vy orepy'a porã ju, opa mba'e py orekuai axy ha'e rojexavai teĩ.

⁸ Aŷ ma Senhor re vy penembaraete riae roendu vy orepy'a porã ju.

⁹ Mba'ixa nda'u ha'eve Nhanderuete roguerovy'a aguã pendere? Mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re rovy'a Nhanderuete renonde.

¹⁰ Ara py ha'e pyávy rojerure orepy'a ha'e javi py roexa ju aguã, pejeroviave aguã re norombo'epai teri va'ekue re rombo'eve ju aguã.

Tessalônica pygua kuery re Paulo ojerureague

¹¹ Ha'e nunga rupi tove Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus torembou peẽ kuerya py.

¹² Senhor tojapo avi penembaraeteve ha'e pejoayvuve aguã rami jomeme ha'e pavẽ reve, peẽ kuery roayvua rami avi.

¹³ Ha'e rami vy pendepy'a py penembaraeteve aguã, Nhanderuete renonde iky'a e'ŷ va'e ha'e ojou vaipy e'ŷ pendekuai aguã, nhande-Senhor Jesus ojeupagua iky'a e'ŷ va'e kuery reve ou rã guarã.

4

Iky'a e'ŷ va'e nhandekuaia aguã re ijayvua

¹ Aŷ ma irmão kuery, Senhor Jesus re vy rojerure ha'e romoneta oreayvua pendu va'ekue rupi pendekuaive tema

* **3:2** Atos 17.14,15, 18.5

aguā, Nhanderuete pendererovy'a aguā rami. Pendekuaia rami ae tema pejapove peovy.

² Mba'eta peikuaa porā ae ma Senhor Jesus ayvu re rombo'eague.

³ Po rami ae Nhanderuete oipota: iky'a e'ŷ va'e pendekuai, pendetavy rei eme,

⁴ ha'e petei-tei perekoka penderete regua, iky'a e'ŷ va'e ha'e omboetepy pendekuai aguā,

⁵ amboae regua kuery Nhanderuete ndoikuuai va'e itavy reixeia rupi ikuai rami e'ŷ.

⁶ Ha'e nunga py avave rei petekoavy eme, neī pekore eme pende-irmão, mba'eta Senhor nhombopaga 'rā ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga re oreayvu ha'e romombe'u porā ae ma.

⁷ Mba'eta Nhanderuete ma nhanhemongy'apa rei aguā e'ŷ nhanerenoī, ha'e rā iky'a e'ŷ va'e nhandekuai aguā.*

⁸ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ayvu noenduxei va'e ma avakue ayvu rive'ŷ noenduxei, ha'e rā Nhanderuete pendevy Nhe'ē Ky'a E'ŷ ome'ē va'ekue ayvu ae.

Irmão kuery jayvu aguā re ijayvua

⁹ Irmão kuery peayvu aguā re ambopara e'ŷ teī ha'eve, mba'eta Nhanderuete ae penembo'e petei-teī pejoayvu aguā re.

¹⁰ Anhetē peayvu ae ma Macedônia py irmão kuery ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami teī irmão kuery, ajerure mborayvu re pendekuaive tema aguā.

¹¹ Penhea'ā ke pendekuai porā rupi, peikuaa pota pendereko re ae, ha'e pemba'eapo pendepo py, aiporo'eague rami ae.

¹² Ha'e rami vy'rā nhandereveguia e'ŷ kuery voi penemboete, ha'e mba'eve ndoatai pēvy.*

Senhor oua ára ixupegua kuery omano va'ekue onhemboete ju aguā re ijayvua

¹³ Irmão kuery, roipota peikuaa avi Cristo pegua oke va'ekue reko, ha'e kuery re pendeporiau riae e'ŷ aguā, amboae kuery mba'eve noarōi va'e rami e'ŷ.

¹⁴ Mba'eta jarovia Jesus omanoague gui onhemboete jevyague. Ha'ekue rami avi ixupegua kuery oke ma va'ekue voi Nhanderuete ogueru rukapa ju 'rā Jesus pe.

¹⁵ Mba'eta Senhor ayvu rupi romombe'u porāve ju: Senhor ou peve nhande jaikove teri va'e ma nhande ranhe e'ŷ 'rā hexeve nhaĩ oke va'e kuery gui.

* **4:7** Romanos 13.11-14; Efésios 5.3-14

* **4:12** 2 Tessalonicenses 3.6-13

16 Mba'eta Senhor ijayvu atã reve oguejy 'rã yva gui, anjo yvateve va'e ayvu ha'e Nhanderuete mimby guaxu onhendu reve. Ha'e gui Cristo pegua omano va'ekue ranhe 'rã onhemboete.

17 Ha'e gui ma nhande jaikove teri va'e ju ha'e kuery reve nhandereraapaa avi 'rã arai rupi, Senhor nhaovaexi aguã yvate. Ha'e rami vy Senhor reve riae 'rã nhandekuai.

18 Ha'e va'e ayvu py penhombopy'a guaxu ke peteĩ-teĩ.*

5

Senhor ou xapy'a 'rãa re ijayvua

¹ Irmão kuery, ha'e va'e ára ha'e araka'e paa amombe'u porã ve'ŷ teĩ ha'eve,

² mba'eta peikuua ae Senhor ára ou xapy'a 'rãa, imonda va'e pyávy oua rami.

³ Amboae kuery "Javy'a tema, mba'eve rei ndoikoi 'rã" he'i okuapy jave ou xapy'a 'rã imombaarã, imemby ta va'e haxy oendua rami. Ha'e rami vy ndoo jepei 'rã.*

Nhamá'ena aguã re ijayvua

⁴ Ha'e rã irmão kuery, peẽ ma pytû rupi e'ŷ pendekuai, ha'e va'e ára penemondyiarã e'ŷ ovaê aguã imonda va'e rami.

⁵ Nhande ma ára pygua hendy va'e ra'y meme. Pyavyguia e'ŷ, pytû guy rupigua e'ŷ nhandekuai.

⁶ Ha'e rami vy nda'evei amboae kuery rami jake aguã. Ha'e rami 'rãgue py nhamá'ena tema 'rã jaiko kuaa pota reve.*

⁷ Mba'eta oke va'e kuery ma pyávy 'rã oke, oka'u va'e voi oka'u 'rã okuapy pyávy.

⁸ Ha'e rã nhande ma ara pygua vy jaiko kuaa pota 'rã. Nhandejee pexo reguarã nhamoï 'rã jajerovia aguã ha'e mborayvu. Ngora ratãrã ma nhamoï 'rã nhandereraa jepea nharõ jaikovya.

⁹ Mba'eta Nhanderuete ipoxy rã guarã e'ŷ nhanemoingo, ha'e rã jaupity aguã nhande-Senhor Jesus Cristo nhandereraa jepe aguã.

¹⁰ Mba'eta nhandere omano raka'e, nharõ jaikovy e'ŷ vy jake ma teĩ hexeve nhandekuai aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi penhombopy'a guaxu ha'e penhomombaraete peteĩ-teĩ, pejapoa rami ae.

Mba'exa pa nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Aŷ ma irmão kuery, rojerure pemboete aguã penembyte rupi ombo'eapo va'e kuery, Senhor re vy pendererekó ha'e penemongeta rã.

* **4:18** Mateus 24.29-31; 1 Coríntios 15.51-58 * **5:3** Mateus 24.36-25.13; 2 Pedro 3.10-13 * **5:6** Lucas 12.35-48

13 Senhor pe omba'eapo ramo peayvu ha'e pemboyvate guive.* Pendekuai porã ke jomeme.

14 Ha'e gui irmão kuery, oreayvu avi po rami: pemongeta ke nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e, na'ikyre'ŷi va'e ma pembopy'a porã, ha'e rã ikangy va'e ma pemombaraete. Pavẽ reve pendekuai peteĩ rami.

15 Peja eme avave rei ojepy-jepy aguã. Ha'e rami 'rãgue py iporã va'e rupi meme pendekuai jomeme ha'e pavẽ reve.

16 Pevy'a riae ke.

17 Pejerure riae tema pejepe'a e'ŷ re.

18 Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy.

19 Pejoko eme Nhe'ẽ.

20 Pembovare e'ŷ eme profeta kuery ijayvu rã.

21 Peikuua pota opa mba'e re. Pendejee pemoī ha'eve va'e,

22 ha'e rã ha'eve'ŷa ramigua ha'e javi gui ma pejepe'a.

Apóstolo ojerureague

23 Tove Nhanderuete nhanemoingo porãa va'e tapendeky'a'o opa mba'e py. Tove topena penenhe'ẽ, peikovea ha'e pendere re, peteĩ'i rupi iky'a e'ŷ va'e pendekuai aguã nhande-Senor Jesus Cristo ou jevy rã guarã.

24 Penerenoĩare ma ojeroviapy vy ojapo 'rãe ha'e rami.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

25 Irmão kuery, pejerure ke orere.

26 Pexarura irmão kuery ha'e javi pe iky'a e'ŷ va'e kuery joayvua rami.

27 Senhor rery rupi ajerure kova'e kuaxia irmão kuery ha'e javi pe ogueroayvua aguã.

28 Tove peẽ kuery tapendu nhande-Senor Jesus Cristo penemboaxya.

Tessalônica pygua kuery pe mokoīguea Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe mokoīguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoīguea ma Tessalônica tetā pygua Jesus remimbo'e kuery pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Kuaxia jypy ombopara va'ekue ha'e kuery oexa tei ndokuuaai rei teri okuapy Senhor Jesus ou jevy aguā ára. Ha'e kuery va'e regua amongue "Ha'e va'e ára ovaē ma", he'i, ha'e rā amboae kuery ma "Any va'eri ha'e va'e ára ovaē rai'i ma ramo aŷ gui ma nanhamba'eapovei 'rā" he'i okuapy, ndokuuaai rei vy.

Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia ju apóstolo Paulo ombopara omombe'u porāve aguā Senhor ou jevy rā guarā. Aipoe'i: "Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae ma 'rā hi'ára ovaē, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuua ma ramo" (2.3). Paulo omombaraetea rupi guive ijayvu Jesus re ojeroviave aguā.

Oxarura reve ijayvu vyomboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura Tessalônica py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja kuery pendekuai va'e pe.

² Tove peē kuery tapendu penemboaxyha'e mby'a porā Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Tessalônica pygua kuery re oguerovy'aague

³ Irmão kuery, peē kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete. Ha'evea rami guive roguerovy'a, mba'eta opa mba'e py pejeroviave, ha'e petei-tei pejoayvuve peovy.

⁴ Ha'e rami rā Nhanderuete pegua igreja kuery ikuiaia rupi orema'endu'a porā peē kuery re, mba'eta roikuua pejeroviaa py pei atāa, opa mba'e py pendekuai axy ha'e pejexavai tei.

⁵ Ha'e rami pendekuai ramo pavē oikuua Nhanderuete ha'evea rami joguerekao. Ha'e gui pendevy pe Nhanderuete "Xep'akaa pyguarā roiporavo" he'i 'rā, ikáuxa ae pendekuai axy ramo.

⁶ Mba'eta anhetē ha'evea rami Nhanderuete omoingo axy 'rā penemoingo axyare kuery,

⁷ ha'e rā aŷ pendekuai axy va'e ma penemombytu'u avi 'rā orereve, yva gui Senhor Jesus opo'akaa oexa uka vy ojekuua jave, ojeupegua anjo kuery reve.

⁸ Ha'e rami vy tata py ombopagapa 'rā Nhanderuete ndoikuaaxeい ha'e Senhor Jesus regua ayvu porā rupi nda'ikuaixei va'ekue.

⁹ Ha'e kuery ikuai axy riae 'rā Senhor renonde ha'e ipo'akaa rexakāa gui mombyry oipe'aague py.

¹⁰ Ha'e va'e ára Jesus ou rā iky'a e'ŷ va'e kuery omboete 'rā, hexe ojerovia va'e ha'e javi 'rā oguerovy'a okuapy, peẽ kuery voi, mba'eta ayvu porā romombe'u rā perovia avi rire.

¹¹ Ha'e nunga rupi ropytu'u e'ŷ re rojerure pendere, Nhanderuete ojeupe guarā ete penemoingo aguā, penerenoīague rami ae. Tove opo'akaa rupi tomoingo joupe pejapo porāxeia, ha'e pejeroviaa rupi mba'emo pejapoxea ha'e javi guive.

¹² Ha'e rami rā peẽ kuery pendekuaia re Senhor Jesus Cristo rery omboetea aguā, ha'e hexe penemboetea avi aguā, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo penemboaxya oexa uka rire.

2

Senhor ou ju aguā, ha'e ava heko vai ete va'e re ijayvua

¹ Ha'e gui irmão kuery, xeayvu ta nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy ramo oĩa py nhano'õmba aguā re. Ha'e rami rā guarā romoneta.

² Xapy'a rei amongue ijayvu vy "Senhor ára ovaẽ ma" he'i rā pendu teĩ penhemondyi eme, neĩ pepẽxa rei eme guive, "Nhe'ẽ guigua ayvu aendu" 'ea teĩ, ha'e'ŷ vy "Paulo kuery kuaxia para ombopara vy omombe'u" 'ea rā pendu teĩ ae ma.

³ Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae 'rā hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo.

⁴ Ha'e va'e ma ivai ete reve opu'ã 'rā "Nhanderuete" 'epy va'e ha'e javi rovai, mba'emo ombojeroviapy ikuai va'e re. Ha'e rami vy Nhanderuete ramigua rive onhemoingo vy ixupegua henda iky'a e'ŷ va'e ropy ae 'rā oguapy.*

⁵ Napanema'endu'ai teve pendea py teri aiko vy amombe'u jepiague re?

⁶ Ha'e gui aŷ peikuaa avi mba'e pa ijokoarā oĩa, hi'ára py mae ma ojekuaa aguā.

Ava heko vai ete va'e rekora re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi aŷ guive voi heko vaia nhemi rupi ojapo oiny mba'emo. Ha'e rami teĩ ndojekuaa porāi teri, ijokoarā oĩ va'e oipe'aa e'ŷa ja.

⁸ Ha'e gui mae ma 'rā heko vai ete va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma Senhor Jesus ou vy ojuka 'rā ojuru py oipeju vy rive. Opo'akaa oexa ukaa py omokanhya vyvoi 'rā.

* **2:4** 1 João 2.18,19

9 Heko vai ete va'e ma Satanás po'akaa rupi ojekuaa vy ojapo 'rā opa marāguia hexa pyrā ha'e nhomondyipaarā, nhombotavyxe vy.

10 Opa marāguia teko vai py ombotavy 'rā okanhy ovv va'e kuery, ha'e kuery ojee nomoī rire anhetē va'e oendu pota aguā oo jepo aguā.*

11 Ha'e ramo Nhanderuete ombou 'rā imbotavyarā, apu rive oguerovia aguā.

12 Ha'e kuery ha'e javi 'rā ombopaga, anhetē va'e oguerovia 'rāgue py teko vai anho oguerovy'a rire.

Jarovy'a reve nhanembaraeete aguā re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi irmāo kuery Senhor rembiayvu pendekuai va'e, ha'evea rami peē kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta jypy'i guive pendeporavo raka'e Nhe'ē pendeky'a'o, ha'e ayvu anhetē va'e re pejerovia ramo peo jepo aguā.

14 Ha'e rami aguā ae ayvu porā romombe'u rā penerenoī raka'e, nhande-Senhor Jesus Cristo rexakāa peupity aguā.*

15 Ha'e nunga rupi irmāo kuery, peī atā ha'e pemoī porā oreayvu py ha'e kuaxia romboparaague py rombo'eague.

16 Ha'e nunga rupi peē kuery re rojerure nhande-Senhor Jesus Cristo ha'e Nhanderuete pe, mba'eta nhanderayvu vy nhanemboaxya rupi ome'ē mby'a guaxu marā e'ŷ ha'e iporā ete va'e nharō aguā.

17 Tove tapenembopy'a guaxuve ha'e tapenemombaraeteve, iporā va'e pejapo ha'e iporā va'e re pendeayvua ha'e javi py.

3

Tessalônica pygua kuery Paulo re ojerure aguā re ijayvuague

1 Ha'e gui irmāo kuery, pejerure avi orere, Senhor ayvu romombe'u rā oenduave ha'e oguerovy'aave tema aguā, peē kuerya rupi oikoa rami avi.

2 Pejerure roo jepo aguā avakue heko vai ha'e porayvu e'ŷ va'e gui, mba'eta pavē e'ŷ ojerovia.

3 Ha'e rami teī Senhor ma ojeroviapy. Ha'e vy penemombaraete ha'e pendere opena 'rā poromboeko vaia gui.

4 Ha'e rami avi Senhor re vy ore rojerovia peē kuery re, mba'eta roikuaa rojapo uka va'ekue pejapopa pekuapya, ha'e pejapo riaeve 'rā guive.

5 Tove Senhor pendepy'a re topena ixuguigua mborayvu ha'e Cristo re peī atāa rupi pendekuai aguā rami.

Ha'evea ramigua jajapo aguā re ijayvua

* **2:10** Mateus 24.23-25; Apocalipse 13.1-10 * **2:14** Romanos 8.28-30

⁶ Irmão kuery, Senhor Jesus Cristo rery rupi aiporo'e: Penhemoirüve eme irmão ha'eve e'ŷa rami rei, rombo'eague rami e'ŷ ikuai va'e re.

⁷ Mba'eta peẽ ae voi peikuua orekuuaiague rami pendekuai aguã, mba'eta neĩ peteĩ henda py ndoroiko vaikue rei va'ekue peẽ kuerya rupi,

⁸ ndorokaru rivei guive. Ha'e rami 'râgue py romba'eapoa rupi ronhea'ã ete va'ekue. Ara py ha'e pyávy romba'eapo va'ekue avave rei pe ronhemongaru uka rive e'ŷ aguã.

⁹ Ha'e rami avi ronhemongaru uka aguã nda'eve e'ŷi teĩ ha'e rami ndoroikoi va'ekue ore rami avi pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta pendereve teri roiko vy aiporo'eague rami: "Nomba'eapoxei va'e tokaru eme."

¹¹ Mba'eta omombe'ua rã roendu peẽ kuerya rupi amongue omba'eapo e'ŷ vy ha'eve e'ŷa rami rei ikuiaia. Joeko re rive tema oikuua pota.

¹² Ha'e rami ikuai va'e pe oreayvu, ha'e Senhor Jesus Cristo rery rupi romongeta ikuai porã'ia rupi omba'eapo vy okaru aguã ha'e kuery ae po py ojou va'ekue re.*

¹³ Ha'e rã peẽ irmão kuery, pejep'e eme iporã va'e pejapoa gui.

¹⁴ Xapy'a rei kova'e kuaxia re oreayvu oĩ va'e amongue noendu potai 'rã. Ha'e ramo peikuua pota porã ke ha'e kuery re. Penhemoirüve eme oximba aguã.

¹⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe "Xerovaigua" peje eme, ha'e rã irmão pe rami 'rã pendeayvu.*

¹⁶ Tove Senhor nhanemoingo porãa va'e ae tapenemoingo porã opa mba'e py. Senhor toiko peẽ kuery ha'e javi reve.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹⁷ Axaruraa ma xee Paulo po py ae ambopara. Guĩ rami ae xekuaa 'rã ambopara va'e nhavõ re. Guĩ rami ae xee ambopara xerery.

¹⁸ Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu nhande-Senor Jesus Cristo penemboaxy.

* **3:12** Efésios 4.28; 1 Tessalonicenses 4.9-12 * **3:15** Mateus 18.15-20

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo ma apóstolo Paulo irū kunumi va'e raka'e. Paulo oirūrā ogueraa vy jypy ombo'e, ha'e gui Éfeso tetā katy omon-douka, igreja ikuai va'e re opena aguā.

Kova'e kuaxia ma Timóteo pe Paulo ombopara mba'eta oendu vy omombe'ua rā Cristo remimbo'e kuery mbyte ha'eve'ŷa rami nhombo'e va'e ikuaria. Ha'e rami rā apóstolo Paulo ombopara ha'evea rami ju ombo'e vy. Aipoe'i: "Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue. Pavē reraa jepearā ojejuka uka raka'e" (2.5-6a).

Paulo omongoeta igreja re opena va'e kuery. Timóteo pe guive aipoe'i: "Iporā va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marā e'ŷ" (6.12a).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo aiko, Nhanderuete nhandereraa jepea ha'e Cristo Jesus nharō jaikovy va'e ojapo ukaague rami vy.

² Ndee Timóteo pe axarura. Rejeroviaa py xera'y ete rami reiko. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porā.*

Éfeso tetā py Timóteo nhombo'e ha'e nhomongetaa rupi oiko aguā re ijayvuague

³ Macedônia yvy katy aa vy aipoa'e va'ekue ndee Éfeso tetā py ranhe repyta aguā, ha'e rami vy amongue remongeta aguā, amboae rami rei nhombo'e ve'ŷ aguā,

⁴ ha'e ayvu rive ha'e ymagua kuery rery oña ndopa kuaai va'e re oikuua pota ve'ŷ aguā, mba'eta ha'e nunga ojapo 'rā joo rami e'ŷ-e'ŷ oikuua aguā rami, ojeroviaa rupi Nhanderuete pe ikuai 'rāgue py.

⁵ Ha'e rami xeayvu ha'e kuery porayvu re ikuai aguā ipy'a ky'a e'ŷa ha'e hi'arandua rupi anho, ojerovia merami rivea rupi e'ŷ.

⁶ Mba'eta ha'e rami ikuaria gui amongue ojepe'a vy okanhymba ma ovare e'ŷ va'e re rive ijayvua rupi.

* **1:2** Atos 16.1-5; 1 Coríntios 4.17, 16.10,11

⁷ Ha'e kuery ma lei re nhombo'e va'ety ramigua onhemingo va'eri ha'e kuery ae oayvua oikuua vy e'ŷ, neñ mba'e nunga re pa nhombo'ea voi, oikuaapa merami tei.

Lei mba'erā pa oejaague re ijayvua

⁸ Ha'e rami avi lei ma ha'evea rami amongue oiporu ramo ha'evea, jaikuua pavē.

⁹ Mba'eta heko porā va'e peguarā e'ŷ lei oejaaa raka'e, ha'e rā heko vai ha'e nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e kuery pe, Nhanderuete nomboetei ha'e ojejavypa rei va'e pe, ndojeroviai ha'e iky'a e'ŷ va'e rupi e'ŷ ikuai va'e pe, nguu ha'e oxy ae ojuka, ha'e amboae kuery voi ojuka va'e pe,

¹⁰ heko ky'a ha'e avakue meme joe opena va'e pe, jogueraa rive va'e pe, ijapu ha'e ijayvuxa va'e pe, ha'e nhombo'e porāa rupi e'ŷ ikuai va'e mboae pe lei oejaaa raka'e.

¹¹ Mba'eta ayvu porā Nhanderuete hexakāmba ha'e ima'endu'a porāmby va'e xevy pe omombe'u uka va'ekue re anho oĩ nhanhombo'e porā aguā.*

Nhanderuete omboaxyague re apóstolo Paulo ijayvuague

¹² Arov'y a ete nhande-Senhor Cristo Jesus xemombaraetea va'e, mba'eta ojeroviapy aikoa oikuua vy xemoĩ ixupe amba'epo aguā.

¹³ Xee ma yma hexe xeayyu vai ha'e ajoavyky rei va'ekue xevai vy. Ha'e rami ete tei xemboaxy, mba'eta aikuua e'ŷ vy, ajerovia e'ŷ vy ha'e ramigua ajapo.*

¹⁴ Ha'e gui nhande-Senhor xemboaxy etea oexa uka vy omoĩ ajerovia aguā, mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e reve.

¹⁵ Pova'e ayvu ma ogueroviaa ha'e peteĩ-tei ojee omoĩmbaa aguā ha'eve va'e: Cristo Jesus ou yvy re ojejavvy va'e kuery ogueraa jepe aguā. Ha'e gui xee ma pavē gui ajejavvyve va'ekue,

¹⁶ va'eri xemboaxy karamboae po rami aguā, xee ajejavvyve va'ekue aikoa rupi Jesus Cristo oexa uka aguā nhomboaxy etea, amboae kuery xereko oendu vy xee rami avi hexe ojerovia vy tekove marā e'ŷ oupity aguā.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Huvixave imarā e'ŷ, omano e'ŷ ha'e jaexa e'ŷ va'e, Nhanderuete peteĩ'i oiko va'e ae tomboetea ha'e toguerovy'aa aŷ ha'e araka'e rā peve. Amém.

Iporā va'e re Timóteo onhea'ã aguā re ijayvuague

¹⁸ Xera'y Timóteo, pova'e ae aeja rejapo aguā, Nhe'ẽ gui nderekorā omombe'ua ague rami vy. Ha'e nunga re nembarae vy enhea'ave tema iporā va'e re.

* 1:11 Gálatas 3.19-25

* 1:13 Atos 26.9-18

19 Ejep'e aeme rejeroviaa gui, neñ ndepr'a ky'a e'ýa rupi reikoa
gui, mba'eta amongue ma ipy'a ky'a e'ýa rupi ikuiai gui
ojepe'a vy ha'e kuery ae ojeroviaa ombovaipa uka.

20 Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Alexandre. Ha'e
ramo Satanás po py ranhe xee amboaxa uka oguereko axy
aguã, ha'e kuery ijayvu vai ve'ý aguã.*

2

*Pavẽ re jajerure aguã, ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami
nhanemoingoa re ijayvua*

1 Opa mba'e gui aipotave va'e ma peẽ kuery pejerure aguã
Nhanderuete pe. Penhembo'e, pejerure, perovy'a guive pavẽ
re penema'endu'a vy,

2 huvixave ha'e joe opena aguã ombopo'aka pyre ha'e javi re
guive, ha'eve vai'i reve nhandekuai porã aguã, opa mba'e py
Nhanderuete pe nhandekuai ha'e nhanhomboetea rupi.

3 Ha'e rami pejerurea ma Nhanderuete nhandereraa jepea
renonde iporã, oguerovy'a 'rã guive.

4 Mba'eta oipota anhetẽ ete va'e pavẽ oikuua vy oo jepe.

5 Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i
oiko Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e
ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue.*

6 Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma
ha'evea ára oikuua uka.

7 Ha'e rami aguã ae xemoï karamboae ayvu mombe'uarã,
apóstolo ha'e amboae regua mbo'earã, anhetẽ va'e re ha'e
kuery ojerovia aguã. Ha'e rami xeayvua ma anhetẽ, xeapua
e'ý.

Nhandeatya py marã rami pa nhandekuai aguã re ijayvua

8 Ha'e nunga rupi aipota avakue opa rupi ikuai va'e on-
hembo'e opo iky'a e'ý va'e oupi reve. Ivai e'ý re, ha'e nda'ija'ei
rei e'ý re tonhembo'e.

9 Kunhague voi ha'e rami ae avi tonhemonde ha'eve va'e py
anho. Oikoaty'i rami ae toiko onhemoatyrõa py. Nda'evei opa
marã oje'a popẽ aguã, o'a re ouro ha'e ita hepyve va'e omoï
aguã, neñ ao hepyve va'e py onhemonde aguã.

10 Ha'e rami 'rãgue py ojee tomoï joupe ojapo porã aguã,
kunhague Nhanderuete pegua reko rami vy.

11 Kunhague ombo'ea rã tokyrirõ, opa mba'e py nhomboetea
oexa uka aguã.

12 Kunhague pe xee nanhombo'e ukai, neñ ime re nam-
bopo'aka ukai guive. Ha'e rami 'rãgue py tokyrirõ toiny.

* **1:20** 1 Coríntios 5.4,5 * **2:5** João 3.36; 14.6; Atos 4.12; 1 João 5.11,12

13 Mba'eta Adão ranhe Nhanderuete omoingo rire mae ma Eva ju omoingo raka'e.

14 Ha'e gui Adão e'ŷ guive onhembotavy uka, ta'yxy ranhe onhembotavy uka vy ojejavy raka'e.

15 Ha'e rami teĩ kunhague omemby oikuavãa py ogueraa jepea nho 'rã, o'arandua rupi ojeroviaa, porayvua ha'e iky'a e'ŷ va'e ikuiaia gui ndojep'e ai vy.

3

Igreja re openaa ha'e nhopytyvõa rupi ikuai va'e reko re ijayvua

1 Pova'e ayvu ma ogueroviaa aguã ha'eve va'e: Igreja kuery re openaa rupi oikoxe va'e ma tembiapo iporã ete va'e ojapoxe.

2 Ha'e nunga rupi igreja re opena va'e ma pavẽ ojou porã aguã rami ta'ikuai, peteĩ'i kunha re omenda va'e, hi'arandu ha'e ojejoko kuaa va'e, omboetepy, nhomovaõ ha'e nhombo'e kuaa va'e,

3 vinho oy'ua rupi e'ŷ oiko va'e, ojerovia rei e'ŷ va'e, ha'e rã ha'eve vai'i, joguero'a rei e'ŷ va'e ha'e peráta re nda'evei rei e'ŷ va'e,

4 ha'e ngoo pygua kuery re opena porã va'e, gua'y ha'e guajy kuery onhe'ẽ rendu ha'e omboete porã aguã rami oguerekova'e.

5 Mba'eta ngoo pygua kuery re ae nopena kuaai vy mba'exa 'rã tu opena Nhanderuete pegua igreja kuery re?

6 Joe opena va'erã ma ojeko me'ẽ ramo va'e'ŷ 'rã, ojee rive ojerovia ramo anha opagaa py ombopagaa e'ŷ aguã.

7 Ha'e rami 'rãgue py nhande reveguia e'ŷ kuery voi omboete aguã rami oiko va'e, ojou vaia e'ŷ ha'e anha pe onhembo'a uka e'ŷ aguã.*

8 Ha'e rami ae avi nhopytyvõa kuery ma omboetea aguã rami 'rã ikuai, peteĩ'i rupi ijayvu va'e, vinho oy'ua rupi rei e'ŷ oiko va'e, peráta re nda'evei rei e'ŷ va'e,

9 ha'e ipy'a ky'a e'ŷa rupi jajerovia aguã regua oikuua uka pyre re opena va'e.

10 Nhopytyvõarã reko re jaikuaa pota ranhe 'rã. Ha'e kuery re nda'ijayvu vaiai ramo ma ha'eve 'rã nhopytyvõa ikuai aguã.

11 Ha'e rami ae avi kunhague voi omboetea aguã rami ta'ikuai. Ijayvu vaikue rei e'ŷ, oiko kuaa va'e, ha'e opa mba'e py ojeroviapy ta'ikuai.

12 Nhopytyvõa oiko va'erã ma peteĩ'i kunha re omenda va'e, ha'e gui gua'y ha'e guajy kuery, ngoo pygua kuery ha'e javi re opena kuaa va'e.

* 3:7 Tito 1.5-9

13 Mba'eta nhopytyvõ porã va'e ma ha'evea rami nhamboete, ha'e okyjea py e'ŷ 'rã omombe'u Cristo Jesus re jajerovia aguã.

Nhanderuete pegua igreja reko omombe'u porâveague

14 Po rami ambopara ndevy, roexa aguã aa voi aguã rami aiko va'eri.

15 Ha'e rami avi ndaa voi ramo kova'e kuaxia gui reikuua 'rã Nhanderuete ro pygua kuery marã rami pa ikuai aguã. Ha'e va'e oo ma Nhanderuete oikove va'e pegua igreja, anhetê va'e yta ha'e hendarã oĩ va'e.*

16 Mba'eta anhetê Nhanderuete pe nhandekuai aguã kuaa ukaa ma yvate ete:

Ngo'o re ojekuua va'ekue ma

Nhe'ẽ ju oikuua uka heko ky'a e'ŷa.

Anjo kuery oexa pota,

hexegua ma amboae regua ikuiaia rupi voi omombe'ua.

Ha'e ramo hexe ojeroviaa yvy re.

Ha'e gui hexakãa py ju heraa.

4

Opaa ára py heta ojepe'a 'rãa re ijayvua

1 Nhe'ẽ oikuua uka porã avi opaa ára py nhe'ẽ nhombotavya ha'e anha nhombo'e rã amongue ojapyxaka vy ojepe'a 'rãa ojeroviaa gui.*

2 Nhombo'e vaikue va'e kuery ma heko porã merami rive ha'e ijapu rei va'e, ipy'a ky'aa noenduvei aguã rami ha'e kuery ae ojeapo rire.

3 Ha'e kuery nanhomomenda ukai 'rã, ha'e ndo'u ukai 'rã guive amongue regua tembi'u, jajerovia ha'e anhetê va'e jaikuua va'e jarovy'a reve ja'u aguã Nhanderuete omoingo va'eri.

4 Mba'eta Nhanderuete omoingo va'ekue ma ha'eve va'e meme. Jarovy'a reve jajopy vy ndaja'u e'ŷi 'rã,

5 Nhanderuete ayvu ha'e jarovy'a py nda'iky'avei ramo.

Heko porã ha'e nhombo'e porãa rupi Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

6 Ha'e nunga re irmão kuery rembo'e vy reiko 'rã Cristo Jesus rembiguai porã, jajerovia aguã regua ayvu re nembaraete ha'e nembo'e porâague rupi reiko vy.

7 Ha'e rã ayvu reko rei guaimigue'i hi'arandu e'ŷ va'e omombe'u va'e nunga ma endu rive. Enhea'ã tema Nhanderuete pe ete reiko aguã re.

8 Mba'eta jauga kuaa aguã re nhanhembo'ea ma xapy'a'i guarã rive ovare. Ha'e rã Nhanderuete pe jaikoa ma opa

* 3:15 Efésios 2.19-22

Judas 3-21

* 4:1 Mateus 24.10-13; 2 Timóteo 3.1-5; 2 Pedro 2.1-3;

mba'e py ovare, mba'eta tekove ome'ẽ aŷ ha'e araka'e rã peve guarã.

⁹ Pova'e ayvu ma pavẽ ojerovia ha'e ojee omoõ aguã ha'eve va'e.

¹⁰ Ha'e va'e rupi nhanhea'ã 'rã guive opa mba'e py, Nhan-deruete oikove va'e pavẽ reraa jepeva'e re jajerovia rire. Jajerovia va'e katuve ma nhandereraa jepe.

¹¹ Ejapo uka ha'e enhombo'e ke ha'e nunga re.

¹² Nekunumi teri va'eri eiko eme avave rei nembojaru rei aguã rami. Ha'e rami 'rãgue py ndee rami ojerovia va'e kuery ikuai aguã rami eiko, ndereko porãa, ndeporayvua, rejeroviaa ha'e ndereko ky'a e'ŷa py guive.*

¹³ Xee aju e'ŷa ja eiko kuaxia reroayvua rupi pavẽ pe, ren-homongetaa ha'e renhombo'ea rupi.

¹⁴ Ejapo e'ŷ eme nerembiaporã ome'ẽ mbyre. Ha'e rami aguã ae Nhe'ẽ oikuua uka raka'e, igreja re opena va'e kuery ndeaptye re opo omoõ jave.

¹⁵ Eikuua pota ke ha'e nunga re, ejapo porã pota guive, pavẽ oikuua aguã rejapo porãve reovyaa.

¹⁶ Eikuua pota ke ndee ae reko re, renhombo'ea re guive. Enhea'ã tema ha'e nunga re, mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo ndee ae reo jepe aguã rami, ha'e ndeayvu re ojapyxaka va'e kuery guive.

5

Peteĩ-teĩ regua omongoeta kuaa aguã re ijayvua

¹ Ndeayvu vaipa eme tujakueve pe. Ha'e rami 'rãgue py nderu rami emongoeta. Kunumigue pe ma nderyvy pe rami 'rã ndeayvu,

² guaimigue pe ma ndexy pe rami, ha'e kunhataigüe pe nereindy pe rami 'rã ndeayvu, ndereko ky'a e'ŷa rupi.

Imeve'ŷ va'e kuery oipytyvõ aguã re ijayvua

³ Eipytyvõ uka imeve'ŷ va'e kuery, imeve'ŷ va'e ete ri ikuai ramo.*

⁴ Ha'e rã omemby, e'ŷ vy guemiarirõ kuery oguerekomo topena pota ngoo pygua re, oxy e'ŷ vy ojaryi openaague rekovia. Mba'eta ha'e rami ikuai ramo Nhanderuete oguerovy'a 'rã.

⁵ Ha'e rã imeve'ŷ ete va'e, ipytyvõarã ndoguerekoi va'e kuery ma Nhanderuete gui anho 'rã oarõ oikovy mba'emo. Ara py ha'e pyávy ojerure ha'e onhembo'ea rupi 'rã ikuai.

⁶ Ha'e rã ndojejoko kuaai va'e ma oikove merami teĩ omanogue ikuai.

* **4:12** 2 Timóteo 1.6-8; Tito 2.1-8 * **5:3** Tiago 1.27

⁷ Ha'e rami ae emongeta ha'e kuery, ojou vaipy ikuai e'ŷ aguã.
⁸ Ha'e rã guetarã ha'e ngoo pygua kuery re nopenai va'e ma ojeroviaa rupi ve'ŷ ikuai, ojerovia e'ŷ va'e kuery guinda'eveive.

⁹ Imeve'ŷ va'e kuery sessenta ma'etŷ ma oguereko ramo mae ma 'rã remoĩ uka hery. Peteĩ'i re omenda va'ekue rery anho 'rã remoĩ uka,

¹⁰ ojapo porãague oikuua pavẽ va'e, omemby kuery omon-gakuaapa ma va'ekue, nhomovaẽ porã va'ety, ha'e iky'a e'ŷ va'e kuery py ojoi va'ety, iporiaukue'i oipytyvõ va'ety, ha'e ojapo porãa rupi onhea'ã va'ekue.

¹¹ Ha'e rã imeve'ŷ va'e ipyaukueve rery ma emoĩ uka eme. Mba'eta ha'e kuery ma Cristo pe anho ndoikoxevei vy oendu 'rã omenda jevyxea.

¹² Ha'e rami jypy ouraague omboaxa rive vy opaga aguã rami 'rã ikuai.

¹³ Omboopy 'rã guive inhate'ŷ aguã, peteĩ-teĩ oo rupi ikuai vy. Inhate'ŷ vy anho e'ŷ, ijayvu katu vai ete 'rã, ha'e joeko re oikuua pota rei 'rã ha'eve'ŷ va'e re ijayvu vy.

¹⁴ Ha'e nunga rupi aipota ipyaukueve omenda, omemby oguereko, ha'e ngoo re opena porã aguã. Ha'e ramo 'rãe nhanderovaigua ndojoui nhandere ijayvu rei aguã.

¹⁵ Mba'eta amongue ma Satanás re ova vy anhetẽ ojepe'a ma ojeroviaa gui.

¹⁶ Ha'e gui ojerovia va'e kuery guetarã imeve'ŷ va'e oguereko ri vy toipytyvõ. Nda'evei igreja pygua kuery pe oipytyvõ uka aguã, igreja kuery ma imeve'ŷ ete va'e anho oipytyvõ aguã.

Igreja re opena va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

¹⁷ Igreja re opena porã va'e kuery ma mba'emo onganave teĩ ha'eve, mba'eta ayvu mombe'ua rupi ha'e nhombo'ea rupi onhea'ã va'e vy.

¹⁸ Mba'eta ipara re oĩa rami: "Vaka mba'emo ra'yĩ ojykya rupi om̄ba'eapo ramo nda'evei ijuru pejokua aguã." Oĩ avi: "Om̄ba'eapo va'e ha'eve ojopy aguã om̄ba'eapoague repy", he'iague rami.*

¹⁹ Ha'e gui igreja re opena va'e re ayvua ramo ejapyxaka eme, mokoĩ e'ŷ vy mboapy gui rendu e'ŷ vy.

²⁰ Xapy'a rei ojejavý ramo pavẽ oendua py 'rã remongeta, amboae kuery voi ojererokyje aguã.

²¹ Nhanderuete, Cristo Jesus ha'e anjo kuery oiporavo va'ekue renonde aipoa'e ndevy: Ha'e va'e ayvu rami eiko rejepa e'ŷ re. Mba'eve ejapo eme joe gui peteĩ reayvuvea rupi.

* **5:18** Deuteronomio 25.4, Atos 14.23; 1 Coríntios 9.7-14; 1 Pedro 5.1-4

22 Avave apyte re ndepo emoī eme heko re reikuaa pota porā e'ŷ re, amboae kuery ojejavya py renhemongy'a e'ŷ aguā. Eiko kuaa pota ke ndee ae nderekō ky'a e'ŷ aguā.

23 Nda'evei yy anho riae rey'u aguā, ey'u avi kyrī'i vinho ndepy'a raxyā ha'e nemba'eaxyā rendu jepi vy.

24 Amongue ojejavya oikuaapaa voi 'rā, ombopagaa aguā py ovaē e'ŷ mbove ma voi. Ha'e rā amboae kuery ojejavyague ma raka'eve ramo mae 'rā ojekuaa.

25 Ha'e rami ae avi ha'evea rami nhandekuaia voi ojekuaa voi 'rā. Ha'e rami e'ŷ va'ekue voi ndojekuaa e'ŷ riae'i 'rā.

6

Escravo ha'e herekoaa kuery reko re ijayvua

1 Ha'e gui escravo kuery jopo'aka guýry ikuai va'e ma opa mba'e py tomboete guerekoa, Nhanderuete rery ha'e nhanembo'ea re ijayvu vaia e'ŷ aguā.*

2 Ha'e gui herekoaa ma irmão ojerovia avi va'e ramo tomboete e'ŷ eme. Ha'e rami 'rāgue py tomba'eapo porāve tema ixupe, mba'eta ojerovia va'e vy hembiayvu oiko, ha'e ixupe ombo'eapo porā ramo mba'emo ojouve 'rā. Embo'e, ha'e ejapo uka ha'e nunga.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e peráta re nda'evei va'e re ijayvua

3 Ha'e gui amongue amboae rami rei 'rā nhombo'e, nhande-Senhor Jesus Cristo regua ayvu porā rami e'ŷ, Nhanderuete pe jaiko aguā regua rami e'ŷ.

4 Ha'e va'e kuery ma ojee ae rive ojerovia vy ndoikuuai mba'eve. Ha'e rami vy joo rami e'ŷ-e'ŷ 'rā ijayvuxre rei, ha'e ayvu py rive joguero'a rei 'rā. Ha'e nunga gui oiko 'rā joe ija'e'ŷ va'e, nhomoangecko rei va'e, joe ijayvu rei va'e, oexa'ã vaikue rei va'e,

5 ha'e joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvua ndopa kuaai va'e guive. Hi'arandu ve'ŷ ramo ha'e kuery re noīvei anhetē va'e, oī va'e ma Nhanderuete pe merami rive oikoa rupi mba'emo ojoupave aguā.

6 Ha'e rami avi anhetē Nhanderuete pe jaiko vy opa mba'e porā 'rā jajou, javy'a 'rā guive.

7 Mba'eta mba'eve ndajarui ko yvy re, ha'e apy gui jaa vy mba'eve ndajaraai 'rā guive.

8 Ja'u va'erā ha'e nhanhemonde aguā jareko vy ma tajavy'a.

9 Ha'e rā opa mba'e ojouxre va'e ma anha omoangecko rā onhembo'a uka 'rā nhuā py. Hi'arandu ve'ŷ vy opa marā

* **6:1** Efésios 6.5-9; Colossenses 3.22-24; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21

oipotaa rupi rive 'rā ikuai, ojexavai 'rā guive. Ha'e rami vy ikuai axy 'rā okanhÿ peve.

¹⁰ Mba'eta peráta re nda'eveivea gui ma opa marāgua teko vai oiko. Ha'e nunga re anho amongue nda'evei vy ojepe'a ma 'rā ojeroviaa gui, ha'e kuery ae onhemoingo axy uka 'rā guive opa mba'e py.

Timóteo omongoetaague

¹¹ Ha'e rā ndee Nhanderuete remimbo'e, eiko eme ha'e rami, enhea'ã teko porā reupity aguã anho, ha'e gui Nhanderuete pe ete reikoa, rejeroviaa, ndeporayvua, opa mba'e reropo'akaa ha'e ndevai e'ÿa guive.

¹² Iporā va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ÿ, ha'e rami aguã nerenoña, ha'e heta oendua py renhemombe'u porā rire.

¹³ Xee romongeta Nhanderuete opa mba'e moingoare va'e renonde, ha'e Pôncio Pilatos renonde re Cristo Jesus onhemombe'u porā va'ekue renonde guive:

¹⁴ Senhor Jesus Cristo ojekuaa rã guarã enhea'ã ojapo uka pyre iky'a e'ÿ va'e ha'e ojou vaipy e'ÿ oikuua pavẽ aguã. *

¹⁵ Ha'e va'e ma Nhanderuete Ima'endu'a porãmby peteñ'i oiko ha'e Ipo'akapa va'e oexa uka 'rã oa'angaague ára py ae. Ha'e ma huvinxave ikuai va'e Ruvinxave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor oiko.

¹⁶ Ha'e anho ma hekove marã e'ÿ va'e oiko. Hexakãa ma avave rei ndoupity kuaai. Oexaa e'ÿ va'e, ha'e oexa pyrã e'ÿ oiko. Tomboetea ha'e ta'ipo'aka riae. Amém.

Oguerekopa rei va'e kuery re ijayvua

¹⁷ Emongeta oguerekopa rei va'e kuery ojee e'ÿ ojerovia aguã, neñ mba'emo imarã va'erã re rive'ÿ guive, ha'e rã Nhanderuete re anho, mba'eta ome'ë oikovy nhanembovy'aarã ha'e javi.

¹⁸ Ha'e kuery ma joupe ojapo porãa rupi ta'ikuai, tanhopytyvõ opa mba'e py. Ome'ëxeal'i py tome'ë reta, hakâte'ÿa rupi e'ÿ tomboja'o.

¹⁹ Ha'e rami vy 'rãe mba'emo porã ojeupe guarã omoï porã uka araka'e rã peve imarã e'ÿ va'erã, ha'e rami vy oupity aguã tekove anhetë ete va'e.*

Omongeta reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁰ Ha'e gui ndee Timóteo, epena ke ndepo py opena uka pyre re. Ejapyxaka eme ayvu rive iporã e'ÿ va'e re, neñ "Aikuaapa" he'i rive vy joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvua re guive.

²¹ Mba'eta ha'e nunga re amongue ejapyxaka vy ojepe'a ma ojeroviaa gui.

* **6:14** 2 Timóteo 2.1-7 * **6:19** Lucas 12.15-21

Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

Timóteo pe mokoīguea Paulo ombopara va'ekue

Timóteo pe mokoīguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoīguea ma Timóteo peguarā apóstolo Paulo ogueraa uka va'ekue. Ixupe Paulo aipoe'i Jesus regua omombe'ua rupi okyje e'ŷ aguā, ojepe'a e'ŷ aguā guive.

Paulo guekorā re ae oexa'ã ojukaa voi aguā Jesus re ojeroviaa py. Ha'e rami teĩ ipy'a guaxu reve ojerovia tema. Ha'e vy aipoe'i: "Ovaẽ ma ouvy aa aguā ára. Iporā va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporā va'ekue, ha'e amombe'u porā jajerovia aguā regua. Aŷ ma heko porā va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguerekō katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ŷ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ", he'i (4.6b-8).

Timóteo pe ijayvu omokyre'ŷa rupi, oiko axy teĩ nhombo'ea rupi tema oiko aguā gueko porāa oexa uka reve.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy apóstolo-rã Cristo Jesus xemoī va'ekue. Cristo Jesus re tekove oĩ va'e oikuaa uka aguā re ijayvuague rami xemoī.

² Timóteo xera'y roayvu ete va'e, taxarura ndevy. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxyha'e mby'a porā guive.

Timóteo ojeroviaa re Paulo oguerovy'aague

³ Xeramoī kuery rami avi xee voi ambojerovia Nhanderuete xepy'a ky'a e'ŷa rupi, arov'y'a guive, mba'eta ara py ha'e pyávy anhembo'e vy xema'endu'a riae ndere.

⁴ Nderexaya re xema'endu'a vy roexaxe ete ju, opa mba'e py avy'a aguā.

⁵ Xema'endu'a avi rejerovia etea re, mba'eta ndejaryi Lóide ranhe ha'e ramigua oĩ, ha'e gui ndexy Eunice ju. Ha'ekue rami avi xee aikuaa ndere voi oĩa.*

Nhanhea'ã, nhanembaraete ha'e jajerovia ete aguā re ijayvua

⁶ Ha'e nunga rupi romongeta nerembiaporā ome'ẽ mbyre rupi renhea'ãve ju aguā re. Ha'e va'e ma ndeapte re xepo amoī jave Nhanderuete ome'ẽ va'ekue.

* **1:5** Atos 16.1,2

⁷ Mba'eta nhanemongyjearā e'ŷ nhandere Nhanderuete omoï Onhe'ẽ, ha'e rã nhanembaraete, nhandeporayvu ha'e jaje-jokoa rupi nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi exĩ eme Senhor regua remombe'u aguã, ikáuxa nhuã py xee aĩ teĩ. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete po'akaa rupi enhemoingo axy uka avi xereve ayvu porã remombe'ua py.

⁹ Mba'eta nhandereraa jepe vy iky'a e'ŷ va'e ojeupe guarã nhanerenoï raka'e. Nhande ae nhanhea'aa re e'ŷ guive. Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy raka'e ára ijypy e'ŷ mbove voi, ha'e onhembopy'aague rami vy nhanemoï Cristo Jesus re.

¹⁰ Ha'e gui aŷ mae ma oikuaa uka nhanemboaxy, Cristo Jesus Nhandereraa jepearã ojekuaa py. Mba'eta ha'e va'e ma manoa ombovaipa vy tekove marã e'ŷ oikuaa uka ayvu porã rupi.

¹¹ Ha'e va'e amombe'u aikovy aguã xemoï apóstolo ha'e nhombo'earã.

¹² Ha'e nunga rupi ae nami aiko axy. Ha'e rami teĩ xee naxi, mba'eta aikuua mava'e re pa ajeroviaa, aikuua porã guive ipo'akapa va'e vy ipo py xerekove amboaxa va'ekue re opena 'rãa, opaa ára peve guarã.

¹³ Enhombo'e tema ayvu amombe'u rã rendu va'ekue rupi, exa uka guive rejeroviaa ha'e mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e.

¹⁴ Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ nhandere oĩ va'e po'akaa rupi opena tema iporã va'e ndepo py opena uka pyre re.

Apóstolo Paulo nhuã py oĩa, ha'e irũ kuery ikuiaia re ijayvuague

¹⁵ Xeirũ kuery Ásia pygua ojepe'apa xegui, ndee reikuua ma. Ha'e va'e kuery regua ma Fígelo ha'e Hermógenes.*

¹⁶ Ha'e rã Onesíforo ha'e hoo pygua kuery ma Senhor tomboaxy, mba'eta mboapykue rei e'ŷ xembopy'a guaxu, ha'e nhuã py aĩa oendu teĩ peteĩgueve ma naxereroxõi.

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py Roma tetã py ovaẽ vy xerekova raka'e xejou peve.

¹⁸ Ha'e ramo tove opaa ára py Senhor tomboaxy. Xegui ndee reikuua porãve ha'e kuery xepytyvõ jepiague Éfeso tetã py.

2

Cristo re jajeroviaa rupi vy nhanhemoingo axy uka aguã re ijayvua

* 1:7 1 Timóteo 4.12-16 * 1:15 2 Timóteo 4.16-18

¹ Ha'e gui ndee xera'y, nembaraeteve tema Nhanderuete nemboaxyia Cristo Jesus re oĩ va'e re.

² Heta oendua py xee anhombo'e rã renduague rami avi ndee ju embo'e ojeroviapy kuery, amboae kuery mbo'earã.

³ Cristo Jesus pegua xondaro ojeroviapy va'e reiko vy enhemingo axy uka avi ke xereve.

⁴ Ha'e gui peteĩve xondaro ndoikoi 'rã amboae nunga re openaa rupi, nguvixa hery moĩare ombovy'a aguã.

⁵ Ha'e rami ae avi ouga va'e kuery voi ha'evea rami ouga e'ŷ rã peteĩve ndoguerovy'aai 'rã.

⁶ Oma'etŷa rupi onhea'ã va'ekue voi ha'eve ha'e ranhe ijaju va'e ho'u aguã.

⁷ Eikuua pota ke xeayvua re, mba'eta Senhor oikuua uka porãmba 'rã ndevy.

⁸ Nema'endu'a tema Jesus Cristo rekokue re, mba'eta Davi ramymino oiko, ha'e omanoague gui onhemboete ju raka'e, ayvu porã amombe'u aikovya rami vy.

⁹ Ha'e va'e káuxa ae xemoingo axya nhuã py heko vai va'e rami. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ma ndojoko kuaai.

¹⁰ Ha'e nunga rupi opa marãgu aropo'aka oiporavo pyre kuery re vy, ha'e kuery voi oupity aguã Cristo Jesus nhandereraa jepea ha'e hexakãa imarã e'ŷ va'e.

¹¹ Pova'e ayvu ma jarovia ete va'erã:

Hexeve nhamano rire hexeve avi 'rã jaikove ju.

¹² Mba'emo jaropo'akapa rire

hexeve avi 'rã nhaĩ huvixarã.

Ha'e rã ixupegua rami e'ŷ ri nhanhemombe'u rire

ha'e ju 'rã nanhanemombe'ui.*

¹³ Ojeroviapy e'ŷ jaiko ramo

ha'e ma ojeroviapy ae 'rã oiko,

mba'eta ndaexarai 'rã ojegui ae.

*Amboae rami rei nhombo'e ha'e ojerovia merami rive va'e
omongeta aguã re ijayvuague*

¹⁴ Enhomoma'endu'a ke ha'e nunga re. Nhanderuete renonde ke ndeayvu pavẽ pe, ha'e kuery joguero'a rei e'ŷ aguã ayvu mba'everã ovare'ŷ va'e py, mba'eta ha'e nunga ma opa marã 'rã omoingo hendua kuery.

¹⁵ Enhea'ã tema reximba rei e'ŷ re Nhanderuete pe rejexa uka aguã ombo'eapo va'e ojou porã va'erã, ayvu anhetê ete va'e ha'evea rami remombe'u rire.

¹⁶ Ha'e rã ayvuxe iporã e'ŷ va'e ma endu rive, mba'eta ha'e rami ijayvu va'e heko vaive 'rã oje'oivy.

* **2:12** Mateus 10.32,33

17 Ha'e kuery ijayvua ma nhomokanhy tema 'rā heravy, mba'easy vaikue nhandro'o omou'ū va'e rami avi. Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Fileto.

18 Ha'e va'e kuery ojepe'a ma anhetē va'e gui, mba'eta nhombo'e teī nanhanhemboete jevyvei 'rāa rami. Ha'e rami vy joapo ndojeroviae Aguā rami.

19 Ha'e rami teī oo ytarā Nhanderuete omoī va'ekue ma oī atā. Ha'e va'e re ma po rami oī ikuua ukaarā: "Senhor oikuua ae ojeupegua kuery" he'ia va'e. Ha'e gui amboae ju "Senhor rery rupi ikuai va'e tojepē'a teko vai gui", he'i avi.

20 Ha'e rami avi oo tuvixakueve ikuai va'e py oī 'rā mba'emo ryru ouro ha'e prata guigua anho e'ŷ, oī avi 'rā yvyra ha'e yapo guigua. Iporāgueve ma mba'emo porā ryrurā oī, ha'e rā amboae ma oiporu rive pyrā oī.

21 Ha'e rami ae avi nhande voi opa marā rei nhandekuaiague gui jajeky'a'o vy mba'emo porā ryrurā rami 'rā jaiko, iky'a e'ŷ va'erā omboaxa pyre ija oiporu va'erā rami, iporā va'e ha'e javi jajapo Aguā rami nhandeapo rire.

22 Ha'e nunga rupi eiko eme kunumigue opa marā ikuaixea rami. Teko porā rupi enhea'ā, rejeroviaa, ndeporayvu, ha'e peteī rami pendekuaia rupi, ipy'a ky'a e'ŷ re Senhor pe ojapukai va'e kuery reve.

23 Endu rive amongue ijayvuxe rā ovare'ŷ va'e re hi'arandu e'ŷa rupi, mba'eta ha'e nunga gui joguero'apa rei 'rā, reikuua ma avi.

24 Mba'eta Senhor rembiguai kuery ma nda'evei joguero'a rei Aguā. Ha'e rami 'rāgue py ijayvu porā'i 'rā pavē reve, ha'e ivai rei e'ŷ re nhombo'e kuaa 'rā guive.

25 Ha'e kuery re amongue opu'ā rei ramo omongoeta porā'i 'rā, mba'eta xapy'a rei ha'e kuery pe voi Nhanderuete ome'ē 'rā ojeko rerova vy anhetē va'e oikuua nho Aguā,

26 ha'e rami vy hi'arandu ju vy anha pe onhembo'a ukaague gui oo jepe Aguā, ixupe ojerereko uka rire teī oipotaa rami ikuai Aguā.*

3

Opaa ára opa marā rei ikuai 'rāa re ijayvua

¹ Eikuua pota ke povae re: Opaa ára py ou 'rā ikuai axya ete Aguā.*

² Mba'eta avakue ikuai va'e ojejou porā rei 'rā, peráta re anho 'rā nda'eveive, ojee rive 'rā ojerovia, onhemboyvate rei 'rā, ijayvu vaikue-ikue 'rā, nguu kuery nonhe'ē renduvei 'rā, ndajoguerovy'axevei 'rā, Nhanderuete nomboetevei 'rā,

* **2:26** 1 Pedro 3.14-16 * **3:1** Mateus 24.9-13; 1 Timóteo 4.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

³ nda'iporayyuvei 'rā, nanhomboaxy kuaavei 'rā, joe ijayvu rei 'rā, ndojejoko kuaavei 'rā, ojerovia rei 'rā, iporā va'e rovai 'rā ikuai,

⁴ nhombo'a uka rive 'rā, o'arandua rupi e'ŷ 'rā ikuai, on-hembotuvixa rei 'rā, ha'e kuery ae oipotaa rami 'rā ikuai, Nhanderuete pe ikuai 'rāgue py,

⁵ Nhanderuete pe merami ikuai va'eri ixupe "Ipo'aka va'e'ŷ" he'i rive 'rā. Ejepe'a ke ha'e kuery gui voi.

⁶ Ha'e kuery va'e regua ma joo rupi ovaẽ vy ombotavy 'rā kunhague ikangykueve ojejavypa va'e, opa marā rei oikoxea rami rive ikuai va'e.

⁷ Ha'e kuery ma mba'emo re onhembo'e uka riae teĩ ndoupityi 'rā anhetē va'e oikuua ete aguã.

⁸ Moisés re Janes ha'e Jambres opu'ã reiague rami avi ha'e kuery voi anhetē va'e re opu'ã rei teĩ. Ha'e kuery opa marā rei nai'arandui, ha'e ndojeroviavei vy ojou vai pyrā ikuai.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ikuai riae'i 'rā ha'e rami, mba'eta pavẽ oikuua 'rā hi'arandu e'ŷa, Moisés rovaigua kuery re oikoague rami avi.

Timóteo anhetē va'e re oĩ atā aguã re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rā ndee ma reikuua ae ma anhombo'e aikovya, xereko, anhembopy'aa, ajeroviaa, mba'emo aropo'akapaa, xeporayvua, aĩ atāa,

¹¹ xemoingo axya ha'e ajexavaia guive, mba'eta ha'e ramigua ma Antioquia, Icônio ha'e Listra tetā py oiko xere. Opa marāgua téko axy aropo'aka va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi gui Senhor xereraa jepe.*

¹² Ha'e gui Cristo Jesus pe oikoxe va'e ha'e javi 'rā omoingo axya rei.

¹³ Ha'e rā heko vai ha'e heko porā merami rive va'e ma heko vaive 'rā oje'oivy, nhombotavy ha'e onhembotavy ukaa rupi anho.

Nhanderuete ayvu anhetē ete ha'e ha'evea re ijayvua

¹⁴ Ha'e rā ndee ma eĩ atā tema mba'emo reikuua ha'e rerovia va'e re. Nema'endu'a ke ha'e nunga re mava'e pa nembo'eague re.

¹⁵ Mba'eta nekyrī reve reikuua ae ma ipara iky'a e'ŷ va'e. Ha'e va'e rupi vy reupity ne'arandurā Cristo Jesus re rejerovia vy reo jepe aguã.

¹⁶ Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuete guigua meme, ha'e rami vy ha'eve nhanhombo'e aguã, nhanhomongeta, nhan-homo'arandu, ha'e téko porā rupi nhanhomoingo aguã,

* **3:11** Atos 13.14-14.22

¹⁷ Nhanderuete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã.*

4

Ayvu porã nhamombe'ua rupi nhanhea'ã aguã re ijayvua

¹ Nhanderuete ha'e Cristo Jesus renonde xee romongeta. Ha'e va'e ma ojekuaa ju vy oikuua pota 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue ikuaiague re.

² Emombe'u tema ayvu porã. Ha'e va'e rupi enhea'ã katu ha'eve jave, e'ý vy haxy tei. Joupe ndeayvu, enhomo'arandu ha'e enhomongeta ndevai rei e'ý re renhombo'ea ha'e javi py.*

³ Mba'eta ovaẽ 'rã ha'evea rami nhanombo'e tei ndojapyx-akaavei aguã ára. Ha'e rami 'rãgue py ojou 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami ombo'e va'erã, oapyxha remo rive oikaraí va'e rami.

⁴ Ha'e rami vy noenduxevei 'rã anhetê va'e, ayvu rive re anho ojapyxakave vy.

⁵ Ha'e rã ndee ma eiko kuaa pota opa mba'e py. Nemoingo axya rã eropo'aka, ayvu porã remombe'ua rupi tema eiko, ejapopa ete nerembiaporã va'e.

Apóstolo Paulo omano taa re ijayvuague

⁶ Ha'e gui xee ma xeruguy omoëa ta ma mymba ome'ëmby rami. Ovaẽ ma ouvy aa aguã ára.

⁷ Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua.*

⁸ Aÿ ma heko porã va'e pegua coroa oï xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuua pota va'e opaa ára ome'ë 'rã xevy. Xevy pe anho e'ý guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ë.*

Avakue apóstolo oejapaague, ha'e rã Nhanderuete ndoejaia re ijayvuague

⁹ Eju voi pota ke xea py.

¹⁰ Mba'eta Demas ma aÿ mba'emo oï va'e re nda'eveive vy xereja. Tessalônica tetã katy ojepe'a ovu. Crescente ma Galácia katy, ha'e rã Tito ma Dalmácia katy oo.

¹¹ Lucas anho oiko teri xereve. Ejou ke Marcos, ha'e vy eru, mba'eta ha'e ma xepytyvõ 'rã amba'eapoa rupi.

¹² Ha'e gui Tíquico ma Éfeso tetã katy amondouka va'ekue.

¹³ Reju vy ke eru avi Trôade py capa aeja va'ekue, Carpo ro py. Eru avi kuaxia para, aipotave va'e ma ipire guigua.

* **3:17** Romanos 15.4; 2 Pedro 1.20,21 * **4:2** Colossenses 4.5,6 * **4:7** Atos 20.17-24 * **4:8** 1 Coríntios 9.25; Tiago 1.12; 1 Pedro 5.4; Apocalipse 2.10

14 Ferro re omba'eapo va'ety Alexandre ma ojapo vai ete xevy. Ha'e ramo Senhor ombopaga 'rã ojapoague re.

15 Ndee voi enheangu avi ixugui, mba'eta oreayvu rã orere opu'ã rei va'ekue.

16 Jypy'i xemboayvua jave avave rei naxepytyvõai. Ha'e rami 'rãgue py pavẽ rei xereja karamboae. Ha'e ramiague re tombopagaa eme.

17 Ha'e rã Senhor ma xereve oiko vy xemombaraete, ayvu amombe'uve ju rã amboae regua kuery oendupa aguã. Ha'e rami aguã xereraa jepe karamboae guary juru gui.

18 Ha'e rami ae avi Senhor xereraa jepe 'rã xevy ojapo vaixe va'e ha'e javi gui, ha'e opo'akaa py xereraa jepe 'rã yva re. Ixupe toporaeia aÿ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

19 Emombe'u ke xema'endu'aa Prisca ha'e Áqüila pe, Onesíforo ro pygua kuery pe guive.

20 Erasto ma Corinto tetã py opyta. Ha'e rã Trófimo ma Mileto py aeja karamboae imba'eaxy rã.

21 Eju voi ke yro'y ovaẽ e'ÿ mbove. Ndevy oxarura uka va'e ma Êubulo, Lino, Cláudia ha'e irmão kuery ha'e javive.

22 Tove Senhor toiko nenhe'ẽ reve. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxy.

Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito ma Timóteo rami avi apóstolo Paulo irū oiko raka'e igreja kuery re openaa rupi. Ha'e va'e ma Creta yy pa'ũ py Paulo oeja raka'e Jesus remimbo'e kuery ha'e py ikuai va'e ombo'e porāve aguā, ha'eve'ŷa rami nhombo'e va'e kuery ikuai avi rā.

Ha'e rami vy omombe'u porāve Jesus Cristo regua, ijayvu guive hemimbo'e kuery marā rami pa ikuai aguā re. "Mba'eta pavē pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxyo ogueraa jepe aguā. Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhanderekovaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguā, ha'e aŷ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porā rupi nhandekuai aguā Nhanderuete pe ete" (2.11-12).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete rembiguai ha'e apóstolo-rā Jesus Cristo xemoī va'ekue, Nhanderuete rembiporavo kuery ambo'e rā ojerovia, ha'e ixupe ikuai vy oikuaa porāmba aguā anhetē ete va'e,

² ha'e tekove marā e'ŷ oarō okuapy aguā guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ijapu e'ŷ va'e ome'ẽ aguā re ijayvu raka'e, ára ijypy e'ŷ mbove ma voi.

³ Ha'e gui aŷ oa'angaague ára py ma Nhanderuete Nhandereraa jepeva'e oayvu oikuaa uka vy oipotaa rami vy xemoī karamboae imomb'euarā.

⁴ Ndee Tito rejeroviaa py xera'y ete reiko va'e pe axarura. Tove terendu Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepeva'Cristo Jesus guigua nemboaxyo ha'e mby'a porā.*

Igreja re opena va'e kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi ae roeja karamboae Creta ypa'ũ py py, mba'emo ndajapopai va'ekue rejapopa aguā, ha'e rami vy peteĩ-teĩ tetā py remoī aguā igreja re opena va'erā, ndevy ajapo ukaague rami vy.

⁶ Ha'eve remoī aguā ojou vaia rei aguā rami e'ŷ ikuai va'e, ha'e peteĩ'i ta'yxy va'e. Ta'y kuery ojerovia va'e, ha'e kuery opa marā rei e'ŷ, inhe'ẽ rendua rupi anho ikuia oikuaa pavē va'e.

⁷ Mba'eta igreja re opena va'e ma nda'evei ojou vaia rei aguā rami ikuai aguā, ha'e kuery pe Nhanderuete ae opena uka rire. Ha'e kuery ojee ae rive'ŷ ojerovia va'e, ivai ja e'ŷ, ha'e vinho oy'ua rupi e'ŷ ikuai va'e, ojerovia rei e'ŷ va'e, neĩ peráta re nda'evei rei e'ŷ va'e ha'eve.

* **1:4** 2 Coríntios 8.23; Gálatas 2.1-3

⁸ Ha'e rami 'rāgue py nhomovaē kuua va'e, iporā va'e anho oguerovy'a va'e, oiko kuua pota ha'e ha'evea rami joguerekō va'e, iky'a e'ŷa rupi oiko ha'e ojejoko kuua va'e,

⁹ ha'e ayvu anhetē ete va'e ojee omoī ete va'e ombo'eague rami ae. Ha'e rami vy 'rāe nhombo'e porā ha'e nhombopy'a guaxu kuua, ha'e ombovai kuua 'rā guive hexe opu'ā reia rā.

Nhombo'e porā merami rive va'e kuery re ijayvua

¹⁰ Mba'eta heta ikuai nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e, ijayvuxē ha'e nhombotavypa rei va'e. Judeu regua ma hetave ikuai ha'e rami.

¹¹ Ha'e va'e kuery nhamokyrirī 'rāe, mba'eta oo pygua ha'e javi-javi 'rā ombotavy ombo'e vaikuea rupi, perāta re rive nda'eveive vy.

¹² Ha'e kuery reguae profeta rami aipoe'i va'ekue: "Creta pygua kuery ma ijapu va'e ae, mymba inharō va'e rami okaru guaxu ha'e inhate'ŷ va'e", he'iague rami.

¹³ Ha'e rami ijayvua ma anhetē. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu ete 'rā ojeroviaa rupi imbaraete aguā,

¹⁴ ha'e ojapyxaka ve'ŷ aguā judeu kuery ijayvu rivea re, neī anhetē va'e gui ojepē'a va'ekue ayvu re.

¹⁵ Mba'eta heko ky'a e'ŷ va'e kuery pe mba'eve rei nomongy'ai 'rā. Ha'e rā heko ky'a ha'e ojerovia e'ŷ va'e kuery ma opa mba'e py 'rā onhemongy'a, mba'eta o'arandua ha'e opy'aa rupi iky'apa rā.

¹⁶ Ha'e kuery ma "Xee aikuua Nhanderuete" he'i teī gueko vaia py oexa uka anhetē e'ŷa. Ojeguarupy ha'e nanhonhe'ẽ rendui va'e vy iporā va'e ojapo aguā nda'evei.

2

Ojerovia va'e kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e rā ndee ma ndeayvu ke ha'evea rami renhombo'ea rupi.

² Tujakueve embo'e ojejoko aguā re, omboetea aguā. Toiko kuua pota, ha'e ojeroviaa py ta'imbaraete, iporayvua ha'e oī atāa py guive.

³ Ha'e rami ae avi guaimigueve ma nhomboetea rupi ta'ikuai. Ta'ijayvuxē rei eme, ha'e vinho oy'ua rupi ta'ikuai eme. Tanhombo'e iporā va'e re,

⁴ ombo'e aguā kunhague ipyauve va'e ome ha'e omemby kuery oayvu ete aguā re,

⁵ oiko porā pota ha'e heko ky'a e'ŷ aguā, ngoo rupi opena porā aguā, ha'eve vai'i ha'e ome oipotaa rami oiko aguā, ha'e rami rā Nhanderuete ayvu re ijayvu vaia e'ŷ aguā.

⁶ Kunumigue ha'e rami ae avi emongeta opa mba'e py oiko kuua pota aguā.

⁷ Ndee ae voi iporā va'e rupi eiko, amboae kuery ndee rami ikuai aguā. Renhombo'ea rupi exa uka anhetē rupi anho reikoa ha'e renhomboetea.

⁸ Iporā va'e re anho ndeayvu ndejou vaia aguā rami e'ŷ, nhanderovaigua kuery oxīmba aguā, mba'eve py nhandere nda'ijayvu vai kuaai vy.

⁹ Escravo kuery ma guerekoa kuery nhe'ẽ rendua rupi ta'ikuai opa mba'e py, ha'e ramo oguerovy'a aguā. Ta'inhe'ẽngi rei eme,

¹⁰ ha'e ta'imonda eme guive. Ha'e rami 'rāgue py toexa uka opa mba'e py ojeroviapy oikoa. Ha'e rami vy opa mba'e py ojapo 'rā Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e regua ayvu ojou porā aguā rami.

Cristo nhandereraa jepe vy nhanemoingo porāague re ijayvua

¹¹ Mba'eta pavē pe Nhanderuete oikuua uka omboaxya ogueraa jepe aguā.

¹² Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhanderek vaitaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguā, ha'e aŷ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porā rupi nhandekuai aguā Nhanderuete pe ete,

¹³ ima'endu'a porāmby ou aguā nharō jaikovya ja. Ha'e va'e ma Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus rexakāa ojekuaa rā guarā.

¹⁴ Mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, opa mba'e vai gui nhandejogua vy ojeupe guarā ae nhandeky'a'o aguā, iporā va'e re anho nhanhea'āa rupi nhandekuai aguā.*

¹⁵ Ha'e nunga re tema ndeayvu. Enhomombaraete ha'e enhomoneta ipo'akaa ha'e javi rupi, avave rei nembojaru rei e'ŷ aguā.

3

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu, ha'e iporā va'e rupi nhan-dekuai aguā re ijayvua

¹ Enhomoma'endu'a ke joe opena va'e ha'e huvixa kuery oipotaa rami ikuai aguā. Tonhe'ẽ rendu, ha'e ta'ikyre'ŷ opa mba'e porā ojapo aguā.

² Avave rei re ta'ijayvu rei eme, neĩ ta'ijayvu rive eme joupe. Ha'e rami 'rāgue py ha'eve vai'i ta'ikuai, pavē reve ta'ijayvu porā'i opa mba'e py.*

³ Mba'eta nhande voi yma rupi hi'arandu e'ŷ va'e nhandekuai va'ekue, nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e ha'e okanhygue rami, to'o pegua escravo rami nhandekuai va'ekue nhamoaruā rei

* **2:14** Efésios 2.8-10; Filipenses 3.20,21 * **3:2** Romanos 13.1-6

ha'e opa marā nhandekuaixea rupi. Jaiko vaikue rei, nanhandea'ei rei joe, nanhandeporayvui, ha'e ndajajoayvui rei va'ekue.

⁴ Ha'e gui Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oexa uka nhanderayvua, nhanemboaxypaa guive.

⁵ Ha'e rami vy nhanemboaxy vy rive nhandereraa jepe, teko porā re nhanhea'āa rupi e'ŷ. Nhe'ē Ky'a E'ŷ nhandeky'a'o vy nhanemoingove ju, ha'e nhanembopyau.

⁶ Ha'e va'e ma Nhandereraa jepea Jesus Cristo rupi nhandere Nhanderuete ombou vy opa mba'e py nhanemoingo porā.

⁷ Ha'e ramo nhanemboaxy vy nhanemboeko porā ma rire tekove marā e'ŷ nharōa rupi mba'emo porā jopyarā ju jaiko.

⁸ Ha'e va'e ayvu ma jarovia va'erā, aipota remombe'u porāve guive, Nhanderuete re ojerovia va'e kuery iporā va'e ojapoa rupi onhea'ā aguā. Ha'e nunga ma iporā, ha'e omoingo porā pavē 'rā.*

⁹ Ha'e rā ayvu ovare'ŷ va'e ma endu rive, ymagua kuery rery oña re ijayvua rā, ha'e lei re joo rami e'ŷ-e'ŷ ijayvu vy joguero'a rei ramo, mba'eta ha'e nunga ma nhomoingo porāarā e'ŷ, mba'everā ndovarei.

¹⁰ Joo rami e'ŷ-e'ŷ nhomoingoa kuery pe mokoīgue ma ndeayvu rire ejep'e ke ha'e kuery gui.

¹¹ Mba'eta reikuua ma heko vai ha'e ojejavypa va'e ae ikuiaia. Ha'e kuery ae onhembopaga uka.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porāague

¹² Ndea py ambou 'rā Ártemas, e'ŷ vy Tíquico. Ha'e va'e ovaē ma ramo eju pojava Nicópolis tetā py xerovaexī aguā. Anhembopy'a ha'e py ae yro'y aaxa aguā.

¹³ Eipytyvō porā pota lei re nhombo'e va'ety Zenas oguatave ta ramo, Apolo guive, ha'e kuery pe mba'eve oata e'ŷ aguā.

¹⁴ Ha'e gui nhandereveguia kuery tonhea'ā iporiaukue'i pytyvōa rupi, yvyra hi'a e'ŷ va'e rami ikuai e'ŷ aguā.

¹⁵ Ha'e gui xereve ikuai va'e ha'e javi oxarura uka ndevy. Emombe'u ke orema'endu'aa ojeroviaa py orerayvu va'e kuery ha'e javive pe.

Tove peē kuery ha'e javi tapendu penemboaxya.

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Nhuā py apóstolo Paulo oī jave peteī ava oexa escravo oikoague gui ojava va'ekue, hery va'e Onésimo. Paulo oexa vy Jesus regua omombe'u ramo ojerovia, ojeko me'ē guive Jesus pe. Ha'e rami vy Paulo pytyvõa rupi oiko.

Onésimo rerekoa Filemom hery va'e ma amboae tetā Colos-sos pygua oiko Paulo oexa va'ety, igreja re opena va'e, ha'e Jesus regua Paulo omombe'u rā ojeko me'ē avi va'ekue. Ha'e nunga rupi Paulo onhembopy'a ija Filemom pe ju Onésimo omondouka aguā.

Kova'e kuaxia ogueraa uka Onésimo po py, Filemom pe omombe'u porāve ha'e ojerure aguā operdoa vy omovaē porā ju aguā guembiguai onha va'ekue. Mborayvu rupi ojerure porā'i vy aipoe'i: "Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaē porā ju aguā, ... ndevyguia escravo-rā ju e'ŷ guive removaē aguā, ha'e rā nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ŷ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ŷ, ha'e rā Senhor re vy irmão oiko" (versículos 10a, 16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua aikoa re nhuā py aī. Xe-irmão Timóteo reve roxarura ndevy, xerembiayvu Filemom. Ore rami avi remba'epo va'e reiko.

² Irmā Áfia pe voi axarura, ore rami onhea'ā va'ety Arquipo, ha'e igreja kuery ndero py onhemboaty va'e pe guive.

³ Tove peē kuery tapendu penemboaxyha'e mby'a porā Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Filemom nhopytyvõa re oguerovy'aague

⁴ Ndere xema'endu'a riae vy Xeruete pe anhembo'e nhavõ arov'y'a,

⁵ mba'eta aendu omombe'ua rā iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi reayvua, ha'e Senhor Jesus re rejeroviaa rupi reikoa guive.

⁶ Ajerure ore rami rejerovia reve Cristo re vy mba'emo porā jareko va'e reikuapa avi aguā.

⁷ Mba'eta irmão, ndeporayvua omombe'ua rā aendu vy avy'a ete ha'e xepy'a guaxuve, iky'a e'ŷ va'e kuery rembovy'a ramo ipy'a py.

Onésimo re apóstolo Paulo ojerureague

⁸ Ha'e gui Cristo re vy aendu ndevy pe mba'emo ajapo uka va'e rire ha'eve 'rāguea,

⁹ ha'e rami teĩ roayvua rupi ajerure porã'i ha'e nunga re. Xee Paulo xetuja'i ma, ha'e aŷ Jesus káuxa nhuã py aĩ.

¹⁰ Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, mba'eta xejokuaa imoinya py xera'y rami amoingo va'ekue.*

¹¹ Ha'e va'e ma anhetẽ yma ndovarei va'ekue ndevy, teĩ aŷ ma ovare ete ndevy, xevy pe voi.

¹² Ha'e rami vy ndea py ambou ju xekuraxõ ae reve.

¹³ Xee ma nderekovia amombytavexe teĩ xea py, ayvu porã káuxa xejokuaa imoinya py xepytyvõ aguã.

¹⁴ Ha'e rami avi mba'eve rei ndajapoxei ndevy pe ranhe aporandu e'ŷ re. Ha'e ramo 'rãe xepytyvõxea'i py xepytyvõ uka, xee ajapo uka ramo rive'ŷ.

¹⁵ Mba'eta xee aikuua rã xapy'a'i rive ojepe'a raka'e ndea gui, raka'e rã peve guarã removaẽ ju aguã,

¹⁶ ndevygua escravo-rã ju e'ŷ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ŷ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ŷ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xevy pe "Xereveguá" 're vy xee xemovaẽa rami ae ha'e voi emovaẽ.

¹⁸ Ha'e gui xapy'a rei nemba'e rei-rei omokanhy rire ndevy pe orevea oĩ ramo eja ranhe xee ae amboekoviapa aguã.

¹⁹ Xee Paulo xepo py ae ambopara amboekovia aguã re. Ha'e "Nderekove re ae xevy pe rereve" ha'e e'ŷ teĩ reikuua.

²⁰ Ha'e nunga rupi irmão, Senhor re vy ejapo ha'e nunga xevy. Xembovy'a ke Cristo re.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²¹ Ha'e rami ambopara ri teĩ aikuua xenhe'ẽ rendu 'rãa, ha'e ajerurea gui rejapove 'rã guive.

²² Ajerure avi rerekó katu aguã ake aguã, mba'eta xee aikuua rã xere pejerurea rupi pẽa py xemboua ju 'rã.

²³ Epafras ma Cristo re vy xereve oĩ avi nhuã py. Ha'e va'e ma oxarura avi ndevy,

²⁴ ha'e gui Marcos, Aristarco, Demas ha'e Lucas xepytyvõ va'ety kuery voi.

²⁵ Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penem-boaxyá.

* **1:10** Romanos 15.7; Efésios 4.32

Hebreu kuery pe ombopara pyre Hebreu kuery pe ombopara pyre

Kova'e kuaxia para ma hebreu kuery Jesus re ojerovia va'e pe omboparaa. Imboparaare rery ma noī.

Jesus re ha'e kuery ojerovia ramo hetarā kuery opu'ā rei ha'e kuery re, nhandere oikoa rami ae avi. Ha'e rami rā ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguā. Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia omboparaa ha'e kuery pe ipy'a guaxu reve onhea'āve aguā, mba'eta Jesus regua ha'e kuery ojeroviaa ma pavē gui ha'eveva va'e, yma guare teko gui voi. Mymba kuery Nhanderuete pe ome'ēa 'rāgue py Jesus ojejuka ukaague anho ovare nhandereraa jepe aguā. Jesus ma nhandereraa jepea peteī'i va'e Nhanderuete ombou va'ekue.

Aipoe'i: "Ha'e rami rire mba'exa 'rā tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguā regua iporāve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henuare kuery ju omboaxa, anhetē etea jaikuua porāve aguā rami" (2.3). Ha'e nunga rupi "nhanekangy e'ŷ re nhaī atā tema nharō va'e nhamombe'u jaikovy va'e re" (10.23), "nhama'ē porā tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguā" (12.2). Mba'eta "Jesus voi tetā rokē gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegu kuery oiky'a'o aguā. Ha'e nunga rupi oīa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuiai gui mombyrya py teī, Jesus káuxa nhanembojaru reia rā jaropo'aka vy. Mba'eta anhetē apy ndajarekoi tetā oī riae va'erā, raka'eve rā ojekuaa va'erā va'e re nhanhea'ā" (13.12-14).

Nhanderuete ojekuaa ukaague re ijayvua

¹ Ymave rupi Nhanderuete mbovykue rei e'ŷ, ha'e ha'ekue-ekue'i rami e'ŷ ijayvu raka'e nhaneramoī kuery pe profeta kuery rupi.

² Ha'e gui aŷ opa vygua ára ma Gua'y rupi ae ijayvu nhandevy. Ha'e va'e ma opa mba'e ikuai va'e jopyarā omoī, ipo rupi opa mba'e ojapo rire.*

³ Nhanderuete rexakāa rexaa ukaa oiko, Nguu rami ete heko va'e vy. Mba'emo ikuai va'e oguerekō porāmba oayvu ipo'akapa va'e py rive. Ha'e gui jajejavyague gui nhan-deky'a'opa ma vy oguapy oiny yvate. Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oī

* **1:2** João 1.1-5; Colossenses 1.15-18

⁴ anjo kuery guiombovateve rire, mba'eta hery oenoña va'e ma anjo kuery oenoña gui iporãve.

Cristo Ta'y oikoa, ha'e rã anjo kuery ma tembiguai ikuai re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe ma aipo nde'i: "Ndee ma Xera'y, ange ma romoingo", nde'i. Ha'e gui teigue ju aipoe'i: "Xee aiko 'rã Tuu, ha'e rã ha'e ma Xera'y 'rã oiko."*

⁶ Ha'e gui kova'e yvy re Gua'y Jypygua ombou vy teigue ju aipoe'i: "Nhanderuete pegua anjo kuery tomboete pavẽ", he'i.*

⁷ Ha'e rã anjo kuery pe ma aipo'ea: "Ojeupeguia anjo kuery ojapo yvytu rami, guembiguai kuery ojapo tata rami", 'ea.*

⁸ Ha'e rã Ta'y pe ma aipo'ea: "Oreruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve guarã. Ha'e ndepo'akaa py rejoguerek 'rã ha'evea rami".*

⁹ Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma nderejou porãi. Ha'e nunga rupi Nderu Nhanderuete ndererovy'aa rupi nemoñ neirã kuery áry guarã, ndere azeite omoñ uka vy", 'ea.

¹⁰ Ixupe aipo'ea avi: "Senhor, jypy'i renhono va'ekue yvy. Yva regua voi ndepo py rejapo va'ekue meme.

¹¹ Ha'e nunga ma opa va'erã. Ha'e rã ndee ma reiko riae 'rã. Ha'e nunga ha'e javi 'rã inhyma ovy ao rami,

¹² ha'e ramo ao pukukue rami 'rã rembojo'a imoiny, ao rami ae avi 'rã remboekovia. Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae reiko. Nderekove opa va'erã e'ý", 'ea.*

¹³ Ha'e gui peteïve anjo pe aipo nde'i: "Eguapy ke aiporu kuaa regua re, nderovaigua kuery ndepy guýry amoñ peve", nde'i.*

¹⁴ Mba'eta anjo kuery ma nhe'ë hembiguai ikuai, oo jepe aguã rami ikuai va'e pytyvõarã ombou va'e.

2

Ayvu porã nhaendu rive'ý aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi anhetê ete va'e nhaendu vy nhamoñ porã pota 'rã nhandejee, ha'e va'e rupi nhandekuaia gui jajep'e a e'ý aguã.*

² Mba'eta ymave rupi Nhanderuete ayvu anjo kuery omombe'u va'ekue ndoaxa rivei raka'e, mba'eta ha'e va'e rupi heko vai ha'e nonhe'ë rendui va'e kuery ombopagapa.

³ Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i

* **1:5** Salmo 2.7; 2 Samuel 7.14, 1 Crônicas 17.13 * **1:6** Deuteronômio 32.43

* **1:7** Salmo 104.4 * **1:8** Salmo 45.6-7 * **1:12** Salmo 102.25-27 * **1:13**

Salmo 110.1 * **2:1** Marcos 4.14-25

Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetē etea jaikuua porāve aguā rami.

⁴ Ha'e kuery ijayvua rupi Nhanderuete oikuua uka anhetē etea, hexa pyrā, nhomondyipaarā ha'e opa marāgua opo'akaa rupi ojapo vy. Ha'e gui peteī-teī rupi oexa uka avi Nhe'ē Ky'a E'ŷ guigua, ha'e ae oipotaa rami vy.

Sacerdote yvateve va'e ojeroviapy ha'e nhomboaxy kuaa va'e Jesus oikoa re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe'ŷ Nhanderuete opena uka raka'e vyv pyau oreayvua va'e re.

⁶ Ha'e rami 'rāgue py amongue henda py omombe'u porā vy aipoe'i: "Marā ramigua tu avakue, ha'e kuery re nema'endu'a aguā? Marā ramigua tu avakue ra'y kuery, ha'e kuery re reikuua pota aguā?

⁷ Ha'e rami teī hare'i anjo kuery gui remo'yvyī've rire remboyvate, remboete uka [ha'e rembopo'aka ndepo py rejapo va'ekue ha'e javi re].

⁸ Opa mba'e re rembopo'aka, ipy guýry remoī vy", he'i va'ekue. Opa mba'e re nhanembopo'aka rire ma mba'eve jipoi nhandepo'aka e'ŷa. Ha'e rami teī aŷ peve ndajaexai teri opa mba'e re nhandepo'akaa.*

⁹ Ha'e rā Jesus ma jaexa omano rire Nhanderuete ombopo'aka ha'e omboete ukaague. Mba'eta Nhanderuete nhanemboaxy vy anjo kuery gui xapy'a'i omo'yvyī've raka'e Jesus, nhande kuery ha'e javi re omano aguā.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete peguarā opa mba'e oiko, ha'e ae omoingopa rire. Ha'e rami vy guexakāa katy gua'y kueryrā nhandereru aguā ma opa mba'e py oguereko katu raka'e Nhandereraa jepearā, oiko axya py guive.

¹¹ Mba'eta Nhandeky'a'oarā ou va'ekue ha'e nhande kuery oiky'a'o va'ekue voi peteī'i gui ae jaiko. Ha'e nunga rupi noxī nhandevy "Xeryvy kuery" he'i aguā,

¹² mba'eta aipoe'i: "Xeryvy kuery pe aikuua uka 'rā nderery, ha'e onhemboaty okuapya py aporaei 'rā ndevy."*

¹³ Aipoe'ive ju: "Xee ajerovia 'rā hexe." Teīgue ju aipoe'i: "Apy ma xee aĩ, ha'e xera'y kuery Nhanderuete ome'ē va'ekue reve", he'i.*

¹⁴ Ha'e gui ta'y kuery he'ia ho'o ha'e huguy va'e ikuαι rami avi ha'e voi oiko ha'e rami, omanoa py ombovaipa aguā porojukaa po'akaa. Ha'e va'e ma anha.

* **2:8** Salmo 8.4-6 * **2:9** Filipenses 2.6-11 * **2:12** Salmo 22.2 * **2:13** Isaías 8.17-18

15 Ha'e gui nhandereraa jepe aguā, mba'eta jaikoa pukukue re nhamano aguā gui jakyje vy manoa pegua escravo rami nhandekuai va'ekue.

16 Mba'eta anhetē anjo kuery reraa jepearā e'ŷ ou, ha'e rā Abraão ramymino kuery reraa jepearā anho.

17 Ha'e nunga rupi opa mba'e py guyvy kuery rami 'rāe ojeapo, nhanemboaxy kuaa ha'e ojeroviapy oikoa oexa uka aguā, ha'e Nhanderuete pegua sacerdote yvateve va'e oiko aguā guive, ojeupegua kuery ojejavyague re opaga aguā.

18 Mba'eta anha omoangecko py oiko axy rire aŷ ipo'aka nhanderepy aguā nhande voi nhanemoangeko rā.

3

Moisés gui Cristo yvateve ramo jajeroviaa gui jajepe'a e'ŷ aguā re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmāo kuery iky'a e'ŷ va'erā Yva pygua penerenoī avi va'ekue, peikuua pota porā Jesus re, mba'eta Nhanderuete ombou raka'e Sacerdote Yvateve va'erā, nhamombe'ua rami ae.*

² Ha'e va'e pe ma Nhanderuete ngoo pygua kuery re opena uka ramo henonde rupi ojeroviapy oiko, Moisés oikoague rami avi.

³ Ha'e rami avi Moisés gui ma Jesus omboetevepy, oo gui ijapoare omboeteavea rami avi.*

⁴ Mba'eta oo ikuai va'e ma ojapo pyre meme, ha'e rā opa mba'e apoare ma Nhanderuete anho.

⁵ Ha'e gui Moisés ma Nhanderuete rembiguai rami oiko raka'e hoo pygua ha'e javi re openaa rupi. Ha'e ramia py ojeroviapy oiko, omombe'u ma voi guive raka'eve rā Nhanderuete omombe'u porāve va'erā regua.

⁶ Ha'e rā Cristo ma hoo pygua kuery re opena vy Ta'y ae oiko. Ha'e gui "Hoo pygua kuery" he'ia ma nhande ae jaiko, opa peve ete ri nhaĩ atā vy nhandepy'a guaxu ha'e jarovy'a reve nharō jaikovya re.

⁷ Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ aipoe'iague rami: "Kova'e ára ijayvua pendu vy

⁸ peneakā ratā eme, tekoa e'ŷa rupi ymagua kuery ikuai jave oeko a'ã rei ha'e nonhe'ẽ renduiague rami e'ŷ.

⁹ Mba'eta ha'e py ma peneramoī kuery xerekō a'ã vy xemoangecko rei va'ekue, quarenta ma'etŷ re mba'emo porā ajapo rā oexa okuapy tei.*

* **3:1** Números 12.17 * **3:3** João 1.17,18 * **3:9** "Peneramoī kuery" he'ia ma Moisés reve Egito yvy gui oẽ va'ekue re ijayvu vy.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'e javegua kuery pe xevai vy aipoa'e: 'Ha'e kuery ojejavy riae opy'a py, ndoikuaaxe'i guive xerekó', ha'e va'ekue.

¹¹ Ha'e rami vy xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ý aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.*

¹² Ha'e nunga rupi irmão kuery, penheangu ke peẽ kuery regua neĩ peteĩve py'a re oĩ e'ý aguã pejerovia e'ýa, Nhanderuete oikove va'e penhe'ẽ rendua gui pendepe'aarã.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py ko'ẽ nhavõ penhomombaraete peteĩ-teĩ, "Kova'e ára" he'iague oĩ teria ja, jejavya peteĩve penembotavy e'ý aguã peneakã ratã aguã rami.

¹⁴ Mba'eta Cristo revegua ete jaiko, anhetẽ ri jypy guive jajeroviaa re opa peve nhaĩ atã vy.

¹⁵ Mba'eta "Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme, oeko a'ã rei va'e kuery rami e'ý", he'iague rami.

¹⁶ Ha'e gui mava'e kuery tu ijayvua oendu teĩ nonhe'ẽ rendui raka'e? Moisés reve Egito gui oẽmba va'ekue ha'e javi.

¹⁷ Ha'e mava'e kuery pe tu quarenta ma'etý re ipoxy raka'e? Ojejavy va'ekue pe ae, mba'eta ha'e va'e kuery ma tekao e'ýa pyve ho'apa rã hetekue opytu'raka'e.

¹⁸ Ha'e gui mava'e rovai tu oura raka'e opytu'u aguã oguereko katu va'ekue oupity e'ý aguã? Nonhe'ẽ rendui va'ekue rovai ae.

¹⁹ Ha'e rami vy po rami jaikuua: Ha'e kuery ndojeroviaiague re ae nda'evei raka'e oupity aguã.

4

Japytu'u aguã py Nhanderuete re jajeroviaa rupi jaike aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi nhanheangu, japytu'u aguã Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity aguã re ijayvu rire teĩ peẽ kuery regua amongue ndapeupityi gui.

² Mba'eta nhandevy pe voi ayvu porã omombe'ua, ymagua kuery pe rami avi. Mba'eta ha'e kuery ayvu oendu teĩ ndojeroviai ramo ha'e kuery pe mba'everã ndovarei.

³ Ha'e rã nhande jajerovia va'e ma jaupity 'rã japytu'u aguã, Nhanderuete aipoe'iague rami vy: "Xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ý aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue" he'i, ko yvy onhono ypy jave mba'emo ojapopa rire teĩ.

⁴ Mba'eta amongue henda py sete araa re ijayvu vy aipoe'i: "Sete araa py Nhanderuete opytu'u raka'e mba'emo ojapoa gui", he'i.*

⁵ Ha'e pyve ju aipoe'i: "Ha'e kuery ma ndoupityi 'rã opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.

* **3:11** Salmo 95.7-11 * **4:4** Gênesis 2.2

⁶ Ha'e nunga rupi oĩ teri optytu'u aguã amongue oupity aguã, ha'e rã ymagua kuery pe ma ayvu porã omombe'ua rã nonhe'ẽ rendui vy ndoupityi raka'e.

⁷ Ha'e gui yma ete rire peteĩgue ju Nhanderuete oa'angaa ára, mba'eta "Kova'e ára" he'i uka Davi pe, "Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme", he'iague romombe'u ma voiague rami.

⁸ Mba'eta ha'e kuery optytu'u aguã ete py Josué ogueraa va'e rire ma yma rire noa'anga jevyi'rãgue ára mboae.

⁹ Ha'e nunga rupi oĩ teri Nhanderuete pegua kuery optytu'u aguã.

¹⁰ Mba'eta japytu'u aguã Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity vy japytu'u 'rã mba'emo re nhanhea'ã jaikovya gui, Nhanderuete oikoague rami avi.

¹¹ Ha'e nunga rupi nhanhea'ã ke japytu'u aguã oguereko katu va'ekue jaupity aguã, avave rei ho'a e'ý aguã inhe'ẽ rendu e'ý rei va'e kuery ho'apaague rami.

¹² Mba'eta Nhanderuete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rã jaikovea ha'e nhanenhe'ẽ omboja'o aguã peve, jaku'ea ha'e nhanderajy ojaya rami avi. Ha'e rami vy oikuua uka 'rã nhapẽxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi.

¹³ Ha'e ramo hemimoingo jipoi henonde onhenhomni kuaa va'erã. Ha'e rami 'rãgue py oikuua pota va'e renonde jajexa uka rã opa mba'e ojekuaa porãmba 'rã.*

Sacerdote yvateve va'e Jesus nhanemboaxya oikoa re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y Jesus, Sacerdote yvateve va'e rami nhanderepy vy yva re oo rire nhaĩ atã tema jajeroviaa re.

¹⁵ Mba'eta nhande-Sacerdote ma nhanekangy rã nanhanemboaxy e'ýi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhande rami avi on-hemoangeko uka raka'e opa mba'e py, teĩ ojejavý e'ý re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi jakyjea py e'ý 'rã nhanhemboja Nhanemboaxya guenda openaaty py oguapy oinya re, nhanekangya ára jaupity aguã nhanemboaxy vy nhanepytyvõa.*

5

Sacerdote ymagua kuery gui Cristo yvatevea re ijayvua

¹ Mba'eta sacerdote yvatekueve ikuai va'e ma avakue mbyte gui oiporavoa ha'e omoña rire Nhanderuete pe ombo'eapo 'rã avakue rekovia, mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ aguã ojejavýague re.

* **4:13** Efésios 6.17; Apocalipse 1.16 * **4:16** Hebreus 10.19-25; 1 João 2.1,2

² Ha'e omboaxy kuaa 'rā oikuua e'ŷ vy ojejavy va'e kuery, mba'eta ha'e kuery rami avi ikangy va'e vy.

³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo ome'ē 'rā ha'e ae ojejavyague re, heta va'e kuery ojejavyague re anho e'ŷ.

⁴ Ha'e gui avave rei ha'e ae nonhemboyvatei 'rā ha'e rami oiko aguã. Nhanderuete oenoī ramo mae ha'eve, Arão oenoīague rami.

⁵ Ha'e rami ae avi Cristo voi ha'e ae e'ŷ onhemboyvate sacerdote yvateve va'e oĩ aguã. Ha'e rā ixupe "Ndee ma Xera'y, kova'e ára romoingo" he'i va'e ae*

⁶ amboae henda py "Ndee ma sacerdote reĩ riae 'rā, Melquisedeque reko rami nderekva'e vy" he'i.*

⁷ Ha'e gui Jesus ma ngo'o re oiko jave ojapukai atã ha'e hexay reve onhembo'e vy ojerure raka'e omanoa gui ogueraa jepe aguã ipo'aka va'e pe. Ha'e ramo oendu ete, mba'eta Nguu pe ete oiko ramo.

⁸ Ta'y ae oiko va'eri oiko axya py voi oikuua raka'e onhe'ẽ rendua.

⁹ Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi oaxapa ma rire ogueraa jepe inhe'ẽ rendua kuery ha'e javi, raka'e rā peve guarã,

¹⁰ Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'erã Nhanderuete omoī rire.*

Ha'e kuery ndoikuua porãi teria re ijayvua

¹¹ Ha'e va'e rekoke re ma heta roguereko oreayvu aguã, teĩ aŷ ma napendu kuaa porãi ramo haxy 'rā romombe'u porãve aguã.*

¹² Mba'eta yma ma pejerovia teĩ penhombo'e kuaa 'rãgue py peikotevõ teri Nhanderuete ayvu jypy guare, haxy e'ŷve va'e re penembo'e va'erã. Ha'e rami vy kyrigue'i okambu va'e rami teri pendekuai, tembi'u tykue'ŷ va'e ho'u va'e rami e'ŷ.

¹³ Mba'eta okambu va'e rami ikuai va'e ma noendu kuaai 'rā teko porã regua, kyrig'i va'e rami teri ikuai vy.

¹⁴ Ha'e rā tembi'u tykue'ŷ va'e ma kakuaakueve peguarã, mba'eta o'arandua re onhea'ãa rupi vy oikuua 'rā ha'eve va'e ha'e ha'eve'ŷ va'e.*

6

Jajerovia regua jaikuua porãve pota aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi jaikuua porãve pota ke jypy'i Cristo regua re nhanembo'eague, ha'e opa mba'e py nhanemoingo porãarã re ju jaikuua pota. Nda'evei jypy'i nhaendu va'ekue re rive

* **5:5** Salmo 2.7 * **5:6** Salmo 110.4 * **5:10** Mateus 26.36-46 * **5:11**

Melquisedeque rekoke ma capítulo 7 py omombe'u porãve. * **5:14** 1 Coríntios 3.1,2, 14.20; Efésios 4.11-16

rombo'eve ju aguã. Ha'e va'e ma nhamano aguã rami nhan-dekuaiague gui jajeko rerova aguã, Nhanderuete re jajerovia aguã,

² nhanhemongarai aguã, nhandeapyte re opo omoña aguã, nhamanoague gui nhanhemboete ju aguã, ha'e raka'e rã peve guarã nhanemboayvua aguã.

³ Ha'e rami 'rãgue py amboae nunga re ju 'rã jaikuaa pota, Nhanderuete oipota rã.

Ojeroviaa gui ojepe'a va'ekue re ijayvua

⁴ Ha'e rã anhetẽ va'e oikuaa va'ekue gui amongue ojepe'a ramo ma nda'evei nhamboeko rerova ju aguã. Ha'e va'e kuery ojopy ae ma yva guigua, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ

⁵ ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã, ha'e oendu ma guive Nhanderuete po'akaa raka'eve rã peve guarã,

⁶ ha'e rami teĩ ha'e kuery ho'a ramo nda'evei nhamo'arandu ju aguã ojeko rerova aguã rami, mba'eta ha'e kuery ae ojapo Nhanderuete Ra'y pavẽ ojojai rei aguã rami, teĩgue ju kuruxu re omoña rami.

⁷ Mba'eta yvy minha oky jepi rã inhakŷ vy hi'a porã 'rã oma'etŷ va'e kuery peguarã. Ha'e va'e yvy ma Nhanderuete ogueroayvu porã 'rã.

⁸ Ha'e rã juu ha'e juu rakua endy rive moingoa yvy ma ndojou porãi 'rã, ayvu vai pyrã rive oiko. Ha'e va'e ma opaa py oapypaa 'rã.*

Jaa jepea kuaa ukaarã re ijayvua

⁹ Ha'e rã peẽ orerembiaiyvu kuery, ha'e rami oreayvu teĩ roikuua rã pendere oĩ iporãve va'e nunga, peo jepea kuaa ukaarã.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ndaexarai 'rã pemba'eapoague ha'e hery rupi pejoayvua pexa ukaague re, mba'eta iky'a e'ŷ va'e kuery peipytyvõ va'ekue, ha'e peipytyvõve teri guive.

¹¹ Ha'e rami avi roipota opa peve peteĩ-teĩ pexa uka ha'ekue rami penhea'ãa, peupity aguã pearõ peikovy va'e.

¹² Pendekuai eme inhate'ŷ va'e rami, ha'e rã ojeroviaa ha'e oĩ atãa rupi Nhanderuete ijayvuague oupity va'erã kuery rami anho.

Nhanderuete ijayvuague ndoaxa rivei 'rãa re ijayvua

¹³ Mba'eta Abraão pe Nhanderuete mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu vy guery rupi ae oura raka'e, mba'eta ixugui yvateve va'e jipoi hery rupi oura aguã.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ romoingo porã 'rã, neramymimo kuery amoingo reta 'rã guive", he'i.*

* **6:8** Hebreus 10.26-31 * **6:9** 1 Tessalonicenses 1.2-4; 2 Pedro 1.5-10 * **6:14**
Gênesis 22.17

15 Ha'e ramo Abraão oĩ atãa rupi oarõ rire oupity raka'e ijayvuague.

16 Ha'e gui avakue minha ha'e kuery gui yvateve va'e rery rupi 'rã oura. Ha'e rami rire jomeme joguero'a teĩ ouraague ojapo 'rã peteĩ rami ju oikuua aguã rami.

17 Ha'e nunga rupi Nhanderuete voi oura reve ijayvu raka'e, ijayvuague oupity va'erã kuery pe oikuua uka aguã ndoaxa rivei 'rãa.

18 Ha'e rami vy mokoĩ mba'e oaxa rive e'ŷ va'erã py Nhanderuete oikuua uka raka'e nda'ijapuia.*

Ha'e rami rire jajereraa jepe uka rire nhandepy'a guaxu ete 'rã, ha'e rami vy nharõ jaikovya nhanerenonderã omoĩ mbyre jaupity aguã.

19 Nharõ va'e ma kanoã mombytaa rami oĩ nhanenhe'ẽ moĩ atãarã. Mba'eta mba'eve py nanhanemokanhy ukai 'rã, nhanemoĩ atã 'rã, templo mbotya ajukue guigua rovai oike rire.†

20 Mba'eta ha'e py ma Jesus nhandegui ha'e ranhe oike raka'e. Nhандере vy oike, Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'e omoña rire raka'eve rã peve guarã.

7

Cristo rami Melquisedeque oikoague re ijayvua

1 Mba'eta Melquisedeque ma Salém tetã pygua huvixave oiko raka'e, ha'e sacerdote Nhanderuete Yvate ete va'e pegua guive. Ha'e va'e ma Abraão ovaexí vy oo raka'e. Abraão ma huvixa kuery juka vy ooague gui ojevy jave Melquisedeque ovaexí vy ogueroayvu porã.

2 Ha'e ramo ixupe Abraão ome'ẽ raka'e mba'emo ojou va'ekue ha'e javi guigua dízimo. (Jypy Melquisedeque rery ma "Huvixave heko porã va'e" he'ia, ha'e rire ma Salém pygua huvixa avi oiko vy "Huvixave nhomoingo porãa" he'ia.

3 Tuu e'ŷ va'e, ixy e'ŷ va'e, tamoĩ e'ŷ va'e, hekove ijypy va'ekue'ŷ, neĩ opa e'ŷ va'e guive oiko raka'e, Nhanderuete Ra'y rami omoingo pyre.) Ha'e ma sacerdote raka'e rã peve guarã oiko.*

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e gui Melquisedeque yvatevea re ijayvua

* **6:18** "Mokoĩ mba'e oaxa rive e'ŷ va'erã" he'i, mba'eta Nhanderuete guery rupi ae ijayvu, ha'e oura guive. † **6:19** "Templo mbotya ajukue guigua" he'ia ma ombojeroviaaty ropy oĩ va'e re ijayvu vy, Henda iky'a e'ŷ ete va'e jaikea. Ha'e nunga omombe'u porãve capítulo 9 py. Ha'e rami avi apy ma ombojeroviaaty yva re oĩ va'e re ijayvu, 8.12 ha'e 9.11-12 py oĩa rami. * **7:3** Apy Melquisedeque pe "Cristo rami oiko va'ekue" he'i, mba'eta Antigo Testamento py nomombe'uai tuu, ixy, tamoĩ kuery, ituiague neĩ omanoague (Gênesis 14.17-20).

⁴ Peikuaa pota ke ha'vy Melquisedeque yvatea re, mba'eta ixupe nhandeypy Abraão ome'ẽ raka'e dízimo huvixa kuery mba'e rei-reikue iporãve va'e guigua.

⁵ Ha'e gui Levi ramymino kuery regua sacerdote ikuai va'e ma lei re oña rami vy heta va'e kuery gui ojopy 'rã dízimo, guyvy kuery gui ae, Abraão ramymino ikuai avi va'eri.

⁶ Ha'e rã Melquisedeque ma ha'e kuery regua e'ŷ vy Abraão gui eteve voi ojopy raka'e dízimo, ha'e ogueroayvu porã guive Nhanderuete ijayvuague renduare.

⁷ Ha'e rami avi joegui yvateve va'e ogueroayvu porã 'rã yvyïve va'e, jaikuaa pavẽ.

⁸ Ko yvy re Levi ramymino kuery regua dízimo jopya ikuai va'e ma avakue omano va'erã meme. Ha'e rã Melquisedeque pe ma "Oikove ya'e" 'ea.

⁹ Ha'e gui jaikuaa rã Levi voi dízimo ome'ẽ avi raka'e Abraão ome'ẽa py, aŷ hamymino kuery dízimo jopya ikuai va'eri,

¹⁰ mba'eta tamoi Abraão ma Melquisedeque rovaexi vy oo jave hete re Levi voi oĩ ae ma raka'e.

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã opa va'erã, ha'e rã Cristo ma opa va'erã e'ŷa re ijayvua

¹¹ Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã ma heta va'e kuery lei ojopy va'ekue re oĩ. Ha'e rami avi Levi ramymino kuery opa mba'e gui nhandeky'a'opa va'e rire amboae regua sacerdote oĩ e'ŷ tei ha'eve 'rãgue. Ha'e va'e ma Arão ramymino e'ŷ, ha'e rã Melquisedeque reko rami heko va'e.

¹² Lei omboekoviaa ramo mae ma ha'eve amboae regua sacerdote oĩ aguã.

¹³ Mba'eta sacerdote ro'ea va'e ma amboae regua. Ha'e va'e regua ma avave rei altar rupi ombo'eapo va'e'ŷ.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa nhande-Senhor ma Judá ramymino oikoague. Ha'e va'e regua pe ma Moisés "Sacerdote oĩ va'erã" nde'i.

¹⁵ Ha'e rami tei jaikuaa porãve 'rã, mba'eta amboae regua Melquisedeque reko rami heko va'e sacerdote oĩ aguã ma ha'eve.

¹⁶ Ha'e va'e ma avakue pegua lei re oña rami e'ŷ omoña raka'e, ha'e rã hekove imarã e'ŷ va'e vy ipo'akapa va'e ramo.

¹⁷ Mba'eta Jesus pe "Ndee ma Melquisedeque reko rami sacerdote rei raka'e rã peve guarã", he'i.*

¹⁸ Ha'e ramia py omboyke yma ojapo uka pyre, mba'eta ha'e va'e ma ipo'aka e'ŷ ha'e mba'everã ovare'ŷ ramo.

¹⁹ (Mba'eta lei ma peteïve henda py nhandeky'a'o va'e'ŷ.) Ha'e gui oikuaa uka iporãve va'e nharõ aguã, ha'e va'e rupi Nhanderuete re nhanhemboja ete aguã.

* 7:17 Salmo 110.4

Cristo anho'i sacerdote heko porã ete va'e oikoa re ijayvua

²⁰ Ha'e gui Nhanderuete ma sacerdote-rã Jesus omoõ vy ndoura e'yi guive. (Amboae regua sacerdote kuery ma oura re'yi'rã omoõa.

²¹ Ha'e rã Jesus ma oura reve omoõ, mba'eta ixupe "Senhor ourague ndoaxa rivei 'rã, 'Ndee ma sacerdote raka'e rã peve guarã', he'ia py."

²² Ha'e nunga rupi Jesus ma Nhanderuete reve guarã iporãve va'e oikuua uka.

²³ Ymave rupigua sacerdote kuery ma heta ikuai raka'e, mba'eta peteñ-teñ omano vy noñvei 'rã.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã vy sacerdote opa e'ÿ re oñ.

²⁵ Ha'e nunga rupi hexeve vy Nhanderuete re nhanhemboja va'e nhandereraa jepe 'rã opa mba'e gui, mba'eta oikove riae nhandere ojerure aguã.

²⁶ Anhetë ha'e va'e regua sacerdote yvateve va'e anho ha'eve nhandevy, iky'a e'ÿ va'e, heko vaia oñ e'ÿ va'e, heko ky'a e'ÿ va'e, ojejavvy va'e kuerya gui oipe'a pyre, ha'e yva áryve omboyvatea va'e.

²⁷ Sacerdote yvateve va'e mboae ikuai va'e rami e'ÿ Jesus noikotevëi ára nhavõ ha'e ae ojejavvyague re ranhe mymba ome'ë aguã, ha'e gui mae ma amboae kuery ojejavvyague re ju. Mba'eta peteñgue'i ha'e ae ojejuka uka vy ombogue raka'e jejavya.

²⁸ Mba'eta lei re oña rami vy sacerdote kuery yvatekueve va'e ma ikangy va'e meme. Ha'e gui Nhanderuete lei oeja ma rire Gua'y ae omoõ, oura reve ijayvuague rami vy. Ha'e rã Ta'y ma opa mba'e py heko porã va'e, raka'e rã peve guarã.

8

Jypygua guexeve guarã ojapo pyre gui Cristo rupi ou va'ekue iporãvea re ijayvua

¹ Ha'e gui aiporo'eague ma po rami: Nhandevygua sacerdote yvateve va'e ma yva re oguapy raka'e Ipo'akapa va'e renda oiporu kuaa regua re.

² Ha'e py ma ojeupeguia kuery re ojerure oinyombojeroviaaty iky'a e'ÿ ha'e anhetë ete va'e py, Senhor ae ojapo va'ekue py, avakue ojapo va'ekue py e'ÿ.

³ Mba'eta sacerdote yvateve va'e kuery ma mba'emo ome'ë aguã omoña, mymba ojuka aguã guive. Ha'e nunga rupi nhandevygua sacerdote yvateve va'e voi oguerekavi ome'ë va'erã.*

* **8:3** Jesus ome'ë va'ekue ma nguguy ae (Hebreus 9:12).

⁴ Ha'e rami avi ko yvy re oiko teri va'e rire neĩ sacerdote voi ndoikoi 'rāgue, mba'eta ikuai 'rāe lei re oĩa rami vy mba'emo me'ēarā.

⁵ Ha'e va'e kuery ombo'apo aguã ma yva re mba'emo oĩ va'e 'ã rami rive, Moisés ombojerovia atyrā ojapo aguã re Nhanderuete ijayvu vy aipoe'iague rami vy: "Ma'ē, ejapopa ke yvyty áry ndevy ha'angaa aexa uka va'ekue rami", he'iague rami.*

⁶ Ha'e nungakue gui aŷ Jesus mba'emo ojapo va'e ma ha'eveve, Nhanderuete reve guarā ogueru va'ekue voi ha'eveve, ayvu iporâve va'e rupi ogueru guive.*

⁷ Mba'eta hexeveguá jypy guare opa mba'e py ha'eve ete va'e rire ma amboae ju ogueru e'ŷ teĩ ha'eve 'rāgue.

⁸ Ha'e rami avi Senhor ndoguerovy'ai raka'e ymagua kuery. Ha'e vy aipoe'i: "Ma'ē, ou ma oiny ára xereve guarā ipyau va'e ju ajapo aguã Israel ha'e Judá kuery pe.

⁹ Peneramoĩ kuery pe ajapo va'ekue ramigua e'ŷ 'rā ajapo, ha'e kuery po re ajopy vy Egito yvy gui anoẽmba jave guare rami e'ŷ, mba'eta ha'e kuery ojepe'apa ma xereve guarā ajapo va'ekue gui. Ha'e rire ha'e kuery re xee napenavei ma 'rā", he'i Senhor.

¹⁰ "Ha'e gui raka'eve rā po rami 'rā ajapo xereve guarā pyau Israel kuery pe. Xee aipota va'e amoĩ 'rā ha'e kuery 'arandua re, ipy'a re ae 'rā ambopara. Xee aiko 'rā Tuuete, ha'e rā ha'e kuery ma xevyguá kuery 'rā ikuai", he'i Senhor.

¹¹ "Ha'e rami rire mava'eve nombo'evei 'rā oirū neĩ guyvy kuery Senhor oikuua aguã re, mba'eta pavē 'rā xekuua, yvyigueve'i ha'e yvatekueve voi.

¹² Mba'eta amboaxy vy amboguepa 'rā heko vaiague, naxema'endu'avei ma 'rā ojejavyague re", he'i.*

¹³ "Ipyau va'e" he'ia py oikuua uka jypy guare inhyma maa. Ha'e gui yma guare inhymamba va'e vy oaxa ta ma ovy.

9

Ymave rupi mba'emo ome'ẽmby mba'everā ndovareiague re ijayvua

¹ Ha'e gui Nhanderuete jypy guexeve guarā ojapo va'ekue re oĩ heta va'e kuery ombojerovia aguã, ha'e ko yvy regua oo iky'a e'ŷ va'erā ojapo aguã guive.*

² Ha'e rami rā ojapopa raka'e ombojerovia atyrā. Ha'e gui opy jaikea py ma oĩ va'ekue tataendy 'y, mesa ha'e Senhor renonde mbojape omoĩ mbyre. Ha'e va'e henda pe ma "Henda iky'a e'ŷ va'e" 'eaague.

* **8:5** Êxodo 25.40 * **8:6** Lucas 22.20; 2 Coríntios 3.6-11
31.31-34 * **9:1** Êxodo 25.8-40

* **8:12** Jeremias

³ Ha'e gui ma peteī okē re ajukue mokoña oī va'e rovai ma ombojeroviaaty ropy ete oī, "Henda iky'a e'ŷ ete va'e" 'eaague.

⁴ Ha'e va'e pegua oī va'ekue ma peteī altar ouro guigua heakuā porā va'e rapyaty. Oī avi guexeve guarā Senhor ojapo va'ekue ryru, ouro py onhovāmba pyre. Ha'e va'e ryepy py oī va'ekue maná ryru ouro guigua, Arāo popoka ipoty va'ekue, ha'e itape ayvu oeja va'ekue oīa guive.

⁵ Hi'áry ma omopu'ã anjo ipepo va'e ra'angaa hexakāmba va'e. Ha'e kuery omo'ã hyru mbotya teko vai mbogue atyrā oī va'e. Ha'e nungakue ma aŷ nda'evei romombe'u porāve aguā.

⁶ Ha'e nunga ha'e javi oguerekō katupa ma rire sacerdote kuery ma opy ja'o oike ypya'i pyve oī va'e py oike jepi 'rā Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ aguā.*

⁷ Ha'e rā opyve ma sacerdote yvateve va'e ha'e ae'i 'rā oike, peteīgue-īgue'i ma'etŷa nhavō. Mba'emo ruguy reve 'rā oike ha'e ae ojejavyague re ome'ẽ va'erā, ha'e gui heta va'e kuery oikuua vy e'ŷ ojejavyague re ju.

⁸ Ha'e nunga py Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ po rami oikuua uka: Ombojeroviaaty jypy guare ho'ame teria ja Henda iky'a e'ŷ va'e py jaike aguā nda'evei, mba'eta nhanhemboja aguā ndoikuua ukaai teri.

⁹ Ha'e nunga oeja raka'e nhande aŷguua kuery jaikuua aguā, mba'eta ymagua kuery ombojerovia vy mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ teī ha'e nunga ma ipy'apy rupi ndoiky'a'oi raka'e opa mba'e vai gui.

¹⁰ Ha'e ramigua ojapo uka pyre ma ha'e kuery ro'o reguarā rive. Okaru, oy'u ha'e ojepoei aguā rive oeja, opa mba'e ombopyau aguā ára peve guarā.

Tuguy omoẽa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Cristo ou vy sacerdote yvateve va'e rami ogueru mba'emo porā aŷ ojekuua va'e. Ha'e rami vy ombojeroviaaty tuvixave ha'e iporāve va'e py oike, avakue opo py ojapo va'ekue py e'ŷ, mba'eta ko yvy regua e'ŷ ae.

¹² Kavara ha'e vaka ra'y ruguy e'ŷ guive ogueroike raka'e Henda iky'a e'ŷ ete va'e py, ha'e rā nguguy ae. Peteīgue'i oike raka'e, araka'e rā peve guarā nhandereraa jepe ma rire.*

¹³ Mba'eta ymave rupi kavara ha'e vaka ruguy, ha'e gui vaka ra'y oapy pyre rugue ma onhemongy'a va'ekue áry omboayvi vy oiky'a'oa 'rā hi'árykue rupi rive.

¹⁴ Ha'e gui Cristo ruguy katuve ma nhandeky'a'o 'rā, mba'eta Nhe'ẽ imarā e'ŷ va'e po'akaa rupi iky'a e'ŷ va'e vy ha'e ae ojejuka uka raka'e Nhanderuete pe ome'ẽ mbyrā. Ha'e rami vy nhandepy'apy rupi peve 'rā nhandeky'a'o, jajapo ve'ŷ aguā

* **9:6** Éxodo 30.10; Levítico 16.34

* **9:12** 1 Timóteo 2.5,6

manoa katy nhandereraa arā nunga, Nhanderuete oikove va'e pe anho nhandekuai aguā.

¹⁵ Ha'e rami py Nhanderuete reve guarā ipyau va'e ogueru. Omano vy omboguepa raka'e jypy guare ayvu rupigua kuery ojejavyague, Nhanderuete remienoī kuery ha'e javi oupity aguā mba'emo imarā e'ŷ va'e ijayvuague.

¹⁶ Mba'eta amongue omano ta vy joupe mba'emo oeja aguā re ijayvuague ma ijayvu va'ekue omano ramo anho 'rā ovare,

¹⁷ omano ma ramo mae ma ijayvuague oiko 'rā. Ijayvu va'ekue oikove teria ja peteīve henda py ndoikoi 'rā.

¹⁸ Ha'e nunga rupi Nhanderuete jypy guare guexeve guarā ojapo vy omoē uka raka'e mba'emo ruguy.

¹⁹ Ha'e ramo Moisés ma heta va'e kuery pe lei regua ojapo uka pyre omombe'upa ma vy ogueru raka'e vaka ra'y ha'e kavara ruguy yy reve. Ha'e rami vy hissopo rogue ha'e vexa'i rague omopytā mbyre omoakŷ vy omboayvi raka'e kuaxia para oī va'e ha'e heta va'e kuery ha'e javi re.

²⁰ Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e tuguy py Nhanderuete ojapo guexeve guarā, ha'e va'e rupi pendekuai aguā", he'i raka'e.

²¹ Ha'ekue rami ae huguy py omboayvi aviombojeroviaaty ha'e tembiporu opy rupi oiporu va'erā ha'e javi re.

²² Mba'eta lei re oīa rami vy opa mba'e rai oiky'a'oa 'rā tuguy py, mba'eta tuguy omoēa e'ŷ re nda'evei jejavya omboguea aguā.

Cristo omanoague araka'e rā peve guarā ovarea re ijayvua

²³ Ha'e va'e nunga ma yva re mba'emo oī va'e kuaa ukaarā rive ome'ēa, ha'e rami vy mymba ojukaa py 'rā oiky'a'oa. Ha'e rā yva re ete mba'emo oī va'e ma yvateve va'e ojukaa py 'rā oiky'a'oa.

²⁴ Mba'eta Cristo ma henda iky'a e'ŷ va'erā avakue opo py ojapo va'ekue py e'ŷ oike raka'e, mba'eta ha'e nunga ma anhetē va'e kuaa ukaarā rive ome'ēa. Ha'e rami 'rāgue py yva re ete oike raka'e, aŷ peve Nhanderuete renonde ojexa uka vy nhandere ojerure aguā.

²⁵ Ojejuka uka jepi e'ŷ teī ha'eve guive, sacerdote yvatekueve va'e ma'etŷa nhavō henda iky'a e'ŷ ete va'e py mba'emo ruguy reve oike va'e rami e'ŷ.

²⁶ Mba'eta ha'e rami va'e rire yvy itui ypy'i guive mbovykue rei e'ŷ Cristo omano 'rāgue. Ha'e rami 'rāgue py aŷ ára ojeupity ramo peteīgue'i ojekuaa, ha'e ae ojejuka uka vy jejavya ha'e javi oipe'apa vyvoi aguā.

²⁷ Mba'eta avakue renonderā omoīa peteīgue'i omano aguā, ha'e va'e rire imboayvuarā pe ojexa uka aguā.

28 Ha'e rami ae avi Cristo voi peteīgue'i ojejuka uka raka'e heta ojejavague oipe'a aguā, ha'e va'e rire jejavya reve'ŷ ju 'rā ojekuaa, oo jepe aguā oarō va'e kuery pe.

10

Mymba ojukaa ague rami e'ŷ Cristo omanoague re ijayvua

¹ Lei regua ma henonde re mba'emo porā ou oiny va'e 'ā rami rive, ou va'e ete e'ŷ.* Ha'e nunga rupi nda'evei 'rā opa mba'e gui oiky'a'o aguā mba'emo me'ēa kuery, ma'etŷa nhavō mymba ome'ē jepi teī.

² Ha'e rami e'ŷ va'e rire ombojerovia va'e kuery nome'ēvei 'rāgue, mba'eta peteīgue'i oiky'a'opaa va'e rire ipy'a ky'aa noenduvei ma 'rāgue.

³ Ha'e rami avi ma'etŷa nhavō mymba ome'ē aguā ma ojejavya re ima'endu'a jepi aguā rive,

⁴ mba'eta vaka ha'e kavara ruguy omoē mbyre ma ndoipe'ai 'rāe jajejavya.

⁵ Ha'e nunga rupi kova'e yvy re Cristo ou vy aipoe'i: "Mymba ojukaa pyre ha'e mba'emo ome'ēmby ma ndereipotai. Ha'e rami 'rāgue py xereterā rerekō katu.

⁶ Jejavya regua oapy reve ome'ēa rā ndererovy'ai.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e: 'Ma'ē Xeruete, apy ma aī ndee reipota va'e ajapo aguā, (mba'eta kuaxia onhemama va'e re oī xerekorā)', ha'e", he'i.

⁸ Jypy aipoe'i: "Mymba ojuka pyre ha'e mba'emo ome'ēmby ndereipotai, mba'eta jejavya regua oapy reve ome'ēa rā ndererovy'ai", he'i raka'e, lei re oīa rami vy ome'ēa va'e meme teī. Ha'e va'e rire

⁹ aipoe'ive ju: "Ma'ē Xeruete, apy ma aī ndee reipota va'e ajapo aguā", he'i. Ha'e rami vy jypy guare omomba raka'e, hekivia amboae ju omoī aguā.

¹⁰ Ha'e rami vy "Nhanderuete oipota va'e" he'ia rami vy nhandeky'a'o, Jesus Cristo guete reve peteīgue'i ojejuka uka rire.

¹¹ Ha'e gui sacerdote kuery ikuai va'e ma ko'ē nhavō ojexa uka 'rā Nhanderuete pe omiba'eapo aguā, ha'ekue'i rami ae mymba ojukaa py, ha'e nunga neī peteīgueve jejavya ndoipe'ai teī.

¹² Ha'e rā Jesus ma raka'e rā peve guarā peteīgue'i ojejuka uka jejavya re, ha'e rire Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

¹³ Ha'e va'e rire oarō oiny hovaigua kuery ipy guýry omoīmba peve guarā.

* **10:1** Colossenses 2.16,17

14 Mba'eta peteīgue'i ojejuka uka vy opa mba'e gui oiky'a'o raka'e ojeky'a'o uka va'e ha'e javi, raka'e rā peve guarā.

15 Ha'e ramigua Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi oikuaa uka, mba'eta jypy'i Senhor aipoe'i:

16 "Ha'e va'e ára rire ha'e kuery pe ajapo 'rā xereve guarā, po rami: Ha'e kuery py'a re amoĩ 'rā aipota va'e, hi'arandua re ae 'rā ambopara", he'i rire

17 aipoe'ive ju: "Ha'e kuery ojejavyague ha'e heko vaiague re peteīve henda py naxema'endu'avei ma 'rā raka'e rā peve", he'i.

18 Ha'e nungakue omboguepa ma rire mba'eve nanhame'ẽvei ma 'rā jajejavyague re.

Nhanderuete re nhanhemboja, nhaĩ atā ha'e nhanhopytyvõ aguã re ijayvua

19 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Jesus ruguy gui vy nhan-depy'a guaxu Henda iky'a e'ỹ ete va'e py jaike aguã,

20 mba'eta nhandevy pe ojapo tape pyau imarã e'ỹ va'e, ajukue okẽ regua rovai katy oo va'e. Ha'e va'e ma hete ae.

21 Nhandevy pegua sacerdote yvateve ete va'e oiko Nhan-deruete pegua oo re opena va'e.

22 Ha'e ramo nhanhemboja tema peteī rupi nhandepy'a ha'e jajerovia ete reve, nhandepy'a oiky'a'opaa rire iky'aa oĩ va'ekue gui, ha'e nhanderete voi yy iky'a e'ỹ va'e py ojoi porãmbaa rire.*

23 Nhanekangy e'ỹ re nhaĩ atā tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re, mba'eta nhanemboaxy aguã re ijayvu va'ekue ma ojeroviapu.

24 Peteī-teī nhanhopytyvõ pota guive nhandeporayvu ha'e jajapo porã rupi nhandekuai aguã.

25 Japytu'u eme nhanhemboatya gui, amboae kuery ikuaria rami e'ỹ. Ha'e rami 'rāgue py nhanhombopy'a guaxu, hi'ára ovaẽ rai'ive ma ouvy rā jaexa vy katuve ma jajapove tema.

Ojejavy potae rei va'ekue ombopagaa 'rā re ijayvua

26 Mba'eta anhetē va'e jaikuua porã rire teī jajejavy potae reia rupi ri nhandekuai ramo jipovei ma 'rā jajajevyague re ome'ẽ mbyrã.

27 Ha'e rami 'rāgue py jakyje reve 'rā nharõ nhanem-boayvuarã ha'e tata nhombopagaarã, hovaigua kuery mokanhyarã.*

28 Mba'eta Moisés lei ombopara va'ekue amongue noenduxei ramo omboaxy e'ỹ re ojukaa 'rā raka'e, mokoĩ e'ỹ vy mboapy hekokue omombe'u rire.*

* **10:22** Romanos 5.1,2; Efésios 3.12; Hebreus 4.14-16 * **10:27** Hebreus 6.4-8

* **10:28** Deuteronomio 17.6

29 Ha'e gui mba'exa tu peikuua? Ha'e nungakue gui nombopaga vaipaaive 'rā teve amongue Nhanderuete Ra'y re opyrõmba rei va'ekue? Mba'eta nombovarei Cristo ruguy, ha'e va'e py Nhanderuete guexeve guarã ojapoague rami vy oiky'a'o rire tei, ha'e ombojaru rei guive Nhe'ẽ nhanemboaxya kuaa ukaa.

30 Mba'eta jaikuua ae "Xee ae ajoepy ha'e anhombopaga 'rā" he'i va'ekue. Teīgue ju aipo'ea: "Senhor omboayvu 'rā ojeupagua kuery."*

31 Nhanderuete oikove va'e po py amongue ho'a rā nda'evei ete 'rā.

Yma guare re nhanema'endu'a, ha'e jaikoague repy jaupity aguã re ijayvua

32 Ha'e rami avi penema'endu'a ke yma guare re, mba'eta ayvu porã peikuua rire pendere opu'ãa rei rã pejexavai tei pei atã pekuapy raka'e.

33 Amongue py pavẽ rembiexarã penemoña penemojaro rei ha'e pendererekox rei vy. Ha'e amongue py amboae kuery oguerekox rei vy. Ha'e nunga anho e'ŷ, peē ae penemba'e rei-rei peipe'a ukapa va'ekue pevy'a reve, mba'eta mba'emo iporãve ha'e opa e'ŷ va'e perekoa peikuua.

35 Ha'e nunga rupi pejepe'a eme pejeroviaa rupi pendekuaia gui, mba'eta ha'e nungakue repy iporã va'e oĩ.*

36 Pei atã tema, Nhanderuete oipota va'e pejapopa ma rire peupity aguã ijayvuague.

37 "Mba'eta are'ŷ'i re ou va'erã va'e ovaẽ 'rā, ndarei 'rā ou aguã.

38 Ha'e rami avi xevygua heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rā ikuai. Ha'e rã ha'ekue py ojevy ramo xee ndarovy'avei 'rã", he'i va'ekue.*

39 Ha'e rã nhande kuery ma okanhy aguã katy ojevy va'e regua e'ŷ. Ojeroviaa rupi ikuai va'e regua nhandekuai, onhe'ẽ omokanhy va'e'ŷ.

11

Jajeroviaa re ijayvua

¹ Ha'e gui jajeroviaa rupi vy jaikuua porã 'rã mba'emo nharõ va'e anhetẽ ete oikoa, mba'emo jaexa e'ŷ va'e oikoa jaikuua.

² Mba'eta ymagua kuery voi ojeroviaa rupi vy oexa uka raka'e heko porã va'e'a.

* **10:30** Deuteronômio 32.35-36, Salmo 135.14 * **10:35** Tiago 1.2-4, 12 * **10:38** Habacuque 2.3-4

³ Jajeroviaa rupi vy jaikuaa Nhanderuete oayvu py rive opa mba'e omoingo raka'eague. Ha'e rami vy mba'emo jaexa va'e ma jaexa e'ŷ va'e gui oiko va'ekue meme.*

Jypy ombopara pyre re jaikuaa pota aguã re ijayvua

Abel, Enoque ha'e Noé rekokue oĩa

⁴ Abel ma ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ raka'e guyke'y Caim ome'ẽ va'e gui iporãve va'e. Mba'emo ome'ẽ va'e Nhanderuete ojou porã ramo jaikuaa heko porã va'ea. Ha'e nunga rupi omano ma rire teĩ aŷ voi ijayvu teri.*

⁵ Enoque ma ojeroviaa rupi oiko ramo heraa raka'e omano e'ŷ aguã rami. Nhanderuete ogueraa rire ndojouavei, mba'eta ogueraa e'ŷ mbove voi oexa uka Nhanderuete ombovy'a va'ea.

⁶ Ha'e rã jajerovia e'ŷ re ma nda'evei Nhanderuete nhambovy'a aguã, mba'eta Nhanderuete oikoa jarovia vy 'rãe nhanhemboja hexe, ha'e oeka va'e kuery pe mba'emo porã ome'ẽ 'rãa jarovia vy guive.*

⁷ Noé voi ojeroviaa rupi vy Nhanderuete gui oikuaa raka'e mba'emo ojekuaa e'ŷ teri va'e oiko 'rãa. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy ojapo raka'e peteĩ kanoã guaxu ngoo pygua kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy oikuaa uka ko yvy regua kuery ombopagaa 'rãa, ha'e ojeroviaa rupi tekó porã oupity aguã rami oiko.*

Abraão, Sara, Isaque, Jacó ha'e José rekokue oĩa

⁸ Ha'e gui Abraão ma ojeroviaa rupi oiko vy Nhanderuete oenoĩ rã onhe'ẽ rendu, ha'e rami vy oo peteĩ henda oyvyrã ojopy aguã katy. Marã katy pa ooa oikuaa vy e'ŷ oo.

⁹ Ojeroviaa rupi oiko yvy ome'ẽ va'erã va'e rupi, oyvy re'ŷ rami. Oo'i py oiko raka'e Isaque ha'e Jacó reve. Ha'e va'e kuery voi hexeve ojopy avi 'rã oyvyrã ijayvuague.

¹⁰ Mba'eta oarõ oikovy tetã ijyta porã va'e ojekuaa aguã. Ha'e va'e re onhembopy'a va'ekue ha'e ijapoare ma Nhanderuete ae.*

¹¹ Ta'yxy Sara voi ojeroviaa rupi oiko vy imemby nho raka'e, guaimi'i ete ma va'eri. Mba'eta oikuaa imemby aguã re ijayvu va'ekue ojeroviapy oikoa.*

¹² Ha'e nunga rupi peteĩ ava omanogue rami oiko va'e gui heta ikuai raka'e, yva re jaxy-tata ikuai va'e ha'e ye'ẽ yvýry ita ku'i ikuai va'e rami avi mbovy rei e'ŷ ikuai.

¹³ Ha'e va'e kuery ha'e javive ojeroviaa rupi ikuai reve omano raka'e, ome'ẽ va'erã va'ekue ojopy e'ŷ re. Ha'e nunga ma

* **11:3** Gênesis 1.1; 2 Pedro 3.5 * **11:4** Gênesis 4.1-8 * **11:6** Gênesis 5.21-24

* **11:7** Gênesis 6.8-22 * **11:10** Gênesis 12.1-4 * **11:11** Gênesis 17.15-22

mombyry gui mba'emo oexaa rami rive oguerovy'a. Ha'e rami vy yvy mboae regua ikuiaia rami onhemombe'u, ha'e rā ko yvy rupi ma oguata rei va'e ikuiaia.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu va'e kuery ma guekoarā oeka teria oikuua uka.

¹⁵ Tekoa oxēague re ima'endu'a riae va'e rire anhetē ojevy 'rāgue ha'e katy.

¹⁶ Ha'e rami 'rāgue py oeka oikovy guekoa iporāve va'erā, yva regua. Ha'e nunga rupi Nhanderuete noxī "Ha'e kuery Ruete" he'i aguā ojeupe, ha'e rami vy oguerekō katu ha'e kuery retārā.

¹⁷ Abraão ma Nhanderuete oeko a'ã ramo ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ gua'y Isaque. Nhanderuete omoingo aguā re ijayvu rā oendu vy oguerovy'a va'ekue ri gua'y pete'i va'e ojuka aguā rami oiko.

¹⁸ Mba'eta ixupe Nhanderuete "Isaque ra'y kuery pe 'Ner-amymino kuery' 'ea 'rā", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e rami Abraão oiko mba'eta oikuua ta'y omanoague gui Nhanderuete omboete ju aguā voi ipo'aka va'ea. Ha'e rire omanoague gui oikove ju va'e rami ete avi ogueraa gua'y.*

²⁰ Ha'ekue rami ju Isaque voi ojeroviaa rupi oiko vy ogueroayvu porā gua'y kuery Jacó ha'e Esaú, ha'e rami vy omombe'u mba'emo oiko va'erā.*

²¹ Jacó ma ojeroviaa rupi vy omano ta ma vy ogueroayvu porā José ra'y kuery pete'i-tei. Ha'e rami vy opopoka apy re onhemomburu reve opu'ā vy omboete Nhanderuete.*

²² José ma ojeroviaa rupi vy omano rai'i ma vy omombe'u Israel kuery oopa ju 'rāa, ha'e okāgue guive ogueraa uka.*

²³ Ha'e gui Moisés itui'i ramove tuu kuery ojeroviaa rupi ikuai vy mboapy jaxy re onhomí raka'e, mba'eta oexa rā kyrī va'e iporā. Ha'e rami vy ndokyjei huvixave ayvu rovai rupi ikuai aguā.*

Moisés rekukue oĩa

²⁴ Moisés tuja ma rire ojeroviaa rupi vy ndoikoxevei Faraó rajy pi'a rami.

²⁵ Mba'eta ojejavý reia py xapy'a'i ový'a 'rāgue py ojou porāve Nhanderuete pegua kuery reve ojererekō axy uka aguā.

²⁶ Mba'eta Cristo káuxa onhemingo axy uka vy Egito pygua kuery oguerekopaa gui oguerekopave 'rāa oikuua, mba'eta oarõ oikovy hekoviárā.

* **11:18** Gênesis 21.12

* **11:19** Gênesis 22.1-18

* **11:20** Gênesis 27.1-40

* **11:21** Gênesis 48.10-16

* **11:22** Gênesis 50.22-26

* **11:23** Êxodo 2.1-15

27 Ojeroviaa rupi vy oeja ovvy Egito yvy, neñ huvixa ipoxy ramo voi ndokyjei guive. Ha'e rami 'rāgue py oï atā, jaexa e'ŷ va'e oexa va'e rami.

28 Ojeroviaa rupi vy ojapo raka'e ngaru Páscoa ára pygua, ha'e rami vy vexa'i ruguy omoë uka porojukaa oupity e'ŷ aguã Israel regua ra'y kuery tujakueve.*

29 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai vy oaxa raka'e Ye'ẽ Pytā rupi, yvy pirua rupi ooa rami. Ha'e rã Egito pygua kuery ma oaxa aguã onhea'anga vy oy'upa.

Canaã yvy re Israel kuery ikuai jave guare re ijayvua

30 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai ramo Jericó tetã kora ho'apa raka'e, sete ára re ombojere rire.

31 Ha'e gui Raabe voi kunha itavy rei va'ekue ri ojeroviaa rupi oiko vy omovaë porã raka'e avakue oikuaa pota vy oje'oi va'ekue. Ha'e rami vy nokanhyi nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e kuery reve.*

32 Ha'e gui nda'evei amombe'upave aguã. Mba'eta oata 'rāgue amombe'u aguã Gideão rekukue, Baraque, Sansão, Jefté, Davi, Samuel ha'e profeta kuery rekukue ha'e javi.

33 Ha'e va'e kuery ma ojeroviaa rupi ikuai vy ipo'aka raka'e tetã ikuai va'e re, teko porã rupi joguerek, oupity mba'emo ome'ẽ 'rã va'ekue, omboty uka guary juru,

34 ombogue uka tata guaxu, kyxe gui oo jepe, ikangya gui imbaraete ju, joe opu'ää py ipo'aka, ha'e amboae guigua xondaro kuery omonhamba.

35 Kunhague ma hoo pygua omano va'ekue omboetea jeyv ramo ogueraa ju oikove va'e. Ha'e rã amboae kuery ma non-hemoë ukaxeí vy onhemingo axy uka raka'e, onhemboete ju aguã iporãve va'e oupity aguã.

36 Ha'e gui amboae kuery ju ombojarua rei rã ikuai axy rei, oinupãa, oipokuaa, ha'e nhuã py ombotya ramo.

37 Ita py ojapipaa, omboayvua, yvyra kyxia py mbyte rupi ojaya, kyxe py ojukaa guive. Hoo e'ŷ va'e ikuai, vexa'i ha'e kavara pire py onhemonde, iporiau rei, ojexavai rei ha'e ojavykyia rei.

38 (Ha'e va'e kuery rekoarã kova'e yvy nda'evei.) Tekoa e'ŷa rupi ikuai, yvyty, itakua ha'e yvykua oï va'e rupi.

39 Ha'e va'e kuery ha'e javive ma ojeroviaa rupi ikuai vy oexa uka raka'e heko porã va'e. Ha'e rami tei ndoupityi guive ome'ẽ 'rã va'ekue,

40 mba'eta nhande kuery peguarã Nhanderuete oguerek, katu mba'emo iporãve va'e, nhande kuery reve vy anho ha'e kuery oupitya aguã ijayvuague.

* 11:28 Êxodo 12.1-28; 14.15-31

* 11:31 Josué 6.1-25

12

Cristo rami avi nhante voi nhaĩ atã aguã re ijayvua

¹ Ymagua kuery heta ojeroviaa oexa uka va'ekue ma arai tuvixa va'e rami nhanembojere okuapy. Ha'e ramo nhante voi ke nhandejegui nhambipa ipoyikue oĩ va'e ha'e javi, nhantere jejavya oja ratã va'e guive. Ha'e rami vy nhaĩ atã reve nhanha tema nhanerenonderã omoĩ mbyre katy.*

² Nhama'ẽ porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã. Mba'eta ha'e ma henonderã imbovy'aarã omoĩ mbyre ojopy voi 'rãgue py oxĩ e'ŷ re ogueropo'aka raka'e kuruxu re oiko axya. Ha'e rire oguapy oiny Nhanderuete renda openaaty oiporu kuaa regua re.

³ Peikuua pota porã ke ha'e rami ete heko vai valety kuery hexe opu'ã rei rã ogueropo'akaague re, penekangy e'ŷ aguã, neĩ pendepy'a py pendekuerai e'ŷ aguã.

Nhanemo'arandua py Nhanderuete nhanderayvua oexa ukaa re ijayvua

⁴ Mba'eta peẽ ma teko vai rovai penhea'ãa rupi penderuguy nomoẽai teri.

⁵ Ha'e penderexarai guive gua'y pe rami penemogetaa re: "Xera'y kuery, pembovare'ŷ eme Senhor penemo'arandu rã, pendekuerai eme guive pêvý ijayvu ramo.

⁶ Mba'eta Senhor omongoeta 'rã guembiyvu kuery, ha'e oin-upã 'rã gua'yrã ogueru va'e ha'e javive", he'iague re.*

⁷ Ha'e nunga rupi penemoingo axya ma Nhanderuete penemo'arandu aguã oiko, gua'y kuery rami ae pendererekoy. Mba'eta jipoit a'y kuery tuu omo'arandu e'ŷ va'e.

⁸ Napenemo'arandui ri ramo penderu peikuua e'ŷ va'e peiko, ta'y e'ŷ, mba'eta Nhanderuete omo'arandu 'rã gua'y kuery ha'e javi.

⁹ Nhanderu kuery ngo'o re ikuai va'e ma nhanemo'arandu rã nhanhe'ẽ rendu 'rã. Nhanenhe'ẽ Ruete katuve ma nhanhe'ẽ rendu 'rãgue, jaikove aguã.

¹⁰ Mba'eta nhanderu kuery nhanemo'arandu 'rã xapy'a'i guarã, ha'e kuery oikuua rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nhanemoingo porã aguã nhanemo'arandu, iky'a e'ŷa rami nhante voi nhandekuai aguã.

¹¹ Nhanemo'arandua nhavõ ha'e ramove'i nanhanembovy'ai 'rã merami, nhanemomboriau ranhe. Ha'e rami tei nhanemo'arandupaa ma rire ojapo 'rã nhandekuai porã ha'e nhanderekoporã aguã rami.*

* **12:1** Apy ma corrida re ombojoja Senhor pe nhandekuaia (Filipenses 3.12-14).

* **12:6** Jó 5.17; Proverbios 3.11-12 * **12:11** João 15.1,2; Tiago 1.2-4; 1 Pedro 4.1,2

12 Ha'e nunga rupi pemombaraete ju ipo ho'a va'ekue ha'e henapy'ã kangi va'e kuery.

13 Pembo'yvi porã tape oguata aguã, okarau va'ekue okanhy 'rãgue py okuera aguã.*

Peteĩ rami nhandekuai, ha'e nhanderekko ky'a e'ŷ aguã re ijayvua

14 Peteĩ rami pendekuai pavẽ reve, ha'e penhea'ã pendeko ky'a e'ŷa rupi, mba'eta ha'e rami e'ŷ vy avave rei ndoexai 'rã Senhor.

15 Peikuaa pota porã ke Nhanderuete omboaxyo avave rei oupity e'ŷ re ojepe'a e'ŷ aguã. Toĩ eme guive iro va'e rapo rami ikuai va'e, mba'eta ha'e va'e henhoĩ vy penemoingo eta rei ha'e heta 'rã penemboeko ky'a.*

16 Penembyte rupi ta'ikuai eme heko ky'a va'e, neĩ ha'eve'ŷa rami ikuai va'e Esaú ramigua. Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgue'i okaru aguã re rive ovende raka'e ta'y jypyguia oikoa peguarã va'ekue.

17 Ha'e va'e rire ma nguu pe ojereroayvu porã ukaxe teĩ nda'evei ae. Hexay reve onhea'ã teĩ ndojouvei ha'ekue py ojevy aguã.

Yvyty Sinai ha'e Sião re ijayvua

18 Ha'e gui peẽ ma yvyty tata haku raxy hendya py e'ŷ pevaẽ.† Pyávy rami pytãa py e'ŷ pevaẽ, neĩ ara vai oikoa py, 19 mimby guaxu onhendu ratã va'e oña py, neĩ ayvu atãa py e'ŷ pevaẽ. Ha'e va'e gui hendua kuery ojerure raka'e onhendu ve'ŷ aguã re,

20 mba'eta ha'e kuery ndogueropo'akavei ma ijayvuague: "Mymba teĩ ae ma yvyty re onhemboja ramo tojapipaa ita py", he'iague.*

21 Anhetẽ ha'e nunga nhomondyipa ete ramo Moisés eteve voi "Akyje ha'e aryryipa reia aendu!" he'i raka'e.*

22 Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma Sião yvyty re pevaẽ, Nhanderuete oikove va'e pegua tetã, yva re Jerusalém oĩ va'e py. Pevaẽ anjo kuery mbovy e'ŷ ikuaria py, ha'e nhemboaty iky'a e'ŷ va'ea py,

23 igreja kuery jypyguia ta'y ha'e tajy kuery yva re hery ipara va'e ijatya py. Pevaẽ Nhanderuete pavẽ re oikuaa pota va'erã oña py, ha'e penhemoirũ ma guive heko porã va'e kuery imoingo porãarã oupitypa ma va'ekue nhe'ẽ reve.

* **12:13** Provérbios 4.26 * **12:15** Deuteronomio 29.18 † **12:18** Apy ma ijayvu judeu kuery yma guare Sinai yvyty katy'i ikuaria py lei ojopy jave okyje rei okuapayague re. Ha'e va'e jave py Nhanderuete ma nhomondyipa rei va'e rami ojekuaa (Êxodo 19.9-25; 20.18-21; Deuteronomio 4.9-12). * **12:20** Êxodo 19.12-13

* **12:21** Deuteronomio 9.19

²⁴ Pevaē avi Nhanderuete reve guarā ipyau va'e Reruare Jesus oña py, ha'e huguy nhandeky'a'oarā omboayvi pyre oña py guive. Ha'e va'e ma Abel ruguy gui mba'emo iporāve va'e oikuua uka va'e.

²⁵ Ha'e nunga rupi pejapyxaka porā pota, ijayvua pendu rive'ŷ aguā. Mba'eta yvy re Nhanderuete ijayvu rā noenduxei va'ekue ndoo jepei rire nhande kuery katuve ma ndajaa jepei 'rā, yva gui nhandevy ijayvua gui jajepe'a ri vy.

²⁶ Ha'ekue py Nhanderuete ijayvu vy omomyī raka'e ko yvy. Ha'e gui aŷ ma ijayvu jevy vy aipoe'i: "Peteīgue ju, teīgue'i pyve amomyī 'rā yvy anho e'ŷ, yva guive", he'i.*

²⁷ Ha'e gui "Peteīgue ju, teīgue'i pyve" he'ia py jaikuua Nhanderuete oipe'apa 'rāa guembiapo omomyī mbyrā oī va'e, omomyī mbyrā e'ŷ anho opyta aguā.

²⁸ Ha'e nunga rupi nhande ma nhaneretā omomyī mbyrā e'ŷ jareko vy nhaī atā tema nhanemboaxya re, mba'eta nhanemboaxya rupi Nhanderuete pe nhandekuai ramo nhandererovy'a 'rā. Henonde nhamboete ha'e jajererokyjea iky'a e'ŷ va'e rupi tema nhandekuai,

²⁹ mba'eta Nhanderuete ma tata nhomombaarā oiko.*

13

Jomeme nhandekuai porā aguā re ijayvua

¹ Pendekuai riae tema mborayvu re, joegua meme'i joayvua rami ae.

² Penhomovaē e'ŷ eme, mba'eta amongue ma oikuua vy e'ŷ anjo kuery ete omovaē raka'e.

³ Penema'endu'a tema nhuā py omboty pyre re, ha'e kuery reve peē voi peī avia rami. Penema'endu'a avi oguereko axya va'e re, peē voi ojavyky reipy peikoa rami.

⁴ Tomboete pavē omenda va'e kuery, ha'e iky'a e'ŷa rupi tajoguereko. Mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rā heko ky'a ha'e itavy rei va'e ha'e javi.

⁵ Pendekuai eme perāta re nda'eveivea rupi. Mba'emo perekoi vy pevy'a, mba'eta Nhanderuete aipoe'i: "Peteīve henda py xee ndoroejai 'rā, neī peteīgueve ndoroayvu e'ŷi 'rā", he'i.*

⁶ Ha'e rami rire jakyjea py e'ŷ 'rā aipoja'e: "Senhor xepytyōarā oiko ramo xee ndakyjei 'rā. Mba'e tu avakue ojapo 'rā xere?"*

Nhanderuete pe jaiko aguā re ijayvua

⁷ Penema'endu'a tema pendererekoare kuery Nhanderuete ayvu mombe'uare rekokue re. Peikuaa pota porā ha'e kuery

* **12:26** Ageu 2.6 * **12:29** Deuteronômio 4.24 * **13:5** Deuteronômio 31.6

* **13:6** Salmo 118.6-7

omano peve ikuaiague re. Ha'e kuery ojeroviaague rami ke peẽ voi pendekuai.*

⁸ Jesus Cristo ma jypy guive aŷ peve ha'ekue ae oiko, ha'e raka'e rã peve guarã.

⁹ Opa marã ha'e amboae rami rei penembo'ea rã pendu rive. Mba'eta pavẽ gui ovareve va'e ma Nhanderuete nhanemboaxya re nhanhemombaraete aguã nhandepy'a py, tembi'u re rive'ŷ, mba'eta ha'e nunga re nda'eveive va'e kuery peteĩve henda py ndoupityi 'rã imoingo porãarã.

¹⁰ Ha'e rã nhande kuery ma amboae regua altar jareko. Ha'e va'e gui ma ombojeroviaaty pygua kuery ho'u aguã nda'evei.

¹¹ Ha'e gui Henda iky'a e'ŷ ete va'e py sacerdote kuery yvatekueve va'e ogueroike 'rã mymba ruguy jejavya re, ha'e rã ho'okue ma tekaoa gui mombyry'i 'rã oapy.

¹² Ha'e rami ae Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupagua kuery oiky'a'o aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuiai gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy.

¹⁴ Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã.

¹⁵ Ha'e rami vy Jesus rery rupi Nhanderuete pe nhame'ẽ riae 'rã jarovy'aa, nhandejuru py jaroporai hery.

¹⁶ Ha'e rami ae avi pejep'e a eme joupe pejapo porãa ha'e peteĩ-teĩ penhopytyvõa gui, mba'eta ha'e nunga ome'ẽmby ma Nhanderuete ogueroovy'a.

¹⁷ Penhe'ẽ rendu pendererekaoa kuery, pendekuai ha'e kuery oipotaa rami, mba'eta penenhe'ẽ re opena, ha'e raka'eve rã oikuuaa potaa 'rã openaague re. Ha'e rami rã ha'e kuery ov'y'aa rupi 'rã opena pendere, iporiaua rupi e'ŷ, mba'eta iporiaua ma mba'everã ndovarei 'rãgue pãvy.

Opaa py mba'emo re ojerureague

¹⁸ Pejerure tema orere, mba'eta ore roikuua rã orepy'a ky'a e'ŷa rupi orekuuaia, opa mba'e py ha'evea rami roikoxe vy.

¹⁹ Aipota pejerure ete pãa py xee aju voive aguã re.

²⁰ Ha'e gui Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo aguã nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju raka'e, ha'e huguy rupi ojapo guexeve guarã opa va'erã e'ŷ, ha'e omoi guive vixa'i kuery re opena va'erã yvateve va'e.

²¹ Tove tapenemoingo porã opa mba'e py, ha'e oipota va'e pejapo aguã rami. Tove peẽ kuery re tomoi imbovy'aarã pejapo aguã, Jesus Cristo rupi ae. Jesus toguerovy'aa raka'e rã peve. Amém.

* **13:7** 1 Tessalonicenses 5.12,13

22 Irmão kuery, ajerure pendu porã aguã kova'e ayvu ipuku e'ŷ'i va'e romongetaa rupi ambopara va'ekue.

23 Pëvy amombe'u irmão Timóteo nhuã gui opoia jevy maa. Xapy'a rei ha'e va'e xea py ovaẽ voi ramo hexeve roo 'rã roexa vy.

24 Pemombe'u ke pendererekoa kuery ha'e javive pe roxaruraa, iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e javi pe guive. Itália pygua kuery oxarura uka avi pendevy.

25 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu penemboaxya.

Tiago ombopara va'ekue Tiago ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia rupi Jesus ryvy Tiago omongoeta hemimbo'e kuery. Ha'e rami vy ijayvu Jesus re jajeroviaa jaexa uka aguã mba'emo jajapoa py.

Mba'eta "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peavyuve eme" (2.1), "nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã guive" (3.14). Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetea gui arandu ou va'e re 'rã nhandekuai. Mba'eta "yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhanderekoky'a e'ŷ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhanderekoporã merami rivei 'rã guive" (3.17). Ha'e rami vy 'rãe jaexa uka Jesus re jajeroviaa.

Oxarura reve ijayvu aguã ombopyague

¹ Xee Tiago ma Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo rembiguai aiko.* Axarura doze regua opa rupi pendekuai va'e pe.

Nhanderekoporã rire iporã va'e oiko va'erã re ijayvua

² Irmão kuery, opa marã penderekoporã re ipevy'a ete ke,
³ mba'eta peikuaa pejeroviaa a'ãarã oiko va'e peaxapa ma rire pei atãve 'rãa.

⁴ Ha'e gui pei atãa tojapopa ojapo 'rã va'ekue, peẽ kuery opa mba'e py penderekoporã aguã, peteĩve henda py iporã va'e oata e'ŷ re.*

Nhane'arandurã re jajerure aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui amongue 'arandurã oata ramo tojerure Nhanderuete pe. Ha'e ramo ome'ẽ 'rã, mba'eta ivai e'ŷ re 'rã mba'emo ome'ẽ pavẽ pe.

⁶ Ha'e rami avi ojeroviaa rupi tojerure, peteĩve henda py toĩ eme oexa'ã reia.* Mba'eta ndojerovia porãi va'e ma yai yvvytu ogueraa rupi rei omomy-momyi va'e rami ikuai.

⁷ Ha'e ramigua avakue toexa'ã eme Senhor gui mba'emo ojopy aguã re,

⁸ mba'eta mokoĩ rami rei oikuaa va'e vy mamo rã oikoa rupi nai'arandui rei 'rã.

Mba'emo ko yvy regua okanhymba 'rãa re ijayvua

* **1:1** Atos 15.13; Gálatas 1.19, 2.9,12

* **1:4** Romanos 5.3,4; 1 Pedro 4.12-14

* **1:6** Mateus 21.22

⁹ Irmão kuery yvyī'igueve va'e ma toguerovy'a Nhanderuete omboyvatea re.

¹⁰ Ha'e rā oguerekopa va'e ma omo'yvyī'ia re toguerovy'a, mba'eta jai poty rami rive 'rā okanhy.*

¹¹ Mba'eta kuaray ojope ratā reve ou ramo jai ipiru rā ipoty okuipa 'rā. Jaexa rā iporāague ndojekuaavei 'rā. Ha'e rami ae oguerekopa va'e voi okanhy 'rā mba'emo re opena rupive.

Jejavya re ijayvua

¹² Ovy'a ete 'rā avakue oeko a'ña rā oī atā reve ogueropo'aka va'e, mba'eta oaxapa rire coroa-rā oupity 'rā tekove. Ha'e va'e ma guembiyvu kuery pe Senhor ome'ẽ aguã re ijayvu.

¹³ Ha'e rami teī avave rei omoangecko rā "Nhanderuete xemoangeko" te'i eme. Mba'eta Nhanderuete ma mba'emo vai pe onhemoangeko uka va'e'ŷ, neī nanhanemoangekoi 'rā mava'eve rei.

¹⁴ Ha'e rami 'rāgue py peteī-teī nhande ae jaipotapa reia py nhanhemoangeko uka. Ha'e nunga py ae nhanhembotavy uka ha'e jajeity uka.

¹⁵ Mba'eta jaipotapa reia ma nhandejee nhamoī rire nhanemoingo 'rā jajejavvy aguã rami. Ha'e gui jajejavvy ma opaa py ojapo 'rā nhamano aguã rami.

Iporā va'e me'ēa re ijayvua

¹⁶ Irmão kuery xerembiayvu, pejekore eme.

¹⁷ Mba'eta yvate gui meme ou mba'emo porā iky'a e'ŷ va'e, Nhanderuete hendy va'e moingoare va'e ae ombou.* Ixupe ma jipoí amboae rami rei imoingoarā, neī kuaray'ā rami rive herovaarā.

¹⁸ Mba'eta ha'e ae oipotaa rami vy gua'y kueryrā nhanemoingo raka'e ayvu anhetē va'e rupi, hemimoingo kuery ha'e javi gui nhande ranhe ixupagua nhandekuai aguã.

Nhanderuete ayvu rupi nhandekuai ete aguã re ijayvua

¹⁹ Irmão kuery xerembiayvu, ha'e nunga peikuaapa ae ma. Ha'e rami avi peteī-teī penhea'ā penembo'ea rā pejapyxaka porā aguã. Ha'e rā pendeayvu voi eme, neī pendevai voi eme guive.

²⁰ Mba'eta avakue ivaia py ndoexa ukai 'rā Nhanderuete guigua teko porā.*

²¹ Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi nda'evei va'e ha'e teko vai pendere oī va'e ha'e javi. Ha'e penhemo'yvyī'i reve pendu ete ayvu porā pendere omoī mbyre, mba'eta pendereraa jepe aguã ipo'aka va'e.

* **1:10** 1 Pedro 1.24,25 * **1:17** 2 Pedro 1.3,4 * **1:20** Romanos 12.17-21; Efésios 4.26-32

²² Ha'e rami vy ayvu ojapo ete va'e peiko, oendu rive va'e'ŷ, peẽ ae pejekore e'ŷ aguã.*

²³ Mba'eta ayvu oendu rive vy ha'e rupi ndoikoi va'e ma epéko re peteĩ ava ojexa rive va'e rami,

²⁴ mba'eta ojexa ma vy ojepe'a vyve marã rami pa ojekuaa ague re hexaraipa vyvoi 'rã.

²⁵ Ha'e rã lei opa mba'e gui nhanemoingo porã va'e re amongue oikuuaa pota ete ha'e ojapoa rupi oĩ atã va'e ma omoingo porãa ete 'rã mba'emo ojapoa rupi rei, mba'eta oendu rive va'e'ŷ, ojapo ete va'e oiko rã.

²⁶ Ha'e rã amongue ojeupe "Nhanderuete pegua" he'i teĩ oayvu py ndojejokoi va'e ma opy'a py ae ojekore, ha'e Nhanderuete pe merami rive oiko.

²⁷ Ha'e gui Nhanderuete renonde nhanderekoy ky'a e'ŷa ha'e anhetẽ rupi nhandekuai vy jaipou 'rã tyre'ŷ ha'e imeve'ŷ va'e kuery ojexavai rã, ha'e jajejoko 'rã vyv regua reko rupi nhanderekoy ky'a gui.

2

Peteĩ regua rive joegui jayvu ve'ŷ aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme.*

² Xapy'a rei penhembo'eaty py peteĩ ava oike 'rã kuã regua ouro guigua ha'e onhemonde porã reve. Ha'e gui amboae ju oike avi 'rã iporiaukue'i, ao ymague py rive onhemonde va'e.

³ Xapy'a rei onhemonde porã va'e peroryxe vy "Apy ke eguapy tenda iporãve va'e py" peje 'rã. Ha'e rã iporiaukue'i pe ma "Ndee, epu'ã he'amy upe py, ha'e'ŷ vy eguapy apy xepy renda yvýry" peje 'rã.

⁴ Ha'e ramia py peteĩ regua rive'ŷ ri ty'y joegui peayvuve? Ha'eve'ŷa rami e'ŷ ri ty'y joeko re peikuaa pota?

⁵ Irmão kuery xerembiyvu, pendu ke. Ko vyv regua kuery "Iporiaukue'i" he'ia va'e regua e'ŷ teve Nhanderuete oiporavo ojerovia ete aguã? Ha'e kuery va'e regua pe e'ŷ teve oupity uka opo'akaa? Mba'eta guembiyvu kuery ha'e javi peguarã oguereko.

⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma napemboetei pekuapy iporiaukue'i. Ha'e rami avi oguerekopa rei va'e kuery e'ŷ ri ty'y penemoingo axy rei? Ha'e kuery e'ŷ ri ty'y penemboayvua aguã katy pendereraa va'e?

⁷ Ha'e kuery e'ŷ ri ty'y tery porã pendere omoĩ mbyre re ijayvu rei va'e?

* **1:22** Mateus 7.24-27; 1 João 2.3-6

* **2:1** 1 Timóteo 5.21

⁸ Lei re ipara oĩ va'e "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami" he'ia pejapopa ri vy ha'evea rami pendekuai.*

⁹ Ha'e rã peteĩ regua rive joegui peavyuve ri vy pejejavy. Lei rupi e'ý pendekuai vy heko vai va'e pepyta.

¹⁰ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi amongue ojapopa teĩ peteĩ henda'i py mba'e ho'a vy ha'e javi py onhemboeko ky'a.

¹¹ Mba'eta "Ndetavy eme" he'i va'ekue ae "Ejojuka eme" he'i avi. Ha'e ramo nandetavy rei va'eri rejojuka vy lei rovai rupi reiko.*

¹² Ha'e nunga rupi pendeayvu ha'e pendekuai ke jaa jepe aguã regua lei rupi, mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã nhandere oikuaa potaa.

¹³ Mba'eta nanhanhomboaxyi rire nhanemboaxy re'ý ju 'rã nhanembopaga. Ha'e rã nhomboaxy va'ekue ma nhombopaga aguã ára py ipo'aka 'rã.

Jajerovia jaexa uka aguã re ijayvua

¹⁴ Irmão kuery, mba'erã tu ovare amongue "Xee ajerovia" he'i teĩ ojeroviaa mba'eve py ndoexa ukai ramo? Ha'e rami ojeroviaa rupi nda'u oo jepe 'rã?

¹⁵ Xapy'a rei peteĩ irmão e'ý vy irmã nda'ijaoi ha'e tembi'u ndoguererekoi rã

¹⁶ peẽ kuery regua pexa vy onheovã aguã napeme'ëi e'ý re "Peiko porã ke, penhemonde ha'e pekaru", peje 'rã. Mba'erã tu ovare 'rã ha'e rami pendeayvua?

¹⁷ Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi mba'eve py ndajaexa ukai ri ramo omanogue rami rive opyta, hexa ukaarã noĩ avi rã.*

¹⁸ Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã: "Peteĩ ojerovia 'rã, ha'e rã amboae ma onhea'ã 'rã mba'emo ojapoa rupi", he'i 'rã. Exa uka ha'vy rejерoviaa mba'emo rejapo e'ý re. Ha'e rã xee ma aexa uka 'rã ajeroviaa mba'emo ajapoa py.

¹⁹ Ndee rerovia teve Nhanderuete peteĩ'i oikoa? Ha'evea rami reikuua teĩ anha kuery voi ha'e rami oguerovia oryryipa reve.

²⁰ Ha'e gui ava hi'arandu e'ý va'e, reikuua porãxe teve jajeroviaa ndajaexa ukai ramo mba'everã ndovareia?

²¹ Nhaneramoï Abraão nda'u ojerovia etea oexa uka e'ý re ri omboeko porãa raka'e? Mba'eta altar áry gua'y Isaque ome'ë aguã rami oiko.

²² Ma'ë, ojerovia ete ha'e oexa uka guive, mba'eta mba'emo ojapoa py oexa uka ojerovia etea.

²³ Ha'e rami vy ae ojeupity ipara re oĩ va'e: "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re omoï teko porã" he'iague. Ipara avi oiny: "Ixupe 'Nhanderuete irũ' 'ea."*

* **2:8** Levítico 19.18 * **2:11** Éxodo 20.13-14, Deuteronômio 5.17-18 * **2:17**

Lucas 3.8-14; Atos 26.20 * **2:23** Gênesis 15.6

²⁴ Ha'e rami rire jajeroviaa jaexa uka ramo mae 'rā nhanemboeko porāa, jajeroviaa re rive'ŷ.

²⁵ Raabe itavy rei va'ekue voi ojeroviaa oexa uka ramo omboeko porāa raka'e. Mba'eta ha'e va'e ma oikuua pota aguā ombou pyre kuery omovaē raka'e, ha'e gui amboae tape rupi ju omondouka guive.

²⁶ Mba'eta nhanenhe'ẽ reve'ŷ vy nhanderete omanogue itui. Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi xapy'a rei mba'eve py jaexa uka e'ŷ ramo omanogue ae avi opyta.

3

Nhaneapekū nhanemboeko vaiā re ijayvua

¹ Irmão kuery, nda'evei peē kuery heta peiko aguā porombo'ea, mba'eta jaikuua porombo'ea kuery rekokue re oikuua potaa poyive 'rāa.

² Mba'eta nhande kuery ha'e javive 'rā jajeity uka opa mba'e py. Oayvu py ndojejavyi va'e ma opa mba'e py 'rā heko porā, ha'e guete regua ha'e javi guive ojoko kuaa.

³ Kavaju re minha ijuru xā nhamoī 'rā jaipotaa rami jareko aguā. Ha'e rami vy hete ha'e javi 'rā jaaxea rupi jaraa.

⁴ Peikuua pota avi kanoā guaxu ikuai va'e re. Ha'e nunga ma tuvixa ete, ha'e hexe yvytu oipeju atā teī imbojeapaa kyrī'i va'e py imboguataa kuery ogueraaxe katy rei 'rā ogueraa.

⁵ Ha'e rami ae avi nhaneapekū, mba'eta nhanderete regua kyrī'i va'eri onhemboyvate reia rupi 'rā ijayvu, peteī tata ravijukue'i ka'aguy tuvixa va'e omoendypaa rami avi.

⁶ Mba'eta nhaneapekū voi tata ramigua, ha'e nhanderete regua ikuai va'e mbyte py oī opa marāgua teko vai rexā ukaarā. Nhanemboeko ky'apa 'rā. Tata ogue'ŷ va'e omoendy rire oapy avi 'rā jaikoa ha'e javi.

⁷ Mba'eta mymba ikuai va'e minha nhamomāxo kuaa 'rā: guyra, yvy rupi otyryry va'e ha'e yy rupigua ha'e javive regua ma nhamomāxo va'e meme.

⁸ Ha'e rā nhaneapekū ma avave rei ndojoko kuaai 'rā. Teko vai moingoa ojoko pyrā e'ŷ oī, ha'e veneno rami jojuka 'rā guive.

⁹ Nhaneapekū py jaroayvu porā 'rā Senhor Nhanderuete. Ha'e va'e py ae ju 'rā nhandeayvu vai avakue Nhanderuete ojee rami omoingo va'ekue re.

¹⁰ Nhandedjuru peteī'i va'eri ayvu porā ha'e ayvu vai rupi ijayvu. Irmão kuery, ha'e nunga ma nda'evei.*

¹¹ Yvu peteī'i oī va'e gui nda'u oē 'rā yy porā ha'e iro va'e avi?

¹² Irmão kuery, figo rembypy gui nda'u oiko 'rā azeitona? Ha'e rami e'ŷ vy uva'y gui nda'u oiko 'rā figo? Ha'e rami ae avi peteĩ yvu gui noẽi 'rā yy he'ẽ ro ha'e iporã va'e.

'Arandua yvate guigua re ijayvua

¹³ Peẽ kuery va'e regua mava'e nda'u hi'arandu ha'e oikuaapa va'e pendekuai? Pene'arandua pexa uka ha'vy pendevai reia rupi e'ŷ, ha'evea rami anho pendekuaia py.

¹⁴ Ha'e rā xapy'a rei pendepy'a re joe napendea'ei reia ha'e peẽ ranhexea oĩ ramo nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã guive.

¹⁵ Ha'e ramigua pexa uka va'e ma yvate guigua 'arandua e'ŷ. Ha'e ramigua ma yvy regua, mymba kuery oendu va'e ramigua rive, anha guigua ae.

¹⁶ Mba'eta joe nda'ija'ei ha'e ha'e ranhexe va'e ikuaia py oĩ avi 'rā joo rami e'ŷ-e'ŷ ikuai va'e ha'e opa marãguia teko vai.

¹⁷ Ha'e rā yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rā nhanderekko ky'a e'ŷ aguã rami, ha'e guí nanhandevai rive-rivei 'rā, mborayvu re 'rā nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rā jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rā, nanhanderekko porã merami rivei 'rā guive.*

¹⁸ Mba'eta peteĩ rami nhomoingoa kuery ma oma'etŷ va'e rami avi peteĩ rami nhomoingoague rupi ojou 'rā heko porã va'e.

4

Joguero'a reia re ijayvua

¹ Magui tu ou joe pepu'ã ha'e pejoguero'a reixeia? Pendepy'apy py mba'emo re nda'eveivea pendu va'e gui e'ŷ teve ou?*

² Mba'eta mba'emo peipota teĩ ndapejoui vy pejojukaxe. Mba'emo re nda'eveive peiko teĩ ndapejoui vy pejoguero'a rei ha'e joe pepu'ãa rupi pendekuai. Mba'eve ndapejoui mba'eta ndapejerurei.

³ Pejerure vy voi ndapejopyi, mba'eta ha'eve'ŷa ramigua re pejerure, peẽ ae peipotaa rami pendekuaixe vy.

⁴ Nhanderuete pe merami rive pendekuai va'e, ndapeikuai ri ty'ko yvy regua re peo vy Nhanderuete rovaigua pepytaa? Mba'eta ko yvy regua re ooxe va'e rei Nhanderuete rovaigua oiko.

⁵ Tyrã pa pexa'ã ipara re oĩa oaxa rive 'rãa re? Mba'eta "Nhanderuete Onhe'ẽ omoĩ va'ekue oipota hexe anho jaa", he'i va'ekue.

* 3:17 Gálatas 5.19-26 * 4:1 Tiago 3.14-16

⁶ Ha'e rami teĩ nhanemboaxyve ju 'rã, mba'eta aipoe'i avi: "Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyi'i va'e ma omboaxy 'rã."*

⁷ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyi'i ke Nhanderuete oipotaa rami. Ha'e rã anha pe ma pejeity uka eme. Ha'e ramo ojava 'rã pendegui.

⁸ Penhemboja ke Nhanderuete re. Ha'e ramo ha'e ju onhemboja 'rã peẽ kuery re. Pejejavypa va'e, peiky'a'o uka ke pendepo. Mokoĩ rupi rei pendepy'a va'e, peiky'a'o uka pendepy'a.

⁹ Pendu ke penhemboaxya, ha'e rami vy peneraxẽ ha'e pejae'o. Penderory rei 'rãgue py pendepy'a vai, pevy'a rei 'rãgue py pendeporiau.

¹⁰ Penhemo'yvyi'i ke Senhor renonde. Ha'e ramo penemboyvate ju 'rã.

Joe nhandeayvu rei e'ŷ aguã re ijayvua

¹¹ Irmão kuery, pendeayvu rei eme joe. Mba'eta irmão kuery re ijayvu rei, e'ŷ vy oikuaa pota rei va'e ma lei re voi ijayvu ha'e oikuaa pota rei. Ha'e gui lei re peikuaa pota rei vy lei rupi ve'ŷ pendekuai, ha'e rã lei re peikuaa pota reia rupi rive.

¹² Mba'eta peteĩ'i oiko lei mbouare ha'e joe oikuaa pota va'erã. Ha'e va'e ma jogueraa jepe ha'e nhomokanhy aguã ipo'aka va'e. Ha'e rã ndee, marã ramigua tu reiko, neirũ kuery re reikuuaa pota rei aguã?*

Tenonde oiko va'erã ndajaikuaaia re ijayvua

¹³ Peẽ kuery va'e regua "Kova'e ára, e'ŷ vy ko'ẽ rã roo 'rã tetã re. Peteĩ ma'etŷ re 'rã roiko ha'e py. Mba'emo romboekoviaa rupi rojoupa 'rã", peje. Ha'e ramo pejapyxaka porã pota ke aŷ.

¹⁴ Mba'eta peẽ ndapeikuuaai neĩ ko'ẽ rã mba'e pa oiko 'rãa voi.* Marã ramigua tu peikovea? Mba'eta yvyxí xapy'a'i ojekuaa, ha'e gui are'ŷ'i re okanhy va'e rami peiko.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py "Senhor oipota ramo roikove, ha'e rojapo 'rã ha'e nunga", peje aguã ha'eveve.

¹⁶ Ha'e rami teĩ aŷ ma mba'emo tuvixa va'e pejapo aguã re pendeayvua rupi penhemboyvate rei. Ha'e rami nhanhemboyvatea ha'e javi ma teko vai.

¹⁷ Ha'e nunga rupi iporã va'e ojapo aguã oikuaa teĩ ndojapoi va'e ma ojejavy.

* **4:6** Provérbios 3.34 * **4:12** Mateus 7.1-5; Lucas 6.37; Romanos 2.1-3; 1

Coríntios 4.5 * **4:14** Lucas 12.15-21

5

Ojeupe guarã rive ojou pyre Nhanderuete omomba aguã re ijayvua

¹ Perekopa rei va'e kuery, pejapyxaka ke aŷ. Pejae'o ha'e pendepy'a vai ke, mba'eta penembojexavaiarã ou.*

² Mba'emo perekva'e ma hu'ũmba 'rã, vixo ho'upa 'rã pendeano,

³ ha'e ouro, prata perekva'e voi opa 'rã iky'apa vy. Iky'akue pavẽ oexa vy oikuaa 'rã napene'aranduia. Ha'e nunga ma tata rami 'rã ombovaipa pendero'o. Opaa ára py teĩ penemba'e reirã rive pemono'õ.

⁴ Ma'ẽ, omaba'epo va'e kuery pe napeme'ẽi penhotõ va'ekue omono'õague repy, pekorepa rei rire ojapukai okuapy. Ha'e kuery ojapukaia ma Senhor Ixonitaro reta va'e oendua peve onhendu.

⁵ Perekopa va'ekue ko yvy re, pevy'aa rupi rive pendekuai. Penemombaa ára py teĩ penekuraxõ py voi penhemongyra rive.

⁶ Heko porã va'e kuery ma pendere ha'e kuery nopu'ãi teĩ pembopaga uka, ha'e pejuka uka guive.

Jajapura rei e'ŷ aguã re ijayvua

⁷ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Senhor ndoui teria ja pejapura rei eme. Omaba'epo va'e voi ojapura e'ŷ re oarõ 'rã okuapy oky jypy'igua ha'e opa vyguha'o ramo onhotõ va'ekue hi'a porã aguã.

⁸ Peẽ voi pejapura rei eme. Penembaraete ke penekuraxõ py, mba'eta namombyryvei ma Senhor ou aguã.

⁹ Irmão kuery, pendeayvu eme joe, penembopagaa e'ŷ aguã. Ma'ẽ, nhandere oikuaa pota va'erã ovaẽ ma okẽ py.

¹⁰ Irmão kuery, peiko axy teĩ pejapura eme, profeta kuery Senhor rery rupi ijayvu va'ekue ikuaiague rami avi.

¹¹ Amongue ojapura e'ŷ re mba'emo ogueropo'aka ramo jaikuua ovya 'rãa. Mba'eta pendu ma Jó teko axy ogueropo'akaague, peikuua avi opaa py Senhor omoingo porãague, opa mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu va'e vy.*

Jaura e'ŷ aguã, ha'e jajerure aguã re ijayvua

¹² Ha'e gui irmão kuery, opa mba'e gui yvateve va'e ma po rami: Peura eme yva re, yvy re, neĩ amboae nunga re rei. Ha'e rami 'rãague py "Tá" peje aguã py "Tá" peje, ha'e "Any" peje aguã py "Any" peje, penembopagaa e'ŷ aguã.*

* **5:1** 1 Timóteo 6.9,10 * **5:11** Jó 2.10; 42.10-17 * **5:12** Mateus 5.33-37

¹³ Peẽ kuery mbyte ikuai teve ojexavai va'e? Tojerure ha'vy Nhanderuete pe. Ikuai teve ovy'a va'e? Toporaei ha'vy.*

¹⁴ Penembyte ikuai teve imba'eaxy va'e? Toenoĩ ha'vy igreja re opena va'e kuery, ha'e va'e kuery Senhor rery rupi azeite oilykytreve ojerure aguã.

¹⁵ Ha'e gui ojeroviaa rupi ojerure ramo imba'eaxy va'e okuera 'rã, Senhor ae omopu'ã ju 'rã. Ojejavyague oĩ ramo ombogue 'rã guive.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ pe pemombe'u pejejavyague, ha'e jomeme pejerure pekuera aguã. Heko porã va'e ojerurea ma ipo'aka vaipa 'rã.

¹⁷ Elias ma nhande ramigua ae oiko raka'e, nhande rami guive onhenhandu va'e. Ha'e va'e ma onhea'ãa rupi ojerure raka'e yvy áry oky e'ÿ aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etÿ raxa peve nda'okyi.

¹⁸ Ha'e gui ojerure ju ramo oky ou yva gui, ha'e ramo yvy gui oiko mba'emo aju.

¹⁹ Irmão kuery, xapy'a rei peẽ kuery regua anhetẽ va'e gui ojepe'a rã amongue ogueru jevy ramo

²⁰ peikuaa pota povae re: Ojejavy va'e teko vai rupi oikoague gui amongue ogueru ju vy inhe'ë ogueraa jepe omano aguã gui, ojejavyague heta teĩ ombogue uka vy.*

* **5:13** Romanos 12.15 * **5:20** Mateus 18.15; Gálatas 6.1,2; 1 Pedro 4.8; Judas 22,23

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para apóstolo Pedro ogueraa uka Jesus Cristo remimbo'e kuery peguarã. Ha'e va'e kuery ma Jesus re ojerovia rã ha'e kuery re opu'ãa rei. Ha'e nunga rupi Pedro ijayvu omokyre'ý ha'e omombaraetea rupi, nhandereraa je-pea re ima'endu'a riae aguã: "Yva re pendevy guarã omoï porã mbyre ma ivaipa e'ý va'e, iky'a e'ý ha'e imarã e'ý va'e. Peẽ kuery re Nhanderuete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive. Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aý pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ý'i re pendeporiau pekuapy ranhe tei, mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive", he'i (1.4-7).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Pedro ma Jesus Cristo pegua apóstolo aiko.* Axarura Nhanderuete rembiporavo opa rupi pendeyvy re'ý pendekuai va'e pe. Ponto re, Galácia, Capadócia, Ásia ha'e Bitínia re pendekuai.

² Nhanderuete onhembopy'a ma voiague rami vy pendeporavo. Ha'e rami vy ixupe guarã Inhe'ẽ penemoingo rire penhe'ẽ rendu Jesus Cristo, huguy py pejeky'a'o uka vy.* Tove peẽ kuery tapendu penemboaxyha'e mby'a porã opa mba'e py.

Nhandereraa jepea re jarovy'a aguã re ijayvua

³ Ta'ima'endu'a porãa Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re, mba'eta nhanemboaxy ete vy nhanemoin-gove ju raka'e. Ha'e ramo nharõ jakuapy oikove va'e ou aguã, Jesus Cristo omanoague gui omboete ju rire.

⁴ Ha'e gui yva re pendevy guarã omoï porã mbyre ma ivaipa e'ý va'e, iky'a e'ý ha'e imarã e'ý va'e.

⁵ Peẽ kuery re Nhanderuete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive.

* **1:1** João 1.40-42

* **1:2** Romanos 8.29,30; Efésios 1.4,5

⁶ Ha'e rami aguā pearō vy pevy'a, aŷ pendekuai axy aguā rami pendekuai vy are'ŷ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ,

⁷ mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguā ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erā. Ha'e rā peē ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rā, penembovatea ha'e penemboetea 'rā guive.

⁸ Cristo ma peē ndapexai teri va'eri peayvu. Aŷ pexa e'ŷ re hexe pejerovia vy perovy'a ete. Pendere vy'aa oĩ va'e ma iporā ete va'e nhamombe'u kuaa va'e'ŷ,

⁹ mba'eta pejopy ma pejeroviaa rekovia. Ha'e va'e ma penenhe'ẽ oo jepea.

¹⁰ Ha'e rami jaa jepe aguā re ma profeta kuery yma guare oporandu ha'e oikuua pota raka'e, nhanemboaxya ombou pyrā omombe'u ma voi va'ekue ri.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery re Cristo Nhe'ẽ oĩ vy yma ma voi oikuua uka Cristo omano 'rāa, ha'e va'e rire mba'emo iporā ete va'e oiko 'rāa guive. Ha'e kuery oikuaxe teĩ araka'e ete ha'e marā rami pa ha'e nunga ojeupity 'rāa.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe oikuua uka ojeupe guarā e'ŷ ayvu omombe'ua, ha'e rā peē kuery peguarā, mba'eta omombe'u ma voi raka'e mba'emo aŷ peē kuery pe oikuua ukaa va'e. Mba'eta pendevy pe ae ayvu porā mombe'ua kuery omombe'u, yva gui Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ ombou pyre rupi. Ha'e ramigua ma anjo kuery eteve voi oikuua porāvexe teĩ okuapy.

Iky'a e'ŷ va'e jaiko aguā re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ pene'arandurā, peiko kuaa pota ha'e pearō aguā, mba'eta Jesus Cristo ojekuaa ára oexa uka 'rā penemboaxy etea.

¹⁴ Ta'y kuery inhe'ẽ rendu va'e peiko vy pendekuaive eme yma ndapeikuuaai teri jave peipotaague rupi rive.

¹⁵ Ha'e rami 'rāgue py penerenoĩare iky'a e'ŷ va'e oikoa rami avi peē voi ke iky'a e'ŷ va'e pendekuai, peikoa ha'e javi rupi,

¹⁶ mba'eta ipara oĩ va'e "Iky'a e'ŷ va'e ke pendekuai, mba'eta xee ma iky'a e'ŷ va'e" he'ia rami.*

¹⁷ Nhanderuete ma peteĩ regua joegui oayvuve e'ŷ re oikuua pota 'rā peteĩ-teĩ jaikoague re. Ha'e nunga rupi kova'e yvy re peikoa pukukue re pejererokyjea rupi tema pendekuai.

¹⁸ Mba'eta po rami peikuua ae: Pendejoguua raka'e penderek yma guare ovare'ŷ va'e rupi pendekuaiague gui, mba'eta peneramoĩ kuery gui ha'e ramigua rive peikuua va'ekue. Prata, ouro, mba'emo opa va'erā re rive'ŷ guive pendejoguua,

* **1:16** Levítico 11.44-45

19 ha'e rã Cristo ruguy ovarepave va'e re. Ha'e va'e ma vexa'i ivaikue rei e'ŷ, iky'a e'ŷ va'e rami ojukaa raka'e.

20 Hekorã ma kova'e yvy itui e'ŷ mbove ma voi Nhanderuete omoĩ raka'e. Ha'e gui aŷ opaa ára py mae ma oikuaa uka penderayvu vy.

21 Cristo gui vy ae pejerovia Nhanderuete omanoague gui omboete ha'e omboyvate ju va'ekue re. Ha'e rami py Nhan-deruete re pejerovia ha'e pearõ pekuapy.

Mborayvu re nhandekuai aguã re ijayvua

22 Anhetẽ va'e rupi penhe'ẽ rendu vy peiky'a'o uka ma pendepy'a. Aŷ ma joegua meme'i joayvua rami pejoayvu, merami rive'ŷ. Ha'e rami vy pendepy'a ha'e javi py pejoayvu peteĩ-teĩ.*

23 Mba'eta mba'emo ra'yí ivaipa va'erã gui e'ŷ penemoingove ju, ha'e rã imarã e'ŷ va'e gui, Nhanderuete ayvu oikove ha'e ndopai va'erã gui ae.

24 Mba'eta "Avakue ma jai rami meme'rã opa. Iporãa ha'e javi ma jai poty ramigua rive oĩ. Mba'eta jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã.

25 Ha'e rã Senhor ayvu ma oĩ riae 'rã", he'i.* Ha'e va'e ayvu porã ma pêvy omombe'u pyre ae.

2

Cristo re jajerovia va'e Nhe'ẽ rorã nhanemoingoague re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi opa mba'e vai, pendapua, pendeko porã merami rivea, mba'emo peipota reia ha'e joe pendeayvu reia ha'e javi.

2 Ha'e rami 'rãgue py kyrĩ'i va'e itui ramo'i va'e rami avi penhea'ã ke kamby Nhe'ẽ guigua iky'a e'ŷ va'e re, ha'e va'e re pende'yvate vy oo jepe ete va'e peiko aguã,

3 Senhor penderayvua pendu ma rire.

4 Cristo ma ita oikove va'e avakue omombo va'ekue rami oiko, teĩ Nhanderuete pe ovare ete va'e rã oiporavo. Ha'e nunga rupi hexe penhemboja ramo

5 peẽ voi ita oikove va'e rami Nhanderuete penemoĩ Nhe'ẽ rorã.* Ha'e pygua sacerdote iky'a e'ŷ va'erã avi penemoĩ, ixupe peme'ẽ aguã Nhe'ẽ guigua. Jesus Cristo rupi peme'ẽ ramo oguerovy'a 'rã.

6 Mba'eta ipara re oĩ: "Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita oo ytarã aiporavo va'ekue, ovare ete va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e kuery ma peteїve henda py nda'eve e'ŷi nho 'rã", he'i.*

* 1:22 1 João 5.1 * 1:25 Isaías 40.6-9 * 2:5 1 Coríntios 3.16; Efésios 2.19-22

* 2:6 Isaías 28.16

⁷ Peẽ kuery hexe pejerovia va'e pe ma anhetẽ ovare ete va'e oiko. Ha'e rã ojerovia e'ŷ va'e kuery pe ma "Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma omboeteve pyrã opyta, tenondeve pygurarã";*

⁸ ha'e "Nhomonhepyxangaarã, joityarã opyta", he'ia rami. Mba'eta ha'e kuery ojeity uka 'rã ayvu porã oendu teĩ nonhe'ẽ renduia py, ha'e rami ae hekorã omoña rire.*

⁹ Ha'e rã peẽ kuery ma peteĩ regua oiporavo pyre, huvixave pegua sacerdote, iky'a e'ŷ va'e, Nhanderuete ojeupe guarã ae ojogua va'ekue, peikuua uka aguã pytãa gui guexakãa pygurarã penerenoĩ va'ekue po'akaa.*

¹⁰ Mba'eta yma rupi peteĩ regua e'ŷ pendekuai va'ekue. Ha'e rã aŷ ma Nhanderuete pegua pendekuai. Yma ndapeupityi penemboaxyo, ha'e rã aŷ ma peupity ma.

Ojerovia e'ŷ va'e ha'e huvixa kuery pe Cristo pegua kuery iporã va'e anho oexa uka aguã re ijayvua

¹¹ Xerembiayvu kuery, oyvy re'ŷ ikuai va'e pendekuai ramo ajerure pejejoko aguã to'o oipota va'e gui, mba'eta penenhe'ẽ re opu'ã rei va'e.

¹² Amboae regua mbyte pendekuaia rupi pexa uka tema pendereko porãa. Ha'e ramo heko vai va'e re rami pendere amongue ijayvu rei teĩ, pendekuai porãa oexa vy ha'e kuery voi ombojerovia aguã Nhanderuete, ojekuua ára.

¹³ Senhor re vy penhe'ẽ rendu ke joe opena va'e kuery ha'e javi: huvixave yvateve ikuai va'e

¹⁴ ha'e hembiguai kuery huvixa yvyigueve va'e, mba'eta ha'e kuery omoña heko vai va'e ombopaga aguã, ha'e rã heko porã va'e ma oguerory aguã.

¹⁵ Mba'eta Nhanderuete oipota pendekuai porãa py pejapo hi'arandu e'ŷ va'e kuery oikuaa vy e'ŷ ijayvua gui okyrirí aguã rami.

¹⁶ Opa mba'e gui peo jepe teĩ nda'evei "Jaa jepe" peje vy ha'eve'ŷ va'e pejapo aguã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete rembiguai rami pendekuai.

¹⁷ Pemboete pavẽ ke. Peayvu irmão kuery. Nhanderuete renonde pendekuai pejererokyjea rupi. Pemboete avi huvixave.*

Tembiguai kuery ombo'eapo porã aguã re ijayvua

¹⁸ Tembiguai kuery, penhe'ẽ rendu tema pendererekao, opa mba'e py pemboete reve. Pendererekao porayvu ha'e

* **2:7** Salmo 118.22-23 * **2:8** Isaías 8.14 * **2:9** Isaías 43.21 * **2:10** Oséias 1.6,9, 2.23 * **2:17** Mateus 22.21; Romanos 13.1-7

hi'arandu va'e anho e'ŷ 'rā penhe'ẽ rendu, ha'e rā heko vai va'e voi.*

¹⁹ Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete renonde pendepy'a ky'a e'ŷa rupi pendekuaia teĩ mba'e re'ŷ penemoingo axya 'rā. Ha'e ramigua pendeporiau reia peropo'aka porā vy ojou porāmby 'rā peiko.

²⁰ Ha'e gui xapy'a rei pejeavyague re ri penembopagaa ramo mba'exa 'rā tu pendererovy'a? Ha'e rami avi xapy'a rei ha'evea rami pendekuai teĩ penemoingo axya rā pendevai e'ŷ re peropo'aka ramo Nhanderuete pendejou porā 'rā.

²¹ Mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, mba'eta Cristo voi pendere oiko axy raka'e, oikoague rami avi peẽ voi pendekuai aguã.

²² Ha'e ma ndojejavyi, peteĩve henda py nda'ijayvui nhombotavy reia rupi.

²³ Ixupe ijayvu vaikuea rā nombovai ayvu vai py. Oguereko axya rei ramo nanhomongyjei. Ha'e rami 'rāgue py onhemboaxa ha'evea rami joe oikuua pota va'e po py.*

²⁴ Yvyra re ojukaa py guete re ae ogueraa raka'e jajeavyague, nhande voi jejavya pe nhamano avi, ha'e teko porā re ju jaiko aguã. Ijai gui vy jakuera.*

²⁵ Mba'eta vexa'i okanhuygue rami pendekuai va'ekue ri aŷ ma penenhe'ẽ re Opena ha'e Onhangareko va'e oĩa py ju pendereru.*

3

Omenda va'e kuery joguereco kuaa aguã re ijayvua

¹ Kunhague, peẽ voi peneme oipotaa rami avi peiko. Ha'e rami avi ayvu porā rupi ha'e kuery nda'ikuai teri teĩ peẽ ta'yxy kuery pendekuai porāa oexa vy rive ha'e kuery voi ojerovia 'rā pendeayvu re'ŷ.

² Mba'eta opa mba'e py pejererokyjea rupi peiko ramo oexa 'rā pendekuai porāa.

³ Peẽ ta'yxy kuery, penhemoatyrõ eme hi'árykue rive, peje'a vykypa reia py, ouro guigua py pejeguua py, neĩ ao hepyve va'e py penhemonde vy.

⁴ Ha'e rami 'rāgue py pendepy'a re oĩ va'e ae toexa uka peneporāa, ha'eve vai'ia ha'e pejapura e'ŷa. Ha'e ramigua ma Nhanderuete pe ovareve ete va'e.

⁵ Mba'eta ymave rupi kunhague iky'a e'ŷa rupi Nhanderuete re ojerovia va'e ma ha'e ramigua py ae onhemonde raka'e, ome oipotaa rami ikuiaia py.

* **2:18** Efésios 6.5-8; Colossenses 3.22-25
39-44; Lucas 23.39-41

* **2:23** Isaías 53.9, Mateus 27.11-14,
* **2:24** Isaías 53.4
* **2:25** Isaías 53.6

⁶ Abraão ra'yxy Sara voi ha'e rami oiko raka'e, mba'eta ome onhe'ẽ rendua rupi ixupe "Senhor" he'i. Peẽ voi iporã va'e pejapo ha'e mba'eve rei gui ndapekyjei vy imemby kuery 'rã peiko.

⁷ Ha'e peẽ ime kuery voi ha'e rami. Pene'arandua rupi pejoguerekó pendera'yxy reve. Ha'e kuery ikangyve ramo pemboetea rupi perekó, mba'eta peẽ reve ha'e kuery peguarã voi tekove oĩ. Ha'e rami vy 'rãe mba'eve napendejokoi pejerurea gui.*

Irmão kuery joayvu aguã re ijayvua

⁸ Opaa py aipota jojo'i rami peikuaa. Penhomboaxy, joegua meme rami pejoayvu, joegui penhemo'yvyi've guive.

⁹ Pendevy otekoavya rã pejepy-jepy eme ha'ekue rami, ha'e pendere ijayvu vaia rã pembovai eme ayvu vai rupi. Ha'e rami 'rãgue py pejogueroayvu porã, mba'eta ha'e rami aguã ae Nhanderuete penerenoĩ, pendereroayvu porãa peupity aguã.*

¹⁰ Mba'eta "Oiko pukuvexe ha'e ov'yaa aguã va'e ára oupityxe va'e ma tojoko oapekũ mba'emo vai rupi ijayvu e'ŷ aguã, tojoko ojuru ijapu rei e'ŷ aguã.

¹¹ Tojepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e anho tojapo. Tonhea'ã pavẽ reve ikuai porã aguã. Tonhea'ã ete, oupity peve.

¹² Mba'eta heko porã va'e re Senhor oma'ẽ oikovy, ojapyxaka oiny guive ha'e kuery ojerurea re. Ha'e rã mba'emo vai apoa kuery pe ma Senhor oexa uka 'rã opoxya", he'i.*

Iporã va'e jajapoa rupi nhaĩ atã aguã re ijayvua

¹³ Ha'e gui iporã va'e pejapoa rupi penheáramo mava'e tu penemoingo axy ta?

¹⁴ Ha'e rami avi penderekó porãa rupi pejexavai teí ov'yá ete va'e 'rã peiko. Penemongyjea rupi ijayvua teí pekyje eme, pejapura eme guive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a py Cristo pemboetea rupi "Xe-Senhor iky'a e'ŷ va'e" peje vy peiko katu riae oporandu va'e-va'e pe pemombe'u porãve aguã pearõ peikovya.

¹⁶ Ha'e rami avi pendevai reia rupi pendeayvu eme, ha'e rã pejererokyjea ha'e pendepy'a ky'a e'ŷa rupi anho. Ha'e ramo penderovai ijayvu va'e oximba 'rã Cristo re vy penderekó porãa re ijayvu vaiague re.*

¹⁷ Mba'eta pendekuai axy Nhanderuete oipota ri ramo ha'eveve pendeko porãa re pendekuai axy, pendeko vaia re 'rãgue py.

* **3:7** Efésios 5.22-25; 1 Timóteo 2.9-11 * **3:9** Lucas 6.27,28; Romanos 12.9-21

* **3:12** Salmo 34.12-16 * **3:16** Isaías 8.12-13; Mateus 10.16-20; 2 Timóteo 2.24-26

18 Mba'eta Cristo voi omano raka'e jajejavyague re, peteīgue'i. Heko porā ete va'e ojejuka uka nhanderekai vai va'e re, nhan-dereru aguā Nhanderuete pe. Ngo'o re omano teī Nhe'ē omoingove ju raka'e.

19 Ha'e gui onhe'ē rupi oo vy ayvu omombe'u nhe'ē nhuā py omboty pyre kuery pe.

20 Ha'e va'e kuery ma yma rupi Noé oiko jave Nhanderuete nonhe'ē rendui okuapy teī Nhanderuete oarō are ranhe kanoā guaxu ojapoa ja. Ha'e rami teī mbovy'i oo jepe raka'e yy rupi, oito ete'i.

21 Ha'ekue rami ae ju aŷ ma peē voi penhemongaraia rupi peo jepe. Pendero'o peiky'a'o vy rive peo jepe nda'e, ha'e rā Nhanderuete pe pejapukaia rupi, pendepy'a peiky'a'o uka vy. Jesus Cristo onhemboete ju rire pendeky'a'o.

22 Ha'e gui yva re oo ma vy Nhanderuete oiporu kuaa regua re oī. Ha'e ramo ha'e oipotaa rami ikuai anjo kuery, yvatekueve ha'e mba'emo re ombopo'aka pyre ha'e javi.

4

Jejavya pe nhamano ha'e iky'a e'ŷ va'e jaiko aguā re ijayvua

¹ Ha'e gui Cristo ngo'o re oiko axy rire peē voi pendepy'a re pemoī ha'ekue rami penhemoingo axy uka avi aguā, mba'eta ngo'o re oiko axy va'ekue ma mba'eve ndoguererekovei ma jejavya reve.*

² Ha'e rami rire pendero'o re peikove teria ja avakue oipotaa rami ve'ŷ pendekuai aguā, ha'e rā Nhanderuete oipotaa rami anho.

³ Mba'eta ha'eve ma amboae regua oipotaa rami pendekua-iague. Opa marā rei pendekuai va'ekue to'o oipota va'e rupi, peka'ua rupi, opa marā vy'aa rupi, iro va'e pey'ua rupi, ha'e mba'emo ra'angaa ojeguarupy pembojeroviaa rupi guive.

⁴ Ha'e gui amboae kuery opa marā ikuai rupi peē kuery napenhemoirūvei ramo onhemondyipa rei okuapy, ha'e peē kuery re ijayvu vai guive.

⁵ Ha'e rami teī ha'e kuery onhemombe'upa 'rā oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuua pota va'e renonde.

⁶ Mba'eta ha'e rami aguā ae omano va'ekue pe voi ayvu porā omombe'ua raka'e, avakue rami ha'e kuery ngo'o re opaga teī nhe'ē re oikove ju aguā Nhanderuete rami.

Peteī-teī nhanhopytyvō aguā re ijayvua

⁷ Namombyryvei ma opa mba'e opa aguā ára. Ha'e nunga rupi pejejoko ha'e peiko kuaa pota ke penhembo'e kuaa aguā.*

* **4:1** Romanos 6.1-4; Colossenses 3.1-10
16.15

* **4:7** Mateus 24.42-44; Apocalipse

⁸ Opa mba'e gui yvateve va'e ma peteī-teī pejoayvu ete aguā, mba'eta porayvu va'e ombogue uka reta 'rā amboae kuery ojejavyague.*

⁹ Penhomovaē peteī-teī pendeayvu rei e'ŷ re.

¹⁰ Peteī-teī penerembiaporā pejopyague rami vy penhopytvō, mba'eta peteī-teī pe Nhanderuete ome'ẽ joo rami e'ŷ-e'ŷ nhopytvō aguā. Ha'e rami rā pejapo ete.

¹¹ Ayvu omombe'u aguā ojopy va'ekue ma tomombe'u porā, Nhanderuete ayvu ramo. Nhopytvō aguā ojopy va'ekue ma Nhanderuete omombaraetea rupi tojapo, opa mba'e py Nhanderuete omboetea aguā Jesus Cristo rery rupi. Ha'e va'e ma hexakāmba ha'e ipo'akapa araka'e rā peve guarā. Amém.

Cristo káuxa nhanemoingo axya teījavy'a aguā re ijayvua

¹² Xerembiayvu kuery, penembyte tata hendy va'e rami pendeko a'āarā ou teī penhemondyi eme, mba'eta penemondyipaarā e'ŷ ou.

¹³ Ha'e rami vy Cristo oiko axyague rami peē voi pendekuai axy vy pevy'a, hexakāa ojekuaa jave pevy'ave ete aguā.*

¹⁴ Cristo rery káuxa pendere ijayvua rei ramo ov'y'a ete va'e peiko, mba'eta pendere oī 'rā Nhanderuete Nhe'ẽ hexakāmba va'e.

¹⁵ Ha'e gui peē kuery va'e regua nda'evei mava'eve rei pejukaague py peiko axy aguā, e'ŷ vy penemondaague re, pejapo vai reiague re, neī joe pepena reiague re guive.

¹⁶ Ha'e rā Cristo pegua peikoa re ri penemoingo axya rā pexī eme. Ha'e rami 'rāgue py perovy'a Nhanderuete, pendere Cristo rery oīa re.

¹⁷ Mba'eta ovaē ma ára Nhanderuete joe oikuua pota aguā. Ojeupegua kuery re ranhe 'rā oikuua pota. Ha'e ramo nhande kuery re ranhe oikuua pota rire mba'exa 'rā tu ikuai Nhanderuete guigua ayvu porā rupi nonhe'ẽ rendui va'ekue?

¹⁸ Mba'eta "Heko porā va'e ojexavaia py anho 'rā oo jepe, rire mba'exa 'rā tu ikuai Nhanderuete re ima'endu'a e'ŷ ha'e heko vai va'e kuery?" he'iague rami.*

¹⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete oipotaa rami vy ikuai axy va'e guekove re topena uka imoingoare ojeroviapiy va'e pe, ha'e iporā va'e rupi tema ta'ikuai guive.

5

Igreja re opena va'e kuery omongoetaague

¹ Ha'e gui peē kuery regua igreja re pepena va'e kuery ju xee romongeta, mba'eta xee voi peē kuery rami avi aiko igreja

* **4:8** Provérbios 10.12 * **4:13** João 16.1-4; Tiago 1.2-4 * **4:18** Provérbios 11.31

kuery re apena va'e, ha'e Cristo oiko axyague amombe'u va'e, ha'e gui peẽ kuery reve aĩ avi 'rã hexakãa ojekuaa jave.

² Pepena porã ke Nhanderuete rymba kuery pãvy opena uka va'ekue re.* Ojapo uka ramo rive'ŷ pejapo, ha'e rã pejapoxea'i py, Nhanderuete oipotaa rami ae. Peráta re rive'ŷ guive pejapo, ha'e rã penekyre'ŷa rupi.

³ Pejokuai poyi eme pãvy opena uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py peiko ha'e kuery voi peẽ rami ikuai aguã.

⁴ Ha'e ramo Opena va'ety Yvateve ete va'e ojekuaa ramo pejopy 'rã coroa hexakãmba va'e opa va'erã e'ŷ.

Omongeta ha'e oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

⁵ Ha'e rami ae avi peẽ kunumigueve, pendekuai 'rã tujakueve oipotaa rami. Ha'e peẽ kuery ha'e javi, pendekuaia rupi pendejee pemoī joegui penhemoo'yvyī'ive aguã. Mba'eta Nhanderuete opuã 'rã onhembovate rei va'e re, ha'e rã onhemoo'yvyī'i va'e pe ma oexa uka 'rã omboaxya.*

⁶ Ha'e nunga rupi penhemoo'yvyī'i Nhanderuete po'akaa guy py, ha'evea ára py penembovate ju aguã.

⁷ Ipo py meme ke pemboaxa pendevoyi perekva'e, mba'eta penemboaxyu rupi 'rã opena pendere.

⁸ Peiko kuaa pota ke, penheangu guive. Mba'eta pendervagua anha ma pendeyvýry rupi oiko guary guembiarã oeka vy okororõ oikovy va'e rami avi.

⁹ Pejeity uka eme ixupe, pejeroviaa re peĩ atã vy. Mba'eta peikuaa pende-irmão kuery yvy jave re ikuai va'e voi oendu avi okuapya peẽ pendekuai axya ramigua.

¹⁰ Ha'e gui xapy'a'i pendekuai axy ma rire Nhanderuete penemoingo porã ju 'rã, penemoī atã, penemombaraete ha'e penemombyta porã ju 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanemboaxy va'e, ha'e Cristo re vy guexakãa imarã e'ŷ va'e pyguarã nhanerenoī va'ekue.

¹¹ Ha'e ae ta'ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

¹² Irmão Silvano pe ma kova'e kuaxia ambopara uka pãvy. Ha'e va'e ma xee aikuua rami ojeroviapy oiko, peẽ kuery pe avi. Ayvu mbovy'i py ambopara uka. Romongetaa rupi teigue ju aipoa'e: Ha'e rami ae Nhanderuete nhanemboaxyu anhetẽ va'e. Ha'e va'e re anho tema peĩ atã.

¹³ Babilônia py oiporavo pyre ikuai va'e avi oxarura uka peẽ kuery pe, xera'y Marcos voi.*

¹⁴ Pexarura peteĩ-teĩ pe pejoayvua rupi.

Tove Cristo re pendekuai va'e ha'e javive tapendu mby'a porã.

* **5:2** João 10.11-13, 21.15; Atos 20.28 * **5:5** Provérbios 3.34, Lucas 18.9-14

* **5:13** Amongue py Roma tetã pe "Babilônia" 'ea 'rã.

Mokoīguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue Mokoīguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia py apóstolo Pedro ojapo Jesus Cristo remimbo'e kuery onheangu aguā. Mba'eta Jesus Cristo pegua igreja mbyte py ikuai nhombotavya rupi nhombo'e va'e. Mba'eta yma heta va'e kuery mbyte rupi profeta ramigua rive ikuaiague rami avi “peē kuery mbyte voi ikuai 'rā porombo'ea anhetē rupigua e'ŷ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rā omombe'u apu nhomombaarā. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rā ijayvu. Ha'e ramia py o'ary ae ombou uka imomba vyvoiarā” (2.1b).

Ijayvu avi Jesus Cristo re jajeroviaa rupi nhaī atāve aguā, ha'e Jesus ou ju jave guarā nharō jaikovy aguā. Mba'eta “Senhor ára ma imonda va'e rami 'rā ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratā reve yva okanhymba 'rā, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rā. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rā okaipa. Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguā rami opyta ramo peē kuery pendeky'a e'ŷa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete” (3.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Simão Pedro ma Jesus Cristo rembiguai ha'e apóstolos rā xemoī va'ekue. Axarura pēvy, mba'eta peē kuery voi peupity pejerovia aguā, Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Jesus Cristo guigua teko porā rupi ome'ē va'ekue. Ha'e va'e ma ovare ete va'e.

² Tove opa mba'e py tapendu penemboaxyha'e mby'a porā, Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porāvea rupi.

Cristo guigua jaexa uka aguā re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderuete ma guexakāa ha'e gueko porāa jaupity aguā nhanerenoī ma vy opo'akaa rupi ome'ē avi nhanemoingo porāarā ha'e ixupe nhanemoingoarā regua ha'e javi. Nhanerenoīare jaikuuaa porāvea rupi jajopypa 'rā.

⁴ Ha'e rami vy mba'emo ovare ha'e iporā ete va'e nhandevy ome'ē aguā re ijayvu, kova'e yvy re to'o oipota va'e nhanemongy'aarā oī va'e gui jaa jepe aguā, nhandere voi Nhanderuete py'a re oī va'e oī avi aguā.

5 Ha'e nunga rupi ae penhea'ā pejeroviaa re pemoirū aguā pendereko porā aguā, ha'e pendereko porāa re pemoirū pene'arandua rupi pendekuai aguā,

6 ha'e pene'arandua re pemoirū pejejoko aguā, ha'e pejejokoa re pemoirū peī atā aguā, ha'e peī atāa re pemoirū Nhanderuete pe ete peiko aguā,

7 ha'e ixupe peikoa re pemoirū irmāo kuery pexaxe aguā, ha'e irmāo kuery pexaxeaa re pemoirū mborayvu re pendekuai aguā.

8 Mba'eta pendere ha'e nunga oī, ha'e oīve ovv ri ramo nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porāvea rupi pexa uka 'rā penekyre'ÿ ha'e iporā va'e anho.*

9 Ha'e rā amongue re ha'e nunga noī ri ramo ára revegua e'ÿ, ha'e'i py oī va'e anho'i oexa va'e rami teri oiko, mba'eta hexarai ma ojejavyague gui oiky'a'oague re.

10 Ha'e nunga rupi irmāo kuery, penhea'āve tema penerenoÿague ha'e pendeporavoague pexa ukaa rupi. Ha'e rami vy 'rā neī peteīve henda py voi ndapejeity ukai.

11 Ha'e rami rā nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo po'akaa imarā e'ÿ va'e peupity rā penemovaē porā 'rā.

Apóstolo Pedro nhanemoma'endu'aa rupi ijayvuague

12 Ha'e nunga rupi pendere anhetē va'e oī va'e peikuaa porā, ha'e nunga re peī atā guive teī ha'e nunga re romoma'endu'a aguā rami riae aiko.

13 Mba'eta kova'e oo'i re aikove teria ja ha'e nunga re romoma'endu'aa rupi xeayvu vy romokyre'ÿvexe.†

14 Mba'eta xee aikuua rā kova'e oo'i areko va'e are'ÿ'i re aeja 'rā, nhande-Senhor Jesus Cristo oikuua ukaague rami vy.

15 Ha'e nunga rupi xee anhea'āve 'rā aa ma rire ha'e nunga ha'e javi re penema'endu'a aguā rami.

Nhanderuete ayvu anhetē etea re ijayvua

16 Mba'eta ore ma avakue akā gui rive'ÿ pēvy romombe'u va'ekue nhande-Senhor Jesus Cristo po'akaa, ha'e ou jevy aguā regua guive. Ha'e rami 'rāgue py ipo'akaa ma ore ae rexā py roexa va'ekue.

17 Mba'eta Nguuete gui ae ou raka'e omboetepaa aguā ha'e hexakāa. Mba'eta ixupe Hexakāmba va'e oayvu ombou vy "Kova'e ma Xera'y ayvu va'e, arovya va'e", he'i va'ekue.

18 Ha'e va'e ayvu yva gui onhendu rā ore voi roendu karamboae vytyt iky'a e'ÿ va'e áry hexeve orekuiaia py.*

19 Ha'e rami rire jaikuua porāve profeta kuery ayvu anhetē va'e memea, ha'e nhandejee nhamoī atāve 'rā guive, mba'eta

* 1:8 Filipenses 2.12,13 † 1:13 "Oo'i" he'ia ma guete'i re ae ijayvu vy (2 Coríntios 5.1-4). * 1:18 Marcos 9.1-8

pytūa py tataendy rami nhanemoexakā 'rā ko'ẽmba peve, nhandepy'a re jaxy-tata ko'ẽ mbija ojekuaa peve.

²⁰ Po ramigua jypy'i jaikuaa: Ipara iky'a e'ŷ va'e re ayvu ikuai va'e ma avakue akā gui rive'ŷ ou,

²¹ mba'eta peteīve ayvu ndojekuaai raka'e profeta kuery ae oipotaa gui. Ha'e rami 'rāgue py Nhanderuete gui ae avakue [iky'a e'ŷ va'e] ijayvu raka'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ omo'arandu heravy rā.*

2

Porombo'ea kuery anhetē rupigua e'ŷ opaga 'rāa re ijayvua

¹ Heta va'e kuery mbyte rupi ikuai avi raka'e profeta ramigua rive. Peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rā porombo'ea anhetē rupigua e'ŷ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rā omombe'u apu nhomombaarā. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rā ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarā.*

² Heta 'rā ikuai avi ha'e kuery opa marā rei ikuiaia rupi. Ha'e ramo ha'e kuery káuxa ijayvu vaia 'rā tape anhetē va'e re.

³ Ha'e kuery ma peráta re nda'eveive vy pendekore 'rā ijapua py. Ha'e rami teī ha'e kuery mbopagaarā yma guive omoī mbyre ndarei 'rā. Imombaarā ma ndokei ae.

⁴ Mba'eta anjo kuery eteve voi ojejavy ramo Nhanderuete nomboaxyi raka'e. Ha'e rami 'rāgue py yvy guy py nhuã oĩ va'e py omombo, yvykua pytū reia py omboty ombopaga aguã ára pyguarā.

⁵ Ymagua kuery voi nomboaxyi vy Noé teko porā mombe'ua va'e anho ogueraa jepe raka'e, ha'e hexeve sete ju. Ha'e rā ko yvy regua heko vai va'e kuery áry ma yy ombou.

⁶ Ha'e gui Sodoma ha'e Gomorra tetā ma tanhimbu rive omombyta. Ombovaipa ete raka'e, raka'eve rā heko vai va'e ikuai va'erā oikuua vy onheangu aguã.

⁷ Ló anho ogueraa jepe. Ha'e va'e heko porā va'e ma nhonhe'ẽ rendu e'ŷ va'e kuery opa marā rei ikuiaia oexa vy nda'evei etea oendu raka'e.

⁸ (Mba'eta ha'e kuery opa marā rei ikuiaia mbyte heko porā va'e oiko vy ko'ẽ nhavõ oexa ha'e oendu vy opy'a heko porā va'e py ojexavai.)

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ogueraa jepe kuaa heko porā va'e ikuai axya gui, ha'e rā heko vai va'e kuery ma ikuai axy aguã py omboty 'rā oikuua pota aguã ára pyguarā.

¹⁰ Ombopagave 'rā to'o oipotaa rami opa marā rei ikuai va'ekue, huvixa kuery onhe'ẽ rendua rupi e'ŷ guive. Ha'e

* **1:21** 2 Timóteo 3.16,17 * **2:1** 1 Timóteo 4.1,2; Judas 3-23

kuery ma nhombojaru ha'e onhemboyyate rei va'e vy neñ ipo'akakueve re ijayvu aguã voi ndokyjei.

11 Ha'e rã anjo kuery ma imbaraeteve ha'e ipo'akave va'eri huvixa kuery re nda'ijayvu vai 'rã Senhor renonde.

12 Ha'e rã nhombojaru rei va'e kuery ma mymba inharõ va'e ombo'a ha'e ojuka pyrã rami rive ikuai, mba'eta ijayvu vai 'rã oikuua e'ý va'e re voi. Ha'e ramo mymba opaa rami avi ha'e kuery voi omombaa 'rã.

13 Ha'e kuery ojexavai 'rã nhombojexavaiaque py ae. Ha'e kuery ma ara py teñ opa marã rei 'rã ov'y'a okuapy to'o oipotaa rupi. Mba'emo iky'apa ha'e ivaikue rei va'e rami ikuai. Ha'e kuery ae 'rã onhemongy'a ojekorea py, peẽ kuery reve okaru okuapya pyve.

14 Joe oma'ë 'rã itavy reixea rupi anho, ndopytu'ui 'rã guive ojejavya gui. Ombotavy 'rã ikangy va'e, peráta re nda'eveive ha'e ayvu vaipy ra'y ikuai vy.

15 Tape hi'yvi porã va'e gui ojepe'a vy Beor ra'y Balaão oikoague rupi oo vy okanhymba, mba'eta ha'e va'e ma teko vai rupi mba'emo ojoupa va'erã re anho nda'eveive raka'e.

16 (Ha'e rami avi opaga raka'e ojejavyague re. Profeta oiko va'eri hymba ovoyi va'ety avakue ayvu py ijayvu ixupe, o'arandua rupi e'ý oiko ta ramo ojokoxe vy.)

17 Ha'e kuery ma ygua ipirupa va'e rami ikuai, yvyxí yvvytu ogueraapa rive va'e rami guive. Pytúa rupi guarã rive ikuai.

18 Mba'eta onhemboyyate reia rupi ijayvu, ha'e to'o oipotaa rami ikuai vy ombotavy 'rã gueko vaiaty gui oo jepexe va'e.

19 "Escravo ve'ý ma peiko", he'i teñ ha'e kuery ae imongy'apaa pegua escravo ikuai. Mba'eta jajeity uka vy nhandereityare pegua escravo japyta.

20 Mba'eta amongue ma Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo oikuua, ha'e ko yvy regua nhomongy'apa reia gui oo jepe teñ ha'e nunga pyve ju 'rã ojekore ha'e ojeity uka. Ha'e rami rire jypy guare gui nda'eveive 'rã opaa py.

21 Ha'e kuery pe ha'eveve 'rãgue teko porã katygua tape ndoikuuaai ma voi va'e rire. Mba'eta oikuua teñ ojapo uka pyre iky'a e'ý va'e gui ojepe'a vy ha'ekue py ju ojevy.

22 Ha'e kuery re oiko ayvu "Jagua ojevy 'rã ha'e ae ombojevyague py, ha'e poryko ojoia porã teñ ojevy ju 'rã yapo py onhemou'ú aguã rive", he'i va'e.*

3

Senhor ou jevy aguã ára re ijayvua

* **2:22** Provérbios 26.11

¹ Xerembiayvu kuery, kova'e kuaxia ma mokoīguea ma pēvy ambopara. Mokoīve ma mba'emo re romoma'endu'a aguā rupi ambopara, pene'arandu ae teī.

² Ha'e rami rā penema'endu'a aguā profeta iky'a e'ŷ va'e kuery yma ijayvuague re, ha'e Senhor Nhandereraa jepea ojapo uka va'ekue re guive, peē kuerya rupi apóstolo kuery penembo'eague rami ae.

³ Jypy'i peikuuaa pota pova'e nunga re: Opaa ára py ikuai 'rā porojojai rei va'e. Nhandejojai reia rupi 'rā ikuai, ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

⁴ Ha'e rami vy aipoe'i 'rā: "Mba'exa tu oiko Cristo ou jevy aguā re ijayvuague? Mba'eta nhaneramoī kuery omano guive ha'ekue rami ae tema opa mba'e ikuai, ko yvy onhonoa guive", he'i 'rā.

⁵ Ha'e rami teī ha'e kuery hexarai potae pova'e nunga gui, mba'eta yma Nhanderuete oayvu gui rive omoingo raka'e yva ha'e yvy. Yvy ma ojapo raka'e yy gui ojekuaa aguā rami, yy mbyte rupi gui ae.

⁶ Ha'e va'e rupi ae ju ha'e va'e javegua yvy omomba, yy ombou vy.

⁷ Ha'e gui aŷ yva ha'e yvy itui va'e ma Nhanderuete oayvu rupi ae ju omombyta tata py okaipa aguā. Joe oikuuaa pota ha'e heko vai va'e kuery ombopaga aguā ára pyguarā omombyta.

⁸ Ha'e rami avi xerembiayvu kuery, peteī mba'e oī penderekarai e'ŷ aguā: Senhor pe rā peteī ára mil ma'etŷa rami, ha'e rā mil ma'etŷa ma peteī ára rami rive oaxa.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ndarei ijayvuague ojapo aguā, amongue "Are ete ma" he'i teī. Ha'e rami 'rāgue py nhanerarō are oikovy. Ndoipotai peteīve nhakanhy, ha'e rā nhande ha'e javive jajeko rerova.*

¹⁰ Ha'e gui Senhor ára ma imonda va'e rami 'rā ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratā reve yva okanhymba 'rā, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rā. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rā okaipa.*

¹¹ Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguā rami opyta ramo peē kuery pendeky'a e'ŷa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete.

¹² Nhanderuete ára pearõa rupi pejapo ovaē voive aguā rami. Ha'e va'e jave py yva voi hendy vy ivaipa 'rā, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy hykupa 'rā.

¹³ Ha'e rā nhande kuery ma ijayvuague rami vy yva pyau ha'e yvy pyau nharō jakuapy, teko porā renderā.*

Senhor nharō vy ipara re nhanhembo'e aguā re ijayvua

* **3:9** Lucas 13.6-8 * **3:10** Mateus 24.29-31; Apocalipse 21.1-8 * **3:13** Isaías 65.17

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e nunga pearō vy penhea'ã tema pejexa uka aguã peteĩ rami ikuai va'e, iky'a e'ŷ va'e ha'e ojou vai pyrã e'ŷ.*

¹⁵ Penema'endu'a nhande-Senhor jogueraa jepexe vy nhoarō area re. Ha'e nunga re nhanerembiayvu irmão Paulo voi omo'aranduague rami vy ombopara pëvy.

¹⁶ Ha'e va'e ijayyu ha'e kuaxia ombopara va'e ha'e javi re ma ha'e ramigua oĩ. Ha'e rami avi amongue henda py oĩ jaikuaa aguã haxyve va'e. Ha'e ramo oikuua e'ŷ rei ha'e ikangy va'e kuery ma ha'e nunga oexa vy ha'eve'ŷa rami 'rã oikuua, ipara iky'a e'ŷ va'e mboae re oĩ va'e voi ha'e kuery ndokuuaai reia rami avi. Ha'e ramia py ha'e kuery okanhy aguã katy oo.

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, ha'e nunga peikuaa ma voi vy penheangu. Penhembotavy uka eme Senhor nhe'ẽ rendu e'ŷa kuery pe, penembaraetea rupi pendekuaia gui pejeity uka e'ŷ aguã.

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py penembaraeteve tema peovy nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo penemboaxyu rupi, ha'e peikuaa porãvea py. Ha'e ae toguerovy'aa aŷ ha'e araka'e rã peve.

* **3:14** 1 João 3.2,3

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Apóstolo João aipoe'i: “Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuua aguã pendere tekove marã e'ŷ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae” (5.14).

Marã rami vy 'rã nda'u jaikuaa nhandere tekove marã e'ŷ oĩa? Jaikuaa 'rã jajejavya nhamombe'u ha'e jaejapa vy (1.8-9), Jesus ojapo uka va'ekue rupi nhandekuai vy (2.3), Jesus oikoague rami nhande voi nhandekuai vy (2.6), irmão kuery jayvu vy (2.9-11), Jesus reveguia jaikoa rami nhanhemombe'u porã vy (2.23), ha'e teko porã rupi jaiko vy (2.29). Jesus Cristo re jajerovia vy 'rãe jaupity tekove marã e'ŷ: “Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ tekove marã e'ŷ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ. Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ŷ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ” (5.11-12).

Ayvu Tekove me'ẽa ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhan-dekuia re ijayvua

¹ Jypy'i guive roendu va'ekue, orerexa py ae roexa ha'e hexe ropoko guive va'ekue ma Ayvu Tekove me'ẽa.*

² Mba'eta Tekove me'ẽa ojekuaa rã ore roexa rire imombe'uarã roiko. Ha'e rami vy pendevy pe ju romombe'u. Ha'e va'e ma Tekove marã e'ŷ me'ẽa, Nguu reve oiko va'ekue ri orevy ju ojekuaa karamboae.

³ Roexa ha'e roendu va'ekue ma pendevy pe ju romombe'u, peẽ kuery voi orereve peteĩ rami nhandekuai aguã. Mba'eta ore ma Tuu ha'e Ta'y Jesus Cristo reve ae orekuai.

⁴ Ha'e va'e rombopara pãvy opa mba'e py javy'a aguã.

Nhanderuete rexakãa rupi nhandekuai aguã jajejavya nhamombe'upa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui ayvu ixugui roendu va'ekue, ha'e pãvy ju romombe'u va'e ma pova'e: Nhanderuete ma hexakã va'e, hexe ma neĩ peteĩ henda py noĩ pytãa.

⁶ Xapy'a rei “Xee ma Nhanderuete reve aiko” ja'e teĩ pytãa rupi jaiko vy ma nhandeapu, anhetẽ va'e rupi e'ŷ jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ guexakãa rupi ha'e oikoa rami avi nhande voi hexakãa rupi jaiko ri vy peteĩ rami 'rã nhandekuai jomeme, ha'e Ta'y Jesus ruguy nhandeky'a'o 'rã jajejavya ha'e javi gui.

⁸ Ha'e rã “Xere ma neĩ peteĩ henda py jejavya noĩ” ja'e ri vy nhande ae jajekore, ha'e nhandere anhetẽ va'e noĩ.

* 1:1 João 1.1-3, 14

⁹ Ha'e gui jajejavya nhamombe'upa ramo ma Nhanderuete heko porā ha'e ojeroviapiy va'e vy ombogue 'rā jajejavyague, ha'e nhandeky'a'o 'rā teko vai ha'e javi gui.

¹⁰ Xapy'a rei "Xee ma ajejavvy va'e'ŷ" ja'e vy ixupe "Ijapu va'e" ja'e, ha'e nhandere ijayvu noī.

2

¹ Xera'y kue'iry, ha'e rami ambopara pejejavvy e'ŷ aguā. Ha'e rami avi xapy'a rei amongue ojejavvy ramo ma Nhanderuetea py peteĩ oiko nhanepytyvôdarā. Ha'e va'e ma Jesus Cristo, heko porā va'e.

² Ha'e ma jajejavyague re opaga va'ekue. Nhande jajejavyague re anho e'ŷ opaga raka'e, ha'e rā yvy jave regua ojejavvyague re.

³ Ha'e ojapo uka va'e rupi jaiko vy jaikuua 'rā jaikuua va'e jaikoa.

⁴ Ha'e nunga rupi amongue "Xee aikuua" he'i teĩ ha'e ojapo uka va'e rupi ndoikoi va'e ma ijapu, ha'e hexe noī anhetē va'e.

⁵ Ha'e rā ijayvua rupi jaiko vy 'rāe anhetē Nhanderuete jayvu aguā va'e rami ete jayvu. Ha'e rami vy ae 'rā jaikuua hexe nhaña.

⁶ "Xee ma hexe aĩ" he'i va'e ma ha'e oikoague rami ae toiko.

Ayvu yma guare ha'e ipyau va'e re ijayvua

⁷ Xerembiayvu kuery, ayvu ipyau va'e'ŷ ambopara pêvy, ha'e rā yma ojapo uka pyre jypy'i guive pendu va'ekue, mba'eta yma guive ojapo uka pyre ma ayvu pendu va'ekue ae.*

⁸ Ha'e rami avi ojapo uka pyre ambopara va'e ma ipyau guive, mba'eta Jesus Cristo ranhe anhetē va'e rupi oiko rire peẽ kuery ju ha'e va'e rupi peiko. Mba'eta pytū oaxa ma ovv, ha'e hendy va'e anhetē va'e ju hexakā ouvy.

⁹ Amongue "Xee hexakāa rupi aiko" he'i teĩ o-irmāo ndoayvui va'e ma pytū rupi teri oiko.

¹⁰ Ha'e rā o-irmāo kuery oayvu va'e ma hexakāa rupi oiko, ha'e hexe noī joityarā.

¹¹ Ha'e rā o-irmāo ndoayvui va'e ma pytū reia rupi oiko, marā katy pa ooa voi ndoikuuai, pytū oexa mbogue rā.

Kyr̄gue'i, tujakue ha'e ipyaukue pe ijayvua

¹² Xera'y kue'iry, pêvy ambopara mba'eta pejejavvyague omboguepaa ma hery rupi.

¹³ Ha'vy peẽ tujakue, pêvy ambopara mba'eta peikuua ma jypy'i guive oiko va'e. Ha'e ipyaukue, pêvy ambopara mba'eta pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

* 2:7 João 13.34

¹⁴ Xera'y kue'iry, pēvy ambopara mba'eta peikuua ma Nhanderuete. Ha'e tujakue, pēvy ambopara mba'eta peikuua jypy'i guive oiko va'e. Ipyaukue, pēvy ambopara mba'eta penembaraete ha'e pendere Nhanderuete ayvu oī ramo pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

Kova'e yvy regua reko re ijayvua

¹⁵ Peayvu eme ko yvy regua reko, neī mba'emo yvy re ikuai va'e. Mba'eta yvy regua reko rayvua kuery re ma Nhanderuete rayvua noī.

¹⁶ Mba'eta mba'emo yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme: to'o oipota va'e, mba'emo jaexa vy jaipotapa reia, ha'e nhan-dejee ae rive jajeroviaa. Ha'e nunga ma yvy guigua meme, Nhanderuete guigua e'ŷ.

¹⁷ Ko yvy ma opa 'rā, to'o oipota va'e ha'e javi reve. Ha'e rā Nhanderuete oipota va'e ojapo va'e ma oikove riae 'rā.

Cristo ramigua rive ikuai va'e re ijayvua

¹⁸ Xera'y kue'iry, ovaẽ ma opa aguã ára, Cristo ramigua rive ojekuaa aguã. Pendu ma omombe'ua rā ha'e va'e ou 'rāa. Aŷ voi heta ma ikuai Cristo ramigua rive. Ha'e nunga rupi ae jaikuua opa aguã ára ovaẽ maa.

¹⁹ Ha'e kuery ma nhande kuery mbyte gui ojepe'a va'ekue, nhande regua e'ŷ vy. Mba'eta nhande regua ikuai va'e rire opyta'rāgue nhande kuery reve. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a ramo jaikuua nhande regua e'ŷ ikuαι.

²⁰ Ha'e rā pendere ma oī penemo'aranduarā Iky'a e'ŷ va'e omoī va'ekue. Ha'e rami rire peẽ kuery peikuaapa.

²¹ Kova'e kuaxia pēvy ambopara "Anhetē va'e ndapeikuuai" ha'e vy e'ŷ. Mba'eta peikuua ae, ha'e peikuua avi apu ikuai va'e anhetē va'e guigua e'ŷa.

²² Ha'e gui ijapu va'e ma "Jesus ae Cristo oiko" nde'i va'e. Ha'e nunga ma Cristo ramigua rive, mba'eta Tuu neī Ta'y re ndojeroviai va'e.

²³ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y pe "Xee ma hexeveguia e'ŷ" he'i va'e re ma Tuu noī. Ha'e rā "Nhanderuete Ra'y reveguia ae xee" he'i va'e re ma Tuu avi oī.

²⁴ Pendere toī riae jypy'i guive pendu va'ekue. Mba'eta jypy'i guive pendu va'ekue pendere oī ramo ma peẽ voi 'rā peĩ Nhanderuete ha'e Ta'y re.

²⁵ Mba'eta ijayvu tekove marā e'ŷ ome'ẽ aguã re nhandevy.

²⁶ Ha'e nunga ambopara penembotavyxea kuery gui pen-heangu aguã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ nhanembo'ea re ijayvua

²⁷ Ha'e gui pendere ojeguigua omoī va'ekue oī riae ramo penembo'earā mboae oī e'ŷ teĩ ha'eve, mba'eta pendere omoī

mbyre ae 'rā penembo'e opa mba'e re. Ha'e va'e ma anhetē rupigua ae, anhetē rupigua merami rive'ŷ. Peĩ riae ke hexe, penembo'eague rami vy ae.

²⁸ Ha'e gui aŷ xera'y kue'iry, peĩ atã tema hexe. Ha'e rami vy ha'e ojekuaa jevy ramo nhandep'y'a guaxu, ha'e ixugui nhaximba reve nhanhemi e'ŷ aguã ou jevya py.

²⁹ Cristo heko porã va'ea jaikuaa vy jaikuaa avi teko porã rupi ikuai va'e ixugui oiko va'ekue memea.

3

Cristo iky'a e'ŷa rami nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Peikuuaa pota Nhanderuete nhanderayvu etea re, nhan-devy "Xera'y kuery" he'ia py. Anhetē ae Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai.* Ha'e nunga rupi ae yvy regua kuery nanhandekuaai, mba'eta Cristo voi ndoikuuaai okuapy rire.

² Xerembiayvu kuery, aŷ voi Nhanderuete ra'y kuery nhan-dekuai. Ha'e rami teĩ ndajaikuai teri raka'eve rã marã ramigua ete pa jaiko 'rãa. Ha'e rã peteĩ mba'e ma jaikuaa porã: Cristo ojekuaa ramo nhande voi 'rã heko rami jaiko, mba'eta jaexa 'rã marã rami ete pa ha'e oikoa.

³ Ha'e rami aguã oarõ okuapy va'e ha'e javi ojeky'a'o uka 'rã ha'e iky'a e'ŷa rami avi ikuai aguã.

⁴ Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma lei rovai rupi avi ikuai, mba'eta jejavya ma lei rovai ae.

⁵ Peikuuaa avi Cristo ou raka'e jajejavva oipe'apa aguã. Hexe ma jejavy noĩ.*

⁶ Hexe ikuai va'e ma ndojejavy riaevei ma 'rã. Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma ndoexai, neĩ ndoikuuaai okuapy.

Nhanderuete guigua ha'e anha guigua re ijayvua

⁷ Xera'y kue'iry, penhembotavy uka eme avave rei pe. Teko porã rupi ikuai va'e ma heko porã va'e ae, Cristo heko porã va'e rami avi.

⁸ Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma anha guigua, mba'eta anha jypy'i guive ojejavva raka'e. Ha'e rami aguã ae Nhanderuete Ra'y ou, anha rembiapo ombovaipa aguã.

⁹ Ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ma ndojejavy riaevei ma 'rã, mba'eta ha'e kuery re oĩ Nhanderuete guigua. Ha'e kuery ndojejavy riaevei 'rãe, Nhanderuete gui oiko rire.

¹⁰ Po rami 'rã jaikuaa mava'e pa Nhanderuete ra'y kuery ha'e anha ra'y kuery ikuiaia. Teko porã rupi nda'ikuai va'e ma Nhanderuete guigua e'ŷ, ha'e o-irmão kuery ndoayvui va'e guive.

* 3:1 João 1.12 * 3:5 João 1.29

Irmão kuery jayvu ete aguã re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ayvu jypy'i guive pendu va'ekue ma pova'e: Peteĩ-teĩ jajoayvu aguã.

¹² Caim oikoague rami e'ŷ 'rã nhandekuai, mba'eta ha'e va'e ma poromboeko vaia guigua oiko rire ojuka raka'e guyvy. Mba'e re nda'u ojuka? Mba'eta heko vai va'e oiko, ha'e rã tyvy ma heko porã va'e.*

¹³ Irmão kuery, penhemondyi eme yvy regua kuery pendere nda'ija'eí rã.

¹⁴ Irmão kuery jayvu vy ae 'rã jaikuua manoа gui tekove jaupity aguã re jaaxa maa.* Ha'e rã ndoayvui va'e ma manoа py teri ikuai.

¹⁵ Irmão kuery re nda'ija'eí va'e ma jojuka va'ety meme ikuai. Ha'e peikuua jojuka va'ety re tekove marã e'ŷ noĩa.

¹⁶ Po rami ae jaikuua mborayvu, Cristo nhanderayvu vy nhandere guekove ome'ẽ rire. Ha'e ramo nhande kuery avi 'rã nhanderekove nhame'ẽ irmão kuery re.

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo kova'e yvy rupigua oguerekopa rei va'e o-irmão ojexavai rei rã oexa teĩ ipy'a mbarae 'rã oipptyvõ e'ŷ aguã. Ha'e nunga re mba'exa tu oĩ Nhanderuete guigua porayvua?

¹⁸ Xera'y kue'iry, nda'evei jajoayvu merami aguã, nhandeayvu py rive. Jaexa uka ete ke jajoayvua, nhanhopytyvõa py ae.

¹⁹ Po rami 'rã jaikuua anhetẽ va'e guigua jaiko va'ea, henonde nhandepy'a guaxu aguã ndajaikuai reia gui.

²⁰ Ha'e rami avi nhandepy'a py nhanembopagaarã nhaendu teĩ nhandepy'a gui Nhanderuete hi'aranduve va'e vy opa mba'e oikuua.

²¹ Xerembiayvu kuery, nhandepy'a py nhanembopagaarã nanhaendui ri vy nhandepy'a guaxu 'rã Nhanderuete renonde.

²² Ha'e rami vy mba'emo re jajerurea voi jajopy 'rã ixugui, mba'eta henonde ojapo uka va'e rupi jaiko vy nhambovy'a.

²³ Po rami ae ha'e ojapo uka va'ekue: Ta'y Jesus Cristo rery rupi jajerovia aguã, ha'e peteĩ-teĩ jajojayvu aguã ijayvuague rami vy.

²⁴ Nhanderuete ojapo uka va'e rupi ikuai va'e ma hexe anho tema ikuai, ha'e gui ha'e kuery re ma Nhanderuete voi oĩ. Po rami 'rã jaikuua nhandere oĩa, Inhe'ẽ nhandere omoĩ va'ekue gui ae.

4

1 João 2.18-26; 2 João 7-11

* **3:12** Gênesis 4.8 * **3:14** João 5.24

¹ Xerembiayvu kuery, nda'evei perovia aguã nhe'ẽ guigua ayvu va'e ma guive rã. Peikuua pota ranhe nhe'ẽ kuery anhetẽ Nhanderuete guigua tyrã pa anya re, mba'eta heta ma ikuai profeta ramigua rive yvy re.

² Po rami jaikuua 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" he'i va'e ma Nhanderuete guigua meme.

³ Ha'e rã "Jesus revegua aiko" nde'i va'e ma Nhanderuete guigua e'ŷ, ha'e rã Cristo ramigua nhe'ẽ rive. Pendu ma ha'e nunga oiko 'rãa, ha'e gui aŷ voi oiko ae ma yvy re.

⁴ Xera'y kue'iry, peẽ kuery ma Nhanderuete guigua pendekuai vy pendepo'aka ma profeta ramigua kuery re, mba'eta pendere oĩ va'e ma yvy regua kuery re oĩ va'e gui ipo'akave.

⁵ Ha'e kuery ma yvy regua ikuai va'e vy yvy gui rive 'rã ijayvu, ha'e ramo yvy regua kuery ojapyxaka 'rã ijayvua re.

⁶ Ha'e rã nhande kuery ma Nhanderuete guigua nhandekuai ramo Nhanderuete oikuua va'e kuery ojapyxaka 'rã nhandeayvua re. Ha'e rã Nhanderuete guigua e'ŷ ma ndojapyxakai 'rã okuapy. Ha'e rami rã jaikuua 'rã nhe'ẽ anhetẽ rupi, tyrã pa nhombotavya rupi ijayvu va'ea.

Jajoayvu aguã re ijayvua

⁷ Xerembiayvu kuery, jajoayvu peteĩ-teĩ, mba'eta mborayvu ma Nhanderuete guigua ae. Porayvu va'e ma Nhanderuete guigua meme ikuai, ha'e oikuua guive Nhanderuete.

⁸ Ha'e rã joayvu e'ŷ va'e ma ndoikuuaai Nhanderuete, mba'eta Nhanderuete ma mborayvu rupigua ae.

⁹ Po rami Nhanderuete oexa uka raka'e nhanderayvua, Gua'y peteĩ'i va'e ombou vy, hexe vy jaikove riae aguã.

¹⁰ Pova'e py ma mborayvu ojekuaa: Nhanderuete jayvua py e'ŷ, ha'e rã ha'e ranhe nhanderayvua py, mba'eta Gua'y ombou jajejavvyague re opaga aguã.

¹¹ Xerembiayvu kuery, ha'e rami Nhanderuete nhanderayvu rire nhande kuery avi 'rã jajoayvu peteĩ-teĩ.

¹² Avave rei ndoexaai teri Nhanderuete. Ha'e rami avi jomeme jajoayvu ramo ma Nhanderuete oĩ'rã nhandere, ha'e iporayvua ojekuaa 'rã va'ekue ojekuaapa 'rã.*

¹³ Po rami jaikuua 'rã hexe nhaĩa, ha'e ha'e voi nhandere oĩa, mba'eta nhandereve guarã ombou Onhe'ẽ.

¹⁴ Ha'e ore kuery roexa ha'e romombe'u guive Nhanderuete Gua'y ombouague yvy re ikuai va'e reraa jepearã.

¹⁵ "Jesus ma Nhanderuete Ra'y" he'i va'e re ma Nhanderuete oĩ. Ha'e kuery voi ikuai Nhanderuete re.

16 Nhande kuery jaikuua ha'e jarovia guive Nhanderuete nhanderayvua. Nhanderuete porayvua rupi oiko va'e ramo porayvu rupigua ikuai va'e ma hexe meme ikuai, ha'e ha'e kuery re Nhanderuete avi oī.

17 Ha'e ramo nhanderayvua jaikuua porā vy nhandep'y'a guaxu 'rā pavē re oikuua potaa ára py voi, mba'eta kova'e yvy re jaiko reve ma voi nhandekuai ha'e oikoa rami.

18 Hembiyvu jaiko vy ndajakyje rei 'rā, mba'eta opa mba'e py nhanderayvua oipe'a 'rā jakyjea. Mba'eta jakyjea ma japaga aguā rami jaikoa py anho 'rā nhaendu. Ha'e nunga rupi okyje va'e ma ndoikuua porāi teri nhanderayvua.

19 Nhande kuery jajoayvu mba'eta ha'e ranhe nhanderayvu rire.

20 Amongue “Xee ayvu Nhanderuete”, he'i va'eri irmão kuery ndoayvui va'e ijapu. Mba'eta o-irmão oexa va'e ndoayvui vy Nhanderuete oexa e'ŷ va'e katuve ma ndoayvui 'rā.

21 Pova'e ayvu nhaendu ixugui: Nhanderuete oayvu va'e ma toayvu avi o-irmão kuery.

5

Yvy rupigua re nhandepo'aka aguā re ijayvua

1 Jesus ae Cristo oikoa oguerovia va'e ma Nhanderuete gui oiko va'ekue meme. Ha'e Nhanderuete oayvu va'e kuery oayvu avi 'rā ixugui oiko va'ekue mboae.

2 Po rami jaikuua Nhanderuete ra'y kuery jayvua, mba'eta Nhanderuete jayvu vy ojapo uka va'e rupi nhandekuai.

3 Mba'eta Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py ae 'rā jaexa uka jayvua.* Ha'e ojapo uka va'e ma nda'ipoyi guive,

4 mba'eta ha'e javi Nhanderuete gui jaiko va'ekue ma nhandepo'aka 'rā yvy rupigua re. Po rami 'rā nhandepo'aka yvy rupigua re, jajeroviaa rupi ae.

5 Mava'e kuery nda'u ipo'aka 'rā yvy rupigua re? Jesus Nhanderuete Ra'y oikoa oguerovia va'e kuery anho.

Jesus reko regua kuaa ukaa re ijayvua

6 Jesus Cristo ou vy yy ha'e nguguy py ojekuaa uka raka'e. Yy py anho e'ŷ ojekuaa uka, ha'e rā yy ha'e nguguy py. Ha'e gui Nhe'ẽ avi oiko ikuua ukaarā, mba'eta Nhe'ẽ ma anhetē va'e kuaa ukaa ae.

7 Mba'eta ikuua ukaa mboapy ikuai [yva re: Nhanderuete, Jesus ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ. Ha'e mboapyve ma peteĩ'i.

8 Ha'e gui ikuua ukaa mboapy avi ikuai yvy re:] Nhe'ẽ, yy ha'e huguy. Mboapyve ma peteĩ rami meme oikuua uka.

* 5:3 João 14.15

⁹ Ha'e gui avakue ayvu jarovia vy Nhanderuete ayvu katuve ma jarovia. Po rami Nhanderuete oikuua uka Gua'y reko regua.

¹⁰ Nhanderuete Ra'y re ojerovia va'e kuery re ae 'rā ikuaa ukaa oī. Ha'e rā Nhanderuete ayvu ndogueroviai va'e ma ixupe "Ijapu va'e" he'i, mba'eta Gua'y reko regua Nhanderuete oikuua uka rā ndogueroviai.

¹¹ Mba'eta oikuua uka va'ekue ma pova'e ae: Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ tekove marā e'ŷ, ha'e tekove ma Ta'y re oī.

¹² Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oī tekove. Ha'e rā Ta'y reve e'ŷ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noī.*

Mba'emo re jajerure aguã re ijayvua

¹³ Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuua aguã pendere tekove marā e'ŷ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae.

¹⁴ Nhanderuete re jajerovia vy jaikuua avi ixupe mba'emo re jajerure ramo oendu 'rāa, ha'e oipotaa rami ri jajerure ramo.

¹⁵ Jajerurea oendua jaikuua vy jaikuua avi jajerureague ome'ẽ ma 'rāa.

¹⁶ Ha'e gui xapy'a rei amongue oexa 'rā o-irmāo omano aguã rami e'ŷ ojejavvy rā. Ha'e rami vy ha'e va'e re ojerure 'rā, ha'e ramo Nhanderuete omoingove ju 'rā, omano aguã rami e'ŷ ojejavvy ramo. Mba'eta oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhanemoingo va'erā. "Ha'e nunga re pejerure" nda'ei.

¹⁷ Teko vai ma guive rā jejavya meme. Teĩ oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhanemoingo va'erā e'ŷ.

¹⁸ Jaikuua ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ndojejavvy riaevei ma 'rāa. Mba'eta ha'e kuery re Nhanderuete gui jypy'i oiko va'ekue opena 'rā poromboeko vaia oity e'ŷ aguã.

¹⁹ Jaikuua nhande kuery Nhanderuete guigua nhandekuaia, ha'e rā yvy regua kuery ma poromboeko vaia re ikuiaia.

Omongeta reve opaa py ijayvuague

²⁰ Jaikuua avi Nhanderuete Ra'y ou vy nhanemo'arandu anhetē va'e jaikuua aguã rami. Ha'e rami rire ma anhetē va'e re nhaĩ, Ta'y Jesus Cristo re ae. Ha'e va'e ma Nhanderuete anhetē va'e ha'e tekove marā e'ŷ me'ëa.

²¹ Xera'y kue'iry, penheangu ke Nhanderuete ramigua rive pembojerovia e'ŷ aguã.

* **5:12** João 3.36

Mokoīguea kuaxia Joāo ombopara va'ekue

Mokoīguea kuaxia Joāo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia apóstolo Joāo ombopara va'ekue peteī kunha pe, imemby kuery pe guive. Ijayvu anhetē va'e rupi ikuai aguā, mborayvu re guive. Anhetē va'e ma Jesus Cristo regua ae, mba'eta "Cristo regua rami e'ŷ nhombo'ea, ha'e ayvu porā gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noī. Ha'e rā ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oī" (versículo 9).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e ma axarura ndevy, xereindy Nhanderuete ojeupe guarā ndeporavo va'ekue pe, ha'e nememby kuery xerembiaiyvu ikuai avi va'e pe. Xee anho e'ŷ roayvu, anhetē va'e oikuaa va'e kuery ha'e javi guive,
² mba'eta nhande kuery pavē re anhetē va'e oī, ha'e nhandereve riae 'rā oiko.

³ Nhandereve oī 'rā nhanemboaxyha ha'e mby'a porā Nhanderuete ha'e Ta'y Jesus Cristo guigua, anhetē va'e ha'e mborayvu re guive.

Jajoayvu aguā re ijayvua

⁴ Xee avy'a ete nememby kuery regua anhetē va'e rupi ikuai rā aikuaa vy, Nhanderu ojapo ukaague rami vy ae.

⁵ Aŷ ma xereindy, xee ajerure peteī-teī jajoayvu aguā. Ha'e ramia py ma ayvu ipyau va'e'ŷ ambopara, ha'e rā jypy'i guive oeja va'ekue.*

⁶ Po ramia 'rā jajoayvu: ha'e ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py. Kova'e ma jypy'i guive ojapo uka va'e regua pendu va'ekue, mborayvu re nhandekuaia aguā.

Nhombotavya rupi nhombo'ea kuery reko re ijayvua

⁷ Mba'eta heta avi ikuai nhombotavy va'e yvy jave rupi. Ha'e va'e kuery ma "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" nde'i. Ha'e ramia ikuai nhombotavypa rei va'e kuery, Cristo rovaigua ae.*

⁸ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, pemokanhy e'ŷ aguā penhea'âague repyrā oī va'e, ha'e rā pejopypa aguā.

⁹ Ha'e gui Cristo regua rami e'ŷ nhombo'ea, ha'e ayvu porā gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noī. Ha'e rā ha'e va'e ayvu

* **1:5** João 13.34,35; 1 João 2.7,8

* **1:7** Romanos 16.17,18; 1 João 2.18-26

nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e
Ta'y oĩ.

¹⁰ Amongue penda py ou vy ha'e va'e ayvu rupi e'ŷ pen-
embo'e ramo pemovaẽ eme pendero py, pexarura eme guive.
¹¹ Mba'eta ha'e kuery pe amongue oxarura vy ma teko vai
apoa kuery reve onhemoirũ va'e.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹² Heta teri areko ambopara va'erã pẽvy. Ha'e rami teĩ aŷ
namombe'uxei tinta py kuaxia re, mba'eta peẽ kuerya py aju
voixe. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã, javy'a ete aguã.

¹³ Ndekypy'y oiporavo pyre memby kuery ha'e javive
oxarura uka ndevy.

Mboapykuea kuaxia Joāo ombopara va'ekue

Mboapykuea kuaxia Joāo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma apóstolo Joāo ombopara va'ekue peteī igreja re opena va'e Gaio hery va'e pe. Oguerovy'aa rupi ijayvu, "mba'eta xera'y kuery anhetē va'e rupi ikuai aendu rā xembovy'ave pavē gui", he'i vy (versículo 4).

Guyvy Gaio pe oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e axarura ndee Gaio roayvu ete va'e pe.

² Xerembiaiyvu, opa mba'e py ajerure reiko porā ha'e nerexaī aguā re, nenhe'ẽ oiko porāa rami avi.

³ Xee avy'a ete irmão kuery ovaẽ vy omombe'u rā anhetē rupigua reikoa, mba'eta anhetē va'e rupi ae reiko va'e.

⁴ Mba'eta xera'y kuery anhetē va'e rupi ikuai aendu rā xembovy'ave pavē gui.

Ayvu porā mombe'ua kuery nhaipytyvō aguā re ijayvua

⁵ Xerembiaiyvu, irmão kuery reipytyvō reikovya py ma ha'evea rami rejapo. Yvy mboae guigua kuery ou ramo voi reipytyvō jepi.

⁶ Mba'eta igreja kuery pe ha'e kuery omombe'u porā ndeporayvua. Ha'evea rami reipytyvō oguatave aguā, ha'e ramia py Nhanderuete rami ete rejapo.

⁷ Mba'eta ha'e kuery ma Hery rupi oje'oi vy peteīve henda py nonhepytyvō ukai nhande kuery regua e'ŷ pe.

⁸ Ha'e nunga rupi ha'evea rami nhaipytyvō ha'e va'e irmão kuery, anhetē va'e oenduave aguā rami jajapo.

Heko vai ha'e heko porā va'e reko re ijayvua

⁹ Xee ma igreja kuery pe mba'emo re ambopara teī Diótrefes onhemboyyatevexe rei vy ndojapyxaka potai oreayvu re.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi araka'e'i rā apy pendekoa py aju vy ixupe xeayvu 'rā ha'eve'ŷa rami ojapoague re, mba'eta opa marā rei ijayvu orere. Ha'e ramia gui ojapo vaivexe vy irmão kuery ha'e py ovaẽ ramo nomovaēi, ha'e amongue omovaẽ ta ramo nomovaẽ ukai, ha'e rā igreja gui omoxẽ ete raka'e.

¹¹ Xerembiaiyvu, ndee ma eiko eme teko vai rupi, ha'e rā teko porā rupi anho, mba'eta teko porā rupi ikuai va'e ma

* **1:9** Mateus 20.25-28; 23.1-12

Nhanderuete guigua meme. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma neĩ peteĩgue voi ndoexai Nhanderuete.

¹² Ha'e rã Demétrio re ma ima'endu'a porã pavẽ, anhetẽ va'e eteve voi. Ore kuery voi roikuua heko porãa, ha'e ndee reikuua avi oreayvu anhetẽ ete memea.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹³ Heta mba'e teri areko ndevy ambopara aguã. Ha'e rami teĩ namombe'uxei tinta ha'e caneta py rive.

¹⁴ Mba'eta xee aa voixe roexa vy. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã.

¹⁵ Tove terendu mby'a porã. Nhaneirũ kuery ha'e javi oxarura uka ndevy. Ha'e nhaneirũ kuery ndea py ikuai va'e peteĩ-teĩ pe emombe'u orema'endu'aa.

Judas ombopara va'ekue Judas ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mboparaare ma Judas Iscariotes e'ŷ, Judas mboae, Tiago ha'e Jesus ryvy (versículo 1). Jypy onhembopy'a jaa jepea omombe'u porâve aguã, ha'e gui amboae rami onhembopy'a, jajerovia regua jaepya rupi nhanhea'ã aguã re ijayvu aguã. "Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ŷ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ŷa rami nhombo'e" (versículo 4a).

"Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejerovia iky'a e'ŷ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui peikuaa vy pejerurea py guive. Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxyra rupi tekove marã e'ŷ ogueru rã guarã" (versículos 20-21).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹Xee Judas ma Jesus Cristo rembiguai ha'e Tiago ryvy aiko.* Axarura peẽ kuery Nhanderuete remienoĩ, hembiayvu, ha'e Jesus Cristo rery rupi openamby pendekuai va'e pe.

²Tove peẽ kuery tapenduve tema penemboaxyra, mby'a porã ha'e mborayvu.

Cristo re jajerovia regua re nhanhea'ã aguã re ijayvua

³Xerembiayvu kuery, jypy anhembopy'a teĩ nhande kuery jaa jepea re pêvy ambopara aguã. Ha'e gui ma aendu ete amboae re xeayvu aguã pêvy ambopara vy, jajerovia regua anhetê va'e rupi penhea'ã aguã, iky'a e'ŷ va'e kuery pe peteigüe'i omboaxaa rire.

⁴Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ŷ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ŷa rami nhombo'e Nhanderuete nhanemboaxyra re, ha'e Senhor Jesus Cristo Huixave pete'i va'e re ndojeroviaia rami ijayvu guive. Ha'e kuery opaga aguã yma ma voi omoña.*

Ymagua kuery heko vai va'e ombopagaa ague re ijayvua

⁵Ha'e nunga ha'e javi peikuua ae ma teĩ romoma'endu'axe ju Egito yvy gui Senhor heta va'e kuery oguenoẽ vy ogueraa jepepa rire teĩ ojerovia e'ŷ va'e kuery omokanhyague re.*

* **1:1** Mateus 13.55

* **1:4** 2 Timóteo 3.1-9

* **1:5** 2 Pedro 2.1-22

⁶ Anjo kuery voi guekorā va'ekue gui ojepe'a vy guekoa ae oejapa rire Senhor ombotypa pytūa py, corrente opa e'ŷ va'e py ojokua, ombopaga aguā ára tuvixa va'e pyguarā.

⁷ Ha'e gui Sodoma, Gomorra ha'e ha'e katy'i rupi tetā ikuai va'e re ha'ekue rami ae ju oiko raka'e. Ha'e pygua kuery ma anjo ojejavy va'ekue rami ae itavy reia rupi ikuai, ha'e amboae rami rei to'o oipotaa rupi guive. Ha'e kuery ombopagaague ma tata ogue'ŷ va'e gui nhande voi jakyje aguā opyta.*

⁸ Ha'e gui aŷ voi nhombotavy reia kuery ma ha'ekue rami ae ju ikuai. Oexa ra'ua rupi rive vy ngo'o ae omongy'a, nonhe'ẽ rendui huvixa kuery, ha'e ijayvu rei 'rā ipo'akakueve re.

⁹ Ha'e rā anjo yvateve va'e Miguel ma anha reve Moisés retekue re joaka ete ijayvua py voi nonhemboyyatei raka'e anha pe ijayvu vai aguā. Ha'e rami 'rāgue py "Senhor ae ta'ijayvu ndevy", he'i.*

¹⁰ Ha'e rā nhombo'e vaia kuery ma ijayvu vai 'rā oikuaa e'ŷ va'e ha'e javi re. Mymba kuery hi'arandu e'ŷ va'e rami avi onhemongy'apa rei 'rā mba'emo oakā gui ae oikuaa va'e rupi rive.

¹¹ Ha'e kuery pe nda'evei ete 'rā! Mba'eta Caim oikoague rupi ae ju ha'e kuery ikuai, ha'e mba'emo ojoupaxea rupi rive oje'oi pojava Balaão ojekoreague ramigua rupi, ha'e rire Coré kuery rami avi okanhymba 'rā nonhe'ẽ raxaveague re.†

¹² Ha'e kuery ma yy guy py ita itui va'e rami onhenhomu va'e, mba'eta ha'e javi joa-joapy, pekarua py ha'e kuery voi 'rā ikuai, peteīve henda py oxĩa oendu e'ŷ re.‡ Mymba kuery re opena va'ety ha'e ae rive onhemongaru va'e rami avi ikuai. Oky aguā e'ŷ arai yvytu ogueraapa rive va'e rami, ha'e yvyra hi'a ára py teī hi'a e'ŷ va'e rami avi ikuai. Ha'e va'e nunga ma mokoīgue omano va'e, mba'eta ipirupa va'ekue ha'e oapo'opa pyre rami.

¹³ Ha'e kuery ma yai opu'ã-pu'ã vy hyjui ombovu va'e rami avi ikuai, ha'e jaxy-tata ova va'e rami, pytū reia py araka'e rā peve guarā omoingo pyre.

¹⁴ Ha'e va'e kuery rekorā ma Enoque omombe'u raka'e. Ha'e va'e ma Adão ramymino kuery jevy regua sete-a va'ekue. Aipoe'i: "Senhor ou 'rā ojeupeguia kuery iky'a e'ŷ va'e mbovy rei e'ŷ reve.

* **1:7** Egito yvy gui oo jepe va'ekue ri ojerovia e'ŷ va'e omokanhyague omombe'u Números 14.26-30 py, ha'e gui tetā Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague ma Gênesis 19 py omombe'u. * **1:9** Zacarias 3.2 † **1:11** Caim rekokue ma Gênesis 4.1-8 py omombe'u, Balaão rekokue ma Números 22 py, ha'e rā Coré kuery rekokue ma Números 16.1-9 py omombe'u. ‡ **1:12** Yy guy py ita itui va'e ma ijavaete 'rā, mba'eta ha'e nunga kanoã mboguataa kuery ndoexai vy onhembota rive 'rā.

15 Joe oikuua pota vy ou, mba'eta heko vai va'ekue ha'e javi 'rā ombopaga, ixupe ndoikoxei vy teko vai ojapo, ha'e hexe ijayvu vaiague re", he'i va'ekue.

16 Ha'e kuery ma joe ijayvu rei riae va'e, ndovy'aia rupi rei ijayvu va'ety, ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e. Onhemboyvate reia rupi anho ijayvu. Joguerorya rupi 'rā ijayvu mba'emo ojoupaxe vy rive.

Apóstolo kuery ijayvu ma voiague rupi nhanemongetaague

17 Ha'e rā peē xerembiayvu kuery, penema'endu'a riae ke yma guive nhande-Senhor Jesus Cristo pegua apóstolo kuery ijayvuague re.

18 Mba'eta aipoe'i pēvy: "Opaa ára ikuai 'rā porojajai reia kuery, teko vai ojapoxea rupi rive ikuai va'e", he'i va'ekue.*

19 Ha'e va'e kuery ojapo 'rā joo rami e'ŷ-e'ŷ ikuai aguã rami. Yvy regua reko rami rive ikuai, Nhe'ẽ revegua e'ŷ.

20 Ha'e rā peē xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ŷ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ŷ gui peikuaa vy pejerurea py guive.

21 Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxy rupi tekove marã e'ŷ ogueru rā guarã.

22 Pemboaxy ke ndojerovia porãi teri va'e.

23 Ha'e rami vy peraa jepe, tata gui perojepe'a vy. Ha'e rā amboae kuery ma pemboaxy avi teĩ pejererokyjea rupi guive, mba'eta to'o oipotaa rupi vy oao voi omongy'apa rei vy ojeguarupy opyta.*

Opaa py ogueroayvu porãague

24 Ha'e gui Nhanderuete ma ipo'aka opena aguã ja'a e'ŷ aguã, ha'e guexakãa py nhandererovy'a reve iky'a e'ŷ va'e nhanderexa uka aguã.

25 Tove Nhandereraa jepea Nhanderuete peteĩ'i va'e toguerovy'aa nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi. Ha'e anho ha'eve yvate ete aguã, pavẽ re opena ha'e ipo'aka aguã, yma guive, aŷ ha'e araka'eve rā peve. Amém.

* 1:18 2 Pedro 3.3 * 1:23 Gálatas 6.1,2; Tiago 5.19,20

João pe oexaa uka pyre Apocalipse 'epy va'e oĩa

João pe oexaa uka pyre apocalipse 'epy va'e oĩa

“Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuua uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuua uka aguã mba'emo are'ŷ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuua uka aguã” (1.1).

Apóstolo João pe Jesus ojexaa uka vy aipoe'i: “Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aŷ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa. Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexaa va'ekue, mba'emo aŷ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive”, he'i (1.17b-19). Ha'e gui ma omombe'u igreja kuery sete henda rupi ikuai va'e pegua João ombopara va'erã (capítulos 2-3). Ha'e gui ma ixupe oikuua uka raka'eve rã oiko va'erã. Mba'eta oiko 'rã Jesus remimbo'e kuery re opu'ã rei va'e ha'e ko yvy re mba'emo tuvixa va'e Nhanderuete omoingo rã. Ha'e gui opaa py Jesus Cristo ou jevy 'rã yva gui, yva pyau ha'e yvy pyau reve. Hexe huvixa kuery opu'ã rei teĩ ojekuaa xapy'a 'rã pavẽ pe, mba'eta ha'e ma “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” (19.16).

Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu ha'e nhaĩ atã 'rã Jesus re jajeroviaa py. Mba'emo oiko rã jaropo'aka 'rã, mba'eta Jesus ipo'aka ae ma mba'emo vai re, ha'e opaa ára py opo'akaa oexaa uka 'rã pavẽ pe.

Jesus Cristo raka'eve guarã oikuua uka va'ekue re ijayvua

¹ Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuua uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuua uka aguã mba'emo are'ŷ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuua uka aguã.

² Ha'e va'e ju omombe'u Nhanderuete ayvu Jesus Cristo oikuua uka va'ekue. Oexaa va'ekue ha'e javi omombe'u.

³ Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e ayvu ogueroayvu, e'ŷ vy oendu rire ipara oĩa rupi ikuai va'e, mba'eta ára namombyryvei ma.*

Ásia yvy re sete igreja ikuai va'e pe João oxaruraague

* **1:3** Apocalipse 22.6,7

⁴ Xee João axarura Ásia yvy re sete igreja ikuai va'e pygua kuery pe: Tove peẽ kuery tapendu penemboaxyha'e mby'a porã, aÿ oiko va'e, yma guive oiko va'ekue, ha'e araka'eve rã ou va'erã va'e guigua, henda openaaty renonde sete Nhe'ẽ ikuai va'e guigua,

⁵ ha'e Cristo guigua guive. Ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy va'e oiko, omanogue mbyte gui ha'e ranhe ju onhemboete va'ekue, ha'e yvy re huvixave kuery ikuai va'e áryve Ipo'akapa va'e. Nhanderayvu vy nguguy py ae nhandeguia raka'e jajejavyague gui,

⁶ ha'e gui nhanemoingo opo'akaa pyguarã ha'e Nguuete pegua sacerdote-rã. Ha'e ma taexakãmba ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve. Amém.

⁷ Ma'ẽ, arai rupi 'rã ou. Ha'e ramo oexa pavẽ 'rã, ipyxoare kuery voi. Yvy re ikuai va'e ha'e javi regua oexa vy ojae'opa 'rã okuapy. Anhetẽ ete va'e. Amém.*

⁸ Senhor Nhanderuete aipoe'i: “Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua. Aÿ aiko, yma guive aiko va'ekue, ha'e raka'eve rã aju va'erã va'e, Ipo'akapa va'e aiko”, he'i.

Jesus guexakã reve ojexa ukaague

⁹ Xee João ma pende-irmão aiko, ha'e gui jaiko axya py, Nhanderuete po'akaa py ha'e Jesus re nhaĩ atãa py peẽ kuery irû aiko. Peteĩ ypa'ũ Patmos 'epy va'e re aĩ va'ekue, Nhanderuete ayvu Jesus regua amombe'uague re.

¹⁰ Ha'e gui ma Senhor ára py Nhe'ẽ re aiko vy xerakykue katygui peteĩ aendu ijayvu atã va'e, mimby guaxu rami onhendu va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

— Rexa va'e ke embopara kuaxia re, ha'e emondouka sete igreja ikuai va'e pe: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia ha'e Laodicéia pygua pe — he'i.

¹² Ha'e ramo ajere aexa aguã xereve ijayvu va'e. Ajere vy sete tataendy renda aexa ouro guigua meme.

¹³ Tataendy renda ikuai va'e mbyte peteĩ aexa avi ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma ao puku py onhemonde, ha'e ipexo rupi oĩ ajukue ra'ykue ouro guigua.

¹⁴ Inhakã re hi'a oĩ va'e ma vexa'i rague rami xiõ, yro'y apõ rami avi. Hexa ma tata rami hendy.

¹⁵ Ipy ma overa va'e rami hendy, tata py omoexakã mbyre rami ojekuaa. Ijayvua ma yy tuvixa va'e revovo rami onhendu.*

* 1:7 Zacarias 12.10

* 1:15 Daniel 7.13, 10.5-6, Ezequiel 43.2

16 Opo oiporu kuaa regua py ma sete jaxy-tata oguereko. Ijuru gui ma peteĩ kyxe guaxu oẽ haĩmbe jovai va'e. Hova ma kuaray ojope ratãa rami hexakã.

17 Ha'e gui aexa vy ipy yvýry ha'a ajupy omanogue rami. Ha'e ramo opo oiporu kuaa regua xere omoĩ vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua,

18 oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aŷ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa.

19 Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aŷ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive.

20 Ha'e gui sete jaxy-tata xepo aiporu kuaa regua py areko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua rexa va'e ma ndoikuua ukaai teri. Sete jaxy-tata ma anjo kuery sete igreja ikuai va'e pegua, ha'e rã sete tataendy renda ma sete igreja ae — he'i.

2

Éfeso pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

1 — Embopara Éfeso tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvu opo oiporu kuaa regua re sete jaxy-tata oguereko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua mbyte rupi avi oiko va'e:

2 “Xee aikuua peẽ kuery reko. Xevy pe pemb'a'eapoa ha'e peĩ atãa voi aikuapa, ha'e heko vai va'e kuery ayvu re ndapejapyxakaia guive. Pea'anga apóstolo onhemoingo rive va'e, ha'e vy ijapu va'e memea peikuaa.”*

3 Peĩ atãa, ha'e xerery rupi pendekuai ramo penderek a'ãa rã pendekuerai e'ŷ re peropo'akapa guive.

4 Ha'e rami avi penderek regua peteĩ ma naxembovy'ai, mba'eta pejep'e'a ma jypy'i mborayvu rupi pendekuaiague gui.*

5 Penema'endu'a ke magui pa pe'aague re. Pejeko rerova ke, pendekuai ju jypy peikoague rami. Ha'e rami e'ŷ rã pẽa py aju vy aipe'a'rã pendevygua tataendy renda oĩaty gui, pejeko rerova e'ŷ ramo.

6 Ha'e rami avi penderek regua peteĩ oĩ xembovy'a va'e: Nicolaíta kuery reko ndapejou porãia. Ha'e va'e kuery reko ma xee voi ndajou porãi.

7 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ'rã Nhanderuete 'amba re yvyra tekove me'ëa hi'aĩ va'e'a ho'u aguã.”

Esmirna pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

* 2:2 2 Coríntios 11.13-15 * 2:4 Mateus 24.12,13

8 — Ha'e gui Esmirna tetā py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe ju embopara: “Po rami ijayvu jypy'igua ha'e opa vygua, omano va'ekue ri oikove ju va'e:

9 “Xee aikuua pendekuai axy ha'e pendeporiaukue'i va'ea. Ha'e rami avi perekopa va'e guive. Aikuua avi judeu rami rive onhemingo va'e kuery pendere ijayvu rei okuapya. Ha'e va'e kuery ma Satanás peguarã rive onhemboaty va'e.

10 Pekyje eme pendekuai axy aguã gui. Ma'ẽ, amongue peẽ kuery regua ma anha omboty uka 'rã nhuã py penderekao a'ã aguã. Dez ára peve 'rã pendekuai axy. Pejerovia tema pemano peve. Ha'e ramo coroa-rã pêvy ame'ẽ 'rã tekove.*

11 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ma mokoõguea manoa py nda'ikuai axyi 'rã, peteõive henda py.”

Pérgamo pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

12 — Embopara ke Pérgamo tetā py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvu kyxe guaxu haõmbe jovai va'e oguereko va'e:

13 “Xee aikuua tetā pendekuaia py Satanás renda ae.* Ha'e rami teĩ xerery rupi pendekuaia re peĩ atã, ndapejepe'ai guive xere pejeroviaa gui, Antipas ojukaa ára voi. Ha'e va'e ma xevygua omombe'u porã ramo ojukaa va'ekue penderekaoa Satanás renda oña py.

14 Ha'e rami teĩ oiko avi penderekao regua naxembovy'ai va'e, mba'eta peẽ kuery mbyte perekao Balaão nhombo'eague rupi ikuai va'e. Ha'e va'e ma Balaque ombo'e raka'e Israel kuery renonde nhuã omoõ aguã, mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u ha'e itavy rei okuapy aguã rami.

15 Penembyte perekao avi Nicolaíta kuery nhombo'ea rupi ikuai va'e.

16 Ha'e nunga rupi pejeko rerova. Ha'e rami e'ŷ ramo aju voi 'rã pêa py, ha'e xejuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py apu'ã 'rã ha'e kuery rovai.

17 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã maná onhomí mbyre ha'e ita'i xiõ va'e guive. Ha'e va'e ita re ma tery pyau oĩ 'rã avave rei ndoikuaai va'e, ojopy va'e e'ŷ vy.”

Tiatira pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

18 — Embopara ke Tiatira tetā py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvu Nhanderuete Ra'y tata rami hexa ha'e overa va'e rami ipy va'e:

* **2:10** Mateus 10.28; 1 Pedro 1.6,7

* **2:13** Filipenses 2.15

¹⁹ "Xee aikuaa pendereko, pendeporayvua, pejeroviaa, xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atāa. Aikuaa avi jypy'i pemba'eapoague gui aÿ pemba'eapovea.

²⁰ Ha'e rami teĩ peteĩ oĩ pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta kunha Jezabel ayvu re pejapyxaka. Ha'e va'e ma profeta ramigua rive onhemingo vy xerembiguai kuery ombo'ea rupi ombotavy, itavy rei ha'e mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u okuapy aguã.

²¹ Ha'e va'e ma xee arõ are ma ojeko rerova aguã, teĩ itavy reia gui ndojeko rerovaxei.

²² Ma'ẽ, ajapo 'rã tupa py ojexavai ete oupy aguã rami, ha'e hexeve itavy rei va'ekue guive, kunha va'e ombo'ea rupi ikuiaia gui ndojeko rerovai ramo.

²³ Ajuka ete 'rã imemby ha'e ipi'a kuery. Ha'e ramo igreja kuery ha'e javi 'rã oikuua xee jopy'a ha'e nhokuraxõ re aikuua pota va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã peikoague rekovic.

²⁴ "Ha'e rã peẽ Tiatira pygua kuery mboae, ha'e kuery rami e'ÿ penhembo'e va'e, 'Satanás py'apy regua' he'ia re pepena e'ÿ va'e, peẽ kuery pe ma aipoa'e: Pendevy pe ndajapo ukai 'rã ipoyi va'e,

²⁵ pov'a'e anho: Xee aju peve peĩ atã tema mba'emo peupity ma va'e re.

²⁶ Mba'eta ogueropo'akapa, ha'e opa peve ajapo uka va'e rupi ikuai va'ekue pe ma ame'ẽ 'rã yvy regua kuery re ipo'aka aguã.

²⁷ Ha'e ramo omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, omboa'ypa 'rã mba'emo ryru nhae'ũ guigua rami rive.*

²⁸ Ha'e kuery pe voi ame'ẽ 'rã jaxy-tata ko'ẽ mbija, xevy pe xeru ome'ëague rami avi.

²⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

3

Sardes pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Sardes tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe embopara: "Po rami ijayvu sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua ha'e sete jaxy-tata oguerekva'e:

"Xee aikuaa pendereko. Pendevy pe 'Oikove va'e' 'ea teĩ omanogue peiko.

² Peiko kuaa pota ke, ha'e pemombaraete okuave'i teri teĩ omano aguã rami ikuai va'e, mba'eta xee aikuaa Xeruete renonde opa mba'e py e'ÿ pendereko porãa.

³ Ha'e nunga rupi penema'endu'a ke ayvu pendu vy pendejee pemoĩ va'ekue re. Pemoĩ porã ju, ha'e pejeko rerova. Mba'eta

* **2:27** Salmo 2.9

ndapeiko kuaa potai ri ramo aju xapy'a 'rā imonda va'e rami, ndapeikuaai 'rā guive penderovai aju aguā hora.*

⁴ Ha'e rami avi Sardes tetā py peē kuery regua mbovy'i avi ikuai oao nomongy'ai va'e. Ha'e va'e kuery heko porā va'e vy xerupive 'rā ikuai xiī va'e py onhemonde reve.

⁵ Ogueropo'akapa va'ekue ma ha'e kuery rami avi 'rā onhemonde xiī va'e py. Peteīve henda py hery namboguei 'rā kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa gui. Ha'e rami 'rāgue py hery amombe'u porā 'rā Xeru ha'e ixupegua anjo kuery renonde.

⁶ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rā."

Filadélfia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁷ — Embopara ke Filadélfia tetā py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu iky'a e'ŷ ha'e anhetē va'e. Ha'e va'e ma oguereko okē pe'aa Huvixave Davi rami ipo'aka aguā. Ha'e ramo oipe'aague avave rei nombotyai 'rā, ha'e ombotyague avave rei ndoipe'aai 'rā guive. Ha'e vy aipoe'i:

⁸ "Xee aikuua pendereko. Ma'ẽ, penerenonde amoï 'rā peteī okē ojepe'a va'e, avave rei nomboty kuaai va'erā, mba'eta amongue py ete'i penembarae te va'eri xeayvu pemoï porā, napemombe'u e'ŷi guive xerery rupi peikoa.

⁹ Ha'e gui Satanás peguarā onhemboaty va'e kuery, judeu rami rive onhemoingo tei ha'e'ŷ ikuai va'e ma ajapo 'rā oupa vy pendepy yvýry guenapy'ã re ikuai aguā rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuua 'rā xerembiayvu peikoa.

¹⁰ Xeayvuague rami vy peī atā rire xee voi pendere apena porā 'rā jexavaia ára yvy jave re joeko a'haarā ou va'e gui.

¹¹ Aju 'rā are'ŷ'i re. Pendejee pemoï atā ke mba'emo peupity ma va'e, pendevyguia coroa avave rei oipe'aa e'ŷ aguā.

¹² Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ajapo 'rā Xeruete ro iky'a e'ŷ va'e yta rami oĩ aguā. Ha'e va'e rire ndoipe'aavei 'rā ha'e gui. Ha'e kuery re amoï 'rā Xeruete rery, ha'e Xeruete pegua tetā rery guive. Ha'e va'e ma Jerusalém pyau, yva Xeruetea gui oguejy va'erā. Ha'e kuery re amoï avi 'rā xerery pyau.

¹³ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rā."

Laodicéia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹⁴ — Embopara ke Laodicéia tetā py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Anhetē ete va'e hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma anhetē va'e mombe'ua ojeroviapy va'e, ha'e Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi ypy. Ha'e vy aipoe'i:

* **3:3** Lucas 12.35-40

¹⁵ “Xee aikuua penderekko. Ha'e gui peẽ ma yro'yxā va'e'ŷ, neĩ haku va'e'ŷ. Penero'yxā e'ŷ vy penderaku va'e rire ha'eveve 'rāgue.

¹⁶ Ha'e rami 'rāgue py haku vevui va'e rive peiko, neĩ napenderakui, neĩ napenero'yxāi. Ha'e rami rā xejuru gui rombojevy aguā rami aiko.*

¹⁷ Mba'eta peẽ kuery ‘Arekopa, aiko porā, xevy pe mba'eve ndoatai’ peje.* Ha'e rami teĩ ndapeikuuaai ov'y'a e'ŷ ete va'e peikoa. Omboetepy e'ŷ, iporiaukue, ára reveguia e'ŷ ha'e ipire rei va'e peiko.

¹⁸ Ha'e ramo xee romongeta xegui pejogua aguā ouro tata py oiky'a'o pyre oguerekopa va'e ete peiko aguā, ha'e ao xiĩ va'e py penhemonde aguā, pendepire reia pexa ukaa py peximba e'ŷ aguā. Xegui pejogua avi texa raxy poã penderexa py pemoõ vy pexa porā ju aguā.

¹⁹ Xerembiyvu kuery ha'e javive pe xeayvu amo'arandua rupi. Ha'e nunga rupi penekyre'ŷ ha'e pejeko rerova.

²⁰ Ma'ẽ, okẽ py xe'aĩ anhenduka vy. Amongue xeayvu oendu vy okẽ oipe'a ramo aike 'rā hoo py. Hexeve akaru 'rā, ha'e voi okaru 'rā xereve.

²¹ Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe amboguapy 'rā xereve xerenda apenaaty yvýry, xee voi aropo'akapa rire Xeru reve henda yvýry aguapya rami avi.

²² Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rā.”

4

Nhanderuete renda oexaague

¹ Ha'e va'e rire ama'ẽ vy peteĩ okẽ aexa yva re ojepe'a va'e, ha'e teĩgue ju aendu jypy'i ayvu aendu va'ekue. Mimby guaxu pu rami onhendu vy aipoe'i:

— Enhemboja ke ejuvy. Ha'e ramo aikuua uka 'rā kova'e nunga rire mae ma mba'emo oiko va'erā, tenonderā omoõ ma voiague rami vy — he'i.

² Ha'e ramove nhe'ẽ re aiko vy peteĩ tenda aexa yva re huvixa openaaty oĩ va'e, ha'e tenda py peteĩ oguapy oiny va'e guive.

³ Oguapy oiny va'e rova ma ita jaspe ha'e sardônio rami hexakā. Henda yvýry rupi ojekuua peteĩ karugua esmeralda rami hexakā va'e.

⁴ Tenda yvýry rupi ikuai avi vinte e quatro tenda mboae. Ha'e va'e áry ma vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety oguapy

* **3:16** “Haku va'e” he'ia ma Nhanderuete pe ete ikuai va'e, ha'e rā “Yro'yxā va'e” he'ia ma ixupe oikoxea neĩ oendu va'e'ŷ. Ha'e rā “Haku vevui va'e” he'ia ma ixupeguia merami rive va'e. * **3:17** Lucas 12.15-21

okuapy onhemondea xiĩ va'e. Ha'e va'e kuery akã re oĩ coroa ouro guigua.

⁵ Mbyteguia tenda oĩ va'e gui oẽ overa va'e, ayvu ha'e yapu. Tenda renonde ma sete tataendy oĩ. Ha'e va'e ma sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua.

⁶ Tenda renonde oĩ avi peteĩ henda yupá vidro guigua rami ojekuaa va'e, itaendy rami hexakã va'e. Ha'e gui mbyte py, tenda ijyvýry rupi ikuai irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jovaive re ma hexa oĩmba va'e, henonde katy ha'e hakykue katy guive.

⁷ Temimoingo jypygua ma guary rami ojekuaa, mokoĩa ma vaka ra'y rami, mboapya ma ava rami hova va'e, ha'e rã irundy ma taguato tuvixa va'e oveve oikovy va'e rami.

⁸ Irundy temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ma mboapya meme ipopo va'e. Opa rupi hexa oĩ va'e, hi'áry ha'e hyepy rupi. Ara py ha'e pyávy opytu'u e'ŷ re aipoe'i:

— Iky'a e'ŷ, iky'a e'ŷ, iky'a e'ŷ va'e ma Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e. Yma guive oiko va'ekue ae, aŷ oiko, ha'e raka'eve rã ou va'erã va'e — he'i okuapy.*

⁹ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e pe temimoingo kuery oporaei okuapy. Omboete ha'e oguerovy'a ramo

¹⁰ vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety voi guenapy'ã re ikuai, tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e renonde. Omboete vy tenda renonde omombo ojeupagua coroa. Ha'e vy aipoe'i:

11 — Senhor Oreruete, ndee ma ha'eve rombojerovia, romboete ha'e ndepo'akaa roquerovy'a aguã, mba'eta opa mba'e moingoare reiko. Ndee ae reipotaa rami vy ha'e nunga ha'e javi remoingo ramo oiko raka'e — he'i okuapy.

5

Vexa'i ra'y kuaxia para oipe'a rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã tenda py oguapy oiny va'e opo oiporu kuaa regua py oguereko peteĩ kuaxia para onhemama va'e. Ha'e va'e py rupi ha'e hi'áry rupi ipara va'e oĩ. Sete henda py ombojaague ikuai.

² Ha'e gui peteĩ aexa avi anjo imbaraete va'e. Ha'e va'e ijayvu atã vy aipoe'i:

— Mava'e tu ha'eve kuaxia para mbojaague ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã? — he'i.

³ Ha'e rami teĩ yva re, yvy re ha'e yvy guýry avave rei jipoí kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ kuaxia re oma'ẽ aguã voi nda'evei.

* **4:8** Ezequiel 1.4-10, Isaías 6.3

⁴ Ha'e ramo xee ajae'o vaipa, mba'eta avave rei ndojouai kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ oma'ẽ aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ tujakueve joe opena va'ety regua peteĩ aipoe'i xevy:

— Ejae'o eme. Ma'ẽ, Judá regua guary ipo'aka ma, Davi rapokue renhoĩ 'epy va'e. Ha'e rami rire ha'e va'e ae ha'eve kuaxia mbojaa sete ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã — he'i.

⁶ Ha'e ramo peteĩ aexa tenda ha'e irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve ikuai va'e mbyte hi'aĩ va'e, Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuua. Ha'e va'e re ma sete hakua oĩ, ha'e sete hexa avi. Hexa ma sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua yvy jave rupi omondouka va'e.*

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y ou vy ojopy kuaxia para tenda py oguapy oiny va'e oiporu kuaa regua gui.

⁸ Kuaxia para Vexa'i ra'y ojopy ramo henonde irundy temimoingo kuery guenapy'ã re ikuai, ha'e vinte e quatro tujakueve voi. Peteĩ-teĩ opo py oguerekko mba'epu ixã reta va'e ha'e hy'a'i ouro guigua, heakuã porã va'e oapy va'erã tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma iky'a e'ŷ va'e kuery onhembo'ea.

⁹ Ha'e kuery ma mboraei pyau omonhendu vy aipoe'i:

— Ndee ma ha'eve kuaxia para rejopy vy imbojaa reipe'a aguã. Mba'eta ndejukaa va'ekue, ha'e nderuguy py Nhanderuete peguarã rejogua joegua e'ŷ-e'ŷ, amboae rami ijayvu va'e, amboae yvy regua, ha'e amboae regua kuery ha'e javi gui.

¹⁰ Nhanderuete po'akaa pyguarã remoingo, ixupegua sacerdote-rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã joguerekko yvy re — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy peteĩ ayvu aendu tenda yvýry anjo kuery mbovy e'ŷ ikuai va'e oporaei rã. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery ha'e tujakueve yvýry mbovy rei e'ŷ ikuai, jaipapapa kuaa aguã rami rei e'ŷ.

¹² Oporaei atã vy aipoe'i okuapy:

— Vexa'i ra'y ojuka pyre pe ma ha'eve "Ipo'akapa va'e, oguerekopa, hi'arandu ha'e imbaraete va'e" 'ea aguã. Ha'eve omboetea aguã, oguerovy'a ha'e ombojerovia pavẽ aguã guive — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui aendu rã yva re, yvy, yvy guýry ha'e ye'ẽ áry temimoingo ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

— Tove tenda py oguapy va'e ha'e Vexa'i ra'y tombojeroviaa, tomboetea, toguerovy'aa, ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo irundy temimoingo kuery ombovai vy

* **5:6** Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuua va'e ma Jesus Cristo ae (Isaías 53.6-12; João 1.29; Filipenses 2.5-11). Ha'e rã hexa ma Zacarias 4.10 py omombe'u porãve.

— Anhetē ete — he'i. Tujakueve voi guenapy'ã re ikuai vy omboete okuapy.

6

Jypygua kuaxia para mbojaague Vexa'i ra'y omboi rã oex-aague

¹ Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y omboi kuaxia para mbojaague sete oĩ va'e regua jypygua. Ha'e gui aendu irundy temimoingo kuery va'e regua yapu ratã va'e rami ijayvu rã. Ha'e vy

— Enhemboja ke ejuvy — he'i.

² Ha'e ramo aexa rã ou peteĩ kavaju xiĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma guyrapa oguereko, ha'e ixupe ome'ëa coroa. Ha'e ramo joe ipo'aka ovy, ipo'akave aguã.*

Kuaxia para mbojaague mokoña va'e omboi rã oexaague

³ Ha'e gui kuaxia para mbojaague mokoña va'e omboi jave mokoña temimoingo aendu

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁴ Ha'e gui aexa rã oẽ kavaju mboae, pytã va'e. Ha'e va'e árygua pe ma ome'ëa yvy regua kuery ojapo aguã peteĩ rami ve'ÿ ikuai aguã rami, peteĩ-teĩ jojuka aguã. Ixupe ome'ëa avi peteĩ kyxe guaxu.

Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi rã oexaague

⁵ Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi jave aendu mboapya temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

Ha'e gui aexa rã ou peteĩ kavaju huũ va'e. Ha'e va'e árygua ma opo py oguereko mba'emo opejaa.

⁶ Peteĩ ayvu aendu avi irundy temimoingo kuery mbyte gui rami onhendu va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ryru'i trigo ma peteĩ ára repy re 'rã ovendea. Mboapy ryru cevada voi 'rã peteĩ ára repy re ovendea. Ha'e rami teĩ embovaipa eme azeite ha'e vinho — he'i.

Kuaxia mbojaague irundaya va'e omboi rã oexaague

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague irundaya va'e omboi jave aendu irundaya temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁸ Ha'e ramo ama'ë vy aexa peteĩ kavaju iju va'e. Ha'e va'e árygua rery ma Manoa Ja. Hakykue ou avi omanogue retã. Ha'e kuery pe ma ome'ëa yvy regua kuery ojuka aguã, irundy-rundy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka aguã kyxe guaxu py, karuai, nhomoingo axya ha'e yvy rupigua vixo inharõ va'e py.*

* **6:2** Mateus 24.4-14 * **6:8** Zacarias 6.1-6, Ezequiel 14.21

Kuaxia para mbojaague teī nhiruā va'e omboi rā oexaaague

⁹ Kuaxia para mbojaague teī nhiruā va'e omboi jave ma aexa rā altar oī va'e yvýry ikuai Nhanderuete ayvu omombe'uangue ha'e onhemombe'u porāague re ojuka pyre kuery nhe'ē.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ojapukai atā vy

— Senhor ndepo'akapa va'e, iky'a e'ŷ ha'e anhetē va'e, raka'e peve 'rā tu ndereikuua potai, neī nerembopagai yvy regua kuery oreruguy omoēague re? — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery peteī-teī pe ome'ā ao xiī va'e, ha'e aipo'ea opytu'uve ranhe aguā xapy'a'i, ha'e kuery ojukaa ague rami avi irmāo kuery Nhanderuete rembiguai ojuka pyrā ikuai va'e ojukapaa peve.

Kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi rā oexaaague

¹² Ha'e gui aexa rā Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi jave yvy oryryi atā. Kuaray pytūmba ajukue huū rei va'e rami, jaxy voi tuguy rami pytāmba.

¹³ Yva re jaxy-tata ikuai va'e ho'apa yvy py, yvytu oipeju atā rā figo'a ky'i okuipaa rami avi.

¹⁴ Ha'e gui ma yva okanhy xapy'a mba'emo pire onhemama ovv va'e rami. Yvyty ha'e ypa'ū ikuai va'e ha'e javi ovapa oīague gui.

¹⁵ Ha'e ramo yvy regua huvixave kuery, yvatekueve, xondaro ruvixa, oguerekopa va'e kuery, ipo'akakueve, escravo ha'e escravo e'ŷ va'e ha'e javi ma yvykua rupi onhemimba okuapy, ha'e yvy'ā re ita pa'ū ikuai va'e rupi guive.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma yvyty ha'e ita ikuai va'e pe aipoe'i:

— Pe'a ke ore'áry, orenhomí tenda py oguapy oiny va'e orerexa e'ŷ aguā, ha'e Vexa'i ra'y orembopaga e'ŷ aguā.

¹⁷ Mba'eta ovaē ma ipoxya ára. Mava'e tu ogueropo'aka ta?

7

Cento e quarenta e quatro mil Israel kuery regua oexaaague

¹ Ha'e va'e rire irundy anjo aexa yvy apy irundy oī va'e py hi'aī rā. Ha'e va'e kuery ma yvytu jokoarā ikuai, yvytu oipeju e'ŷ aguā yvy re, ye'ē re, neī peteīve yvyra hi'aī va'e re guive.

² Ha'e gui peteī anjo mboae ju aexa kuaray oua katy gui oē ouvy va'e, Nhanderuete oikove va'e guigua kuaa ukaarā ogueru. Ha'e va'e ma ojapukai atā irundy anjo yvy ha'e ye'ē mbovaipaarā omoī mbyre pe.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Pembovaipa eme ranhe yvy, ye'ë, neï yvyla ikuai va'e, Nhanderuete rembiguai kuery rova re ikuaa ukaarã romoï e'ëja ja — he'i.*

⁴ Ha'e gui ikuaa ukaarã omoïmbaa va'ekue oipapaa rã aendu mbovy paa. Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e quarenta e quatro mil ikuai, Israel kuery ha'e javi regua gui.*

⁵ Judá regua kuery gui doze mil, Rúben regua gui doze mil ju, Gade regua gui doze mil,

⁶ Aser regua gui doze mil, Naftali regua gui doze mil, Manassés regua gui doze mil,

⁷ Simeão regua gui doze mil, Levi regua gui doze mil, Issacar regua gui doze mil,

⁸ Zebulom regua gui doze mil, José regua gui doze mil, ha'e Benjamim regua gui doze mil re avi ikuaa ukaarã omoïa.

Ombopyau pyre opu'ã okuapy va'e oexaague

⁹ Ha'e va'e rire aexa rã heta ete ikuai avave rei oipapa kuaa aguã rami e'ë, ha'e javi regua kuery, joegua e'ë-e'ë, amboae yvy regua ha'e amboae rami ijayvu va'e gui. Ha'e va'e kuery opu'ãmba okuapy tenda ha'e Vexa'i ra'y renonde. Xiï va'e py peteï-teï onhemonde va'e, opo py pindo rogue oguereko guive.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã vy aipoe'i:

— Tenda py Nhanderuete oguapy oiny va'e ha'e Vexa'i ra'y gui ae ou jaa jepe aguã — he'i okuapy.

¹¹ Anjo kuery ma tujakueve ha'e irundy temimoingo kuery yvýry rupi ikuai, tenda jovaive re opu'ã okuapy. Ha'e javive guenapy'ã re ikuai tenda renonde, yvy re ngova omovaõ okuapy Nhanderuete omboete vy.

¹² Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetê ete. Tove Nhanderuete pe toporaeia, tombojeroviaa, tai'arandu, toguerovy'aa, tomboetea, ta'ipo'aka ha'e ta'imbaraete araka'e rã peve. Amém — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui tujakueve regua peteï ijayvu vy oporandu xevy:

— Peva'e kuery xiï va'e py onhemonde va'e, marã ramigua tu? Magui ou va'ekue tu?

¹⁴ Xee ambovai vy

— Xeruvixa, ndee ma reikuua 'rã — ha'e.

Ha'e ramo aipoe'i xevy:

— Ha'e kuery ma ikuai axy eteague gui ou va'ekue. Vexa'i ra'y ruguy py oao ojoi uka vy oiky'a'o uka va'ekue.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renda renonde rupi riae ikuai. Ara py ha'e pyávy ombojerovia okuapy ixupeguoo

* 7:3 Ezequiel 9.4 * 7:4 Apocalipse 9.3,4; 14.1-5

iky'a e'ŷ va'e py. Ha'e ramo ha'e kuery áry rupi tenda py oguapy oiny va'e ojao'i 'rã ho'ã py.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery noenduvei ma 'rã karuai neĩ yuvei. Ha'e kuery áry kuaray ndojope raxyvei 'rã, neĩ haku noenduvei 'rã guive,

¹⁷ mba'eta ha'e kuery re Vexa'i ra'y tenda py oĩ va'e opena 'rã, ha'e ogueraa 'rã guive ygua tekove me'ëa oña katy. Ha'e kuery rexay Nhanderuete omombirupa 'rã.*

8

Kuaxia para mbojaague sete-a va'e omboi rã sete anjo mimby guaxu oguereko va'e oexaague

¹ Ha'e gui kuaxia para mbojaague sete-a va'e Vexa'i ra'y omboi jave yva re okyririmbä katuñ'i meia-hora rãnda'u.

² Ha'e gui aexa sete anjo Nhanderuete renonde opu'ã okuapy rã. Ha'e va'e kuery pe ma sete mimby guaxu ome'ëa.

³ Ha'e gui ou avi anjo mboae. Ha'e va'e ma altar yv'y'iry hi'aï. Opo py oguereko hy'a'i heakuã porã va'e oappyaty ouro guigua. Ixupe ma ome'ëa vaipa heakuã porã va'e, iky'a e'ŷ va'e kuery ojerurea irûrã oapy aguã altar ouro guigua tenda renonde oĩ va'e áry.

⁴ Ha'e gui anjo po py hy'a'i heakuã porã va'e rapyaty oĩ va'e gui hataxi ojeupi ov yNhanderuete oña peve, iky'a e'ŷ va'e kuery ojerurea irûrã.

⁵ Ha'e gui hy'a'i heakuã porã va'e oappyaty ma peteñgue ju anjo omoney tata altar áry gui ojopy va'ekue. Ha'e vy omombo yvy re. Ha'e rã oiko yapu, ayvu, overa ha'e yvy ryryi.

⁶ Ha'e gui mae ma anjo kuery sete mimby guaxu revegua oguereko katu omonhe'ë aguã.

Jypyguia mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁷ Ha'e gui jypyguia anjo omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo ho'a amandau ha'e tata tuguy re irû va'e. Ha'e nunga ma ko yvy re omomboa. Ha'e ramo oapy yvy, yvyra ikuai va'e ha'e jai rogue pyau ha'e javi. Mboapy-apy henda ikuai va'e gui peteñ-teñ okai.

Mokoña mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁸ Ha'e gui anjo mokoña ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo peteñ omomboa ye'ë py, yvyty tuvixa va'e ramigua, hendi va'e. Ha'e ramo ye'ë mboapy-apy oĩ va'e gui peteñ-teñ henda py optyta tuguy.

⁹ Temimoingo kuery ye'ë rupi mboapy-apy ikuai va'e peteñ-teñ omboavaipa.

* **7:17** Isaías 49.10; 25.8

Mboapya mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo mboapya ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva gui ho'a peteĩ jaxy-tata tuvixa va'e, takua ryxa rami hendy va'e. Yakā mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ áry ho'a, ha'e yvu ikuai va'e áry guive.

¹¹ Jaxy-tata rery ma Iro ete va'e. Ha'e rami vy yy mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ iro. Ha'e ramo avakue heta omano yy gui, iro vaipa ramo.

Irundya mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹² Ha'e gui anjo irundya ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ pytū. Ara py ha'e pyávy teĩ naexakävei.

¹³ Ha'e ramo ama'ẽ vy aendu peteĩ taguato tuvixa va'e yva mbyte rupi oveve vy ijayvu rã. Ijayvu atã reve aipoe'i:

— Nda'evei ete, nda'evei ete, nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe, mboapy anjo mimby guaxu omonhe'ẽ va'erã oime teri ramo.

9

Teĩ nhiruã mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹ Ha'e gui teĩ nhiruã anjo omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e rã aexa peteĩ jaxy-tata yva gui ho'a rã yvy re. Ha'e va'e pe ma ome'ẽa yvykua pytúa rokẽ pe'aa.

² Ha'e gui yvykua pytúa rokẽ oipe'a ramo yvykua gui ojeupi hataxí, tatakua tuvixa va'e gui hataxí opu'ãa rami. Yvykua gui hataxí oẽ va'e omo'ãmba kuaray ha'e yvate rupi.

³ Hataxí mbyte gui oẽ tuku, ha'e yvy re oje'oi. Ha'e va'e kuery pe ome'ẽa japeuxa yvy rupigua rami jopi aguã.

⁴ Ha'e kuery pe aipo'ea ojavyky e'ỹ aguã yvy re nhuũ ha'e hogue va'e, neĩ yvyra ikuai va'e, ha'e rã avakue rova re Nhanderuete guigua kuaa ukaarã nomoïaia va'ekue anho.

⁵ Tuku kuery jojuka aguã 'rãgue py ha'e kuery pe ome'ẽa teĩ nhiruã jaxy re nhomoingo axy aguã rive. Ha'e ramo japeuxa jopi vy nhomoingo axya rami 'rã nhomoingo axy.

⁶ Ha'e va'e jave py avakue onhea'ã 'rã omano aguã teĩ nda'evei 'rã. Omanoxea oendu teĩ nda'evei 'rã omano aguã.

⁷ Tuku ma kavaju joe opu'ã aguã katy guarã oguereko katu pyre rami ojekuaa. Inhakã re oĩ coroa ouro guigua rami ojekuaa va'e. Hova ma ava rami ojekuaa.

⁸ Hi'a ma kunhague'a rami, haĩ ma guary raĩ rami.

⁹ Opexo re ma oguereko pexo regua ferro gui ojapo pyre ramigua. Ipepo revovo ma joe opu'ã aguã katy karóxa heta kavaju omoatã heravy va'e revovo rami.

¹⁰ Huguai ma japeuxa rami ipopia. Huguai re ae oĩ teĩ nhiruã jaxy re nhomoingo axy va'erã.

11 Ha'e kuery rerekaoa huvixave rami oguereko va'e ma anjo yvykua pytūa pygua. Ha'e va'e rery ma hebraico py Abodom, ha'e rā grego py ma Apoliom.

12 Ha'e rami py ojeupity ma jypyguia "Nda'evei ete" he'iague. Ha'e va'e rire mokoī ju 'rā oiko.

Mboapy memea mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

13 Ha'e gui anjo mboapy memea ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e gui aendu peteī ayvu. Ha'e va'e ma ouro guigua altar Nhanderuete renonde oĩ va'e apy irundy oĩ va'e gui onhendu.

14 Ha'e vy aipoe'i anjo mboapy memea va'e mimby guaxu oguereko va'e pe:

— Ejora ke irundy anjo Eufrates yakā guaxu yvýry ojokua pyre — he'i.

15 Ha'e ramo ojora irundy anjo. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e ma'ety, ha'e va'e jaxy, ha'e va'e ára, ha'e va'e hora jave ae avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteī-teī jukaarā oguereko katu pyre.

16 Kavaju árygua xondaro kuery mbovy paa aendu rā duzentos milhões ikuai.

17 Ha'e rami vy aexa rā kavaju ha'e hi'árygua kuery opexo regua oguereko tata rami pytā va'e, jacinto rami hovy va'e ha'e enxofre rami iju va'e. Kavaju akā ma guary akā rami. Ijuru gui ma oẽ oiny tata, hataxī ha'e enxofre.

18 Ha'e va'e mboapy nhomoingo axyarā ijuru gui oẽ va'e py ae jojuka 'rā, tata, hataxī ha'e enxofre py. Avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteī-teī ojuka 'rā.

19 Mb'a'eta kavaju kuery mbaraetea ma ijuru ha'e huguai re oĩ. Huguai ma mboi rami inhakā va'e. Ha'e va'e py ae 'rā nhomoingo axy.

20 Ha'e rā amboae kuery, imoingo axyarā oiko va'e gui nomanoi va'ekue ma ndojeko rerovai opo py mba'emo vai ojapoaty gui. Ndojep'e'ai ae anha ha'e mba'emo ra'angaa ouro guigua omboetea gui, neī prata guigua, overa va'e, ita ha'e yvyra guigua gui, ha'e nunga oexa va'erā e'ŷ, oendu va'erā e'ŷ, neī oguata va'erā e'ŷ teī.

21 Ha'e kuery ndojeko rerovai ae jojukaaty gui, imba'evykyia, itavy reia, neī imondaa gui.*

10

João pe kuaxia para'i ho'u ukaa ague

1 Ha'e gui amboae anjo imbaraete va'e aexa yva gui oguejy ouvy rā. Ha'e va'e ma arai py onhemonde ouvy. Inhakā áry rupi ma karugua ojekuaa. Hova ma kuaray rami hexakā, ha'e hetyma ma tata rami.

* 9:21 Jeremias 5.3

² Opo py ma peteī kuaxia para'i ojepe'a va'e oguereko. Opy oiporu kuaa regua re opyrō ye'ẽ áry, ha'e rã opy oiporu kuaa e'ŷa re ma yvy re opyrō.

³ Ha'e gui ojapukai atã guary okororõa rami. Ojapukai ramo sete yapu oĩ va'e ombovai.

⁴ Sete yapu ijayvu rã aendu vy ambopara ta ramove peteī ayvu aendu yva gui,

— Emombe'ueme sete yapu ijayvuague, embopara eme — he'i va'e.*

⁵ Ha'e gui ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrō rã aexa va'e ma opo oiporu kuaa regua oupi yvate katy.

⁶ Ha'e rami vy oura araka'e rã peve oiko va'erã rery rupi, yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare re. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndarevei ma 'rã.

⁷ Mba'eta sete-a anjo ijayvua ára py mimby guaxu omonhe'ẽ ta jave ojeupitypa ma 'rã Nhanderuete oikuua uka e'ŷ teri va'ekue, guembiguai profeta kuery pe omombe'uague rami vy — he'i.

⁸ Yva gui ijayvu va'ekue ma teīgue ju ijayvu vy aipoe'i xevy:

— Tereo, ejopy kuaxia para ojepe'a va'e ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrō va'e po py oĩ va'e — he'i.

⁹ Ha'e ramo anjo hi'aĩa py aa vy ajerure kuaxia para'i xevy ome'ẽ aguã re. Ha'e ramo aipoe'i:

— Ejopy ha'vy, ha'e he'upa. Anhetẽ iro 'rã nderyepy py, ha'e rã ndejuru py oĩ teria ja ei rami he'ẽ 'rã — he'i.

¹⁰ Anjo po gui kuaxia para'i ajopy vy ha'u ramo xejuru py he'ẽ ei rami. Ha'e rami teī amokõ rire xerye py ma iro.*

¹¹ Ha'e gui aipoe'ive xevy:

— Teīgue ju 'rã remombe'u heta regua kuery rekora, amboae regua, amboae rami ijayvu va'e ha'e huvixave ikuai va'e rekora.

11

Nhanderuete pegua oo iky'a e'ŷ va'e oa'ã aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy pe ome'ẽa peteī takua popoka rami ipuku va'e. Ha'e aipo'ea xevy:

— Epu'ã ke, tereo, ha'e ea'ã Nhanderuete pegua oo iky'a e'ŷ va'e. Ea'ã avi altar oĩ va'e, ha'e pyguaombojerovia va'e kuery voi.*

² Ha'e rã oo iky'a e'ŷ va'e roka ma tove, ea'ã eme, mba'eta amboae regua kuery pe ranhe omboaxaa va'ekue. Ha'e va'e kuery ma quarenta e dois jaxy re 'rã opyrō tetã iky'a e'ŷ va'e re.

Mokoī profeta ojukaa rã oexaague

* **10:4** Daniel 12.4 * **10:10** Ezequiel 3.1-3 * **11:1** Ezequiel 40.3

³ – Ha'e gui mokoī profeta xeayvu mombe'uarā ambou vy mil duzentos e sessenta ára re 'rā amoingo, ajukue vaikue py onhemonde reve – he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery ma mokoī oliveira, ha'e mokoī tataendy renda Senhor yvy re ipo'aka va'e renonde hi'aī va'e.*

⁵ Ha'e kuery pe amongue ojapo vai ta ramo ijuru gui oē 'rā tata hovaigua kuery mombaarā. Ha'e rami 'rāe imoingo axyxea kuery omano.

⁶ Ha'e kuery ipo'aka 'rā yva ojoko aguā, ayvu omombe'u oikovya ja oky e'ŷ aguā. Yy re voi ipo'aka 'rā tuguy rami ojeapo aguā. Ipo'aka avi 'rā opa marāgua nhomoingo axya py yvy ombovaipa aguā, mbovykue rei e'ŷ ojapoxea rami.

⁷ Ha'e va'e rire ha'e kuery omombe'u 'rā va'ekue omombe'upa ma ramo ha'e kuery re peteī opu'ā 'rā, vixo vaikue yvykua gui oē va'e. Ha'e va'e ma ha'e kuery re ipo'aka vy ojuka ete ranhe 'rā.

⁸ Ha'e kuery retekue omomboa inony 'rā tetā guaxu mbyte rupi tape oaxa va'e py. Ha'e va'e tetā pe ma "Sodoma" ha'e "Egito" 'ea Nhe'ẽ gui, mba'eta ha'e py ae ha'e kuery Senhor ojukaa aviague, kuruxu re.

⁹ Ha'e ramo mokoī profeta retekue re heta 'rā oma'ẽ: amboae yvy regua kuery, joegua e'ŷ-e'ŷ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery. Irundy araa kuaray mbyte peve 'rā hetekue re oma'ẽ okuapy, ojaty uka vy e'ŷ.

¹⁰ Mba'eta yvy regua kuery oguerovy'a rei 'rā mokoīve omanoague. Ha'e rami vy ojapo 'rā ngaru, ha'e joupe-upé ome'ẽ 'rā mba'emo, "Ha'e va'e mokoī profeta ma yvy regua kuery omoingo axy rei va'ekue" he'i vy.

¹¹ Ha'e gui irundy araa kuaray mbyte rire ma Nhanderuetea gui nhe'ẽ imoingove jeyvarā ou vy ha'e kuery re 'rā oĩ. Ha'e ramo opu'ā 'rā nhogueno'amy, ha'e hexaa kuery ndaekorāvei 'rā okuapy.

¹² Ha'e gui mokoī profeta yva gui oendu 'rā peteī ayvu atā "Penhemboja ke pejuvy" he'i nhendu va'e. Ha'e ramo yva re ojeupi 'rā arai rupi, hovaigua kuery oexaa py.

¹³ Ha'e ramove oiko 'rā yvy oryryi atā va'e, tetā mbovaipaarā. Dez henda oĩ va'e-va'e gui peteī-teī henda py 'rā ombovaipa. Yvy ryryi gui omano 'rā sete mil. Ha'e rā amboae kuery ma ndaekorāvei reve ombojerovia 'rā okuapy Nhanderuete yva pygua.

¹⁴ Ha'e rami py ojeupity mokoīguea "Nda'evei ete" he'iague. Ma'ẽ, are'ŷ'i re mboapya ju 'rā ou.

Sete-a mimby guaxuju omonhe'ẽ jave oexaague

* **11:4** Zacarias 4.1-2

¹⁵ Ha'e gui sete-a anjo ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva re onhendu peteĩ ayvu atã:

— Yvy regua po'akaa ma nhande-Senhor ha'e hemimbou Cristo pega omboaxaa. Ha'e ramo ha'e va'e ju 'rã joguereko araka'e rã peve — he'i va'e.*

¹⁶ Ha'e gui vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety kuery Nhanderuete renonde, guenda py oguapy okuapy va'e ma guenapy'ã re ikuai, ha'e yvy re ngova omovaẽ Nhanderuete omboetea rupi.

¹⁷ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, aÿ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue va'e, ore kuery roguerovy'a, mba'eta ndepo'aka etea rexu uka vy huvixave ma reĩ.

¹⁸ Anhetẽ, yvy regua kuery ipoxypa va'ekue ri ovaẽ ma ndee ae ndepoxy aguã, omano va'ekue remboayvu aguã ára rea'angaague. Ha'e rami vy nerembiguai kuery pe reme'ẽ 'rã hekovia, profeta kuery, iky'a e'ÿ va'e ha'e nderery oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi, yvyigueve ha'e yvatekueve. Ovaẽ avi yvy mombaare kuery remomba aguã — he'i.

¹⁹ Ha'e gui yva re ojepe'a jekuua Nhanderuete pega oo iky'a e'ÿ va'e rokẽ, ha'e ramo iky'a e'ÿ va'e ropy aexa guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ va'e. Ha'e gui oiko overa, ayvu, yapu ha'e yvy ryryi. Amandau avi ho'a vaipa.

12

Kunha ha'e teju-jagua oexaague

¹ Yva re peteĩ ojekuua avi hexa pyrã tuvixa va'e. Oiko peteĩ kunha kuaray py onhemonde va'e, jaxy áry ipy oĩ va'e. Ha'e va'e akã re ma oĩ peteĩ coroa doze jaxy-tata oĩ.

² Hye guaxu'i va'e vy haxy rã haxẽ, ojexavai oiny kyrĩ'i va'e oikuavã aguã haxy ramo.

³ Amboae ojekuua avi hexa pyrã yva re, peteĩ teju-jagua pytã hi'aĩ tuvixa va'e. Ha'e va'e ma sete inhakã ha'e dez hakua va'e. Sete inhakã re ma sete coroa oĩ.

⁴ Nguguai py oity yva gui jaxy-tata ikuai va'ekue. Mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ oity vy omombo yvy katy. Kunha kyrĩ va'e oikuavã ta va'e renonde teju-jagua hi'aĩ, itui'i ramove ho'u aguã.

⁵ Ha'e gui itui'i ma peteĩ ava'i. Ha'e va'e ma ha'e javi regua mo'aranduarã oiko po pygua ferro guigua py. Ha'e gui kunha va'e pi'a ma Nhanderuetea py heraa, henda peve.

⁶ Ha'e gui kunha va'e ma tekao e'ÿa katy ojava ovu. Ha'e py hekoarã oĩ Nhanderuete oguereko katu va'ekue. Ha'e py omongaru uka 'rã mil duzentos e sessenta araa peve.

* 11:15 Daniel 7.27

Yva gui teju-jagua oitya rā oexaague

7 Ha'e gui yva re oiko joe opu'ã va'e. Ha'e rami vy anjo Miguel ma guexevegua kuery reve opu'ã okuapy teju-jagua re. Ha'e ramo teju-jagua ojeupegua anjo kuery reve opu'ã avi, 8 teĩ ha'e va'e kuery nda'ipo'akai. Ha'e ramo ha'e kuery pe noïvei yva re ikuai aguã.

9 Ha'e ramo yva gui oitya teju-jagua tuvixa va'e, mboi yma guive oiko va'ekue, anha Satanás hery va'e, yvy regua kuery ha'e javi mbotavya. Yvy katy omomboa, ixupegua anjo kuery reve.

10 Ha'e gui yva gui aendu peteĩ ijayvu atã va'e:

— Aÿ ma ojekuaa ma jaa jepe aguã, Nhanderuete ombaraetae ha'e opo'akaa oexa uka aguã guive. Ojekuaa avi hemimbou Cristo po'akaa, mba'eta oity ma nhande-irmão kuery rekokue ramigua mombe'ua. Ha'e va'e ma ara py ha'e pyávy Nhanderuete renonde hi'aĩ ha'e kuery rekokue omombe'ua py.

11 Ha'e rami teĩ hexe ma Vexa'i ra'y ruguy rupi ha'e kuery ipo'aka, ha'e hexegua ayvu omombe'ua py guive. Ha'e kuery omano aguã rami ikuai teĩ noendui okuapy ojeayvua.

12 Ha'e nunga rupi yva re pendekuai va'e ha'e javi, pevy'a ke. Ha'e rã yvy ha'e ye'ẽ pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta penda py oguejy ma anha. Ipoxy vaipa reve oguejy, mba'eta oikuaa hi'ára opa rai'i maa.

Teju-jagua kunha va'e oakykue monha rā oexaague

13 Ha'e gui yvy py teju-jagua omomboa ma ramo oakykue monha kunha opí'a'i oikuavã va'ekue.

14 Ha'e ramo kunha va'e pe ome'ëa taguato tuvixa va'e pepo joavaive revegua, tekao e'ÿa katy oveve aguã, hekoarã oguereko katu pyre py. Ha'e py ma omongarua 'rã mboapy ma'etÿ rire irundaya mbyte peve, mboi oexa e'ÿa py.*

15 Ha'e ramo kunha va'e rakykue mboi ou vy ojuru gui yy omoë yakã rami, kunha va'e ogueroxyry heravy aguã.

16 Ha'e rami teĩ yvy ae oipytyvõ kunha va'e. Ha'e rami vy ojepa'va vy omokõmba teju-jagua ojuru gui yy omoë va'ekue.

17 Ha'e ramo kunha va'e pe teju-jagua ipoxyve ete vy oo imemby mboae kuery ikuai va'e re opu'ã aguã. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete ojapo uka va'e omoï porã, ha'e Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e.

18 Ha'e gui teju-jagua ma ye'ẽ rembe re ju hi'aĩ ita ku'i reia py.

13

Ye'ẽ gui vixo vaikue oẽ rã oexaague

* **12:14** Daniel 7.25, 12.7

¹ Ha'e gui peteī vixo vaikue aexa ye'ē gui oẽ ouvy rā. Ha'e va'e ma dez hakua ha'e sete inhakā va'e. Hakua re ma dez coroa oĩ. Inhakā re ma hery oĩ ayvu vai regua.

² Vixo aexa va'e ma reō rami hete. Ipy ma urso rami, ha'e rā ijuru ma guary rami. Ixupe teju-jagua omboaxa opo'akaa, henda openaaty py oĩ aguā, ha'e mba'emo tuvixa va'e ojapo aguā guive.*

³ Ha'e gui aexa rā inhakā sete ikuai va'e regua peteī re ijukaarā omboguaiague oĩ, teī ijai ijukaarā oĩ va'ekue gui okuera. Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi onhemondyipa vy vixo re anho oje'oi.

⁴ Teju-jagua voi ombojerovia okuapy, vixo ombopo'aka rire. Vixo vaikue avi ombojerovia. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Mava'e nda'u vixo rami ipo'aka va'e? Mava'e nda'u opu'ã kuua 'rā hexe? — he'i.

⁵ Ixupe ome'ea avi ojuru py ijayvupa rei ha'e ijayvu vai aguā. Quarenta e dois jaxy peve ombopo'akaa.

⁶ Ha'e ramo ojuru oipe'a Nhanderuete re ijayvu vai aguā. Ha'e rami vy hery ha'e ombojeroviaaty re ijayvu rei, ha'e yva pygua kuery re guive.*

⁷ Ixupe ome'ea avi iky'a e'ŷ va'e kuery re opu'ã ha'e ipo'aka ete aguā. Ombopo'akaa avi yvy re ikuai va'e re: peteī-teī regua re, joegua e'ŷ-e'ŷ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery re.*

⁸ Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi 'rā ombojerovia. Ha'e va'e kuery rery ma kuaxia tekove oguerekova'e kuery rery oĩa re noĩ. Ha'e va'e kuaxia ma Vexa'i ra'y pegua, mba'eta yvy itui ypy'i guive ojejuka uka va'ekue.

⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu.

¹⁰ Nhuā py heraa pyrā ma nhuā py ae 'rā oo. Kyxe guaxu py ojuka pyrā ma kyxe py ae 'rā ojukaa. Ha'e rami oiko rā iky'a e'ŷ va'e kuery toexa uka ogueropo'aka ha'e ojerovia etea.

Yvy guy gui vixo mboae oẽ ouvy rā oexaague

¹¹ Ha'e gui vixo vaikue mboae ju aexa yvy guy gui oẽ ouvy rā. Ha'e va'e ma Vexa'i ra'y rami hakua mokoĩ va'eri teju-jagua rami ijayvu va'e.

¹² Jypygua vixo po'akaa rupi oiko henonde. Ha'e rami vy ojapo 'rā yvy regua kuery vixo jypygua omboete aguā rami, ijai ijukaarā oĩ va'ekue gui okuera rire.

¹³ Ojapo avi 'rā hexa pyrā tuvixa va'e. Ha'e rami vy yva gui omboguejy 'rā tata yvy katy, avakue oexaa py.

¹⁴ Vixo renonde hexa pyrā ojapo aguā ombopo'akaague rupi ombotavy 'rā yvy regua kuery. Ha'e rami vy ha'e kuery pe

ojapo uka 'rã vixo ra'angaarã, kyxe guaxu py omboguaiague
gui oikove ju va'ekue pegua ae.

¹⁵ Ombopo'aka avi vixo ra'angaa omopytuẽ aguã. Ha'e ramo
ha'angaa ijayvu, ha'e ojuka uka guive ha'angaa ombojerovia
e'ŷ va'e kuery.

¹⁶ Pavẽ re omoĩ uka ikuaa ukaarã, ipo oiporu kuaa regua re,
e'ŷ vy hova re. Yvyigueve ha'e yvatekueve, oguerekopa va'e
ha'e iporiaukue'i, escravo ha'e escravo e'ŷ ha'e javi re omoĩ,
¹⁷ mba'eve rei ovende e'ŷ neĩ ojogua e'ŷ aguã, ikuaa ucaa
oguerekova'e e'ŷ vy. Ha'e va'e kuery re oĩ jypygua vixo rery,
e'ŷ vy hery regua número.

¹⁸ Ha'e nunga ma 'arandua oexa ucaa aguã oiko. Hi'arandu
va'e kuery toikuaa pota vixo número mbovy paa re, mba'eta
ava regua número ae, seiscentos e sessenta e seis.

14

Vexa'i ra'y ha'e ixupegua kuery Sião yvyty áry ikuai rã oex-aague

¹ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa Vexa'i ra'y Sião yvyty áry hi'aĩ rã.
Hexeve ikuai avi cento e quarenta e quatro mil. Ha'e va'e
kuery rova re ma hery ha'e Tuu rery omboparaa va'ekue.*

² Ha'e gui peteĩ ayvu aendu yva gui onhendu va'e, yy heta
ha'e yapu atã va'e revovo rami, ha'e mba'epu ixã reta va'e
ombopua rã onhendua rami guive.

³ Tenda oĩ va'e renonde rupi oporaeia okuapy mboraei pyau,
irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve joe opena va'ety
renonde. Ha'e va'e mboraei ma avave rei ndoporaei kuaai,
cento e quarenta e quatro mil yvy regua kuery gui ogueraa
jepe pyre'ŷ vy.

⁴ Ha'e va'e kuery ma kunhague reve onhemongy'a e'ŷ va'e,
joguerekova'e e'ŷ vy. Vexa'i ra'y ooa rupi rei hupive oje'oi
va'e. Avakue mbyte gui ojoguaa Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y
peguarã jypy'igua ikuai aguã.

⁵ Ha'e kuery juru py apu oĩ e'ŷ va'e, mba'eta iky'a e'ŷ va'e
meme.

Jypygua ayvu oenduague

⁶ Ha'e gui anjo mboae ju aexa yva mbyte rupi oveve-veve rã.
Ha'e va'e ma ayvu porã araka'e rã peve guarã oguerekova'e
regua kuery pe omombe'u va'erã, peteĩ-teĩ regua pe, joegua
e'ŷ-e'ŷ, amboae rami ijayvu va'e, ha'e amboae yvy regua
kuery ha'e javi pe.

⁷ Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

* **14:1** Apocalipse 7.1-4

— Pejererokyje ke Nhanderuete renonde, pemboete guive, mba'eta ovaẽ ma nhombopaga aguã hora. Pembojerovia yva, yvy, ye'ẽ ha'e yvu ikuai va'e apoare — he'i.

Mokoõa ayvu oenduague

⁸ Ha'e va'e rire ou anjo mboae, mokoõa va'e. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Ho'a, ho'apa ma Babilônia tetã guaxu. Mba'eta ha'e va'e tetã ma vinho ome'ẽ va'ekue yvy regua kuery ha'e javi oy'u aguã. Ha'e va'e ma poxya, Babilônia pygua kuery itavy reiague re ou va'e.

Mboapya ayvu oenduague

⁹ Ha'e va'e rire ou anjo mboae ju, mboapya va'e. Ha'e va'e ma ijayvu atã reve aipoe'i:

— Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery rova re, e'ŷ vy ipo re ikuua ukaarã omoimbaa va'ekue ma

¹⁰ oy'u 'rã vinho Nhanderuete poxya regua. Ha'e nunga ma omoirũ e'ŷ re oguereko katu va'ekue. Karo ipoxya oĩa gui ae 'rã ha'e kuery oy'u. Ha'e rami vy tata enxofre reveguia py ikuai axy 'rã anjo iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e Vexa'i ra'y renonde.

¹¹ Ha'e kuery ikuai axya gui hataxí ojeupi 'rã araka'e rã peve guarã. Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery re hery omoia va'ekue ma ara py ha'e pyávy optyu'u e'ŷ re ikuai axy riae 'rã — he'i.

¹² Ha'e rami oiko rã iky'a e'ŷ va'e kuery toexa uka oĩ atãa. Ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu ha'e Jesus re ojeroviaa rupi ikuai va'e.

Irundaya ayvu oenduague

¹³ Ha'e ramo yva gui aendu peteĩ ayvu:

— Embopara ke: Ovy'a ete 'rã okuapy aŷ guive Senhor re omano va'e kuery — he'i va'e.

Ha'e ramo Nhe'ẽ ombovai:

— Anhetê, mba'eta ha'e kuery optyu'u 'rã omaba'epoague gui. Heko porãague repy ojekuaa avi 'rã ha'e kuery reve — he'i.

Mba'emo aju omono'õa rã oexaague

¹⁴ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa peteĩ arai xii va'e. Ha'e va'e áry ma peteĩ oguapy oiny, ava ra'y ojeapo va'ekue rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e akã re ma coroa ouro guigua oĩ, ha'e opo py ma foice'i haimbe va'e oguereko.*

¹⁵ Ha'e gui ma Nhanderuete ro iky'a e'ŷ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e ma ojapukai reve aipoe'i arai áry oguapy oiny va'e pe:

— Mba'ety yvy regua ijajupa ma. Eraa ke nde-foice'i ha'e emono'õ, mba'eta remono'õ aguã hora ovaẽ ma. — he'i.

* **14:14** Daniel 7.13

¹⁶ Ha'e ramo arai áry oguapy oiny va'e yvy áry rupi foice'i py ijaju va'e ojaya vy omono'õmba yvy gui.*

Uva omono'õa rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui yva re Nhanderuete ro iky'a e'ŷ va'e oĩ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e voi foice'i haimbe va'e oguereko opo py.

¹⁸ Ha'e gui altar yvýry gui peteĩ oẽ anjo mboae ju, tata re opena va'ety. Ha'e va'e ma foice'i haimbe va'e revegua pe ijayvu atã vy aipoe'i:

— Eraa ke nde-foice'i haimbe va'e, ha'e emono'õ uva yvy regua hembypy gui, mba'eta uva ijajupa ma — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo yvy áry rupi anjo foice'i omboaxa vy yvy re uva rembypy ikuai va'e gui ojaya hi'a. Ha'e rami vy uva'a ma peteĩ onhami atyrã tuvixa va'e oĩ va'e py omombopa, Nhanderuete opoxya rupi nhombopaga aguã.*

²⁰ Ha'e ramo uva onhamia tetã gui mombyry'i. Ha'e ramo onhamiaty gui onheẽ tuguy. Kavaju juruxã peve tyguaxu, ha'e trezentos quilometro-a rupi peve oxyry.

15

Sete nhomoingo axyarã omboua ta ramo oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã yva re ojekuaa hexa pyrã tuvixa va'e mboae, nhomondypaarã. Mba'eta sete anjo ikuai, sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e nhomoingo axya ma opa vygua, mba'eta ha'e nunga py opa 'rã Nhanderuete opoxya rupi joguerekaoa.

Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei oporaeia okuapy rã oendu-ague

² Ha'e gui peteĩ yupa aexa vidro guigua rami ojekuaa va'e, tata re irũ va'e. Ha'e va'e áry ma mba'emo vai re ipo'aka va'ekue ikuai: vixo vaikue re, ha'angaa, ha'e hery regua número omoña 'rã va'ekue re. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete pegua mba'epu ixã reta va'e oupi reve

³ oporaei okuapy Nhanderuete rembiguai Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei. Ha'e rami vy aipoe'i:

— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, mba'emo rejapo va'e ma tuvixa ha'e iporã va'e meme. Reikoa ha'e javi rupi nderekoo porãa anhetê rupigua meme rexa uka. Yvy regua kuery Ruvixave reiko!

⁴ Senhor, mava'e tu nderery oendu vy nanemboetei 'rã ojererokyjea rupi? Mba'eta ndee anho iky'a e'ŷ va'e reiko. Ha'e nunga rupi yvy regua kuery ha'e javi 'rã neretonde

* **14:16** Mateus 13.37-43 * **14:19** Apocalipse 19.15

ou nemboete aguã, ndereko porãa ojekuaa ma rire – he'i okuapy.

Nhanderuete nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁵ Ha'e va'e rire ama'ẽ jevy rã yva re ombojeroviaaty iky'a e'ŷ va'e ojepe'a, ha'e Nhanderuete ayvu ryru opy oĩa gui ojekuaa.

⁶ Ha'e gui iky'a e'ŷ va'e ropy gui sete anjo kuery oẽ ouvy sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e kuery ma ajukue porãve xii rei hexakã va'e py onhemonde, ajukue ra'ykue ouro guigua opexo rupi ojokua reve.

⁷ Ha'e ramo sete anjo ikuai va'e po py irundy temimoingo kuery va'e regua peteĩ omboaxa sete hy'a'i ouro guigua. Ha'e va'e ma tynyẽ Nhanderuete raka'e rã peve oiko va'erã poxya.
⁸ Ha'e gui iky'a e'ŷ va'e ropy rupi tynyẽ Nhanderuete rexakã ha'e ipo'akaa guigua hataxã. Ha'e ramo avave rei nda'evei ranhe oike aguã, sete nhomoingo axyarã sete anjo oguerekoo va'e oiko e'ŷa ja.

16

Jypygua nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ ayvu aendu oo iky'a e'ŷ va'e gui onhendu atã va'e. Ha'e rami vy sete anjo ikuai va'e pe aipoe'i:

– Tapeo, sete hy'a'i perekoo va'e gui penhoẽ yvy re Nhanderuete poxya rexaa ukaarã – he'i.

² Ha'e ramo anjo jypygua oẽ ovv vy hy'a'i py oĩ va'e onhoẽ yvy re. Ha'e va'e gui ma oiko ai vaikue. Ha'e ramo vixo vaikue guigua kuaa ukaarã avakue omoña ha'e ha'angaa ombojerovia va'ekue re oiko imoingo axyarã.

Mokoña nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

³ Ha'e gui anjo mokoña va'e ma ye'ẽ áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma omano va'ekue ruguy rami yy oiko. Ha'e ramo ye'ẽ rupi temimoingo ikuai va'e omanomba.

Mboapya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁴ Ha'e gui anjo mboapya va'e ma yakã ha'e yvu ikuai va'e áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma tuguy ojeapo.

⁵ Ha'e ramo aendu yy re anjo opena va'e aipoe'i rã:

– Ndee ma heko porã va'e, aŷ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue, Ndeky'a e'ŷ ete va'e, mba'eta ha'e nunga py ma ha'evea rami renhombopaga.

⁶ Ha'e kuery ma iky'a e'ŷ va'e ha'e profeta kuery ruguy omoẽ uka rire ha'e kuery pe ju reme'ẽ tuguy oy'u aguã. Ha'e nunga py ha'evea rami rembopaga – he'i.

⁷ Ha'e gui aendu avi altar gui ombovai va'e:

– Anhetẽ, Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e. Anhetẽ va'e ha'e ha'evea rami meme renhombopaga – he'i.

Irundaya nhomoingo axyarā ombou rā oexaague

⁸ Ha'e gui irundaya anjo ma kuaray re ju onhoē hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma kuaray oapy avakue tata py.

⁹ Ha'e ramo kuaray aku gui okaipa vy ijayvu vaikue okuapy Nhanderuete rery re, imoingo axyarā ombou aguā re ipo'aka va'e ramo. Ha'e rami teī ndojeko rerovai guive omboete aguā.

Peteī nhiruña nhomoingo axyarā ombou rā oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo peteī nhiruña va'e ma vixo vaikue renda openaaty re ju onhoē hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma vixo openaa ha'e javi rupi pytūmba. Ha'e rā avakue haxy va'e oendu vy oixu'upa oapekū,

¹¹ ai vaikue gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderuete yva pygua re. Ha'e rami teī opa marā rei ikuiai gui ma ndojeko rerovai guive.

Mboapy memea nhomoingo axyarā ombou rā oexaague

¹² Ha'e gui anjo mboapy memea va'e ma Eufrates yakā guaxu áry ju onhoē hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma yy ipirupa peteī tape oī aguā, kuaray oua katy gui huvixave kuery ou aguā.

¹³ Ha'e ramo ama'ẽ rā teju-jagua, vixo vaikue ha'e profeta ramigua juru gui ma mboapy nhe'ẽ vai oẽ ju'i rami ojekuaa va'e.

¹⁴ Ha'e va'e nhe'ẽ ma anha kuery meme, hexa pyrā apoarā ikuai. Ha'e kuery oje'oi 'rā yvy jave re huvixa kuery ikuai va'ea rupi omono'õmba heruvy aguā, Nhanderuete Ipo'akapa va'e re opu'ã rei okuapy aguā, mba'eta hi'ára tuvixave va'e ovaẽ rā.

¹⁵ (— Ma'ẽ, xee ma imonda va'e rami 'rā aju xapy'a. Ovy'a ete 'rā xerarō vy oao py onhemonde riae va'e, ipire reia rupi oiko e'ŷ aguā, oexa pavē rā oxīmba e'ŷ aguā — he'i.)

¹⁶ Ha'e gui anha kuery nhe'ẽ ma peteī henda py omono'õmba huvixa kuery, hebraico ayvu py Armagedom 'epy va'ea py.

Sete-a nhomoingo axyarā ju ombou rā oexaague

¹⁷ Ha'e gui anjo sete-a va'e ma yvate rupi onhoē hy'a'i gui. Ha'e va'e jave py ayvu atā onhendu oo iky'a e'ŷ va'e py, tenda openaaty oī va'e yvy'iry gui. Ha'e vy

— Ojeupitypa ma — he'i.

¹⁸ Ha'e gui oiko overa, ayvu ha'e yapu. Oiko avi yvy ryryi atā tuvixa va'e. Ha'e va'e ramigua yvy ryryi ma yvy re ikuiai ypy'i guive ndoikoi teri va'ekue.

¹⁹ Ha'e va'e gui ma tetā guaxu mboapy henda rupi oja'o. Ho'apa avi kova'e yvy re tetā ikuai va'e. Mba'eta Babilônia tetā guaxu re Nhanderuete oikuua pota vy omboy'u vinho ipoxya oĩa karo gui.

20 Ha'e ramo ypa'ũ ha'e javi okanhymba, yvyty ikuai va'e voi ndojouavei.

21 Ha'e gui avakue áry ho'a yva gui amandau tuvixa va'e, trinta quilo raxa va'e meme. Ha'e ramo amandau gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderuete re, imoingo axyarã ombou va'ekue tuvixa ramo.

17

Kunha itavy rei ete va'e oexaaque

¹ Ha'e gui anjo kuery sete hy'a'i oguereko va'e regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma ijayvu vy aipoe'i xevy:

— Enhemboja ke ejuvy, aexa uka ta kunha itavy rei ete va'e ombopagaa rã. Ha'e va'e ma yy heta va'e áry oguapy oiny va'e.

² Hexeve huvixave yvy re ikuai va'e itavy rei va'ekue. Kunha va'e itavy reia vinho ma yvy regua kuery oy'u vy oka'upa va'ekue — he'i.

³ Ha'e gui nhe'ẽ re aiko reve anjo xereraa peteĩ henda tekoa e'ŷa py. Ha'e py ma kunha va'e aexa peteĩ vixo pytã va'e kupe áry oguapy oiny rã. Ha'e va'e vixo re ma tery nda'evei ete va'e oimb'a. Sete inhakã ha'e dez hakua va'e hi'aí.

⁴ Kunha va'e ma púrpura ha'e pytã va'e py onhemonde va'e. Ouro guigua py ojegua, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py. Opo py oguereko peteĩ karo ouro guigua. Ha'e va'e ma ojeguarupy anho tynyẽ, itavy reia rupi onhemongy'apaague.

⁵ Kunha va'e rova re ma peteĩ tery oĩ oikuaa pyrã e'ŷ: “*Babilônia tetã guaxu, itavy rei va'e kuery xy, ha'e yvy re ojeguarupy omoingo va'ety*” he'ia.

⁶ Aexa rã kunha va'e ma Jesus regua mombe'ua kuery iky'a e'ŷ va'e ruguy oy'u vy oka'u va'ekue. Ha'e nunga aexa vy anhemondyi vaipa.

⁷ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

— Mba'e re tu renhemondyi ri? Amombe'u porãve ta kunha va'e reko reikuua e'ŷ va'ekue, ha'e vixo sete inhakã ha'e dez hakua va'e kunha reraa reko guive.

⁸ Vixo rexâva'e ma yma oiko va'ekue ri aŷ noïvei, ha'e gui yvykua gui oẽ aguã rami ju oiko, ha'e okanhymba rami guive. Ha'e rã yvy regua kuery yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e, ha'e kuery oexa 'rã vixo oiko va'ekue ri noïvei va'e ojekuaa ju rã. Ha'e gui vixo oiko va'ekue ri noïvei va'e ojekuaa ju rã rã yvy regua kuery oexa 'rã okuapy, yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e kuery ae. Ha'e kuery oexa vy onhemondyi 'rã okuapy.

⁹ — Ha'e nunga ma hi'arandu va'e kuery oikuaa aguã: Vixo akã sete ikuai va'e ma sete yvyty. Ha'e va'e yvyty áry ae kunha va'e oguapy oiny. Sete huvixave guive ikuai.

10 Ha'e kuery va'e regua peteñ nhiruñ ma noñvei ma. Peteñ ju aÿ oikove, ha'e rã amboae ma ndoikoi teri. Ha'e va'e ma ojekuaa vy are'ÿ'i re 'rã oiko, henonderã omoñ ma voiague rami vy.

11 Ha'e gui vixo yma oiko va'ekue ri aÿ noñvei va'e ae 'rã oiko huvixave oito-a va'erã. Sete ikuai va'e gui 'rã oiko. Ha'e rami avi okanhy aguã rami oiko.

12 Ha'e gui dez hakua rexâ va'e ma dez huvixave ikuai. Ha'e va'e kuery ma nombopo'akaai teri. Vixo reve vy mae ma 'rã ipo'aka huvixa ikuai aguã. Peteñ hora ete'i 'rã oñ.*

13 Ha'e va'e kuery ma peteñ rami meme 'rã onhembopy'a. Ha'e rami vy vixo pe omboaxa 'rã opo'akaa joguerekó aguã.

14 Ha'e kuery opuã 'rã okuapy Vexâ'i ra'y re. Ha'e rami teñ ha'e kuery re Vexâ'i ra'y ipo'aka 'rã, mba'eta senhor ikuai va'e Senhor, ha'e huvixave ikuai va'e Ruvixave. Hexeveguá kuery ipo'aka avi 'rã, hexe anho ojerovia va'e, oiporavo ha'e oenoñ va'ekue ikuai vy – he'i.

15 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

– Kunha itavy rei va'e oguapy oinya yy ma joegua e'ÿ-e'ÿ va'e, heta va'e kuery, amboae yvy regua, ha'e amboae rami ijayvu va'e kuery.

16 Ha'e gui vixo ha'e dez hakua rexâ va'ekue ma nda'ija'ei 'rã okuapy kunha itavy rei va'e re. Ha'e rami vy oipe'apa 'rã heravy mba'emo oguerekó va'ekue. Ho'upa 'rã ho'okue, ha'e gui oapypa 'rã guive tata py.

17 Mba'eta ha'e kuery py'a re Nhanderuete ae 'rã omoñ ha'e oipota va'e ojapo aguã. Ha'e ramo peteñ rami meme 'rã vixo pe omboaxa ipo'aka aguã, Nhanderuete ijayvuague ojeupitypa peve.

18 Kunha rexâ va'ekue ma tetã guaxu yvy regua huvixave kuery re ipo'aka va'e.

18

“Babilônia tetã oitya ma” 'ea rã oenduague

1 Ha'e va'e rire ma ama'ë rã yva gui oguejy amboae anjo ipo'aka ete va'e. Ha'e va'e rexakâa ma yvy jave re oexape.

2 Ha'e gui ojapukai vy aipoe'i:

– Oitya, oitypaa ma Babilônia tetã guaxu. Anha kuery ikuai atyrã rive optya, opa marâguá nhe'ë vai kuarã, ha'e guyra ojeguarupy ha'eve'ÿ va'e onhemi atyrã.

3 Mba'eta Babilônia pygua kuery itavy reia re imbopagaarã vinho ma yvy regua kuery ha'e javi oy'u. Hexeve yvy regua huvixave kuery itavy rei avi va'ekue. Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ojoupa va'ekue Babilônia pygua kuery itavy reia gui.

* 17:12 Daniel 7.24

⁴ Ha'e gui amboae ayvu ju aendu yva gui aipoe'i va'e:

— Xevyguia kuery, pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui, ha'e kuery ojejavya rupi pendekuai e'ŷ aguã, ha'e kuery moingo axyarã pendere voi oiko e'ŷ aguã — he'i.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ojejavya ma yva re peve ojekuaa. Ha'e ramo Nhanderuete oikuua pota ae ma teko vai rupi ikuiaia re.

⁶ Tomoingo axya ete ha'e kuery nhomoingo axyague rekoria, tombopaga raxaave guive ojapoague re. Karo py ha'e kuery nhomonga'u aguã omoirûague py ae ju tomoirûave ete ha'e kuery oy'u aguã.

⁷ Ha'e kuery ojejou porã ha'e itavy reiague re tomboekoviaa ojexavai ha'e ojae'o aguã rami, mba'eta ojeupe ae “Xee ma huvixa kunha rami aguapy ainy. Imeve'ŷ va'e xee ndaikoi. Neĩ peteĩ henda py naendui 'rã xembojae'oarã” he'i rire.

⁸ Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve 'rã ou imoingo axyarã. Oiko 'rã ijukaarã, imbojae'oarã ha'e karuai. Ha'e gui okaipa 'rã tata py, mba'eta Senhor Nhanderuete imbopagaarã oiko va'e ma ipo'aka.

Babilônia tetã oguerovy'a va'ekue ipy'a vai rã oexaague

⁹ Ha'e gui yvy regua huvixave kuery oexa 'rã okuapy Babilônia tetã okai rã hataxí ojeupi va'e. Ha'e rami vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã, ha'e kuery reve itavy rei ha'e opa marã ov'y'a rire.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ma imbojexavaia gui okyje vy tetã gui mombyry ikuiaia gui 'rã oma'ẽ okuapy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete tei. Ndee tetã guaxu Babilônia, tetã ipo'akapa reiko va'ekue ri peteĩ hora pyve oiko nembopagaarã — he'i 'rã okuapy.

¹¹ Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ha'e nunga oexa vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã okuapy, mba'eta avave rei ndojoguaavei ma 'rã ovende va'erã oguerekova'e.

¹² Ovende va'erã oguerekova'e ma pova'e: ouro guigua, prata, ita hepyve va'e, pérola, ha'e ajukue iporâve va'e guigua, púrpura, seda ha'e pytã va'e guigua, opa mba'e marfim gui ojapo pyre, opa marâguia tenda, mesa, ha'e nunga ha'e javi yvyra hepyve va'e gui ojapo pyre, overa va'e, ferro ha'e mármore guigua,

¹³ canela heakuã porã va'e, mba'emo irûrã, heakuã porã va'e oapy pyrã, moã jaikyty va'e nunga, bálsamo, vinho, azeite, trigo, trigo ra'yigue, vaka, vexa'i, kavaju, karóxa ha'e escravo kuery, avakue oikove va'e ae.

¹⁴ Yvyra'a ijaju nhavõ ho'uxe vai va'ekue ma jipovei ma 'rã ndea py. Ndevy pe jipovei ma 'rã mba'emo hepyve va'e, ojou porãmby ikuai va'e, ha'e nunga ndojouavei ma 'rã ndea py.

¹⁵ Ha'e nunga vendea kuery omboekoviaa rupi ojoupa va'ekue ma mombyry gui 'rã oma'ẽ okuapy, nembojexavaia gui okyje vy. Ojae'o reve ipy'a vai vy

¹⁶ aipoe'i 'rã okuapy:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Mba'eta ajukue iporãve va'e py anho ha'e kuery onhemonde va'ekue, púrpura ha'e pytã va'e py. Ijegua va'ekue ouro, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve oguerekopa va'ekue okanhymba — he'i 'rã okuapy.

Ha'e gui kanoã ja kuery yy rupi oguata va'e, kanoã mboguataa kuery, ha'e ye'ẽ rupi ombo'eapo va'e kuery ha'e javi ma mombyry gui avi 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy tetã okai rã hataxõ ojeupi va'e oexa vy ojapukai 'rã:

— Mba'e nunga tetã tu peva'e tetã guaxu iporãague rami iporã va'e? — he'i 'rã okuapy.

¹⁹ Ha'e kuery oakã re yvy ku'i omombo-mombo reve ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã. Ha'e vy ojapukai 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Ha'e py ma ye'ẽ rupigua kanoã ja kuery ha'e javi ojoupa va'ekue oguerekopaa gui. Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve ivaipa — he'i 'rã okuapy.*

²⁰ Ha'e nunga rupi yva pygua kuery, pevy'a ke. Ha'e peẽ kuery iky'a e'ŷ va'e, apóstolo ha'e profeta kuery voi ke pevy'a, mba'eta Nhanderuete ombopaga ma penemoingo axyare.

"Babilônia ivaipa ae ma" 'ea rã oenduague

²¹ Ha'e gui peteĩ anjo imbaraeteve va'e oupi peteĩ ita mba'emo mongu'ia rami tuvixa va'e. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte py omombo. Ha'e vy aipoe'i:

— Gui rami 'rã oitya Babilônia tetã guaxu. Avave rei ndojouavei 'rã.

²² Ndea py noenduavei 'rã mba'epu ixã reta va'e mbopua, imba'epu va'e, neĩ mimby ha'e mimby guaxu monhe'ẽa. Ndojekuaavei 'rã mba'emo py ombo'eapo va'e rembiapo. Ndea py noenduavei 'rã mba'emo ra'yigue mongu'ia revovo.

²³ Ndea py naexakãvei ma 'rã tataendy, omenda ta va'e kuery ayvu voi noenduavei 'rã. Ndevy mba'emo ovende va'e ma yvateve ikuai va'ekue yvy re, mba'eta yvy regua kuery ha'e javi rembotavypa va'ekue nemba'evykyia py.

²⁴ Ha'e va'e tetã py ae omoẽa profeta kuery ruguy, iky'a e'ŷ va'e kuery ha'e yvy re ojukaa va'ekue ha'e javi ruguy.

19

Yva re ov'y'a okuapy va'e oexaague

* **18:19** Ezequiel 27.27-32

¹ Ha'e nunga oiko rire ma yva re peteī ayvu atā aendu heta va'e kuery ijayvua rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Jaa jepe aguā, hexakāa ha'e po'akaa ma Nhanderuete guigua meme.

² Anhetē rupi, ha'evea rami meme nhombopaga, mba'eta ombopaga ma kunha itavy rei ete va'ekue. Ha'e va'e ma itavy reia py omongy'apa va'ekue yvy regua kuery, ha'e opo py ae Nhanderuete rembiguai kuery ruguy omoē va'ekue teī ombopaga ma ha'e nungakue re — he'i.

³ Aipoe'ive ju:

— Aleluia! Kunha okaia gui hataxī opu'ā 'rā araka'e rā peve — he'i.

⁴ Ha'e ramo vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety ha'e irundy temimoingo kuery ma guenapy'ā re ikuai vyomboete avi okuapy Nhanderuete tenda py oguapy oiny va'e. Ha'e vy

— Anhetē ete. Aleluia! — he'i okuapy.

⁵ Ha'e gui peteī ayvu onhendu tenda oīa gui:

— Nhanderuete rembiguai pendekuai va'e, pembojerovia ke, henonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, yvyīgueve ha'e yvatekueve — he'i.

⁶ Peteī ayvu aendu avi heta va'e kuery ijayvua rami, yy tuvixa va'e ha'e yapu atā va'e revovo rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Mba'eta Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ae oī Joguekoarā.

⁷ Javy'a ke, japoraei ha'e ixupe "Hexakāmba va'e" ja'e, mba'eta ovaē ma Vexa'i ra'y omenda aguā ára. Ta'yxyrā onhemooatyrōmba ma guive,

⁸ mba'eta ha'e va'e onhemonde aguā ma ajukue iporāve, hexakā ha'e iky'a e'ŷ va'e ome'ea — he'i okuapy. Mba'eta ajukue iporāve va'e ma iky'a e'ŷ va'e kuery teko porā rupi ikuaria.

⁹ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

— Embopara ke po rami: "Ovy'a ete 'rā okuapy Vexa'i ra'y omenda aguā ngaru py oenoī mbyre kuery."*

Aipoe'ive ju:

— Pova'e nunga ma Nhanderuete ayvu anhetē va'e — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ipy yvy'iry xerenapy'ā re aī amboete aguā. Ha'e rami teī aipoe'i xevy:

— Ma'ē, ejapo eme evoko rami. Xee voi ndee rami tembiguai aiko, nde-irmão kuery Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e rami. Nhanderuete anho tema emboete. Mba'eta profeta kuery pe Nhe'ē oikuaa uka va'e ma Jesus regua ae.

Vixo vaikue ha'e profeta ramigua re Cristo ipo'aka rā oex-aague

* **19:9** Mateus 22.1-14

¹¹ Ha'e gui ama'ẽ rã yva ojepe'a, ha'e oẽ ouvy peteĩ kavaju xii. Hi'árygua pe ma "Ojeroviapy ha'e Anhetẽ va'e" 'ea. Ha'e va'e ma ha'evea rami joguereko, ha'e teko porã rupi opu'ã 'rã joe.

¹² Hexa ma tata rami hendy. Inhakã re ma coroa heta oĩ. Hexe ipara oiny peteĩ tery avave rei ndoikuaai va'e, ha'e anho e'ý vy.

¹³ Ijao ma tuguy py omopytã mbyre. Hery oenoĩa ma Nhanderuete ayvu.

¹⁴ Hakykue jogueru yva pygua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery voi kavaju xii va'e áry ikuai, ha'e ajukue xii rei iky'a e'ý va'e py onhemonde va'e.

¹⁵ Herekoa juru gui ma peteĩ kyxe guaxu haimbe va'e oẽ, ha'e va'e py yvy regua kuery omoingo axy aguã. Ha'e rami vy omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, ha'e onhami 'rã uva Nhanderuete Ipo'akapa va'e poxya rupi.*

¹⁶ Ijao puku re, ha'e hetyma re ma peteĩ tery ipara oiny: "*Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor*" he'ia va'e.*

¹⁷ Ha'e gui peteĩ anjo aexa kuaray áry opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã reve ijayvu yva mbyte rupi guyra oveve va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peju ke, pendeaty Nhanderuete ngaru tuvixa va'e ojapoa py,

¹⁸ pe'u aguã huvixave ro'okue, xondaro ruvixa, ipo'akakueve, kavaju ha'e hi'árygua kuery ro'okue, opa marãgua ro'okue, escravo ha'e escravo e'ý, yvyigueve ha'e yvatekueve ro'okue guive — he'i.

¹⁹ Ha'e gui ma aexa rã vixo vaikue ha'e yvy regua huvixave kuery ono'õ okuapy, ha'e kuery pegua xondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ma kavaju áry oĩ va'e rovai opu'ã aguã ono'õ okuapy, ixupeguia kuery rovai guive.

²⁰ Ha'e rami teĩ vixo ombotya nhuã py, profeta ramigua guive. Ha'e va'e ma vixo renonde hexa pyrã ojapo vy ombotavy va'ekue vixo ra'angaa mbojeroviaa kuery ixuguigua kuaa ukaarã omoĩa va'ekue. Ha'e kuery mokoïve ma oikove reve omomboa yupa tata guigua, enxofre okaia py.

²¹ Ha'e rã amboae kuery ma kavaju árygua ojukapa ijuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py. Ha'e ramo ho'okue re ma guyra kuery oveve va'e hevyatãmba.*

20

Mil ma'etý re anha ombotya, ha'e onhemboete ju va'e kuery oexaague

* **19:15** Salmo 2.9 * **19:16** Mateus 24.30; 2 Tessalonicense 1.6-10
Ezequiel 39.17-20

* **19:21**

¹ Ha'e gui peteī anjo aexa yva gui oguejy ouvy va'e. Opo py ogueru yvykua rokē pe'aa, ha'e peteī corrente tuvixa va'e guive.

² Ha'e gui ojopy teju-jagua, mboi yma guive oiko va'ekue. Ha'e va'e ma anha Satanás. Ha'e rami vy mil ma'etÿ peve ojokua.

³ Yvykua py omombo vy omboty imoiny. Okē re omoī imbojaarā, mil ma'etÿ ojeupity e'ÿa ja ombotavy ve'ÿ aguã yvy regua kuery. Ha'e va'e rire ma henonderā omoī ma voiague rami vy opoia 'rã xapy'a'i.

⁴ Aexa avi huvixa kuery pegua tenda ikuai va'e. Ha'e va'e py ma ombopo'aka pyre kuery oguapy okuapy joguereko aguã. Aexa avi Nhanderuete ayvu Jesus regua omombe'uague re ojyryvi kyxí mbyre kuery nhe'ë. Ha'e va'e kuery ma vixo vaikue ha'e ha'angaa nombojeroviai va'ekue, neñ ixuguigua kuua ukaarā nomoī ukai va'ekue ngova re, neñ opo re. Ha'e kuery oikove ju, ha'e Cristo reve ipo'aka okuapy mil ma'etÿ re.

⁵ Ha'e va'e ma nhemboete jevya jypygua. Ha'e rã omano va'ekue mboae ma ndoikove jevyi 'rã mil ma'etÿ ojeupity e'ÿa ja.

⁶ Ovy'a ete, ha'e iky'a e'ÿ va'e 'rã ikuai jypygua nhemboete jevya py onhemboete ju va'e kuery. Ha'e va'e kuery re ma omano jevy aguã nda'ipo'akai 'rã. Ha'e rami 'râgue py Nhanderuete ha'e Cristo pegua sacerdote 'rã ikuai. Hexeve huvixa rami 'rã opena okuapy mil ma'etÿ re.*

Anha opoia ma rire ombopagaa rã oexaague

⁷ Ha'e gui mil ma'etÿ ojeupity ma ramo Satanás opoia 'rã nhuã py ombotyague gui.

⁸ Ha'e ramo oẽ vy ombotavypa 'rã yvy regua kuery yvy apy irundyve ikuiaia rupi, Gogue ha'e Magogue 'epy va'e. Ha'e kuery ha'e javi 'rã omboatypa joe opu'ã aguã. Ye'ë rembe re ita ku'i ikuai va'e rami 'rã heta.

⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ma yvy jave rupi gui oguata jogueruvy vy ojokopa 'rã iky'a e'ÿ va'e kuery rekoa, tetã Nhanderuete oayvu ete va'e. Ha'e rami teĩ yva gui tata oguejy vy omokanhymba 'rã.*

¹⁰ Ha'e gui anha imbotavyare omomboa 'rã yupá tata guigua enxofre okaia py. Ha'e py ma oĩ avi vixo vaikue ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery ma ara py ha'e pyávy ojexavai 'rã araka'e rã peve.

Senhor oikuua pota rã oexaague

* **20:6** 1 Coríntios 15.20-25; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.9,10
18.1-39; 16

* **20:9** Ezequiel

¹¹ Ha'e gui ma aexa peteĩ tenda guaxu openaaty xiĩ rei va'e, ha'e hi'áry oguapy oiny va'e guive. Ha'e va'e renonde gui ma yvy ha'e yva regua okanhymba, ndojouavei oĩ aguã.

¹² Aexa avi omano va'ekue, yvatekueve ha'e yvyigüeve guive. Ha'e kuery ma tenda renonde ojexa uka vy opu'ãmba okuapy. Ha'e ramo oipe'aa kuaxia para ikuai va'e, ha'e amboae kuaxia avi oipe'aa, tekove oguereko va'e kuery rery oĩa. Ha'e rami vy omano va'ekue re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re, kuaxia ikuai va'e re ipara oĩa rami vy.*

¹³ Ye'ẽ gui ou 'rã omano va'ekue ha'e py ikuai va'ekue. Omanogue retã gui avi 'rã ou. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re.

¹⁴ Ha'e ramo omanogue retã py ikuai va'ekue omombopaa 'rã yupa tata guigua py. Ha'e va'e yupa tata guigua ma omano jevy aguã ae oĩ.

¹⁵ Kuaxia para tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re amongue rery ndojouai ramo omomboa 'rã yupa tata guigua py.

21

Yva pyau ha'e yvy pyau oexaague

¹ Ha'e gui aexa yva pyau ha'e yvy pyau, mba'eta yva ha'e yvy jypy guare ma okanhy ma, ye'ẽ voi jipovei ma.*

² Aexa avi tetã iky'a e'ŷ va'e, Jerusalém pyau yva gui oguejy rã, Nhanderuetea guigua. Ha'e va'e ma iporã ete, kunhataĩ omenda ta vy omerã pe onhemoatyrõ va'e rami avi.

³ Ha'e gui peteĩ ayvu atã aendu tenda oĩa gui onhendu va'e:
— Ma'ẽ, aŷ gui ma Nhanderuete opyta 'rã avakue mbyte. Ha'e kuery reve ae 'rã oĩ. Ha'e kuery ikuai 'rã ixupegua, ha'e rã Nhanderuete ma oiko 'rã ha'e kuery reve.*

⁴ Ha'e rami vy omombirupa 'rã ha'e kuery rexay. Omano va'e jipovei ma 'rã, neĩ ipy'a vai va'e voi, haxẽ va'e, neĩ haxy va'e voi jipovei 'rã, mba'eta jypy guare oaxapa ma — he'i.*

⁵ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e aipoe'i:

— Ma'ẽ, opa mba'e ambopyaupa ma — he'i.

Aipoe'ive ju:

— Embopara ke pov'a'e ayvu, mba'eta anhetẽ meme vy ogueroviaa aguã ha'eve va'e.

⁶ Aipoe'ive ju xevy:

— Opa mba'e ojeupitypa ma. Xee ma jypy'igua ha'e opa vyguia, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaarã. Ijy'uvei va'e pe ma xee ame'ẽ rive 'rã yvu tekove me'ea gui oy'u aguã.

* **20:12** Daniel 7.10, João 5.25-29

* **21:1** 2 Pedro 3.13

* **21:3** Ezequiel 37.27

* **21:4** Isaías 25.8

⁷ Ha'e nunga ma mba'emo ogueropo'aka va'e kuery peguarã. Xee aiko 'rã ha'e kuery Ruete. Ha'e rã ha'e kuery ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã ikuai.*

⁸ Ha'e rã okyje rei va'e kuery, ojerovia e'ŷ va'e, ojou vai pyrã, jojuka va'ety, onhemongy'apa rei va'e, imba'evyky va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapu va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery rekoarã ma yupa tata guigua enxofre okaia va'e. Ha'e kuery omano jevy aguã oĩ.

Jerusalém pyau regua omombe'u porâveague

⁹ Ha'e gui sete anjo kuery hy'a'i sete nhomoingo axyarã tynyẽ va'e oguereko va'ekue regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

— Enhemboja ke ejuvy, taexa uka kunhataĩ omenda va'erã, Vexa'i ra'y ra'yxyrã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy nhe'ẽ re aiko reve xereraa peteĩ yvyty tuvixa ha'e yvateve va'e áry. Ha'e vy xevy pe oexa uka Jerusalém tetã iky'a e'ŷ va'e, yva Nhanderuetea gui oguejy ouvy rã.*

¹¹ Ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuete rexakã. Ita hepyve va'e rami hexakã, ita jaspe hendy va'e rami.

¹² Ikora ma tuvixa ha'e yvate ete va'e. Doze okẽ oĩ. Okẽ rarõarã ma doze anjo ikuai. Okẽ re ma ipara oiny Israel kuery doze regua ikuai va'e rery.

¹³ Kuaray oua katy mboapy okẽ oĩ, kuaray ijapu'a'ia katy ma mboapy ju, kuaray puku-a katy ma mboapy ju, ha'e gui kuaray oikea katy ma mboapy ju oĩ.*

¹⁴ Tetã kora re ma doze ita oĩ ijytarã. Ha'e va'e re ma ipara oiny Vexa'i ra'y pegua apóstolo kuery doze ikuai va'e rery.

¹⁵ Xereve ijayvu va'e ma peteĩ yvyra po'i'i ouro guigua oguereko mba'emo oa'ãarã, tetã, kora ha'e okẽ oĩ va'e oa'ã aguã.

¹⁶ Tetã ma ipuku-a oĩ va'e'ŷ, ipuku-a ha'e ipya joo rami. Yvyra po'i'i py anjo tetã oa'ã rã dois mil e duzentos quilômetros ipuku-a. Ipuku-a, ipya ha'e yvatea ma joo rami meme.

¹⁷ Ha'e gui ikora ju oa'ã rã sessenta e cinco metros. Avakue oa'ã jepiaty rami ae avi anjo oa'ã.

¹⁸ Kora ma ita jaspe gui ojapo pyre. Ha'e rã tetã ma ouro iky'a e'ŷ va'e guigua, vidro iky'a e'ŷ va'e rami hexakã.

¹⁹ Tetã kora ytarã ita ikuai va'e ma ita hepyve va'e opa marãgua py ijegua. Ijyta jypygua ma jaspe guigua. Mokoña ma safira guigua. Mboapya ma calcedônia guigua. Irundaya ma esmeralda guigua.

* **21:7** 1 Crônicas 17.13

* **21:10** Ezequiel 40.1-2, Hebreus 12.22-24

* **21:13**

Ezequiel 48.30-35

20 Teĩ nhiruña ma sardônio guigua. Mboapy memea ma sárdio guigua. Sete-a ma crisólito guigua. Oito-a ma berilo guigua. Nove-a ma topázio guigua. Dez-a ma crisópraso guigua. Onze-a ma jacinto guigua. Ha'e gui doze-a ma ametista guigua.

21 Doze okẽ oĩ va'e ma doze pérola. Petei-teĩ okẽrã ma peteĩ pérola oĩ. Tetã mbyte rupi tape guaxu oaxa va'e ma ouro iky'a e'ý va'e guigua, vidro rami hexakã.

22 Tetã py xee ndaexai templo, mba'eta templo 'rãgue py Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Vexa'i ra'y oĩ.

23 Tetã rupi kuaray neĩ jaxy nomoexakãi teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete rexakã ae oexape, ha'e Vexa'i ra'y ma tataendy rami omoexakã.

24 Tetã rexakãa rupi ma amboae regua kuery 'rã ikuai. Ha'e py 'rã yvy regua huvixave kuery ogueru mba'emo porãgueve oguereko va'e.

25 Okẽ ikuai va'e ma nonhembotyi 'rã ara py, ha'e rã pytû ma ndoikoi ha'e py.

26 Ha'e py amboae regua kuery mba'emo porãgueve anho 'rã ogueru imboetearã.

27 Ha'eve'ý va'e ma ndoikei 'rã ha'e py, neĩ ojeguarupy, e'ý vy apua rupi ikuai va'e. Ha'e pygua kuery ma tekove oguereko va'e vy Vexa'i ra'y pegua kuaxia re hery oĩa va'e kuery anho.

22

¹ Xevy pe anjo oexa uka avi yakã tekove me'ëa. Ha'e va'e ma itaendy rami hexakã, Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty oĩa gui oxyry ovv va'e.

² Tape guaxu oĩ va'e mbyte rupi hi'aí yvyra tekove me'ëa, yakã rembe rovaive re guive. Ha'e va'e ma doze hi'a va'e, jaxy nhavõ hi'a mboae va'e. Yvyra rogue ma heta va'e kuery joegua e'ý-e'ý mongueraarã oĩ.*

³ Jipovei ma 'rã ayvu vaipy. Tetã re 'rã oĩ Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty. Ixupeguia kuery omboete 'rã okuapy,

⁴ ha'e hova oexa 'rã guive. Ha'e rã ha'e kuery rova re ma oĩ 'rã hery.

⁵ Ha'e py pytû jipovei ma ramo ha'e pygua kuery ikuai rupi tataendy nomoexakãi, neĩ kuaray ndojopei teĩ ha'eve, mba'eta Senhor Nhanderuete ae 'rã omoexakã. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã opena araka'e rã peve.

Kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e anhetẽ ete memea re ijayvua

⁶ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Pova'e ayvu ma oguerovia pyrã ha'e anhetẽ va'e meme. Senhor profeta kuery nhe'ë Ruete va'e ma guembiguai kuery

* 22:2 Ezequiel 47.1,12

ikuiaia py ombou ojeupeguia anjo are'ŷ'i re mba'emo oiko va'erã oikuua uka aguã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy.
⁷ Ma'ẽ, are'ŷ re 'rã aju. Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e.

Nhanemoneta ha'e nhandereroayvu porãague

⁸ Ha'e nunga xee João ae aendu ha'e aexa. Ha'e nunga aendu ha'e aexa vy ikuua ukaa anjo py yvy'iry aĩ xerenapy'ã re amboete aguã.

⁹ Ha'e ramo aipoe'i xevy:

— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee ma ndee rami avi tembiguai aiko, nde-irmão kuery profeta ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e ha'e javi ramigua. Nhanderuete ae 'rã remboete — he'i.

¹⁰ Aipoe'ive ju:

— Eikuua uka e'ŷ eme kuaxia re ayvu oĩ va'e, mba'eta hi'ára namombyryvei ma.

¹¹ Tove heko vai va'e kuery taeko vaive tema. Tove heko ky'a va'e kuery taeko ky'ave tema. Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi anho ta'ikuai, ha'e heko ky'a e'ŷ va'e ta'ikuave tema teko ky'a e'ŷa rupi.

¹² Ma'ẽ, xee aju 'rã are'ŷ re, aru 'rã guive peteĩ-teĩ oikoague repy ame'ẽ va'erã.

¹³ Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaarã.

¹⁴ Ovy'a ete 'rã okuapy [Vexa'i ra'y ruguy py] oao ojoi va'e, ha'e rami vy yvyla 'a tekove me'ëa va'e ho'u, ha'e tetã rokẽ rupi oike aguã.

¹⁵ Ha'e rã tetã rovai rupi ma jagua rami ikuai va'e 'rã opyta, imba'evyky va'e, onhemongy'apa va'e, jojuka va'ety, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapuxe vai va'e apu rupi rive ikuai va'e ha'e javi.

¹⁶ Xee Jesus ma xejeupeguia anjo ambou peẽ igreja pygua kuery pe ha'e nunga aikuua uka aguã. Xee ma “Davi rapokue renhoĩ” 'epy va'e, hamymino aiko, ha'e jaxy-tata ko'ẽ mbija hexakãmba va'e guive — he'i.

¹⁷ Nhe'ẽ ha'e ta'yxyrã ma

— Eju — he'i ixupe.

Tove oendu va'e voi

— Eju — te'i.

Tove iijy'uvei va'e voi tonhemboja touvy, yy tekove me'ëa oy'uxe va'e rei tojopy rive.*

Kuaxia para opaa py ijayvuague

* **22:17** Isaías 55.1,2; João 4.13,14; 7.37-39

18 — Po rami kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rendua kuery ha'e javive pe xeayvu. Ayvu oĩ va'e áryve amongue omoïve ri ramo hexe ju 'rã Nhanderuete omoï nhomoingo axyarã kova'e kuaxia re ipara oiny va'e.

19 Ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e gui amongue mba'emo'i teĩ oipe'a ramo ixugui Nhanderuete oipe'a 'rã yvyra'a ho'u aguã, tetã iky'a e'ý va'e py oike aguã, ha'e kova'e kuaxia re mba'emo porã oĩ va'e ojopy aguã.

20 Ha'e nunga kuaa ukaa aipoe'i:

— Anhetẽ are'ý re 'rã aju — he'i.

Amém. Eju, Senhor Jesus.

Ogueroayvu porãague

21 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus penem-boaxyá.